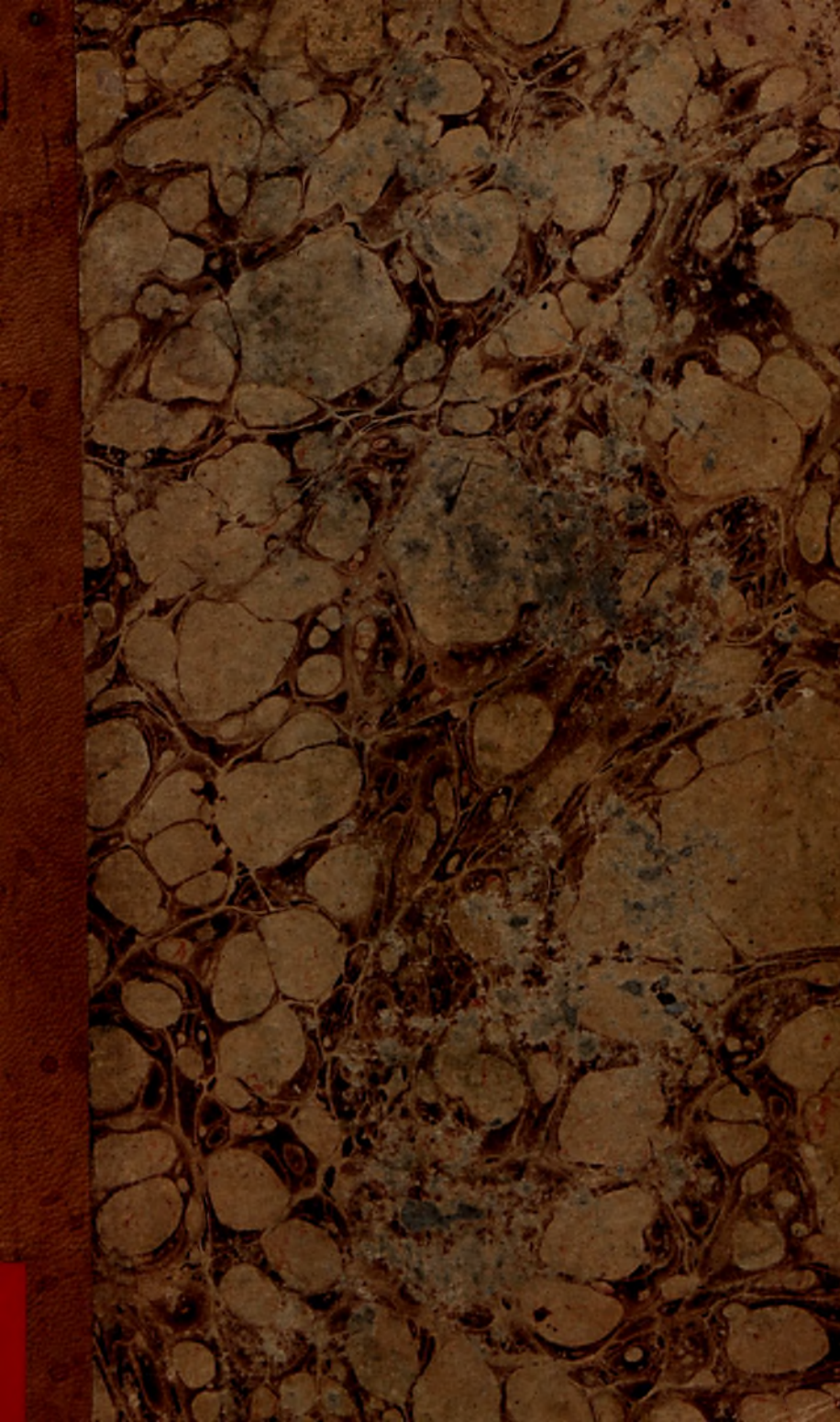

Csorba Győző Könyvtár

B 0 0 0 0 2 0 2 6 2 2

*p. 16489/II

~~21116~~

SZENT IRÁS,

vagy is

AZ ÚJ SZÖVETSÉGNEK

1294

SZENT KÖNYVEI,

Magyarúl

Káldi György után

A Közönséges Diák fordításból az eredeti Görög
Betűre figyelmeztetve

J e g y z e t e k k e l.

II. KÖTET.

Az Apostolok' Leveléi s a Titkos Jelenések' Könyve.

Négyesi

BÁRÓ SZEPESY IGNÁTZ

Pétsi Püspöknek

Felügyelése alatt.

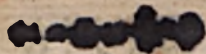
330 633

POSONYBAN,

Belnay' örökösének betűivel.

1835.

Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.
Διδαχαῖς ποικίλαις καὶ ξέναις μὴ παραφέρεσθε. ΕΠΙΣΤ. ΠΡΟΣ
ΕΒΡΑΙΟΥΣ. ΚΕΦ. XIII.

Lellári szám:	
32777/II	
Leírás: 192	
5	VII hó 14 n.

SZENT PÁL APOSTOLNAK

a

Rómaiakhoz írtt

levele.

E l ő s z ó.

Pál apostol, — ki az egész régiségnek bizonysga és a kezdetigék szerint ezen levelnek, melly Tertzius nevű férjfiú által XVI. 22. leiratott, szerzője, Tzilitzia tartománynak Tarszus városában születék, Jerusalemben pedig, ahol a tzilitziai zsidóknak is AT. VI. 9. külön gyűlésbajlékjok vala, tudós Gámáriel által Móses' törvényére oktattaték, — megterése előtt és azután is még kevés üdeig Saulnak nevezetvén a farizeusok' felekezetjéhez tsatolá magát; ugyan azért mind a Móses' törvényének mind a sokféle vallásos hagyományoknak legszorosabb követésjök teljesítésök által különböztetvén magát a jerusalemi főtanáts előtt nagy tekintetet szerzé magának AT. IX. 1. 2. XXII. 3. Az alatt Jézas megöleték, és tsak hamar e szörnyű történet után a keresztény vallás egész Judeában kihirdetteték; mellynek legtüzeesebben magát ellene szegezni, és követőit kémélet-

lenül üldözni Saul fő kötelességének vélé: miglen rendkívüli mennyei jelenet által hibás gondolkozásának, és feltételeinek változtatásjokra rá nem biraték. Rómában szenvedett első fogságáig a keresztény tanításnak terjesztésében hasznos fáradozásai az Apostolok 'Tselekedeti' könyvében feljegyeztettek. Rómában említett fogságának két esztendeje alatt a filippi és koloszszei keresztény gyülekezethez, ismét Filemonhoz küldé leveleket; kiszabadulván pedig, megjárá Olaszországot, melly útjából írta a zsidóknak szóló levelét. Mivel Rómába küldött levelében említi Spanyolországba menni szándékát, ezt is első fogsága után teljesíté több régi szent atyák szerint. Ásiába visszatérvén Efezusban Timoteust, Kréta szigetben pedig Titus tanítványait püspököknek békelyhezteté; s ehhez ugyan Nikopolisból, amahoz Filippéből írt. Tovább Troás városon keresztül, ahol köpenyegét és némelly könyveit Karpus házigazdájánál Tim. 2. IV. 13. hagyá, jöve ismét Rómába; ahonnét Timoteushoz második levelét írta, mellyet végintézet gyanánt lehet tekinteni: mert valamint ebben erőszakos kivégeztetésének sajdított közelitését érinti; úgy Néró római pogány tsászárnak uralkodása alatt Urunk' 66-dik esztendejében feje elüteték. Sirhalmán később igen fényes maig feunálló szentegyház építették.

Az akkori világ' fő városában Rómában már KS. 46. esztendőben AT. XVIII. 2. 26. keresztény gyülekezet virágzott; mellyről Ásiában és mindenütt, ahol Pál megjelent, ditséretesen emlékezének I. 8.; azért a római hiveket mennél előbb meglátogatni többször újított forró óhajta vála I. 10. 13. XV. 23. Ezen gyülekezetben zsidó és pogány vallásból megtért hivek lévén később versengés támo-da közöttök az elsőségről. A zsidókból lett keresztények avval kérkedének: hogy jeles jámborságú erköltsiségű őseik voltak, — az ő nemzeljököt választá el magának Isten kü-

lönösen, — csak nekik adaték Istentől tulajdon vallásos törvény, — csak közöttök állottanak elő üdőről üdőre próféták, kik az Üdvözítőről jövendölének, — csak ők imádák mind addig az egygy igaz Istent, — csak az ők őseiknek ígértetett meg Istentől: hogy nemzetségökből fog születni az emberi nemzet' Megváltója. Ellenben a pogányokból megtértt hivek a zsidóknak erköltsi elfajulásjokat, és azért az Üdvözítőnek megnyerésére nézve érdemtelenségöket veték szemökre magok avval ditsekedvén: hogy ők Istenről természetes okosságból meritett tudományjok és jó erköltseik által magokat a keresztény kijelentésre Isten előtt érdemesítették. Ezen vitatások felől tudósittatván Pál apostol a jelen levelben mind a két felekezetnek megalázására és letsendesítésére megmutatja: hogy a zsidók szinte úgy mint a pogányok a keresztény vallásra térésök előtt hibásak büntetésre méltók valának, és csak Isten' irgalmasságából kegyelmébel igazúlnak meg a keresztény vallásnak elfogadása és követése által.

AT. XVIII. 18. XIX. 21. XX. 3. 6. — Róm. XV. 25. XVI. 1. 23. és Kor. 1. I. 14. öszveegygyeztetvén következik: hogy Pál ezen levelét fogsága és Rómában megjelenése előtt Korintus városból mintegy KS. 58. esztendőben és pedig húsvét előtt írta.

E levelnek rövid tartalma: I. 1,–7. a zsidóknál és pogányoknál AT. XV. 23. és XXIII. 26. bevett szokás szerint való előszó; 8,–15. a levelnek fő tárgyához közelítés és arra általmenetel; 16,–18. azon fő állítás kimondatik: hogy mind a zsidók mind a pogányok tulajdon előérdemeik nélkül az Úr Jézusban való hitnek általa igazúlnak meg; 19,–32. a pogányoknak, és II. 1,–24. a zsidóknak bűnösségök lefedeztetik; 25,–29., és III. 1,–31. felelet adatik azon kérdésre: valljon nem szereze tehát a környülmétélkedés valami elsőséget, hasznot? Ezekután bizonyitta-

tik: hogy a zsidók a keresztény vallásnak kegyelmében érdemeikre nézve nem részesítették, sőt Ábrahám is nem környülméletkedés által nyeré az igazulást. Így elégségesen kifejtetvén az: hogy nem a Móses' törvényében rendelt szertartásoknak teljesítésük, hanem a Krisztusban való munkás hit által nyeretik Isten előtt a megigazulás; tovább ezen igasságból folyó következtetések előterjesztetnek: úgymint V. VI. bődög a buzgó keresztény, ha az Úr Jézusnak szabásaihoz alkalmaztatja életjét; VII. a keresztény nem köteles az erköltsöt nem illető zsidótörvények' megtartására; VIII. a jövődő valóságos bődogságot teljes bizodalommal várhatja; IX. X. XI. az említett bődogságból ugyan számos született zsidók kizáratatnak, de végre, annak üdejében, még is minden zsidók a keresztény vallásra megtérnek, — — A tizenkettedik szakasszal kezdődik ezen levelnek erköltsi része, mellyben a hivek az előljárók iránt való engedelmességre, a költsönös szeretetre, a keresztény vallásban tántorithatatlan állhatatosságra, az egygyetértésre oktattnak. XV. 14. verstől fogva végig e levelnek bérekasztó része folytattatik többek' ismétítésével és különbféle köszöntésekkel.

I. R É S Z.

Pál apostoli tisztjét említvén nyilatkoztatja kívánságát a római hiveknek meglátogatásjokra; tanítja: hogy a keresztény vallás által minden ember megigazúl; megmutatja, hogy a pogányok' eltévelyedésök vétkes vala, s annak miatta merültenek el iszonyatos erköltstelenségbe.

1. Pál a Jézus Krisztusnak szolgája, hivatalom szerint apostol, és választtatott: hogy hirdessem az Istennek

evangéliomát; **2.** Mellyet régen megigért vala az ő prófétaí által a szent irásokban: **3.** Melly szól az ő Fiáról, ki test szerént ugyan Dávid' nemzetségéből vevé származását; **4.** De a megszentelésnek Lelke szerént a halálból való feltámadásnak általa hatalmasan megbizonyított Isten' Fiának lenni; tudniillik a mi Urunk Jézus Krisztus felől. **5.** Ki által nyertük a kegyelmet, és az apostoli hivatalt a végre: hogy minden pogányokat az ő nevéért a hit iránt való engedelmességre oktattnánk. **6.** Kik között ti is hivatalosi vagytok a Jézus Krisztusnak. **7.** Minden Rómában lévő Isten' szerelmeseinek, választott szenteknek: kegyelem néktek és békeség Istentől a mi Atyánktól, és a mi Urunktól a Jézus Krisztustól! **8.** Először ugyan hálákat adok az én Istenemnek a Jézus Krisztus által ti érettetek mindnyájotokért: mert a ti hitetek az egész világon hirdtetik. **9.** Ugyan is bizonyágom nékem az Isten, kinek lelkemből szolgálók az ő Fia' tanításának hirdetése által: hogy szünet nélkül emlékezem felőletek; **10.** És minden imádságaimban azért esedezem: hogy valamiképen már valahára, ha Istennek úgy tetszenék, szerentsésen utazhatnék, és jöhetnék hozzátok. **11.** Mivel kívánlak titeket látni: hogy valami lelki ajándékot közölhetnék veletek a ti megerősítésetekre. **12.** Tudniillik: hogy költsönösen egymást ébreszszük a ti hiteteknek és az én hitemnek közlése által. **13.** Nem akarom pedig eltitkolni tőletek atyámfiai: hogy már többször eltökélém, hogy hozzátok megyek ti közöttetek is valamint egyéb nemzetek között valamelly haszonnak szerzésére; de mind eddig megakadályoztattam. **14.** Mert a görögöknek és más nyelvű nemzeteknek, a böltseknek és tudatlanoknak egyiránt vagyok lekötelezve. **15.** Így, a mennyiben én rajtam áll, kész vagyok néktek is, kik Rómában tartózkodtok, az evangéliomot hirdetni. **16.** Mert nem szégyenlem a Krisztus' evan-

géliomát; mivelhogy Istennek hatalmas eszköze minden hívőnek üdvözítésére, ámbár először a zsidóknak azután a görögöknek hirdetteték. 17. Mert abban nyilatkoztatik ki: hogy az Istentől való igazulás hitből hitre történik; amint írva vagyon: Az igaz pedig hit által él. 18. Ellenben az Istennek haragja is mennyből kinyilvánodik azon embereknek, kik az igasságot hamisság által tartoztatják, minden hitetlenségükre, és gonoszságjukra nézve. 19. Mert az, amit Isten felől tudhatni, ők előttök is nyilván való, Istentől megjelenttetvén az nekik. 20. Tudniillik: az ő láthatatlan tulajdonai, úgymint örökévaló hatalma s istensége a világ' teremtésétől fogva művelt munkáiból megérttetvén olly láthatókká válnak, hogy ők menthetetlenek legyenek. 21. Mivelhogy azért megismérvén az Istent, nem úgy mint Istent ditsöiték, sem hálákat nem adának néki: hanem elhivalkodának képzelődéseikben, és meghomályosodék halgatag szívök; 22. Azért magokat bűltseknek mondván boldokká lőnek; 23. És feltserélék a változhatatlan Istennek felségét a romlandó embereknek, madaraknak, négy lábú és tsúszómászó állatoknak hasonlatosságjokat ábrázoló képekkel. 24. Ezen okból az Isten is hagyá őket szívök' kívánságaiba merülni olly tisztátalanságig: hogy testjüket önmagokban szeplősítéssel fertőztetnék. 25. Mivelhogy az igaz Istent költöttekkel feltserélék, és inkább tisztelék és szolgálák a teremtményt, mint a Teremtőt, ki öröké áldassék; úgy legyen! 26. Annakokáért hagyá őket az Isten a legfertelmesebb vágyódásoknak üzésökre vetemedni úgy: hogy még aszszonyszemélyeik is feltserélnék a természet szerint való élest a természetellenivel; 27. Valamint a férjfiak is elhagyván az aszszonnyal való természetes élest egymás iránt fajtalanságra gerjedének: férjfiak férjfiakon undokságot követvén, és az ő tévelygésöknek érdeme szerint való jutalmát ön magokban elvévén. 28. Valamint ők

nem tarták méltónak az Istennek ismertetjét magoknak megszerezni; úgy az Isten is elfordultt gondolkozásnak ereszté őket, melly által illetlen tselekedetekre biratattának. **29.** Azért rakvák valának minden hamissággal, gonoszsággal, parázna-sággal, fűsvénységgel, álnoksággal, tele irigységgel, gyilkos-sággal, háborgással, tsalfasággal, tökéletlenséggel; azért fondorlók, **30.** Rágalmazók, Istennek gyűlölői, szidalmazók, kevélyek, felfuvalkodtak, gonoszságok' találói, szüléiknek engedetlenek, **31.** Balgatagok, szövetségrontók, szeretet nélkül valók, engesztelhetetlenek, irgalmatlanok, **32.** Kik jóllehet tudják: hogy az Istennek igasságossága szerént, a kik ilyeneket tselekesznek, méltók a halálra; mindazonáltal nem tsak azokat tselekszik, hanem még jóváha-gyásjokat nyilatkoztatják azok iránt, a kik ezeket tse-lekszik.

J e g y z e t e k.

3. 4: Valamint test szerént Dávidnak nemzetségéből veszi származását az Úr Jézus: úgy a megszentelésnek lelke vagy is felsőbb isteni természetje szerént Istennek Fia. Ezt ő magáról tanítá, és különösen megöletett testjének feltámadása által meg is bizonyítá.

5: Az ő nevéért; az az: hogy Jézus ditsóíttessék.

11: Mivel Rómában már számos keresztény gyülekezet virág-zot, nem lehet kételkedni: hogy azon hivek is a Szent Lélek' ajándékaiban már részesíttettek; azért a 15. vers szerént Pál ígé-retjének értelme: hogy a római hiveknek a keresztény vallásban erősítésökre oktatás, intés, tanátlás, bátorítás által lelkiképen használhasson.

16: Az evangéliomi vagy is új szövetségi tanítás által, melly előbb a zsidóknak azután a pogányoknak is hirdetteték, vezérli Is-ten az öröké tartó boldogságra mind azokat: kik e vallást elfogad-jak, és követik.

17: A keresztény vallás tanítja: hogyan lehessen, és kellessék mind a zsidóknak azon hitből, mellyel az Üdvözítőt várak, — mind a pogányoknak az előttök egészen új hitnek általa a Jézus Krisztushoz ragaszkodván Isten előtt megigazulást nyerniek; hogy úgy minden keresztényben teljesíttessék, amit Habakuk próféta' könyvében II. 4. olvasunk: Az Isten előtt megigazult ember a hitnek általa, tudniillik, mellyel az Úr Jézusnak tanítását igaznak vallja és hiven követi, fog öröké boldog életet nyerni.

18: Bizonyos szembetűnő: hogy Isten a pogányokat erköls-telenségöknek miatta bünteti; mivelhogy azon igaz ismeretekkel, mellyekre Isten felől a józan okosság által taníttatnak, ütközik ellenkezik viseletjük.

22: Midőn a bálványozó isteni tiszteletnek feltalálása elrendelése ékesítése miatt magokat hültseknek vélik a pogányok, épen az által a leggyalázatosabb elesztelenedésnek adák jeleit.

24: A józan okossággal ellenkező több istenek' imádása s a bálványozás miatt megtagadá Isten a pogányoktól kegyelmét, melly által a testi fertelmes vétkektől visszatartóztathattak volna.

25: Az igaz Istent költött istenekkel feltserélék, és a bálványképekben inkább szembetűnő alkotmányokat mint a láthatatlan Istenséget imádnak. — Istent ditsóitő felkiáltással szoktanak volt élni a zsidók, midőn valami olyas vétket említének, melly által egyenesen Istennek személye érdekeltetik; hogy a köteles tisztelet helyrehozatassék.

Világosító Hivatkozások.

1: AT. IX. 6. 15. XIII. 2. 9. — Kor. 1. IX. 1. — Gal. I. 1. — — 2: Ján. I. 46. V. 37. 39. — — 3: Mát. I. 1. — AT. II. 30. — — 4: Lúk. I. 35. XXIV. 46. — AT. II. 24. 36. IV. 2. X. 40. XIII. 32. 37. 38. — Pé. 1. III. 18. — — 5: Ján. VI. 14. 44. — AT. IV. 12. — Gal. V. 4. — Ef. II. 8. — Tim. 2. II. 1. — — 6: Mát. XX. 16. — Kor. 1. I. 2. — Ef. I. 1. II. 19. — — 7: Mát. X. 13. — Kor. 1. XV. 24. 25. — Ef. I. 22. II. 21. — — 14: AT. XXVIII. 4. — — 16: AT. XIII. 46. — — 17: Hab. II. 3. 4. — Mát. VII. 15. — Gal. III. 11. — Zsid. X. 38. — —

21: Ef. IV. 17. — — 24: Ján. XII. 40. — — 25: Iz. XXVIII. 15. XLIV. 20. — Jer. XIII. 25. XXIII. 14.

II. R É S Z.

A zsidóknak sinszen okjok ditsekedni, és magokat a pogányoknál jobbaknak állítani; mert nem elég a törvényt tudni, hanem azt meg is kell tartani; nem elég másokat tanítani, hanem a tanítónak azt, amire másokat oktat, tselekednie is kell; az igaz környülmetelés pedig a lelki környülmetelés.

1. Annakokáért menthetetlen vagy, akar ki légy, ó ember, valaki mást kárhoztatsz; mert az által, hogy mást kárhoztatsz, önnön magadra hozod az ítéletet; mivel ugyan azokat tselekszed, amiket kárhoztatsz. 2. Tudjuk pedig: hogy az Istennek ítéletje igasság szerint vagyon azok ellen, kik afféléket tselekesznek. 3. Avagy talám azt állítod-e ó ember, ki azokat kárhoztatod, a kik efféldket tselekesznek, de magad is ugyan azokat tselekszed, hogy megmenekedhetel az Istennek ítéletjétől? 4. Avagy megveted-e az ő jóságának, és békességes türésének, és hosszú várakozásának gazdagságát? nem tudod-e: hogy az Isten kegyelmessége által téged megtérésre vezérteni akar? 5. Ugyan azért ezen keménynyakúságod és a megtérésnek magát ellene szegező szived által önnön magadnak gyűjtöd büntetésedet a haragnak napjára, mellyen az Istennek igasságos ítéletje fog kinyilatkoztatni; 6. A ki megfizet kinek kinek az ő tselekedetjei szerint. 7. Azokat ugyan, kik a jó tselekedetben való állhatatosság által ditsőséget, és tisztességet, és halhatatlanságot keresnek, megjutalmazza örök élettel. 8. Azoknak pedig, kik ver-

sengők, és nem hisznek az igasságnak, engedelmeskednek pedig a hamisságnak, megfizet kárhozzátással, és haraggal. 9. Nyomorúság és szorongató veszedelem fogja érni minden gonosztévő embernek lelkét főképen ugyan a zsidóét, de a görögét is. 10. Ditsőség pedig és tisztesség és békeség leszen jutalma minden jót tselekedőnek jelesen ugyan zsidónak, de görögnek is. 11. Mert Istennél niutsen személyválogatás. 12. Valakik kijelentett törvény nélkül vétkeztenek, nem illetén törvény szerént ugyan, de még is elkárhoznak; valakik pedig a nyertt törvényt átalhagták, azon törvény szerént fognak megítéltetni; (13. Mert azok, a kik tsak hallgatják a törvényt, még nem igazak Isten előtt; hanem, a kik a törvényt teljesítik, azok igazúlnak meg; 14. Tudniillik: midőn a pogányok, kiknek kijelentett törvényök niutsen, a természettől vezéreltetvén ama törvényben foglaltakat tselekszik, illetén törvényök nem lévén magok magoknak törvényül szolgálnak; 15. Kik ugyan ezáltal mutatják: hogy a törvénynek rendelkezése az ők szívökbe béirva legyen, bizonysgot tévén a felől nekik lelki ismertetők és az egymást vádoló vagy mentő gondolatjaik;) 16. Ama napon, mellyen az Isten az emberek' titkait megítéli, az én evangéliomom szerént, a Jézus Krisztus által. 17. Imé te zsidónak neveztetel, és megnyugszol a törvényben, és ditsékszel az Istenben: 18. És tudod az ő akaratját, és a hasznosabbakat megkülönbözteted megtanítatván a törvénytől; 19. És azt állítod magad felől: hogy a vakok' vezére, a setétségben lévők' világossága, 20. A balgatok' oktatója, az egygyűgyűek' tanítója vagy, ki a törvényben a tudománynak, és igasságnak sinórmértékével birsz. 21. Tehát másokat tanítván ön magadat miért nem tanítod? sürgetvén, hogy ne lopjanak, magad miért lopsz? 22. Tiltván a paráznaságot, magad miért paráználkodol? utálván a bálványokat, miért követsz szentségtörést? 23. A

ki a törvénnyel dítsekedel, a törvénynek megszegése által miért illeted az Istent tisztetlenséggel. 24. Mert ti vagytok okai: hogy az Istennek neve a pogányok között szidalmaztatik; amint irva vagyon. 25. A környülmételés ugyan használ, ha a törvényt megtartod; ha pedig törvényszegő vagy, a te környülmételkedésed környülmételetlenséggé lön. 26. Ha azért a környülmételetlen pogány a törvény' parantsolatjait megtartja; az ő környülmételetlensége valljon nem környülmételkedés gyanánt fog-e néki bévétetni? 27. És a természet szerint környülmételetlen pogány, ha a törvényt teljesíti, avagy nem kárhoztat-e téged, ki minden irás, és környülmételkedés mellett a törvénynek megszegője vagy? 28. Mert nem az zsidó, a ki kívülről annak mutatja magát; sem pedig nem az a valóságos környülmételkedés, melly tsak kívül a testen vitetik végbe. 29. Hanem az az igaz zsidó, a ki belől az; és az az igaz környülmételkedés, melly a szivben lelkiképen és nem betű szerint történik; mellynek nem emberektől, hanem Istentől vagyon ditséretje.

J e g y z e t e k.

1: Most a zsidókhoz fordul Pál, kiket szólit ember nevezet alatt mondván: Azonban a pogányok' erköltstelensége, mellyet te ó zsidó kárhoztatsz, néked, ha ugyan azonokat üződ, nem tsak mentségül nem szolgál, hanem inkább súlyósítja büntetésedet.

9, - 11: Isten az örök boldogságnak jutalomnak osztogatásában nem tekinti azt: valljon a megtértt keresztény hivek közzül zsidó vagy pogány volt-e az előtt valaki? valljon Ábrahámnak vagy másnak nemzetségből veszi-e származását valaki? Azonban a gonoszságban megáltalkodott zsidók keményebben fognak büntettetni mint a pogányok: mivel a pogányokat tsak a józan okosság, a zsidókat pedig az ó szövetségi Istentől származott vallás is vezérlé; ellenben a jutalomra nézve a keresztény hitre tértt,

és mind a hitben mind az erköltsi jóban állhatatos zsidók, kik előkészületjük által a tökéletességben nagyobb előmenetelt tehetnek, — bővebb mértékben fognak részesülni, mint a pogányságból megtért kevesebb érdemű keresztények.

12. 13: A kik az ó szövetségi vallást nem ismervén erköltstelenek valának, nem a Móses' törvényének meg nem tartása, hanem az erköltsi törvényeknek, mellyeket a józan okosság minden embernek hirdet, általhágásjok miatt fognak büntettetni; ellenben a zsidókat, kik a Móses' törvényének teljesítésére kötelesek valának, ha vétkes életet folytatnak, saját törvényök és Istentől nyertt vallásjok is kárhoztatja: mert Isten' jótetszésének megnyerésére nem elegendő csak szombatunként a sinagógában a szent könyvek' olvasását hallgatni, hanem azokat teljesíteni is szükséges.

16: Pál azon tanítást, mellyet hirdet, itt a maga evangéliomának nevezi; ezen tanításnak pedig egygyik jeles igassága vala: hogy Isten az Üdvözítő Jézus által az a végre rendelt napon az egész emberi nemzetet meg fogja ítélni, és kinek kinek örökös jövődő állapotját meghatározni AT. X. 42. 43. XVII. 31. — Kor. 1. IV. 4. 5.

22: A zsidó papok Istennek tiszteletje ellen vétének: midőn azon áldozatokból, mellyeket egészen Istennek kell vala bémutatni, valami részt magoknak visszatartóztatának.

Világosító Hivatkozások.

1: Mát. VII. 1. 2. — Ján. III. 17. — — 3: Mát. III. 9. — — 4: Ef. I. 18. II. 7. — — 5: Mát. VII. 22. — Ján. V. 22. 28. 29. — — 6: Mát. XVI. 27. — — 7: Mát. VII. 14. — Filip. III. 8. 11. — — 8: Ján. XVII. 17. — Gal. III. 1. V. 7. — Tesz. 2. II. 11. — — 11: Mós. X. 17. — Kro. 2. XIX. 7. — Jób. XXXIV. 19. — Bölts. VI. 8. — Sir. XXXV. 15. — AT. X. 34. — Gal. II. 6. — Kol. III. 25. — — 13: VII. 21. — Jak. I. 22. — — 15: Mós. 1. VI. 5. — 5. XXX. 17. — — 24: Iz. LII. 5. — Ezek. XXXVI. 20. 23. — — 25: AT. XIII. 46. XXI. 20. — 28. Gal. V. 2. 3. — — 27: Mát. XII. 41.

III. R É S Z.

*A zsidóknak szinte úgy mint a pogányoknak szükségök
vagyon a Krisztusnak kegyelmére; mert ámbár a zsidók
feljebb valók a pogányoknál: még is mind a zsidók mind
a pogányok Isten előtt bűnösök, és csak a Krisztusban va-
ló hitnek általa üdvözülhetnek.*

1. Miben áll tehát a zsidónak megkülönböztetése? és mi haszna a környülméltelkedésnek? 2. Felette sok minden tekintetben. Legjelesebb pedig az: hogy ő rájok bizattak az Istennek beszédjei. 3. Avagy; mivelhogy némellyek közülök nem hittének, valljon az ők hitetlenségök az Istennek ígéretjeiben való hivségét elfogyasztja-e? Távol légyen. 4. Mert az Isten igazmondó, ha mindjárt minden ember hazug volna is, amint írva vagyon: Hogy igaznak találtassál beszédeidben, és győzedelmes légy, midőn felőled ítélnék. 5. De hogy ha a mi hamisságunk az Istennek igazmondóságát ajánlja; mit mondjunk? valljon nem igasságtalan-e az Isten, midőn büntetést határoz? (úgy szólok, mint az emberek szoktanak beszélleni) Távol légyen. 6. Mert egyébként miképen ítélné meg Isten e világot. 7. Úgy de ha az Istennek igassága az én hazugságom által még nevedik az ő ditsőségére; miért kárhoztattatom meg én is mint bűnös? 8. Sőt inkább miért ne tselekedjünk gonoszt, hogy abból jó következze? amint némellyektől rágalmaztatunk, kik hirtelik, hogy mi ezt tanítjuk; kiknek kárhoztatásjok igasságos. 9. Mitsoda tehát? felyülhaladunk-e mi egyebeket? semmiképen nem; mert megbizonyítottuk: hogy minden zsidók úgy mint a görögök a vétéknek igája alatt vagynak. 10. Amint írva vagyon: Nintsen feddhetetlen ember; csak egygy sins. 11. Nintsen ér-

telmes; nints Istent kereső. 12. Mindnyájan elhajlottanak, mind egyetemben haszontalanokká lettenek; nintsen a ki jó tselekedjék, nints tsak egygy is. 13. Kinyiltt koporsó az ők torkjok; az ők nyelvökkel álnokságot szólnak; áspis kígyók' mérge ajakok alatt rejtez. 14. Kiknek szájok rakva átokkal és keserűséggel; 15. Lábaik gyorsak a vérontásra. 16. Romlás és nyomorúság az ők útjaikon. 17. A békeség' útja ismételten előttök. 18. Isten iránt tiszteletfélelem nem forog szemeik előtt. — 19. Tudjuk pedig: hogy valamiket a törvény mond, azokhoz intézi, kik a törvény alatt vagynak; hogy minden száj bédugatassék, és az egész világ Istennek a büntetésre alája vettessék. 20. Annakokáért az ő törvénynek teljesítése által egygy ember sem nyer Isten előtt igazulást; mert a törvényből még inkább az általhágások ismértetnek meg. 21. Most pedig megjelentteték: miképen lehessen a zó törvénynek megtartása nélkül Isten előtt nyerni igazulást: mellyről a törvény és a próféták bizonytságot tőnek. 22. Az Istentől való igazulást pedig megszerzi a Jézus Krisztusban való hit mind azokban és mind azoknak; valakik ő benne hisznek. Mert nintsen különbözés. 23. Mert mindnyájan vétkeztenek, és szűkölködnek abban, ami Istennek ditsőségére válik. 24. Ugyan azért ingyen igazúlnak meg az ő kegyelméből a Jézus Krisztustól végbevitt váltságának általa. 25. Kit Isten engesztelő áldozatul rendelt az ő véreben való hitnek általa az ő igazságának megmutatására az előbbeni vétkeknek megbotsátásokban. 26. Mellyeket az Isten békeségesen türt: hogy e jelenlévő üdőben igasságát nyilvánítsa; hogy magát igasságosnak lenni megmutassa annak megigazulást adván, ki a Jézusban való hithez ragaszkodik. 27. Hol vagyon tehát helye a ditsekedésnek? sőt kirekesztetett. De vallyon mitsoda törvény által? a szertartásoknak törvénye által-e? nem; hanem a hitnek törvénye által. 28. Annakokáért azt állítjuk:

hogy az ember hit által igazul meg az ő törvényben parantsolt tselekedetek nélkül. 29. Avagy az Isten csak a zsidók' Istene-e? nem pedig a pogányoké is? sőt inkább a pogányoké is. 30. Mert ugyan azon egygy Isten ajándékoz megigazulást környülméleteltetteknek a hitből, és a környülméletetleneknek a hit által. 31. Tehát elrontjuk-e az ő törvényt a hit által? távol légyen! sőt inkább a törvényt erősítjük.

J e g y z e t e k.

3: Ámbár a zsidók között sokan az isteni kijelentésnek, és abban foglalt igéretnek teljes hitelt nem adának, amint viseltük nyilatkoztató; azért még is mind amaz a zsidó nemzetnek megkülönböztetést szerző isteni kijelentés bétét megtartja, mind az isteni igazmondóságon épült a zsidó nemzetnek boldogításáról üdözítéséről szóló igéretnek számtalanokban teljesítetnek.

4: Minden ember ugyan hazudhat, de Isten egyedül csak igazat mondhat; sőt ha minden zsidó, ha minden ember hitszegő és méltatlan volna is, Isten' igéretjei teljesítetlenül nem maradhatnak. Azért midőn a feltételes igéretnek a bünösökre nézve fogantatlanok; az L. Zsoltárnak 6. verseként nem Istennek hanem az áldás' elvételére érdemetlen embernek részéről vagy az akadály; a feltétel nélküli igéretnek pedig minden akadályok ellen is győzedelmeskednek.

5, -7: Emberi eszmélkedés szerint ugyan azt mondhatná valaki: ha a zsidók' hibássága méltatlansága okot szolgáltat a végre: hogy Istennek igazmondósága s irgalmassága annál fényesebben kitündököljék; tehát a tanításnak magokat ellene szegző engedetlen vétkez zsidókat Isten nem büntetheti. — De ez helytelen következtetés: mert nem szabad vétkezni, hogy Isten annál nagyobb mértékben, annál szembetűnőbben éreztethesse emberrel jószágát irgalmasságát; mert ezt a pogányok is, ezt minden bünös ember magára alkalmaztathatná; mert Isten az egész emberi nemzetet megítélni, s a gonoszokat büntetni fogja.

9: Külső tekintetből ugyan IX. 4. 5. a zsidó nemzet a pogányoknál jelesebb, de belső érdemességre erkölcsi állapotjokra

nézve a zsidók semmivel sem különbek előbbvalók a pogányoknál: mert, amint a rólok szóló, őket illető ó szövetségi szent írásban olvashatni, a zsidók is mindnyájan vétkeztenek, különféle bűnökbe elmerülve valának.

19: Zsidók, pogányok Isten előtt hasonlóak az ügyét elvesztette emberhez, kinek az ítélőszék előtt elnémúlnia, és bűnösségét megvallania kelletik.

20: A Móses' törvényéből ugyan megtanúlhatók a zsidók a parantsolatokat, melyeknek általhágásjokkal vétkeznének; de valamint senki közzülök mind azon parantsolatoknak teljesítésökkel nem ditsekedheték: úgy az azon törvényben rendelt külső szertartások' gyakorlása Isten előtt a bűnök' bótánátját a megigazulást, melyre belső lelki elváltozás szükségképen kívántatik, meg nem szeresheté.

21. 22: Most immár a nélkül, hogy a Móses' törvényének megtartása sürgettetnék, akar zsidó akar pogány az Üdvözítő Úr Jézus Krisztusban való munkás hitnek általa tetszhetik Istennek, nyerhet megigazulást; amint az Üdvözítő' fáradozásainak és feláldozásának ezen megbetsülhetetlen hathatóságjok mind Mósesnek mind a többi próféták' könyveiben bizonyittatik.

24, - 26: A Krisztus Jézusnak érdemeire nézve egyedül ingyen adatik embernek kegyelem, mellyel munkálkodván megigazul. Mindazonáltal az emberektől megigazulásjok előtt elkövetett vétek büntetés nélkül nem maradnak: mert ambar halasztá Isten, még is a rendelt üdőben igasságának tökéletes megengesztelésére, a Közbenjárónak a Megváltónak az Úr Jézus Krisztusnak kinszvedésében, vére' ontásában, erőszakos kinos halálában, a keresztfán bémutatott áldozatjában mind ama véteket keményen büntette úgy; hogy ezen engesztelő áldozatnak hasznáiban részesíttessenek mind azok, kik az Úr Jézusnak hisznek és engedelmeskednek.

31: Mind ezekből még is nem lehet azt következtetni: hogy Móses' törvénye haszontalan volt, és azt megvetni lehessen; mert azon törvénynek fő haszna épen abban áll, fő betset épen az szerez: hogy az új szövetségi tanításnak elfogadására készületül szolgált, és hogy abban ábrázoltatott és megígértetett a Messiás az Üdvözítő, ki azon törvényt bételjesíté, tökéletességre hozá, s így jelesebb törvénnyel szövetséggel felváltá.

Világosító Hivatkozások.

3: 'Tim. 2. II. 13. — — 4: Zsol. L. 6. CXV. 11. — Ján. III. 33. — — 9: Gal. III. 22. — — 10, -12: Zsol. XIII. 1, -3. — — 13: Zsol. V. 11. CXXXIX. 4. — — 14: Zsol. IX. 28. — — 15: Iz. LIX. 7. — PB. I. 16. — — 18: Zsol. XXXV. 2. — — 19: Gal. II. 16. — — 24: Mát. XX. 28. — — 25: Márk. XVI. 16. — Ján. III. 14, -21. — 1. I. 7,

IV. R É S Z.

Ábrahámnak viseletjéből megbizonyittatik: hogy az ember a hitnek általa nyer igazulást; azért Ábrahám' nyomdokainak követésök ajánltatik.

1. Azt fogjuk-e tehát mondani: hogy Ábrahám atyánk a testi környülméletkedés által valamit érdemlet légyen? 2. Úgy de, ha Ábrahám a tselekedetek által nyeré a megigazulást; az ditséretjére szolgálna ugyan néki, de nem Isten előtt. 3. Mert mit mond az irás? Hűn Ábrahám Istennek, és igazulásul tulajdonittaték néki. 4. Már pedig annak, a ki munkálkodik, a jutalom nem kegyelemből tulajdonittatik, hanem tartozásból. 5. Ellenben annak, a ki nem munkálkodik, hanem hiszen abban, a ki megigazítja a gonosztévőt, hitje tulajdonittatik igazulásul Isten' kegyelmességének végzése szerént. 6. Amint Dávid is böl dog embernek mondja azt: a kinek Isten igazulást tulajdonit tselekedetek nélkül: 7. Böl dogok, úgy mond, a kiknek az ők hamisságaik megbotsáttat tak, és a kiknek bűneik befedeztettek. 8. Böl dog ember, kinek az Úr bünt nem tulajdonitot. 9. Ez a böl dogság azért vall jon tsak a környülméletteteket illeti-e vagy a környülmélet leneket is? ezeket is, mivel azt állítjuk: hogy Ábrahám nak az ő hitje tulajdonittaték megigazulásul. 10. Ugyan is mi kor tulajdonittaték a hit néki: midőn már környülméletelve va la, vagy még a környülméletkedésnek előtte? Nem a kör-

nyúlmetélkedésben, hanem a környülmetéletlenségben. 11. Mert a környülmetélkedésnek jelét vevé már erősítésül azon igazulásnak, mellyben mint környülmetéletlen a hit által részesült: hogy így légyen attyok mind azoknak, kik mint környülmetéletlenek hisznek, hogy nekik hasonlóképen hitjök igazulásul tulajdonittassék; 12. És attyok lenne a környülmetéltetteknek is, de nem egyedül azoknak, kik tsak környülmetélkednek, hanem azoknak, kik az ő hitjének nyomdokait is követik, mellyet Ábrahám mint környülmetéletlen nyilatkoztattot. 13. Mert nem a környülmetélésről szóló törvénynek teljesítése miatt ígérteték Ábrahámnak és az ő maradékának: hogy a földnek örököse lészen; hanem azon igazulásnak miatta, mellyet néki hitje szerze. 14. Mert ha tsak azokat, kik az ő törvényhez rágaszkodnak, illeti az örökség: úgy hijába való lön a hit, haszontalanná lön az ígélet, *melly feltételhez kötve nem vala*. 15. Sőt a törvény büntetést okoz; ahol törvény nintsen, ott törvényszegés sem lévén. 16. Azért a hitnek miatta történék az ígélet; hogy a felől a kegyelem szerént minden maradék bizonyossá tétessék: nem tsak az, a ki a törvényhez ragaszkodik; hanem az is, ki Ábrahám' hitjének részese, a ki mindnyájunk' attya, 17. (Amint irva vagyon: Sok népek' attyává tettek téged) az Istennek akarátja szerént: kinek hit, mint ollyannak, ki a meghaltakat is megeleveníti, s azokat, mellyek még nintsenek, úgy előszólítja, mint a már lévőket. 18. Mert Ábrahám reménység ellen reménység által hitte; hogy sok népek' attya lészen, amint néki megmondattott: Illyen sok lészen a te magvad. 19. És meg nem tántorodván hitjében nem aggódott azon: hogy testje, majd száz esztendő s léttére, már elerőtlenedet, és Szárának méhe elgyengült lenne. 20. Az Isten' ígéletjét is nem feszegeté kétségeskedéssel; hanem a hitben állhatatos maradván ditsőséget ada Istennek. 21. Teljesen meggyőződve lévén a felől: hogy valamiket ígért, azoknak végrehajtásjokra is va-

gyon hatalma. **22.** S ez vala épen az, ami igazulásul tulajdonittaték néki. **23.** Ez pedig, hogy igazulásul tulajdonittaték néki, nem tsak ő miatta jegyeztetett fel; **24.** Hanem mi miattunk is, kiknek hasonlóképen igazulásul tulajdonittatik: hogy ha hiszünk abban, a ki Jézust a mi Urunkat a halálból feltámasztá, **25.** Azt, a ki a mi bűneinkért halálra adatott, és a mi megigazulásunk végett feltámadot.

J e g y z e t e k.

Sem a környűlmetélkedés sem a többi ó szövetségi külső szertartások nem valának alkalmasok a végre, hogy embernek igazulást vagy is Isten előtt kedvességet jótetszést szerezhettek volna: — mivel ezen külső szertartásoknak merő teljesítésük által az ember' szive lelke nemesebbé nem valik, nagyobb tökéletességet betset nem nyer; — mivel Ábrahám a környűlmetélkedés előtt Istennek véghetetlen jóságában böltseségében irgalmasságában igazmondóságában helyheztetett bizodalma hitje által talált kedvességet Isten előtt; — mivel Ábrahámnak egyedül hitjére tekintve, ingyen kegyelemből, külső szertartásokat illető törvényeknek feltételképen említésük nélkül ígérteték Istentől felette számos nemzetség, a Kánaán' földjének birtoka, az egész földre minden nemzetekre áldást hozandó Üdvözítőnek Ábrahám' nemzetségéből születése; — mivel Ábrahámnak Istentől a környűlmetélés már az említett ígéretek után, azokra emlékeztető jelűl bélyegűl parantsoltatott; — mivel Ábrahám a szent írásban nem tsak a környűlmetélést és azt követő ó törvényt teljesítő nép' hanem sok népek' attyának neveztetik, tudniillik mind azoknak, kik hitjének örökösi; — mivel az ó törvény igazulás helyett több törvényszegésre s e miatt büntetésekre szolgáltatot alkalmatosságot; — mivel a zsoltárookban is nem az bizonyittatik bódognak, a ki az ó törvényt teljesíti, hanem kinek Isten ingyen kegyelemből bűneit megbotsátja, igazulást tulajdonit, mellyet nyerünk azon hit által, mellyel igaznak valljuk mind azt, amit az Úr Jézus Krisztus tanított, és a melly által hathatósan ösztönöztetvén teljesítjük mind azokat, mellyeket ugyan Ó parantsolt Mát. XXVIII. 20.

Világosító Hivatkozások.

3: Mós. 1. XV. 6. — Gal. III. 6. — Jak. II. 23. — — 7.
 8: Zsol. XXXI. 1. 2. — — 11: Mós. 1. XVII. 10. 11. — Jer.
 XXII. 24. XXXII. 11. 44. — — 13: Mós. 1. XII. 1, - 3. XIII.
 15, - 17. XVIII. 18. XXII. 16, - 18. — — 17: Mós. 1. XVII. 4.
 — — 18: Mós. 1. XV. 5.

V. R É S Z.

A Krisztusban való hit által szerzett megigazulásnak gyümöltsei előterjesztetnek; az eredeti bűnnek valósága bizonyíttatik; Ádám által elkövetett bűnnek kártékonytsága a Krisztus által nyertt kegyelemnek hasznával egygybehasoulttatik, és hogy ez amaszt sokkal folyúthaladja, megmutattatik.

1. Megigazulván azért a hitnek általa békeségünk vagy on Istennel a mi Urunk Jézus Krisztus által. 2. Ki által nyerünk hittel való szabad járulást is azon kegyelemhez, mellyben állunk ditsekedvén az Isten' ditsősége nek reménységével. 3. Nem tsak ebben pedig hanem ditsekszünk a háborúságokban is tudván: hogy a háborúság békeséges tü rést szerez; 4. A tü rés pedig megkisértést, a megkisértés pedig reménységet; 5. A reménység pedig meg nem szégyenit: mert az Istennek szeretet je kionttatott a mi szivünkben a Szent Lélek által, ki adatott nekünk. 6. Ide járúl: hogy, midő n még erőtlenek volnánk, Krisztus érettünk gonoszokért az elrendeltt üdőben meghalt. 7. Már pedig az igazért is, alig talál tatik, a ki megakarjon halni; jóltévőért talám el szánná magát valaki a halálra. 8. De az Isten hozzánk való szeretetjét az által különbözteté: hogy, midő n még bű nösök volnánk, Krisztus mi érettünk meghalt. 9. Azért

sokkal inkább most az ő vére által megigazulván megszabadítottunk a haragtól ő általa. 10. Mert ha, midőn ellenségei volnánk, megbékélttünk Istennel az ő Fiának halála által, sokkal inkább már megbékéllvén üdvözülünk az ő életje által. 11. Nem csak ez pedig; hanem az Istenben is ditsekszünk a mi Urunk Jézus Krisztus által: ki által nyertük most a megbékélést; 12. Szinte úgy: valamint egygy ember által jöt bé e világra a bűn, és a bűn által a halál, és így minden emberekre elhatot a halál; a kiből mindnyájan vétkeztenek. 13. Mert Móses' törvényéig is volt bűn e világban; de a bűn nem tulajdonittatik az embernek, midőn semmi törvény nincsen. 14. Mindazonáltal a halál uralkodék Ádámtól fogva Mósesig még azokon is, a kik nem vétkeztenek Ádám' áttalhatóságának hasonlatossága szerént, ki a következendőnek előképe. 15. De nem amint a bűn, úgy az ajándék is. Mert ha egygynek vétke által sokan meghaltanak; sokkal nagyobb mértékben hatot el az Istennek kegyelme s ajándéka egygy embernek a Jézus Krisztusnak jóvoltja által sokakra. 16. És nem amint egygy által a véték, úgy az ajándék is. Mert az ítélet ugyan egygyből vagyon a kárhozatra; a kegyelem pedig sok vétkekből a megigazulásra. 17. Mert ha egygynek vétke miatt a halál uralkodék egygy által; sokkal inkább fognak az életben az egygy Jézus Krisztus által uralkodni azok: kik a kegyelemnek bőségét, és az igazulásnak bőséges ajándékait veszik. 18. Annakokáért valamint egygy véték által minden emberre szállot a kárhozat; úgy egygy igazságnak általa is minden embernek szereztetik igazulás az életre. 19. Mert a miképen egygy embernek engedelmessége által sokan bűnösökké lettenek: úgy egygynek engedelmissége által is sokan lesznek igazakká. 20. A törvény pedig közbejövén megsokasodék a bűn; mindazonáltal ahol bővelkedék a bűn, feljebb bővelkedék a kegyelem.

21. Hogy miképen uralkodék a bűn a halálra; azonképen uralkodnék a kegyelem is az örök életre a mi Urunk Jézus Krisztus által.

J e g y z e t e k.

6: Midőn vétkeinknek és az azokkal egygybekötött büntetéstől való félelemnek miatta hasonlók valánk a halálos elerőtlenedésben sinlódó betegekhez; Istentől meghatározott időben Krisztus az olly leereszkedésre és kegyelmességre érdemetlen emberekért meghala.

10: Hogy ha akkor, midőn Isten előtt tsak a fenyítő igazságnak tárgyai valánk, az Isten' Fiának emberi testjére nézve halála által az Atya Istennek kedvébe fogadtattunk; mennyivel inkább fogunk már megigazulásunk után a büntetéstől megmenekedni, a már többé meg nem haló, hanem boldogításunkra örökő élő Közbenjárónk által.

11: Olly annyira vagyunk meggyőződve Istennek irántunk való szeretetje felől: hogy Istennel a Jézus Krisztus által végbevitt megbékélésünket nyilván hirdetni mérészeljük.

12: Az említett megbékélésben egygy Üdvözítő által épen úgy részesülünk, valamint egygy ember által mindnyájan bűnösökké és halandókká lettünk, a véteknek, mely az első embertől mindnyájunkra elragadot, büntetése lévén a halál. Azon kifejezés: „a kiben mindnyájan vétkeztenek“ a rövidítés miatt homályos; teljes értelművé válik pedig ismétítéssel ekképen: „mivel amaz egygy emberben mindnyájan vétkeztenek.“ Hogyan történik az első emberek által elkövetett véteknek minden tőlük származó maradékaikra elhatása elragadása? a szent írásban ki nem fejtetik, ezt az emberi nemzetnek Isten, mint tudni nem szükséges tárgyat, ki nem jelentette. Azonban a tapasztalás bizonyítja: hogy az emberi természet meg vagyon vesztegetve, — hogy az ember felette hajlandó a törvényszegésre, — magán való erőszak nélkül jó erkölcsű nem lehet, — ha Istenhez segítő ko-

gyelemért nem folyamodik, elgonoszúl, — mihelyest eszével élni kezd, már vétkezik, — csak addig nem vétkezik, míg nem vétkezhetik, — egyedül az igaz vallás és isteni kegyelem által eszközöltetik az erköltsi tökéletesedésben köteles szünetlen előmenetel; végre a szent írás szerint a testi halál büntetésül rendeltetett Istentől azon vétkekre nézve, melyet legelőször az első emberek elkövettek; már pedig bizonyos, hogy számtalan még nem vétkezhető gyermekek is meghalnak; tehát az első ember' vétkében minden ember részes.

13. 14: Itt ellenvetésre, melly csak értetődik, felelet adatik. Tudniillik; azt mondhatná valaki: csak a Móses által kihirdetett törvényben határozot Isten bizonyos vétkekre nézve halálos büntetést; miképen lehet tehát minden embernek halálából következtetni azt: hogy minden ember az első embernek vétkében részes? De szükséges megjegyezni: hogy a Móses által kihirdetett Isten' törvénye előtt is volt az okosság által minden ember előtt ismértes Isten' törvénye; ámbár annak megszegései halálos büntetéssel nem fenyítették, mivel azt rendelő határozó törvény nem vala. Azonban, hogy az első ember vétkében minden ember részes, kitetszik abból: mivel a testi halált, melly az első embernek vétke miatt büntetésül rendeltetett, Móses' üdeig is minden embernek, sőt számtalan kised gyermekeknek is kello kiállaniok, ámbár ezek ugyan nem vétkezhetek önnön szabad akaratjokból, mások pedig olly törvényt, mellyhez különösen halálos büntetés kötve lett volna, nem szegtek, mint Ádám; ki vétke által majd nem úgy ártot az egész emberi nemzetnek, mint annak a második Ádám az Üdvözítő elégtételé által használ.

15. - 19: Ezen versekben kivilágositja az apostol: hogy az Üdvözítő még többet használt az emberi nemzetnek, mint az első ember ártot. E szavak: *sok és minden feltseréltetnek*, és az eredeti vétkeknek minden emberre való elhatalmazására nézve ugyan kivételt nem engednek, mivel feltételhez nintsenek kötve; de a megigazulásban való részesülésre tekintve csak mind azon embereket illetik, kikben a feltétel, melly a 17. versben és más helyeken a szent írásban emlittetik, teljesedik. Annakokáért az első embernek engedetlensége miatt ugyan minden ember kivétel nélkül (a megtestesültt Isten' Fiáról itt szó nem lehetvén, Szent Annyának pedig az anyaszenteggyházz' ájtatos vélekedése kiváltságot tulajdonít-

ván) vétkes, a testi halál' büntetésének alája vagyon vetve, a természetfeletti öröké tartó boldogságból kivagyon zárva; ellenben az Úr Jézus Krisztus által végbevitt elégtétel igazulást szerez mindnyájoknak azoknak: kikben az isteni kegyelem akadályra nem talál. De minden megigazulttak sokkal többet nyernek az Úr Jézus Krisztus által, mint vesztettek Ádám által. Mert: Ádám által egygy vétekbe részesek, a Krisztus által nem csak ennek, hanem akarmelly sok tulajdon vétkeiknek is nyerik bocsánatjokat; Ádám' vétke miatt ugyan üdeig meghal testjük, de a Krisztus által fel fog támasztatni öröké tartó boldog életre; Ádám' vétke miatt kirekesztettek minden tőle származó emberek a nékik rendelt természetfeletti boldogságból, de Krisztusnak érdemei által nyertt kegyelemmel munkálkodván nem csak azon boldogságnak újra örökösivé válnak, hanem mindég újabb kegyelmekkel Istentől segítettván az erköltsi tökéletességben naponként előmehetnek, és így a mennyei boldogságnak bővebb mértékére is igazat szerezhetnek magoknak. — — A 18. versnek ez az értelme: Valamint az első embernek egygy vétke elegendő volt arra: hogy minden emberre kárhozat szálljon; úgy az Üdvözítőnek egygy elégtétele tökéletesen elégséges a végre, hogy minden embernek igazulás szerezethessék a örök életre.

20: Ámbár már a Móses' törvénye előtt is minden ember bűnös vala, de ezen törvényben foglaltt parantsolatok által a zsidók' vétkeisége még nevedet; mivel a természet' törvényén, az okosságnak parantsolatjain kívül még más számos szertartások is rendeltettek, mellyeknek gyakor megszégősökkal a vétkeknek száma is szaporodot. De mind ezektől az új szövetségi hitek az Üdvözítőnek kegyelme által megszabadítottak.

21: Így a véteknek testi halált és lelki kárhozatot okozó ártalmassága szerentsésen meggyőzetek az Úr Jézus Krisztusnak, az emberi mind testnek mind léleknek, csak a feltétel teljesíttessék, öröké tartó legboldogabb életet szerző, kegyelemmel teljes, elégtétele által.

Ezen magyarázásnak helyessége bizonyos abból: mert o szerint minden kifejezések legkissebb ütközés nélkül tökéletesen öszveillenek.

Világosító Hivatkozások.

2: Ján. XIV. 6. — Kor. 2. IV. 17. — Ef. II. 18. — Kol. I. 27. — — 3: AT. V. 41. — Jak. I. 2, 4. — Pét. 1. IV. 16. — — 5: AT. II. 17. VIII. 15. X. 44. — Zsid. VI. 19. 20. — — 6: Ef. II. 1. 5. — Gal. IV. 4. 5. — Zsid. IX. 14. — Pét. 1. III. 18. — — 10: Kor. 2. V. 18. — — 12: Mós. 1. III. 6. 19. — Zsol. L. 7. — Ef. II. 3. — — 18: AT. XVII. 30. — — 20: Gal. III. 19. — Kor. 1. XV. 22.

VI. R É S Z.

A keresztények a Jézus' kereszthalálának hasonlatosságára mosatattak meg; hogy a bűnnek meghalván, a jámborságnak szenteljék tagjaikat.

1. Mit mondjunk tehát? megmaradjunk-e a bűnben, hogy a kegyelem hővelkedjék? 2. Távol légyen! Mert a kik már meghaltunk a véteknek, miképen élnénk még abban? 3. Avagy nem tudjátok-e: hogy valakik megkeresztelkedtünk a Krisztus Jézusban, az ő halálában keresztelkedtünk meg? 4. Tudniillik; vele egygyütt meghalván eltemettünk a keresztség által: hogy valamint a Krisztus feltámasztatott a halálból az Atyának ditsőséges hatalma által, úgy mi is az életnek újságában járánk. 5. Mert ha az ő halálának hasonlatossága szerint béolttatván vele egyesülünk; a feltámasztásban is részesei leszünk. 6. Azt tudván: hogy a mi ő emberünk vele egygyütt megfeszítették; hogy elronttassék a bűnös test, és többé ne szolgáljunk a véteknek. 7. Mert a ki meghalt, megszabadult a vétektől. 8. Ha pedig meghaltunk a Krisztussal; hiszszük, hogy vele

egygyütt élünk is; 9. Mert tudjuk : hogy Krisztus feltámadván a halálból, többé meg nem hal, a halál többé nem uralkodik rajta. 10. Mivel ami halálát illeti: csak egygyyszer halt meg a bűnnek miatta; ami pedig életjét illeti: Istennek él. 11. Így gondolkodjatok ti is magatok felől; hogy a véteknék ugyan meghaltatok, de az Istennek éltek a mi Urunk Jézus Krisztus által. 12. Ne uralkodjék tehát a bűn a ti halandó testetekben : hogy kívánságainak engedelmeskedjete. 13. Se pedig ne nyújtsátok a ti tagjaitokat, a hamisságnak fegyverei gyanánt, a bűnnek; hanem mint a halálból új életre feltámadottak szenteljétek fel magatokat Istennek, és a ti tagjaitokat, hogy az igasságnak fegyverek gyanánt szolgáljanak, adjátok által az Istennek. 14. Mert bűnnek nem kellene többé uralkodnia rajtatok; kik nem vagytok a törvény alatt, hanem a kegyelem alatt. 15. Avagy talám vétkezzünk-e, mivelhogy nem vagyunk a törvény alatt, hanem a kegyelem alatt? Távol légyen! 16. Ugyan is; nem tudjátok-e: hogy a kinek magatokat szolgálkúl lekötelezitek engedelmességre, s a kinek engedelmeskedtek, annak szolgálai vagytok; akar légyen az vétek, melly halált okoz; akar pedig igazulást szerző engedelmesség? 17. Hálák légyenek pedig Istennek: hogy ámbár a bűnnek szolgálai valátok, most mindazonáltal szívből engedelmeskedtek azon tanítás' rendszabásának, mellyre általvitettetek. 18. De megszabadulván a vétektől az igasságnak lettetek szolgálai. 19. Testeteknek gyarlóságára tekintve emberiképen fejezem ki magamat: amint adtátok tagjaitokat a tisztátalanságnak szolgálatjára, s a hamisságnak az elgonoszulásra: úgy mostan adjátok tagjaitokat az igasságnak szolgálatjára a megszentelésnek okáért. 20. Mert midőn a bűnnek szolgálai volnátok, szabadosok valátok ugyan az igasságra nézve; 21. De valljon mitsoda hasznatok volt akkor azokból, mellyeket

most szégyenletek? mellyeknek végök a halál. 22. Ellenben most megszabadulván a vétectől, és Istennek szolgálólévén vagyon hasznokok a megszentelésben, mellynek vége az örök élet. 23. Mert a bűnnek bére a halál; de az Istennek kegyelemajándéka az örök élet a mi Urunk Jézus Krisztus által.

J e g y z e t e k.

1: Bátor az Igazulást eszközölő isteni kegyelemnek hathatósága annúl fényesebben tündöklök ki: mennél több vétkekkel vagyon terhelve a megigazulni óhajtó bűnös; mindazonáltal ebből a véték' folytatására mérészséget következtetni nem szabad.

2: Mert a keresztyének a vétekre nézve olly érzéketlennek kell lennie; mint a minő a meghaltt test.

4. 5: A keresztvizzel való megmosás ábrázolja az Úr Jézus' meghaltt testjének eltemetését, és arra sürgeti a megkereszteltt hiveket: hogy minek-ánná a bűnre nézve meghaltak, és a Krisztussal eltemettettek: vele ditsőségesen fel is támadván többé ne vétkezzenek, hanem az erköltsi szentségben mindég inkább öregbedjenek, mindég éljenek.

6,-11: A megigazulás által a keresztyén ember erköltsiképen a Krisztussal meghal, a Krisztusba béolttatik, bűnös testje a Krisztussal a keresztre feszítettik; de egygyszersmind arra is ösztönöztetik köteleztetik: hogy megszabadulván a büntől annak többé ne szolgáljon, további életje egészen a Krisztusnak feltámadásához hasonlítson.

12: Mig Krisztus szenvedő halandó testben a földön mulatot, leginkább tsak az embereknek megváltásjok' munkálására élt, de feltámadásától fogva tulajdonképen mennyei Attyának az Isten-ségnek és pedig vég nélkül él ditsőségére.

13: A keresztyén testjének tagjaival, mellyek már Istennek felszenteltettek, a gonoszságnak üzésére vissza ne éljen; hanem

azokat Istennek kedves jószágos tselekedetek' gyakorlására eszközül használja.

14: A vétkekre megmaradó hajlandóság erőszakosan nem vonhatja a keresztényt a törvényszegésre; mert a kegyelem' szövetségében több különös hathatóságú eszközök nyújtatnak az ellenálásra és győzedelemre, melyekben az ó szövetség a Móses' törvénye szűkölködék.

15: De mind ezen foganatos eszközök mellett még is újra a gonoszságban elmerülhet a keresztény: ha az Isten' kegyelmében vakmerően bizakodván a vétket szorgalmatosan nem kerüli.

19: Mivel még az erköltsi tökéletesedésben meg nem erősödtek, nem sokat kívánok tőletek; tudniillik csak azt: hogy olly szorgalmatosok legyetek a jó tselekedetek' gyakorlásában, mint valátok az előtt a vétkek' üzésében.

23: A vétkekesség rabjának halált örök kárhozatot von bérül fejére; ellenben az Istennek kegyelme az avval munkálkodóknak az Úr Jézus Krisztusnak érdemei által örök életet szerez jutalomul.

Világosító Hivatkozások.

3: Gal. III. 27. — — 4: Ján. XI. 40. — Ef. IV. 22, -24.
 — Kol. II. 12. — Zsid. XII. 1. — Pét. 1. II. 1. IV. 1. 2. — —
 6: Gal. V. 24. — — 8: Tim. 2. II. 11. — — 11: Pét. 1. II.
 24. — — 12: Kor. 1. IX. 27. — Gal. V. 16. 19, -21. — — 13:
 Pét. 1. IV. 2. 3. — — 16: Ján. VIII. 34. — Pét. 2. II. 19. —
 — 18: Pét. 1. II. 16. 17. — — 23: Mós. 1. II. 17. — Jak. I. 15.

VII. R É S Z.

Valamint a férjnél lévő aszszony a házasság^o törvényének megtartására köteles, míg férje él; de attól a törvénytől megszabadul, és más házasságra léphetik, mihelyest férje meghal: hasonlóképen a zsidók is kötelesek valának a Moses' törvényének megtartására a Krisztusnak halála előtt, de az által megszabadultak azon kötelezéstől. Az ő törvény ugyan magában szent; mindazonáltal a bűnöknek sokasodásjokra adot alkalmatosságot. Azonban az okosság és testiség között való hartz meg nem szűnik, és a testi kívánság által erősen ingereltetik az ember a tilalmasra.

1. Avagy nem tudjátok-e atyámfiak, (mert a törvényben jártasokhoz szólok) hogy a törvény csak addig uralkodik az emberen, míg él? 2. Így a férjnél lévő aszszony, míg férje él, ahhoz vagyon kötve a törvény által; ha pedig meghaland férje, felszabadul a házasság' törvénye alól. 3. Ugyan azért míg férje él, házasságtörőnek ítéltetnék, ha más férjfiúhoz adná magát; de ha meghaland férje, megszabadul a házasság' törvényétől, és már nem léssen házasságtörő, ha máshoz férjhez mégyen. 4. Hasonlóképen atyámfiak! ti is meghaltatok a törvénynek a Krisztus' testjében; hogy máséi lennétek, azéi, a ki a halálból feltámadt, hogy Istennek kedves gyümölcstöt teremjünk. 5. Mert míg ama testiség' állapotjában valánk; a tilalmazó törvény által felingerelt vétkes vágyódások a mi tagjainkban munkálkodának halált okozó gyümölcstözésre. 6. Mostan pedig megszabadultunk ama már meghalt törvénytől, mellynek köteleiben valánk; hogy ezután a léleknek újságában szolgáljunk, és nem a betűnek óságában. 7. De valljon mit

fogunk ebből következtetni? azt-e, hogy a törvény a véteteknek oka? Távol légyen! Hanem a bűnnek ismertetjére csak a törvény által jutottam: mert még magát a gonosz kívánságot sem ismértem volna; ha a törvény nem mondaná: Gonosz kívánságot ne forralj magadban. 8. Alkalmatosságot vévén pedig a bűn a parantsolat által minden gonosz kívánságot felizgatot én bennem; mert törvény nélkül a vétetek meghaltthoz hasonló. 9. Én pedig egygy űdeig törvény nélkül élék; de mihelyest a parantsolat tudtomra adaték, megelevenedék bennem a bűn. 10. Így én meghalék, és a parantsolat, melly nékem adaték: hogy éljek; az halálomra lenni találtaték. 11. Mert a bűnre való hajlandóság alkalmatosságot nyervén a parantsolat által megtsalt engem, és az által megölt. 12. Azonban a törvény szent, a parantsolat is szent, és igasságos, és jó. 13. De valljon azért az, ami jó, okozá-e halálomat? Távol légyen! Hanem a bűnre való hajlandóság, hogy vétkeessége szembetűnjék, a jó által nékem halálomat szülte: hogy a parantsolat által a bűnnek felettébb való gonoszsága kinyilvánodjék. 14. Mert tudjuk: hogy a törvény lelki; de én testi vagyok, és a véteteknek rabszolgája. 15. Magam sem értem, amit tselekeszem: mert nem, a melly jót akarok, azt tselekeszem; hanem a melly gonoszt gyűlölök, azt művelem. 16. Midőn pedig, amit nem akarok, azt művelem; megegygyezésemet nyilatkoztatom a felől: hogy a törvény jó. 17. Ehhez képest tehát már nem annyira én viszem végbe a tselekedetet; mint a bennem lakó bűnösség. 18. Mert tudom: hogy én bennem, az az testemben, semmi jó sem lakik; mert a jónak akarása ugyan hatalmamban vagyon, de annak teljesítésére elég erőt magamban nem találok. 19. Ugyan is nem tselekeszem a jót, mellyet akarnék; hanem a gonoszt, mellyet nem akarok, azt művelem. 20. Ha pedig én azt tselekeszem, amit helybe nem hagyok; már nem én művelem

azt, hanem a vétesség, melly én bennem lakik. 21. Azért jót tselekedni akarván találok magamban e törvényt: hogy a rossz hozzám ragadot. 22. Mert gyönyörködöm az Isten' törvényében a belső ember szerint; 23. De az én tagjaiban más törvényt látok, melly az én elmémnek törvényével ellenkezik, és engem rabul ad a bűnnek törvénye alá, melly az én tagjaiban létez. 24. Én szerentsétlen ember! kitso-da szabadit meg engem e halálnak testjéből? 25. (Az Istennek a mi Urunk Jézus Krisztus által köszönöm azt.) Ezekből következik tehát: hogy én okos elmém szerint ugyan az Isten' törvényének engedelmeskedem; de test szerint a bűn' törvényének.

J e g y z e t e k.

Pál apostol e szakaszban főképen a mindennapi tapasztalásból fejtegeti az emberi természetnek erköltsi megvesztegetését, mint az eredeti bűnnek, mellyről V. szólot, következését: hogy ez által meggyőzetessenek mind a pogányok mind a zsidók a kegyelomszövetségnek, mellyet az Úr Jézus Krisztus felállított, szükségéről.

A hetedik verstől fogva az egygyes számnak első személyében ír az apostol: mivel általjában az emberi természetet illetik kifejezései, s így magát ki nem vévén sőt különösen önnön személyéről folytatván beszédjét nem annyira idegenítő az emberi gyarlóságról kellemetlen előadása.

A görögben szinte úgy mint a diákban a bűn szó már a vétet már a vétekre való hajlandóságot jelenti; azért értelmét az egész versből kell meghatározni.

Ezeket előre botsátván:

1: Most kiváltképen a Móses' törvényéhez szokott zsidókhoz intézem beszédemet: A törvény addig kötelez, míg az ember, a kit illet, él, és így visszafordítva míg az emberre nézve a törvény él, az az divatban vagon.

2. 3: Így a férjnél lévő nsszonyt a házasság' törvénye addig köti férjéhez: míg férje él, és vele egygyütt társára nézve a házasság' törvénye is erejét megtartja; azonban férjének halála után szabadon mással léphetik házasságra.

4: Ti zsidó atyámiai az előtt a Móses' törvényét megtartani kötelesek valátok; de a keresztség által a Krisztus' testjének tagjai lettetek: következképen a Móses' törvényének, melly a Krisztus által megszüntetett, a Krisztusban meghaltatok, és azon törvény is rátok nézve meghalt, kötelező erejét elvesztette. De annak helyébe a Krisztussal szövetkeztetek öszve az ő tökéletesbb tanításának teljesítésére lettetek kötelesek.

5. 6: Az ó törvény az embernek testi romlottságán semmit nem segít; hanem inkább számos parátsolatok által az engedetlenséget felingerelvén büntetést szülő vétkekre alkalmatosságot nyitot. Az ó törvény csak az ember' testjét foglalatoskodtató szer-tartásokat gyakoroltatni rendelt; mellyek az embernek erköltsi betset nem szereznek. De ezen törvény a keresztényekre nézve már meghalt, kötelező erejét a keresztény vallást elfogadó zsidókra nézve is elvesztette; azért attól megszabadulván az új szövetségi lelket nemesítő tanításhoz alkalmaztassuk életünket.

7. 8: Mindazonáltal az ó törvény senkit bűnre nem tanít, nem vezérel; hanem a másképen szabad választásra bizott tárgyakra nézve is parátsolatokat szaporítván az általhágásoknak sokasodásjokra is alkalmatosságuul szolgált. Egyébiránt általjában vévén minden isteni s emberi törvényről bizonyos az: hogy, a ki a törvényt nem tudja, az a törvénnel ellenkező bűnt sem isméri; hogy a törvény az embernek szabadságát korlátolván megszorítván felingerli benne a tilalmasra vágyakodó hajlandóságot; hogy törvény nélkül nintsen törvénszegés, nintsen véték.

9. 10: Minekelőtte az ember eszével élni kezd, törvény nélkül, mellyet nem ért, de ártatlanságban szerentsésen él. Ellenben, mihelyest ember a törvénynek mivoltjába belát, — tüstént hal-doklásához hasonló nyughatatlanságot küszködést érez magában.

11. 13: Azonban a törvény nem változtatja az embert bűnös-sé; hanem csak az emberben az első embernek vétke miatt már benlévő vétkeiséget erköltsi megvesztegetést mintegy álmából fel-költi, felfedezi, velünk tapasztaltatja szemlélteti, az ellenszege-zésnek esetjére büntetéssel kárhozattal fenyegeti.

14, - 20: A rendetlen testi kívánságoknak teljesítésüket az ő törvény is tilalmazza; ugyan azért a testiségnek nem kedvezvén méltán lelki törvénynek neveztetetik. De az ember, ha csak ön magában Istennek kegyelme nélkül tekinttetik, inkább testi állat, mint okos lélek, — egész rabszolgája a bűnnek, — azt tselekszi, amit gyűlöl, evvel is a törvénynek helyességét vallván, — szabad akarattal birván annak az erköltsi jóra nézve teljesítésére elegendő erőt nem talál magában; úgy, hogy inkább a megvesztegetett állatiság testiség mint az okosság látszatik munkálkodni az emberben.

21, - 23: Valamikor jót tselekedni, az okosság' törvényét megtartani törekedem; mindannyiszor újra meggyőződöm természetemnek erköltsi megvesztegetéséről. Okosságom azt sürgeti: hogy Isten' törvényeit teljesítem; a testemben lévő bűnösség vétékro való hajlandóság pedig más törvényszerző gyanánt a törvényszegésre a vétékre kiszttet.

24: Valóban bódogtalan nyomorúlt szánakozásra méltó tehát az embernek, ha csak ön magában tekinttetik, állapotja; nem tso-da, ha megromlott testjének bilintseitől megszabadíttatni óhajt.

25: Hogy az eddig mondottakat úgy ne értsék az olvasók: mintha Pál még akkor is, mikor ezeket írá, a megromlott testiségnek olly nagy hatalmaskodását magában érzette volna; hálákat ad Istennek, hogy ő az Úr Jézus' tanításához való ragaszkodásától fogva, Isten' kegyelmétől segítettvén, a vétékre hajlandó testiségnek említett uralkodása alól kiszabadíttatott. Azután visszatér előbbi beszédjére azon béfejezéssel: hogy az embert okossága ugyan Isten' törvényére, megromlott testiségo pedig a vétékro húzza.

Világosító Hivatkozások.

2. 3: Kor. 1. VII. 10. 39. — Mát. XIX. 4, - 10. — Márk. X. 2, - 12. — — 4: Gal. II. 19. 20. — — 7: Mós. 2. XX. 17. — 5. V. 21. — — 10: Mós. 3. XVII. 5. — Ezek. XX. 11. 13. — — 12: Tim. 1. I. 8. — — 18: Mós. 1. VI. 5. VIII. 21. — Zsol. L. 7. — — 23: Gal. V. 17.

VIII. R É S Z.

Minden keresztény, a ki a Krisztusnak tanítása szerint folytatja életjét, minden kárhoztatástól ment; és az Istennek jótetszését ígérheti magának; azért a jövő boldogságnak megnyerésére szükséges lélek szerint élni; a kik így az Istent igazán szeretik, azoknak minden javokra szolgálnak.

1. Nintsen tehát semmi kárhozat alá tartozó azokban, kik a Krisztus Jézusban vagynak; kik nem test szerint, hanem lélek szerint járnak. 2. Mert a Léleknek, ki a Krisztus Jézus által életet szerez, törvénye megszabadított engem a halált okozó vétkeességnek hatalmától. 3. Mert ez az ő törvénynek, melyet a testiség erőlténitet, lehetetlen lévén; Isten az ő Fiát a bűnös testnek hasonlatosságában elküldvén a bűnnek miatta kárhoztatá a bűnt az ő testjében; 4. Hogy a törvény által kívánt igazulás bételjesednék mi bennünk, a kik nem test szerint járunk, hanem Lélek szerint. 5. Mert a kik test szerint élnek, a testiekről gondoskodnak; a kik pedig Lélek szerint élnek, a lelkiekről gondoskodnak. 6. De a testnek okossága halált, a Léleknek okossága pedig életet és békeséget szerez. 7. Ugyan azért a testnek höltsesége az Istennek ellensége; mert az Isten' törvényének nem engedelmeskedik, nem is alkalmas arra. 8. A kik tehát a testiségnek adják magokat; nem lehetnek kedvesek az Istennek. 9. De ti többé nem éltek test szerint, hanem Lélek szerint; mivel az Istennek Lelke ti bennetek lakik. A kiben pedig a Krisztusnak Lelke nintsen, az nem övé. 10. Hogy ha pedig a Krisztus ti bennetek vagyon; a test ugyan halandó marad a bűnnek miatta, de a lélek él a megigazulásnak általa. 11. Hogy ha annak Lelke, a ki Jézust a halálból feltámasztotta, ti bennetek lakik; az, a ki Krisztust feltámasztotta a halálból, meg-

eleveníti a ti halandó testeteket is az ő ti bennetek lakó Lelkére nézve. **12.** Tehát atyámfiai nem vagyunk lekötve a testnek, hogy test szerént éljünk. **13.** Mert ha test szerént élni fogtok, úgy meghaltok; ha pedig a Lélek által a testnek tselekedetjeit megöldökölitek, úgy élni fogtok. **14.** Mert valakik az Istennek Lelkétől vezéreltetnek; azok Isten' fiai. **15.** Mert nem vettétek a szolgaságnak lelkét ismét a félelemre; hanem a fiakká való fogadásnak Lelkét vettétek, ki által kiáltunk: Abba (Atyánk!) **16.** Ezen Lélek bizonyoságot téssen a mi lelkünknek: hogy Isten' fiai vagyunk. **17.** Ha pedig fiai, tehát örökös is; az Istennek ugyan örökös, a Krisztusnak pedig örökös társai: ha tudniillik ő vele egygyütt szenvedünk, hogy így ő vele egygyütt meg is ditsőitessünk. **18.** Mert azt állítom: hogy a mostani üdeig tartó szenvedéseket a jöveendő ditsőséggel, melly megjelenttetik nekünk, öszvehasználni nem lehet. **19.** Szorongató várakozásban látszik kívánni az egész teremtség az Isten fiai' megditsőítésének kinyilatkoztatását. **20.** Mivel a teremtmények a hívásos változandóságnak lévén alávetve (nem önnön akaratjokból, hanem az iránt való engedelmes-ségből, a ki azokat alávetette) reménylik: **21.** Hogy ők magok a teremtmények is megszabadúlnak a romlandóságnak szolgaságától; a midőn az Isten' fiai ditsóséges megszabadulásjokat nyerendik. **22.** Tapasztaljuk: hogy minden teremtmények egyetemben fohászkodnak, és egygyütt mind ez üdeig a szüléshez közelítőhöz hasonló. **23.** Nem tsak azok pedig, hanem mi magunk is, kik a Léleknek zsengéit vettük, mi magunk is fohászkodunk magunkban a fiakká való fogadást, és a mi testünknek váltságát várván. **24.** Mert most tsak reménység által tétettünk böldegokká. Ugyan is, ha a reménylett tárgy láttatik, már megszűnik a reménység; mert azt, a mit látunk, minek reménylenők? **25.** Ha pedig azt reményljük, amit még nem látunk; tehát a jöveendőt

állhatatos tűréssel várjuk. 26. Hasonlóképen pedig a Lélek is segíti a mi gyarlóságunkat; mert mi nem tudjuk mit kellessék, és pedig úgy, amint szükséges, kérnünk: hanem maga a Lélek esedezik mi érettünk szóval kifejezhetetlen fohászkodások által. 27. A ki pedig a sziveket vizsgálja, tudja a Léleknek kívánságát; mert Istennek akaratja szerint esedezik a szentekért. 28. Tudjuk pedig, hogy azoknak, kik az Istent szeretik, és az ő végzése szerint hivatalosok, mindenek egyiránt javokra szolgálnak. 29. Mert a kiket ilyeneknek léendőknek eleitől fogva tudot, azokat előre már arra el is választotta: hogy az ő Fia' ábrázatjához légyenek hasonlatosok, és így ő sok atyafiak között az első szülöttnek méltóságával birjon. 30. A kiket pedig elválasztot, azokat hívta is; és a kiket hívot, azoknak igazulást is szerzet; a kiknek pedig igazulást szerzet, azokat meg is ditsőítette. 31. Valljon mit mondhatunk ezekre egyebet ennél: Ha az Isten mivelünk, kitsoda támadhat ellenünk? 32. Ugyan is, a ki az ő tulajdon Fiának nem kedvezet, hanem mi érettünk mindnyájunkért adta ötet; hogyan ne ajándékozna nekünk vele egygyütt mindeneket? 33. Valljon kitsoda fogja vádolhatni az Istennek választottjait? holott Isten előtt igazak. 34. Avagy kitsoda fogja őket kárhoztathatni? holott a Krisztus, a ki meghalt, sőt fel is támadot, a ki az Istennek jobbjá felől is ül, ő maga esedezik érettünk. 35. Valljon kitsoda szakaszthat el tehát minket a Krisztus iránti szeretettől? nyomorúság-e? szorongatás-e? üldözés-e? éhség-e? mezitelenség-e? veszedelem-e? fegyver-e? 36. Mivelhogy, amint irva vagyon, te miattad naponként öldöstetünk, úgy tekinttetünk, mint a vágószékre kijelelt juhok. 37. De mind ezeken győzedelmeskedünk az által, a ki minket szeret. 38. Azért bizonyos vagyok: hogy sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelemségek, sem hatalmasságok, sem jelenvalók,

sem következendők, 39. Sem magasság, sem mélység, sem akarmelly egyéb teremtmény nem szakaszthat el minket az Istennek szeretetjétől, mely a mi Urunk Jézus Krisztusban alapúl.

J e g y z e t e k.

Ezen szó: Lélek; különféle értelemben vétetik, és már az ember' lelkét, már a józan okosságot, már a Szent Lelket az egygy Istennek harmadik személyét, már az Úr Józus Krisztusnak tanítását jelenti. Azért, hogy mindenütt valóságos értelme meghatározathassék, az egész kifejezésre, sőt az azt előzőre és követőre is szükséges figyelmezni.

1: Amit Pál magáról mondott az előbbi szakasznak utolsó soraiban, azt most a római híveknek vigasztalásjokra minden igaz buzgó keresztényekről bizonyítja: hogy nekik az eredeti megvesztegetés bűnösség kárhozatot nem okozhat; mivel Isten' kegyelme által segítettván a testi indulatoktól nem ragadtatják magokat, hanem a józan okosság és Isten' törvénye szerint folytatják életjüket.

2: Mert Krisztusnak kegyelemeszközükkkel teljes tanítása a bűnre való hajlandóságnak erőszakos igájától, és így az örök kárhozotnak veszedelmétől is megszabadít bennünket.

3: Tudniillik, az említett óhajtott szabadulást az ő törvény minden áldozatjaival egygyütt meg nem szeresheté az embernek, felette nagy mértékben megvesztegetve lévén természetje; ugyan azért az Istenségben az Atyának tulajdon Fia a mi bűnös testünkhöz hasonló de még is természetfeletti módon alkotott minden vétektől mentt testben küldeték megjelenék, és az emberi bűnösségnek megrontása végett az ő áldozatul bémutatott testjében minden emberi vétkek öszvesen kéníletlenül megbüntettettek.

4: Hogy az Isten előtt kedves igazulásban, melyet a Móses' törvényo sürgetet, de nem szereshetet, részesülnénk.

5: Test szerint élnek azok, kik tsak a testnek kívánságait kielégíteni iparkodnak; lélek szerint pedig élnek azok, kiknek

gondolkozásjok tselekedetjeik a lelket elmót nemesítő keresztény vallásnak elveivel egygyeznek.

6: A test szerénti gondolkozás megfosztja az embert a valóságos élettől az örök boldogságtól; a lélok szerént való bültcseség pedig e világon belső megeleégedést és szivbeli nyúgodalmat, jüvendőben vég nélkül állandó legfelségesebb boldogságot szerez.

9: Az Istennek Lelke itt a Krisztus' Lelkének is neveztetik; mivel az Úr Jézus Krisztus isteni személy, és ő töle is származik öröktől fogva a Szent Lélek. Az Istennek a Krisztusnak Lelke abban lakik: a ki Krisztus' tanításában kijelentott Isten' akaratját parantsolatjait nem tsak megértette, hanem egészen tulajdonává tette, s azért minden gondolkozásában, feltételeiben, beszédjeiben, tselekedetjeiben nyilatkoztatja.

14: Valakik a Krisztusnak tanítása által szóló Szent Léleknek engedelmeskednek, Istentől úgy tekinttetnek, mint Isten' fiai, kiknek már igazok vagyon a mennyei örökétartó boldogsághoz.

15. 16: A Móses' törvényében minden parantsolatoknak megszégsei tüstént külföle büntetésekkel fenýttetni rendeltetvén a zsidók főképen félelem által mint a rabszolgák igazgattattak; ellenben az új szövetség Istent, mint az emberi nemzet' Attyát szemlélteti tisztelteti; kit irántunk határtalan szeretetjéért viszont szeretni fő kötelességünk, kinek parantsolatjait ugyan azon szeretetnek ösztönéből kolletik teljesitenünk. És épen ezen nemes gondolkozás, mellyet a Szent Lélek munkál bennünk, egygyszersmind bizonyságúl szolgál a felől: hogy Isten bennünket fiainak fogadot, vagy is az ő mennyei ditsőségében nekünk állandó örökséget rendelt.

19, - 22: Méltó a jüvendő Istentől nekünk készített búldogságért e múlandó életben szenvedni; mivel amabban minden kellemetlen változásoknak vége szakad. Az utolsó ítélet után Pét. 2. III. 13. — TJ. XXI. 1. 2. szerént az egész természet is állandó tökéletességet fog nyerni; mellyet minden oktalan és érzékellen teremtmények is nagy fohászkodva nyughatatlanúl várni látszatnak, midőn erőszakos változásait, a meddig lehet, akadályoztatják, és azoknak tsak kéntelenségből vetik alá magokat.

23: Sőt még a keresztények is, ámbar nem tsak mint emberek egyőb teremtményeknél sokkal búldogabb állapottal bírnak,

hanem a jövődő boldogságnak zálogául a Szent Léleknek különfele mind belső mind elein külső ajándékaiban is részesültek, óhajtják azon üdőnek felvirradását, mellyben az Isten' fogadott fiainak örökségébe bé fognak vezettetni, és testjük a koporsóból ditsőséges halhatatlanságra fel fog támasztatni.

26. 27: Hogy a földi múlandó akarmelly szenvedéseket örömet álljuk ki, nem tsak az egész természetnek, minden e világban lévő teremtményeknek, úgy szólván, állandó tökéletesebb állapot után szűnetlen sóhajtozása bennünket a következő változásnak bizonyosságára és jelességére figyelmeztet: hanem hatás ösztönül szolgáljon a Szent Léleknek velünk és bennünk szakadatlan munkálkodása. Tsak ugyan ezen segítség nélkül emberi gyarlóságunk, valamikor az indulatok felhevülnek bennünk, által nem látja: mi válik valóságos hasznára, miért kellessék esedeznie? hanem minden ilyen környülményekben a Szent Lélek a keresztény tanításnak az isteni gondviselésről, Isten' jóságáról, Istenben erős bizodalomról, földi viszontagságok' irányáról, öröké tartó jutalomról szóló tzikkelyeit elménkbe juttatja, s így helyes Isten előtt kedves foháskodásokat gerjeszt szívünkben; mellyeket a mindentudó Istenért, ha mindjárt szóval nem is imádkozunk, és teljesít, mivel szent akaratjával egygyeznek, bátor ki nem magyarázhatjuk ezen a Szent Léleknek bennünk munkálkodását.

29. 30: Isten öröktől fogva előre látta: kik fognak a keresztény hitre térni, s annak tanítását, a nyertt kegyelemmel fáradhatatlanul munkálkodván, kik fogják testjük' haláláig állhatatos hivséggel megtartani? ugyan azért ezek felől azt is rendelé: hogy Szent Fiához mind a békeséges türesben és egyéb jó erköltsökben, mind a jövődő boldogságnak birásában hasonlatosok légyenek. Ezek Istentől nem tsak hivatatnak a keresztény vallásra, hanem megigazulást, és örök ditsőséget is nyernek. — A zsidóknál az első szülött testvéreinek fejük és előljárójok vala; akképen tehát mondatik a megtestesültt Isten' Fia is a választottaknak temérdek számú társaságában elsőszülött: mivel mindnyájok' Feje, kinek e társaságnak minden tagja boldog állapotját öröké köszönni fogja.

33. 34: Az említett módon elválasztottaknak és üdvözülendőknek megtérésök előtt elkövetett vétkeik akadályt nem vethetnek, nem árthatnak: mert a megigazulás által Istentől mind azon

vétkek megbotsáttattak; azokért Krisztus eleget tet, és mennyben állandóan mint közbenjáró folytatja elégtételének bémutatását.

36. 37: Ha mindjárt a keresztényekben az teljesednék is; a mi Zsol. XLIII. 22. 23. a pogány nemzetektől meggyőződött és kegyetlenül öldöstetett Izrael' népéről mondatik: minden illetén üldözések a vallását értő, annak igassága felől nem kételkedő, buzgó keresztényt meg nem tántoríthatják; mert Istentől, kitől szerettetik, kegyelem által segítettetik is. — Ezen állításnak igasságát a keresztény első három századokban a tapasztalás elégségesen megbizonyította.

38. 39: Pál apostol itt csak magáról szól: mivel a keresztény vallásnak igassága felől önnön tökéletes meggyőződését tudta; azonban ezt azért említi: hogy óhajtsa szerént számosan nyomatit kövessék, és hasonlóképen igazán mondhassák magok felől: hogy sem a testi halálnak félelme, sem a földi életnek hosszabbítása, sem magok a mennyei hatalmas angyalok, (ha tőlük ezen ügyekezetre nézve félni lehetne) sem a sátánoknak fejedelmei a gonosz lelkek, sem akár jelen akár következő szerentse vagy szerentsétlenség, se felmagasztalás sem alacsonyítás ol nem szakaszthatja őket Istennek szeretetjétől.

Világosító Hivatkozások.

1: Gal. III. 13. V. 24. — — 3: Mát. XX. 28. — Ján. I. 12. III. 17. 18. — Kor. 2. V. 21. — Fllip. II. 7. 8. — Zsid. IV. 15. VII. 26. — — 4: Mós. 5. XXVI. 26. — — 6: Gal. VI. 8. — — 7: Jak. IV. 4. — — 9: Mát. VII. 21. 22. — Kor. 1. III. 16. — — 11: AT. II. 24. — Kor. 1 XV. 51, - 54. — — 15: Gal. IV. 5. 6. — Tim. 2. I. 7. — — 16: Ef. I. 13. 14. — — 17: Tit. III. 7. — TJ. III. 21. — — 18: Kor. 2. IV. 17. — — 19: Bölts. XVI. 24. XIX. 6, — Ján. 1. III. 2. — — 20: Móa. 1. III. 17. 18. — Préd. I. 2. 4. 5. 9. 10. 14, — TJ. XXI. 1, - 5. — — 23: AT. II. 4. 17. — Kor. 2. V. 2. 4. — — 26: Zak. XII. 10. — Ján. XVI. 13. — Kor. 1. II. 3. — 2. XI. 30. — — 27: Zsol. VII. 11. — Jer. XI. 20. — — 28: Eszd. 2. XIII. 2. — Mát. XX. 16, — Jún. X. 14. — — 29: Ef. I. 4. 5. 11. — Kol.

I. 18. — — 31: Jóh. XXXIV. 29. — — 32: Mós. 1. XXII.
 12. — Ján. III. 16. — — 33: Iz. L. 3. 9. — — 34: Zsid. I, 3.
 VII. 25. — — 35: AT. XX. 24. — — 37: Filip. IV. 13.

IX. R É S Z.

Ámbár a zsidóságnak nagyobb része Istentől megvettetek, mind a mellett még is az Istennek Ábrahámhoz ígéretjei bételjesednek; az Istennek hatalmában vala magának szinto úgy a pogányokból mint a zsidók közül hiveket választani; a zsidók megvettetésének oka az ók hitetlenségök.

1. A Krisztus, lelkem' isméréte, s a Szent Lélek bizonyosságom, hogy igasságot szólok, és nem hazudok: 2. Nagy szomorúságom vagyon, és szünet nélkül fáj szívem. 3. Mert magam kívánok vala a Krisztustól kirekesztetni atyámfiainak miatta, kik test szerént rokonim; 4. Kik Izraelnek maradékai; kikéi a fogadott fiúság, és a ditsőség, és a szövetségek, és a törvényhozás, és az isteni tisztelet, és az ígéretek; 5. Kikéi az atyák; kikből származék test szerént a Krisztus is, a ki mindenek felett áldott Isten öröké! Úgy légyen! 6. Isten' ígéjének ugyan lehetetlen teljesedés nélkül maradnia; mindazonáltal nem mindnyájan, kik Izraeltől származnak, egygyzersmind igaz izraeliták. 7. Valamint nem mindnyájan Ábrahám' igaz fiai, kik az ő maradéka; hanem az írás szerént, a melly Izáktól származik, az neveztetik nemzetségednek. 8. Az az: nem azok, a kik a test szerént fiak, ugyan azok már Isten' fiai is; hanem, a kik ígélet szerént fiak, azok számittatnak a nemzetséghez. 9. Mert az ígéletnek szava ez: Ezen üdőtájban eljövök, és Szárának fia leszen. 10. Nem tsak evvel pedig, hanem Rebekkával is, ki egygy társalkodásból kettőt foga-

da méhébe Izák atyánktól, ez történék. 11. Mert előbb, mint a gyermekek születtek és jót vagy rosszat tselekedtek volna, hogy az Istennek választása szerint maradna a végzés, 12. Nem a tselekedetekre, hanem a hívónak akaratjára tekintve mondaték néki: 13. A nagyobbik szolgál a kisebbiknek; amint irva vagyon: Jákobot szerettem, Ezaut pedig hátravetettem. 14. Mit mondjunk ezekre? valljon igasságtalanság vagyon-e Istennél? távol légyen! 15. Hiszen már Mósesnek mondá: Könyörülök azon, a kin könyörülni akarok, és irgalmasságot tselekeszem avval, a ki iránt kegyelmes lenni akarok. 16. Azokáért nem azé a foganat, a kinek arra akaratja vagyon, se nem azé, a ki fut; hanem a könyörülő Istené. 17. Mert az írásban ez mondatik Faraónak: Ezen végre támasztottalak téged, hogy megmutassam rajtad az én erőmet, és hogy kihirdettség az én nevem az egész földön. 18. Tehát könyörül azon, a kin akar; és megkeményedni engedi azt, a kit akar. 19. De azt fogod talám mondani: mit feddődik tehát még is? mert ki állhat ellene az ő akaratjának? 20. Sőt inkább; óh ember, ki vagy te, hogy felelgezz Istennek? valljon mondja-e az edény a fazékasnak: miért tsináltál engem így? 21. Avagy nintsen-e a fazékasnak hatalma a sáron, hogy ugyan azon sárból tsinálhasson némelly edényt ugyan tisztességes használásra, némellyt pedig alább való végre? 22. Az Isten pedig akarván mutatni haragját, és megismértetni hatalmasságát, elszenveté nagy békeséges türéssel a haragnak edényeit; mellyek a veszedelemre valók. 23. És hogy kijelentén az ő ditsőségének gazdagságait az irgalmasságnak edényein; mellyeket ditsőségre készítet. 24. Hivta is azokat, vagy is minket nem tsak a zsidók közzül, hanem a pogányok közzül is hivat. 25. Mint Ozeásnál is mondja: A népet, melly nem enyim vala, én népemnek hívom; és a melly szerelmesem nem vala, én szerelmesem; és, a

melly irgalmasságot nem nyert vala , irgalmasságot nyert. **26.** És lészen; hogy azon a helyen, ahol mondák nekik: Nem én népem vagytok ti; ott azok az élő Isten' fiainak hivatatnak. **27.** Izaiás pedig ezt kiáltja Izrael felől: Ha az Izrael' fiainak számjok olyan lészen is , mint a tenger' fővénye; tsak maradványai tarttatnak meg. **28.** Mert teljesíti az igét, hamar és igasságosan végrehajtja azt; úgy vagon, sebesen fogja ezt véghez vinni az Úr a földön. **29.** Miképen még előbb mondá Izaiás: Ha a Seregeknek Ura minékünk magot nem hagyot volna, olyanok lettünk volna, mint a sodomaiak , és a gomoraiakhoz lettünk volna hasonlatosok. **30.** Mit kell már ebből következtetnünk? Azt: hogy a pogányok, kik az igasságot nem követik vala, az igazulást megnyerék , azon igazulást, mely a hitből vagon; **31.** Izrael' népe pedig, mely az igasságnak törvényét követi vala, a megigazulásnak törvényére nem jutot. **32.** De valljon miért? azért, mert az igazulást nem a hitnek általa, hanem az ó törvényben meghagyott gyakorlásoknak általa elérni törekedének ; mivel a botlásnak kövében megbotránkozának. **33.** Amint irva vagon: Imé Szionban teszem le a megbotlásnak követ, és a botránkozásnak kőszikláját; de valaki ő benne hiszen, meg nem szégyenitetik.

J e g y z e t e k.

1: Mivel Pál nemzettársaitól a zsidóktól felette üldözteték; azt vélhette volna valaki: hogy ő is nemzetjét gyűlöli, és megtérésökkel nem gondol. Azért a zsidók iránt való állhatatos forró szeretetjének, és megtérésük' óhajtságának minden kételkedésen kívüli helyheztesésére esküvéssel erősíti nyilatkoztatását. Tehát jeles okból szabad esküdni.

3: Olly határ nélkül szerettem nemzettársaimat: hogy megterésem előtt hozzájok igaz ragaszkodásomnak bizonyítására, a Krisztustól megvettetni s anyaszentegyházából kirekesztetni kívántam volna.

4. 5: De hogyan is volna nékem lehetséges nem szeretni nemzettársaimat; holott ők Jákobtól, ki Istentől angyal által Izrael nevet nyere, Mát. VIII. 10. származnak, — őket Isten mint fiait mint választott népet más nemzetek felett jótéteményekkel Mós. 2, IV. 22. 23. — 5. VII. 6, - 8. XIV. 1. 2. — Oz. XI. 1. tetézé, — az ő kebelükben tarttatók a szövetségnek szekrénye Isten' ditsőségének felséges jelenlétjének ábrázolása, — őket illeti a szövetség, melyet atyáikkal Isten Mós. 5. XXIX. 1. — Gal. III. 16. 17. többször kötöt, — ők Istentől vették mind vallásos mind polgári törvényeiket, — ő nálók egyedül virágzott az igaz Istennek tőle rendelt és azért helyes külső tiszteletje, — hozzájok intéztettek nemzetjök felette elszaporodásáról, Kánaán' földjének birtokáról, a minden népeket boldogító Üdvözítőről szóló ígéretek, — az ők őseik valának ama nevezetes atyák Ábrahám Izák Jákob, — végre, ami a többit mind felvülhaladja, az ők nemzetjökből származik testje szerint a Krisztus is, ki másképen isteni személy, kit ugyan azért öröké való ditsóítás illet.

2. 6, - 13: Istennek Ábrahámhoz ígérte Mós. 1. XXII. 16, - 18. multhatatlanul bételjesedik; hanem azt felette fájlalom: hogy nem mindnyájan, kik Izraelnek tizenkét fiától származnak, egygy-szersmind valóságos vagy is a gyors engedelmességben törzsökattyoknak nyomait követő Izrael' fiai; holott csak ilyeneket illet ama boldogság, melyet a Messiás minden népeknek szerez. Ezen állításnak világosítására két történetet hozok elő. Ábrahámnak Mós. 1. XXV. 1, - 5. 12, - 15. Ágártól Ismael, és Ketura feleségétől több fiai, ezeknek pedig számos unokáik valának; mindazonáltal Ábrahám' nemzetségehez örököseihez és így Istennek választott népéhez csak azok számíttattak, kik Izák' fiától vevék származás-jokat: Izák pedig az isteni hatalomnak különös befolyása által ígértnak következtetésében születék. Ismét Rebekka Izáktól két fiat szült egyszerre Ézaut és Jákobot; e mind a kettő Izák által Ábrahám' nemzetségehez tartozék, sőt Ézau első jöven ki napvilágra elsőszülöttségi igazzal is birt: mindazonáltal még születésük előtt megjövendőlteték annyoknak Mós. 1. XXV. 23. hogy az öregeb-

bik Ézau fog az ifjabbiknak Jákobnak szolgálni. Tsak ugyan Ézau-tól származó Édom nemzetet Jákobnak maradékai és pedig előbb Dávidnak Kir. 2. VIII. — azután a Makkabeusoknak Mak. X. 27. 31. — végre Hirkánusnak üdejében Flav. Jós. Rég. meghódították. Valóban Mal. I. 2. 3. szerint szembetűnőképen több kedvezéseket jótéteményeket nyert Istentől Jákob' nemzetsége, mint Ézaué. Tehát az egyedüli test szerént való származás még nem elegendő: hogy a zsidók mindnyájan mint Izrael' nemzetségéhez tartozók tekintessenek, és Istennek a Messiásra nézve kijelentett ígéretjeiben részesüljenek.

14., - 18: Azonban az eddig mondottakból ne következtess valaki azt: hogy igasságtalanul bánik az Isten, mivel az érdekre nem figyelmez; hanem inkább azt vallja: hogy Isten jótéteményeinek osztogatásjokban senkitől sem függ, hanem azokat titkos leghelyesebb okokra nézve már megtagadja, már nagyobb már kisebb mértékben ajándékozza. Ezt felelé Isten Mósesnek 2. XXXIII. 19. midőn az Izrael' népéért, melly bálványozással vétkezet vala, könyörgöt; ezt bizonyítá Ézaura és Jákobra nézve; kik közzül az elsőnek a vad után való futás szinte úgy nem használt, mint a másodiknak vonakodása nem ártot; ezt megmutatá ama Fáraó egiptomi királyban, kinek keménynyakúsága kevélysége megáلتalkodása tsak alkalmatosságot szolgáltatott a végre: hogy számos jeles tsodatételeknek munkállásjok által az igaz Istennek mindenhatóságára mind az Izrael' népe, mind más szomszéd nemzetek figyelmetessékké tétessenek. Tehát Isten jótéteményeit arval közli, a kivel akarja, s az emberi elmének kivisgálhatatlan okokra nézve azt is engedi: hogy az ember gonoszságában való megáلتalkodásával akadályt vessen, és ennek miatta több kegyelmekben ne részesülhessen. — Mind a görögben, mind a diákban a 18. versnek végzete így hangzik: „és, a kit akar, megkeményit“ de hogy az utolsó ige annyit téssen mint: „megkeményedni enged“ világos az előző 17. versből, mellyben a megáلتalkodott Fáraó egiptomi királyról vagyron szó, kit Isten számos hallatlan tsodatételekkel és Mósesnek többször újított intései által engedelmességre birni akart; de mivel annyi kegyelmeket megvetet, más hathatósabb belső kegyelmet tőle megtagadot, és őtet megáلتalkodásában maradni engedé, míg hadi seregével egygyütt a vörös tengernek habjaiban koporsóját feltalálta.

19,-23: Ámbár mind eddig az embernek feltételeire és tselekedeteire nézve szabad akaratjáról, mellynek segítségül szolgál az isteni kegyelem, szó nem vala, s a szabad választás semmiképen sem tsonkittatik; még is azt mondhatná valaki: Isten akaratjának senki ellene nem állhat, miért nem térít meg tehát kit-kít az Isten? De valljon hogyan mérészelhet ember Istennel perbe szállani? Ha a fazékasnak szabad ugyan azon agyagból diszesebb nemesebb betsben lévő, ismét alábbvaló megvetett edényeket készíteni; lehet-e helytelennek állítani: ha Isten egygy felől fenyítő igasságának és hatalmának más felől irgalmasságának bizonyítására sokáig tűri azoknak vétkeiket, kik örökre elkárhoznak.

24,-29: Isten' kegyelmességének kintseiben részesültünk mi is, kik zsidók és pogányok között a keresztény vallásra hivatattunk. Valamint pedig hajdan Isten Ozeas próféta I. 10. II. 24. szerint Izrael' fiait, kik a bálványozásnak miatta megszűntek Isten' népe lenni, épen a babilonai fogságban, ahol Istentől megvetésük szemökre hányatának, újra Isten' fiainak fogadá; úgy most is a pogányok között számtalanok, kik az Isten' választott népéhez nem tartozának, Istennek anyaszentegyházába országába bévezéreltetnek. Ellenben az Izrael' fiai ezen Istennek választott népe között tsak igen kevesen térnek meg a keresztény vallásra, sőt nagy része a következő veszedelemben Jerusaleml' elpusztulásának alkalmatosságával meg is fog ületetni, s így tökéletesen bé fog teljesedni, amit Izaiás I. 9. X. 22. feljegyzet. Mivel a 29. versben előhozott kifejezés Izaiás' könyvének kezdetjén olvastatik; azért előbbvalónak mondatik amannál, melly a 27. versben említettik.

30,-32: A zsidók' megvettetetésének a pogányoknak pedig a keresztény anyaszentegyházba felvételük' legközelebbi oka az: hogy a zsidók a Krisztusnak szegény alacsony állapotjában megbotránkozván ötet az ígért Üdvözítőnek lenni többnyire meg nem ismérék; és tsak az ők szertartásaik' teljesítése által kívánják nyerni igazulásjokat; ellenben a pogányok hisznek a Krisztusnak, és a ő tanításának engedelmes elfogadása által reménylik és el is nyerik bűnbotsító igazulásjokat.

33: Izaiás' XXVIII.' 16. feljegyzett igék itt a régi alexandriai görög fordítás szerint hozatnak elő; a forrásban így hangzanak: A ki hiend, ne siessen; az az, ne nyughatalankodjék,

hanem békeségesen várja az Üdvözítőnek eljövételét, ki által megszégyenülés' veszedelme nélkül megnyeri üdvösségét. A többi Izaiás VIII. 14. olvastatik.

Világosító Hivatkozások.

3: Mós. 2. XXXII. 32. — AT. IX. 2. — Kor. 1. XV. 9. — — 5: Lúk. VIII. 23. — Ján. I. 1. — Zsid. I. 8. 9. — — 6: Mós. 2. XXIII. 19. — — 7: Mós. 1. XXI. 12. — — 8: Gal. IV. 28. — — 9: Mós. 1. XVIII. 10. — — 10: Mós. 1. XXV. 21. 22. — — 11: Tim. 2. I. 9. — — 17: Mós. 2. IX. 16. — — 18: Lúk. XVII. 10. — — 19: PB. XXI. 30. — — 20: Bölts XV. 7. — Iz. XXIX. 16. XLV. 9. — Jer. XVIII. 6. — — 23: Kol. I. 26. 27. — — 25: Pét. 1. II. 10. — — 32: Mát. XXI. 42. 44. — Lúk. II. 34. — Kor. 1. I. 23. — Pét. 1. II. 7.

X. RÉSZ.

Pál a megtérni nem akaró zsidókon szánakozását nyilatkoztatja; az ő s új törvény között lévő nagy különbséget előterjeszti; bizonyítja: hogy a zsidók és pogányok kivétel nélkül a keresztény szövetségre hivatalosok, és hogy a zsidók tudatlansággal nem mentegethetik magokat.

1. Atyámfiak! szivemből óhajtom, és könyörgök Istennek: hogy az Izrael' népe üdvösséget nyerjen. 2. Mert bizonyoságot teszek ők felőlök: hogy Istenhez való buzgóságjok vagyon; de nem a tudomány szerént. 3. Mert az Istennek tetsző igasságot nem ismervén és tulajdon törvényes igasságjokat ügyekezvén megállapítani, az Istentől jóváhagyott igazulásnak magokat alája nem vetik. 4. Holott a törvénynek iránya a Krisztus minden hívő embernek

megigazulására. 5. Mert Móses így írja le a törvényből való igazulást: hogy azon ember, a ki azokat bétölti, élni fog azok által. 6. A hitből származó igasság pedig így szól; Ne monddad szivedben: Ki megyen fel mennyországba, tudniillik, a Krisztust aláhozni? 7. Avagy kitsoda száll le a mélységbe, tudniillik, hogy a Krisztust a halálból visszahozza? 8. Mit mond tehát az írás? Az ige te melletted, a te szájadban, és a te szivedben vagy; ez pedig a hitnek igéje, melyet hirdetünk. 9. Mert ha szájjaddal vallod az Úr Jézust, és szivedben hiszed: hogy az Isten őtet feltámasztotta a halálból, üdvözülsz. 10. Mert szívvvel hiszünk az igazulásra; szájjal pedig teszünk vallást az üdvösségre. 11. Azért mondatik az Írásban: Minden, valaki ő benne hiszen, meg nem szégyenítettik. 12. Mert nintsen különbség a zsidó vagy görög között mindeneknek ugyan azon egygy Urok lévén, a ki elég gazdag mind azokhoz, a kik őtet segítségül hívják. 13. Mert minden, valaki az Úrnak nevét segítségül hívja, üdvözül. 14. Úgy de miképen hívhatják azt segítségül, a kiben nem hittenek? avagy miképen hisznek abban, a ki felől semmit nem hallottanak? miképen hallhatának pedig, ha nintsen, a ki hirdesse? 15. Hogyan hirdessék pedig a tanítást, ha tsak nem küldetnek? amint írva vagy: melly ékesek a békeséget hirdetőknak, a jókat hirdetőknak lábaik. 16. Azonban nem mindnyájan engedelmeskednek az evangéliomnak. Mert Izaiás' szavai: Uram kitsoda hűn a mi beszédünknek? 17. A hitnek tehát eszköze a tanításnak hallása, a tanításban pedig az Isten' igéjének kell előterjesztetnie. 18. De azt kérdem már, valljon nem hallák-e a tanítást? sőt inkább mind az egész földre elhatot az ők hangjok, és a föld' kerekiségének határaitra eljutot az ők beszédjük. 19. De ismét kérdem: valljon nem jutot-e annak ismertetjére az Izrael' népe? Első így szól Móses: Én titeket irigykedésre felingerlek olly nép

által, melly nem is méltó a nép névre, esztelen nemzetség által boszszankodásra felizgatlak titeket. 20. Izaiás pedig nagy bátorsággal bizonyítja: Megtaláltanak azok, a kik engem nem keresének; nyilván megjeleném azoknak, a kik felőlem nem tudakozódának. 21. Izraelről pedig ezt mondja: Teljes egész napon kiterjesztém az én kezeimet a hinni általló, s ellenmondó néphez.

J e g y z e t e k.

2: A zsidók azért buzgóskodnak a Móses' törvényének megtartása mellett, mert ez Istentől vette eredetjét; de meg nem gondolják: hogy ugyan az Isten amaz ó törvényt az új szövetségi tanítással feltserélte, ezt amannak mint már megszüntettnék helyébe szerezte. Annakokáért minden buzgóskodásjok helytelen hibások nélkül való.

3: Mivel az új szövetségben Istentől megállapított megigazulás' módját megérteni nem iparkodnak, azt nem hiszik, és csak azt vitatják: hogy az ó szövetségi szertartások által lehet Istennek tetszeni; ugyan azért a keresztény vallásra nem térnek, annak fejet hajtani általlanak.

4: Az ó törvény csak készület vala a Krisztus által hirdetett tanításnak elfogadására; azért a Móses' törvényének iránya intéztetése eléretetvén szükségképen megkelletik szűnnie.

5: Ide járúl: hogy Móses csak azoknak igéré az életet vagy is az Istennek böldogító áldását, kik minden azon törvényben előterjesztett parantsolatokat teljesítenek; ez pedig majd nem lehetetlen vala, errel senki sem dítsekedhetet. Azért ezen okból is ama törvénynek mással kell vala feltseréltetnie.

6. 8: Ami Mós. 5. XXX. 12., - 14. kiváltképen ugyan az Istennek mindenek felett való szeretetjéről, de azután általljában az egész ó törvényről is bizonyittatik, az itt úgy hozatik elő: mint-ha az új szövetségi igazulástól magától mondatnék. Értelme: Könnyebb az új szövetségi tanítást megtartani, mint az ó tör-

vényt; azért az, amit az ő törvényről lehetet mondani, sokkal inkább illik az új szövetségre. Hogy az Isten előtt kedves megigazulásnak módját megérthessük, nem szükséges so mennybe felmenni sem a holtak' országába alászállani vagy is messze fáradni a Krisztusnak felkeresésére; mert Krisztus az evangéliom által, melly a földnek minden részeiben hirdettetik, szívünkben lakik, nyelvünkről szól.

9: Valaki a Krisztusnak halálból feltámadását és e nagy tődatétel által minden kétségen kívül helyheztetett egész tanításának igasságát szívében tökéletesen hiszi, ugyan azért ezen meggyőződéséhez képest folytatja életjét; valaki szájával nyelvvel meggyőződésének ösztönéből minden jó alkalmatossággal Krisztus' tanítását embertársainak is hirdeti, másokat is arra oktat; üdvösségét, az örök boldogságot bizonyosan elnyeri a nélkül: hogy a Móses' törvényében rendelt szertartásokat gyakorolnia, áldozatokat bemutatnia kellene.

10: Igen is, az Istennek tetsző igazulásnak, és ezt jutalomul követő örök boldogságnak elnyerésére egyéb nem kívánnatik: mint az erős munkás hit, és annak valamikor lehet, hirdetése.

13: Minden ember, a ki Istent igazán hittel és tselekedettel tiszteli, üdvözü.

14, - 18: Hogy a pogány nemzetek a Krisztusnak higgyenek, szükséges ugyan nekik a Krisztus' tanítását hirdetni; de ebben nintsen is fogatkozás: mert a bűnös emberi nemzetnek Istennel kívánnatos megbékéltetése, s Istennek az ember' boldogítására szolgáló legkegyesebb rendelkezései az isméretes földnek végső határáig kihirdettettek. Azonban fájdalom! felette sokan vagynak: kik ezen nekik hirdetett tanításnak engedelmeskedni nem akarnak, Isten pedig az embert boldogításának elfogadására kényszeríteni nem tartozik.

19, - 21: De ha hibáznak, és kárhoztjokat tsak önnön magoknak tulajdoníthatják a pogányok, kik az evangéliomot befogadni általlják; mennyivel inkább vétkeznek a Krisztusnak hinni nem akaró zsidók: kik Istentől nyertt kijelentés szerint az egygy igaz Istent imádják, az erköltsi parantsolatokat tudják, az Üdvözítőt várjuk, valamint hajdan a próféták által úgy legújabbban ma-

gától az Úr Jézus Krisztustól a megtérésre intettek, és az Isten akaratjára tanítottak; holott a pogányok a vallásra nézve a legbutább tudatlanságban és legrútább erköltstelenségben elmerülve valának. Mellyekre mind az első szent könyvek' szerzője Móses 5. XXXII. 21. mind Izaiás LXV. 1. 2. a zsidó nemzetet figyelemzeti helyökbe a pogányoknak az igaz vallásra hívásjokat, és megtérésöket jövendölvén.

Világosító Hivathozások.

2: AT. XXII. 3. — — 3: Róm. IX. 30. 31. — — 4: Ján. III. 16. 18. — Gal. III. 24. — — 5: Mós. 3. XVIII. 5. — Ezek. XX. 11. — — 9: Mát. X. 32. — — 11: Iz. XXVIII. 16. — — 13: Jóel II. 32. — AT. II. 21. — — 15: Iz. LII. 7. — Náh. I. 15. — — 16: Iz. LIII. 1. — Ján. XII. 38. — — 18: Zsol. XVIII. 5.

XI. R É S Z.

A pogányokból lett keresztények ne kevélykedjenek a zsidók közzül megtért hűveket megvetvén; mert a zsidó nemzetnek rabsága a pogányoknak szolgált hasznokra, annak idejében pedig minden zsidók is meg fognak térni. Toldalatos az Istennek jósága és böltsesége, melly mindent megfoghatatlan rendszerképen meghatároz és végrehajt.

1. Azt kérдем tehát: valljon megvetette-e már az Isten az ő népét? távol légyen! Hiszen én is az Izrael' népéhez tartozom, Ábrahám' maradéka vagyok, Benjamin' nemzetségéből származom. 2. Nem vetette meg az Isten az ő népét, mellyet magának eleve elválasztot. Avagy nem tudjátok-e, mit mond Illyésről az irás? miképen panaszkodék Istennek Izrael ellen? mondván: 3. Uram a te prófé-

táidat megölek, és oltáraidat felforgaták; egyedül csak én maradtam meg, és az én életem után is leselkednek. 4. De mit felel néki az isteni válaszadozás? Még hét ezer férfiat meghagyék magamnak, kik Bálnak térket nem hajtának. 5. Így tehát még a jelenűdöben is a kegyelemből való elvászttás szerént megtartttattak, azok, kik meghagyatat-tak. 6. Ha pedig kegyelemből történik ez, tehát már nem a tselekedetek vétetnek tekintetbe: mert különben a kegyelem már nem volna kegyelem; ellenben, ha a törvény szerént való tselekedetekből vagyon ez, úgy már többé nem volna a kegyelemnek helye, mert különben a tselekedet már megszűnék tselekedet lenni. 7. Mi azért ebből a következés? az-e, hogy amit Izrael keres vala, azt meg nem találá? sőt inkább a vászttattak megtalálák; de a többiek megkeményedének. 8. Amint írva vagyon: Az érzéketlenségnek lelkét adá nekik az Isten; szemeket ada nekik, mellyek nem látnak, és füleket, mellyek nem hallanak mind e mai napiglan. 9. Dávid is így szöl: Az ök asztalok váljék nekik törre és hálóvá, és botránkozássá, és büntetéssé. 10. Setétüljenek meg az ök szemeik, hogy ne lássanak; és az ök hátokat mindenkor meggörbitsed. 11. Kérdem már most, valljon csak azért ütköztenek-e meg, hogy egészen elesnének? távol légyen! De az ök romlásjok által a pogányoknak lön üdvösségök: hogy amazok ez által is vetélkedésre felingereltetnének. 12. Ha már az ök romlásjok is kintseket szerzet a világnak, és az ök kevesülésök is meggazdagítja a pogányokat; mennyivel inkább fogja ezt eszközölni megtérő teljes számjok. 13. Bizonyosokká tészlek titeket, kik pogányok valátok: hogy a mennyiben ugyan a pogányoknak apostoljok vagyok, ezen szolgálatomban ditsőségemet helyeztetem; 14. Mindazonáltal vajha valamiképen az én testi atyámfiat vetélkedő követésre indithatnám, és némelleyeket még közzölök megszabadíthatnék! 15. Mert ha azoknak elvet-

tetésök a világnak engesztelődést szerez; mi fogna ismételi felvételök után egyéb következni, mint a meghaltaknak megelevenítésök? **16.** Hogy ha a zsenge szent, az egész termés is az; és ha a gyökér szent, az ágak is szentek. **17.** Hogyha már az ágakból némelyek letörettek, te pedig vad olajfa lévén beoltattál azokba, s a szelid olajfa' gyökerének és zsirjának részese lettél; **18.** Ne kérkedjél az ágak ellen. Ha pedig felfuvalkodol, tudd meg, hogy nem te hordozod a gyökeret, hanem a gyökér hordoz téged. **19.** Mondhatnád ugyan: hiszen azért törettek le az ágak, hogy én beoltassam. **20.** Jól vagy. Ők a hitetlenségnek miatta törettek le; te pedig a hit által állasz. Fenn ne héjjazz; hanem félj. **21.** Mert ha az Isten magoknak a természet szerént való ágaknak nem kedvezet; történhetik, hogy talám néked sem kedvez. **22.** Figyelmezz itt azért az Istennek kegyelmességére, és keménységére; az esletek ellen ugyan keménységére, te hozzád pedig kegyelmességére, ha megmaradsz a kegyelemben: mert különben te is kivágattatól. **23.** Amazok is pedig, ha meg nem maradnak a hitetlenségben, újra beoltatnak; mert hatalmas az Isten, hogy ismét beoltsa őket. **24.** Ugyan is; ha te ama természet szerént való vad olajfából kivágattál, és természeted ellen a jó olajfába beoltattál; mennyivel inkább fognak azok természetjükhöz képest saját olajfájokba beoltathatni? **25.** Mert akarom, hogy tudtokokra légyen atyámfiai az, ami másképen titok; (az ön magatokban való kevélykedésnek elkerülésére) hogy a megkeményedés Izraelnek egygyik részében addig tart, míg a pogányoknak teljes szármak bé nem jön. **26.** És így az egész Izrael' népe meg fog szabadíttatni, amint írva vagy: Eljön Szionból a Szabadító, ki elhárítja a gonoszságokat Jákobról; **27.** És ez lesz velek szövetségem: hogy eltörlöm az ők bűneiket. **28.** Kik az evangéliomra nézve ugyan ellenkeznek a ti

hasznotokra; de a választás szerént kedveltetnek az atyákra tekintve. 29. Mert meg nem bánja az Isten ajándékait és hívását. 30. Mert valamint ti egygykor nem hittetek az Istennek: most pedig irgalmasságot nyertetek az ők hitetlenségöknek alkalmatosságával; 31. Úgy ezek is most nem hitték a veletek történt irgalmasságot: hogy ők is irgalmasságot nyerjenek. 32. Mert az Isten mindeneket hitetlenségbe merülni enged; hogy mindeneken könyörülhessen. 33. Oh Isten' böltseségének és tudományának mélységes gazdagsága! melly megfoghatatlanok az ő ítéletjei, és kivisgálhatatlanok az ő útjai? 34. Mert ki láthat keresztül az Úrnak végzésein, avagy ki vólt az ő tanátsosa? 35. Avagy kitsoda adot előbb valamit nékie, hogy visszaadatathassék annak? 36. Mert ő tőle, s ő általa, s ő benne vagynak mindenek; ő néki légyen ditsőség öröké. Amen.

J e g y z e t e k.

3. 4: Illyés azt véli: hogy ő egyedül maradot meg igaz Isten' nek imádója. Bál fenitiziai Kánaánban a férjfiaktól ugyan bikaalakban, melly az egek' királyát a napot ábrázolta, — az aszszonyoktól pedig tehénalakban, melly az egek' királynéjának a holdnak képe vala, imádtatott.

5. 6: Valamint Illyés' üdejében úgy most is nem az egész Izrael' népét vetette meg az Isten; hanem ingyen való jótéteményből közölök tetszetős ámbár az egész népre nézve kiss számot megtartot magának. Tsak ne vélje valaki: hogy azok, a kik a keresztény tanítást befogadák, és most ahhoz ragaszkodnak, a Móses' törvényében rendelt szertartások' teljesítése miatt nyerték Istentől ezen jótéteményt; mert így ezen jótétemény nem ingyen való keves számhoz is illő ajándék kegyelem, hanem a Móses' törvényében meghagyott szertartásoknak szorgalmatos hiv buzgó teljesítésjök miatt az egész zsidó nemzettől megérdemlett bér jutalom volna:

már pedig a zsidók között igen kevesen jöttek be a keresztény anyaszentegyházba.

8: Amit Móses 5. XXIX. 4. és Izaiás VI. 9. XXIX. 10. az akkori zsidókról feljegyzet, az a jelen időben is teljesedik benne: tudniillik, engedi az Isten; hogy ők a keresztény vallásnak mindenféle hirdetése mellett is, annyi megtérő pogányok között, mint mély álomba merültek ezen tanításra érzéketlenek maradjanak, mintha vakok siketek értelem nélkül volnának.

9. 10: Amit hajdan Dávid Zsol. LXVIII. 23. 24. étkék helyett néki tsak bürköt nyújtó, mindenütt veszedelmet készítő ellenségeiről mondot; ugyan azonokat lehet alkalmaztatni a meg nem tértt zsidókra is. Ezen versek nem foglalnak magokban átkot, hanem igasságos fenyegetést és jövendölést; mert a gonoszságban megáltkodott emberekre nézve a tsapás az üdeigleni büntetés, melly egyedül hozhatja őket eszükre, valóságos jótétemény, a tapasztalás pedig már a 19-dik századra bizonyítja: hogy a meg nem tértt zsidók azon igasságtalanságnak és kegyetlenkedésnek, mellyet őseik mind az Úr Jézuson, mind első követjein és hivein végbevittének, bőséges mértékben hordozzák büntetését.

11. 12: Mindazonáltal nintsenek világ végéig a keresztény anyaszentegyházból kirekesztve a zsidók, hanem megáltkodásjok, mellyel magokat többnyire a Krisztus' tanításának ellene szegezék, a pogányoknak sietteté megtérésüket, a megtértt pogányok pedig viszontag figyelmezteték a zsidókat a keresztény vallásnak jeleségére, s ösztönözik annak megirigylésére, hasonló elfogadására. Épen azért, mivel a zsidók az új szövetségi tanítást hallgatni nem akarák, hamarabb lehetet az apostoloknak és segédjeiknek a pogány nemzetek' oktatásához fogni; ha az egész zsidó nemzet még az apostolok' üdejében a keresztény vallást elfogadta volna, a pogányok' megtérésjök felette nehezítettett volna: mivel olly nagy számú egygymást gyűlölő felekezeteknek hirtelen egygy vallásos társaságba öszvekötésök nem keves bajba került volna, s a Móses' szertartásaihoz ragaszkodó zsidók, azok' gyakorlását nagyobb erőszakoskodással a pogányokra nézve is sürgetvén azokat a keresztény vallástól a megtéréstől idegenítették volna. Ellenben az első keresztény században látván a zsidók, hogy a megtértt pogányok is nyerik a Szent Léleknek különféle ajándékait, ez által irigységből is sokan a keresztény hitre térének. — Ha már

élein nagy hasznót hajtott a pogány nemzeteknek, kik úgy szólván az egész földet birták, hogy a zsidók között keresen tértek meg; melly kívánatos következtetéseket fog szólni az egész zsidó nemzetnek jövődjö megtérése.

15: Valamint a zsidó nemzet nagyobb részének a keresztény anyaszentegyházból kizárása alkalmatosságot nyitott a pogányoknak könnyebb megtérésökre: úgy az egész zsidó nemzetnek megtérése, mellyet Isten békeségesen vár, a meghalt testeknek feltámadásjokat, az utolsó ítéletet és a mind testre mind lélekre nézve állandó legörvendetesebb boldogságot, öröké tartó szerentsés életet fogja maga után húzni.

16: A zsidó nemzetnek mind gyökere Ábrahám Izák Jákob, mind zsengéje Krisztusnak apostolai tanítványai s első hivei Istennek szenteltettek, Isten előtt kedvesek; tehát olyanok lehetnek az ágak a többi zsidók is.

17, -24: Hogy a pogányokból lett keresztények ne kevélykedhessenek, és a zsidókat, mint a keresztény anyaszentegyházból kirekesztetteket meg ne vessék, mind a két félnek állapotját hasonlatosságban szemlélteti az apostol. Tudniillik: A zsidóság szelid gyökerére és zsengéjére szent, a pogányság haszonvetetlen vad olajfához hasonló; mivel számtalan zsidók a hitetlenség által elkortosodtak, ámbár Isten választott népének szelid olajfájához tartoznának, annak ágai volnának, Isten szoros fenyítő igasságossága szerint azokat letörő s a keresztény anyaszentegyházból kóméllés nélkül kizárá; azonban azoknak helyökbe a vad olajfának ágait béolta; mellyeket azért zsidó törzsök hordoz; mivel e szerint, minden szokás és rend ellen, vadfának ágai babonás bálványozó erköltstelen pogányok, Istentől nyertt vallással bíró és sok feddhetetlen embereket kebelében számító népnek anyaszentegyháznak szelid fájába béoltattak, szembetűnő: hogy ezen ágak a fának nemesítésére semmit sem hoztak magokkal, hanem tsak ingyen kegyelemből oltattak bé, és hasonlóképen hajtanak, gyümölsöznek; ugyan azért ezen béoltott ágak el ne bízzák magokat, mert ami a szelid fához tartozó de elfajzott ágakkal történt, az annál inkább az idegen vad fából lemetszett ágakon megeshetik, ha felfuvalkodásjuk által a hitnek kegyelmére méltatlanokká válnak, az az: következhetik, hogy letöretessenek, elvettessenek,

és helyökbe ismét a szelid fához tartozó lemetszett ágak beültattassanak.

25: Minekutánna a pogányok közzül mindnyájan, kik Istennek előlátása szerint üdvözülendők, megtérnek; akkor következik a zsidó nemzetnek, melly e földön életben leszen, megtérése, s a keresztyén anyaszentegyházba bėjövele.

26: Mivel a szent könyvnek, mellyből a jövendölés vétetett, szerzője nem emlittetik, itt Izaiás' LIX. 20. 21. és Jer. XXXI. 31., - 37. szükséges figyelmetesen megolvasni; mellyek bizonyosan csak akkor fognak tökéletesen bételjesedni, midőn az egész zsidó nemzet a kegyelemnek új szövetségében részesülni fog. Azonban Szent Pál ama jövendöléseknek csak velejét és rövid foglalát érinté.

29: Isten hajdan olly és annyi jeles jótéteményekben részesíté az Izrael' népét, a próféták az Üdvözítő s az új szövetségi első követek által hivta őket országába a keresztyén anyaszentegyházba; ha tehát mostan az egész zsidó nép megvettetnék, annak valaha megtérése nem következne, Isten előbbi tselekedetjeit megbánni látszatnék; az pedig lehetetlen.

32: Isten engedé: hogy minden népek hitetlenségbe essenek: hogy így a keresztyén anyaszentegyházba befogadásjokat nem önnön érdemeinek vagy tudósságjoknak tulajdoníthassák, hanem egyedül Isten ingyen jóvoltjának háláadó alázatossággal köszönjék.

Világosító Hivatkozások.

1: Filip. III. 3. — — 3. 4: Kir. 3. XIX. 10. 18. — — 8: Mát. XIII. 13., - 15. — Ján. XII. 40. — AT. XXVIII. 26. — — 11: Mós. 5. XXXII. 21. — AT. XIII. 46. — — 13. 14: AT. IX. 15. XIII. 2. XXII. 21. — Gal. II. 7. 8. — — 17: Jer. XI. 16. — — 22: Ján. XV. 2. — — 23: Kor. 2. III. 16. — — 25: Mik. V. 3. 4. — Lúk. XXI. 24. — — 29: Tim. 2. II. 13. — — 32: Gal. III. 22. — — 33: Jób. XI. 7. — Bölts. IX. 13. — Iz. XL. 13. 14. — Kor. 1. II. 16. — — 35: Jób. XLI. 2.

XII. R É S Z.

Következik ezen levelnék második fele; mellyben több erköltsi tanúságok adatnak elő, s inttetnek a hírek: hogy a világ' hűségait megvetvén egészen az Istennek tiszteletjére felszenteljék magokat; az Istennek ajándékai miatt ne kevélykedjenek; egymást mint egygy testnek tagjai szeressék; sőt még ellenségeikkel is jól tselekedjenek.

1. Intlek azért titeket atyámfiái az Istennek irgalmas jótéteményeire kérve: hogy ajánljátok fel a ti testeteket élő, szent, Isten előtt kedves áldozatul okos tisztelettelre. 2. És ne szabjátok magatokat e világhoz, hanem változtatok el a ti értelmeteknek megújulása által: hogy megválaszthassátok, mi felel meg Isten' akaratjának, mi légyen előtte jó kedves tökéletes? 3. Azért a nékem adatott kegyelemtől sürgettetvén mindennek, valaki közönségtekben vagyon, meghagyom: hogy feljebb ne böltselkedjék annál, mint illik böltselkedni, hanem a józanságnak határjáig böltselkedjék, amint kinek kinek Isten osztotta a hitnek mértékét. 4. Mert miképen egygy testben sok tagjaink vagynak; de minden tagoknak egygyenként nem ugyan azon egygy foglalatosságok vagyon: 5. Azonképen sokan egygy test vagyunk a Krisztusban; de egygyenként költsönösen egygy másnak tagjai vagyunk. 6. Tudniillik: különböző ajándékaink vagynak a kegyelem szerint, melly adatott nekünk; azért a jövőmondás attól, a ki avval bir, gyakoroltassék a hitnek minéműsége szerint; 7. Kinek hivatala az egygyházi szolgálat, az a szolgálattal; a tanító a tanítással jól foglalatoskodjék. 8. A ki int, buzgóan intsen; a ki segedelempénzt osztogat, azt egyenesszívűséggel teljesítse; a ki előljáró, szorgalmatossággal forgolódjék; a ki máson

könyörül, vidámsággal művelje azt. 9. A szeretet a tette-
téstől mentt légyen; gyűlöljétek a gonoszt; ragaszkodjatok
a jóhoz. 10. Atyafiúi szeretetnek általa egymás iránt
kölsönös szivességgel viseltessetek; a tiszteletadásban
egymást megelőzzétek. 11. Kötelességteknek teljesíté-
sében ne legyetek restek; lélekben buzgók legyetek; az
Úrnak szolgáljatok. 12. A reménységben örömet leljetek;
a háborúságot békeségesen tűrjétek; az imádságban állha-
tatosok legyetek. 13. A szenteknek szükségökben adakoz-
zatok; a vendégfogadást gyakoroljátok. 14. Áldjátok azo-
kat, a kik titeket üldöznek; jót kívánjatok nekik, és ne át-
kozzátok őket. 15. Örüljétek az örülőkkel, és sirjatok a
sirókkal. 16. Egyenlő értelemmel legyetek egymás kö-
zött; kevélyen ne vélekedjétek magatok felől, hanem az
alázatosokhoz alkalmazzátok magatokat; ne látszassatok
önnön magatoknak böltsenek lenni. 17. Senkinek rosszat
rosszal ne viszonzzatok; tisztességesen viseljétek magato-
kat nem csak Isten, hanem minden ember előtt. 18. Ha le-
hetséges, a mennyire rajtatok áll, minden emberrel béke-
ségben éljétek. 19. Önnön magatokért bosszút ne álljatok
szerelmesim; hanem bizzátok a fenyítő igasságot arra, a
kiről irva vagyon: Enyim a bosszúállás, én megfizetek,
úgy mond az Úr. 20. Hogyha tehát éhezik ellenséged, adj
néki ennie; ha szomszjúhozik, nyújts néki italt. Ezt tsele-
kedvén tüzes szemet gyűjtesz az ő fejére. 21. Meg ne
győzetessél a gonosztól; hanem inkább győzd meg jóval a
gonoszt.

J e g y z e t e k.

1: Mivel az ó törvényben különféle leöltt marhákból; bému-
tatlatni rendelt áldozatok most az új szövetségben Istennek már

nem tetszenek; azok' helyébe ön magokat, vagy is minden vétektől mentt élő testeteket mutassátok bé Istennek! áldozatul: hogy ne csak külső szertartással, hanem a lelket nemesítő okos emberhez illő ajtatossággal imádjátok az Istent.

3: Isten' kegyelméből nyertt apostoli hivatalom szerint intlek titeket; hogy kiki okosan és magamérsékléssel használja az Istentől néki adott ajándékot, és foglalatoskodjék azon hivatallal, melly az egygyházi gyülekezetekben rája bízatik; ne kérkedjék, más társánál magát jelesebbnek ne vélje, másnak sem Istentől adott ajándékát se hivatalját ne irigyelje, s abba magát ne avassa.

6: A ki a szent írás' magyarázásának, homályos igasságok' fejtegetésének, jövőndő történetek' előrelátásának ajándékát nyere Istentől; tsak a maga belső tökéletes meggyőződése szerint szóljon.

7: A ki a gyülekezettől választtatik: hogy a szentegygyháznak pénztárára eszközeire gondot viseljen, és az isteni tisztetnek alkalmatosságával az egygyházi tisztviselőknék szolgáljon, tsak ezen hivatalját teljesitse; ismét az egygyházi tanítók tsak a tanítás' kötelességének iparkodjanak megfelelni.

8: Az egygyházi fő előljárók buzgóan intsek a hiveket, és emberi tekintetből a tapasztalt hibákat visszaéléseket el ne hallgassák. A gazdagok és adakozásra hajlandók, minden ditsőség' vadászása nélkül részesítsék bőségökben a szűkölködőket. A gyülekezetnek előljárója eleget téssen kötelességének, ha a hivatalos igazgatásban fogatkozást nem tapasztaltat.

11: Kiki hivatalos kötelességében szorgalmasan járjon el, és ne csak belsőképen tüzesen ragaszkodjék a keresztény valláshoz, hanem annak külső hirdetésével, és gyarapításával hasonlóképen ügyekezzenek szolgálni az Úr Jézusnak.

16: Ne csak bűltsekkel társalkodjatok; hanem nyájasan ereszkedjete le az egygyűgűkhöz is.

20: A sérelmeknek jótéteményekkel való visszazónózásjok legalkalmasabb eszköz ellenségeink' megszégyenítésére, megengesztelésére, megszelidítésére; de az által egygyszersmind Isten előtt is vétkeességök, és büntetésök' súlya nevedik.

Világosító Hivathozások.

1: Filip. IV. 18. — Ef. V. 17. — Tesz. 1. IV. 3. — — 2: Mós. 2. XXIII. 2. — Ef. I. 18. IV. 23. — Pét. 1. I. 41. — — 3: Préd. VII. 16. — Kor. 1. XII. 11. — Ef. IV. 7. — — 5: Kor. 1. XII. 12. 13. 27. — Ef. IV. 11. 12. — — 6: Kor. 1. XII. 4. — — 7: Pét. 1. IV. 10. 11. — — 8: Kor. 2. IX. 7. — — 9: Ámos. V. 15. — — 10: Ef. IV. 3. — Zsid. XIII. 1. 2. — Pét. 1. I. 22. II. 17. — — 11: TJ. III. 15. — — 12: Lúk. XVIII. 1. — Filip. IV. 4. — — 13: Kor. 1. XVI. 1. — Zsid. XIII. 1. 2. — Pét. 1. IV. 9. — — 16: PB. III. 7. — Filip. II. 2. — — 17: Mát. V. 39. — Kor. 2. VIII. 21. — — 18: Zsid. XII. 14. — — 19: Mós. 3. XIX. 18. — 5. XXXII. 35. — Sir. XXVIII. 1, - 3. — Mát. V. 39. — Zsid. X. 30. — — 20: PB. XXV. 21. 22. — Mát. V. 44. 45. 48.

XIII. R É S Z.

A felsőség iránt engedelmesség, az adónak megfizetése, a felebaráti szeretetnek szorgalmas teljesítése, a vétkek' álmából szükséges felkelés, és a keresztény hitre való hívással egygyező, s ahhoz méltó erköltsiség sürgettetik.

1. Minden ember a felső hatalmasságoknak engedelmes legyen, mert nintsen hatalmasság, hanem Istentől; és a melly hatalmasságok vagynak, Istentől rendeltettek. 2. Azért valaki ellentáll a hatalmasságnak, az Isten rendelésének szegezi magát ellene; de a kik ellentállanak, ön magok kárhozatot szereznek magoknak. 3. Mert a fejedelmek nem a jót tselekedőknek, hanem a gonoszoknak vagynak rettegésökre. Akarsz-e tehát nem félni a hatalmasságtól? tselekedjél jót, és ditséretet fogsz nyerni tőle. 4. Mert a fejedelem Isten' szolgálja a te hasznodra. Ha pedig gonoszt

tselekszel, félj tőle: mert nem ok nélkül hordozza a fegyvert; mert Isten' szolgája: hogy büntetéssel boszszút álljon azon, a ki gonoszt tselekszik. 5. Annakokáért szükség engedelmeskednetek nem csak a büntetésnek, hanem a lelkiismeretnek miatta is. 6. Ezen okból kelletik adót is fizetnetek; mivelhogy ők Istennek szolgái hivatalos kötelességökben szorgalmasan eljárván. 7. Tehát adjátok meg mindennek azt, amivel tartoztok; a kinek adóval, adót; a kinek vámmal, vámot; a kinek félelemmel, félelmet; a kinek tisztelettel, tiszteletet. 8. Senkinek semmivel ne maradjatok adósok az egymás iránt való költsönös szeretetet kivéven: mert a ki embertársát szereti, a törvényt bétölté. 9. Mert e parantsolatok: Ne paráználkodjál; Ne ölj; Ne orozz; Hamis tanúbizonyságot ne szólj; A másét ne kívánjad; és valami egyéb parantsolat vagyon, ezen meghagyásban foglaltatik: szeressed embertársadat mint önnön magadat. 10. A ki embertársát szereti; gonoszt nem tselekszik. Ugyan azért minden törvénynek teljesítése a szeretetben áll. 11. Ez pedig annyival szorosabb kötelességünk, mivel tudjuk: hogy már itt az üdeje álomból való felserkenésünknek most közelebb lévén a mi üdvözülésünk, hogy sem mikor hinni kezdénk. 12. Az éj elmúlék, a nap pedig virrad; vessük el tehát a setéségnek tselekedetjeit, és öltözzünk fel a világosságnak fegyvereibe. 13. Mint nappal tiszteségesen járjunk, nem mértékletlenséget és részegséget, nem ágyas házakban való bújázkodást és szemtelenséget, nem versengést és irigykedést üzven. 14. Hanem öltözzétek magatokra az Úr Jézus Krisztusnak viseletjét, és a testet ne tápláljátok úgy, hogy vétkes kívánságokra gerjedjen.

J e g y z e t e k.

1: A nemzetek' állapotja tsendes békeséges bődög virágzó nem lehet kormányozók igazgatók nélkül; azért Isten' akarátja szerint kell kormányozóknak lenni. A fő igazgatók a fejedelmek a nemzetek' igazgatásában különösen Istennek képviselői helytartói; azért, ha mindjárt a nemzetektől választatnak is, a világnak Főigazgatásától, Főúrától, Istenétől veszik hatalmjok' helybenhagyását, Istennek rendeléséből származik tekintetjük, méltóságjok, hivataljok, kormányozó kötelességjük.

2: A görög szó *krima* kárhozatnak magyaráztatik; mert am-bár legközelebb ítéletet téssen, még is Mát. XXIII. 14. — Márk. XVI. 16. — Ján. III. 17. — Róm. II. 2. szerint, és a büntetésről szóló következő versekhez alkalmaztatva itt fenytékre büntetésre kárhozatra mutat. A kárhozat itt mind emberektől mind Istentől az engedetlenre mértt bü tetést jelent: mivel a 4 versben a kardról, az 5. versben a lelki ismértről vagy on emlékezet; az pedig, a ki Isten' rendelésének magát ellene szegezi, legalább jövődöben a büntetést el nem kerülheti.

4: A fejedelmek védelmezik alattvalóiknak személyüket sérelmek, és vagyonyokat károk ellen, és így Isten általok a nemzeteknek és minden egygyes polgároknak bátorságos nyugodalmas bődög állapotjokat eszközli. De ugyan ezen iránynak elérésére a fejedelmeknek Isten' akarátja szerint kötelességük a másikat sértő háborgató károsító honfiaiakat vagy lézengő embereket fenytetni. Ezen hatalomnak jele a fegyver, mellyet a fejedelem ő és hadiserege hordoz. — A római tsászárok Tatzitus szerint vérhatalmjoknak bizonyítására kardot hordozának.

6: Mivel Istennek akarátja: hogy a fejedelmek az alattvalókat igasságtalanság és erőszak ellen oltalmazsak, és ezt tselekszik is; azért köteles kiki a rája rend szerint kivetett adót megfizetni.

7: Tiszteletfélelemmel a magasabb tekintetben állók méltóságban helyhezettettek iránt, minden betsülettel a hozzánk hasonló iránt köteleztetünk viseltetni.

8: Mivel a felebarátunk iránt való szeretet olyan tartozás, melly földi életünk fogytáig tart, és a többi parantsolatok' telje-

sítését magában foglalja; ezen adóságot szűnetlen vagyunk kötelesek fizetgetni.

11: Űdeje, hogy a keresztény vallásnak tanításnak követésében gyakorlásában buzgók legyünk, mert naponként sebes lépésekkel mindég inkább közelitünk e földről való elköltözésünkhöz és az által a jövőendő tsak a hitben és erköltsi jóságban állhatatosoknak rendeltt boldogsághoz.

12: A vallásos tudatlanságnak és a pogány erköltstelenségnek setét éjje elmúlt; a keresztények innmár helyesebb ismereteket nyernek, tökéletes vallásra s erköltsiségre tanittatnak, azért meg is kívántatik tőlök: hogy a hajdani butaságból és neveletlenségből eredett vétkes tselekedeteket elhagyván az erköltsi tökéletességre vezérő azon ösztönökkel, indító okokkal, kegyelem eszközökkel fegyverezzék fel magokat, mellyeket nekünk nyújt a keresztény vallás, az emberi nemzetnek az Űr Jézus Krisztustól e földre hozott és szakadatlanúl új élesztést nyerő világossága.

14: Ezen kifejezés a színjátékosoktól költsönözött; hogy valamint ők másnak köntösébe felöltözvén annak személyét, szólamódját, mozgásait, egész viseletjét utánozzák; úgy a keresztényeknek is nem tsak gondolkozásjok, hanem beszédjük, tselekedeteik, egész életjük az Űr Jézus Krisztuséval, mellyet az evangéliomos könyvekben mint tükörben szemlélünk, leírva olvashatunk, megegygyezzen.

Világosító Hivathozások.

1: PB. XXIV. 21. — Bölts. VI. 4. — Tit. III. 1. — Pét. 1. II. 13. — — 3: Pét. 1. :I. 13. 14. — — 7: Mát. XXII. 21. — — 8: Ján. XIII. 34. 35. — Gal. V. 14. — — 9: Mós. 2. XX. 13. -17. — 3. XIX. 18. — 5. V. 18. — Mát. XXII. 39. — Márk. XII. 31. — Gal. V. 14. — Jak. II. 8. — — 10: Mát. XXII. 37. -40. — Tim. 1. I. 5. — — 11: Ef. V. 14. — — 12: Ef. V. 11. — — 13: Lúk. XXI. 34. — Tesz. 1. V. 5. 6. — — 14: Gal. III. 27. V. 16. — Pét. 1. II. 11.

XIV. R É S Z.

A hitben még gyengék iránt kéméllyessel kell viseltetni; a botránkozás kerültesék; kiki lelkiismeretje szerint tseleksdjék.

1. A hittudományában még erőtlent fogadjatok bé kö-zétek a nélkül: hogy vélekedései felől versengjete. 2. Mert némelly azt hiszi: hogy mindent megehetik; némelly pedig egygyűgyűbb lévén tsak paréjt eszik. 3. A ki min-dent megeszik, meg ne vesse azt, a ki nem eszik meg mindent; és a ki nem eszik meg mindent, ne kárhoztassa azt, a ki mindent megeszik; mert az Isten befogadá ötet. 4. Te kitsoda vagy: hogy más szolgáját megitélni mérészel-jed? Tulajdon urának áll, vagy esik; állani fog pedig, mert Istennek hatalmában áll ötet megerősíteni. 5. Némelly ugyan különbséget téssen a nap és nap között, némelly pe-dig minden napot egyenlőnek tart: kiki tulajdon meggyőző-dését kövesse. 6. A ki bizonyos napokat jelesebbeknek tart, az Úrnak ditsőségére tselekszi azt; a ki pedig a na-pok között különbséget nem téssen, az is evvel az Úrnak akar tetszeni. Hasonlóképen a ki minden ételt eszik, az Úr-nak ditsőségére tselekszi azt, mert hálákat is ad Istennek; a ki pedig némelly ételekből nem eszik, az is Istennek tet-szeni való szándékból nem eszik, azért ő is hálákat ad Is-tennek. 7. Mert közzülünk' senki nem él ő magának, és senki nem hal ő magának. 8. Mert ha élünk is, az Úrnak élünk: és ha meghalunk is, az Úrnak halunk meg. Akar él-jünk azért, akar meghaljunk, az Uréi vagyunk. 9. Mert azért halt meg, és azért támadot fel, és megint él a Krisz-tus: hogy mind a halttakon, mind az élőkön uralkodjék. 10. Te pedig miért kárhoztatod a te atyádfiát? avagy miért

veted meg atyádfiát? holott mindnyájan a Krisztusnak ítélő széke eleibe fogunk állíttatni. 11. Mert irva vagyon: Élek én, ezt mondja az Úr, nékem fog meghajolni minden térd, és minden nyelv Istenének fog engem vallani. 12. Kiki azért közzülünk maga fog magáról Istennek számot adni. 13. Tehát többé egymást meg ne ítéljük; hanem inkább azt határozzátok meg magatokban: hogy a ti atyátokfiának semmi ütközést, vagy botránkozást okozni nem fogtok. 14. Tudom, és megvagyok győződve az Úr Jézus Krisztusnak általa a felől: hogy magában tekintve nintsen semmi tisztátalan eledel; hanem a mellyet valaki tisztátalannak állít, az nékie tisztalan. 15. Mindazonáltal ha eledelleddel atyádfiának felháborodását okozod; immár nem szeretet szerént tselekszel. Ne eszközöljed étkeddel annak veszedelmét: a kiért a Krisztus meghalt. 16. Ne nyújtsatok tehát alkalmatosságot: hogy a ti jó vallástok szidalmaztassék. 17. Mert az Isten' országának mivoltja nem ételben nem italban áll; hanem igasságban, békeségben, és a Szent Lélek által való örömben. 18. A ki ezekben szolgál a Krisztusnak: az kedves Istennek, és helybehagyást nyer az emberektől. 19. Tehát a békeségnek fentartására törekedjünk, és azokat gyakoroljuk, mellyek költsönös épülésre szolgálnak. 20. Egygy eledelnek miatta ne okozd romlását az Isten' munkájának. Jóllehet minden étel tiszta; még is bűné válik annak az embernek, a ki másnak megbotránkoztatására eszik. 21. Helyes húst nem enni, bort nem inni, avagy távoztatni azt: a miben atyádfia megütközik, megbotránkozik, vagy megerőtlenül. 22. Ha meggyőződésed vagyon, élj avval, midőn magad vagy, és tsak az Isten tanúd. Bóldog ember, a ki azokra nézve amiket tselekszik, magát nem kárhoztatja. 23. A ki ellenben valamit tilalmasnak vél, és még is eszik belőle, ön magát kárhoztatja; mert belső meggyőző-

déséből nem származik tselekedetje. Már pedig valami a lelkiismeretnek meggyőződéséből nem vitetik végbe, az bűn.

J e g y z e t e k.

Ezen szakasznak megértésére általában következők szolgálnak: Az első századi keresztény hívek részszerént zsidó részszerént különféle pogány nemzetekből megtérvén azon gyűlölködő idegenséget, mellyel a keresztény vallásnak elfogadása előtt egymást kerülgeték, felette nehezen felejték. — A zsidó nemzetből valók némellyek szorosan ragaszkodának előbbi vallásos szertartásaikhoz, és azon buzgóságból kívánák: hogy ne tsak nékik szabad légyen szokásjokat folytatni, hanem a pogányokból lett keresztények is, főképen pedig minden zsidó nemzetbeliek a Móses' törvényében megtiltott elegelektől tartóztassák magokat, parantsoltt ünnepeket megüljék. Ellenben a pogányságból megtérttek, a keresztény vallás által is jóváhagyott szabadságjoktól elállani nem akarván, gúnyolák a zsidókat; sokan a zsidó nemzetből is nemzettársaiknak boszszantásjokra kérkedve, s az ó törvényi szabásokat megvetőleg, használák nyertt szabadságjokat. Ezen okból versengések támadának a két rendbéli keresztények között, kik költsönösen egymást kárhoztaták. Az első jerusalemi egygyházi gyülekezetben meghatározottat ugyan: hogy a pogányokból lett keresztények a Móses' törvényének megtartására nem kötelesek; annak mindazonáltal további gyakorlása a zsidóknak meg nem tiltaték, sőt ő miattok a vértől, fojtottól, és bálványoknak áldoztatott élelmi szerektől való tartóztatás a pogányságból megtértteknek is meghagyatott; azonban e tilalomból némellyek ismét azt következteték: hogy valamiről gyanakodni lehet, valljon nem áldozatok maradványa-e? abban részesülni tilalmas és azért tsak paréjt veteményeket evének. Pál apostol igen nagy kémélléssel és különös okossággal e vizsgálódásokat, mellyek tsak vallástudatlanságból származtanak, megszüntetni ügyekszik következőképen: a keresztény vallás nem téssen különbséget a tiszta és tisztátalan elegelek között; nem is parantsolja: hogy az ó szövetségi

ünnepeket megüljék a hivek. Hasonlóképen merő gyanúból a bálvány áldozati maradvány felől, senki sem köteles attól való tartóztatásra. Mindazonáltal hibázna: a ki avval akarná mutogatni, hogy a keresztény anyaszentegyháznak tagja: mivel válogatás nélkül mindenből szabadon eszik és iszik; holott itt egyedül a jámborság, békeségyszeretet, lelki nyugalom és öröm érdemel figyelmet. Annakokáért inttetnek a hivek: hogy az étkekre s ünnepekre nézve, kiki úgy tselekedjék, amint lelkiisméretjében megvagyon győződve, mert valaki belső meggyőződése ellen tselekszik, az vétkezik; — senki az említettetekre nézve hittársáról bálul ne ítéljen, azt ne kárhoztassa; — de senki ne is botránkoztassa egygyűgyű hittársát, és akar szabadságával való kérkedése akar tulajdon szokásának másokra való tologatása által valakinek okot ne szolgáltasson a keresztény vallásnak elhagyására, s így az elidegeníttetnek örök romlására: holott a keresztény anyaszentegyháznak Feje az Úr Jézus Krisztus ezeket kinek kinek szabadságára bizá, a válogatókat szinte mint a szabadsággal élőket hivei közé számítja, valaha mindnyájunkat meg fog ítélni, kinek azért minden keresztény mint Urának ditsőítésére tartozik élni a földön, számot fog adni testjének halála után, irgalmasságától várja boldogítását mennyben.

Hogy ezekből a keresztény anyaszentegyház által rendelt böjtöknek, és tartóztatásnak elhagyására megvetésre nem lehet indító okot meríteni, világos: mivel ezen parantsolat nem az ó törvénynek következésében, se nem bizonyos mint tisztátalan élelem szereknek állandó örökösen megtilalmazásjokra, — hanem csak bizonyos napokon a szükséges testi sanyargatásnak Üdvöztőnk nyomai szerint gyakorlására hozatott, és teljesíttetni sürgetetik azokra nézve, kiknek környülményeik megengedik.

Világosító Hivatkozások.

4: Jak. IV. 11. 12. — — 8: Kor. 2. V. 15. — — 10: Mát. VII. 11. — Kor. 2. V. 10. — — 11: Iz. XLV. 23. — Filip. II. 10. — — 13: Mát. XVIII. 6. 7. — — 14: Mát. XV. 11. — — 15: Kor. 1. VIII. 10. 11. — — 20: Tit. I. 15. — — 21: Kor. 1. VIII. 13.

XV. R É S Z.

Kiki tartozik embertársának javát előmozdítani, és hibái iránt kémélléssel viseltetni; Pál mentegeti magát, hogy valamennyire szabadabban írja e levelet, és hogy eddig Rómában meg nem jelent ígérván a római keresztényeknek mennél előbbi meglátogatásjokat, és ajánlván magát imád-ságjokban.

1. Tartozunk pedig mi erősebbek az erőtleneknek gyarlóságait kémélléssel eltűrni; és magunk magunknak ne hizelkedjünk. 2. Hanem kiki ügyekezze magát embertársához alkalmaztatni annak javára s épülésére. 3. Mert a Krisztus sem kedvezet maga magának; hanem rája illenek az írásnak amaz igéi: Azoknak szidalmaik, kik téged szidalmaznak, én rám estenek. 4. Tudniillik; valamik hajdan megiratattak, a mi tanúságunkra iratattak meg: hogy a békéséges tűrés által, és az írásokban foglaltt vigasztalás által reménységünk legyen. 5. A békéséges tűrésnek és vigasztalásnak Istene pedig adjon néktek egygyetértenetek ti magatok között a Jézus Krisztusnak tanítása szerint; 6. Hogy egyenlőképen egygy szájjal ditsőitsétek az Istent és a mi Urunk Jézus Krisztusnak Attyát. 7. Azokáért viseljetek gondot egymásra; valamint Krisztus is felfogadot titeket az Istennek ditsőségére. 8. Ezt mondom pedig: hogy Krisztus a környülmételkedésnek szolgája vala az Isten' igazmondóságának miatta, az atyáknak történtt ígéretek' megerősítésére. 9. A pogányok pedig ditsőitik az Istent az ő irgalmasságából, amint írva vagyon: Annakokáért vallást tesztek Uram rólad a pogányok között, és a te nevednek ditséretet éneklek. 10. És másutt mondatik: Vigadjatok pogányok az ő népével egygybe. 11. Ismég: Ditsérjétek

minden pogányok az Urat, és magasztaljátok őtet minden népek. 12. Izaiás pedig ezt mondja: Jessének gyökeréből támad, a ki a pogányokat vezérteni fogja, ő benne biznak a pogányok. 13. A reménységnek Istene pedig töltsön bé benneteket minden örömmel és békeséggel a hitben: hogy a Szent Léleknek ereje által bőséges reménységgel birjátok. 14. Bizonyos vagyok pedig atyámfiai én magam is felőletek: hogy ti is teljesek vagytok jó akarattal, és minden tudománnyal úgy: hogy magatok is inthetitek egymást. 15. Mindazonáltal némelly tárgyakra nézve mérészebben írek néktek emlékezetbe való juttatásjok végett az Istentől nékem adott kegyelemhez képest; 16. Melly szerint a Jézus Krisztusnak szolgája vagyok a pogányok között az Isten' evangéliomának hirdetése által a megszentelésnek eszközésére: hogy a pogányoknak áldozatúl való bémutatásjok kedves, és a Szent Lélektől megszenteltetett légyen. 17. Vagyon azért okom ditsekedni a Jézus Krisztus által az Istent illető történetekben. 18. Mert hogyan is mernék valamit egyebet bizonyítani azoknál, mellyeket a Krisztus végbevitt általam mind szóval mind tselekedettel a pogányoknak engedelmességre való bírásjok végett, 19. A jeleknek és tsodáknak hathatóságjok, és az Isten' Lelkének ereje által olly fogauattal: hogy Jerusalemtől kezdve köröskörül egész Illirikum országig minden tartományokat bétöltöttem a Krisztus' evangéliomának hirdetésével. 20. Így foglalatoskodván különös ügyekezettel ott hirdetem az evangéliomot, ahol még nem vala nevezetben a Krisztus: hogy más által letett alapon ne épitenék. 21. Hanem az írásszerént: A kiknek még semmi nem hirdettetett ő felőle, azok látják meg őtet; és a kik semmit nem hallottak ő felőle, azok értik meg. 22. Ez az oka, mellynek miatta annyiszor megakadályoztattam hozzátok menni szándékomban. 23. Mostan pedig nem lévén már többé ollyan helyem e tartományokban, és sok esz-

tendőtől fogva kivánságom lévén hozzátok jönni: **24.** Mí-
dön Hispániába menendek, akkor hozzátok is jövök: mert
reménylem; hogy általmenetelemben meglátlak titeket, és
töletek oda elkisértetem; minekutánna előbb a veletek való
nyájas társalkodással valamennyire megtelendem. **25.** Most
pedig Jerusalembé megyek: hogy a szenteknek a segedel-
met kezekhez szolgáltatassam. **26.** Mert a Matzedóniában
és Akájában lévőknek tetszék a jerusalemi szegény szentek-
nek részökre valami segedelmet gyűjteni. **27.** Jó akarat-
ból mondám tetszék ez nekik, de tartoznak is vele; mert
ha amazoknak lelki javaikban részesültenek a pogányok, ők
is kötelesek testi szükségükben szolgálni azoknak. **28.**
Ezt tehát minekutánna elvégezem, és a segedelem pénzt né-
kik kezökbe adandom, a ti lakóhelyetek által Hispániába
megyek. **29.** Tudom pedig; hogy hozzátok elérkezvén a
Krisztus' evangéliomának teljes áldásában foglak részesít-
hetni benneteket. **30.** Azonban kérlek titeket atyámfiak a mi
Urunk Jézus Krisztus által, és a Szent Lélektől való sze-
retetre: hogy velem egygyesítvén ügyekezteteket engem
a ti érettem Istenhez való imádságaitokban segítsetek. **31.**
Hogy megszabadíttassam a hitetlenektől, kik Judeában vagy-
nak, és hogy szolgálatom a jerusalemi szenteknek kedves
légyen. **32.** Hogy, ha Istennek akaratja, örömmel jelen-
hessem meg nálatok, és veletek egygybe megörvendeztes-
sem. **33.** A békeségnek Istene pedig légyen veletek mind-
nyájotokkal. *Úgy légyen!*

J e g y z e t e k.

E Szakasznak tizenhárom versei az előbbihez tartoznak mint
ugyan azon tárgynak folytatása.

1: Azok, kik bővebb tisztább vallástudással bírnak, az abban
nem annyira jártasokhoz szánakozó kémélléssel viseltessenek, és

őket megvetéssel, gúnyolással, felderülttebb nézetek' sitogatásával ne háborgassák, ne boszszantsák, ne kedvetlenítsék, a vallástól ne idegenítsék.

3: Maga Krisztus Urunk is hallgatóinak elmébéli tehetségeikhez leereszkedik, és nem minden előtt nyilatkoztatá tanításának mélyebb tzikelyeit, nem mindenütt tapasztaltatá fő böltseségének és hatalmának jeleit, sőt még üldözéseket és szidalmakat is szenvedé békéségesen, Zsol. LXVIII. 10. Dávid az Üdvözítőnek nevében mondá magáról: hogy őtet érdeklék mind azon szidalmak, mellyek Isten ellen intéztettek.

4: Ne véljétek: hogy az ó szövetségi szent irás szinte úgy mint a Móses által rendeltt szertartások a keresztényeket már nem illetik; sőt, valami azon szent könyvekben feljegyeztetett, állandó oktatásunkra, vigasztalásunkra, épülésünkre, földi viszontagságainknak böllog jövődőséggel feltserelésjök felőli reménységünkben erősítésünkre szolgáljon.

5: Ezen verstől fogva a 12-nek végéig inttetnek a hivek: hogy olly szivességgel társalkodjanak egygyütt, a millyen kegyességgel fogadá magához és anyaszenteggyházába az Üdvözítő előbb a zsidókat azután a pogányokat is.

8: Krisztus ugyan különösen a környülméletkedés' törvényét megtartó zsidók között jelent meg és tanitot; de nem a zsidó nemzetnek érdemeire nézve, hanem a régi isteni ígéreteknek, mellyeket ezen nemzetnek ősei nyertenek, bételjesítésök végett.

9: A pogányok pedig a régi jövődölések' következtésében egyedül Isten' irgalmasságából vezéreltettek bó a keresztény anyaszenteggyházába.

12: Jesse Dávidnak attya vala, kinek nemzetségéből születék test szerént az Üdvözítő.

15: Ha e levelemnek némelly soraiban szabadabban fejeztem ki magamat; mint talám első hozzátok intézett oktatásomban tölem vártátok volna: jusson eszetekbe, hogy azokat apostoli hivatalomból nem annyira új tanítás mint a már mások által előtökbe terjesztettettekre való emlékeztetés végett íram.

16: Istennek áldozatul bémutattatni annyit téssen: mint olyan tökéletes emberré válni, ki egészen Isten' ditsőítésének elő-

mozdításával foglalatoskodik, kinek életje Isten előtt kedves jó-totszésre érdemes.

17: Pál is magától az Úr Jézustól választtatván az apostoli hi-vatalra, és minden a keresztény vallást illető foglalatosságaiban különösen Istentől segítettén, ugyan ezen elválasztásában és isto-ni segítségben nem pedig akarmelly érdemeiben helyhezteté egész ditsőségét.

19: Illirikumnak nevezteték akkor mind az, valami Matzedó-nia és Németország az ádriai tenger és a Duna között fekszik. Mivel tehát Pál minden Jerusalemi és Judea körül fekvő Siria, Fenitzia, Arábia, Kiss Ásia, Görög, Matzedónia, Akája országok-ban téríté a pogányokat: mondhatta, hogy Matzedóniával határos Illirikumig terjedtenek nagy haszonnal Istentől megáldott fárado-zásai.

20: Az említett tartományokban Pál a pogányokra nézve nem más apostoloknak vagy tanítóknak folytatá munkálkodásjokat; hanem maga kezdé a tanítást, melly a legkivánatosabb előmene-ttel megjutalmaztatott.

23: Már az érintett meszsze kiterjedő környékben nem vala olly népesebb hely, város, melly Pálnak azon a földön további maradását elkerülhetetlenül megkívánta volna; már ott elegendő számmal alkalmas tanítók beállítva valának, kik a térítésnek munkáját Pálnak távollétjében is folytathatnák.

24: A görög szó, melly elkisértetni jelent, annyit is téssen Filip. IV. 16. 17. — Tit. III. 13. mint: útra szükséges eleséggel elláttatni; ezen gondoskodás azon időben annál szükségesebb va-la, mennél nagyobb vala a vendégfogadókban való fogyatkozás, és több a laktalan pusztá tér.

17: Ezen ígéssel a római hiveket is üsztönözi az apostol: hogy a jerusalemi szegényeknek felsegítésökre adakozzanak.

29: Nem kételkedem: hogy hozzátok jöveelem és köztetek mulatásom néktek sokat fog használni a vallástudományban való előmenetelre, abban megerősítésekre, s abból következő erköltsi tökéletesedésre.

30, -32: Ezekből világos; hogy hasznos a hiveknek egygy-másért imádságjok üdeigleni a testet illető áldásoknak Istentől nye-résökre nézve is.

Világosító Hivatkozások.

1: Gal. VI. 1. — — 2: Kor. 1. X. 24. 33. — — 3: Zsol. LXVIII. 8, -10. — — 5: Kor. 1. I. 10. — Filip. II. 2. III. 15. 16. — — 7: Mós. 1. XXII. 18. — AT. III. 26. — — 9: Kir. 2. XXII. 50. — Zsol. XVII. 50. — — 10: Mós. 5. XXXII. 43. — — 11: Zsol. CXVI. 1. — — 12: Iz. XI. 1. 10. — — 14: Pét. 2. I. 12. — — 16: Lúk. XIII. 29. — — 18: Kor. 1. III. 9. — — 19: Kor. 2. XII. 12. — — 20: Kor. 2. X. 15. 16. — — 21: Iz. LII. 15. — — 25: AT. XIX. 21. — — 26: Kor. 1. XVI. 3, -5. — — 27: Kor. 1. IX. 11. — Ef. III. 5. 6. — — 30: Kor. 2. I. 11. — Ef. VI. 18. 19. — — 32: Ján. IV. 15. — — 33: Kor. 2. XIII. 11.

XVI. R É S Z.

Pál ajánlja a levelevőt; köszönt többeket a római keresztények közül; a meg hasonlásoknak és versengéseknek kerülését sürgeti; hálákat ad Istennek, hogy a pogányokat is az evangéliomra hirta.

1. Ajánlom pedig néktek Fébét a mi nénénket, ki a Kenkreában lévő keresztény gyülekezetnek szolgál. 2. Hogy őtet fogadjátok bé az Űrban, amint szentekhez illik, és nékie segítségül légyetek, valamiben tsak szűkölködvén rátok szorúl; mivel ő is sokaknak, sőt nekem magamnak is segítségül vala. 3. Köszöntsétek Prisztzillát és Akvilát; kik nekem segítőim valának a Krisztus Jézus' tanításának hirdetésében; 4. (Kik az én életemért fejöket veszedelmezteték, kiknek nem tsak én magam hálákat adok, hanem a pogányságból megtértt minden keresztény gyülekezetek is.) 5. És az ők házjokban lévő gyülekezetet is. Köszöntsétek az én szerelmes Epenetemet, azoknak, kik Asiában a Krisztust

megismérték, első zsengőjüket. 6. Köszöntsétek Máriát, ki sokat fáradozott mi miattunk. 7. Köszöntsétek Andronikust és Juniát az én rokonimat és fogolytársaimat; kik a kiküldött tanítók között jelesen megkülönbözteték magokat, kik még előbb, mint én, a Krisztushoz térének. 8. Köszöntsétek Ampliást, kit különösen kedvellek az Űrban. 9. Köszöntsétek Urbánt; a ki egygyütt munkálkodék velem a Krisztusban; valamint az én szerelmes Sztakinemet is. 10. Köszöntsétek Apellest a Krisztusnak igaz hívét. 11. Köszöntsétek az Arisztobulus' házához tartozókat. Köszöntsétek Herodiont az én rokonomat. Köszöntsétek azokat, kik Nartziszszus' háznépéből valók; kik az Űrhoz ragaszkodnak. 12. Köszöntsétek Trifénát, és Trifoszát, kik az Űrban munkálkodnak. Köszöntsétek a szeretetre méltó Perszist, ki sokat fáradozott az Urban. 13. Köszöntsétek Rufust az Űrnak ama jeles hívét, az ő annyával egygyütt, kit én is mint a magamét tekintem. 14. Köszöntsétek Aszinkritet, Flegont, Hermást, Pátróbát, Hermest, és a velek lévő atyafiakat. 15. Köszöntsétek Filologust és Juliát, Nereust és az ő nényét, és Olimpiást, és minden ő velek egygyütt lévő szenteket. 16. Köszöntsétek egymást szent tsókkal. Köszöntenek benneteket a Krisztusnak minden gyülekezetjei. 17. Kérlek pedig titeket atyámfiai: hogy vigyázzatok azokra, kik, visszázkodásokat és botránkozásokat okoznak azon tudomány ellen, melyet ti tanúztatok, és kerüljétek azokat. 18. Mert az effélék nem szolgálnak a mi Urunk Jézus Krisztusnak, hanem az ők hasjoknak; és édes beszédekkel, és hizelkedő fetsegéssel elámitják az ártatlanok' szivét. 19. A ti engedelmességtek ugyan minden helyen isméretes; és azért örvendezek néktek. De azt is kívánom: hogy böltsek legyetek a jóra, egygyügyűek pedig a gonoszra. 20. A hékeséget szerző Isten tiporja őszve mennél előbb lábaitok alatt az ellenkezésnek lelkét.

Ami Urunk Jézus Krisztusnak kegyelme legyen veletek. 21. Köszöntenek titeket Timoteus az én segítöm, és Lutzius, és Jászón, és Szoszipater az én rokonim. 22. Köszöntelek az Urban titeket én Tertzius, ki e levelet íram. 23. Köszönt titeket Kájus, kinek házában én szállásolok, és az egész szentegyház gyülekezetjeit tartja. Köszönt titeket Erasztus a város' kintstartója, és Kvartus atyafi. 24. Ami Urunk Jézus Krisztusnak kegyelme legyen veletek. Amen. 25. Annak pedig, a ki titeket megerősíthet az evangéliomban, melyet én hirdetek, a Jézus Krisztusnak tanításában, azon titok' kijelentése szerint, melly örök üdöktől fogva elrejtett vala, 26. Mostan pedig a próféták' írásaihoz képest az örök Istennek parantsolatja' következtében kinyilatkoztatott, és a hit iránt való engedelmességnek eszközésére minden nemzetek között kihirdettetett, 27. Az egyedül bölts Istennek a Jézus Krisztus által distóség mind öröké. Amen.

J e g y z e t e k.

1: Elein diakonusnék is valának a keresztény gyülekezetekben; kik az új megtértt aszszonyszemélyeket oktatták, keresztelezőknél szolgálnak, a beteg aszszonyszemélyeket látogaták, és jóságos tselekedetekkel magokat főképen az aszszonyi nemnek épülésére és buzdítására különbözteték. Ezen hivatalra hatvan, azután negyven esztendő, tisztességes, jó erkölcsű özvegyeket vala szokás választani; hogy ha pedig arra hasonló korú szűzek érdekesíték magokat, ezek is özvegyeknek neveztetének Tim. 1. V. 9. Illyen vala Fébe is Korintusnak Kenkrea nevezetű külvárosában, ki által, mivel több hivek' társaságában Rómába szándékoztak utazni, ezen level is küldeték a sarkírás szerint, melly a görögben olvastatik, ámbár a levelhez nem tartozik.

5: Az első időben magános házaknál tarttaték az isteni tisztelet, mellyre egygybegyülének a hivek; ilyen vala Rómában többek között Akvila' háza. Epenetus vala első, kit Pál Kiss Ásiában megtérítet.

7: Júnia férjfiúnak neve. A rokon szó szinte úgy mint atyafi itt tágasabb értelemben vétetik, és zsidó nemzetből valókat jelent Róm. IX. 3.

11: Nartziszszus' háznépe között pogányok is valának, kik itt elhallgattatnak.

16: Az első században, amint Sz. Jusztinus vértanú második védirásában bizonyítja, a keresztényeknek szokásjok vala az új szövetségi 'szent vendégségben való részesülés előtt egymást megölelni és megtsókolni a költsönös megbotsátásnak, felebaráti szeretetnek, a vallástanításban való egygyezésnek jeléül; ugyan azért ezen helyes keresztény szent irányra nézve szent tsóknak is nevezteték, melly mai napig a vérnélküli szent áldozatnak bémutatásakor, midőn annál több egygyháziak szolgálnak, ugyan azoktól gyakoroltatik.

17: Viszázkodást okozának azon zsidó nemzetbéli keresztények, kik a Mósestől rendeltt szertartások' gyakorlását sürgeték; botráncozást pedig gerjesztének azon mind zsidókból mind pogányokból lett keresztények, kik más egygyügyűek boszszantásjokra mindent evének ivának, amit Móses megtiltot.

18: A most említett botráncozást okozó keresztények ismég a vagyonosabb zsidóktól a végre, hogy más hiveket is a környülmételésnek és egyéb ó szövetségi szertartásoknak elfogadásjokra rábeszéljenek, pénzen fogadott hitetők valának azok: kik nyereséget keresének, hasokat hizlalák, más tudatlanokat elaltatni iparkodának.

19: Mivel a ti a keresztény valláshoz erős ragaszkodástok közönségesen ditsértetik; óhajtom, hogy ezen jó hirt nevet ezután is megtartsátok. De épen ezen okból szükséges elegendő bölts belátással és lelki erővel birnotok: hogy a veszedelmes tsábitók ellen magatokat megoltalmazhassátok, senkit se sértsetek, a közjót elősegítsétek.

20: Isten minden ellenségciteket úgy tehetetleníti: hogy néktek ne árthassanak.

21: Timoteust Lisztra' városában választá Pál AT. XVI. 1,-3. segédjének. Jázon' házána AT. XVII. 5. Tesszsalonikában szállásolt. Szoszipáter útítársa vala AT. XX. 4.

22: Pál másnak toljába mondogatá leveleit, és saját kezével egygy köszöntést ada hozzá Tesz. 2. III. 17. — Kor. 1. XVI. 21. — Kol. IV. 18.

23: Gájust Kor. 1. I. 14. Pál keresztelte meg; ennek házána szabadon szállásolának az útas, és egygybegyülének a helybeli keresztények.

25. 26: Hogy Isten a pogány nemzeteket is az új szövetségi örök boldogságot szerző tanításban és kegyelemeszközökben részesülni engedi Móses' törvényének megtartása nélkül, a régi próféták írásaikban ugyan megjövendőlteték; de mind a mellett titok marada mind addig: mig azt Krisztus Mát. XXVIII. 20. — Márk. XVI. 15. — Lúk. XXIV. 47. — Ján. X. 16.; — újabb Péternek történt kijelentés AT. X. 9,-48.; ismég Pálnak Ef. III. 1,-9. történt kinyilatkoztatás, és az apostoli Jerusalemben tartott gyülekezet AT. XV. ki nem fejtette ki nem világosította. Ehhez képest óhajtja Pál: hogy a római hivek a keresztény vallásnak követésében Istentől állhatatosittassanak.

27: Istennek, ki véghetetlen legtökéletesebb természetjére nézve egyedül bölts vagy is legböltsőbb, valamint ugyan ezen értelemben egyedül halhatatlan Tim. 1. VI. 16. — egyedül jó Lúk. XVIII. 19.; az Úr Jézus Krisztus által megállapított rendszabás szerént adassanak szünetlen hálák. A legfőbb böltseségű Isten a keresztény tanítás által kihirdetett mód szerént inuádtassék öröké.

Világosító Hivathozások.

3: AT. XVIII. 2. 3. 26. — — 16: Kor. 1. XVI. 20. — Pét. 1. V. 14. — — 19: Kor. 1. XIV. 20. — — 20: Mós. 1. III. 15. — — 25: Ef. III. 20. — Tim. 2. I. 9. 10. — Pét. 1. I. 20. — — 26: Kol. I. 26. 27. — Tit. I. 2. — — 27: Zsid. XIII. 15. — Júd. 25.

SZENT PÁL APOSTOLNAK

a

Korintusiakhoz irtt

első levele.

E l ő s z ó.

Korintus' városának lakósai valamint gazdagok úgy felette erköltstelenek valának, Fő vétkeik valának a fajtalankodás és a kevélység. Krisztus' születése előtt 146 esztendővel a rómaiaktól, kiket gőgök által magokra mérgesítének, városjok elpusztították; de száz esztendő múlva Julius Tzézárnak parantsolatjára ismég felépítették a nélkül: hogy a népnek erköltsei jobbultak volna. Pál ide 52. ker. esztendő tájban jöve, és másfél esztendeig AT. XVIII. 1, - 11. foglalatostokodék itt a Krisztus' tanításának hirdetésével, és a lakósok' térítésével. Ezen munkálkodása után Jerusalembé, onnét pedig Efezusba AT. XIX. 10. XX. 31. méné; Efezusban majd két esztendeig mulatván tudósították a felől: hogy a korintusi hivek között vallásos hasonlások támadtak, visszaélések és nagyobb vétkek uralkodnának; István Fortunátus és Akaikus követek is küldettek a korintusi gyülekezettől hozzája, kik némelly kérdések felől választát, ki-

kérnék a jelen levelnek írására alkalmatosságot szolgáltatván.

E level' írásának üdeje bátran határozthatik. 57. K. esztendőre a húsvéti ünnepnek hetére Kor. 1. V. 7. XVI. 5. 8.

A 9. versig tart a szokott üdvözlés; attól fogva a IV-dik szakasznak végéig a hasonlások' hibássága kifejtetik, és Pál magát némelly hivatlan ötlet alacsonyító tanítók ellen védelmezi; az V. részben tüzesen kikel a feslettség ellen és egygy vérfertőztető paráznát a hivek' társaságából kizár; a VI. elején dorgálja azon hiveket, kik pogány birák előtt perelnek, holott keresztény közbenjárók előtt is megbékélhetnének, azután ismét a fajtalanság ellen buzgóskodik; a VII-ben megfelel a házasság és szüzesség iránt támasztott kérdésekre; a VIII-ban hasonló feleletjét adja az élelemszerekre nézve, mellyek a bálványoknak bémutatott áldozatokból megmaradván az árrhelyen eladatnak, vagy asztalokra feltétetnek; a IX-ben újra magát védelmezi rágalmazói ellen említvén Korintusban ingyen folytatott foglalatoskodását épen azon okból: hogy némellyek ne gyanakodhassanak, mintha pénzgyűjtés végett tanítana; a X-ben inttetnek a hivek: hogy a bálványozásnak minden színétől ójják magokat; a XI-ben meghagyja az aszszonyszemélyeknek: hogy befedett fejjel jelenjenek meg a isteni tiszteletre; ugyan ezen szakaszban tiltja az új szövetségi szent táplálásban való részesülésnek, és az azt előző atyafiságos vendégségnek gyakorlásába hétsúszott visszaéléseket előterjesztvén az új szövetségi szerzést; a XII, -XIV. végéig taníttatnak a hivek: mit kellessék tartaniok a Szent Lélektől nyertt rendkívüli külső ajándékok felől? mint kellessék azokat használni? mennyivel szükségesebb azoknál az igaz keresztény szeretet? a XV. rész a meghaltt emberi testeknek az elrendeltt napon valóságos feltámasztásjokról szól; a XVI-

ban a jerusalemi szegény hivek' felsegítésére pénzgyűjtést ajánl, Timoteust ditséri, és köszöntésekkel levelét béfejezi.

I. R É S Z.

Pál hálákat ad Istennek azon jótéteményekért, melyeket a korintusi hivekkel közlöt; feddi őket a hasonlásoknak miatta; megmutatja: hogy egygy kereszténynek sinsen oka magát másnál jelesebbnek vélni, hanem mindnyájan minden jót a Krisztustól nyernek.

1. Pál Istennek akaratjából a Jézus Krisztustól választott apostol, és Szosztenes atyafitársa; 2. Az Isten' gyülekezetjének, melly Korintusban vagyon, a Krisztus Jézus által megszenteltetteknek, hivatalos szenteknek, és mindeneknek, kik az Úr Jézus Krisztusnak nevét akarmelley helyen az övéken és miénken segítségül hívják; 3. Kegyelem néktek és békeség az Istentől a mi Atyánktól és az Úr Jézus Krisztustól! 4. Hálákat adok az én Istenemnek mindenkor ti érettetek, az Istennek kegyelméért, melly a Jézus Krisztus által adaték néktek. 5. Hogy ő általa minden ajándékokban gazdagon részesítettetek, mind a szóval való tanításra, mind a tudományra nézve. 6. A mióta a Krisztusnak bizonyágtétele köztetek erős gyökeret vert. 7. Úgy, hogy ti semmi ingyen való ajándékban fogyatkozást nem szenvedvén bátorságosan várhatjátok a mi Urunk Jézus Krisztusnak megjelenését. 8. Ki meg is erősít titeket mind végig: hogy vétek nélkül találtassatok a mi Urunk Jézus Krisztusnak eljövetele' napján. 9. Mert ígéretjei' teljesítésében hiv az Isten; ki benneteket az ő Fiának a mi Urunk Jézus Krisztusnak társaságába hívot. 10. Kérlek pedig tite-

ket atyámfiak a mi Urunk Jézus Krisztusnak nevére: hogy ugyan azon egygyképen szóljatok mindnyájan, és ne legyenek ti közöttetek szakadások, hanem tökéletesen ugyan azon egygy értelműek, és ugyan azon egygy ítéletűek legyetek. 11. Mert megjelenttetett nékem ti felőletek atyámfiak azok által, kik Klóeshez tartoznak, hogy versengések vagynak közöttetek. 12. Értem tudniillik azt; hogy kiki közzületek imígyen szól: Én ugyan Pálé vagyok; én pedig Apollósé; én pedig Kéfásé; én pedig Krisztusé. 13. Valljon több részre vagyon-e felosztva a Krisztus? valljon Pál feszített-e meg érettetek? avagy Pálnak nevében kereszteltetett-e meg? 14. Hálákat adok az Istennek: hogy, Kriszpust és Gájust kivévén, senkit közülletek meg nem kereszteltem. 15. Hogy, valaki azt ne mondhasa; hogy én a magam nevemben kereszteltem legyen. 16. Megkereszteltem még a Sztefana' háznépét is; ezen kívül nem emlékezem, hogy valakit mást kereszteltem volna. 17. Mert a Krisztus nem annyira a keresztségnek kiszolgáltatására mint az ő tanításának hirdetésére küldöt engem; mindazonáltal nem böltselkedő ékeszólással, hogy a Krisztus' keresztjének betse és hathatósága ne tsökkenjen. 18. Mert a keresztről való tudomány azoknak ugyan, a kik elvesznek, bolondságnak látszatik; de azoknak, a kik üdvözülnek, és így mi nekünk is mint Istennek ereje jelenik meg. 19. Mert irva vagyon: A böltseknek böltseségöket elenyésztetem, és az okosoknak okosságjokat megvetem. 20. Hol a bölt? hol az írástudó? hol a világi tüneményeknek vizsgálója? nem mutatta-e meg az Isten: hogy a világnak böltsesége esztelenkedés legyen? 21. Tudniillik; mivelhogy az Istennek böltseségében a világ böltselkedése által az Istent meg nem isméré; tetszék Istennek az abrándozásnak látszó tanításnak általa a hívöket üdvözíteni. 22. Mert a zsidók ugyan tsodajeleket kívánnak, a görögök pedig böltseséget keresnek. 23. Mi pedig hir-

detjük a megfeszített Krisztust: kiből a zsidók ugyan bótáncognak, a pogányok pedig bolondságot látnak; 24. De a megtértt akar zsidók akar görögök Krisztust az Istennek erejét és az Istennek böltseségét vallják. 25. Mert ami Istennek intézetjében kábaságnak látszik is lenni, az még is felyülhaladja az emberek' böltseségét; és ami Istennek rendelésében gyávaságnak tetszik, hathatósabb az emberek' erőlködésénél. 26. Ugyan is tsak magatokat, kik hivattattatok, tekintsétek atyámfiai; imé nem sokan vagynak köztetek test szerént böltsék, nem sokan hatalmasok, nem sokan nemesek. 27. Hanem azokat, kiket a világ hülyéknek tart, választá az Isten, hogy a böltséket megpirítsa s a világ' erőtleneit választá Isten, hogy a hatalmasokat megszegyenítse; 28. S a világnak nemteleneit, és megvetettjeit választá az Isten és azokat, kik semminek állittatnak; hogy azokat, kiket jeleseknek lenni vélnek, semminek lenni bizonyítaná. 29. Hogy egygy ember se kérkedhesék Istennek színe előtt. 30. Kinek általa vagytok ti is a Krisztus Jézusnak hívei; ki nekünk Istentől adaték: hogy általa böltseséget, és igazulást, és megszentelést, és válttságot nyernénk. 31. Hogy amint írva vagyon: valaki dítsekedni akar, az Úrban dítsekedjék.

J e g y z e t e k.

1: Szosztenes hihető az vala, kiről AT. [XVIII. 17. vagyon emlékezet; ki azután megtérvén Pálnak segédje lón és talám o levelet is leírá.

2: E level nem tsak Korintusban, hanem egész Akája tartományban, mellynek fő városa vala Korintus, lakó hívekhez intézeték, kik az isteni tisztelet végett ájtatos gyülekezetjeiket — vagy benn a városban, mellyet Pál a maga helyének is nevez,

mivel ő is ott szokott vólt megjelenni, — vagy azon vidékben környékben tartják vala.

5: A korintusi keresztények, amint alább a 12. és 14. szakaszból kitetszik bővebb mértékben nyerék a Szent Léleknek külső ajándékait; mellyeket Pál buzgóskodása által kieszközle, s a mellyek egygyszersmind a tanításnak igasságát hatalmasan bizonyíták.

6: A Krisztusnak bizonyágtétele az egész keresztény vallástudomány; mellyet igaznak Istentől származottnak lenni Krisztus megbizonyítot.

9: Mivel Isten a korintusi keresztényeket a hitre az anyaszentegyházba meghívta, Pál ezen a kegyelmen építi tántoríthatatlan állhatatosságjok felől is bizodalmat; ha tudniillik magok akadályt nem vetnek Róm. VIII. 16. 28, - 30. Hogy ezen feltétel értetődik, a levelnek folytatása bizonyítja.

10: Mindnyájan egyiránt a Jézus Krisztus' hiveinek valljátok magatokat, és ne legyenek a tanítók' nevei szerint külön felekezetek közöttetek. A keresztény tanításra nézve mind képzetjeitek mind állításaitok teljesen megegygyezzenek.

12: Pál legtüzesebben hirdette az ó szövetségi szertartások' megszűnését Gal. III. V. 2; azért a pogányok közzül megtérttek, kik környűlmetelés nélkül megkereszteltettek, Pál' tanítványainak nevezék magokat. A nagyobb tudományú pogányokból lett keresztények, Apollóshoz, ki tudományossággal és ékesszólással AT. XVIII. 24. — Kor. 2. X. 10. különbözteté magát, ragaszkodván, az ő követőinek mondák magokat. Kéfás vagy Péter egygyűdeig Gal. II. 9. 12. a Móses' törvényét is megtartá, hogy a zsidókat könnyebben édesithesse az új szövetségi vallásnak elfogadására; innét az ő nevével ditsekedének a zsidóságból megkereszteltettek, kik a Móses' törvényének megtartásában buzgóbbak valának. Azok pedig, kik mind a három felekezettől elkülönöztek magokat, kik talám az Úr Jézusnak beszédjeit is hallották, Krisztus' tanítványainak, mint egyedűl az ő tiszta tanítását követők nevezék magokat.

13: Az itt említett három kérdés Apollósra is Péterre is egyiránt illik; mellyekre, mivel minden kereszténynek nemmel kellett felelnie, egygyszersmind szembetűnő vala ezen az apostolok' aka-

rutja ellen és tudta nélkül történtt elkülönözéseknek helytelen-ségük kábaságjok.

14: Ez a közönséges szólásmódja; midőn valamit olyat hagyunk el, amit ugyan jó lelki ismórettel lehetet volna tselekedni, ami azonban még is, bátor hibánk nélkül, kellemetlen következtetést szült volna.

16: Ezen történet már az előbbi két versnek leírása után jutot eszébe Pálnak; azért azt sem akará elhallgatni, hozzá advin egyenesszívűségének és tsak igazat írni akaró feltételének bizonyítására, hogy többekről nem emlékezik.

17: Mivel a keresztségnek kiszolgáltatására nem kívántattak azon jeles tulajdonságok, mellyekkel az Úr Jézus' első követjei, nek a tanításnak maga tökéletes tisztaságában való hirdetésére birniok kellett; a keresztelés más segédekre is jelesen diakonosokra bízott; de a nemzetek' tanítása az apostoloknak vala fő kötelességök. Hogy ha a keresztyén vallás világi tudományossággal böltsekedéssel és ékes előadással öszveköttetett volna; sok hallgatók figyelmetességöket inkább annak himes külsőjére mint lelkére vellejére belső tartalmára fordították volna, s így ezen tanítás szívreható erejéből nem keveset vesztet, sőt minden fogantja inkább természetes bájoló kellemetességének mint felsőbb befolyásnak tulajdonítottatott volna. Pál tehát azt vallja: hogy nem tsak a keresztelés által, igen tsekély lévén a tőle keresztelettek száma, nem szándékozik magának felekezetet gyűjteni; hanem tanításával is nem hivságos ditsóséget vadászat, mivel az Úr Jézus által a keresztfán végbevitt engesztelésnek nagy áldozatja az emberi nemzetnek váltsága vala minden oktatásainak közép tengelye.

19: Amit Izaiásnál XXIX. 14. olvashatni a hitetlen zsidókról, kik az Istentől meghatalmazott próféták' jövendöléseit balgatagságnak véleik; — azt lehet most is a böltselegökben kevélykedő emberekről mondani: hogy minden dölyfösségök rútúl megszegyenítették. Mert, amit az emberi 'elnének vallásos felvilágosítására szívnek erköltsiségnek jobbitására nézve négy ezer esztendőnek lefolyása alatt olly számos böltsek kezdeni sem mérészlének; azt a tsúfos keresztre felfeszítettett Üdvözítő rövid üdö alatt minden nemzeteknek tanítása által megalapítá, és szakadatlanul folytatja.

20: Kinek a világi pogány bőltsék a zsidó írástudók a történetek' vizsgálói közzül jutot az eszébe: hogy az emberi nemzetnek erköltsi tökéletesedése, földi békeséges, és örök boldog életje tsak a kereszten meghaltt Közbenjáró által eszközöltet-hetik?

21: Mivel az emberek józan elmélkedések bőltselkedések o-koskodások által az igaz Istennek helyes ismertetjére, és törvé-nyeinek teljesítésükre jutni nem akarának, foganatosan nem töre-kedének; Isten e fenséges irányra kábaságnak tetsző történet ál-tal elvezérlé az emberi nemzetet.

22. 24: Tudniillik: Ámbár a zsidók mindég tsak újabb tso-datételeket sürgetnek, a pogányok pedig jeles bőltseséggel ékes-kező beszédekben írásokban gyönyörködni kívánnának; mi a ke-resztre feszítettett Krisztusról szolunk: melly tanítást a megál-talkodott zsidók ugyan megvetnek, a felfuvalkodott pogányok esztelenségnek kiáltanak, de számtalan mind zsidók mind más nemzetbéli pogányok megtérésöktől fogva isteni credetűnek erejű-nek hathatóságúnak lenni mindég inkább ön magokban tapaszt-alnak.

Világosító Hivatkozások.

1: Gal. I. 1. — — 3: Kor. 2. I. 2. — — 4: Róm. I. 8. — — 5: Kol. I. 9, - 11. II. 5, - 7. — — 7: Filip. III. 20. — Tit. II. 13. — — 8: Tesz. 1. III. 13. — — 9: Róm. VIII. 16. 17. — Tesz. 1. V. 24. — — 10: Filip. II. 2. III. 15. 16. — — 11: Jak. III. 16. — — 12: AT. XVIII. 24. 26. — — 13: Mát. XXVIII. 19. — — 14: AT. XVIII. 8. — Róm. XVI. — — 17: Pét. 2. I. 16. — — 18: Róm. I. 16. — Kor. 2. IV. 3. — — 20: Jób. XII. 17. 20. — Iz. XXXIII. 18. — — 21: Róm. I. 19, - 23. — — 22. Mát. XII. 38. — Ján. VI. 30. 31. — — 23: Lúk. II. 34. — Róm. IX. 32. 33. — — 24: Mát. XX. 16. — Ján. VII. 17. — — 30: Jer. XXIII. 5. — — 31: Jer. IX. 23. 24. — Kor. 2. X. 17.

II. R É S Z.

A megfeszítettett Krisztusról szóló tanítás felyülhalad minden világi böltseséget, és ékesszólást; de kevesen értik annak lelki vigasztalással teljes foglalatját, mert a testiképen gondolkodó ember nem értheti meg azokat, mellyek Istentől kijelenttetnek.

1. Annakokáért atyámfiai én is, mikor hozzátok jövök, nem mélységes ékesszólással és böltseséggel jeleném meg az Istentől való tanításnak hirdetésére; 2. Mert meghatározám magamban, hogy közöttetek semmiről egyébről ne tudnék szólni; hanem csak a Jézus Krisztusról, és pedig a megfeszítettetről. 3. És én nagy erőtlenséggel, félelemmel, és rettegéssel küszködém köztetek mulatván. 4. Az én beszédem és tanításom nem ékeskedék az emberi böltseségnek elaltató kifejezéseivel; hanem hathatósága a Lélektől és felső erőtől vala. 5. Hogy a ti hitetek nem emberi böltseségen hanem az Istennek hatalmán alapúljon. 6. Azonban böltseséget szólunk mi is a tökéletesek között; de nem olyan böltseséget, mellyet a világ' fiai, vagy nagyjai, kik elmúlnak, kedvellenek: 7. Hanem hirdetjük amaz az Isten' titkaiban elfedezett böltseséget; mellynek a mi bölldogításunkra kinyilatkoztatását a világ' alkotásának előtte Isten meghatározá. 8. Mellyet senki e világnak fejedelmei között meg nem ismért; mert, ha azt megismérték volna, soha a ditsőségnek Urát meg nem feszítették volna. 9. Tudniüllik; amint irva vagyon: Azokat, amiket se szem nem látot, se fül nem hallot, sem emberi elme ki nem gondolt volna, amiket az Isten készítet azoknak, a kik őtet szeretik; 10. Azokat jelentette meg nekünk az Isten az ő Lelke által. Mert a Lélek mindeneket általvisgál, még az Istennek leg-

mélyebb titkaiba is belát. 11. Mert valljon kitsoda az emberek közzül tudhatja más embertársának belső gondolatjait ugyan azon embernek lelkén kívül, melly ő benne vagyon? hasonlóképen azokat is, mellyek az Istenben elrejtve vagynak, más nem isméri, hanem csak az Istennek Lelke. 12. Mi pedig nem e világnak lelkét vevénk, hanem a Lelket, ki Istentől vagyon; hogy ismérhessük azokat, mellyek Istentől ajándékozottak nekünk. 13. Ezek' előterjesztésében ugyan azért nem is élünk olly kifejezésekkel, mellyekre emberi böltsesség tanít, hanem a mellyekre a Szent Lélek tanít bennünket lelki természetfeletti tárgyakról hasonló lelkiképen szólván. 14. De a test szerint gondolkodó ember meg nem fogja azokat, mellyek az Istennek Lelkétől vagynak; sőt bolondságnak lenni véli, és nem értheti meg azokat: mivel felőlők lelkiképen kell itélni. 15. De a lelki ember mindenről helyes ítéletet hozhat; maga pedig senkitől nem ítélthetik meg. 16. Mert melly testi ember értheti meg az Úrnak akaratját, hogy ama lelki embert tanithassa? mi pedig a Krisztusnak értelmével birunk.

J e g y z e t e k.

2: Pál amint levelei bizonyítják szélesen kiterjedő tudománnyal birt, a görög tudós szerzőknek könyveiket is olvasta AT. XVII. 28. — Tit. I. 12; azonban Korintusban ezen világi tudományosságúnak nem akará hasznát venni; csak a keresztfán az Úr Jézus Krisztus által végbevitt megengesztelésnek megváltásnak munkája s azon alapuló új szövetségi tanítás vala beszédjoinek egyedüli tárgyak, mintha egyébről szólni nem is tudot volna.

3: Mivel nem csak a most említett tárgy a böltselkedésben gyönyörködő korintusiaknak kellemetlen vala; hanem azon felyül Pálnak gyenge szava is beteges testje is Kor. 2. X. 9, 10. XII. 7. akadályoztatá az előadásnak hathatóságát: ezen környülmények-

ro nézve kétséges vala a keresztény vallásnak azon városban óhajtott sebes elterjedése, azért félt Pál fáradozásainak sikerére nézve.

4: A tanítás, melyet Páltól hallának a korintusiak, meggyőző nyomosságát, és szerentsés előmenetelét a Szent Lélektől nyeré.

6: A felfuvalkodott böltsek, és méltóságokban fényeskedő, gazdagsággal bíró emberek, — kika a földi jókhoz ragaszkodván nem kedvellik, sőt gyűlölik üldözik a keresztény tanítást, — keves üdő múlva meghalnak, e földről elköltözni kénytelenítettnek; de az új szövetségi kegyelemvallás, mig e világ tart, állandó lészen, gyarapodni fog.

8: Hogy az ó szövetségnek meg kell szűnnie, az ó törvénybéli áldozatoknak el kell múlniok, a zsidók és pogányok különbözés nélkül az Isten' országába a keresztény anyaszentegyházba s az örök boldogságra hivatalosok, annak tagjai örökösi lehetnek, hogy ezen az emberi nemzetnek boldogítására megjelentt Üdvözítő és valóságos, öröktől fogva való, kezdet nélküli Isten' Fia légyen a megfeszítettett Jézus; azt a zsidó papi fojedelmek, a jerusalemi főtanás, Pilátus, Heródes az Úr Jézus Krisztus által munkáltt számtalan tsodatételekre nem figyelmeztvén meg nem ismerék: másképen a legfőbb ditsőítésre méltó, legfelségesebb ditsóséggel bíró Úrral illy tsúfosan bánni soha nem mérésztettek volna. Mindazonáltal ezen szánsszándékos nemtudás szinto úgy nem menti ki Urunk' gyilkosait a vétektől, mint akarmelly más indulatjaiktól elragadtatott bűnösöket az Istenről való megfeleltkezés.

9: Olly böltcséget foglal magában a keresztény vallás, melyre tökéletesen illenek amaz Izaiás által LXIV. 4. ájtatos fohászkodás gyanánt feljegyzett igék: hogy olly felséges kegyelmeket jókat rendelt Isten a néki hív, engedelmes, benne egész bizodalmsjokat vető embereknek, a minőkről az előtf senkinek tapasztalása nem vala, senki szólni nem hallot, se nem gondolkodot.

10,-16: A keresztény — felséges leghasznosabb titkokat előnkbe terjesztő — vallás embertől nem vehetvén eredetjét Istentől jelentteték ki, fentarttatik, és terjesztetik. Ezen munkálkodás az Istenségben különösen tulajdonittatik a Szent Léleknek, ki valamint külön munkás szennély úgy az Atyával és Fiúval egygy

természetű Isten, és ugyan azért az Istenségnek minden titkait, mellyeket sem emberi sem angyali elme által nem láthat, tökéletesen tudja. Ő általa tsodálatosan megvilágosittatván az apostolok és első tanítók, ő tőle igazgattatván állandóan a tanítók közönsége, ő által segítettvén minden egygyházi tanítók és keresztények a hitre s annak állhatatos követésére, mi is a nekünk szükséges Istennek titkos rendeléseit értjük, és azokat minéműségökhöz alkalmaztatott kifejezésekkel magyarázzuk, ámbar azokat a tsak testjének érzékiségének tetsző tárgyakról elmélkedő, azok után vágyakodó ember kábaságnak gúnyolja, mivel azoknak megtérésére alkalmas nem lévén betségök felől helyes ítéletet nem hozhat.

Világosító Hivatkozások.

1: Pét. 2. I. 16. — — 2: Kor. 1. I. 23. — — 3: AT. XVIII. 1, - 3. — — 5: Kor. 2. IV. 7. — — 7: Róm. XVI. 25. 26. — — 8: AT. III. 12. — — 10: Ján. XIV. 26. — 1. II. 27. — — 13: Kor. 1. I. 17. — — 16: Bölts. IX. 13. — Iz. XL. 13. — Mát. XVII. 19. 20. — Róm. XI. 34.

III. R É S Z.

Mivel a korintusi hívek között hasonlások valának, némelly jelesebb igasságok Pál apostol által nem terjesztettek egygy üdeig elejökbe; azért inttetnek, hogy felhagyván a szakadásokkal kiki az egygy tanítóhoz az Úr Jézushoz ragaszkodjék.

1. Én pedig atyámfiai! nem szólhattam néktek mint lelkieknek, hanem mint testieknek, az az mint gyermekeknek a Krisztusban. 2. Tájnek italával tápláltalak titeket, és nem kemény eledellel; mert ezt még el nem birhattátok,

sőt még most sem birhatjátok el. Mivel még most is testiek vagytok. 3. Avagy midőn irigység, és versengés, és viszálykodások uralkodnak közöttetek nem testiek vagytok-e, és nem emberi indulatoktól vezéreltetve jártok-e? 4. Mert midőn az egygyik azt mondja: én ugyan Pálé vagyok; a másik pedig: én Apollósé; avagy nem testiek vagytok-e? 5. Tehát mitsoda Pál? és mi Apollós? mik egyebek, hanem szolgák, kik benneteket a hitre vezéreltenek, amint kinek kinek az Úr kegyelmét adá. 6. Én ültettem, Apollós öntöze; de az Isten adá a nevedekést. 7. Azokáért sem a ki ültet valami, sem a ki öntöz; hanem, a ki nevedekést ad, az Isten minden. 8. Azonban mind az ültetőnek, mind az öntözőnek egygy iránya vagyon; kiki pedig tulajdon jutalmát fogja elvenni önnön munkája szerint. 9. Mi az Istennek vele egygyütt dolgozó munkásai vagyunk; ti pedig az Istennek mezeje vagytok, az Istennek építménye vagytok. 10. Az Istentől nékem adatott kegyelem szerint úgy, mint a bölts építőmester tselekszik, az alapot megvetettem; más pedig arra épít. Már most vigyázzon kiki arra; miképen kellessék nékie azon építenie. 11. Más alapot ugyan senki nem vethet azon kívül, melly vettetett, melly a Krisztus Jézus. 12. Ezen alapra akar valaki aranyból ezüsből betses kövekből akar pedig fából szénából szalmából építsen; 13. Kinek kinek munkája ki fog nyilványnodni. Az üdő azt napfényre hozza; mert a tűznek általa megjelenttetik. Mindennek munkáját, minémű légyen, a tűz mutatja meg. 14. Ha kinek munkája, mellyet építet, a tűzet kiállván megmarad; jutalmát veszi. 15. Az ellenben, kinek munkája a tűzben el-ég, kárát vallja; mindazonáltal ő maga még üdvözülhet, de csak úgy, mint tűz által. 16. Avagy nem tudjátok-e: hogy ti az Istennek temploma vagytok, és az Istennek Lelke lakozik ti bennetek? 17. Ha va-

laki pedig az Isten' templomát megfertőzteti, elveszti azt az Isten; mert az Isten' temploma szent, melly ti vagytok. 18. Senki magát meg ne tsalja. Ha valaki ti közöttetek magát böltsnek véli, az e világ előtt bolond légyen; hogy bölts lehessen. 19. Mert e világnak böltsesége Isten előtt bolondság; amint irva vagyon: Megfogom a böltseket az ők álnokságjokban. 20. Ismét: Az Úr tudja, hogy a böltselkedőknek gondolatjaik hijába valók. 21. Azért senki ne ditsekedjék az emberekben. 22. Mert mindenek a ti javatokra szolgálnak: akar Pál, akar Apollós, akar Kéfás, akar e világ, akar az élet, akar a halál, akar a jelenvalók, akar a következők; mindenek a tiéitek. 23. Ti pedig a Krisztuséi vagytok, a Krisztus pedig az Istené.

J e g y z e t e k.

1: Lelkieknek neveztetnek azok; kik mindjárt az első hallott vallástanitást nem csak örömmel fogadják, hanem minden feszégetés és önnön képzelődéseik szerint való elmagyarázás nélkül állhatatosan követik ugyan ezen engedelmességek által mélyebb igasságoknak használásjokra is alkalmatosokká válván. Pál Korintusban első megjelenésekor hosszabb üdeig ott tanítván, még nem találá a megtért hiveket olly előkészülettel olly gondolkozással bírónak: hogy az egész keresztényi tudománynak fejtegetését ütközés nélkül sőt lelki haszonnal erköltsi épülésökre hallgathatták volna, hogy új vitatásokra versengésekre felerlérőstől tartani ne lehetet volna.

10: Pál a korintusiakat a keresztény vallás' alapágazatjaira tanítá; Apollós ugyan azon oktatásokat semmi az előbbiekkal megütköző állításokat elő nem hozván buzgóan folytatá; tsak az kívántaték tehát: hogy tovább is a következő tanítók ezen a nyomon járjanak, és ellenkező elveknek hintegetésük által a gyüle-

lekezetet ne zavarják, kétségeskedésekre, versengésekre, egyenetlenkedésekre, hasonlásokra okot ne szolgáltatassanak.

11: Valaki az új szövetségi vallásnak igaz tanítója, oktatóit más alapra nem építheti mint az Úr Jézus Krisztusnak személyét és üdvözítői hivatalát illető igasságokra.

12, - 15: A farizeusi emberi képzelődésekből előitéletekből származó — akarmelly hozzáadásoktól tiszta keresztény tudomány a tűznek ellentálló aranyhoz ezüsthöz nemesebb kövekhez, millyen a márvány, — ellenben a különféle zsidós emberi hibás találmányokkal egyelitett keresztény tanítás a tűzben hamar füstba menő fához nádhoz sáshoz szalmához hasonlítottatik. Tűznek Zsól. LXV. 10. 12. — Lúk. XII. 49. — Pét. 1. I. 7. szerint neveztetnek az Úr Jézustól az apostoloknak és első hiveinek megjövendöltt, akkor pedig már nem csak valóságosan elkezdett hanem naponként nevedő üldözések. Azt mondja tehát az apostol: hogy az utánna következő egygyházi tisztviselők' tanításának helyességét vagy helytelenségét, tisztaságát vagy zavarosságát az üdő bizonyosan napfényre fogja hozni: mert a tiszta tudomány az üldözések' tűzében is változatlan marad, és meggyőződésből ahhoz ragaszkodó igaz követői attól el nem tántorodnak; ellenben a már másféle iktatványokkal és toldalékokkal összekevertt tanítás még nagyobb mértékben fog megvesztegettetni, és követői üldözőik' kívánságaikra könnyen fognak elhajolni. Azonban valamint a hív igaz vallástanítók Istentől jutalmokat nyerik, úgy a vallásos hibás állításoknak hirdetőik a büntetést el nem kerülők, ámbár még Istentől botsánatot reménylhetnek, ha megtérvén az igasságért állhatatosan szenvednek, vagy mint vértanúk meghalnak.

16. 17: Valamint egygyenként minden igaz keresztény Róm. VIII. 9., úgy még inkább egygy egész keresztény gyülekezet méltán Isten' templomának mondathatik, mellyben a Szent Lélek kegyelmei s ajándékai által lakik; ugyan azért Isten iránt köteles tiszteletfélelem ellen szentegyházfertőztetéssel vétkezik az, a ki hibás állításokkal, botrántoztató beszédekkel tselekedetekkel valamelly keresztény gyülekezetet megzavarni nem iszonyodik; de retteghet is, mert előbb utóbb kemény büntetés száll fejére.

18, - 20: Senki viszsza ne éljen tudósságával másoknak megvetésekre vagy háborgatásjokra; sőt inkább az Istentől kijelentett

vallásnak hiv követése végezt korlátolja eszességét, ha mindjárt a világ' bõltseitõl ezen magamérséklése miatt egygyûgyûnek tartatnék is: mert a keresztény tudomány felyülhalad minden világi bõltseséget, és azon hivságos tudományosság, melyet erkõltstelen kevély emberek nagyra betsûlnék, Isten elõtt kábaság. Azért mondatik Izaiás' könyvében V. 13. Isten e világ' bõltseit õnnõn álnokságjok által megakasztja s akadályoztatja feltételeik' végbevételében; ismég olvastatik Zsol. XLIII. 11. Isten jól tudja, hogy a földiképen eszmélnkedõ embereknek határozásaik az õ engedése nélkül nem teljesedhetnek.

21: Senki ne kérkedjék tehát avval: melyik keresztény tanítónak hallgatta beszédjeit; mert minden igaz tanító tsak az Úr Jézus Krisztusnak Istenembernek hirdeti tanítását.

22. 23: Itt, mint Róm. VIII. 38. 39. többek halmoztatnak annak hathatósabb megvilágosítására: hogy a buzgó kereszténynek minden legalább közbevetõleg hasznára szolgál, mindazonáltal tsak az Úr Jézus Krisztusnak, és õ általa Istennek tulajdona; tehát egyedül a Krisztusban és általa Istenben helyhezze minden ditsõségét.

Világosító Hivatkozások.

6: AT. XVIII. 1. 4. 8. 24, -28. — — 8: Zsol. LXI. 13. — Mát. XVI. 27. — Róm. II. 6. — Gal. VI. 5. — TJ. XXII. 12. — — 9: Kor. 2. II. 14. — Pét. 1. II. 5. — — 10: Róm. I. 5. — — 11: Iz. XXVIII. 16. — Ef. II. 20. — — 13: Iz. XLVIII. 10. — — 16: Ef. II. 22. — — 17: Zsol. XCII. 5. — Kor. 1. VI. 19. — 2. VI. 16. — — 18: PB. III. 7. — — 19: Jób. V. 13. — — 20: XCIII. 11. — — 23: Ján. III. 16.

IV. R É S Z.

*Az evangéliom' hirdetőit miképen kellessék tekinteni? elő-
terjesztetik; Pálnak és apostoltársainak alázatosságjokat
kövessék a tanítók és hivek; Timoteus a korintusi hiveknek
ajánltatik, kik egygyzersmind, ha meg nem jobbitanák
magokat, a fenytő egygyházi hatalomra figyelmeztetnek.*

1. Úgy tekintszen minket az ember; mint a Krisztus' szolgáit, és az Isten' titkainak kiszolgálóit. 2. Továbbá ugyan a tisztviselőkben az kívántatik meg; hogy hiveknek találtassanak. 3. Azonban nékem legkisebb gondom: vajjon töletek avagy akarmelly emberi törvényszéktől miképen ítéltessem? de magam sem akarok magam felől itélni. 4. Mert bátor semmiben nem vádol lelkem' isméréte, de abból még nem következik megigazultt állapotom; hanem az Úr az, a ki engemet itél. 5. Azokáért ne ítéljetez üdőnek előtte, mig nem eljön az Úr; ki a setéségnek titkait is megvilágosítani, s a szivek' tanácsait is kinyalatkoztatni fogja. Akkor veszi el kiki ditséretjét Istentől. 6. Ezeket pedig atyámfiak irántotok való kéméllésből magamra s Apollósra ruháztam: hogy rólunk tanuljatok önnön magatok felől többet nem tartani, mint ahogy feljebb megiratott, és egygy-más ellen fel nem fuvalkodni. 7. Mert kitsoda választ ki téged? mitsodád vagyon pedig, amit nem vettél? ha pedig vetted, mit ditsekedel, mintha nem vetted volna. 8. Im-már megelégedtetek: immár gazdagok lettetek; nálunk nélkül országoltok, és vajha valóban uralkodnátok, hogy mi is veletek egygyütt uralkodhatnánk! 9. Mert úgy látszik nékem: hogy az Isten minket apostolokat legalábbvalóknak, és mint halálra ítéltt embereket kiállított; mivel a világnak, angyaloknak, embereknek nézőjátékjok lettünk. 10. Mi ba-

londok vagyunk a Krisztusért: ti pedig okosok a Krisztusban; mi erőtlének vagyunk, ti pedig erősek; ti tiszteltettek, mi megvettetünk. 11. Mind ez üdeig éhezünk, és szomjúhozunk, és ruhátlanok vagyunk, és artzúl verettünk, s ide és tova bújdosunk; 12. És tulajdon kezeinkkel dolgozván munkálkodunk. Szidalmaztatván jót kívánunk; üldözést szenvedvén azt békeségesen tűrjük; 13. Káromoltatván esenkedünk; egész mostanig olyanoknak tartatunk: mintha a világnak sepreje, mindenek' szemétje volnánk. 14. Nem azért írom ezeket: hogy megszegyenítselek benneteket; hanem, hogy mint szerelmes fiaimat intselek titeket. 15. Mert ha tíz ezer tanítótok vólna is a Krisztus' vallásában, mindazonáltal nintsenek sok atyáitok; hanem a Jézus Krisztus' evangéliomának hirdetése által én szültelek titeket. 16. Kérlek azért titeket: légyetek az én követőim; amint én is a Krisztust követem. 17. Azért küldém hozzátok az Úrban szerelmes és hív fiamat Timoteust; ki előtökbe terjeszti: minéműek legyenek az én útjaim a Krisztusban, és hogyan tanítok mindenütt minden gyülekezetekben? 18. Mintha már többé nem volnék hozzátok menendő, úgy felfuvalkodtanak némellyek. 19. Azonban, mennél előbb elmegyek hozzátok, ha az Úr akarandja; akkor megvizsgálom ama kevélyeknek nem tsak beszédjüket, hanem erejüket is. 20. Mert az Isten' országának hirdetése nem tsak beszédben áll; hanem ahhoz hathatós erőnek is kell járúlnia. 21. Már most töletek függ: vesszszóvel menjek-e hozzátok, a-vagy szeretettel és a szelidségnek lelkével?

J e g y z e t e k.

1. 2: Az új szövetségi tanítók tsak a Krisztustól az ő tanításának hirdetésére küldött szolgák tisztviselők lévén benne is mint

más világi gondviselőkhöz nem az ékes és kellemetes hangú szó-
lásra, vagy széles tudományra, vagy egyéb világi tulajdonságok-
ra, hanem kiváltképen kötelességeik' teljesítésében hívségükre
szükséges figyelmezni.

3: Pálról némelyek a korintusi keresztények között azt vi-
tatták: hogy ő több más keresztény tanítóknál alábbvaló, kevély,
sürgetéseiben felette kemény, a Móses' törvényének felforgatásá-
ra törekedik Kor. 2. I. 12. 17. XI. 16. 23. XII. 17.

4. 5: Ha mindjárt valakit lelki ismertetje nem vádol is, még
azért el ne bizz a másoknál jobbnak ne állítsa lenni magát; mert
az ember gyakran hízlik magának, és, mint az Úr Jézusnak
vagy Szent István vértanúnak gyilkosai, vétke tudatlanságból, a
szükséges vizsgálásnak elmulasztásából, helyesen Isten előtt ked-
vesnek véli leggonoszabb tselekedetjét is. Azért Pál az Úr Jézus-
ra hivatkozik; kinek tsalhatatlan ítélete a meghatározott napon
minden titkos nem csak tselekedeteket hanem gondolatokat is fel
fog fedezni: akkor fog tsáfolhatatlanul kivilágosodni, kitsoda ki-
nél érdekesebb?

7: Nem tagadtatik: hogy a keresztények között is egygyik a
másiknál tisztább vallásos ismeretekkel, jelesebb tulajdonságokkal
bir; de épen azért bizonyittatik: hogy mind ezen jelesebb vagy
tsékélyebb tulajdonságok Istennek ingyen ajándékai, mellyekért
halálkal tartozunk ugyan, de mint magunk' érdemeinkkel kérked-
nünk — nem lehet.

8: Ezek a hasonlást okozó korintusiak' megszegyenítésükre,
és megalázásjokra mondatnak, mellyeknek értelmök: Vajha olly
tökéletes vallástudománnyal birnátok, hogy már semmi oktatásra
nem lenne szükségtek; vajha annyira bővelkednétek a lelki termé-
szetfeletti ajándékokkal, hogy azokból másoknak is juttathatná-
tok; vajha a keresztényeknek ígért boldogságnak országa nála-
tok kebeletekben már virágzana: úgy nekünk az új szövetségi ta-
nitóknak is könnyebb volna állapotunk, holott most a gúnyolásnak
üldözésnek viszontagságoknak szünetlen kiszégezve vagyunk.

9: Angyaloknak és embereknek annyit téssen: mint égne-
k földnek, vagy az egész világnak, vagy minden teremtményeknek.
Tudniillik: az apostoloknak és első egygyházi tanítóknak állapot-
jok hasonló vala Pálnak mondásaként a halálra kárhoztatott go-

nosztévőkéhez, kik kivégeztetésük előtt egygynehány nappal a pellengerre kiállítottak, hogy minden mellett elmenők' tsúfolódásának tárgyai lennének, vagy köz nézőhelyen a vad állatoknak vettettek, hogy tőlök elszaggattatnának, és megemészttetnének.

15: Valamint a testi atyának szabad sőt kötelessége fiait inteni dorgálni, s ezt teljesítvén irántok valóságos szeretetet bizonyít; azonképen Pál is, ki a korintusiakat megtérítette, a keresztény anyaszentegyházba a Krisztusnak országába bévezette, az öröké tartó bódog életre lelki erköltsi értelemben újra szülte, tartozot rájuk különösen gondot viselni: hogy fáradozásai haszontalanokká ne váljanak.

17: Timoteust hasonló értelemben mint a korintusiakat fiának nevezi az apostol; mert AT. XVI. 1, -3. tanítványa vala. — AT. IX. 2. XIII. 10. és sok egyéb helyeken a szent írásban a vallástudomány és annak alapágazatai utaknak, mellyeken tudniillik a tanító maga is jár, hallgatóit is az ígért irányra vezérli, neveztetnek.

19. 20: A hivatlan új magokat befúró tanítóknak miatta mihelyest lehetséges meglátogatlak benneteket; azon alkalmatossággal pedig szorgalmasan fogok vizsgálódni nem csak a felől: melly ékesen beszélnek, hanem mitsoda foganattal hathatósággal szólnak, és valljon tanításjuk' igassága tsodatételekkel is jóváhagyott-e Istentől? A görög szó, melly erőt tészen, tsodatételeket is jelent AT. VI. 8. — Róm. V. 18. 19. — Pész. 1. I. 5. szerint; csak ugyan ez vala a legrövidebb út a hamis ellenkező tanítóknak, kik tsodákat nem munkálhatának, bétorkolásjokra: hogy az apostolok' tanításának igassága Istentől természetfeletti tsodatételek által megbizonyított; ha ki tehát ellenkezőt tanít, tsodatételt úgy is nem munkálhatván, tanítása helyes igaz Isten előtt kedves nem lehet.

21: Azok, kik az említették szerint szakadások' vezérei, ha ezen háborgástól el nem állanak, az anyaszentegyházból való kirekesztéssel, mellyre az egygyházi előljárátság Krisztustól Mát. XVIII. 17. 18. meghatalmaztatott, fenyegettetnek.

Világosító Hivatkozások.

1: Mát. XXVIII. 19. 20. — Kor. 2. IV. 5. VI. 4. — — 2: Lúk. XII. 42. — Zsid. III. 5. — — 4: Ján. 1. III. 21. — — 5: Préd. XII. 16. — Mát. VII. 1. — Kor. 2. V. 10. X. 8. — — 6: PB. III. 7. — — 7: Krop. 1. XXIX. 14. — — 9: Róm. VIII. 36. — — 10: Kor. 2. XIII. 9. — — 11: AT. XXIII. 2. — Kor. 2. IV. 8. 9. — — 12: Mát. V. 44. — AT. XX. 34. — Tesz. 1. II. 9. — 2. III. 8. — — 14: Tesz. 1. II. 11. — — 16: Filip. III. 17. — — 17: Tim. 1. I. 2. — — 19: AT. XVIII. 21. — — 21: Kor. 2. X. 2. 6. 9, -11.

V. R É S Z.

Pál a keresztény gyülekezetből kirekeszti azon korintusi férjfiat, a ki mostoha anyyával fertelmeskedet, és inti a korintusi hűveket: hogy gonosz keresztényekkel ne társalkodjanak.

1. Közönségesen az hallatik: hogy közöttetek paráznaság űzetik, és pedig olly paráznaság, a minémű még a pogányok között sem találtaik; tudniillik: hogy egygy valaki attyának feleségével társalkodik. 2. És ti még kevélykedhettek-e a helyett, hogy keseregnétek, és a tselekedetnek elkövetőjét kebeletekből kizárnátok? 3. Én ugyan, minthogy ámbár test szerént távól, de lelkiképen még is közöttetek jelen vagyok, úgy, mintha testiképen is jelen volnék, már megítélém azt, a ki így vétkezet, a mi Urunk Jézus Krisztusnak nevében. 4. Azért, midőn egygybe-gyülekezve lesztek, én is lélekben jelenlévőnek tekintetvén, a mi Urunk Jézus Krisztusnak hatalmával 5. Amaz ember a sátánnak adassék által a testnek megrontására; hogy a lélek üdvözüljön a mi Urunk Jézus Krisztusnak eljövetele'

napján. 6. Valóban nintsen mit ditsekednetek; nem tudjátok-e: hogy egygy keves kovász az egész tésztát megposhasztja? 7. Tisztítsátok ki azért a régi kovászt, hogy új tészták legyetek, amint hogy kovásztalanoknak kell lennetek. Mert a mi húsvéti bárányunk a Krisztus mi érettünk megáldoztatott. 8. Azokáért húsvéti ünnepet folytassunk vendégeskedvén nem a régi kovászszal, sem nem a gonoszságnak és álnokságnak kovászszával, hanem a tisztaságnak és igasságnak kovásztalanaival. 9. Írám néktek levelemben: hogy a paráznákkal ne társalkodjatok. 10. Azonban nem értém általjában e világnak minden paráznáit avagy fősvényeit avagy ragadozóit avagy bálványimádóit; mert így e világból kiköltöznetek kellene. 11. Most tehát ezt oda határozom: hogy az ollyannal, a ki hittársatoknak neveztetik, és még is parázna, vagy szidalmazó, vagy fősvény, vagy bálványimádó, vagy részeges, vagy tolvaj, az effélével ne társalkodjatok, sőt ne is egyetek. 12. Mert mi közöm nékem azok felől ítéletet hozni, a kik kívül vannak? nem azokat ítéletek-e ti is, a kik kebeletekben vannak? 13. A hivek' gyülekezetjéhez nem tartozókat pedig az Isten ítéli. Vessétek ki azért ama gonosztévőt kebeletekből.

J e g y z e t e k.

1: Nem tulajdon annyával folytatót tilalmas társalkodást ama korintusi ember, másképen ezt világosabban kimondhatta volna Pál, hanem mostoha annyával, melly Mós. 3. XVIII. 8. a fiú' attya' feleségének neveztetik. Hihető, hogy ezen aszszony pogány lévén és férje meghalván, mostoha fia pedig megkereszteltetvén, a sorságból eredett házassági akadályt megszüntettnek vélellyek a korintusi gyülekezetben. — Az illyen házassági egygybekeles a pogányoknál is tilalmas vala Plátó és Cicero szerint.

2: Midőn valaki a régieknél a társaságból kizáraték, az illyen történetet az egész társaság részszerént szánakozásból rész-

szerént szegyenből gyászolá. Böls Pitágorásnak tanuló intézetjében a kirekesztettnek helyére koporsó téteték, és a tanuló ifiúság előbbi társán mint meghaltan szomorkodék; írja Origenes Tzelzus ellen 2. K. A keresztényekre nézve *Apostoli Rendelések* nevezetje alatt a negyedik századnak elein kibotsátott munkában 2. XLI meghagyatik: A megtérni nem akaró bűnös személy szomorúsággal és kesergéssel különböztessék el a gyülekezettől.

3, -5: Az Úr Jézus Krisztustól nyéré az egygyházi előljáróság a fenyítő hatalmat, mellyel a méltatlan tagot az anyaszentegyházból kirekesztheti, s igazaitól megfoszthatja: mivel ezt itt Pál az Úr Jézus Krisztusnak nevében, tőle adott hatalommal tselekedte; sőt a 2. versben hibául tulajdonítá a korintusi gyülekezetnek, mellyhez jelesen az ott lévő egygyházi tisztviselők tartozának, hogy ezen fenyítés elmúlasztatott. Ámbár pedig az intézés itt az egész gyülekezethez intéztetik, és azért a hiveknek is lehet az ilyen fenyítéknek, midőn szükséges, teljesítését sürgetni; hogy mindazonáltal a hatalom az egygyházi előljáróságnak adott légyen, világos abból: mert Mát. XVIII. 18. ként az elmúlasztást Pál maga tselekedetje, és parantsolatja által hozá helyre — — Mivel az anyaszentegyházon vagy is Istennek e földön országán kívül a gonoszság' fejedelme a sátán uralkodik, és az igasságosan kirekesztett kereszténynek, míg meg nem tér, sem az áldozatnak bémutatása, sem a hivek' imádságai és jóságos tselekedetjei, sem a kegyelemeszközök a szentségek semmit nem használnak; az anyaszentegyházból kizárt ember a sátánnak általengedtetni mondatik, hogy tőle szabadabban (Jób. II. 4, -7. — Lúk. XIII. 16. — Ef. II. 2. VI. 12.) nyomorgattatván legalább testi halála előtt szívébe szálljon, és megtérése által feloldozást érdemelvén lelkének üdvösségét megnyerje.

6, -8: A korintusjak Pálhoz írt levelökben ditsérek magokat; azért a zsidóknál bevett közmondásra Mát. XVI. 6. — Gal. V. 9. figyelmeztetnek, mellynek ellenére nagy gyalázatjokra ama vérfertőztető embert kebelökben mind addig megszenvedék. Ezen level XVI. 8. egygyezőleg húsvét' hetében íraték, midőn a zsidók Móses' törvénye szerint Mós. 2. XII. 18. 19. — Mát. XXVI. 2. minden kovászos tésztától magokat tartóztatni, sőt a kovászt hajlékaikban meg sem szenvedni kötelesek valának. Ezen törvényes szokásból így okoskodik az apostol: Az ó törvényben a húsvéti bá-

rány esztendőnként megületvén hét napig tilalmas vala a zsidóknak kovászoszt enniük, vagy kovászt házaiknál tartaniok; úgy de a húsvéti bárány az Úr Jézus Krisztusnak vala ábrázolása, ki megváltásunkra egygyyszer megületett ugyan, azonban többször már meg nem öletik, és így a keresztényeknek húsvéti ünnepeik mindig tartanak, soha többé félbe nem szakasztatnak, meg nem újulnak: tehát most ugyan mennél előbb ama kovászhoz hasonló az egész gyülekezetnek betstelenséget okozó paráznát zárjátok ki keheletekből, ezután pedig vétkes életet folytató keresztényekkel ne társalkodjatok, magatok is minden gonoszsgot szívetekből vessetek ki. — Azonban, mivel az ó törvény a keresztényekre nézve kötelező erejét elvesztette vala, s annak megszűnése az apostolok' határozásából már akkor, midőn e levél iraték, közönségesen tudva vala; Pál említett okoskodásának teljes értelme azon állításból következik: mivel Krisztus Urunk is utolsó húsvéti vatsoráját azon estve tartotta, midőn a Móses' törvénye szerint kovászoszt enni szabad nem vala, s annak helyébe ugyan azért az új szövetségi szent vendégségnek szerzéséhez is, mellyet mennél többször emlékeztjére ítélet napig gyakoroltatni parantsolt, hasonlóképen kovásztalan kenyeret használt.

9, - 11: Ezen versből kitetszik: hogy Pál ez előtt már küldöt levelet a korintusiakhoz; melly elveszet. Abban inttetvén a korintusi hivek: hogy fajtalan és más nagyobb vétkekről isméretes emberekkel ne társalkodjanak, ezt némellyek a pogányokra is kitorjeszték, és felette nagy alkalmatlansággal a pogányokkal való minden öszvejövetelt kerülének. Azért Pál sürgetését tsak a keresztény bűnösökre magyarázza ezek között bálványimádóknak nevezvén azokat, kik a bálványoknak bémutatott áldozatokkal egygybekötött vendégségekben részesülének; mert valóságos pogányokat gyülekezetjükben úgy is meg nem szenvedtek volna a keresztények.

12. 13: A pogányok' erkölstelensége a keresztény anyaszenteggyháznak nem válik gyalázatjára, nem is okoz a keresztényekre nézve botránkozást, sőt még inkább megútáltatja velek a pogány butaságot; ellenben a keresztények' vétkei a pogányokat is idegenitik a keresztény vallástól, a többi hiveket is hasonló tselekedetekre bátorítják. Annakokáért valamint ti nem ügyeltek a

pogányok' erköltseikre, úgy én sem írok rólok. Bizzuk őket Istennek ítéletjére; hanem tsak legelőször is una paráznát zárjátok ki a gyülekezetből.

Világosító Hivatkozások.

1: Mós. 3. XX. 11. — — 3: Kol. II. 5. — — 4: Mát. XVI. 19. — Ján. XX. 23. — — 5: Tim. 1. I. 20. — — 6: Gal. V. 9. — — 7: Ján. I. 29. — — 11: PB. I. 10, -15. — Mát. XVIII. 17. — — 13: Mós. 5. XXIV. 7.

VI. R É S Z.

Hibául tulajdoníttatik a korintusi híveknek: hogy pogány bírák előtt perlekednek, és gyakorta egygymást tsalják; tovább előszámíttatnak egygynehány vétkek, mellyek az embert az örök boldogságtól megfosztják; végre különösen szivökre köttetik a keresztényeknek a bújaságnak távoztatása.

1. Hogyan találkozhatik közzületek még olyan is, a ki, ha más ellen panasza vagyon, a hitetlenek előtt merjen törvénykezni, és nem a szentek előtt? 2. Nem tudjátok-e: hogy a szentek fogják e világot ítélni? és ha töletek íteltetik meg a világ, valljon méltatlanok vagytok-e arra: hogy holmi tsekélységekben bírák lehessetek? 3. Nem tudjátok-e, hogy még angyalokat is fogunk ítélni? mennyivel inkább lehet tehát ítéletet hoznunk a világi szükségét illető ügyekben? 4. Hogy ha azért e világi élet' szükségzeit tárgyzó törvénykezések léend; azokat, kik a gyülekezetben legalábbvalók, ültessétek a törvényszékbe. 5. A ti pirúlásokra mondom: tehát nintsen közzületek egygy okos ember

is, a ki ítéletet tehessen hittársai ügyében? **6.** Hogy kereszténynek kereszténnyel és pedig hitetlenek előtt kellessék perbe szállania? **7.** Kétség kívül már az is hiba köztetek; hogy egymással törvénykeztek. Miért nem türitek el inkább a boszszúságot? miért nem szenveditek el inkább a károsítást? **8.** Azonban még ti okoztok boszszúságot és kárt és pedig hittársaitoknak. **9.** Avagy nem tudjátok-e: hogy a hamisak az Isten' országát nem bírják? meg ne tsalatozzatok; sem a paráznák, sem a bálványimádók, sem a házasságtörők, **10.** Sem a puhák, sem a férjfiakkal fajtalankodók, sem a tolvajok, sem a fősvények, sem a részegesek, sem a szidalmazók, sem a ragadozók az Isten' országának örökségét nem bírják. **11.** És effélék ugyan valátok némellyek; de megmosatattatok, de megszenteltettetek, de megigazultatok az Úr Jézusnak nevében és a mi Istenünk' Lelke által. **12.** Nem minden, ami nekem szabad, egygy-szersmind hasznos. Minden szabad nekem; de én semminek hatalma alá ne vettessem. **13.** Az étek a gyomornak, és a gyomor az éteknek való; az Isten pedig ezt is amazokat is megszünteti. De a test nem a paráznaság' üzésére adatott; hanem hogy az Úrnak szolgáljon, valamint az Úr is gondot visel a testre. **14.** Mert az Isten, a ki az Urat feltámasztotta, minket is feltámaszt az ő ereje által. **15.** Avagy nem tudjátok-e: hogy a ti testjeitek a Krisztusnak tagjai? elszakaszszam-e tehát a Krisztus' tagjait, hogy azokat a parázna' tagjaivá tegyem? távol légyen! **16.** Nem tudjátok-e, hogy a ki a paráznához ragaszkodik, véle egygy testté leszzen? mert lesznek, úgymond, ketten egygy testté. **17.** A ki pedig az Úrhoz ragaszkodik, egygy lélek ő vele. **18.** Fussatok a paráznaságtól. Minden bűn, valamellyet ember tselekszik, a testen kívül vagyon; de a parázna tulajdon testjét fertőzteti. **19.** Nem tudjátok-e: hogy a ti testetek a bennetek lakozó Szent Léleknek temploma, kit Istentől vet-

tetek, és nem vagytok magatokéi. 20. Mert nagy árron vétettetek meg. Ditsőitsétek és hordozzátok azért az Istent a ti testetekben és a ti lelketekben, melyek az Istené.

J e g y z e t e k.

1, - 3: Szenteknek neveztetnek a keresztyének, kik az örök boldogságot elnyervén Mát. XII. 41. XIX. 28. szerint az utolsó ítéletnek alkalmatosságával minden elkárhozandó embereket és gonosz angyalokat a Krisztussal egygyütt fognak megítélni. Ugyan azért a korintusi hiveknek szemükre veti Pál: hogy peres ügyeik' elintézésére magok közzül nem választanak békebirákat, hanem a pogány törvényszékek' előtt ezeknek ugyan botránkoztatásjokra magoknak pedig gyalázatjokra egymást vádolják, és egymás ellen elégtételt szolgáltatni sürgetnek; holott valaha Krisztus' ítélőtársainak kellene lenniük.

4: Hogy ha már vizsgálódásoknak a felebaráti szeretet' fogyatkozása miatt kell közöttetek támadniok; inkább a legeggy-ügyüebbeket válasszátok kebeletekből bírítóknak, mintsem hogy pogányok előtt mint nyughatatlan tzivakodó marakodó emberek annyiszor megjelenjete, és más hittársaitokat is gyűlöletesekké tegyétek.

11: Az Úr Jézusnak rendelése szerint néktek kiszolgáltatót keresztségi megmosás által minden előbbi vétkeitek megbotsáttattak, a Szent Lélektől megszentelő kegyelmet nyertetek, az isteni Szentségnek tetsző emberek, és a mennyei boldogságnak örökösi lettetek.

12, - 14: Azt mondja talám valaki: Én keresztyén vagyok, nekem azért minden szabad; így példának okáért Móses' törvényo szerint tiszta vagy tisztátalan, a bálványáldozatoknak maradványai vagy nem azok legyenek az előmbé tett élelemszerek, minden különbözés nélkül szabad azokból ennem. Ez ugyan igaz, mert az étkek a testnek táplálására a gyomor az étkek' megemésztésére rendeltettek Istentől; ezen irány pedig az említett tisztátalan és bálványáldozatokból megmaradott eledelek által is

elértetik: mindazonáltal nem minden, ami magára nézve szabad, mások' épülésére s a keresztény vallásnak terjesztésére is hasznos; már pedig arra tartozik szüntelen minden keresztény figyelmeztetni ügyelni. Így mi lett volna igasságosabb, mint, hogy sok üdeig titeket tanítván érolmemet is tőletek megkivántam volna; de nem tselekedtem: hogy független maradjak, nyereség' vadasszásról ne vádoltathassam, szabadabban szólhassak és irhassak nektek. Távol légyen pedig kereszténytől, hogy szabadságával a fajtalanságnak üzésére visszaéljen; mert ámbár a jövőben életekre, s azoknak a gyomorban megemésztésökre nem leszen szükség, de testünk azért el nem vesz, hanem e földön csak kezdvén életjét, üdeigleni érzéketlensége után ismég az Üdvözítőtől a meghatározott napon fel fog támasztatni.

15: A keresztény anyaszentegyház a Krisztusnak titkos testje, mellynek ő Feje; ugyan azért minden keresztény valamint az anyaszentegyháznak úgy a Krisztus' testjének is tagja, s a Krisztus ellen vétkezik, úgy szólván, amit iszonyodás nélkül gondolni sem lehet, a Krisztus' testjét betsteleníti, ha önnön testjét bűjaság által fertőzteti.

17: A ki az Úr Jézus Krisztus által hirdetett vallástudomány-nak hív követője, az úgy gondolkodik, beszéli, tselekszik, mintha az Úr Jézussal csak egygy lelke volna.

20): Midőn a véteknek, kárhozatnak, gonosz léleknek rabjai valánk, Krisztus az ő vérének megbetsülhetetlen árrán megváltot bennünket, és így testünk lelkünk Krisztusnak Istennek sajátsága. Ez is kötelez bennünket, hogy testünket legalább az Úr Jézusra Istenre nézve betsüljük, és minden vétket főképen a fajtalanságot szorgalmasan távoztatván testünk lelkünk által az Istent: ditsóítsuk. — A diákban ezen igék: „*És a ti lelketekben, mellyek az Istené*“ nem olvastatnak, de a görög és siriai kéziratokban és kiadásokban végzik a verset.

Világosító Hivatkozások.

2: Lúk. XXII. 30. — — 7: PB. XIX. 11. — Mát. V. 21. 39. — Lúk. VI. 29. — Róm. XII. 17. — Tesz. 1. IV. 6. V. 15.

— — 10: Gal. V. 19. 21. — Ef. V. 5. — — 11: Ef. II. 1, - 3.
 — — 13: Kor. 1. XV. 44. — Tesz. 1. IV. 3. — — 14: Róm.
 VI. 5, - 8. — — 16: Mós. 1. II. 24. — Mát. XIX. 5. — Márk.
 X. 8. — Ef. V. 31. — — 19: Róm. XIV. 7, 8. — Kor. 2. VI.
 16. — — 20: Pét. 1. I. 18. 19.

VII. R É S Z.

*A házasságot és szüzességet illető több kérdésekre felelet
 adatik; a keresztények között való házasság, míg az egy-
 gyik fél meg nem hal, elválaszthatatlannak lenni bizonyít-
 tatik; a szüzességnek követése ajánltatik.*

1. Továbbá azok felől, a mellyekről nékem irtatok az
 én értelmem ez: jó a férjfiúnak aszszonyszemélyt nem il-
 letni. 2. Mindazonáltal a parázñaságnak eltávoztatására.
 minden férjfiúnak tulajdon felesége légyen, és minden asz-
 szonyszemélynek tulajdon férje légyen. 3. A férjfiú a kész-
 séget, mellyel feleségének tartozik, teljesitse; hasonlóké-
 pen pedig viselje magát a házasszaszszony is férje iránt. 4.
 Az aszszonynak nintsen hatalma az ő saját testjén, hanem
 férje uralkodik azon; hasonlóképen pedig a férjfiúnak is
 nintsen hatalma az ő saját testjén, hanem felesége uralkodik
 azon. 5. Meg ne tagadjátok kötelességteket egymás-
 nak, hanem ha egyenlő akaratból üdeig: hogy bűjtöléssel
 és imádsággal foglalatoskodjatok. De ismég ugyanazonra
 viszszatérjete; hogy a sátán ne kísértsen titeket, ha meg
 nem tartóztathatnátok magatokat. 6. Ezt pedig mondom ja-
 vaslásképen, és nem meghagyásképen. 7. Mert kíván-
 nám: hogy minden ember úgy élne mint én. Azonban kinek
 kinek tulajdon ajándéka vagyon Istentől, egygynek ugyan
 így, másnak pedig amúgy. 8. Mondom pedig a nőtelenek-

nek és az özvegyeknek: jó nekik, ha úgy maradnak, mint én is. 9. De, hogy ha meg nem tartóztathatják magokat, lépjenek házasságra: mert jobb házasságban élni, hogysem égni. 10. Azoknak pedig, a kik házasság által egymásnak lekötve vagynak, parantsoltatik nem én tölem hanem az Úrtól: hogy a házasszszony az ő férjétől el ne válják. 11. Hogy ha pedig még is elválandik, házasság nélkül maradjon, vagy újra békélljék meg férjével. Hasonlóképen a házass férjfiú is feleségét el ne küldje. 12. Azonban egyebeknek én tölem mondatik, nem az Úrtól: ha valamelly keresztény férjfiúnak hitetlen felesége vagyon, és az kész vele lakni, el ne botsássa azt. 13. És ha valamelly keresztény asszszonynak hitetlen férje vagyon, és az kész vele lakni, el ne hagyja férjét. 14. Mert megszenteltetik a hitetlen férjfiúnak házassága a keresztény asszszony által, és megszenteltetik a hitetlen asszszonynak házassága a keresztény férjfiú által: különben a ti gyermekeitek törvénytelenek volnának, holott most törvényesek. 15. De hogy ha a hitetlen fél elválík; ám menjen el. Illyen esetben ugyan a keresztény férjfiú vagy asszszony nintsen a házassági kötésnek szolgálatja alá vetve; mert békeségre hívott bennünket az Isten. 16. Ezen az eseten kívül honnét tudod asszszony, valljon nem lésszesz-e eszköze férjed' üdvözülésének? avagy honnét tudod férjfiú, valljon nem lésszesz-e eszköze feleséged' üdvözülésének? 17. Egyébiránt kiki abban az állapotban folytassa életjét; a minőben az Isten' ajándékaiban részesítettett, és a minőben hivaték az Úrtól. Ugyan ezt rendelem minden gyülekezetben. 18. Tudniillik: ha valaki úgy hivaték mint környűlmetéltetett, ne ügyekezék ezen bélyeget elrontani; ha pedig valaki úgy hivaték mint környűlmetéletlen, ne vesse magát alá a környűlmetelésnek. 19. A környűlmetélkedésnek szinte úgy mint a környűlmetéletlenségnek már semmi haszna; hanem az Is-

ten' parantsolatjainak megtartása kívántatik. 20. Ujra mondom: kiki abban az állapotban maradjon meg, a melyben vala, midőn a keresztény vallásra hivaték. 21. Szolga vállal, midőn hivatattál; ne gondolj vele. Sőt ha lehetnél is szabados, inkább a szolgaságot használd. 22. Mert a ki szolga lévén az Úrhoz hivatott, már az Úrnak szabadosa; valamint hasonlóképen az, a ki szabados lévén hivatott, már a Krisztusnak szolgája. 23. Nagy árron vétetetek meg; ne légyetek az emberek' rabszolgái. 24. Kiki azon állapotban maradjon meg atyámfiai, a minőben hivatott, Istennek szolgálván. 25. Ami pedig a szűzeket illeti: azokra nézve nintsen parantsolatom az Úrtól; hanem tanácsot adok azon hiveséghez képest, melyre engem az Úrtól nyertt irgalmasság kötelez. 26. Azt állítom tehát: hogy a közelítő szükségnek okáért ez helyes, és e szerént jó az embernek úgy szűzen maradni. 27. Ha feleséghez vagy kötve, ne keress elválást; ellenben ha szabad vagy feleségtől, ne keress feleséget. 28. Ha mindazonáltal feleséget véendesz is, azért nem vétkezel; és ha a szűz férjhez menend, az által nem vétkezik. De testi bajokat még is fognak az illetén házasok tapasztalni; én pedig könnyíteni akarnék rajtatok. 29. Azt mondom azért atyámfiai: a még hátra lévő üdő rövid; melyből következik: hogy a kiknek feleségök vagyon is, úgy viseljék magokat mint azok, a kiknek nintsen; 30. A kik sirnak, olyanok legyenek, mintha nem sirnának; a kik örülnek, mintha nem örülnének; a kik vesznek, mintha semmit nem birnának; 31. És a kik a világi jókat használják, úgy viseljék magokat, mintha azokat nem használnák; mert e világnak állapotja múlandó. 32. Akarnám pedig, hogy súlyós gondtól szabadok volnátok. A ki feleség nélkül vagyon, inkább szorgalmatoskodhatik azok felől, melyek az Urat illetik, melyek által az Úrnak jótetszését megnyerheti. 33. Ellenben,

a kinek felesége vagyon, az világi gonddal is terheltetik, és feleségének is kedvét keresni iparkodik. **34.** Hasonló különbözés létezik a házasszony és szűz lány között. A férj nélkül lévő azokról gondoskodik, mellyek az Urat illetik, és főképen azon ügyeszkik: hogy mind testjében mind lelkében szent legyen. Ellenben a férjnél lévő asszony világi gonddal is nyomattatik, és férjének tetszeni ügyeszkik. **35.** Ezt pedig a ti hasznatokra javaslom: nem azért, hogy tört vessek néktek; hanem hogy tanítsalak titeket arra, ami tisztességes, és miképen lehessen kétfelé való szakadás nélkül az Úrhoz ragaszkodnotok. **36.** Azonban; ha valaki szűz lányára nézve szégyennek állítja: hogy úgy megüdösödjék; (és a környülmények szerint is annak kelletik lennie) azt tselekedje, amit jónak vél; nem vétkezik, ha férjhez adja. **37.** Ellenben, a ki a szükség által arra nem sürgettetik, és szabadon teljesítheti önnön akaratját, ehhez képest pedig eltökélé magában, és jónak ítéle szívében: hogy lánya szűz maradjon; helyesen tselekszik. **38.** Tehát az is, a ki férjhez adja lányát, jól tselekszik; de az, a ki férjhez nem adja, jobban tselekszik. **39.** Egyébiránt a férjnél lévő asszony törvény szerint le vagyon kötelezve addig az üdeig, míg férje él; ha pedig meghaland férje, felszabadul, és férjhez mehet, a kihez akar, csak az Úrban. **40.** Szerentsébb lesz még is, ha özvegy marad az én ítéletemként. Hiszem pedig: hogy én bennem is az Istennek Lelke vagyon.

J e g y z e t e k.

1: Kezdődik a korintusi gyülekezet által Pál' elejébe terjesztett kérdésekre a kívántt válasz. Ami itt a férjliakról mondatik, azt egyenlő okokból az asszonysemélyekről is kell értenünk.

2: Ezen levelnek több tikkelyeiből bizonyos: hogy Korinthus' városában a fesletség uralkodó vétek volt; azért ezen vers az illetén fajtalanságra felette hajlandó embereket illeti: ámbár ezek közül is számtalanok, kik a testi rútság, betegség, szegénység, ifúság, öregség, erköltstelenség, vallás, vallástalanság, hivatal és más környülmények miatt vagy házastársat nem találhatnak, vagy találván is házasságra nem léphetnek.

4: A házas akar férjfiú akar aszszony tulajdon testjét sem tekintheti úgy mint egyedül sajátját, mivel azt társának a házasság' irányára lekötölte.

6: Tehát azok, mellyek 2,-5. olvastatnak, nem foglalnak magokban parantsolatot, hanem csak engedelmet arra, ami vétek nélkül történhetik, a véteknek kerülésére; ámbár nagyobb erköltsiségre tartóztatásra törekedni szabad helyes ditséretes.

7: Pál nem azt kívánja: hogy kiki szüzességben éljen; itt még csak az özvegyekről, és alább a 25. verstől kezdve a szűzekről szó lévén; hanem azt óhajtja: hogy mindenkinek olly könnyű volna magát tartóztatnia mint néki. E magyarázat az előző több és következő verseken épül.

9: Azoknak, kik nem tapasztalnak magokban elegendő erőt a házasságtól való tartóztatásra s alkalmatosságjuk vagyon házassági szövetségbe lépni, ilyeneknek tanátsosabb megházasodni, vagy férjhez menni: mint szüntelen az állatos indulattól ösztöntől háborgatást szenvedni, s a fajtalanság' vétkének veszedelmében forogni.

10. 11: Mivel alább a 12. verstől fogva a 16-kig különböző vallású házasokról szól az apostol; e két versben egygy kereszteni hiten lévő házasokról bizonyittatik: hogy, ha törvényes volt egygybekelésök, az Úr Jézusnak három evangéliomos könyvben feljegyzett parantsolatja szerint, míg élnek, nem szabad egymástól elválván más házasságra lépniük. Bővebb világosításul szolgál e szakasznak 39. v.

12.-16: Azon eset felől, melly e versekben emlittetik, Krisztus Urunk maga semmit nem rendelt; azonban Pál is nem a maga pusztá vélekedését, hanem Ján. XIV. 26. XVI. 12. 13. következtében a 40. vers szerint a Szent Lélektől nyertt oktatást terjeszté elő. Tudniillik: Ha, úgymond Pál, zsidó vagy pogány házasok között egygyik

fel a keresztény vallásra tér, és megkereszteltetik, a másik fél pedig tovább is velo lakni akar, az ilyen házasságnak kötele fel nem bonttatik, hanem a keresztény törvény szerént is megerősittetik. Tsak ugyan a még hitetlen de már a keresztény vallást nem gyűlölő sőt arra hajlandó félnek a keresztény fél által következendő megtéréséhez nagy reménység lehet. Ugyan azért az ilyen házasságból származott gyermekek eddig sem tarttattak törvényteleneknek, hanem törvényeseknek; már pedig törvénytelenek lennének, hogy ha az egygyik félnek megtérése által a házasság' kötele kettészakadna. Ellenben, ha a hitetlen fél a keresztény vallás' gyűlöléséből elhagyja megtért társát, a keresztény félre nézve is az előbbi házasságnak kötelező ereje megszűnik. — — A 14. versben előforduló szentet és megszentelést jelentő görög és diák szó törvényességet is jelent, és ilyen értelemben minden ütközés nehésség elenyészik.

17, - 24: Egyébiránt, amit minden gyülekezetben a hiveknek ajánlani szoktam, azt töletek is megtartatni kívánom; kiki azon külső állapotjában maradjon meg, mellyben vala, midőn a keresztény vallásra tért, ha mindjárt rabszolga volna is; mert Isten előtt tsak a parantsolatoknak hív teljesítésök, az erköltsi naponként nevekendő szentség szerez hetset érdemet; minden keresztény pedig valamint a vallásos tudatlanságnak butaságnak és erköltstelenségnek rabszolgaságától megmenttetvén legnemesebb lelki szabadságot nyer, úgy egygyzersmind az Úr Jézus Krisztusnak de kellemetes és örökös hasznú engedelmességre lekötölezett szolgálójává válik.

25, - 35: A szüzeséget senkinek sem parantsolom; mivel az iránt, kiknek kellessék mindég szüzeségben élniek? az Úr Jézus Krisztus semmit sem határozot; azonban ugyan a tőle vett tudományhoz képest mint hív szolgálja tanátsolom az örökös szüzeséget olyan körülállásban, a minő a mostani, midőn Jerusalemnak elpusztulását és a zsidó nemzetnek a jövőndölések szerént Istentől szörnyű megbüntetését közölni tudjuk: mert vajmi nehéz illy zavarodásban a házastársról és gyermekekről gondoskodni, holott mindenkinek személyes menekedése is nagy gondjába kerül. Azonban, a ki már házas, azért el ne váljék; de a nőtelen is ne vágyakodjék házasságra. Mindazonáltal kinek kinek teljes szabadságban áll tanátsomat szüz élet által követni vagy megháza-

sodni; tsak hogy a házásoknak nem keves bajok leszen, kiken azért szánakodom. — Minden eddig mondottaknak pedig ez a veleje: mivel a világnak mostani állapotja nem sokára megváltozik, minden múlandó, az ember földi életje rövid; a földi sem örömök sem viszontagságok se gondok által senki ne engedje magát keresztény kötelességeinek teljesítésökben akadályoztatni, amit könnyebben fog végbe vihetni a nőtelen vagy szűz mint a házas.

36,- 38: A zsidóknál a férjhez megkértt lyánynak nevében szülei egygyeztenek, kik Mós. 1. XXIX. 18. — Oz. III. 2. lyányokat a vőlegénynek eladák; valamint ez a hajdani magyaroknál is szokásban vala, s azért mai napig divatban vagyon a férjhez menendő lyányt eladónak nevezni. Ezen okból, ami itt a lyánynak attyáról olvastatik, azt a lyányra is kell alkalmaztatni. Tudniillik: Ha ki szégyennek tartaná, hogy lyánya házánál férj nélkül megöregedjék, és félnie is lehetne lyányának megesésétől; alkalmatossága lévén adja azt férjhez. Ellenben ahol semmi a házasságot sürgető okok nintsenek, és a lyány is szabad akaratjából magában eltökéllette: hogy Istennek szabadabb ditsőítésére mindég szűz marad; ezt teljesítvén helyesen tselekszik. Tsak ugyan a szüzeség jelesebb a házasságnál. Amit Pál a lyányról tanít, azt egyenlő okokból kétség kívül az ifiakról is kellek érteni.

39. 40: Mihelyest a házas személyek között egygyik testre nézve meghal, de nem is előbb; szabad a másik félnek mással házasságra lépnie, hanem tsak kereszténnyel. Itt valamint a többszöri házassági egygybekelés is helybehagyatik, úgy a keresztények' házasságára nézve egygyházi hatalom által akadály rendeltetik a hitetlennel tilalmaztatván a házasság. — -- Tovább még is tanátsolja Pál az özvegyeknek: hogy második házasságra ne lépjenek. Mind ezeknek, mellyek e szakaszban foglaltatnak, erősítésökre arra figyelmezteti a hiveket Pál: hogy, amit a házásokra özvegyekre nőtelenekre szűzekre nézve előterjesztet, Isten' akaratjával megegygyez; mert ő ezeket a Szent Lélektől nyertt kijelentésből tanulá.

Világosító Hivatkozások.

3: Pét. 1. III. 7. — — 5: Mós. 2. XIX. 15. — Joel. II. 16.
 — — 9: Tim. 1. V. 14. — — 10. 11: Mát. V. 32. XIX. 9. —
 Márk. X. 5,-12. — Lúk. XVI. 18. — — 16: Pét. 1. III. 1. 2. —
 — 19: Gal. V. 6. — — 20: Ef. IV. 1. — — 22: Ján. VIII. 36.
 — Gal. V. 23. — — 23: Pét. 1. I. 18. 19. — — 25: Tim. 1. I.
 12. — — 31: Zsol. XXXVIII. 7. — Jak. I. 10. IV. 14. — —
 32: Tim. 1. V. 5. — — 39: Róm. VII. 2. — Kor. 2. VI. 14. 16.

VIII. R É S Z.

Azon marháknek, melyek a bálványoknak áldozatul bémutattnak, húsjokból enni ezen eledelnek mivoltjára nézve ugyan szabad; de, ha ki azt vétéknek tartja, vagy az által mást botránkoztatna, ezen esetben az illetén eledelben részesülni nem szabad.

1. Azok felől pedig, melyek a bálványoknak áldoztatnak, tudjuk, (mert evvel a tudománnyal mindnyájan bírnunk; de a tudomány felfuvalkodtat, a szeretet pedig épít: 2. Azért, a ki abban büszkélkedik, hogy ő már valamit tud; az még semmit nem tud úgy, amint tudnia kellett. 3. De, a ki az Istent szereti, az Istennek jótetszését megnyeri) 4. Az étkek felől tehát, melyek a bálványoknak áldozatul bémutattnak, tudjuk: hogy bálványisten nem létezik e világon, mivel nintsen több, hanem csak egy Isten vagyon. 5. Neveztetnek ugyan mind égi, mind földi istenek, és az illetén isteneknek és uraknak nagy a számjok. 6. Nékünk mindazonáltal csak egygy Istenünk vagyon amaz Atya, a kitől mindenek vagynak, és mi is ő hozzátartozunk; és csak egygy Urunk vagyon a Jézus Krisztus, ki által mindenek,

és mi is ő általa. 7. De nem mindennek vagyon ilyen meggyőződése. Mert némelyek mind ez üdeig a bálványistent valaminek lenni állítván, mint bálványistennek áldoztatottat eszik ama étkeket, és így lelki ismértjüket, annak habozása miatt, megfertőztetik. 8. Az eledel ugyan bennünket Isten előtt kedvesekké nem téssen: mert ha eszünk is, avval nem nyerünk semmit; ha nem eszünk is, azért nem veszünk semmit. 9. De meglássátok még is: hogy valamiképen ezen szabadságtok az erőtleneknek botránkozásra okot ne szolgáltasson. 10. Mert, ha valaki téged, ki ezeket helyesen érted, bálványtemplomban lakozáshoz letelepedni szemlél; valljon nem fog-e ama még erőtlennek ámbár ellemondó lelkiisméretje is rábátorodni: hogy egyék abból, ami bálványnak áldozatul bémutatatták? 11. És e szerint a te tudományodnak miatta elveszszen-e még erőtlen atyádfia, a kiért szinte meghalt a Krisztus? 12. Ekképen vétkezvén atyátokfiai ellen, és sértegetvén az ők még erőtlen lelkiisméretjüket a Krisztus ellen vétkeztek. 13. Annakokaért, ha az eledel megbotránkoztatja atyámfiát; inkább nem eszem húst öröké, mintsem hogy atyámfiát megbotránkoztassam.

J e g y z e t e k.

1.-6: E levelben bálványáldozatoknak neveztetnek mind azon élelemszerek, leginkább pedig a leöltt marhák' húsa, melyekből egygy rész a bálványképek előtt megégetett, a másik rész a papoknak járt, a harmadik a bémutatóktól és attyokfiaiától a részvételnek bizonyítására barátságos vendégségben (azon nemzetséghez nem tartozókat is meghívni szokás lévén) megemészttetett. Azonkívül a papok járandóságjokat magok mind meg nem emészthetvén, annak részét az árrhelyen eladaták. — A korintusi hivek közzül némelyek a pogányok' vendégségeikbe meghivatattván minden tartózkodás nélkül megjelenének, és válogatás nélkül a fel-

adott étkekben italokban részesülének; ellenben mások mind azt, a miről gyanakodának: valljon nem bálványáldozati maradvány legyen-e? tilalmasnak vélel, és ezen aggódásból az árrhelyen vagy húsvágó székben sem mérészlének szükségesekeket venni; sőt még hittársaik' asztaljoknál is tsak koplalának. E felől is tehát iraték többek között Pálnak; ki előbb az első versnek kezdetjén és azután a 4., - 6. versben a korintusiak' vélekedését említi, a többi sorokban pedig maga szól — ekképen: Azt iratok; mi mindnyájan jól tudjuk, hogy a bálványistenek tsak költemények, — hogy akar mit mondjanak a pogányok, nintsen tsak egygy Istenünk, kit imádságainkban Atyánknak nevezünk, és tsak egygy Urunk az isteni Üdvözítő, — ugyanazért válogatás nélkül eszünk a bálványáldozati maradványokból. Azonban a leghelyesebb isméretek is, ha Isten, és embertársunk iránt való szeretettel nintsenek öszvekötvre, nem használnak; sőt felfuvalkodásra, mások' megvetésére, gyakran gondolatlan emlegetés és követés által botránkoztatásra is szolgálatnak okot.

7., - 13: Előmbbe terjesztett kérdésekből is kitetszik: hogy még találtnak közöttetek olly egygyügyűek: kik a bálványáldozati maradványokból enni véteknek, bálványozásnak, a pogányokkal egygyetértésnek lenni vélik; mindazonáltal tartván attól, hogy a szabadon részesülőktől ki ne gúnyoltassanak, magok is, bátor lelkiisméretjük ellen azokból esznek, és ugyanazért vétkeznek. — Tsak ebből is bizonyos: hogy minden böltselkedések mellett is nállatok még el nem múlt a jerusalemi apostoli gyülekezetben hozott, e tárgyat illető tilalomnak megtartása. — Igaz; Isten előtt mindegygy akar az illetén maradványokból valaki egyék akar nem; azonban Isten is akarja: hogy senkit meg ne botránkoztassunk, lelkiisméretjével ellenkező tselekedeteknek elkövetésükre ne bátorítsunk, a keresztény vallástól ne idegenítsünk, és így az illyen még tudatlan hittársunkra nézve gondolatlan viseletünk által a megváltásnak nagy munkáját ne akadályoztassuk, óhajtott hasznától való megfosztására ne törekedjünk. Rövideden: a kereszténynek kötelessége minden szavaira tselekedetjeire különösen vigyázni, sőt némelly alkalmatlanságot is szenvedni: tsak hogy valamiképen hittársát, kinck a keresztény vallásról még tökéletes tudománya nintsen, annak megvetésére ne ingerelje.

Vajha ezen szakaszt figyelmetesen megolvasták volna mind azok, kik felvilágosodásjoknak kevély mutogatására és vallásos tiszta ismeretjeiknek fitogtatásjokra minden szemökbe tűnt előítéleteket és visszaéléseket kémélletlen hevességgel megtámadának, azokat tüstént tövestől kiszaggatni magokban elhatározzák, és ugyan ezen felebaráti szeretettel ellenkező buzgóskodásjok által számtalan egygyűgyűeknek és féltudósoknak vagy meghasonlásra, vagy egész vallástalanságra utat nyitának.

Világosító Hivatkozások.

1: AT. XV. 20. — — 2: Gal. VI. 3. — — 4: Mós. 5. VI. 4. — Iz. XLI. 24. 29. — Jer. X. 15. — — 6: Ján. XIII. 12. — — 7: Róm. XIV. 14. 23. — — 8: Róm. XIV. 17. — — 9: Róm. XIV. 15. — Gal. V. 13. — — 11: Róm. XIV. 13. 15. 20. — — 13: Róm. XIV. 21.

IX. R E S Z.

Az egygyházi tisztviselőknek az ők táplálásjokra szükséges jutalmat tartoznak megadni a hívek; a jóban való állhatatosságra megkívántatik a testnek öldöklése.

1. Valljon nem vagyok-e apostol? nem vagyok-e szabados? nem láttam-e a mi Urunk Jézus Krisztust? nem az én munkálatom vagytok-e ti az Úrban? 2. Ha egyebeknek nem vólnék is apostoljok, mindazonáltal rátok nézve tsak ugyan az vagyok; mert az én apostoli hivatalomnak ti vagytok pertsétje az Úrban. 3. Azok ellen, kik felőlem kérdezősködnek, védelmezésem ez: 4. Valljon nintsen-e arra hatalmunk: hogy együnk és igyunk? 5. Valljon nintsen-e hatalmunk arra: hogy keresztény aszszonyt környüllhordozzunk, amint ugyan

ezt tselekeszik a többi apostolok is, az Úrnak rokonai is, Kéfás is? 6. Avagy csak nékem és Barnabásnak nintsen-e hatalmunk arra: hogy kézi munkát ne folytassunk? 7. Kítsoda térszen hadiszolgálatot a maga költségén? kítsoda ültet szőlőt a nélkül: hogy azután gyümölcseiben részesüljön? kítsoda legeltet nyáját a nélkül, hogy a nyájnak tejével éljen? 8. Valljon csak az emberek' gondolkozása szerint mondom-e ezeket? és nem ezeket mondja-e a törvény is? 9. Mert irva vagyon Mósesnek törvényében: Bé ne kösd a nyomtató ökör' száját. Valljon itt az Isten csak az ökrökről gondoskodik-e? 10. Avagy nem inkább mi miattunk parantsolja-e ezt? Mivel a mi tanúságunkra jegyeztetének fel ezek: hogy az, a ki szánt, az aratásnak reménységében szántson; és az, a ki tsépel részvételt reménylven, reménységének teljesedését tapasztalja. 11. Ha mi néktek lelkieket vetettünk; valljon nagy dolgot kívánunk-e: ha mi a ti testi javaitokat aratjuk? 12. Ha egyebek ezen rajtatok való hatalomban részesek, miért nem inkább élhetnénk avval mi? De nem használtuk ezen hatalmat; hanem mindeneket eltűrünk, hogy valami akadékot ne okozzunk a Krisztus' evangéliomának. 13. Avagy nem tudjátok-e, hogy a kik a szent foglalatosságokkal munkálkodnak a szent helyről veszik élelmöket? és a kik az oltárnál szolgálnak, az oltáron bémutatott áldozatokban részesülnek? 14. Hasonlóképen rendelé az Úr is azok felől, kik az evangéliomot hirdetik: hogy az evangéliomnak miatta való fáradozásaik után éljenek. 15. Én azonban az előszámított igazaknak egyikével sem éltem. Nem is azért írák ezeket: hogy ezek így teljesíttessenek rám nézve: mert jobb volna nékem inkább meghalnom: hogysem mint valaki az én ditsőségemet kiüresitse. 16. Ugyan is, ha csak az evangéliomot hirdetem, ez még ditségemre nem szolgál; mert a szükség kényszerít engem, és jaj nékem, ha az evangéliomot nem hirde-

tem. 17. Ha már ezt egyedül jóakarattól tselekszem, úgy
vagyon jutalmom; ellenben ha kéntelenségből fáradozom,
úgy csak a rám bízott hivatalos kötelességet teljesítem. 18.
Mi szerez tehát nékem jutalmat? az, hogy ha az evangé-
liomot hirdetvén fizetés nélkül munkálkodom az evangéliom-
nak terjesztésében nem használván azon hatalmat, mellyel
az evangéliomnak hirdetésére nézve élhetnék. 19. Azért
bátor senkitől sem függnék, mindenek' szolgáljává tettem
magamat, hogy mennél többet nyerhessek meg. 20. A zsi-
dók között úgy viseltem magamat mint zsidó; hogy a zsidó-
kat megnyerhessem. 21. Azokkal, kik még az ó törvény-
hez ragaszkodnak, úgy társalkodám, mintha én is a törvény
alatt volnék (holott már én a törvény alatt nem vagyok)
hogy azokat, kik még a törvényt követik, megnyerhessem.
Azok között pedig, kik a törvényt nem tartják, mint tör-
vény nélkül lévő élek (ámbár az Isten' törvénye nélkül nem
vagyok, hanem a Krisztus' törvényének hódolok) hogy meg-
nyerhessem azokat is, kik a törvényt nem követik. 22. Az
erőtleneknek erőtlenné lettem: hogy a gyarlókat megnyer-
hessem. Mindennek mindene lettem: hogy mindenkit az üd-
vösségre segítenék. 23. Ezt pedig mind tselekszem az
evangéliomnak miatta: hogy annak jutalmában részesíttes-
sem. 24. Nem tudjátok-e: hogy azok, kik pályát futnak,
noha mindnyájan futnak, még is csak egygy nyeri a jutal-
mat? tehát úgy fussatok: hogy a jutalmat elnyerjétek. 25.
Minden pedig, a ki a küzdésben tusakodik, mindenektől
megtartóztatja magát; és azok ugyan, hogy megrothadandó
koszorút nyerjenek, holott mi rothatatlant várunk. 26. Én
azért úgy futok, mint nem bizonytalan kimenetelre; úgy
hartzolok, mint nem hiába vágván a levegőt. 27. Hanem
verem az én testemet, és szolgaság alá vetem azt; hogy
ne talám másokat tanítván, magam mevettessem.

J e g y z o t e k.

Pál folytatja önnön viseletjéből, és társalkodásából azon állításának bővebb világosítását: hogy a keresztény köteles gyakran a tsak magokban tekintve szabad tárgyaktól is tartóztatni magát a végett: hogy a vallástudományban még nem elégségesen jártas hit-társát ne botránkoztassa. Egygy úttal melleleg apostoli tekintet-jét is, melly némellyektől megtámadtatott, védelmezi.

1, - 15: Ezen sorokban többeket előszámít az apostol, mellyeket, mint nem tilalmasakat, tselekedhetet volna ugyan; de még is másoknak miatta elhagyot. Valljon, úgymond, nintsen-e nékem is igazam azt gyakorólnom, amit a keresztény hiveknek a vallás nem tilt? Nem szabad-e nékem is különbség nélkül mindent ennem és innom? Valljon nem bírok-e olly igazzal, mint a többi apostolok, holott én is mint ők szemeimmel láttam a Krisztust, és kívántt foganattal, mellynek tsak a ti megtéréstek is elegendő tanúbizonyosságul szolgál, a Krisztus' tanítását hirdettem? Nem volna-e tehát nékem is szabad, mint tselekesznek a többi apostolok, sőt még maga a kőszikla Péter is, az aszszonyi nemnek oktatására s annak keresztelésénél szinte mint ön magamnak szükséges szolgálat végett ájtatos keresztény aszszonyt körülhorhozni, minden kézi munkával felhagyni, a néktek szolgáltattott hasonlithatatlanul felségesebb lelki jókért töletek sokkal tsekélyebb testi táplálásomat megkivánni? valamint havibérét nyeri minden hadi ember szolgálatjáért, — valamint jutalmát veszi minden szőlőműves általa ültetett szőlőjéből, minden juhos gazda nyájából, minden szántó vető tséplő ember ökrével egygyütt aratásából, — valamint Istennek rendeléséből a Móses' törvénye szerint az áldozatokból egygy rész a bémutató papokat illeté. Mindazonáltal az érintett igazaknak egygyikével sem éltem, ámbár Krisztus Urunknak Lúk. X. 7. parantsolatja szerint is kötelesek az új szövetség hivek egygyházi tanítóiknak a szükséges élelmet kiszolgáltattani. Én inkább elmebeli foglalatoskodással, a keresztény tudománynak hirdetésével és fejtegetésével, a testet fárasztó kézi munkálkodást is egygybekötöttem; tsak hogy rátok ne szorúlnék, töletek valamit kivánni ne kénteleníttessen.

16., - 18: Ezeket nem azért említém, mintha már ezután adakozástokat magamra nézve tapasztalni akarnám; távol legyen ez tőlem. Sőt egész ditsőségemet abban helyheztetem, és jövődő jutalmamat abból várom: hogy az evangéliumnak hirdetéséért, ami szoros kötelességem, még élelmemet sem fogadtam el, hanem ingyen, senkinek sem lévén terhére tanítottam.

19., - 23: Ámbár pedig e szerint senkinek sem volnék adományáért lekötelezve, még is mindenkihez alkalmaztatám magamat, csak hogy mennél többen velem egygyütt a keresztény vallásnak boldog hasznaiban részesüljenek. Zsidók között a Móses' törvényét is megtartám; ellenben olyan embertársaim között, kik vagy soha a Móses' törvényét nem tarták, vagy annak kötelező erejét már megszűntnek megismérik, úgy forgolódom, mint az ó törvényhez nem ragaszkodó; a keresztény de még teljes vallástudománnyal nem bíró egygyűgyűbb hivekkel társalkodván, az ők homályaikhoz is leereszkedém.

24., - 27: Ha talám kérdezitek tőlem: mi okból iparkodom annyira a keresztény vallásnak mindenképen terjesztésében és gyökeresítésében, ismét az érdemszerzésben? imé hasonlatosságra figyelmeztetek benneteket. Isméretesek előttem az isztmiai, s olimpiai játékgyakorlások. Az elsőik között nevezetese a pályafutások; de csak egygy, ki társait megelőzi, nyeri el a jutalmat, — melly azért feletto fáradságos erőlködésbe kerül. Az olimpiaiakban pedig a küszködések divatozván koszorúval megtiszteltetik ugyan a győzedelmes; de mennyi üdeig készülnek az ezen ditsőségre vágyakodók, és melly keservesen tartóztatják magokat mind attól, ami a testnek erejét fogyasztja, a tagok hajlékonyságát akadályozza. Már ha ezen pályafutók és küszködők földi mulékony jutalomért elhervadó koszorúért annyit szenvednek, valljon nem méltó-e minden tőlünk kitelhető erőlködésre a keresztény vallás' hiv követőjnek ígért vég nélkül tartó természetfeletti boldogság. Ez az oka: hogy én is testemnek nem kedvezek, annak vágyódásait zabolázom, hivatalos foglalatosságaimmal egygybekötött bár melly súlyos nehézségekkel bátran szembeszállok. Ti is hasonlóképen törekedjete.

Világosító Hivatkozások.

1: AT. IX. 3, -5. 17. — — 6: AT. XIII. 2. — — 9: Mós. 5. XXV. 4. — Tim. 1. V. 18. — — 11: Róm. XV. 27. — Gal. VI. 6. — — 12: AT. XX. 33. 34. — — 13: Mós. 4. XVIII. 28. — 5. XVIII. 1. — — 14: Mát. X. 10. — — 16: AT. XVIII. 9. — — 17: Tim. 2. IV. 7. 8. — — 18: Mát. X. 7. 8. — — 19: Kor. 2. XI. 7. — — 20: AT. XVI. 3. XXI. 26. — — 21: Róm. III. 26. — — 22: Róm. XIV. 20. 21. — — 23: Filip. II. 16. — — 24: Gal. V. 2. — — 25: Pét. 1. I. 4. — — 26: Tim. 2. IV. 8. — — 27: Róm. VI. 12. 13. 18. 19.

X. R É S Z.

Pál inti a hiveket: hogy a bálványimádást és a paráznaságot távoztassák, melly vétkeket az Isten már hajdan a zsidókban keményen büntetet. Tovább meghagyja a hiveknek; hogy az Úrnak testjében és vérében részesülvén többé a bálványisteneknek bemutatott áldozatokban részesek ne legyenek.

1. Nem akarnálak pedig titeket atyámfiainak tudatlanságban hagyni a felől: hogy a mi atyáink mindnyájan ama felhő alatt valának, és mindnyájan a tengeren általmentének. 2. És mindnyájan Mósesnek követésére bémárttattak ama felhőbe és tengerbe. 3. És mindnyájan ugyan azon lelki eledelel evék. 4. És mindnyájan ugyan azon lelki italt ivák; mert ama őket követő lelki kősziklából ivának, melly kőszikla vala a Krisztus. 5. De sokan azok között Istennek jótetszését meg nem érdemlék; azért még a pusztában kell vala meghalniok. 6. Ezek pedig előképül történtenek ránk nézve: hogy gonosz tárgyakat meg ne kívánjunk; amint

azok megkivántanak. **7.** Se bálványistenimádók ne legyetek, mint azok között némelyek voltak az írásnak ama szavaiként: Leüle a nép, hogy ennék és innék; és felkelének, hogy játszanának. **8.** Se ne paráználkodjunk, mint némelyek azok között paráználkodának; de el is hullának egygy napon huszonhárom ezeren. **9.** Se ne kísértsük a Krisztust, mint némelyek azok között kísérték; de el is veszének a kigyók által. **10.** Se ne zúgolódjatok, amint némelyek azok között zúgolódának; de meg is öletettek a pusztító által. **11.** Ezek pedig mind végbemenének azokon; hogy előképül szolgáljanak: megirátattak pedig a mi megintésünkre, kikre az utolsó üdőszakasz juta. **12.** Azért valaki magát állani véli, vigyázzon: hogy el ne essék. **13.** Eddig tsak az emberek között közönséges kísértet háborgatot benneteket; de hív az Isten, ki ezután is nem hagy benneteket a felett kísérttetni, mint erőtök elbirhatja: sőt inkább a kísértettel egygyütt erőnevekedést is szerez, hogy annak ellene állhassatok. **14.** Annakokáért szerelmes atyámfiai fussatok a bálványistenek' tiszteletjétől. **15.** Úgy szölok hozzátok mint tudósokhoz; magatok tegyetek ítéletet a felől, amit mondandok: **16.** A megszentelésnek pohara, melyet megszentelünk, avagy nem a Krisztus' vérében való részesülés-e? s a kenyér, melyet megszegünk, avagy nem a Krisztus' testjében való részesülés-e? **17.** Sokan egygy kenyér és egygy test vagyunk: mivel mindnyájan egygy kenyérben részesülünk. **18.** Tekintsétek meg a test szerint való Izraelt; nem az oltárral közösségben állanak-e azok: kik az áldozatoknak húsából esznek. **19.** De valljon mit akarok evvel mondani? Azt-e, hogy a bálványisten valóságosan létez, avagy a bálványistennek történt bémutatás valóságos áldozat legyen? **20.** Korántsem; hanem inkább az állításom: hogy amiket a pogányok áldoznak, azokat az ördögöknek áldozzák, és nem Istennek; nem akarom

pedig, hogy az ördögöknek közös társaik légyetek. 21. Nem ihatjátok az Úrnak poharát és az ördögök' poharát; nem lehettek részesek az Úrnak asztalában, és az ördögök' asztalában. 22. Avagy magunk ellen akarjuk-e felfingerelni az Urat? avagy erősebbek vagyunk-e nála? 23. Mindenek szabadok nékem, de nem mindenek használnak. Minden szabad nékem; de nem minden válik másoknak épülésökre. 24. Senki ne keresse egyedül a maga hasznát, hanem kiki a más' javát eszközölje. 25. Mindent, amit a húsvágószékben árrúlnak, megegyétek a nélkül: hogy a lelkiisméretnek megnyugtatója végett a felől kérdezkedjétek. 26. Mert az Úr a föld és annak teljes voltja. 27. Ha ki a hitetlenek közzül magához li benneteket, és néktek tetszik oda menni: mindent, amit előtökbe tesznek, egyetek, semmit nem kérdezkedvén a lelkiisméretnek miatta. 28. Ha pedig valaki azt mondandja néktek: ez bálványistennek bemutatott áldozatból való; ne egyetek abból annak, a ki ezt megjelenté, s a lelkiisméretnek miatta. 29. Azonban nem a te lelkiismeretedet értem, hanem ama másét. Mert mi okból vetném szabadságomat idegen lelkiismeretnek ítéletje alá. 30. Ha mindjárt én hálaadó imádsággal részesülök is az eledelben; miért adjak még is okot arra: hogy mástól szidalmaztassam annak miatta, amiben hálaadással részesülök. 31. Tehát akar esztek, akar isztok, akar egyebet műveltek: mindent az Isten' ditsőségére tselekedjétek. 32. Botránkozás nélkül társalkodjatok mind a zsidókkal, mind a pogányokkal, mind az Isten' anyaszentegyházában. 33. Mikenként én is mindenekben mindeneknek tetszeni iparkodom: nem keresvén csak önnön hasznomot, hanem soknak hasznát, hogy üdvözüljenek.

J e g y z e t e k.

1, - 5: Jól vigyázzatok ezekre, melyeket most az Izrael' népének történetjeiből előhozok a végett: hogy meggyőződjetek a veszedelem felől, melyben forognak azok, kik a bálványok' templomaiban az áldozati vendégségben részesülnek. Imé ama Egip-tomból kiszabadított Izrael' népe tsodálatos felhő oszlop által vezérelteték, melly nappal a hőség ellen árnyékot vete rája, éjjel tűz gyanánt lángolván világolt néki. Ugyan ezen Istennek választott népe minden kár nélkül keresztül ment a veres tengeren. Ezek által szinte úgy köteleztettek említett őseink Móses iránt, kinek Istentől hozzájuk vezérül küldetése illy fényesen megbizonyittaték, gyors engedelmességre; valamint az új szövetségi hitek a keresztség által leköteleztetnek a Krisztus' tanításának követésére. — Ama őseink negyven esztendeig a pusztában lelki, az az titkos értelmű tsodálatos harmatkenyérrel tápláltattak, és kősziklából tsodálatosan nyertt titkos vizből, melly őket követő folyó vizzé válék, oltak szomjúságjokat. Ezen kenyér pedig és ez a vizöntő kőszikla ábrázolá a Krisztust, ki isteni természetje szerint mennyből tsodálatosan megjelenvén mind mennyei tanítása, mind testjének és vérének természetfeletti eledelül és italul való rendelése által az örök bódog életre és ditsőséges feltámadásra táplálja hiveit. Mindazonáltal ennyi jeles és bámúlásra méltó kedvezések mellett is az Izrael' fiai többnyire az isteni fenytő igazságnak lőnek tárgyai; mert hatszáz ezer férjfiakból, kik Egiptomból kiköltöztenek, tsak ketten Jósue és Kaleb mehettek bé az igértt Kánaán' földjére.

6, - 11: Az Izrael' népére mértt büntetések pedig nekünk is intésül szolgálnak: hogy hasonló vétkes tselekedetekre magunkat elragadtatni ne engedjük. Azért ne részesüljete a pogányoknak bálványáldozati vendégségeikben: mert így vétkeztenek az Izrael' fiai is evén iván és ugrálván az aranyborjú körül; mert azon pogányvendégségeket szokta követni a fajtalankodás' üzése, mellyre ekképen Báal Peor hamis bálványistennek tiszteletül vetemedtenek az Izrael' fiai, — de annak miatta ezeren fegyver által, és 23 ezeren dög halál által életjüket veszték; mert az illyetén áldozati vendégségeknél való megjelenés által a Krisztus mintegy kísértte-

tik: valljon fogja-e jósága és hatalma engedhetni, hogy lelki veszedelmüket kereső hivei a keresztény vallástól eltsábittassanak elhajoljanak elálljanak? így kísértették a pusztában az Izrael' fiai is isteni természetjére és személyére nézve a Krisztust, és mérges öldöklő kigyókat vontak büntetésül magokra. Elégedjete meg azon állapottal, mellybe benneteket az isteni gondviselés helyeztetet, és ne nyomozzatok Isten ellen való zúgolódásban az Izrael' népét, melly azért gyakran nagy romlást szenved. Ezen régi történetek (jól jegyezzétek meg magatoknak) azért jegyeztettek fel: hogy nekünk, kik már azon időben élünk, mellyben többé a boldogító vallásra nézve új kijelentés nem következik, tanúságul és igazgatásul szolgáljanak.

12,-14: Hogy tehát a keresztény vallástól el ne tántorittassatok, és a pogányoknak Isten előtt utálatos szokásaikra vissza ne térjete; kerüljétek a veszedelmes alkalmatosságot, és magatokat vakmerően el ne bizzátok abban: hogy eddig csak közönséges kísérteteket éreztetek, mellyeknek ellene állani tudtatok, és hogy Isten erőtök felett nem enged titeket kísértetni, segít is titeket a kísértetek' meggyőzésére; mert ezen hathatós isteni segedelemre csak azok tarthatnak számot, kik magok szánszándékkal vakmerőségből a vallástagadásra, és vétkekre vonzó veszedelmet nem keresik, hanem inkább azt szorgalmasan távoztatják.

15,-21: De, hogy még hathatósabban meggyőzetessetek a bálványáldozati vendégségben való részesülésnek helytelensége fölől; most úgy szólok hozzátok, mint keresztényekhez, kik előtt az Úr' testjének és vérének áldozatja, s az abban való részesülés ismeretes. Imé, valamint a zsidók, kik még a keresztény vallásra nem tértek, mai napig oltáraikon Istennek áldozatokat bémutatván, és azon áldozatoknak részét a következő vendégségben megemésztvén, ez által a keresztény anyaszentegyháztól különözésöket, és az ó szövetségi törvényhez valláshoz erős ragaszkodásjokat bizonyítják; úgy a pogányok is, midőn azon áldozatokból, mellyeket oltáraikon nem Istennek, hanem képzelte lelkeknek és ezek' nevezetje alatt istengyűlölő ördögöknek bémutatnak, vendégségeikben esznek és isznak, mind a zsidóktól mind a keresztényektől különözésöket, és a pogányvalláshoz, a bálványozáshoz, az ördögökhöz ragaszkodásjokat nyilatkoztatják. Tovább ti mint keresztények tudjátok: hogy nálunk is, vagyon asztal oltár, mel-

Iyen az Úr Jézus Krisztusnak szerzéséként kenyér megszegetik, és pohárban lévő borral egygyütt megszenteltetik, megáldatik, Istennek ditsóságére bémutattatik; tudjátok: hogy ezen megszenteltt kenyér' külsője alatt a Krisztus' testje, s ezen megszenteltt bornak külsője alatt a Krisztus' vére mutattatik hé Istennek, azért is, a kik abban részesülnek, a Krisztus' testjében és vérében részesülnek; tudjátok: hogy ezen szent vendégségben való részesülés által minden keresztények, bár melly sokan légyenek is, egygy Krisztus' testévé öszveköttetnek, és válnak, mivel mindnyájan a számtalan kenyérdaraboknak és bortseppeknek boritékjok színök alatt tsak ugyan azon egygy mennyei örök életre tápláló kenyérben az Úr Jézus Krisztusnak testjében és vérében részesülnek. Már most ti magatok tegyetek ítéletet: valljon illendő-e, sőt véték nélkül lehet-e kereszténynek, ki az Úr Jézus Krisztusnak oltáráról az ő testjében és vérében részesül, és ez által vele egygy testté válik, a bálványáldozati vendégségben is részt vennie, s így a bálványozásnak a pogányvallásnak jóváhagyását nyilatkoztatnia, — a keresztény vallásnak megvetését jelentenie, — a Krisztust gyűlölő pogányokkal szövetségbe lépnie, — sőt az ördögökkel kívánságjok' teljesítése által társalkodásba botsátkoznia?

23. 24: Minden tselekedetjeinkben ne tsak arra figyelmezzünk: valljon azok magokra és miránk nézve nem tilalmasak-e? hanem mindég előre azt is vizsgáljuk meg: valljon nem ártanak-e? használnak-e embertársainknak. Ellenkező esetben keresztény szabadságunkkal visszaélvén már tilalmas vétet követnénk.

28: Ha valaki akar az árrhelyen, akar vendégségnél arra figyelmeztet benneteket: hogy valamelly étel vagy ital bálványáldozati maradvány; már ne egyetek abból, hogy amaz intót meg ne botránkoztatok, és lelki ismertetjét ne terheljétek. Mert az, a ki int benneteket, vagy azt véli, hogy nem szabad néktek abból enni inni; vagy azt akarja megtudni: mint vélekedtek a bálványtisztelet a pogányvallás felől? Azért a részesülés által első esetben botránkozására, a másodikban a keresztény vallástól idegenedésére, s a pogány vallásban erősödésére néki ok szolgáltatnék.

29. 30: Ámbár podig a most mondottak amaz intőnek lelki ismertetjét illetik; még is ilyen esetben tanácsosabb a kereszténynek szabadságát korlátozni, mintsem, hogy annak miatta, amit

másképen Istennek halát adván jó lelkiismerettel ehetik, ihatik, gondolatlanságúnak következéséül mástól kárhoztattassék.

31. 32: Minden beszédelekből tselekedetelekből Isten iránti tiszteletfélelem tündököljek ki; hogy valakik azokat hallják látják, Istennek ditsőítésére s akaratjának teljesítésére ébreszttesse nek. Senkinek se szolgáltassatok okot gonoszúl gondolkodni, beszélni, tselekedni; hogy, sem a meg nem térte zsidók bálványozásról, sem a pogányok képmutatásról, sem a még ingadozó s egygyűgyű keresztények vétekről ne vádolhassanak benneteket.

Világosító Hivatkozások.

1: Mós. 2. XIII. 21. XIV. 22. — 4. IX. 21. — — 2: Róm. VI. 3. 4. — — 3: Mós. 2. XVI. 14. 15. — — 4: Mós. 2. XVII. 6. — 4. XX. 11. — Ján. III. 6. VI. 58. — Gal. IV. 29. — — 5: Mós. 4. XIV. 28, - 33. XXVI. 64. 65. — — 6: Mós. 4. XI. 4. 33. — Zsol. CV. 14. — Tesz. 1. I. 7. — Tim. 1. IV. 12. — Tit. II. 7. — — 7: Mós. 2. XXXII. 6. 19. — — 8: Mós. 4. XXV. 1, - 9. — — 9: Mós. 4. XXI. 5. 6. — — 10: Mós. 4. XI. 1. XIV. 1, - 4. 28. 29. — — 11: Mát. XII. 32. — Gal. IV. 4. — Ef. I. 10. — — 12: Róm. XI. 20, - 22. XIV. 4. — — 13: Kir. 4. VII. 14. — Iz. VIII. 1. XXVI. 8. — Mát. VI. 13. — — 14: Ján. 1. V. 21. — — 16: Mát. XXVI. 26. — Lúk. XXII. 19. — Ján. VI. 51. 53. — AT. II. 42. 46. — — 17: Róm. XII. 4. 5. — — 18: Mós. 3. VII. 15. — Gal. VI. 16. — — 20 Mós. 5. XXXII. 17. — AT. XVII. 18. — TJ. IX. 20. — — 21: Kor. 2. VI. 15. — — 22: Mós. 5. XXXII. 21. — — 24: Filip. II. 4. 5. — — 26: Mós. 2. XIX. 5. — Zsol. XXIII. 1. — — 29: Róm. XIV. 15. 16. — — 30: Tim. 1. IV. 4. — — 31: Kol. III. 17. — — 32: Kor. 2. VI. 3. — — 33: Róm. XV. 2.

XI. R É S Z.

A férjfiak fedezetlen, az aszszonyszemélyek fedezett fejjel jelenjenek meg az isteni tiszteleten; az új szövetségi szent vatsorának szerzése előterjesztetik, és az annak gyakorlásába bétsúszott visszaéléseknek távoztatásjok parantsoltatik.

1. Légyetek én követőim mint én is a Krisztusé vagyok. 2. Ditsérlek pedig titeket atyámfiak: hogy mindekben rólam megemlékeztek; és amint előtökbe adám, rendeléseimet megtartjátok. 3. Akarom pedig: hogy tudtokra légyen: hogy minden férjfiúnak feje a Krisztus, az aszszonynak feje pedig a férjfiú, a Krisztusnak feje pedig az Isten. 4. Minden férjfiú, a ki befedett fővel imádkozik, vagy írást magyaráz, meggyalázza az ő fejét. 5. Minden aszszony pedig, a ki fedezetlen fővel imádkozik, vagy írást magyaráz, megrútitja az ő fejét; mert az szinte annyi: mint-ha megborotváltatott volna feje. 6. Mert ha az aszszony bé nem fátyolozza fejét, úgy nyíresse el haját is. Ha pedig rút az aszszonynak megnyirettetni, vagy megkopaszíttatni; tehát fátyolozza bé fejét. 7. A férjfiúnak ugyan nem kell béboritnia fejét, mert az Istennek képét és ditsőségét hordozza magán; de az aszszony a férjfiúnak szolgál ditsőségére. 8. Mert nem a férjfiú az aszszonyból, hanem az aszszony a férjfiúból alkottaték. 9. Se nem az aszszonynak miatta teremteték a férjfiú, hanem a férjfiúnak miatta az aszszony. 10. Azokáért kelletik az aszszonynak a rajta való hatalom' jelét fejen hordoznia az angyaloknak miattok is. 11. Mindazonáltal az Úrban sem a házas férjfiú aszszony nélkül, sem a férjnél lévő aszszony férjfiú nélkül külön nem tekinttetik. 12. Mert valamint az aszszony a férjfiúból alkottaték: úgy a férjfiú az aszszony által születik;

mindenek pedig Istentől veszik lételöket. 13. Magatok itéljétek meg tehát: valljon illik-e aszszonynak hajadon fővel imádkozni? 14. Avagy nem maga a természet tanít-e arra benneteket: hogy a férjfiúnak gyalázat haját nevelni. 15. Ellenben aszszonynak diszére szolgál a hosszú haj; mivel a haj fátyol gyanánt adaték néki. 16. Ha ki pedig e felett versengeni akarna, tudja meg: hogy sem mi általunk, sem az Isten' gyülekezetei által az illetén szokás jóvá nem hagyatik. 17. Ez pedig tudtotokra légyen; nem ditsérem: hogy nem hasznotokra hanem károtokra szoktatok egygybegyülekezni. 18. Mivel először ugyan azt hallom: hogy, midőn egygybegyülekeztek a szentegyházban, szakadások vagynak köztetek, és valami részben el is hiszem. 19. Mert közöttetek is hasonlásoknak lenniök kelletik: hogy az állhatatosok nyilván valókká legyenek ti közöttetek. 20. Azért, midőn egygybegyülekeztek, immár nem az Úr' vatsoráját tartjátok. 21. Mert kiki saját vatsoráját eszi meg előbb; és így midőn némellyik még éhezik, a másik már részeg. 22. Tehát nintsenek házaitek, ahol külön ehettek és ihattok? avagy megvetitek-e az Isten' szentegyházát, és csak megszégyeníteni akarjátok-e azokat, kik magokkal semmit nem hoznak? valljon mit mondjak néktek erre? ditsérjelek-e ebben titeket? ebben nem ditsérhetlek benneteket. 23. Mert én az Úrtól vettem, amint azt előtökbe is terjesztém: hogy az Úr Jézus azon éjszakán, mellyen elárrúltaték, vevé a kenyeret; 24. És hálákat adván megszégé, és monda: Vegyétek és egyétek, ez az én testem, melly ti érettetek megtöretik; ezt tselekedjétek az én emlékezetemre. 25. Hasonlóképen vevé a pohárt is, minekutánna vatsorált volna, mondván: Ez a pohár új szövetség az én véreben; ezt tselekedjétek, valamennyiszer iszszátok, az én emlékezetemre. 26. Mert valamennyiszer éjenditek ezen kenyeret, és ijandjátok ezen pohárt, az Úrnak halálát hirdessétek, míg

eljövend. 27. Azokáért valaki éjendi ezen kenyeret, vagy ijandja az Úrnak poharát méltatlanul: vétkezik az Úrnak testje és vére ellen. 28. Tehát vizsgálja meg minden ember önnön magát, és azután egyék abból a kenyérből, és igyék abból a pohárból. 29. Mert valaki méltatlanul eszik és iszik, ítéletet eszik és iszik magának; mivelhogy meg nem különbözteti az Úrnak testjét. 30. Ezen okból vagynak ti köztek sok betegek, és erőtlenek, és el is aluttanak sokan. 31. Mert ha magunk magunkat megítélnők: nem adatnék ok, hogy így büntetessünk. 32. Midőn pedig büntettettünk, az Úrtól feddetünk meg: hogy e világgal el ne kárhoztattassunk. 33. Tehát atyámfiak, midőn egygybegyülekeztek ezen evésre, egygymást megvárjátok. 34. Ha pedig valaki éhezik, otthon egyék: hogy kárhozatra ne gyűljetek egygybe. A többit, mikor hozzátok jövök, elrendelem.

J e g y z e t e k.

1: Ezen első vers az előbbi szakasznak béfejezése; mellynek végén önnön viseletjére figyelmezteti Pál a hiveket.

2: A pogányok' templomaikban és bálványáldozati vendégségeiknél az aszszonyszemélyek hajadon fővel jelenének meg; de Pál azt rendelé: hogy a keresztény egygyházi gyülekezetekben az aszszonyok tsak befedett fővel vegyenek részt. Ezen rendelést némellyek megakarák változtatni; mások ellenben azt megtartani sürgeték, és level által megkérdek eziránt az apostolt, kitől azért ditsértetnek.

3, - 16: Azon rendelésem: hogy az isteni tisztelet' alkalmával a férjfiaknak fedezetlen az aszszonyszemélyeknek pedig befedve légyen fejük; jól jegyezzétek meg magatoknak, imé ezen okokon alapúl: Tudjátok, hogy a görögöknél bevett szokás szerint a fejnek befedezése a szolgaságnak, függésnek, alattvalóságnak, — ellenben a hajadon fő a felsőségnek hatalomnak uralkodásnak jele. Már a keresztény törvény szerint ugyan a házasság és aszszony

tsak egygy ember gyanánt tekintetnek; igaz az is, hogy minden férjfiú aszszonytól születik; mindazonáltal az is igaz: hogy a férjfiú feje az aszszonynak, valamint a Krisztus feje az anyaszentegyháznak és így jelesen minden férjfiúnak, a Krisztusnak pedig mint Üdvözítőnek feje az Isten. Ennek következtében; mivel Krisztus most láthatóképen a keresztyének' gyülekezetjeiben meg nem jelenik, a férjfiaknak mint feljebbvalóknak fedezetlen, az aszszonyoknak pedig mint a férjfiaktól függőknek bétakartt fejjel és ortzával illik és kelletik az isteni tisztelet alatt ájtatoskodniok. Ide járúl: hogy Isten önnön képére és hasonlatosságára először férjfiút teremte, — azután a férjfiúnak oldalából aszszonyt alkota, — és nem a férjfiút az aszszonynak, hanem az aszszonyt a férjfiúnak segítségére rendelé; azért a férjfiút illeti mindenképen a felsőség, mellynek a templomi gyülekezetekben nyilatkoztatása a fedezetlen fejjel való imádság, vagy írásmagyarázás, vagy jövendölés. Ellenben az aszszonyokat ugyan ezen gyülekezetekben a szemérmetes főfedezésre s ortzabéfátyolozásra a megjelenő mennyei angyalok is kisztessék, kik imádságainkat Isten' elejébe terjesztik Job. XII. 12, — örvendeznek minden bűnösnek megtérésén Lúk. XV. 7, — magok is Isten előtt titkosan Izaiás' VI. 2. szerint befedezik magokat; ezen bétakarásra ösztönözi az aszszonyokat maga a természet is, melly nekik sűrűbb és hosszabb hajtat ad mint a férjfiaknak; ezt kívánja tőlök a bévett szokás, melly szerint gyalázat az aszszonynak, ha lenyiretik hajta, s így lefedeztetik feje. De a férjfiú is Krisztust sértő gyávaságot nyilatkoztat befedezett fővel imádkozván. Azonban hogy o tárgyról többet ne szóljak; elég ok tsak az is: hogy sürgetésem minden keresztyén gyülekezetekben bévett szokás. Ezen szokás, melly a férjfiakra nézve a zsidókéval az aszszonyokra nézve a pogányokéval ellenkezők, az apostolok által béhozatatván és megállapittatván mai napig a keresztyének' gyülekezetjeiben divatoz.

Ezen szakasznak 2. és 34. verseiből világos: hogy a keresztyén egygyházi előljáróságtól a keresztyén vallásnak, erköltsiségnek és buzgóságnak előmozdítását eszközlő törvények hozatathatnak, és a hivek azoknak teljesítésükre kötelesek.

20, - 22: Mivel az Úr Jézus a húsvéti bárányának tanítványai-val tartott vatsorája után szerző az új szövetségi lelki szent ven-

dégséget; az első keresztyények, kiktől kitelek, étkeket és bort vivének magokkal az egygyházi gyűlések helyére, ahol eleségjüket szegényebb hittársaikkal megoszták, és így a felebaráti szeretetnek ezen bizonyítása után részesülének az Úr Jézusnak irántunk lángoló felséges határtalan szeretetje' zálogában. Azonban csak hamar már Pálnak üdejében számosan találtattak a vagyonsabb korintusi keresztyény gyülekezetben: kik szegényebb éhező hittársaikkal nem gondolván csak magokhoz hasonlókkal falatoznak, és részegségig is ivának. Ezen visszaélést feddi az apostol; mellynek tovább terjedése és botránkozással nevedése miatt a negyedik században a laoditzéai püspöki gyülekezet az említett felebaráti szeretet' vatsoráit megtiltá.

23, - 26: Hogy ezután a korintusi hivek a pogány mértékletlenséget, a szegények' megvetését, a hasonlást versengést kerülven illendően járuljanak az új szövetségi szent vendégséghez, szivökre köttetik: hogy Jézus testi halálát előző estvén szerzén ezen részesülést; hogy ezen szerzés által a Krisztusnak testjében, és az új szövetséget örökre megerősítő vérében részesülünk; hogy ezen szerzését világ' végéig különösen az emberi nemzetért szenvedett keserves testi halálának emlékezetjére kelletik gyakorolnunk. A Krisztus' testjéről azon általvitt értelmű kifejezést: melly ti érettetek megtöretik, — Lúkas Pálnak tanítványa evangéliomos könyvében XXII. 19. így világosítja: *melly érettetek adatik*, tudniillik váltságul kinszenvedésre halálra; csak ugyan azon névmással: *érettetek*, elégségesen bizonyítja az említett magyarázatnak helyességét. — Hogy ezen szent szerzéshez tartozó pohár megkülönböztessék a zsidó húsvéti barány' vatsorájához járultól, figyelmezteti Pál a hiveket ama vatsorának előbb történt elvégzésére. A pohárról mondott ígék' értelme: ezen pohárban vagy az új szövetséget erősítő én vérem Mát. XXVI. 28. szerint. Az Úr Jézus' ezen szerzésének gyakoroltatnia kelletik az utolsó ítéletnek napjaig; a midőn az Üdvözítő ismét láthatóképen Mát. XXV. nagy felséggel meg fog jelenni az egész emberi nemzetnek megítélésére.

27, - 29: Hogy Jézusnak ezen szerzése szerint a megszentelt kenyér és bor halandó embernek megfoghatatlan módon a Krisztusnak valóságos teste és vére, újra erősítettik az által: mivel az,

a ki abban méltatlanul, vagy is vétékben lévén igaz megtérés előtt, mint némely feljebb érintett korintusiak, részesülni mérszel, az Úrnak testje és vére ellen vétkezik, — azoknak, kik Krisztus' testjét megülek és vérét onták, gyilkos gonoszságjokat osztja folytatja, — büntetést kárhozatot okoz magának; már pedig ha e kenyér és bor a megszentelés után is Krisztus' testjének és vérének csak jele volna, úgy a legnagyobb bűnös is jót tselekednék, és megtérésére az által'készülne: ha az embertől elkövetett bűnnek Isten előtt gyűlöletessége miatt, és a vétkes ember' megtérésének eszközlésére Krisztustól a keresztfán bémutatott áldozatról, az érettünk megfeszítettett Krisztus' haláláról elmélkedvén ezen jelekben részesülne, — valamint a leggonoszabb ember is helyesen jól tselekszik, ha keresztet vet magára, vagy a Krisztus' keresztjének képére tekint, vagy Krisztus' kinszenvedéséről imádságot mond, vagy ugyan annak emlékeztjére bőjttel sanyargatja testjét. Feljebb X. 31. inttetnek a hivek: Akar esztek, akar isztok, akar egyebet tselekessztek, mindent Istennek ditsőségére tselekedjete; ismét, Kol. III. 17: Valamit műveltek szóval vagy tselekedettel, mindent az Úr Jézusnak nevében tselekedjete halálát adván Istennek az Atyának ő általa; ha tehát ezen szerzés csak közönséges kenyérnek és bornak osztogatása volna, — úgy azt gyakorolnók minden reggeli déli estvéli kenyerezésnek és borozásnak alkalmatosságával: holott ez által a legnagyobb bűnös is új vétket nem követ. Ha ezen megszenteltt kenyér és bor Krisztusnak valóságos testje és vére nem volna, nem bizonyíthatná Pál: hogy az abban méltatlanul részesülő önnön kárhoztatását eszi, s iszsa azért: mivel az Úr' testjét más közönséges eledeleknél feljebb nem betsüli. — Mivel az Úr' testje és vére ellen vétkezik, valaki méltatlanul a megszenteltt akar kenyérből eszik, akar pohárból iszik; különvéve is mind a kenyérnek mind a bornak szino alatt jelen vagyon a Krisztusnak mind testje mind vére. — Mivel a keresztényeknek kötelességjök gyakran az Úr' halálának emlékeztjére ezen szent szerzésben részesülni; egygyesmind lelkiisméretjüket is gyakran megvisgálni tartoznak, és valahányszor nagyobb vétkekről vádoltatnak, csak igaz töredelmes megtérés után járulhatnak az Úr' testjének és vérének vételére hasznosan.

30., - 32: Megértvén az apostol: hogy a korintusi hívek közül sokan betegek, és számfelett halnak; arra figyelmezteté őket: hogy ezen nyavalyákat, és a sokakon történő koránvaló testi halált úgy tekintsék, mint igasságos büntetést, melyet Isten a közöttük uralkodó vétkeknek, és vétkes állapotban megtérés nélkül az új szövetségi szent vendégséghez méltatlan járulásjoknak fenytésökre rájok botsát. Ugyan azért inti őket Pál: hogy jobbitsák erköltseiket; mivel az üdeigleni, vagy másokon történt halálos büntetés által Istentől épen erre ösztönöztetnek sürgettetnek, ellenkező esetben pedig, ha megtérés nélkül e világból kimúlnak, szinte úgy fognak elkárhozni mint a hitetlen és erköltstelen emberek.

33. 34: Ezután a vagyonosabbak, kik nagyobb mennyiségben ételt italt hoznak magokkal az Úr' vatsoráját előző lakozásra, várják meg szegényebb hittársaiknak megjelenésöket, és velek oszszák meg Isten' áldását; ha ki pedig olly éhes volna, hogy annyi üdeig so várakozhatnék, az inkább előre egyék otthon.

Világosító Hivatkozások.

1; Kor. 2. VI. 3., - 10. — Filip. III. 17. — — Tesz. 2. II. 15. — — 3: Mós. 1. III. 16. — Ján. XIV. 28. — Gal. III. 28. — Ef. V. 23. — — 5: Mós. 1. XXIV. 6. — — 7: Mós. 1. I. 26. 27. — — 9: Mós. 1. II. 18., - 24. — — 14: AT. XVIII. 18. — — 16: Tim. 1. VI. 4. — — 19: Mát. XVI. 21. XVIII. 7. — AT. XV. 5. XX. 30. — — 24: Mát. XXVI. 26., - 29. — Márk. XIV. 22. — Lúk. XXII. 19. — — 26: Mós. 2. XII. 26. 27. — Ján. XIV. 3. — — 27: Mát. XXVII. 25. — Zsid. VI. 6. — — 28: Kor. 2. XIII. 5. — Gal. VI. 4. — — 30: Tim. 1. I. 20. — Jak. V. 14. 15. — Ján. 1. V. 16. — — 32: Márk. XVI. 16. — Zsid. XII. 5., - 10.

XII. R É S Z.

Különféle ajándékok osztogattatnak a Szent Lélektől a hívőknek a végre: hogy azokkal munkálkodván egygymásnak költsönösen használjanak, valamint az egygy testben egygybekötött tagok — egygymásnak és az egész testnek szolgálják.

1. Ami pedig a lelki ajándékokat illeti; a következőkre figyelmeztetek benneteket atyámfiak! 2. Tudjátok: hogy, midőn még pogányok volnátok, a néma bálványképekhez járultatok, amint vezettek benneteket. 3. Azért ezt jegyeztétek meg magatoknak: hogy senki, a ki Istennek Lelke által szól, a Jézust nem átkozza; és senki nem vallhatja a Jézust Úrnak, hanem csak a Szent Lélek által. 4. Ámbár pedig különféle ajándékok vagynak; de csak ugyan azon egygy Lélek; 5. Szinte így különféle egygyházi tisztségek is vagynak: de csak ugyan azon egygy Úr; 6. Különféle tsodatételek is vagynak: de csak ugyan azon egygy Isten, ki mindent mindenekben munkál. 7. Kinek kinek pedig haszonra adatik a Léleknek megjelenése. 8. Némellynek ugyan a Lélek által adatik a böltseségnek beszédje; másnak pedig a tudománynak beszédje ugyan azon Lélek szerént. 9. Másnak pedig a hit ugyan azon Lélek által; másnak ismét a gyógyítások' ajándéka ugyan azon Lélek által. 10. Némellynek tsodatévő erő, némellynek a jövődölésnek ajándéka, némellynek a lelkeknek megválasztásjokra való tehetőség, némellynek idegen nyelvek' tudása, némellynek pedig az idegen nyelveken történt előadásnak magyarázása. 11. Ezeket pedig mind ugyan azon egygy Lélek munkálja osztogatván különösen kinek kinek, amint akarja. 12. Mert miképen a test egygy egész, mellynek sok tagjai vagynak; a testnek pedig minden tagjai, ámbár

nagy számmal vagynak, még is csak egygy testet tésznek: azonképen vagyon a Krisztussal való egygybekötés is. 13. Mivelhogy mi mindnyájan egygy Lélek által egygy testté kereszteltettünk akár zsidók, akár pogányok, akár szolgák, akár szabadosok; és mindnyájan egygy Lélek által itattattunk. 14. A test nem egygy, hanem sok tagból áll. 15. Ha azért mondaná a láb: nem vagyok kéz, és így nem tartozom a testhez? valljon azért nem a testből való-e? 16. És ha mondaná a fül: én nem vagyok szem, tehát nem tartozom a testhez; valljon azért nem a testből való-e? 17. Ha az egész test szem volna, hol maradna a hallás? és ha egészen hallás volna, hol maradna a szaglás? 18. Most pedig elhelyezé Isten a tagokat a testben mindenikét akarja szerént. 19. Hogy ha pedig minden tagok csak egygyé válnának, hol maradna a test? 20. Most pedig sok tag vagyon ugyan, de csak egygy test. 21. Nem mondhatja pedig a szem a kéznek: nintsen rád szükségem; avagy ismét a fő a láboknak: ellehetek nálatok nélkül. 22. Sőt inkább épen azon tagok, mellyek a testben erőtlenebbeknek látszatnak, azok a legszükségesebbek. 23. És azon tagokat, mellyeket a testben alábbvalóknak állitunk, bőségesebb tisztességgel fedezünk bé: s a mellyek tisztességtelenebb tagjaink, azok annál ékeőbb ruhákba felöltöztetnek. 24. Ellenben a már magára nézve tisztességgel bíró tagjainknak nintsen illetén felékesítésre szükségök. Tudniillik: az Isten, a ki a testet így egygybeszerkezteté, azért rendelt a tisztességtelenebb tagnak gondosabb felruházt: 25. Hogy ne légyen hasonlóság a testben; hanem a tagok egyenlőképen egygymásért költsönösen szorgalmatoskodjanak. 26. És így ha egygyik tag szenved, minden tagok egyetemben a szenvedésben részesülnek; vagy ha egygyik tag örömet érez, minden tagok egygyütt örülnek. 27. Ti pedig a Krisztus' teste vagytok, és részenként annak

tagjai. 28. Némellyeket pedig feljebb helyheztetet Isten az anyaszentegyházban, először apostolokat, azután jövendőmondókat, harmadszor tanítókat, tovább olyanokat, kik tsodákat munkáljanak, betegeket a nyertt ajándék szerént gyógyítsanak, a szűkölködők' felsegéllésekről' gondoskodjanak, előljárók légyenek, idegen nyelveken szólni tudjanak, homályos beszédeket magyarázzanak. 29. Valljon mindnyájan apostolok-e? avagy mindnyájan jövendőmondók-e? avagy mindnyájan tanítók-e? avagy mindnyájan birnak-e tsodatévő erővel? valljon mindennek vagyon-e gyógyításra való ajándéka? avagy mindnyájan szólnak-e különféle nyelveken? valljon mindnyájan értenek-e a magyarázáshoz? 30. Buzgóskodjatok pedig a hasznosabb ajándékoknak gyakorlásjokban. Erre még különös jelességű utat mutatok néktek.

J e g y z e t e k.

Ezen és a következő két szakaszban a Szent Léleknek különféle rendkívüli ajándékairól, és azoknak jeleikről, hathatóságokról, hasznokról vagyon szó. Ezen oktatás is a korintusi hitek által támasztott kérdésekre való válasznak lenni látszik.

1, -3: Mig pogányok valátok, a néma bálványképekhez vezetettetek a nélkül, hogy tanítóitok' álnokságát és hamisságát ismértétek volna; azonban a keresztyén hiveket is kerülgetik hamis tévelygő tsábitók, értsétek meg azért, miről lehessen a Szent Lélektől ihlett tanítókat a tévelygőktől és hitegetőktől megkülönböztetni: valaki az Úr Jézusról megvetéssel szól, attól távozzatok, az Istentől nem igazgattatik; ellenben azt, a ki Jézus iránt mély tiszteletet nyilatkoztat, azt hallgathatjátok, mert a Szent Léleknek kegyelme nélkül senki sem lehet Jézusnak igaz tisztelője, se nem vallhatja meggyőződésből Jézust az emberi nemzet' Üdvözítőjének Urának lenni. A tizenegygyedik versig a

Szent Lélek úgy tiszteltetik, mint az Úr Jézustól és az Atyától, ki az Istenségnek első személye lévén Istennek neveztetik, külön, munkás, felséges ajándékait osztogató személy, — eggyeszmind pedig mint a legjelesebb ajándékokat szabad tetszése szerint osztogató mindenható Isten.

4, - 6: Ámbár nem minden keresztyén tanító egyenlő ajándékkal bir, azért még is egyedül ezen okból senkit sem lehet megvetni: mert a különféle ajándékoknak is tsak ugyan azon egygy Szent Lélek osztogatójok. Valamint bátor több egygyházi hivatalok vagynak, de azért tsak egygy a keresztyénségnek Feje, Úra; s ámbár számtalanféle tsodák történnek, számtalan bámúlásra méltó teremtmények alkotmányok szemeink előtt forognak, azért még is tsak egygy Isten vagyon egygy Atya, ki minden munkálatoknak kútfeje. Itt három függetlenül munkálkodó, ugyan azért isteni, személy emlittetik, de tsak egygy neveztetik Istennek: hogy három Isten ne állittassék, és mivel a három személynek tsak egygy isteni természetje vagyon, öröktől fogva pedig a Fiú is az Atyától születik, a Szent Lélek is az Atyától és Fiútól származik.

7: Valakiben ajándékai által jelenlétét nyilatkoztatja a Szent Lélek, az a végre történik: hogy ezen ajándékok a keresztyén közönségnek hasznára szolgáljanak. Gyakran mint AT. II. 17. X. 47. XIX. 2. a Szent Léleknek ajándékai Szent Léleknek neveztetnek, mivel közbevetetlenül tőle veszik credetjüket.

8, - 11: Az ajándékok, mellyek a keresztyén anyaszentegyháznak zsengéjében a Szent Lélektől számos mind egygyházi tisztviselőknek mind hiveknek olly gyakran osztogattattak; hogy azokra mint közönségesen ismértesekre Pál apostol bátran hivatkozhatnak, főképen következők valának: — A keresztyén tanítás' ágazatjainak helyes megértésük és előterjesztésük; — a józan okosságból származó, tapasztalásból meritett világi böltselkedésnek és tudományoknak a vallás' tsikkelyei' világosítására alkalmaztatásjok; — a tsodák' nyerésére Mát. VI. 3. IX. 2. — Lúk. XVIII. 42. megkívántt erős hit vagy is bizodalom; — a betegeknek orvos szerek nélkül meggyógyításjok; — egyéb tsodáknak eszközlésökre hathatós tehetség; — jövendő titkos történeteknek előre bizonyos megjelontésük; — igaz ítélet a felől: valljon a Szent Lélektől ihlett légyen az, a ki magát annak

vallja? — idegen nyelven való szólás; — az idegen nyelven mondott beszédeknek helyes fejtegetésük.

11., -13: Mindazonáltal ezen ajándékoknak bár mely nagy különbféleségjük mellett is minden keresztény hivek tsak egygy test gyanánt tekinttethetnek; mert mindnyájan ugyan azon egygy Szent Lélek által egygy anyaszentegyháznak tagjaivá felszenteltetnek, — azért valamint a keresztény anyaszentegyháznak úgy minden keresztényeknek is tsak egygy fejök a Krisztus, — és a keresztség után is minden keresztények tsak ugyan azon egygy Szent Lélektől nyernek erősödésükre táplálát gyanánt ajándékokat kegyelmeket.

14., -27: Valamint az emberi test különféle kisebb nagyobb, nemesebb, jelesebb és alábbvaló tagokból áll, de azért még is az egész testnek minden tag hasznos szükséges, mindnyájan költsönösen egygymásnak, és az egész testnek egyiránt szolgálnak, sőt a mennyivel némellyek tsekélyebbeknek lenni látszatnak, annál szebb köntőssel ékesítettnek, holott a legjelesebbek szem fül száj fej kezek közönségesen takaratlanul hagyatnak; hasonlóképen a keresztények is öszvesen a Krisztusnak titkos teste, s egygyenként ezen titkos testnek tagjai lévén egyiránt betsúlják egygymást, és több vagy kevesebb, jelesebb vagy tsekélyebbeknek tetsző isteni ajándékokkal birjon valaki, azokat hit-társainak haszaokra fordítsa; de soha azokra nézve sem maga ne kevélykedjék, se másokat meg ne vessen.

28., -30: Tudniillik, az említett ajándékok a keresztény anyaszentegyházban többnyire azon hivatalhoz, melyet valaki visel, azon foglalatossághoz, melyet folytat, alkalmaztatva osztogattnak; amint tehát különféle hivatalok és foglalatosságok vagynak a keresztény anyaszentegyházban; úgy kinek kinek egyenlő ajándékjok nem lévén szükségeseek nem is adatnak.

31: Senki ne keressen Istentől nyertt ajándékának mutogatásával gyakorlása által mások felett való ditsőséget, hanem avval mennél több hasznót szerezni ügykezzék, és azon ajándékot tartsa jelesebbnek, mellyel több lelki haszon szerzettetik, ha mindjárt annyi figyelmet, mint mások nem gerjeszt is, sőt közönségesnek látszatik is. E felől még bővebben akarlak titeket oktatni.

Világosító Hivatkozások.

1: Ján. 1. IV. 1. — — 2: Ef. II. 11. 12. — — 3: Márk. IX. 38. — Kor. 2. III. 5. — Filip. II. 10. 11. — — 4: Róm. XII. 4, -8. — — 6: Ef. I. 22. — — 9: Márk. XVI. 18. — Jak. V. 15. — — 10: AT. II. 1, -4. VIII. 20. X. 45. 46. XXI. 10. 11. — — 11: Róm. XII. 3. 6. — Ef. IV. 7. — — 13: Ef. II. 14. 15. — Gal. III. 27. 28. — — 18: Zsol. CXXXVIII. 13, -15. — — 27: Róm. XII. 5. — Ef. I. 23. — — 28: Lúk. VI. 13. — Ján. XV. 16. — AT. II. 4. — Róm. XII. 7. 8. — Ef. IV. 11. 12.

XIII. R É S Z.

A keresztény szeretetnek szüksége, tselekedetjei, megmaradandósága, a hitnél és reménységnél szinte mint más jószágos tselekedeteknél feljebbvalósága.

1. Ha bár embereknek avagy angyaloknak nyelveiken szólnék is, de ha szeretetem nintsen: ollyá lettem, mint a zengő réz, vagy pengő tzimbalom. 2. És ha jövőmondóságnak ajándékával birnék, és minden titkokba belátnék, és minden tudományom volna is; sőt, ha'ollyan erős hitem volna, a millyen a hegyek' általvitelére is elegendő; de ha szeretetem nintsen, semmi sem vagyok. 3. És ha elosztanám is a szegényeknek táplálásjokra minden vagyonomat; sőt ha testemet tüzre adnám úgy, hogy elégjék: hogy ha szeretet nintsen én bennem, semmit nem használ nékem. 4. A szeretet hosszútűrő, kegyes; a szeretet nem irigykedik, nem tselekszik gonoszúl, fel nem fuvalkodik. 5. Nem viseli magát illetlenül, nem vadászsza tulajdon hasznát, nem gerjed haragra, nem forgat elméjében gonzságot. 6. Nem örül a hamisságnak, örvendez pedig az igazságon; 7. Min-

dent elfedez, mindent hiszen, mindent reményl, mindent elszenved. 8. A szeretet soha meg nem szűnik; akar a jövődöléseknek végök szakadjon, akar az idegen nyelveken való szólás elműljék, akar a tanulásból szerzett ismeretek elenyészsenek. 9. Mert most csak részszerént vagyon bennünk az ismeret, és részszerént a jövődömondás. 10. De minekutánna eljövend a tökéletes teljesség; akkor eltörülte-tik, ami részszerént vagyon. 11. Mig gyermek valék: úgy szölék mint gyermek, úgy érték mint gyermek, úgy gondolkodám mint gyermek; minekutánna pedig emberkorra jutottam, elhagyám a gyermekhez illő dolgokat. 12. Most csak tükör által és homályos beszéd által látunk; de akkor színről színre. Mostan részszerént vagyon bennem az ismeret; akkor pedig olly tiszták lesznek ismeretjeim, mint amionők a rólam való ismeret. 13. Azonban e mostani állapontunkban megmarad e három: a hit, a reménység, és a szeretet; de ezek között legjelesebb a szeretet.

J e g y z e t e k.

1: Nálatok legnagyobb figyelmetességet okoz, leginkább be-tsültetik az idegen nyelven való szólásnak ajándéka; s imé ha ki minden nyelvet legtökéletesebben tudna is, sőt ha gondolatjait még úgy is tudná nyilatkoztatni, mint mennyben az angyalok, ami eddig nem történék, de ezen ajándékot embertársainak hasznára felebaráti szeretetből szivességből nem forditaná, hanem csak hivságos dítsekedést vadászna abban: az néki semmi érdemet nem szerezne.

2: Ha ki mind tudná is azon igasságokat, mellyek isteni kijelentés nélkül emberi elme előtt elrejtve maradnak, — ha ki legfőbb mértékben birna is a tsodák' munkálására megkivántt Istenben való erős bizodalommal, de ezen jeles tulajdonságokkal embertársainak hasznokat előmozdítani nem ügyekeznek; Isten előtt érdeme nem novekednék.

3: Ha ki minden javait a szegények' táplálására kiosztogatná is de csak azon végből: hogy másoktól dicsértessék tiszteltessék; sőt ha ki életjét is önkényt feláldozná de csak azért: hogy az emberekől bátorsziyű, állhatatos, feltételében tántorithatatlan bajnoknak magasztaltassék, vagy hogy más hasonló alatsón irányt elérjen; mind ezen vitéz és bámúlást okozó elszánás érdemesítését nem eszközölhetné, az isteni Szentségtől jutalmat nem nyerhetne néki.

7: A ki igaz keresztény felebaráti szeretettel bir, elfordítja szemeit embertársának hibáitól, és eltakarja azokat; szívesen elhiszen minden jót embertársáról, és jót ígér magának, vár tőle, míg csak valamelly nyomát látja; még a sérelmeket is, melyeket embertársától szenvedni kéntelen, mentegeti a nélkül, hogy sértő társa iránt hajlandósága tsökkenne, felőle jó vélekedése gyengülne.

8: A jövődő boldog életben ugyan egyéb ajándékok megszűnnek: így ott nem léssen helye a jövődőmondásnak, az idegen nyelven való szólásnak, a mély böltselkedésnek, mivel ott minden jelenlévő, minden értelmes, minden nyilvánvaló Lészen; de Isten és embertársunk iránt való szeretetünk mindég üreghedni fog mint a valódi igaz boldogságnak lelke, legjelesebb tulajdonsága.

11: Mostani és jövődő állapotunk között szinte olly különbség vagyon mint a megértt ember és a gyermek között. A kisdéd gyermeknek csak folyúletes belátása, csak hijános fogyatkozással rakott ismérétéi képzetjei vagynak; de ha emberi korra jut, elméje megéri, tisztábban gondolkodik, mindenről helyesebben itél. — Illyen változás fog a jövődő boldog életben minden emberen történni. Mivel a halandó testben lévő emberi elme még nem alkalmas fenségesebb megfogásokra, ez életben a természetfeletti titkok felől csak annyi jelenttetett meg nekünk, a mennyi elégséges a végre: hogy az erköltsi szentségben mindég előmehessünk, és öröké boldogok lehessünk.

12: Most Istennek felséges tulajdonságait, az embernek és világnak állapotját csak homályosan mintegy hártján által látjuk; de a jövődő boldog életben olly tisztán fogjuk ezeket megismérni, mint Isten bennünket külső és belsőképen lát. Plinius a természeti historiában írja: hogy hajdan ablakoknak vékony

kő-szary-tsigahéjj-szeletek használtattak, mellyeken keresztül a tárgyakat tisztán látni nem lehetet. Mindazonáltal nem mondja az apostol: hogy az emberi elme a véghetetlen isteni Valóságot olly tökéletesen fogja megismérni, mint Isten maga magát ismeri; azért Istennek és az embernek tudománya között mindég felette nagy különbözés marad öröké.

13: Azonban a mostani tsodálatos ajándékok is nem mindég fognak a keresztény anyaszentegyházban divatozni, tsak a nem annyira szembetűnő hit reménység szeretet, míg a földön emberek élnek; szükségesek hasznosok lenni meg nem szűnnek; de ezek között is legjelesebb a szeretet, mivel annak öröké kell uralkodnia.

Világosító Hivatkozások.

1: Mát. XIX. 19. — — 2: Mát. XIII. 11. XVII. 20. — —
 3: Mát. VI. 1. — Gal. V. 26. — — 4: PB. X. 12. — Pét. 1.
 IV. 8. — — 5: Mát. VII. 23. — Filip. II. 4. 5. — — 7: Jak.
 V. 20. — — 10: Ján. 1. III. 2. — — 12: Mós. 2. XXXIII. 11.
 — Kor. 2. V. 7.

XIV. R É S Z.

Előterjesztetik: hogyan kellessék a híveknek a nyelveknek, és prófétálásnak ajándékait használni; az aszszonyok pedig az egygyházi foglalatosságtól eltilttatnak.

1. Kövessétek a szeretetet, ügyekezsetek a lelkiekre; különösen pedig azon iparkodjatok: hogy épületes intéseket mondhattok. 2. A ki idegen nyelven szól, nem embereknek beszéll hanem Istennek; mert senki sem érti őtet, hanem tsak lélekben szól titkokat. 3. De a ki szent írást fejteget, az embereknek szól épülésökre, s oktatásjokra, és

vigasztalásjokra. 4. A ki idegen nyelven szól, az csak önnön épülésére beszéll; de a ki szent írást magyaráz, az egész gyülekezetnek szól épülésére. 5. Akarnám ugyan: hogy ti mindnyájan idegen nyelven beszéllni tudnátok, de még inkább, hogy épületes intésekkel mondhatnátok. Mert az, a ki szent írást fejteget, előbb való annál, a ki idegen nyelven szól; kivéven hogy ha megmagyarázza beszédjét, hogy abból a gyülekezet is épülést nyerhessen. 6. Ugyan is atyámfiak: ha most köztetek megjelenvén idegen nyelven szólnék, mit használnék néktek, ha csak úgy nem szólnék, hogy megértsétek, légyen az isteni kijelentés, vagy mélyebb ismertet, vagy jövődömondás, vagy oktatás. 7. Lám a lelketlen eszközök is, mellyek hangot adnak, aminő a sip, vagy hegedű, ha megkülönböztethetőképen nem hangzanának; hogyan lehetne tudni: mi légyen az, amit a sipon fújnak, vagy a hegedűn játszanak? 8. Hasonlóképen ha bizonytalan szózatot ad a trombita; kitsoda fog annak harsogására készülni a hartzra? 9. Úgy ti is, hogy ha idegen nyelven szóltok, és olyan beszédet mondotok, mellyet jól megérteni nem lehet; miképen fog tudatni, mi mondatott légyen? csak a levegőbe fogjátok szórni a hangokat. 10. Imé annyiféle, ha számok valóságos, nyelvek' nemei találtnak a világon; de még is egygy sintsen, melly' szavainak bizonyos értelmök ne volna. 11. Ha tehát a szavaknak tulajdon értelmök nem tudatik: én is arra nézve, a ki szól, idegen nyelvű leszek; az is, a ki beszéll, rám nézve idegen nyelvű lesz. 12. Ezekhez képest ti is, mivel annyira kívánjátok a lelki ajándékokat, azokban ügyekezsetek bővelkedni, mellyek a gyülekezetnek épülésére szolgálnak. 13. Azokáért, a ki idegen nyelven szól; úgy imádkózzék, hogy egygy szersmind megmagyarázza. 14. Mert ha idegen nyelven imádkozom, az én lelkem imádkozik ugyan: de az, amit azon értek, másokra nézve gyümöls nélkül marad. 15.

Mi tehát a következés? Az: imádkozzék ön lelkem de úgy, hogy imádságomat mások is megértsék; énekeljen ön lelkem de úgy, hogy énekem megérthető legyen. 16. Egyébiránt: ha te csak önnön lelked előtt értelmes áldást mondasz, az abban tudatlannak helyét foglaló hogyan fogja mondhatni: a te hálaadó imádságodra: úgy legyen? holott nem tudja: mit mondottál legyen. 17. Te ugyan szép könyörgést mondhatsz; de más nem épül abban. 18. Hálaát adok az én Istenemnek: hogy az idegen nyelveken való szólásban mindnyájatokat titeket felyülhaladlak. 19. Mindazonáltal az egygyházi gyülekezetben inkább akarok csak öt szót mondani úgy, hogy megérttetessem, és másokat is tanítsak: mint tíz ezer szavakat olly nyelven, mellyet nem értenek. 20. Atyámfiak! ne légyetek gyermekek az okos ítéletre nézve; a gonoszságra nézve ugyan gyermekekké lehettek, de az okos ítéletben tökéletesek legyetek. 21. A törvényben irva van: Annakokáért idegen nyelveken, és idegen ajakkal szólok e népnek; de úgy sem fognak szavaimra figyelmezni, ezt mondja az Úr. 22. Tehát az idegen nyelvek jelül szolgálnak nem a hiveknek, hanem a hitetleneknek; de az írás' magyarázása nem a hitleneket hanem a hiveket illeti. 23. Ha már egygybegyülekeznék az egész közönség, és mindnyájan idegen nyelven szólanának, bémennének pedig oda azon nyelveken nem értők, vagy hitetlenek, nem azt fognák-e mondani: hogy esztelenkedtek? 24. Ellenben, ha kiki épületes oktatásokat mondana, és belépnek valamelly hitetlen vagy idegen nyelvet nem értő: ez mindegygyiktől meggyőződésére indíttatnék, mindegygyiktől megtűfoltatnék. 25. Az ő szívének titkos érzelmei kinyilatkoznának, és így ortzájára borúlván imádná az Istent, megvallván: hogy az Isten valóságosan ti bennetek munkálkodik. 26. Mi tévők legyetek tehát atyámfiak? megmondom: Midőn egygybegyülekeztek, amint kinek közzületek vagy ének-

lésre, vagy oktatásra, vagy idegen nyelven való szólásra, vagy isteni kijelentésnek előterjesztésére, vagy magyarázásra vagyon ajándéka; ezek mind köz épülésre használtasának. 27. Ha ki idegen nyelven szólni tud; kettő vagy legfeljebb három és pedig egygyenként szóljanak, és más magyarázza meg. 28. Ha pedig nem találkoznék magyarázó, amaz hallgasson a szentegyházban; maga magával és Istennel szóljon. 29. Így a megihlett tanítók közül is ketten vagy hárman szóljanak; a többiek pedig azok felől elmélkedjenek. 30. Hogy ha pedig másnak, a ki ül, valami megjelentetnék; az előbbi szűnjék meg. 31. Mert lehet egygyenként mindnyájatoknak oktatást mondani; hogy mindenek tanuljanak, és mindenek vigasztalást nyerjenek. 32. A megihlett tanítóknak lelki ösztönök is, ugyan azon tanítóknak hatalmokban vagynak; 33. Mert az Isten nem kedvellője a rendetlenségnek, hanem a békeségnek. 34. Valamint minden hiveknek gyülekezeteikben, ti nálatok is az egygyházi gyülekezetekben az aszszonyszemélyek hallgassanak; mert nem szabad nékik tanítaniok, hanem, amint a törvény is mondja, szűtfogadniok kellett. 35. Hogy ha valami felől világosító oktatást hallani kívánnak; otthon kérdezzék tulajdon férjököt. Mert illetlen aszszonynak az egygyházi gyülekezetben szólni. 36. Valljon a ti kebeletekből terjedet-e el az Isten' igéje? avagy tsak hozzátok érkezet-e el? 37. Ha ki magáról azt véli; hogy megihlett tanító, vagy lelki ajándékokkal bir: értse meg, hogy azok, amiket néktek irok, az Úrnak parantsolatjai. 38. Ha ki pedig ezt érteni nem akarja; lássa, maradjon tudatlanságában; de ő sem fog tudatni. 39. Azokáért atyámfiak! ügyekezetek épületes oktatásokat tartani; de az idegen nyelveken való szólást se tiltsátok meg. 40. Mindenek tiszteségesen és rendszerént vitessenek végbe.

J e g y z e t e k.

1: Azon iparkodjatok tehát leginkább: hogy a felebaráti szeretet mindég mélyebb gyökeret verjen bennetek; mind a mellett még is a többi lelki ajándékokat is botsúljátok, mások' hasznára gyakoroljátok — főképen a nem elégségesen ismértes hitbeli s erköltsi ágazatoknak vagy idegen nyelven mondott beszédeknek épületes és az igasság' országát terjesztő fejtegetésjüket.

2: Az, a ki hallgatói előtt isméretlen nyelven beszédet mond, tsak maga magának, és Istennek szól; mert más a jelenlévők közül nem érti beszédjét.

3: De a ki hallgatóinak nyelvökön magyaráz, oktat, minden jelenlévőket ébreszt ösztönöz — a keresztény vallással egygybekötött nehésségeknék állhatatos eltűrésökre.

5: Kivánom ugyan, hogy kiki közzületek idegen nyelven is tudjon szólni; de azért még is inkább óhajtom: hogy a kösségnek nyelvén tartsatok beszédeket, és így sokkal hasznosabban foglalatoskodjatok.

7. 8: Ha a fúvó szerszám Kir. 1. X. 5. — Iz. V. 12. vagy a húrokkal bérontt háromszeglet Mós. 1. IV. 21. — Jóh. XXI. 12. mindég tsak egyenlő hangokat adnának; vagy ha háború' alkalmazosságával a trombita tsak harsogna, de nem a meghatározott módon, nemde nem tsak a levegőben terjednének-e el a hangok minden gyönyörködtetés vagy haszon nélkül.

10: Az mondatik, ha még is ezen vélekedés helyes, hogy a Babel' tornyának félbehagyott építése után hetven nyelvek támadtanak, lehet pedig ennél még több is; mindazonáltal egygy nyelv sintsen, mellyben minden szónak meghatározott értelme nem volna.

15. 16: A ki idegen nyelven a gyülekezetben könyörög, vagy háladó éneket mond, (ezt bizonyosan tselekedték a zsidókból lett keresztények, kik zsidó nyelven, mellyet a megtértt pogányok nem értének, a zsoltárokat imádkozak éneklék) a kösség' nyelvén is magyarázza meg, amit mondot, vagy énekelt; másképen az idegen nyelvet nem értő, abban tudatlan hallgató nem egygyesítheti folázkodásait felelvén *Amen*, vagy is, úgy légyen. — Ugyan azért, ámbár a diák rendtartást követő anyaszentegyház

az áldozatnak bemutatásában és a szentségek' kiszolgáltatásában az egyenlőségnek okaért és a fordításokban könnyebben történhető alattomos változtatásoknak kerülésök miatt a régi diák imádságokat hiven megtartja; mindazonáltal kötelezi az egygyházi tisztviselőket: hogy gyakran magyarázzák a népnek ezen imádságok' foglalátját; — azoknak a nemzeti nyelvekre lefordításjokat imádságos könyvekben nyújtja a hivek' kezeibe, hogy az áldozó papokkal együtt olvashassák; — az áldozathoz alkalmaztatott énekeket gyakoroltat a hivekkel; — valamint oktató beszédeket minden vasárnapon ünnepen, úgy minden közönséges isteni tiszteletnek alkalmatosságával imádságokat énekeket a nép' nyelvén mondatni parantsol; — a Szentségek' kiszolgáltatásakor, midőn a környüllátások engedik, az előző és követő intéseket jóváhagyja ajánlja, mellyek által a Szentségben részesülők és a jelenlévők, az imádságok' értelmére tartalmára figyelmeztetnek; és így a diák anyaszentegyháznak szokása semmiben sem ellenkezik Pál apostolnak sürgetésével annyival inkább, mivel a diák vagy római nyelv mai napig a tudósoknak közönséges nyelvök.

20: Hittársaim! kérlek benneteket: hogy a lelki ajándékokra, és különösen az idegen nyelveken való szólásra nézve ne viseljétek magatokat többé úgy, mint gyermekek, kik csak annak örülnek, a mivel másoktól különböztethetik magokat a köz haszonra nem ügyelvén; hanem legyetek az ártatlanságra nézve a gyermekekhez hasonlók, az igaznak és hasznosnak megítélésében pedig mutassátok magatokat megértt embereknek lenni.

21: Ti annyira kívánjátok az idegen nyelveken való szólásnak ajándékát, és meg nem gondoljátok: hogy hajdan a zsidóknak nem szolgált szerentséjökre: midőn a kaldeusok Izaiás' könyvének XXVIII. 11. 12. szerint idegen nyelven szólának hozzájuk, elpusztiták országjokat, és őket fogságba elvívék.

22: Az idegen nyelveken való szólás tehát olly tsodatétel, melly a hitetleneknek figyelmeztetésükre és megtérítésükre hatásos; de az egygy nyelvű keresztény kösség' erköltseinek jobbitásjokra nem alkalmas. Ellenben a szent írást, és a keresztény tudományt fejtegető beszédek ismét nem annyira a még hitetleneknek mint a hiveknek szolgálnak hasznokra.

23, - 25: Az apostolok' üdejében azok, kik a keresztényi tudománynak előterjesztésére nézve Istentől különös ajándékokat

nyertenek, az isteni tiszteletnek alkalmatosságával mások előtt szólának a kösséghez; így történhetet, hogy némelly napon tsak olyanok állanak fel, kik idegen nyelven szólának. Ezen esetre nézve mondja az apostol: hogy ha véletlenül a keresztény gyülekezetbe belópnék egygy pogány és egygymás után mind tsak olyan nyelven hallana mondatni beszédek, melyet sem ő sem a jelenlévő nép nem értene, valljon nem azt fogná-e gondolni: ezen emberek eszüket veszték, mivel mindenfélét öszvebeszéllnek a nélkül, hogy egygy szót lehetne érteni belőle. Ellenben, ha valamely a helybéli keresztény kösségnek nyelvét értő hitetlen akkor jelennék meg az egygyházi gyülekezetben, midőn ópen tsak olyanok kelnének fel, kik a szent iráson alapútt bölts oktató beszédek mondának; valljon nem fogna-e minden beszédből valamit tanulni, ami a keresztény vallásnak igazságát bizonyítja, megismérteti vele, s addigi hibás vélekedését megtzáfolja? valljon nem fogna-e minden illetén beszéd új ösztönül szolgálni neki: hogy szívébe szállván és belső érzelmeit külsőképen is kijelentvén Istennek a keresztény hitekben munkálkodása felől nyilván vallást tegyen, és az igaz Istent az emberekbe illy hathatós és hasznos befolyása miatt vallja imádja ditsérje?

26,-34: Annakokáért jól értsétek meg, mit kívánok tőletek: Szabad kinek kinek közzületek, ha Istentől a végre ajándékot nyerend, midőn a nyilvános isteni tiszteletre egygybegyűltök, akar ájtatos éneket mondani, akar oktató beszédet tartani, akar Istentől vett kijelentést előterjeszteni, akar idegen nyelven szólni, akar a kösség előtt nem ismeretes nyelven mondott beszédet magyarázni; mind ezeket nem tiltom, nem akadályoztatom; azonban azt óhajtom, és azt hagyom meg néktek: hogy az említett isteni ajándékok' gyakorlásában is rendet tartsatok, és a gyülekezetnek lelki hasznára épülésére főképen ügyeljete. Ennek következtében; egygy egygy isteni tisztelet alatt idegen nyelven legfeljebb három szóljon de tsak úgy: ha a mondottakat vagy a szóló vagy más a jelenlévők közzül a nép' nyelvén megmagyarázza; ellenkező esetben az ezen ajándékkal bírók inkább hallgassanak; — hasonlóképen azok közzül is, kik isteni kijelentést nyernek a régi prófétáktól irtt szent könyveknek helyes fejtegetésekre legfeljebb hárman szóljanak; a többi jelenlévők pedig figyelmezzenek az előadásra, s elmélkedjenek felőle: hogy

igaz ítéletet tehessenek annak a kereszteni hittal megegygyezéséről, és így a kijelentésnek valóságáról, annak Istentől, ki magával nem ellenkezhetik, eredetjéről; — hogy ha ne talál valaki az alatt, míg más szól, Istentől kijelentést nyerend, hagyja előbb a már szólót végezni beszédjét: mert nem szükséges hogy minden épülésre szolgáló beszéd vagy kijelentés mindjárt akkor terjesztessék elő, a midőn valaki arra magát belsőképen ösztönöztetni érzi, hatalmában lévén azt más napra is elhalasztani, hogy a jó rend békeség tsendesség egygyesség, melyet Isten a kereszteni anyaszentegyházban szakadatlanul fentarttatni parantsol, meg ne zavartassék. — Ami pedig az aszszonyokat illoti; azok az egygyházi gyülekezetekben másokkal egygyütt fenszóval imádkozhatnak ugyan vagy énekelhetnek, de oktató beszédeket mondani nem szabad nekik.

36, - 40: Mivel a korintusi kereszteni gyülekezetben Pál apostolnak némelly rendeléseivel ellenkező szokások hozatattak be, ezen vakmerőségnek megszügyenyítésére kérdeztetik itten: valljon tsak egydedül maga-e a korintusi gyülekezet, melyben az Istentől kijelentett eredeti kereszteni vallás virágzik gyakoroltatik? avagy első fő anyagyülekezet-e, melyből a kereszteni vallástudomány az egész földre elágazot? a melyhez azért minden egyéb kereszteni gyülekezetek magokat alkalmaztatni tartoznának. Ezeket nem állithatván magáról a korintusi gyülekezet azt kell vala következtetnie: hogy tehát köteles magtartani azon rendeléseket, melyeket Pál apostoltól nyertt utasítás szerint más töle felállitott kereszteni kösségek hiven teljesitenek. Azért, folytatja az apostol, ha ki közzületek meg vagyon győződve a felől, hogy rejtett igasságoknak felfedezésökre, szentírási homályos kifejezéseknek magyarázásjokra, vagy egyéb jeles tselekedetekre rendkivüli lelki ajándékokkal bir, abban el ne bizza magát; hanem jegyezze meg magának: hogy azok is, melyeket én sürgetek, nem tulajdon költeményeim, hanem az Úr Jézustól vett parantsolatok, melyeket szánszándékos tudatlanságnak ürügye alatt megvetni nem lehet a nélkül: hogy azt előbb utóbb büntetés ne kövesse. A rendkivüli ajándékokat illető intésnek tehát rövid foglalatja: ha ki idegen nyelveken való szólásra ajándékot nyer, ne tilalmaztassék annak az egygyházi gyülekezetben

is gyakorlásától, mindazonáltal sűrűbben használtssanak a keresztény híveknek épületes oktatásjokra szolgáló ajándékok, mindég pedig arra intéztessék a fő gond: hogy az isteni nyilvános tiszteletben az illendőség és jó rend megtarttassék.

Világosító Hivatkozások.

5: Mós. 4. XI. 29. — — 7: Mós. 1. IV. 21. — Kir. 1. X. 5. — Jób. XXI. 12. — Iz. V. 12. — — 15: Zsol. XLVI. 8. — Ef. V. 19. — Kol. III. 6. — — 20: Róm. XVI. 19. — Ef. IV. 14. — — 21: Iz. XXVIII. 11. 12. — Ján. X. 34. XV. 25. — — 32: Ján. 1. IV. 1. — — 34: Mós. 1. III. 16. — Tim. 1. II. 12. — — 36: Lúk. VIII. 11. — AT. VI. 2.

XV. R É S Z.

Az emberi meghalt testek' feltámadásának valósága, és minéműsége előterjesztetik.

1. Imé még eszetekbe juttatom atyámfiái azon örömtanítást', melyet hirdettem néktek, melyet bé is vetetek, melyben állhatatosan meg is maradtatok. 2. Mellynek általa, ha úgy megtartjátok, mint beszédjeimben hirdettem néktek, üdvözülni is fogtok; mert ellenkező esetben haszon nélkül hittetek volna. 3. Tudniillik: főképen erre tanítottalak benneteket, amint én is úgy tanultam azt: Hogy a Krisztus meghalt a mi bűneinkért az irások szerint. 4. És hogy eltemettetett, és hogy harmadnapon feltámadot az irások szerint. 5. És hogy megjelent Kéfásnak, azután pedig a tizenkettőnek. 6. Azután megjelent egygyyszerre többnek mint ötszáz híveknek; kik közül sokan mind ez üdeig életben vagynak,

némellyek pedig már elaludtanak. 7. Azután megjelent Jakabnak; azután ismét minden apostoloknak. 8. Legutólszor pedig mindenek között nékem is, mint egygy üdőtlennek megjelent. 9. Mert én az apostolok között legkisebb vagyok; ki nem vagyok méltó arra: hogy apostolnak neveztessem; mert üldözém az Istennek anyaszentegyházát. 10. Az Isten' kegyelme által pedig vagyok, ami vagyok; és az Istennek hozzám való kegyelme nem lön sikeretlen: hanem többet munkálkodám, mint mindnyájan amazok; mindazonáltal nem én, hanem az Istennek kegyelme, melly én velem vagyok. 11. Azonban akar én akar ők; egyenlőképen azt hirdetjük, és ti is úgy hittetek. 12. Ha pedig az hirdettük: hogy Krisztus a halálból feltámadot; miképen mondhatják némellyek tiköztetek: hogy nem lehetséges a meghaltaknak feltámadásjok? 13. Ugyan is, ha nem volna lehetséges a meghaltaknak feltámadásjok; úgy Krisztus sem támadot volna fel. 14. Ha pedig Krisztus fel nem támadot; úgy kétség nélkül a mi tanításunk sem igaz, a ti hitetek is alaptalan. 15. Ennek felette mi is Istennek ügyében hamis tanúknak tarttathatnánk; mivelhogy Isten felől ilyen bizonysgot tettünk: hogy ő feltámasztotta a Krisztust; kit fel nem támasztot volna, ha a meghaltak fel nem támasztathatnának. 16. Mert ha általjában a meghaltak fel nem támasztathatnának; úgy a Krisztus sem támadot volna fel. 17. Ha pedig a Krisztus fel nem támadot volna; úgy semmit nem használna néktek hitetek, és még bűneitekben volnátok. 18. Sőt azok is, kik mint Krisztusnak hvei elaludtanak, mind elvesztek volna. 19. Valóban, ha csak ez életben volna reménységünk a Krisztusban; úgy minden embereknél nyomorútabbak volnánk. 20. Azonban bizonyos: hogy Krisztus feltámadot a halálból, és azoknak, kik elaludtanak, első zsengéjök lett. 21. Tudniillik: mivelhogy ember által okoztaték a halál; ember által

kell vala a meghalttak' feltámadásának is eszközöltetnie. **22.** Mert miképen Ádám által mindnyájan meghalnak: azonképen a Krisztus által is mindnyájan megelevenítettnek. **23.** Mindazonáltal kiki a maga rendjében. Első zsenge a Krisztus; azután az ő újabbi eljövetelekor a Krisztusnak hivei. **24.** Azután következik a bévégzés; a midőn általadja Krisztus az országot az Istennek az Atyának; amikor minden ellenkező fejedelemséget, hatalmasságot, és erőt eltörölné. **25.** Mert kell néki uralkodnia; miglen minden ellenségeit lábai alá vetendi. **26.** Az utolsó ellenség pedig, ki öszveronttatik, lészen a halandóság. Mert mindeneket az ő lábai alá vetet az Isten. **27.** Azonban, midőn mondatik, hogy mindenek az ő birodalma alá vettettek; nyilván való, hogy ezt annak, ki mindeneket nékie alája vetet, kivételével kell érteni. **28.** Minekutánna pedig mindenek az ő birodalma alá vettetnek; akkor ő maga a Füü is annak alája vettetik, a ki néki mindeneket birodalmába adot, úgy, hogy egyedül az Isten légyen mindenekben minden. **29.** Egyébiránt; valljon helyesen tselekednének-e azok, kik megkeresztelkednek a meghalttaknak helyökbe? ha valójában a meghalttak fel nem támadnának, minek is keresztelkednének meg a meghalttaknak helyökbe? **30.** Mi is minek veszedelmeztetnők magunkat minden szempillantatban? **31.** Napouként halálra kerestetem a tirátok nézve nyert ditsőségnek miatta; melly adatott nekem a mi Urunk Jézus Krisztusnak általa. **32.** De ha bár (amint szólnak az emberek) Efezusban fene vad állatokkal viaskodtam is, mitsoda hasznom vagyon abból, hogy ha a meghalttak fel nem támadnak? Úgy tsak együnk és igyunk, mert holnap meghalhatunk. **33.** De ne engedjétek magatokat eltévelyítettetni. Megvesztegetik a jó erköltsöket a gonosz beszéllgetések. **34.** Serkenjétek fel már igazán, és szünjétek meg vétkezni. Mert némellyeknek még az Istenről sintsen helyes ismételjük; a ti pirúlástokra

légyen mondva. 35. De azt fogja talám valaki kérdezni: miképen támadnak fel a meghaltak? és minémű testben fognak megjelenni? 36. Balgatag; amit te a földbe vetsz, nem elevenedik meg, hanem ha előbb meghal. 37. És amit elvetsz, nem az a test, melly azután kikel, hanem pusztá mag; amint esik, buza vagy egyéb természetménynek magva. 38. De az Isten ad annak testet, amint megrendelte; és pedig mindennémű magot tulajdon testjébe öltöztet. 39. Nem minden test bir egyenlő testi tulajdonokkal; hanem más test az embereké, más a barmoké, más a halak-é, és más a madaraké. 40. Így vagynak égi testek, és földi testek; de más az égieknek más a földieknek ékességök, 41. Más a napnak fényessége, és más a holdnak fényessége, és más a tsillagok' fényessége. A tsillag is különböz más tsillagtól fényére nézve. 42. Ehhez hasonló lészen a meghaltaknak feltámadásjok is. Tudniillik a test, a melly elvettetik, rothadandó: a melly feltámad, rothadatlan; 43. A melly elvettetik, gyalázatos: a melly felébresztetik, dicsőséges; a melly elvettetik, erőtlén; a melly felkel, hatalmas. 44. Lelkes test vettetik el, lelki test támad fel. Mert vagyon lelkes test, és vagyon lelki test. 45. Amint hogy írva is vagyon: Teremtették az első ember Ádám élő lényé; az utolsó Ádám pedig elevenítő lélekké. 46. De a lelki test nem első; hanem a lelkes test az első, azután a lelki. 47. Az első ember földből alkottatott és földi; a második ember mennyei Úr. 48. A minémű vala ama földi, olyanok azok is, a kik földiek; és a minémű ama mennyei, olyanok azok is, a kik mennyeiek. 49. És miképen hordoztuk a földinek ábrázatját, úgy fogjuk hordozni ama mennyeinek képét is. 50. Ezt pedig mondhatom néktek atyámfiai! hogy a testből és vérből álló emberi földi test az Isten országának örökségét nem birhatja, s a rothadandóság az elromolthatatlan örökséget nem birhatja. 51. Imé titkot mon-

dok néktek: mindnyájan ugyan nem fogunk elaludni, de még is mindnyájan el fogunk változni. 52. Nagy hirtelen, és egygy szempillantásban a végső trombita szóra (mert trombita fog akkor harsogni) a meghaltak feltámadnak már rothadatlanok; de mi is elváltozunk. 53. Mert ezen rothadandó testnek rothadatlanságba kelletik öltöznie; s ezen halandó testnek halhatatlanságba kell felöltöztetnie. 54. Minnekutánna pedig ezen romlandó test rothadatlanságba általöltözendik, és ezen halandó test halhatatlanságba felöltözendik; akkor bételjesedik ama megíratott mondás: Elnyeletett a halál véggyőzedelem által. 55. Hol vagyon halál a te fülánkod? hol vagyon koporsó a te diadalmad? 56. A halálnak ugyan fülánkja a vétek, a véteknek pedig hatalma a törvényben. 57. Az Istennek pedig hálá légyen, ki nekünk győzedelmet adot a mi Urunk Jézus Krisztusnak általa. 58. Azokáért szerelmes atyámfiai állhatatosok legyetek, és tántorithatatlanok, mindég inkább buzgósodván az Úrnak dolgában; mivel tudjátok: hogy a ti fáradozástok az Úrnak szolgálatjában nem marad jutalom nélkül.

J e g y z e t e k.

Némellyek Korintusban azt hirdeték: hogy a feltámadáson nem egyebet hanem a bűnös állapotból igaz megtérés, és belső lelki elváltozás által tökéletes erköltsiségre való felkelést általmenetelt Tim. 2. II. 17. 18. kell érteni; ez pedig nem léendő, hanem már megtörtént, és mindég folytatatik.

5: Ámbár akkor már iskarioti Júdás nem élt, Tamás Urunknak első megjelenésének Ján. XX. 26. tanúja nem vala, Mátyás pedig még apostolnak nem választtatott, még is tizenkettőnek mondatik az apostolok' társasága: mivel ez vala első elválasztásjuk' alkalmazhatóságával meghatározott szánjuk.

6: Ezen megjelenés hihetőképén Galileában történt, ahova Urunknak világos meghagyása szerint kell vala az apostoloknak utazniok a feltámadásnak napja után Mát. XXVI. 32. XXVIII. 16. — Márk. XVI. 7. — Elaludtaknak neveztetnek a testre nézve meghaltt hivek Mát. XXVII. 52.

7: Hogy ifiabb Jakab apostolnak (mert János' testvérje az öregebbik Jakab már ezen levelnek írása előtt AT. XII. megöletett) külön megjelent légyen a feltámadott Jézus, az evangéliomos könyvekben nem olvastatik; azt tehát Pál magától Jakab apostoltól Gal. I. 19. megértette. Utólszor az olajfák' hegyén láták a ti-zenegygyen Jézust Lúk. XXIV. 33. - 51. — AT. I. 4. 19.

8: Üdőtlen vagy üdőnek előtti születés annyi mint: méltatlan Mós. 4. XII. 12. — Jóh. III. 16.

10: Pál többet munkálkodot a keresztény vallásnak terjesztésében mint egygyenként véve minden apostolok, nem pedig mint öszvesen egygyütt tekintve.

12: Mivel az Úr Jézus Krisztus valóságosan feltámadot, és ugyan azért ő a megígért igaz Üdvözítő AT. II. 32. 36.; tehát minden embereknek meghaltt testjök is annak üdejében feltámad: mert ezt világosan ígérte Jézus Ján. V. 28. 29.; — mert a Krisztus' ditsőségében, mennyei hőldogságában kell részesülniek minden arra méltó hiveinek Ján. XII. 26. — Róm. VIII. 17.; — mert ezen okból neveztetik Krisztus Előzőnknek AT. III. 15. Atyafiak között elő szülöttnek Róm. VIII. 29. Első feltámadottnak Kol. I. 18. A megtértt zsfűdök közzül sokan az előtt a szadutzeusok' felekezetjéhez tartoztak, kik tagadák a feltámadásnak lehetőségességet; ezektől terjedet el ezen tévelygés.

13, - 17: Nagyobb figyelemnek gerjesztése s a hitben való erősödés végett több ismétítéssel, és lehetetlen következeseknek előhozásjokkal rövideden tsak annyi állittatik: bizonyos, semmi kétséget nem szenved; hogy Krisztus feltámadot, hogy az apostolok igazmondó tanúk, hogy a keresztény vallás nem üres nem haszontalan hanem embert hőldogító tanítás: tehát bizonyos az emlittettekkel elválhatatlanul egygybekötött meghaltt emberi testeknek mind lehetséges mind léendő feltámadásjok is.

18. 19: Ki mérészelné azt közzületek állittani: hogy mind azok, kik eddig a keresztény hivek közzül meghaltanak, vétkeik

meg nem bofsáttatván elkárhoztanak, a mennyei természetfeletti boldogságból kizáratattak; pedig az következnek, ha a keresztény vallásnak a meghaltak' feltámadásáról szóló hittzikkelye, s így maga ezen vallás igaz nem volna. Már pedig a lassanként nevezendő üldözéseknek, és minden vétkes gyönyörűségtől való tartóztatásnak miatta a keresztény hivek a földi életben annyi viszontagságok, és sanyarúság alá vagynak vetve: hogy ha földi életjük után valóságos boldogságra bizonyos számot nem tarthatnának, úgy méltán a legszerentsétlenebb embereknek nevezetethetnének.

23., - 25.: Az Istentől megállapított rendszerént; valamint Mós. 3. XXIII. 18. esztendőnként húsvét' második napján a gabona' zsengéjéből kiki egygy kévét tartozék Istennek bémutatni, azután elkezdődék a közönséges aratás; úgy a meghalt emberek között elsőnek öröké tartandó életre és pedig csak hamar testi halála után kell vala feltámadnia a Krisztusnak: hogy hiveiben hasonló feltámadásjoknak reménységét gyökeresitené. Azután az ítélet' napján feltámadnak a Krisztusnak igaz hivei, kiket (úmbár a kárhozatnak örök folytatására való feltámadás emlékezetet sem érdemel) az örökre elkárhozandók Mát. XXV. 31., - 48. — Ján. V. 28. 29. — Róm. II. 5. 6. követnek. Az utolsó ítélet után pedig a Krisztus' országa e földön, és avval egygyütt az egész addigi világ' állapotja megszűnik, — minden emberi s anyagi uralkodásnak vége szakad, — többé nem lesznek se hivek, kiket az üdvösségnek elnyerésére vezérelnie, sem ellenségek, kiket megaláznia megtörnie Krisztusnak kellessék, — Krisztus többé már nem mint Üdvözítő Közbenjáró, hanem csak isteni természetjére nézve mint az Atyával és Szent Lélekkel egygy Isten egygyütt fog uralkodni.

26., - 28.: Hogy a pogányokból lett keresztények mesés valóságok szerint hibásan ne értsék Pálnak szavait, mintha, valamint meséik szerint Jupiter Szaturnus atyát országától és fő isteni tekintetjétől megfosztá, úgy Krisztus is mennyei Atyát hatalma alá vetette volna; bizonyítá Pál, hogy a VIII. zsoltárnak az első emberről a barmokra nézve betű szerint szóló, de teljes értelemben a Krisztusra illő 8-dik verseként Krisztusnak hatalma alá vettettek mindenenek az utolsó ítéletnek végéig az Atyát vagy is az Atyával egygyütt az Istenséget kivéven, mellynek a Fiúnak emberisége is, minekutánna a keresztény anyaszentegyházban u-

ralkodása megszűnik, tökéletesen minden további országlás nélkül alája vetve leszen.

29: Ismét visszatér az apostol a 19. versre s annak folytatásban arra figyelmezteti a hiveket: hogy már többen találkozottanak, kik örömmel feláldozák életjüket, üdőnek előtte megválnak minden földi javaktól, kinos erőszakos halált szenvedének a keresztény valláshoz tántorithatatlan ragaszkodásjoknak bizonyítására: mivel nem kételkedének; hogy az Úr Jézusnak ígéretje szerint az illetén hív állhatatosságot mind lélekre mind testre nézve a legfelségesebb öröké tartó bódogság követi. Utánna veti az apostol: úgy de az is bizonyos; hogy sokan csak a vértanúknak tökéletes meggyőződésüket nyilatkoztató állhatatos haláljok által indítottanak a keresztségnek, ama kivégeztettek helyébe, felvételére, mellyel magokat hasonló veszedelemnek kiszégezik. Már valljon nem volna-e kábaság ilyen indító okból megkeresztelkedni, valljon helybehagyhatná-e a keresztény anyaszentegyház az ilyen elszárást, hogy ha valóságos minden kételkedésen kívül helyheztesített igasság nem volna mind az Úr Jézusnak feltámadása, mind az ő tanításában testi halálokig állhatatos hiveknek jövődő bódogításjok, és a végett testi ditsőséges feltámadásjok?

30, - 32: Az előbbi versnek most lesorolt fejtegetését helyesnek bizonyítják e nyomon következő ama magyarázással szoros egygybekötésben lévő versek; mellyekben Pál a keresztény vallásnak szünetlen hirdetése és gyarapítása miatt az egygyházi tanítóknak, és különösen önnön magának veszedelmes állapotjára, és majd nem naponkénti haldoklására hivatkozik; mellyben a bátor megakadályozhatatlan buzgóskodást csak a keresztény vallásnak igassága s így az abban állhatatos hiveknek tanítóknak jutalomul bizonyosan következő ditsőséges feltámadásjok felől való teljes meggyőződés szülheti.

Mivel Pál apostolnak valóságos vad állatokkal való küszködéséről sem Lukás az AT. könyvében sem maga Pál Kor. 2. XI. szenvedett viszontagságai' előszámításában nem emlékezik, itt a vad állatokon a durva dühös kegyetlen zsidókat és pogányokat Tit. I. 12. — Tim. 2. IV. 17. szerint kell érteni, kik Efezusban különösen többször Pált megtámadák és üldözik.

Azok, kik Korintusban az emberi meghaltt testek' feltámadását tagadák, az emberi léleknek halhatatlanságát sem hitték; ugyan is, mivel az embernek természeti minéműsége a testnek a lélekkel egygybekötését kívánja, nem látszik hihetőnek: hogy az emberek általjában természeti állapotjukban tsak igen rövid üdeig a földön, a léleknek pedig a testtől természetfeletti elkülönözésében öröké éljenek. Azért következteti az apostol a testek' feltámadásának tagadásából a lélek' halhatatlanságát tagadó epikureus böltselkedőknek elvöket, melly Iz. XXII. 13. — Bölts. II. 6. 9. is olvastatik.

34: Térjetez jőzanabb gondolkozásra; mivel tsak az emberi meghaltt testek' feltámadásának tagadásából is kitetszik: hogy azoknak, kik így szólni mérészelnek, az Isten' mindenhatóságáról helyes képzetjök nintsen, másképen tudnák: hogy ez Istennek nem lehetetlen. Ezt felelé Krisztus is a szadutzeusoknak Mát. XXII. 29.

36: Ezen és a következő két versben a feltámadásnak lehetőségése világositatik; innét kitetszik, hogy a feltámadást azért tagadák némellyek: mivel lehetetlennek vélek a porrá vált és egészen elváltozott testeknek ismét előbbi őszveszerkeztetésöket.

38: Az emberi testtel a feltámadáskor az fog történni, amit szüntelen tapasztalunk minden búza s egyéb gabonamagokon. Minden magnak, melly a földbe vettetik előbb el kell rothadnia; de ezen elrothadás nem tsak nem akadályoztatja, hanem inkább eszközli új kikelését: mert a mindenható Istentől megállapított természetnek rendje szerint minden elrothadott magból újra ugyan afféle mag termik.

39, - 41: Valamint pedig most a természet' rendje szerint felette nagy különbséget szemlélünk a természetményeknek, embereknek, barmoknak, madaraknak, halaknak, égi alkotmányoknak testjeik között; szinte úgy lehetséges: hogy a feltámadáskor minden ember tulajdon testjében támadjon fel.

42,-44: Tsak azt ne vélje valaki: hogy egészen mostani földi testünk fog feltámadni. Mert az állatokéhoz hasonló ételre italra álomra való kéntelenségnek, sok nyavalyáknak, felosztatásnak, halálnak, elrothadásnak alája vetett test temettetik el a földbe; ellenben halhatatlan, elromolhatatlan, ételre italra álomra többé nem szoruló, lelki gyorsasággal tehetőséggel bíró ditsőséges test

támad fel. — Azonban Pálnak nem vala itt szándéka a kárhazandók' testjéről szólni, mellyek a földieknél, úgymint öröké tartó bűnösségnek, szenvedésnek, és fenyítésnek tárgyai, véghetetlenül alábbvalók, gyalázatosabbak lesznek; ezen testekre kétség kívül az említett elváltozás teljes kiterjedésben nem illik, majd nem az egygy de szerentsétlen halhatatlanságban vagy inkább mindégi haldoklásban áll.

45: Ádám az emberi nemzetnek törzsökattya tsak élő érző, és pedig a bűnnel elkövetése után tsak üdeig e földön élhető testet nyert a teremtetőtől; azért a tőle származott emberek is tsak ilyen testtel birnak. Ellenben Krisztus az örök természetfeletti boldogságra elválasztott emberek' Feje, s így, de jelesebb értelemben a második Ádám a Szent Lélek' ajándékainak emberi-ségére teljes mértékben kiöntése, isteni természetnek emberi természetjével egygy isteni személyben elválhatatlanul öszvekötése által elevenítő erővel bir, és valamint maga harmadnapra testjére nézve feltámadot, úgy az elrendeltt napon minden embernek meghaltt testjét megeleveníteni feltámasztani fogja.

48, - 50: Valamint az első embernek fogyatkozásokkal rakott halandó testje vala; olyan a tőle származó földi emberek' testje is. Ellenben valamint a feltámadott és mennybe felmentt Úr Jézusnak ditsőséges halhatatlan testje vagyon; úgy ollyannal fognak birni, kik a mennyei boldogságot elnyerik. Mert az emberi test olly állapotban, a minőben e földön él, vagy is gyarló, beteges, vétekre hajlandó, fájdalom alá vetett állapotban a mennyei ditsőséget nem birhatja; azért okvetetlenül elváltoznia kellett, hogy a mennyei boldogságnak örököse lehessen.

51, - 53: Az 51. vers a diákban így olvastatik: „Mindnyájan ugyan feltámadunk, de nem mindnyájan változunk el.“ Ellenben a siriai s arabiai fordítások a görög forrással egygyezőleg úgy terjesztik elő e kifejezést, amint feljebb magyarul előadatik.

A diák fordításnak kifejezése némelly görög példányokban, és böls Tertuliánus, ismét Hieronimus, Hilárius, Ambrus, Ágoston, Fulgentzius régi szent atyáknak könyveikben találhatik; — a szerént elenyészik az a nehésség: mintha azok, kik az ítélet' napját érni fogják, meg nem halnának, holott Krisztus is meghalt, és Pál apostolnak világos tanítása ugyan ezen szakasz-

ban a 22. versben, — Róm. V. 12. — Zsid. IX. 27. hogy minden embernek meg kell halnia; — a diák fordításként e vers a kárhozandókat illeti, kik ámbár feltámadnak, de ditsőséges testbe való öltözés által el nem változnak.

Azonban a görög forrásnak kifejezését eredetinek lenni következő okok bizonyítják: mert a görög példányokban többnyire a nagy tekintetű régi siriai fordításban úgy olvastatik; — mert Pál apostol ezen egész szakaszban csak a ditsőséges feltámadásról szól, és azt vitatja, hogy minden emberi testnek el kell változnia a jövődő boldogságban való részesülés előtt, földi állapotjában annak bírására alkalmatos nem lévén; — mert a nyomon következő két versben újítja az apostol, hogy mind a régen meghaltaknak, mind az Úr' eljöveteleig élőknek testjük szükségképen el fog változni; — mert Tesz. 1. IV. 16. hasonlóképen ezek olvastatnak: „Azután mi élők, ha kik addig életben megmaradunk azokkal (a halálból feltámadottakkal) egygyütt elragadtatunk a ködökbe az Úrnak elejébe a levegő égbe, s ekképen mindég az Úrral leszünk;“ — mert Pál nem halált, hanem elaluvást jelentő igével él, és ugyan ezen szakaszban 22. versében bizonyítja: miképen Ádám által mindnyájan meghalnak, azonképen a Krisztus által is mindnyájan meglevenítettnek; — tehát az apostol csak azt tanítja: hogy bizonytalan lévén az utolsó ítéletnek napja, melyet Krisztus készakarva leghelyesebb okokból titoknak maradni hagyot, azoknak, kik azon napot e földön életben élni fogják, úgy, mint a többi az előtt meghaltaknak, testjeik a földbe buzmag gyanánt temettetni, s abban sokáig aludni nem fognak; de azért még is az elváltozás által meghalnak, és halandókból halhatatlanokká lesznek.

54: Izaiásnak XXV. 8. szerint, az utolsó ítéletnek bévégzésétől fogva többé halandóság nem leszen.

55: A diák fordításként: „Hol vagyon halál! a te győzedelmed? hol vagyon halál a te füláncod?“ Ugyan ezen igék Ozéás' könyvében XIII. 14. imígyen mint Istentől származók olvastatnak: „Halál a te veszedelmed leszek én, koporsó a te romlásod leszek én“ Ezekből kitetszik: hogy Pál apostol is nem szóról szóra, hanem csak értelelmre nézve akará a próféta' könyvéből ezen verset előhozni, — a diák fordítás is a görög betűvel értelelmre nézve egygyez. Tudniillik a halál itt mint az emberket testi életjüktől megfosztó személy képzelteik és szólitta-

tik annak bizonyítására: hogy ezután már a feltámadott emberek között senki többé meg nem hal, a koporsóban vagy a halál országában senkinek testje nem fog tartóztatatni.

56: Hogy most e földön az embereken a halál uralkodik, oka a véték, melyet az első emberek elkövettek, mely által az emberi természet megvesztegették, mely azután személyi bűnök által is szaporítottván mind a természeti mind az ó szövetségi törvényeknek számtalan általhágásaik által felette hatalmaskodék nem lévén azon törvényekhez kötve sem segítő kegyelem sem a büntetésnek megszüntetése.

57: Az új szövetségben más a hitek állapotja; a keresztény vallásnak buzgó követése által már lehet a vétken győzedelmeskednünk: mert vagynak bizonyos szertartások rendelve, melyeknek használásuk által megszentelő s erősítő kegyelmeket nyerhetünk Istentől; — és tudjuk, hogy a ditsőségesen feltámadott Üdvözítő annak üdejében az emberi meghalt testeket is feltámasztani, s a vétkeknek egygyik büntetését a testi halált örökre megszüntetni fogja.

Világosító Hivatkozások.

1: Gal. I. 11. — — 2: Róm. I. 16. — — 3: Iz. LIII. 9. —
Dán. IX. 26. — Róm. IV. 25. — Gal. I. 12. — — 4: Zsol. XV.
10. — Mát. XII. 40. — — 5: Lúk. XXIV. 34. — Ján. XX. 19.
— — 8: AT. IX. 3,-6. 17. — — 9: Ef. III. 8. — Tim. 1. I. 13
— — 10: Róm. XV. 18. 19. — Kor. 2. II. 14. XI. 5. — — 14.
Róm. IV. 25. — — 15: AT. II. 24. 32. III. 15. — — 16:
Róm. VIII. 11. — — 18: Dán. XII. 2. — — 20: Mát. XXVIII.
1,-6. — Kol. 1. 18. — TJ. I. 5. — — 21: Mós. 1. II. 17. —
Róm. V. 12. — — 22: Róm. V. 21. — — 23: Tesz. 1. IV. 15,
-17. — — 25: Zsol. CIX. 1. — Zsid. I. 13. X. 13. — — 26:
Zsol. VIII. 7. 8. — Mát. XXVIII. 8. — Zsid. II. 8. — — 30:
Róm. VIII. 36. — — 31: Kor. 2. I. 8,-10. IV. 10. 11. — —
32: Iz. XXII. 13. LVI. 12. — — 33: PB. XIII. 20. — — 34:
Róm. XIII. 11. — — 35: Ezek. XXXVII. 3. 10. — Mát. XXII.
29. — — 43: Filip. III. 20. 21. — — 45: Mós. 1. II. 7. — —
47: Lúk. I. 78. — Ján. III. 13. — — 49: Mós. 1. V. 3. — Fi-
lip. III. 21. — — 52: Tesz. 1. IV. 15,-17. — — 53: Kor. 2.
V. 4. — — 55: Zsid. II. 14. — — 56: Róm. IV. 15. VI. 23. — —
57: Ján. 1. V. 5. — — 58: PB. XI. 18. — Ján. VI. 29.

XVI. R É S Z.

Felszólíttatnak a korintusi hívek: hogy a Jerusalemben lévő keresztényeknek részökre segedelempénzt gyűjtsenek; Timoteus és Sztefanás háznépével egygyütt ajánltatnak szíriességekbe; a jóban való állhatatosságra rövid intések, és különbféle köszöntések említettnek.

1. A szenteknek számjokra való segedelempénz' gyűjtésében pedig ti is ahhoz tartsátok magatokat: amit a Galáziában lévő gyülekezetekben rendelék. 2. A hétnek minden első napján kiki közzületék otthon rakjon külön annyit, a mennyi tőle kitelik: hogy ne akkor, mikor már hozzátok jövök, történjék a segedelem' szedés. 3. Midőn pedig megjelenem, azokat, kiket ajánlani fogtok level által, elküldöm: hogy a ti ajándékokat Jerusalembé elvigyék. 4. Hogy ha méltó leszen a gyűjtemények' mennyisége arra, hogy magam is elmenjek; velem egygyütt fognak oda utazni. 5. Hozzátok jövök pedig, midőn Matzedónián keresztül megyek. Mert Matzedónián által fogom venni útamat. 6. Ti nálatok pedig talám egygy üdeig maradok, vagy ott telelek is; hogy ti kísérjétek el engem, valahova azután menendek. 7. Mert nem akarlak most titeket általmentemben látni; hanem reménylem: hogy egygy üdeig nálatok fogok mulathatni, ha az Úr engedi. 8. Efezusban pedig megmaradok pünköstig. 9. Mert nagy, és a munkálkodásra alkalmas kapu nyitattott meg nékem, és az ellenkező is sok. 10. Ha pedig Timoteus oda jutand; gondoskodjatok; hogy bátorságos maradása légyen nálatok. Mert az Úr' dolgában foglalatoskodik, valamint én is. 11. Senki tehát ötet meg ne vesse; kísérjétek el pedig ötet békével, hogy hozzám jöhessen. Mert várom ötet az atyafiakkal. 12. Apollós atyafi felől pedig tudtotokra adom: hogy igen kértem ötet,

hogy menne hozzátok az atyafiakkal; de semmiképen nem lehetet arra birni ötöt, hogy most elmenne. Azonban elmégyn, mihelyest alkalmas üdőt találánd. **13. Vigyázatok.** Allhatatosok legyetek a hitben. Férjfiasan viseljétek magatokat. Vitézkedjétek. **14.** Minden tselekedetjeitek szeretetben vitessenek végbe. **15.** Még egygy kéréssem vagyon hozzátok atyámfiai! isméritek Sztefanának háznépét, melly Akhájában zsengéje a kereszténységnek, és magát a szenteknek szblgálatjokra lekötelezte. **16.** Azért ti is tisztelettel viseltessétek az ilyenekhez, és minden iránt, a ki velem egygyütt munkálkodik, és fárad. **17.** Örülök pedig Sztefanának, Fortunatusnak és Akhaikusnak jelenlételökön; mert a rátok nézve való fogyatkozást ezek helyre pótolák. **18.** Mert megnyugtatók az én lelkemet, valamint a tiéteket is. Tehát betsüljétek meg az ilyeneket. **19.** Köszöntenek titeket az ásiái gyülekezetek. Kiváltképen köszöntenek titeket az Urban Ákvila, és Prisztzilla, a házoknál egygybeseregleni szokott gyülekezettel. **20.** Köszöntenek benneteket minden atyafiak. Köszöntsétek egygy mást viszonosan szent tsókkal. **21.** Köszöntést írok én is Pál saját kezemmel. **22.** Ha ki nem szereti az Úr Jézus Krisztust, kirekesztett légyen; az Úr megbünteti. **23.** Az Úr Jézus Krisztusnak kegyelme légyen veletek. **24.** Bizonyosokká tészlek titeket; hogy mindnyájotokat szeretlek a Jézus Krisztusban. Amen.

J e g y z e t e k.

3: Azok fogják a segedelempénzt elvinni Jerusalemba, kiket ti a szokás szerénti útilevelben megnevezni fogtok.

9: Tágas mező nyittaték nékem sok jónak munkálására, és több ellenkezőkkel győzedelmes viaskodásra. Hihető: hogy itt Pál

azon zenebonát forgatá elméjében, melyet Demeter ezüstműves Efezusban támaszta ezen üdőtájban AT. XIX. 23.

11: Timoteust ifjú korának miatta senki meg ne vesse, hanem bevett szokás szerént kísérőket is rendeljeteK melléje: hogy szerentsésen a vele utazó hivekkel egygyütt hozzám elérkezessen.

12: Apollóst mind tudományosságára mind korára nézve Timoteusnál feljebb betsülének a korintusi hivek; de ő talám akkor a helybéli hasonlások és versengések miatt tőlök vonakodék.

13: Ne engedjéteK magatokat elaltatni; ragaszkodjatok a hit-tudománynak, melyre oktattatok, oszlopához; ne hajoljatok gyermekek' módjára minden tsábitónak szavaira, hanem mint férfiak szegezzeDteK magatokat a tévelygэшintőknek ellene, s a keresztény vallásnak gyakorlásában semmi nehésségtől ne ijedjeteK.

15: Sztefanús' háznépe vala első Akhájában kit Pál Róm. XVI. 5. a keresztény hitre térítet; és ezen ház magát szembetűnően megkülönböztetó az útas keresztényeknek szállásra befogadásjokkal, és a szegény hivek' gyámolításával felsegítésével.

17: Ezek a ti gyülekezeteteknek állapotjáról tudósítanak engem, irántam való szíves hajlandóságotokat bizonyíták, veleteK való már megszakadozottnak tetsző üszveszövetkezésemet helyreállíták.

18: Valamint nékom nagy örömet szereztenek, úgy a jelen levelnek általadásával, és megnyugtatasom felől való tudósítással benneteket is megvigasztalnak.

22: Ezen vers mind a görögben mind a diákban ezen siriai kifejezéssel végződik: Maran atha; magyarul: A mi Urunk eljön; tudniillik az ollyannak büntetésére az ítélet' napján,

Világosító Hivatkozások.

1: AT. XI. 29. — Róm. XII. 13. — — 2: Kor. 2. VIII. 4, -7, 11. — — 3: Kor. 2, VIII. 16, -19. — — 5: AT. XIX. 21. — — 7: Jak. IV. 15. — — 9: AT. XIV. 27, — — 10: Filip. II. 19. 22. — — 13: Pét. 1. V. 8. — — 19: AT. XVIII. 1, -3. — — 20: Róm. XVI. 16, — — 21: Kol. IV. 18. — Tesz. 2, III. 17, — — 24: Mát. VI. 13. — Róm. XVI. 20,

SZENT PÁL APOSTOLNAK

a

Korintusiakhoz irtt második levele.

E l ő s z ó.

Pálnak előbbi levele a korintusi keresztény gyülekezettől olly kedvesen fogadtatott: hogy majd nem minden versengések és hasonlások ott megszűnnének. A gyülekezetnek legnagyobb része Pálnak gúnyolói ellen védelmezője lőn VII. 11. Több visszaélések elhagyattak II. 5, - 11. VII. 11. A zsidóországban lévő szegény keresztényeknek felsegítés-jükre pénzgyűjtés elkezdődött IX. 1. 2. 5. 'Tsak egygy kisebb rész még nem vala Pállal megelégedve, melly is azt veté szemére: hogy állhatatlan ember, mert oda jövétele felől ígéretjének teljesítését már fél esztendőnél tovább halasztja Kor. 1. IV. 19. XVI. 5. 6. — 2. I. 18.; ismét, hogy a minő változók feltételei, ollyan fogna lenni tanítása is, mivel tőlök való félelemnek miatta meg nem jelenék közöttök X. 11. 12. Mind ezek felől tudósittaték Pál Matzedóniába való útjában, midőn épen Korintusba menni készülne, Titus — hiv útitársa által, ki kevéssel előbb Korintusban vala. Mivel ezekből általlátá Pál: hogy ha mindjárt Korin-

tusban fogna megjelenni, némelly kellemetlen dorgálásokat sőt büntetések is elkerülnie nem lehetne: egygynéhány hé-
tig még halasztá oda útazását ezen levelet előre bocsátván,
melly által a még nyughatalanokat letsendesitené, — a
még hátralévő rendtelenségeket megszüntetné, s így kedve-
sebb megjelenésére a korintusi gyülekezetet elkészítené.

Ezen level az előbbi mintegy fél esztendővel követé,
és Matzedóniának Filippe városában iraték Kr. 58. eszten-
deje körül. Mert Sztetanást az első levellel Pál Kr. 57.
eszt. húsvét után küldé el Efezusból Korintusba — Kor. 1.
XVI. 8. 17. Demeter ezüstműves által Efezusban indított
zenebonának letsillapodása után jöve Pál Troásba onnét pe-
dig Matzedóniába, ahol Titust találá Kor. 2. II. 12. 13.
— AT. XX. 1. Tovább általmene Görögországba s így
Korintusba, ahol három holdnapig tartott mulatása után Ma-
tzedonián keresztül Kiss Ásiába Troás városba visszatére
húsvét előtt Kr. 58. eszt.; mely üdöt a jelen levél fél eszten-
dővel megelőzván az első levelet ugyan annyi üdővel követé.

Az első két vers a szokott felyülírás; 3, - 11. előter-
jeszti Pál: mennyit kell vala néki Kiss Ásiában kiállania,
és mely tsodálatosan mentteték meg életje? 12, - 24. II.
1, - 13. okát adja: miért halasztá el olly sokáig Korintusba
jövetelét? — Tovább egész a VII. részig öszve hasonlítja
Mósesnek tanítóhivatalát az apostoli hivatallal, és ezt aman-
nál jelesebbnek lenni megmutatja a korintusi gyülekezetben
még lévő ellenkezőinek megtáfolásjokra. A VII. részben
nyilatkoztatja örömét a felől: hogy intéseinek következések-
ben több helyes rendelések béhozattak. VIII. IX. ajánlta-
tik a Zsidóországban lévő szegény hivek' felsegítésére pénz-
gyűjtés. X, - XIII. 10. újra a hamis tanítók ellen védelmezi
Pál apostoli tekintetjét, és azután végig szokás szerént bé-
fejeztetik a level.

I. R É S Z.

Pál vigasztalja a korintusi hiveket azon viszontagságoknak és veszedelmeknek elősorolásjokkal, melyekből őtet Kíss Ásiában az Isten kiszabadította; okát adja hozzájuk ígért jövedele' halasztásának; bizonyítja tanításának igazságát.

1. Pál Isten' akaratjából a Jézus Krisztus' apostola és Timoteus' társa, az Isten' gyülekezetjének, mely Korintusban vagyon, és minden szenteknek, kik Akhájában vannak. 2. Kegyelem néktek és békeség az Istentől a mi Atyánktól, és az Úr Jézus Krisztustól. 3. Áldott legyen az Isten, és a mi Urunk Jézus Krisztusnak Attya, az irgalmasságnak Attya, és minden vigasztalásnak Istene. 4. A ki minket minden háborúságunkban vigasztal; hogy mi is vigasztalhassuk azokat, kik különféle nyomorúságban szenvednek azon vigasztalással: mellyel mi megvidámítottunk Istentől. 5. Mert valamint a Krisztusért bő mértékben szenvedünk: úgy a Krisztus által bő mértékben meg is vigasztaltatunk. 6. De akar nyomorgattatunk, akar vigasztaltatunk, mind a kettő a ti vigasztalástoknak és üdvösségteknek miatta történik; melly az által eszközöltetik: hogy ti is ugyan azon viszontagságokat állhatatosan tűritek, melyeket mi is szenvedünk. 7. És ezen felöletek nyilatkoztatott reménységünk erős alapon épül tudván: hogy valamint szenvedéseinkben részes társaink vagytok, úgy a vigasztalásunkban is fogtok részesülni. 8. Mert nem akarjuk atyámfiai, hogy ne tudjátok azon háborúságunkat, melyet Ásiában kiállottunk; mellyel felette igen erőnket meghaladóképen nyomattattunk el annyira: hogy életünk' megtartása felől is kétségbe esnénk. 9. Sőt önnön magunkban már kimondot-

tuk fejünkre a halálos ítéletet; hogy ne bizakodnánk mi magunkban, hanem Istenben, a ki a meghaltakat is feltámasztja. 10. A ki minket ollyl súlyos halál' veszedelméből kiragadot, és kiszabadítot; a kiben vetjük reménységünket, hogy ezután is kiszabadít. 11. Segítettvén ti tőletek is a mi éretünk való imádságban, hogy sok személyek által hálák adatassanak mi érettünk azon ajándékért, mellyel soknak hasznára birunk. 12. Mert a mi ditsőségünk áll a mi lelki-isméretünknek azon bizonyság' tételében: hogy az Istennek kedves egygyűgyűségben és őszinteségben, nem emberi böltsségtől hanem Isten' kegyelmétől gyámolittatván, foglalatoskodtunk e világon kiváltképen pedig ti közöttetek. 13. Ezt említvén nem irunk néktek egyebeket, hanem csak a mellyeket olvastatok, és megértettetek; reménylem pedig, hogy végiglen is azokat tapasztalni fogjátok. 14. Amint egygy rész közzületek annak is ismért bennünket: hogy mi néktek ditsőségül szolgálunk; miképen ti is a mi ditsőségünk lesztok a mi Urunk Jézus Krisztusnak napján. 15. És ezen bizodalomtól indittatván akartam nem régen hozzátok jönni: hogy újabb jótéteményben részesülnétek. 16. És várostokon keresztül akartam Matzedóniába menni, ismét Matzedóniából hozzátok jönni; hogy tőletek kísértessem el Judeába. 17. Minekutánna tehát ez nékem feltett szándékom vala, valljon ingadozásról vádoltathatom-e? avagy határozásaimban az embereknel szokásban lévő határozásokat követem-e, mellyekben az — úgy és nem — egygyet ér. 18. Azonban hiv az Isten; azért a tanítás, mellyet néktek hirdettünk, nem-változandó úgy és nem úgyból áll. 19. Mert az Isten' Fia az Úr Jézus Krisztus, ki néktek hirdettetett mi általunk, az az én általam, Szilvánus és Timoteus által, nem vólt úgy és nem úgy; hanem csak úgy vagy on ő benne. 20. Mert Istennek minden ígéretjei ő benne úgyak és ameknek Istennek ditsőségére a mi szolgálatunk által. 21. A

ki pedig minket megerősít ti veletek egygybe, s a ki minket megkent, az Isten az. 22. Ki meg is petsételt minket, és adta a Léleknek zálogát a mi szivünkbe. 23. Tehát az Istent hívom bizonyságul az én lelkemre: hogy titeket megkémélleni akarván nem mentem ismég Korintusba. Nem mintha hiteteken uralkodni akarnánk, mert a hitben állhatatosok vagytok; hanem mivel ugyan azért a ti örömetöknek elősegítői lenni tartozunk.

J e g y z e t e k.

6: A diák fordításban e vers így olvastatik: „Akar pedig nyomorgattatunk, a ti intésekre s üdvösségtekre, — akar vigasztaltatunk, a ti vigasztalástokra, — akar intettetünk, a ti intésekre s üdvösségtekre, melly ugyan azon viszontagságoknak, mellyet mi szenvedünk, békeséges tűrését eszközli.“ A görög forrásban pedig ezen vers ekképen hangzik: „Akar pedig nyomorgattatunk, a ti vigasztalástokra s üdvösségtekre, melly szereztetik ugyan azon viszontagságok’ eltűrése által, mellyet mi is szenvedünk; akar vigasztaltatunk, a ti vigasztalástokra s üdvösségtekre.“ — A diák fordításban tehát némelly szavak világosítás gyanánt béiktattattak, mellyek a görögben nem talátnak; a felsebbi magyarság pedig a görögnek szorosabban, de a diák fordításnak is megfelel, — az ismételésnek elkerülése mellett. Mintha mondaná az apostol: Ha a keresztény vallásnak hirdetése miatt én és Timoteus üldözést vagy egyéb viszontagságokat állhatatosan szenvedünk; az néktek hasonló békeséges tűrésre ösztönül, és az által üdvösségteknek, jövődő boldogságtoknak eszközlésére szolgál: mellyben részesülni fogtok, ha nyomaink szerint a békeséges szenvedésben állhatatosok lesztek. Ha pedig mi könnyebedést nyerünk, megvidamittatunk, meglelégédést jó kedvet nyilatkoztatunk; ez ismet keresztény kötelességeiteknek teljesítésökre ébreszt henneteket, midőn ezen törekedésnek még e földi életben illy kellemetes következéseit tapasztaljátok.

9: Már bizonyosnak tartottuk földi életünk' végét, már vártuk a bennünket fenyegető testi halált, többé semmi emberi segítségre legkissebb számot nem tartottunk, egyedül csak Istenben, ki, ha üdeigleni élettől e földön megfosztattunk is, a megöltt meghaltt testet annak üdejében feltámasztani s a halhatatlan lélekkel egygyütt öröké bóldogítani fogja.

13. 14: Amit most említek, tudniillik, hogy nem mint a világi böltselfedők, kik minduntalan változtatják állításaikat, hanem Istentől rám bizott hivatalomhoz képest az új szövetségi válást tisztán minden ingadozás habzás nélkül tanítom, azt levelemből is önnön tapasztalástokból is általláthattatok, reményilem pedig, hogy e felől mindég inkább meggyőződni fogtok. Tsak ugyan erről már sokan közzületek teljesén meg is győződtek, és ditsőségöknek tartják: hogy én vagyok tanítójok; amint magam is a közönséges ítélet' napján abból ditsőséget reménylek: hogy ti valátok tanítványaim.

17. - 20: De valljon azért, hogy feltételemhez, igaz szándékomhoz képest hozzátok nem jöttem, szolgáltatam-e okot azon szemrehányásra: hogy nálam, ha valamit magamban feltészek vagy ígérek, tsak annyi, mint ha ez nem történt volna? valljon nem következhetnek-e olly előre nem látott környűllások, melyek a feltételnek ígéretnek teljesítését gátolják? Mindazonáltal ha mindjárt én némelly ígéretjeimet a közbejött akadékoknak miatta változtatom is, az Isten bizonyosan változhatatlan marad, és ugyan azért nem engedheti: hogy a vallástudománynak előterjesztésében, mellyre engem meghatalmazni küldeni méltóztatot, habozzak, hogy ezen tanításból valamit akar visszavonjak, akar ellenkezőképen magyarázzak; sőt a velem egygyütt munkálkodó társaim is Timoteus AT. XVI. és Szilás AT. XVII. minden változtatás nélkül ugyan azt hirdették közöttetek az Úr Jézus Krisztusnak személye felől, úgy adák elő az Üdvözítőtől kijelentett hit-tudományt, amint azt tőlem hallátok. De nem is szólhatunk vagy taníthatunk másképen az Úr Jézus felől; mert valami az ó szövetségnek könyveiben Istentől, és az új szövetségben az isteni Üdvözítőtől megígértetek, az mind teljesezésbe mene, mellyek között a keresztény vallásnak sebes terjesztésében eszközül Istennek ditsőségére a mi fáradozásunk is szolgált.

21. 22: Azonban az isteni ígérlet teljesedésének eszközlését nem magunknak tulajdonítjuk; hanem, amint tudjátok, Isten maga engem úgy mint titeket a Krisztustól kijelentett vallásban megszentelő kenet által megerősítet, az Úr Jézushoz való állhatatos ragaszkodásnak bélyegét petsétjét ránk nyomá, és megnyugtatósunkra a Szent Léleknek különféle ajándékait, jelesen Istenről helyes ismereteket, az isteni és felebaráti szeretetet, a keresztyén vallásnak igassága felől teljes meggyőződést szívünkbe öntö. Ezen két vers, ha AT. VIII. 12, - 17. XIX. 1, - 6. öszve hasonlítottatik, bátorságosan lehet állítani: hogy itt azon új szövetségi szerződésről vagyron szó, melly erősítés' szentségének, közönségesen bér-málásnak neveztetik.

23. 24: De, hogy tudhassátok hozzátok jövetelemnek, bátor (a 15. és 16. vers szerint) e már feltett szándékom vala, mind eddigi elhalasztása' okát; imé a mindentudó Istent merem bizony-ságul szólítani, tsak azért nem teljesítem eddig igaz feltételemet, hogy előbb a hibákat hoznátok helyre, s így benneteket feddeni vagy büntetés alá vetni ne kénteleníttessen. Azonban nem akar-nám, hogy ezen mondasból ismét azt következtetné valaki: hogy én és segéd-társaim rabszolgák gyanánt tekintünk titeket, kiket tetszésünk szerint büntethetünk, és fenyegetések keménykedés által ügyekszünk a hitben való állhatatosságra kényszeríteni. Sőt inkább épen azért, mivel a keresztyén valláshoz állhatatosan ra-gaszkodtok, nékem és segédeimnek arra törekedni kelletik: hogy a keresztyényeknek Istentől jutalomul rendelt jövendő örvendés boldogságot valóságosan elnyerhessétek.

Világosító Hivatkozások.

1: AT. XIII. 12. XVI. 1. — — 3: Ef. I. 3. — Pét. 1. I. 3. — — 4: Róm. V. 3. VIII. 35. — — 5: Kol. I. 24. — — 7: Róm. VIII. 17. — — 8: AT. XIX. 23. XX. 3. — Kor. 1. XV. 32. — — 9: Jer. XVII. 5. 7. — — 11: Róm. XV. 30. — — 12: Kor. 1. II. 4. — — 14: Filip. II. 16. — — 19: Mát. XIV. 33. — AT. XVII. 15. XVIII. 5. — — 20: Mát. XXVII. 63. — Lúk. XXIV. 25. 26. — Ján. XII. 32. — AT. I. 4. — — 21: Kor. 1. I. 8. — Ján. 1. II. 20. 27. — — 22: Ján. VI. 27. —

Róm. II. 15. VIII. 16. 38. 39. — Ef. I. 13. — — 23: Jds. II. 19. — Kir. 3. II. 32. — Róm. IX. 3. — Gal. I. 20. — — 24: Róm. XI. 20. — Kor. 1. III. 5.

II. R É S Z.

Pál tovább okát adja Korintusba menetele^a halasztásának; meghagyja: hogy a kirekesztett parázna ember töredelmesen megtérvén ismét visszafogadtassék a gyülekezetbe; előterjeszti, minémű haszna volt munkálkodásának más helyeken is.

1. Azért feltettem magamban addig nem jönni hozzátok; mig ennek szomorúsággal kellene történnie. 2. Mert ha én benneteket megszorítalak; kitsoda fogna engem megvidámíthatni, ha az nem, ki tőlem megszorítottatott? 3. Ezen okból irtam is előbb néktek; hogy hozzátok jövetelenkor szomorúságom szomorúsággal ne halmoztatnék azoknak miatta, a kikre nézve örülnöm kellene azt híven mindentek felől: hogy az én örömömben ti mindnyájan részt vesztek. 4. Mert szívemnek nagy keserűségéből és szorongatásai között irék néktek sok könnyűket hullatván nem a végett: hogy megszoríttassatok, hanem inkább, hogy tapasztaljátok, melly igen nagy szeretettel viseltetem hozzátok. 5. Ami pedig azt illeti, a ki engem megszorított; az nem egyedül engem szomorított meg, hanem bizonyos részben, hogy keményebben ne szóljak, titeket mindnyájotokat. 6. Azonban elégséges nékie, a ki ilyen vala, a soktól szenvedett dorgálás; 7. Annyira: hogy már viszont megkelljen engednetek néki, s ötet vigasztalnotok; hogy ne talám felettébb való keserűségtől meg ne emészttessék amaz ember. 8. Azért kérek titeket: hogy nékie az iránta való

szeretetek felől bizonyosságot szerezzetek. 9. Mert amit fölöle írek néktek, az arra is intéztetek: hogy felszólítván titeket megtudhassam, valljon mindenben engedelmesek vagytok-e? 10. A kinek pedig valamit elengedtek, annak én is azt elengedem; ugyan is ha én néki már valamit elengedtem, azt ti érettetek a Krisztusnak személyében engedtem el. 11. Hogy meg ne előzzön bennünket a sátán: mivel nem isméretlenek előttünk az ő törekedései. 12. Troásba érkezvén pedig a Krisztus' evangéliomának hirdetésére jöllerhet itt nékem az Úrtól kapu nyittaték; 13. Mindazonáltal nem vala lelkemnek nyugodalma, mivel Titus atyámfiát ott nem találám. Hanem elbútsúzáván tőlök menék Matzedóniába. 14. Hála légyen pedig az Istennek, a ki azt tselekszi: hogy mindenütt győzedelmesek legyünk a Krisztusban, és az ő isméretjének illatját mi általunk minden helyen elterjeszti. 15. Mert a Krisztusnak Isten előtt kellemes illatját terjesztjük azok között is, a kik üdvözülnek, és azok között is, a kik elvesznek; 16. Ezeknek ugyan halálnak illatját a halálra, amazoknak pedig életnek illatját az életre. De valljon ezekre mindenki alkalmas-e? 17. Mert mi nem hamisítjuk meg az Isten' igéjét, mint sokan; hanem azt a maga tisztaságában, amint Istentől eredet, terjesztjük elő a Krisztusnak nevében, hogy Isten előtt számot adhassunk.

J e g y z e t e k.

2: Mivel, ha titeket meglátogatnának volna, midőn még némelyek közzületek hibáik miatt feddést büntetést érdemlének, és elmellőzhetetlen megszomorításjokra okot szolgáltatának, már kebeletekben mulatásomat senki kellemetessé nem tehetné volna.

5. 6. Pál szánszándékkal kerüli ama iszonyatos bűnnek említését, melynek elkövetése miatt első levelében sürgeté egygy ko-

rintusi embernek az anyaszentegyházból kizáratását, és azt mondja: Ámbár én mindenképen távoztatom az alkalmatosságot, melyben benneteket szomorítanom kellene; ami még is azt illeti, a ki köztetek engem szomorított, és az által panaszos level-írássra kényszerítet, amaz nem csak engem háborított meg, hanem (hogy keményebben ki ne fejezzem magamat, és a vétekben való részvétellel a fenyíték' halasztása miatt mindnyújatokat ne terheljem) egész gyülekezeteknek gyalázatot okozot. — Azonban úgy látszik nékem: hogy már ama bűnösnek is megjobbulására elegendő a soktól annyi üdeig tapasztaltt bosszszankodás, és soknak megegygyezésökkel rámerített kirekesztés.

7, - 11: Titustól megérté Pál: hogy a korintusi parázna ember félesztendőnek lefolyása alatt állhatatos jó erköltsű viseletje és töredelmes bánatja által az egész gyülekezetnek épülésére igaz megtérését nyilatkoztatja; azért felszólítja Pál a korintusi keresztény gyülekezetet: hogy az a megtértt embert ismét fogadják vissza az anyaszentegyházba, s így valamint a kirekesztés, úgy a visszafogadás által is újra gyors engedelmességüket bizonyítsák, melynek jeleit tapasztalni — vala a fenyítést sürgető előbbi levelnek is egygyik oka. Mivel pedig nem kételkedik az apostol: hogy ezen kívánatja is haladék nélkül teljesítettni fog; tudtára adja azon gyülekezetnek: hogy ő mint apostol, mint egygyházi fő előljáró a Krisztustól a megköötözésre szinte mint a feloldozásra nyertt hatalomból már a további büntetés alól feloldozta amaz embert, azért új botsánatadásra nem szükség várakozniok, sőt nem is tanátsos. — Sátánnak neveztetnek a szent írásban az erköltsi jónak ellenségei, és pedig már az ördög mint minden gonosz-ságuak kútfeje, már tzimborái a hamis tanítók, ámitók, és erkölts-telen emberek. Hogy tehát Pál annál bizonyosabban eszközölje a megtérttnek a gyülekezetbe visszafogadását, arra figyelmezteti a korintusi hiveket: hogy a bűnösöket fenyítő szerfeletti keménykedést is használja az ördög (kinek hatalma alá adatik a keresztény anyaszentegyházból a Krisztus' országából kizártt ember) az eltsüggesztésre, kétségbecéjtésre, a vallástól való elidegenítésre; az ördögnek pedig ezen törekedését szándékát elősegítik előmozdítják mind annyi tzimborái a tévelygések' hirdetői s a gonosz emberek, kiknek, mikor lehet, intselkedésöket megakadályoztatni kötelesség.

15, -17: Az Istentől kijelentett vallástudomány, melyet én segéd társaimmal hirdetek, méltán hasonlítottathatik egygy kellemetes illatú kenethez, mely valamint Isten előtt kedves, úgy az emberi józan okosságtól is jónak hasznosnak lenni nem tagadtathatik. Mindazonáltal ezen kenet csak azoknak világosítja meg elméjüket, azoknak lelkökbe önt új életet örömet megnyugtatót, azokat neveli az örök boldogságra, a kik az engedelmes hit, és fáradhatatlan ügyekezéssel által avval szorgalmasan élnek; azokat ellenben, kik attól elfordulnak, azt megvetik, meg nem gyógyítja, hanem mentségüket megtámasztván őket következő szörnyű büntetésre tévelygéseikben vétkeikben meghalni engedi. Azonban, hogy a keresztény vallás sok hivekre nézve győzedelmeskedjék, a végre alkalmas tanítók is kívántatnak. Ezek közé nem számítottatnak azok, kik a Krisztus' tanításába, hogy hallgatóiknak tessenek, magoknak élelmet szerezzenek, önnön költeményeiket béiktatják belekeverik. Távól légyen ez tőlem és társaimtól! mi az Istentől nyertt kijelentést, mint Krisztustól meghatalmazott követek minden hozzáadás nélkül olly lelkiismeretesen hirdetjük; mintha szüntelen a tőlünk nem sokára szoros számot kívánandó Istent előttünk állani látnók.

Világosító Hivatkozások.

5: Kor. 1. V. 1, -7. — — 11: Ef. VI. 11. — Pét. 1. V. 8. — — 12: AT. XVI. 8. — Kor. 1. XVI. 9. — — 14: Kor. 1. I. 20. VIII. 3. — Kol. I. 27. — — 15: Mós. 1. XXXIV. 30. — 2. V. 21. XXXIX. 23. 30. — Jer. XLVIII. 11. — Oz. XIV. 7. — Márk. XVI. 16. — — 16: Róm. I. 16.

III. R É S Z.

Pál minden ditsóság' valászását elhárítván magáról munkálkodásának előmenetelét Istennek tulajdonítja; az új törvény' papjainak az ő törvényieknél előbbségét kifejti; a zsidók' meg nem térésöknek okul említi a szívökön fekvő homályt.

1. Kezdjük-e el ismég magunkat ajánlani? avagy nagyon-e szükségünk akar hozzátok, akar töletek irtt ajánló levelekre, mint ezt némellyek kívánják? 2. A mi ajánló levelünk ti vagytok, melly a mi szívünkbe elfelejtethetlenül béírva vagyon, mellyet minden ember megismérhet és olvashat, 3. Nyilván lévén: hogy ti a Krisztusnak a mi szolgálatunk által szereztetett levele vagytok; melly nem írófestékkal hanem az élő Istennek Lelke által, nem kőtablákra, hanem a szívnek hústábláira iratott. 4. Azonban ilyen nagy bizodalmunk Istenben a Krisztus által vagyon. 5. Nem mintha elegendők volnánk mi magunktól valami olyant gondolni úgy, mint magunktól: hanem a mi elégséges voltunk Istentől vagyon. 6. A kinek munkája: hogy az új törvénynek alkalmas szolgálai lehetünk nem a betűvel hanem a lélekkel foglalatoskodván; mert az ő törvénynek betűje csak halált okoz, az új törvénynek lelki tanítása pedig megelevenít. 7. Ha már a halálnak szolgálatja, melly betűkkel kövekre leiratott, olly ditsőséget szerzet: hogy az Izrael' síai Mósesnek ortzáját nem nézhetnék a bátor múltandó fényességnek miatta; 8. Mennyivel tiszteletesebbnek kelletik lennie a lelket illető szolgálatnak? 9. Mert ha azon törvénynek, melly a bűnöst csak kárhoztatja, ditsőséges vala szolgálatja; mennyivel hővebb mértékben kelletik ditső-

séggel birnia a megigazulás' szolgálatjának. 10. Igen is, az, ami hajdan ditsőséges vala, az újnak kiváltképen való ditsőségére tekintve elveszté ditsőségét. 11. Mert ha ditsőséget szerez az, aminek eltörültetnie kell vala; mennél tiszteletesebbnek kell lennie annak, melly állandóan megmarad. 12. Illyen reménységünk lévén tehát felette nagy nyíltsággal foglalatoskodunk. 13. És nem úgy tselekeszünk mint Móses, a ki ortzáját befedezi vala, hogy az Izrael' fiai ne láthatnák annak, aminek megszűnnie kellett, enyészétjét. 14. De ehhez képest meg is tompúlt az ő elméjük; mert mind e napságig ugyan azon fátyol előttök függ az ő törvény' írásainak olvasásjokban, melly a Krisztus által vétetik el. 15. Mind e mai napig, midőn Móses olvastatik, fátyol fedezi az ők szívöket. 16. Minekutánna pedig megtérendenek az Úrhoz; akkor levéteik a fátyol is. 17. Az Úr pedig ama Lélek; és ahol az Úrnak ama lelki világosítása feltaláltatik, ott vagyon a szabadság. 18. Mi pedig mindnyájan lefedezett ortzával az Úrnak ditsőségét mintegy tükörben látván ugyan az ő képévé és hasonlatosságává az Úrnak Lelke által ditsőségből ditsőségre átalváltottattunk.

J e g y z e t e k.

1, - 18: Azt fogják talán némelyek, kik a most említetteket hallandják, mondani: Imé már megint kezdi magát ditsérni. Azonban nékem nállatok semmi ditséretre nintszen szükségem, sőt ajánló levelre sem, a minőt szoktanak kérni azon tanítók, kik ölelmök' keresésére kösségtől kösséghez utaznak. Fárad ozásaimnak ohajtott gyümöltsei minden levelnél hathatósabb ajánlásul szolgálnak nékem jelesen pedig közöttetek, kiknek megtérítésöket méltán ajánló levelnek tekinthetek, mellyet nem zsebemben, hanem

szivemben és emlékezetemben magammal körülhordozok. Ezen ajánló levelet kiki láthatja olvashatja és megértheti. Mert rólatok közönségesen tudatik: hogy az én szolgálatom által lettetek keresztyénekké; azért igasságosan úgy tekinthetlek titeket: mint magától a Krisztustól általam irtt ajánló levelet, melly nem le-törültethető festéssel hanem Istentől nyertt tiszta ismértek és ajándékok, és a Szent Léleknek kegyelme által, nem kemény szeletekre hanem kész lágy szivekre leiraték. De ezen bizodal-mannak, hogy semmi ajánlásra nintszen szükségem, alapja egye-dül az Isten, és a tőle küldött Üdvözítő; mert tökéletesen meg-vagyok győződve a felől: hogy se nekem se társaimnak ön ma-gunkban nintszen annyi tehetségünk, hogy a boldogító igasságok között csak egygyet is feltalálhattunk volna, — ellenben minden tudományt, mellyel birunk, — minden tehetséget és ajándéko-kat, mellyeket nyertünk, — minden hasznót, mellyet munkálko-dásunk után szerzünk, egyedül csak Istennek köszönhetünk. A csak külső testi gyakorlatokat rendelő Móses által kihirdetett törvény arra szolgált ugyan, hogy teljesebben megismértessenek a vétkek, és kemény súlyos büntetések által a vétektől elretten-tesse a törvénszegésre a tilalmasra hajlandók; de a vétkek' kerülésére segítő hathatós eszközöket nem nyújtot, sem a vétek-nek sem a büntetésnek megbotsátását meg nem szerzé. Ellenben a lelket szívet nemesítő keresztyén vallás az erköltsi szentségre ösztönözi vezérli segíti, és természetfeletti örökéstartó boldog-ságnak bírására alkalmasítja a hiveknek mind lelkeket mind testjüket. De valljon mi következik ebből? Az, hogy, valamint az új szövetségi vallásintézet, mellynek terjesztésére engem és segédeimet Istennek különös kegyelme elválasztot, sokkal felsé-gesebb ama réginél; úgy az új szövetségi tanítóhivatal is sok-kal jelesebb amaz ó szövetségénél, melly a másikkal öszvehaso-nlítva minden fényét elveszti. Ha tehát a büntetés' törvényének, mellynek elmúlnia kellett, tanítóhivatala olly tiszteletre méltó vala: hogy betsességének jeléül Móses' ortzája szokatlan fényes-séggel dítsekednék, midőn a törvénytábláival a hogyról alájöve; mennyivel tiszteletesebb a világ' végéig állandó, örök boldogsá-got szerző igazulás' törvényének tanítóhivatala, mennyivel na-gyobb jövőendő ditsőség várja ezt? Ezen reménységtől ébresztet-

vén nem követjük Mósest, ki ragyogó ortalját bétakará, hanem minden fedezés nélkül fejtegetjük az egész vallástudományt; am-
bár a zsidó nemzetnek legnagyobb része ezen világos tanítást sem
akarja hallani érteni ama szokásként, melly szerént az ó törvé-
nyi szent könyvek' olvasásakor fátyollal bétakarják fejüket. Va-
lóban homállyal vagy on előttök elboritva az ó törvényi szent
írásoknak igaz értelmök, mellyet tsak a keresztény vallástudo-
mány derít fel; ezt midőn az egész nemzet befogadandja, mind-
nyájoknak szemeikről leesik a hályog. Mert a keresztény val-
lásnak fő tulajdonsága az emberi elmét világosítani, lelket ne-
mesíteni; a ki pedig illy felvilágosodott elmével bir, könnyen
általlátja: hogy az ó szövetségi rendeleteknek megtartásjokra nem
köteles, azoktól megszabadult. Ugyan azért mi keresztények min-
den előítélet habozás nélkül valljuk a feltámadott Üdvözítőnek
isteni méltóságát, és hasonlatosképen ezen bennünk munkálkodó
vallástudomány és a Szent Léleknek kegyelme által azon ditsőség-
ből, mellyet a legtökéletesebb vallásra nézve e földön nyertünk, a
ditsőséges feltámadásra és legfelségesebb mennyei boldogságra al-
kalmatosokká tétetünk általvezéreltetünk.

Világosító Hivatkozások.

2: Kor. 1. IX. 2. 3. — — 3: Kor. 1. II. 12. — Róm. XIV.
18. — — 5: Ján. XV. 5. — AT. XVI. 14. — Filip. IV. 8. — —
6: Mós. 5. XXVII. 26. — Jer. XXXI. 31. — Róm. III. 20. VIII.
2. 10. 11. — — 7: Mós. 2. XXIV. 12. XXXIV. 29, -35. — —
9: Róm. I. 16. 17. — — 10: Kol. II. 17. — — 11: Zsid. XII.
28. — — 16: Róm. XI. 23. 25. — — 17: Ján. IV. 24. — AT.
XV. 10 — Róm. VIII. 9. — Gal. V. 1. — — 18: Róm. VIII.
11. — Kor. 1. XV. 45.

IV. R E S Z.

Az apostoloknak igaz tanításjok által mindenkinek kinyilatkozot az Isten' igéje kivévén az elméjökben megvakúlttat; noha az apostolok sok üldözéseket szenvednek, mindazonáltal el nem nyomatathatnak, és kevés üdeig tartó inségök nagy ditsőséget szerez nekik

1. Annakokáért ilyen szolgálatban lévén, amint a kegyelmet nyertük, nem restelkedünk tisztünkben; 2. Hanem ellene mondván minden alattomosságnak és gyalázatosságnak, nem járunk álnokságban, se meg nem hamisitjuk az Isten' igéjét; az igasságnak pedig nyilatkoztatása által ajánljuk ön magunkat minden lelkiisméretje' meggyőződését követő embernek, Isten bizonyságunk. 3. Hogy ha még is homályos a mi tanításunk; azoknak homályos: a kik elvesznek. 4. Melly hiteleneknek elméjüket ezen világnak fejedelemistene megvakítá: hogy a Krisztustól, a ki a láthatatlan Istennek ábrázatja, kijelentett ditsőséges evangéliomának világossága nekik ne fényljék. 5. Mert nem önnön magunkat, hanem az Úr Jézus Krisztust hirdetjük; magunkról pedig azt valljuk: hogy a ti szolgálótok vagyunk a Jézusra nézve. 6. Mert az Isten, a ki mondotta: hogy a setétségből világosság eredjen! világosságot támaszta a mi szívéinkben: hogy az Istennek ditsősége felől, melly magát a Jézus Krisztusnak személyében nyilatkoztatja, világos tudományt előterjesztenénk. 7. Ezen kintsünket pedig töredékeny tserép edényben hordozzuk: hogy a hathatóságnak fennsége Istennek tulajdonittassék, és nem nekünk. 8. Azért ámbár mindenütt nyomorgattunk, de nem búsulunk; tántorgunk, de kétségbe nem esünk. 9. Üldözést szenvedünk, de el nem hagyatattunk; megaláztatunk, de el nem veszünk. 10. Mindenkor az Úr Jézus-

nak üldöklését környülhordozzuk testünkben; hogy a Jézusnak új életje is kinyilatkoztassék a mi testünkben. 11. Mert, jöllehet élünk, szüntelen még is a halálnak veszedelmében forgunk a Jézusnak miatta: hogy a Jézusnak mostani életje is a mi még mostan halandó testünkben hathatóságát nyilvánítsa. 12. Tehát a halál ugyan minket háborgat, hanem az által néktek élet szereztetik. 13. Mivel pedig ugyan azon hitnek lelkével birunk, mellyről irva vagyon: Hittem, azért szólottam is; mi is, mivel hiszünk, azért szólunk. 14. Tudván, hogy a ki feltámasztotta Jézust, minket is Jézus által feltámaszt, és veletek egygyütt előállit. 15. Mert mindenek a ti hasznatokra történnek; hogy a bőséges Kegyelem soknak háláadásá által Istennek annál nagyobb dicsőségére válják. 16. Azokáért el nem fogyatkozunk; hanem, ha mindjárt a mi külső emberünk hanyatlik is, de ama belső napról napra új erőt nyer. 17. Mert egygynehány szempillantatig tartó nyomorúságunknak könnyüése felette igen nagy dicsőségnek örökétartó állandóságát szerzi meg minékünk. 18. Kik nem azokra függesztjük figyelmünket, amiket látunk, hanem azokra, amiket nem látunk; mivel azok, mellyek most szemléltetnek, múlandók, a mellyek pedig nem láthatatnak, örökétartók.

J e g y z e t e k.

1. 2: Mivel azért Istennek meg nem érdemlettjóvoltjából illy felséges hivatalt nyerénk, az előforduló nehésségek és akadékok miatt el nem tsüggedünk, el nem lankadunk; nem is fogjuk a hamis tanitók' nyomait követni, kik tévelygéseik' terjesztésére ti-lalmas eszközöket is, tsalfa eszeskedést, az igaz tanitók' betsület-jének rontására irányzott alacsony rágalalmazásokat, a vallástudományt megvesztegető toldalékokat költeményeket használni nem állallanak; hanem Istent mindenütt tanúbizonyságunknak tekint-

vén a vallástudományt eredeti épségében terjesztjük elő, mellynek igasságát valamint az Isten segítsége által bizonyítja, úgy a meggyőződés szerint ítélő emberek megismérik elfogadják.

4: Krisztus tanítása tsodatételei szentsége által a halandó szemeknek láthatatlan Istent megismértette az emberi nemzettel.

5: Nem tehetünk róla: ha tanításunk soknak nem tetszik, mert mi nem magunk találmányainkat hanem a Krisztustól által vett tanítást hirdetjük, mellyben semmit sem változtathatunk.

7: Az új szövetségi minden földi kintsnél betsesebb felséges vallásnak terjesztése közlése gyarló emberekre bízott: hogy sebes gyarapodását annál inkább az isteni velünk munkálkodó hatalomnak tulajdonítani kellessék.

10. 11: Most én és társaim olly bajos és szünetlen haldokláshoz hasonló állapotban folytatjuk életünket, a minőben az Úr Jézus Krisztus foglalatoskodék testjének halála előtt; de azért hivatalunkban tüzesen eljárunk: hogy az Üdvözítőől feltámadása után elkezdett és öröké tartó ditsóséges bódog életre is magunkat érdemesítsük.

12: A különféle szenvedésekben tántorithatatlan állhatatosságunk néktek a hitben erősítésekre szolgál; és így a mi haldoklásunk a ti örök bódogságokat eszközli.

13: Mivel Istenben helyhez tetett bizodalunk nem tsekélyebb annál, mellyel birt Dávid, midőn Saultól üldöztetnék; valamint Dávid megmenekedését nyilván hirdeté Zsol. CXV. 1.: úgy mi is akarmelley üldözések között is minden félelem minden tartózkodás nélkül folytatjuk tanító hivatalunkat.

15: Minden, valamit tselekszünk, vagy szenvedünk, a ti lelki hasznatokra intéztetik, de egygyzersmind ösztönül szolgál néktek: hogy Istennek azon nagy kegyelemért, melly annyi veszedelemből bennünket szorentsésen kiszabadít, hálákat adjatok, és így Istennek ditsóitése novckedjék.

16, - 18: Testünk ugyan lassanként törődik, de lelkünk minden viszontagság által új erőt nyer; mert mind annyszor öregbedik bennünk a jövő bódogságnak reménysége. Tudniillik azt, ami üdeig tart, akar kellemetes akar kellemetlen légyen, figyelemre méltónak nem véljük, hanem arra függesztjük elménket, a minek soha vége nem lészen.

Világosító Hivatkozások.

3: Kor. 1. I. 18. — — 4: Mát. IV. 16. — Ján. XII. 13. XIV. 1. 9. — Kor. 1. II. 8. — Kol. I. 15. — — 5: Kor. 1. II. 2. — — 6: Mós. 1. I. 2. 3. — — 8: Kor. 1. IV. 11. — — 9: Mik. VII. 7, - 9. — Kor. 1. IX. 24. 25. — — 10: Kor. 1. XV. 31. 35. — Gal. VI. 17. — — 11: Róm. VIII. 36. — — 14: Tesz. 1. IV. 16. 17. — — 16: Kol. III. 10. — — 17: Pét. 1. I. 6. — Róm. VIII. 18. — — 18: Mát. XXV. 46. — Róm. VIII. 24.

V. R É S Z.

Az ember' lelke halhatatlan; az annak rendeltt mennyei boldogság öröké tartó, melyre az ember' lelke mindjárt a testnek halála után jut; de minden ember a Krisztustól fog megítéltetni; azért fő ügyekezetiünk az legyen: hogy Istennek jótetszését megérdemeljük.

1. Mert tudjuk: hogy, ha földi házunknak hajléka elbomol; Istentől vagyon épületünk, nem kézzel felállított házunk, hanem öröké tartó lakásunk mennyben. 2. Azért sohajtozunk is; mivelhogy kíváncsozunk a mi mennyei házunkkal öltözet gyanánt környülvétetni. 3. Ha tudni illik testünkbe felöltözve, és nem test nélkül az átalváltozáskor talál-tatnánk. 4. Mert mi, kik e testnek hajlékában vagyunk, különbféle terheink miatt fohászkodunk ugyan; de azért még is nem testünkből kivetkeztetni, hanem arra más újat felöltetni kívánnánk, hogy a halandóság tsak elnyeletessék az élettől. 5. Azonban az Isten az, a ki bennünket arra előre készítget, és minékünk a Léleknek ajándékait biztosító zálogul adá. 6. Annakokáért mindenkoron nagy bizodalommal vagyunk; mert tudjuk: hogy mig e testben szarándokos-

kodunk, az Úrtól távol kell utaznunk. 7. Mivel mostan hit által járunk, és nem szemmel való látás által. 8. Bizodalmunk még is tántorithatatlan; ámbár inkább kívánczunk kiköltözni e testből, és az Úrhoz menni lakni. 9. Annakokáért ügyekezzünk is: hogy akar még sokáig e testben kellessék lagnunk, akar nem sokára elköltözzünk, nékie kedvesek legyünk. 10. Mert mindnyájunknak megkelletik jelenünk a Krisztusnak ítélőszéke előtt: hogy kiki elvegye annak, amit jót vagy gonoszt a testben tselekedet, jutalmát vagy büntetését. 11. Tudván tehát: hogy az Úrtól félni kell; az embereknek is ezt kötjük szivökre: amint törekedésünk tudva vagyon Istennél, reménylem pedig, hogy a ti lelkiisméretetek is e felől bizonyságul szolgál nekünk. 12. Nem akarjuk evvel ismét ön magunkat ajánlani, hanem csak alkalmatosságot nyújtunk néktek: hogy ránk nézve ditsekdhessetek azok ellen, kik csak a külső jelességben keresik a ditsekedés' tárgyát, és nem a szivben. 13. Egyébránt e tárgyra nézve: akar meszsze elragadtatni látszasunk, Istennek történik ditsőségére; akar ön mérséklésünkkel szóljunk, néktek kívánunk használni. 14. Mert a Krisztusnak irántunk való szeretetje ösztönöz bennünket meggyőződve lévén a felől: hogy, ha egygy meghalt mindenekért, tehát mindnyájoknak megkellett vala halniok; 15. És azért halt meg mindenekért a Krisztus: hogy, a kik élnek, már nem magoknak éljenek, hanem annak, a ki az ők hasznokra meghalt, és feltámadot. 16. Annakokáért mi ezután senkit sem betsülünk egyedül test szerént való származásának miatta; sőt, hogy ha ez előtt Krisztusnak test szerénti származását is visgáltuk: de már most többé arra nem tekintünk. 17. Tudniillik, valaki a Krisztusnak hive lett, új teremtménnyé általváltozott; mert a régiek elmúltanak, és imé mindenek megújultanak. 18. Ezek pedig mind Istentől vagy-nak, ki magával minket megbékéltetett a Jézus Krisztus ál-

tal, és az engesztelődésnek szolgáltatására bennünket meghatalmazot. **19.** Mivelhogy pedig az Isten magával a Krisztus által a világot megbékélteté nem tulajdonítván az embereknek bűneiket, és ezen megengeszteltetésnek hirdetését nekünk meghagyá; **20.** Tehát mint a Krisztusnak képviselői követségben járunk, és mintegy az Isten tanit mi általunk. Azért a Krisztusnak nevében kérünk titeket: békéljetek meg Istennel! **21.** A ki avval, ki vétket nem is ismért, mint bűnössel bánt mi érettünk: hogy mi ő általa Istentől megigazulást nyernénk.

J e g y z e t e k.

2, - 5: Az első keresztények, sőt magok az apostolok is, mivel Krisztus Urunk ezt ki nem jelenté, közelnek véleék az ítélet' napját úgy: hogy azt sokan közzülök még földi életjükben érni fognak. Ezen vélekedésnek következtében írja Pál: Kétség kívül mi azt óhajtanók; hogy az ítélet' napja bennünket e földön még életben találna, s így testünknek a halál által elromlása nélkül ditsőséges halhatatlan testet magunkra csak felölthetnénk. De ezt bizzuk az Istenre; mindegygy akar az ítélet' napja előtt meghaljunk, akar az minket életben érjen; elég, hogy Isten bennünket a keresztény vallás által ama ditsőséges bódog halhatatlanságnak birására alkalmasokká tésszen, és annak elnyerése felől lelki ajándékok, mennyei kegyelmek által megnyugtató. — — Itt is meg kell jegyezni: hogy a testnek hirtelen elváltozása is halál; azért ezen sebes elváltozás által csak a hosszú nem pedig a rövid üdeig tartó halál záratik ki azokra nézve, kiket az ítélet' napja életben találand.

6, - 8: Ámbár pedig legforróbb óhajításunk mennél előbb a halandó testből kimenekedni s a Krisztusnak társaságában öröké bódogíttatni; azért még is mindig vidámak vagyunk tudván: hogy míg halandó testben élünk, addig útasok vagyunk, hazánkba bé nem mehetünk, az Úr Jézust csak a hitnek szomeivel láthatjuk.

11: Sokra nézve ugyan ügyekezettünknek nintsen kívántt foganatja; de elég, hogy legtisztább tsak embertársunk' bódogítását eszközteni törekedő szándékunkat isméri az Isten, és bizonyosan már ti is a felől meggyőződve vagytok.

12. 13: Ezeket tsak azért emlitem: hogy távolléttemben védelmezhesetek azok ellen, kik engem gúnyolnak, kik magokat külsőképen ugyan tökéletes embereknek lenni mutogatják, de belsőképen érzik: hogy épen nem ditséretre méltó szándékjok irányzók. Azonban ha hivatalunk' ajánlásában és buzgó gyakorlásában némellykor a határon túl járni látszatunk, azt tsak Isten' ditsőségének nevelésére tselekszük; ha pedig nagyobb önmérsékléssel szólunk, avval utánozásra néktek előképül szolgálunk.

14. 15: Tudniillik az Úr Jézus Krisztusnak az emberi nemzet iránt bizonyított határtalan szeretetje arra kötelezi követjeit az egygyházi tanítókat: hogy ők is magokat egészen embertársaik' bódogítására felszenteljék. Mert Krisztus valamint minden emberekért meghalt, mivel minden emberek az első vétektől fogva s az által halandókká lettenek; úgy halála által minden embernek testjére nézve is a bódog halhatatlanságra igazat szerzván azt kívánja: hogy a keresztény vallás szerint az ő akaratjához parantsolatjaihoz szabjuk életünket, a ki egyedül tsak az emberek' bódogítására meghalt és feltámadot.

16: A keresztény anyaszentegyházban arra többé nintsen figyelem; valljon Ábrahámától származik-e, környülmetéltetett légyen-e, jeles ékesszólással 'széles tudománnyal birjon-e valaki? sőt még a Krisztusban is nem azt tartjuk fő tekintetre méltónak: hogy Júda' nemzetségéből Dávid által veszi származását.

17: Az igaz kereszténynek egygy egészen új gondolkozású új erköltsi szentségű embernek, egészen megváltozott új teremtménynek kellek lennie; mert a külső testi gyakorlásokban főképen álló ő szövetségi vallás szinte mint a pogány butaság uralkodásától megfosztatik, és új valóságos lelki a léleknek nemesítésével foglalatoskodó vallásintézet alapittatik.

18: Az engesztelődésnek szolgáltatása, — a keresztény vallástudománynak hirdetése, s annak következtében a kegyelemnyeréssel egygybekötött szertartásoknak használásjuk.

19: Azoknak, kik türedelmes bánattal megtérnek, munkás hittel diszeskednek, vagy a keresztség vagy az egygyházi feloldozás által elengedtetnek vétkeik.

20. 21: Vajha minden ember az Istentől szerzett megengesztelésnek eszközeivel élni akarna! mert ez az Isten' akarata, ki az emberi nemzetnek megváltására üdvözítésére a Krisztust, ki vétket nem is követhet el, szenvedni, és megöletni engedé.

Világosító Hivatkozások.

1: Jób. IV. 19. — Zsid. XI. 10. — — 2: Róm. VIII. 23. —
— 3: TJ. XVI. 15. — — 4: Kor. 1. XV. 53. 54. — — 5: Ef.
I. 14. — — 6: Kró. 1. XXIX. 15. — Zsol. XXXVIII. 13. —
— 7: Kor. 1. XIII. 12. — Zsid. XI. 1. — — 8: Filip. I. 23. —
— 10: Jób. XXXIV. 11. — Préd. XII. 16. — Róm. XIV. 10.
— — 11: Mát. XXV. 31, -46. — Júd. 23. — — 12: Gal. VI.
12. — — 14: Róm. VIII. 33. 39. — Tim. 1. II. 6. — — 15:
Róm. XIV. 7, -9. — Gal. II. 20. — — 16: Róm. II. 28. 29. III.
27. — — 17: Iz. XLIII. 19. — Márk. XVI. 15. — AT. XVII.
30. 31. — Róm. VIII. 1. 10. — Ef. V. 8. — TJ. XXI. 5. — —
18: Róm. V. 10. — Kol. I. 20. — — 19: Ján. X. 38. XIV. 10.
— Róm. III. 24. 25. IV. 3. 8. — — 20: Ag. I. 13. — Kor. 1.
IV. 1. — — 21: Iz. LIII. 9. — Róm. VIII. 3. — Filip. III. 9.
— Pét. 1. II. 22. 24.

VI. R É S Z.

Pál inti a híveket: hogy a megigazulásnak kegyelmét használják; előbeszéli az egygyházi tanítóknak megkívánt erköltsöket; tiltja a pogányokkal való társalkodást.

1. Mivel pedig az említett végre egygyütt munkálkodó szolgálak vagyunk, intünk titeket: hogy Istennek kegyelmét

hijába ne vegyétek. 2. Mert ezt mondja az Isten: Kellemetes üdöben hallgattalak meg téged, és az üdvösségnek napján megsegítettelek téged. Imé most a kellemetes üdö, imé most az üdvösségnek napja! 3. Ugyan azért mi is vigyázzunk: hogy senkinek semmiben botránkozásra okot ne adjunk, és így ne szidalmaztathassék a mi szolgálatunk. 4. Sőt inkább mindenekben úgy viseljük magunkat, mint Istennek szolgálói: sok türésben, háborúságokban, szűkölködésben, szorongatásokban; 5. Verések' szenvedésében, fogházakban, a lázadások' alkalmatosságával, a fáradságos munkákban, vigyázásokban és bőjtölésekben; 6. A tisztaságban, tudományban, szelidségben, kegyességben, a Szent Lélek' ajándékainak használásában, tettetés nélkül való szeretetben; 7. Az igasságnak hirdetésében, az Istentől nyertt tsodatévő erőben, a jámborságnak mintegy jobb és bal kézben lévő fegyverei' forгатásában. 8. Akar betsüljenek, akar gyalázzanak, akar rágalmazzanak, akar dicsérjenek bennünket; ha bár hitetőknek tarttatunk, de azért még is igazmondók vagyunk; bátor mint isméretlenek megvettünk, azért még is mint isméretesek foglalatoskodunk. 9. Ámbár szünetlen haldoklani latszattunk, azért imé még is úgy viseljük magunkat mint élők; ha megostoroztattunk is, elég, hogy még meg nem öletettünk. 10. Úgy viseljük magunkat mint szomorúak, holott mindég örömet érzünk; mint szegények, noha sokakat gazdagítottunk; mintha semmink sem volna, és még is mindennel birnánk. 11. A mi szánk megnyilatkozot ti hozzatok ó korintusiak! és a mi szívünk kiszélesedet. 12. Néktek nintsen szoros köretek mi bennünk; de a ti belsőtökben nagy szorosság vagyon. 13. Hasonló viszszozáásra tehát, mint fiaimnak szólok, szélesítsétek ki ti is a ti szíveteket. 14. Ne vonjatok egygy igát a hitetlenekkel: mert hogyan lehet egygy társaságban az igasság a hamissággal? avagy mitsoda egygybeköttetése va-

gyon a világosságnak a setétséggel? 15. Mitsoda egygyezés állhatna meg Krisztus és belial között? avagy miben osztozó társa a keresztény a hitetlennek? 16. Avagy összevillenek-e az Isten' temploma a bálványképekkel? Ti pedig az élő Istennek temploma vagytok, amint mondja az Isten: Ő benne lakozom, és ők közöttök járok, és leszek az ők Istentök, és ők az én népem lesznek. 17. Annakokáért, úgymond az Úr, menjetek ki ők közzülök, és váljatok el tőlök, és tisztátalant ne illessetek; 18. És én hozzám fogadlak titeket, és leszek néktek Atyátok, és ti lesztek nékem fiaim és lányaim, ezt mondja a mindenható Úr.

J e g y z e t e k.

1: Nem tsak mint Krisztusnak' követjei képviselői meghatalmazottjai, hanem mint Istennek választott segéd munkásai is, kiket eszközül használni méltóztatik, intünk titeket: hogy a keresztény vallásnak kegyelmével serényen munkálkodván az erköltsi tökéletességben naponként előbbmenni iparkodjatok, és így a jövőendő boldogság' elnyerése felől magatoknak mindég nagyobb bátorságot bizonyosságot szereztek.

2: Ezen ígéket feljegyzé Izaiás XLIX. 8.; melly egész szakasz az Üdvözítőről szól. Az Isten előtt kellemetes üdő, és mind a vétektől mind a kárhozattól való szabadulásra rendelt napok az Úr Jézusnak megjelenésétől kezdve világ' végéig az új szövetségnek folyamatja.

5: Valahol a keresztény vallásnak terjesztése miatt zenebonák háborodások történnek, visszahúzzuk magunkat, és olyan helyekről eltávoznak. Saját kezeink' munkájával keressük élelmünket.

7: A római katonák bal karjokon paist hordozának, jobb kezekkel pedig a kardot forgaták; ezen hartzolás' szokásától költsönöztetett a jobbról balról vagy is minden tselekedetokban bi-

zonyított jámborság által köteles oltalom védelem akarmelly ellenkezőnek visszataszítására.

10: Világi testi üdeigleni jókban ugyan fogyatkozást szenvedünk; de a keresztény vallásnak lelki örökre boldogító javai-
val számosakat gazdagítunk. Ha bár semmi állandó birtokunk nintsen is, azért még is állapotunkkal tökéletesen megelégszünk.

11, - 13: Az öröm kitágítja, a szomorúság összehúzza a szívet. Száját megnyitni, nyitva tartani annyi mint: sokat nagy őszinteséggel szólni Mát. V. 2. XIII. 35. A szívnek más iránt kitágulása a szeretetnek, igaz hajlandóságnak nagy mértéke. Pál azt kívánja a korintusi hivectől: hogy olly szíves hajlandósággal viseltessenek iránta, amint ő egyedül csak valóságos boldogság-jokat óhajtja, előmozdítani ügyeszik.

14, - 18: Ezen versekben inttetnek a keresztény hivek, hogy a pogányokkal ne társalkodjanak az elkerülhetetlen szükségén kívül; kiváltképen, hogy templomaikban áldozatjaikon, vendégségeikben, mulatságaikban játékszíneikben meg ne jelenjenek, mivel mind ezen alkalmatossággal a pogányoknak féketlen erköltstelenségüket tapasztalván annak újabbi megkedvellésére, s így az erköltsi feddhetetlenséget sürgető keresztény vallástól elidegenedésre könnyen elcsábíthatottak volna. — Belial zsidóul gonoszt tészén Mós. 5. XIII. 13. — Kir. 1. II. 12. X. 27.; de itt belialnak neveztetik az ördög Ján. XII. 31. mint a bálványozásnak és avval egygybekötött erköltstelenségnek, a hamis istenek' imadásának szerzője indítója. — Minden keresztény az élő vagy is igaz (a pogányoknak sok költött isteneiktől való különböztetés végett) Istennek temploma hajléka; mivel a keresztiség és bérálás által Istennek felszenteltetik, általa s ő benne vallásához lévén életje alkalmaztatva Isten ditsóíttetik; ugyan azért a keresztény hivekben bételjasedni bizonyíttatik, amit olvasunk Mós. 3. XXVI. 11. 12. — Ezek. XXXVII. 27. — Iz. LII. 11. — Jer. XXXI. 1. 33. — Tisztátalannak neveztetik mind az, ami az erköltstelen fertelmes pogány bálványtisztelethez tartozik; melyre nézve a pogányoktól való elválás tartózkodás meghagyatik a hiveknek.

Világosító Hivatkozások.

1: Kor. 1. III. 9. — — 2: Lúk. IV. 19. 21. — — 3: Mát. XVIII. 6. — Kor. 1. X. 32. — — 4: Kor. 1. IV. 1. — — 7: Ef. I. 13. VI. 11, -18. — — 9: Kor. 1. XV. 30. 31. — — 10: Mát. V. 12. — AT. V. 41. — Filip. II. 17. — — 14: Kor. 1. VII. 39. — — 15: Kir. 3. XVIII. 21. — Kor. 1. X. 21. — — 16: Kor. 1. III. 16. 17. VI. 19. — — 17: Mós. 4. XVI. 26. — TJ. XVII. 4. — — 18: TJ. XXI. 3. 7.

VII. R É S Z.

Pál újabban jelenti a korintusi hívek iránt szeretetjét, és tudtokra adja, melyly nagy vigasztalására szolgált: hogy előbbi levelére megjobbitották erköltseiket.

1. Azokáért ilyen ígéretjeink lévén szerelmesim! tisztsuk meg magunkat a testnek és léleknek minden fertelmességétől: hogy megszentelésünket Istennek félelmében tökéletességre vigyük. 2. Hallgassatok minket! Tudjátok; senkinek sem okoztunk sérelmet, senkit sem vesztegettünk meg, senkiét fűsvényen ki nem tsaltuk. 3. Ezt nem vádólásképen mondom; mert már feljebb megmondám: hogy ti a mi szívünkben vagytok úgy, hogy veletek kívánnánk halni s élni. 4. Hanem nagy bizodalmam vagyon ti hozzátok; azért sokat ditsekszem is ti veletek; bételtem vigasztalással; felette bővelkedem örömmel minden háborúságomban. 5. Mert midőn Matzedóniába jutottunk volna is, semmi nyugalma nem vala a mi testünknek; hanem mindenünnen háborúságot szenvedtünk; kívül hartzok, belől félelmek támadtanak. 6. De az Isten, ki az alázatosokat megvigasztalja, minket is Titusnak megjövetele által megvigasztalt; 7. Nem

tsak az ő megérkezése által pedig, hanem azon vigasztalás által is, mellyel ő megvidámittatott nálatok; mert elbeszéllé nékem a ti hozzám való hajlandóságtokat, a ti sirástokat, a ti védelmezésemben nyilatkoztatott buzgóskodástokat; azért még inkább nevedek örööm. 8. Mert noha megszorítottalak titeket levelem által, most nem bánom, ha mindjárt akkor bántam volna is; mivel látom, hogy azon levelnek tsak kevés üdeigtartó megszorodástok vala következése. 9. Tudniillik most örülök, de nem azért, hogy megszorodtatok, hanem hogy megszorodástok a megtérésre indított titeket; mert Isten előtt kedves keserőséggel illettettek úgy, hogy azért semmiben kárt nem vallanátok mi miattunk. 10. Mert az Isten szerint való szomorúság üdvösségre szolgáló állhatatos megtérést szül, mellyet soha sem lehet megbánni; de a világi tárgyaknak miatta való elkeseredés halált szerez. 11. Mert imé ugyan ez: hogy Isten szerint megszorodtatok, melly nagy szorgalmatosságot szerzet ti bennetek! nem tsak, hanem magatok' mentegetését is, a bűn ellen való haragot is, félelmet is, megjelenésemet tárgyazó kívánságot is, buzgó vetélkedést is, boszszuállást is vont maga után. Így mindenestől fogva bizonytságot tettetek a felől, hogy ti ama bünt helybe nem hagytátok. 12. Bizonyára ha irtam is néktek, nem annak miatta irtam, a ki a boszszúságot tselekedte, vagy szenvedte; hanem hogy ti előttetek nyilván való lenne: mennyire gondoskodom javatok felől mint Istennek számot adandó. 13. Azért a ti megvigasztalódástokból vettünk mi is megnyugtatót; újabb még bőségesebb örömmel teltünk meg pedig Titusnak öröme által értvén: miképen vidámittatott meg az ő lelke ti töletek mindnyájatoktól; 14. És, hogy amiben ő előtte ti felöletek ditsekedtem, nem maradtam szégyenben. Mert amiképen mind az, amiket mondtam néktek, igasság, úgy Titus is meggyőződöt a felöletek kijelentett ditsekedé-

semnek igassága felől. 15. Kinek hozzátok való szeretetje mindannyiszor nevededik; valamennyiszer visszaemlékezik a ti engedelmességtekre, és minémű nagy figyelemmel, és tiszteletfélelemmel fogadtatott töletek. 16. Örülök azért, hogy mindenekben bizhatom hozzátok.

J o g y z o t e k.

1: Mivel Istentől különös oltalom és jutalom ígértetett a keresztényeknek; minden testi vétkes tselekedetektől tartoztassuk magunkat, mellyek a lelket terhelik, és Istennek jótetszésétől megfosztják.

2, -7: Fogadjátok szívesen azon intéseket, mellyeket tőlem és segédjeimtől hallotok; mert mi senkit sem botránkoztatunk, semmi ártalmas állításokat nem hintegetünk, sőt nem pénzért nem nyereségért szolgálunk. Ezen utolsó kifejezésemet mindazonáltal szemrehányásnak ne véljétek, mintha ti irántunk háláadatosságotokat nem bizonyítottátok volna: mert az illetén panasz hozzátok való nagy hajlandóságunkkal ellenkezik. Azért szabadabb szólásomat azon bizodalomnak tulajdonítsátok, mellyel hozzátok viseltetem, mellynek bizonyiságul szolgál a ti általam történt megtérítésekkel gyakor ditsekedésem, és minden felőletek való jó hirből származó különös örömöm. Ugyan is, hogy tsak a legközelebbekről szóljak, nem régen Matzedóniába érkezvén részszerént a zsidóknak utánnam leselkedéseikkel részszerént állapotosok felőli aggodalmammal küszködém; azonban, mihelyest Istennek jóvoltjából Titus által felőletek tudósíttattam: miképen óhajjátok hozzátok jüvetelemet, mint bántatok a közöttetek történt hibákat, melly tűzzel védelmeztek engem gúnyolóim ellen; tökéletesen megvidámúltam, és következő örvendezésem sokkal felyűlhaladá iménti tüprenkedésemet.

11: A korintusi keresztények vévén Pálnak első levelét mindenképen iparkodtak a közönségjökben történt botránkozást helyrehozni; — mentegeték magokat Titus előtt 7. v. azon hibákra nézve, mellyek miatt inttettettek; — nohezteltek azon méltat-

lanra, ki rút fesletsége által a gyülekezetre olly árnyékot vetett; — félték az isteni büntetéstől; — kívánták Pált mennél előbb ismét kebelökben szemlélni; — védelmezték az apostolt rágalma-zói ellen; — mihelyest vevék Pálnak első levelét, azonnal ama bűnöst kirekeszték a gyülekezetből; és így elégségesen bizonyították, hogy ők azon bűnben akarmelly megegygyezés által nem részesek.

12: A bosszúságot szenvedő maga Pál vala, ki ama vétek által felette megszorítottatott.

13: Pál valamint itt, úgy gyakran leveleiben akkor is, midőn csak magáról szól, többes számmal él.

Világosító Hivatkozások.

1: Gal V. 19, - 21. — Zsid. X. 22. — — 2: AT. XX. 33. — — 10: Kir. 4. XII. 13. — Mát. V. 4. XXVI. 75. — Pét. 1. II. 19. — — 16: Tesz. 2. III. 4.

VIII. R É S Z.

A szűkölködő keresztény hűveknek részökre segedelem pénzgyűjtése ajánltatik, és az adakozás dílsértetik.

1. Tudtotokra adjuk pedig néktek atyámfiai! azon jótéményt is, mellyet munkált az Isten a matzedóniai gyülekezetekben. 2. Hogy a rájuk kisértetképen botsátott háborúságokban is örömöknek még öregbülése lön, és minden nagy szegénységök mellett egygyügyű jószívűségöknek gazdag bizonyságait adák. 3. Mert tehetségökhöz képest, én mint tanú bizonyíthatom, sőt erejük felett is egész készséggel adakozának. 4. Sok kéréssel esedezvén nekünk: hogy a szenteknek számjokra gyűjtött segedelem pénznek kézhez

szolgáltatását másokkal egygyütt magunkra vállalnók. 5. És nem csak megfelelőének várakozásunknak; hanem ön magokat is felajánlák előbb az Úrnak, azután az Isten' akaratjának teljesítésére lekötelezék nekünk. 6. Úgy, hogy Titust sürgetnök: hogy amint az előtt elkezdé, úgy el is végezze nálatok ezen kegyes segedelempénznek beszédését. 7. Annakokáért; valamint minden tekintetben magatokat megkülönböztetitek, hit, tanítás, tudomány, minden szorgalmatoskodás, és az irántam bizonyított szeretet által: úgy ezen jótéviségben is hőkezűségteket tapasztaltassátok. 8. Nem mint parantsolva mondom ezt; hanem mivel óhajtom, hogy egyebeknek ügyekezeteikhez képest ti is szereteteteknek tiszta valóságosságát megbizonyítsátok. 9. Mert tudjátok a mi Urunk Jézus Krisztusnak kegyelmességét: hogy ő gazdag lévén ti érettetek szegényé lön, hogy az ő szegénysége által ti meggazdagodnátok. 10. E tárgyra nézve tehát csak véleményemet adom tudtotokra, melly hasznotokra szolgál annyival inkább: mivel már a múlt esztendőben ezt nem csak tselekedni, hanem önként jó akaratból teljesíteni is elkezdtétek. 11. Most tehát ezen segedelemgyűjtést tökéletesen vigyétek végbe: hogy, a mennyire telhetségtek engedi, az akaratnak nyilatkoztatott készségével megegyezzen a tselekedetnek véghezvitele. 12. Mert, ha már egygyszer az akaratnak készsége megvagyon, valaki vagyonyjának mennyiségéhez képest adakozik, jóváhagyást érdemel, és nem kívántatik, hogy értékén felyül erőltesse magát. 13. Nem is az itt a szándék: hogy egyebeknek könnyebbség szereztessék, ti pedig azok miatt inséget szenvedjete; hanem, hogy a költsönös egyenlőség fentarttassék. 14. Tudniillik: hogy a jelenüdőben a ti bővelkedésekből azoknak fogyatkozásjok felsegittessék; máskor pedig ismét amazoknak bővelkedésük a ti szükségteket pótolja, s így az egyirányosság fentarttassék. 15. Amint irva vagyon: A

ki sokat szede, nem bővelkedék, és a ki keveset szede, nem szűkölködék. 16. Hálá legyen pedig Istennek; ki Titus' szívében is ugyan azon a ti javatokra szolgáló szorgalmatosságot gerjeszté. 17. Mert nem tsak részünkről a megszólítást elfogadá; hanem azt felyülhaladó buzgóskodása szerint inkább maga jó akarátjától indittatván elméne hozzátok. 18. Elküldöttük pedig vele egygyütt azon atyafiát is, a ki az evangéliomra nézve magának minden keresztény gyülekezetekben nagy nevet szerzet; 19. Nem tsak, hanem egyenlő akarattal választtatott is a gyülekezetektől útítársúl mi mellénk azon segedelemgyűjtésre; mellyre mi az Isten' ditsőségére s a ti szives készségtek' nyilatkoztatása végett ügyelünk. 20. Mert elakarjuk azt távoztatni: hogy valaki nekünk szemrehányásokat ne tegyen illy nagy mennyiségnek miatta, melly felügyelésünk alatt kiszolgáltatik. 21. Azért olly vigyázva foglalatoskodunk: hogy nem tsak Istentől hanem az emberektől is helybehagyást érdemeljünk. 22. Elküldöttük pedig még a már említettettekkel egygyütt azon atyánkfiát is, kinek sokfélekben gyakorta szorgalmatosságát tapasztalók, most pedig még buzgóbb forgolódását azon bizodalomból, mellyel hozzátok viseltetik, következtetjük. 23. Akar tehát Titust tekintsétek, ő társom, és ti rátok nézve segédem; akar a vele menő atyánkfiát, ők a gyülekezeteknek választott követjeik, kik a Krisztus' ditsőségének előmozdítására törekednek. 24. Bizonyítsátok tehát ő irántok szerelmeteket: hogy minden keresztény gyülekezetek meggyőződjenek a felöletek általam nyilatkoztatott ditséretnek igaz voltjáról.

J e g y z e t e k.

5: Nem tsak, amint gondolók, keves mennyiséget gyűjtének; hanem olly bőkezűséggel adakozának: mintha minden va-

gyonjokat a Krisztusnak hiveiben feláldozni akarták volna, s így ezen segedelempénznek, melyre Isten' akarátja szolgált nekik ösztönül, elvitelét ránk bízik.

6: A matzedóniai keresztény gyülekezeteknek bőkezűségök és Pálhoz bizodalnok bátoritá Pált arra: hogy Titust az általa Korintusban elkezdett szedegetésnek mennél előbb elvégezésére megkérné annál nagyobb és így kedvesebb mennyiségnek Jerusalembé elküldése végett.

9: Krisztus mint ember o földön szegénységben élt: hogy nekünk megalázásának érdemei által gazdag örökséget szerezzen mennyben.

10: Mivel a korintusi gyülekezetben már az előbbi esztendőben elkezdett a segedelemgyűjtés, betsületjök is kíváná annak végrehajtását; másképen az mondathatott volna felőlök: hogy tsak ígérték azt, amit tselekedni nem akarának, vagy hogy ígértjüket megbánták.

12: Azon ellenvetésre: Tsekély segedelmek, a minőket közrendű, magok sem bővelkedő, keresztények nyújthatnak, tekintet nem érdemelnek; felel az apostol ezen figyelmeztetéssel: hogy Isten előtt az adakozásnak érdeme nem a kisebb vagy nagyobb mennyiségből, hanem a szivességnak és készségnek mértékéből nevezkedik.

15: Ezen ígék olvastatnak Mós. 2. XVI. 17. ahol a mannáról szó vagyon, melyből minden tselédes gazda tsak annyit szedet, a mennyi egygy napra néki és tselédjeinek elégséges vala, és, ha többet szedet volna, a feleslegest mások' hiányának pótlására forditá. Ebből következik: hogy senki ne bővelkedjék, midőn embertársa inségben nyög, hanem felesleges hőségéből a szűkölködőn segítsen. Mindazonáltal tsak a dologtchetetlen szegények érdemesek ilyen figyelemre, amint ezt Pál Tesz. 2. III. 10, - 12. magyarázza sürgetvén: hogy kiki munkája által keresso élelmét.

18. 19: Pál' segédjei között az evangéliomot vagy is az Úr Jézusnak földi életjét fáradozásait tanítását senki sem hirdette meszszebb kiterjedésben, és nagyobb ditsérettel mint Lúkás; ki nek evangéliomos könyve eleitől fogva minden keresztény gyülekezetekben szent írást illető tisztelettel elfogadtatott. Ide járul:

hogy a görögben e levelnek sarkírásában, melly régiségére nézve (úmbár a levelhez nem tartozik) figyelemre méltó jegyzet, Lúkas neveztetik, ki Titussal küldeték e levellel Korintusba. Tehát itt Pálnak ezen jeles úitársán méltán Lúkást lehet érteni. — Pál az önhaszonkeresés' gyanújának teljes elkerülésére a segedelem-pénzek' gondviselését csak olyanokra bíz, kiket magok a gyülekezetek választának Kor. 1. XVI. 3. — Pál különösen azért valálá magára ezen segedelemgyűjtésre való felügyelést: hogy a korintusi hívek annál gyorsabban buzgóbban és tetszetősebben részesüljenek ezen ajándékozásban.

22: Az itt említett de meg nem nevezett harmadik követ Epenetus lehetet, ki Róm. XVI. 5. ditsértetik.

Világosító Hivatkozások.

1: Róm. XV. 25. 26. — — 4: AT. XI. 29. — — 7: Kor. 1. I. 5. — — 9: Lúk. IX. 58. — Filip. II. 6.,-11. — — 11: Kor. 1. XVI. 2. — — 12: Márk. XII. 43. — Pét. 1. IV. 10. — — 21: Róm. XII. 17. — — 23: Gal. II. 1.

IX. R É S Z.

Folytattatik a kegyes adakozásnak ajánlása.

1. Még többet irni néktek a szentek' felsegítését illető szolgálatás felől felesleges volna. 2. Mert ismérem a ti szives készségteket; mellyre nézve felöletek a matzedóniai gyülekezetek előtt ditsekedém avval: hogy Akhája már tavalytól fogva készen tartja a segedelemgyűjteményt; és ez igen sokakat a veletek való vetélkedésre ösztönözöt. 3. Elküldém pedig előre az említett atyafiakat; hogy a mi felöletek való ditsekedésünk e részben meg ne fogyatkozzék; tud-

niillik, hogy, amint mondám, készen legyetek. 4. Hogy ne talám, ha matzedóniabeliek velem jönének, és készületlenülül találának titeket, nékem (hogy titeket ne mondjalak) ezen ditsekedésnek tárgyra nézve megpirúlnom kellessék. 5. Szükségesnek állítám azért megkérni az atyafiakat: hogy előre elmenjenek hozzátok, és tökéletesen végezzék bé a töletek már előbb meghatározott segedelemnek kiszedetését; hogy az mint önkényes ajándék már készen legyen, nem pedig erőltetett adózásnak tekintethessék. 6. Tsak azt akarom még megjegyezni: a ki szükön vet, szükön is arat; és a ki bőven vet, bőven is arat. 7. Kiki azt, amit előre szívében a végre szánt, adja által; de tsak ne kedvetlenség-gel vagy mintegy kénszerítésből: mert a jó kedvű adakozót szereti az Isten. 8. Az Isten pedig az ő hatalmassága szerint megtsелеkedheti: hogy a ti jó kedvetekből származott adakozástok bőséges haszonnal ti rátok visszatérjen úgy; hogy ne tsak mindenekben mindenkor teljes elégségtek legyen, hanem még bővelkedjete is különbféle jótéteményeknek gyakorlásjokra. 9. Mint megvagyon írva: Osztogatot, és adot a szegényeknek, az ő jóltévősége soha ki nem fogy. 10. A ki pedig magot ad a magvetőnek; az kenyeret is adjon eledelre, és sokasítsa meg a ti vetésteket, és nevelje meg a ti jóltévő bőkezűségteknek gyümöltseit. 11. Hogy mindenben gazdagok legyetek minden jószívű adakozásra; melly mi általunk kézhez szolgáltatván Isten iránt való háláadást eszközöl. 12. Mert ezen segedelemadásnak szolgáltatása nem tsak a szenteknek fogyatkozásaikat pótolja; hanem gazdag hasznot hajt az által is: mivel azért sokan Istennek hálákat adnak; 13. Midőn tudniillik a részesülő hívek ezen szolgáltatásnak általa új meggyőződést nyervén ditsőítik az Istent a ti a Krisztus' evangélioma iránt, mellyet vallotok, engedelmességtekért, és a jószívű kegyeskedésért, mellyel ők irántok és mindenek iránt viseltettek. 14. Ha-

sonlóképen adatnak hálák az ők ti érettetek való könyörgésök által is, mivel titeket szívből szeretnek az Istennek bennetek bővelkedő kegyelméért. 15. Úgy vagyon; hálák legyenek Istennek kimondhatatlan nagy ajándékáért.

J e g y z e t e k.

6: E közmondás vala a zsidóknál annak jelentésére: hogy kiki, mint segíti a szűkölködőket, a szerént veszi Isten' áldásait.

9, - 11: Teljesedni fog bennetek, ami Zsol. CXI. 9. az igazról bizonyíttatik: hogy, ámbár sokat szór ki a szegények' felségítésére, jóltévősege még is földi életjének fogytaig meg nem szűnik; mivel Isten áldásait úgy halmozza rája, hogy mindég folytathassa adakozását. — Az Isten, ki néktek a vetésre szükséges mag gyanánt értéket adot a jóltévőség' gyakorlására, szaporítsa meg vagyonotokat, és engedje azt az ő ditsőítésére, mások' hasznára, a ti jutalmazástokra gazdagon gyümölcstözni.

13: A segedelemnyújtás adakozás által bizonyíták a korintusi keresztények: hogy ők a keresztény vallásnak, mellynek sürgetései között egygyik legjelesebb a felebaráti szeretetnek és az irgalmasság' tselekedetjeinek gyakorlásjok, hiv követői, annak örömmel gyorsan engedelmeskednek. Ezen buzgóskodásjok által pedig ismét másoknak okot szolgáltatának, hogy érettek Istennek hálákat adnának, és könyörögnének.

Világosító Hivatkozások.

6: PB. XIX. 17. — — 7: Mós. 2. XXV. 2. — PB. XXII. 9. — Sir. XXXV. 12. — Róm. XII. 8.

X. R É S Z.

Pál némelly korintusi hamis tanítóknak rágalmozásai ellen védelmezi tekintetjét, és előterjeszti apostoli fáradozásait.

1. Én Pál (ki ti köztetek jelenlétemben alázatosnak, távollétemben pedig ellenetek mérésznek lenni mondatatom) figyelmeztetek titeket a Krisztusnak szelidségére, és kegyelmességére; 2. És kérlek: hogy, mikor köztetek megjelenem, ne kényszeríttessem keménykedni avval a bátorsággal, mellyel szándékozom élni némellyek ellen, kik mi felőlünk azt állítják: hogy csak test szerént járunk. 3. Mert noha testben járunk; mindazonáltal nem test szerént vitézkedünk. 4. Mert a mi vitézkedésünknek fegyverei nem testiek; hanem istennek ereje által hatalmasak az erősegeknek lerontásjokra; 5. Tudniüllik: az Istentől kijelentett tanítással ellenkező tanácsoknak, és minden felfuvalkodott törekedéseknek felforgatásjokra, és minden értelemnek, hogy a Krisztusnak engedelmeskedjék, fogva vitelére; 6. Sőt készen vagyunk minden vakmerő ellenszegezésnek megfenyítésére; csak már a ti engedelmességtek tökéletes volna. 7. Avagy talám csak a szembetűnő jelességre figyelmeztetek-e? Jól vagyon; de valaki közzületek abban bizza el magát, hogy ő a Krisztusé, azt is viszontag gondolja meg magában: hogy a miképen ő a Krisztusé, azonképen mi is a Krisztuséi vagyunk. 8. Mert, ha valamivel többet dítsekendem is a mi hatalmunk felől, mellyet az Úr nekünk adot, a ti épülésekre, és nem romlástokra, nem szégyenülök meg. 9. Hogy pedig ne láttassam csak ijeszgetni titeket a levelek által; 10. Mert a levelek ugyan (azt mondják) súlyosak és kemények, de személyes jelenlétje félénk, és

beszédje gyarló. 11. Az illetén tudja meg azt : hogy a minémű kifejezésekkel élünk leveleinkben, midőn távol vagyunk; olyanok lesznek tselekedeteink is, ha megjelenünk. 12. Mert mi nem merjük magunkat egygynémellyek közé egyeliteni, vagy azokkal magunkat öszvehasznítani, kik magok magokat ditsérik; de eszekbe nem veszik: hogy ők tsak magokhoz mérséklék magokat, és tsak magokhoz hasonlítják magokat. 13. Mi pedig, ha ditsekszünk határainkon túl nem lépünk, hanem azon határok között maradunk, mellyeket az Isten kijelelt nekünk, mellyekkel egész hozzátok eljutottunk. 14. Mert kelleténél tovább nem terjeszkedünk, ha azt említjük, hogy hozzátok eljutottunk; mivel valójában egész hozzátok jutottunk el a Krisztus' evangéliomának hirdetésével. 15. Nem is kérkedünk a mi határainkon kívül végbevitt másoknak munkáikkal; vagyon pedig reménységünk, hogy a ti hitetek' öregbedésével ti általatok még nagyobb nevet nyervén a mi körünk is még meszsze ki fog terjesztetni. 16. Úgy, hogy a ti határaitokon túl távol fekvő tartományokban is fog általunk hirdettetni az evangéliom a nélkül, hogy mások' körébe avatkozzunk; és másoktól végbevitt munkákkal ditsekedjünk. 17. Valaki pedig ditsekedni akar; az Űrban ditsekedjék. 18. Mert nem az érdemes a ditséretre, a ki maga magát ajánlja, hanem az, a kit az Isten ajánl.

J e g y z e t e k.

1: Mivel Pál, midőn először jött Korintusba igen szeliden hánt hallgatóival, hogy őket a keresztény vallásnak elfogadására édesitené, — azután pedig komolyabb és keményebb kifejezésekkel élt levelében: gúnyolák ötöt némellyek: hogy tsak távollétében mérészkedik, holott jelenlétekor nagy félenkséget nyilatkoz-

tatot. Ezek ellen kezdi tekintetjét Pál védelmezni az Úr Jézusnak szelidségét és nyájasságát említvén, melyet mint követje nyomozni köteles, míg tsak a körülmények keményebb bánást nem kívánnak ugyan az Üdvözítőnek előképe szerint.

2: Ohajtom, hogy ismét közöttetek megjelenvén ne kénszeríttessem levelembe iktatott fenyegetéseim' teljesítésére azok ellen: kik-nékem és segédjeimnek akadályokat vetnek azt vélvén, és vitatván; hogy mi tsak úgy, mint más emberek szoktanak, különféle földi nézetjeinknek és irányainknak elérésjűkre mindenmű eszközöket használunk.

3, -5: Mi is ugyan másokhoz hasonló emberek vagyunk, és a testünknek e földön, míg Istennek tetszik, megtartására szükséges földi eszközöket el nem kerülhetjük; azonban hivatalunknak foganatja nem egyedül emberi segítségtől függ, azt nem földi eszközök szerzik. Hivatalunk hasonló egygy állandó hartzhoz: mellynek fegyverei nem emberiek, minő az ékesszólás tettetés hízkelés, hanem Istentől ajándékoztatnak nekünk; mellyekkel, úgy szólván, Isten maga hadakozik bennünk és általunk, és így leronttatnak szélyelhányatatnak elpusztittatnak minden a keresztény vallás ellen omeltt tzipra szószaporitásnak tsalfa bűltselkedésnek várai, lassanként minden ellentálló bajnokok fegyvereik' lerakására s a keresztény vallásnak mint Istentől kijelentett tanításnak elfogadására szerentsésen rábiratatnak.

6: Ha kénytelen leszek, büntető hatalmammat is tapasztaltatni fogom azokkal, kik magokat nyakasan ellenszegeznek; bár tsak ti, kik amazok közé nem tartoztok, minden rendeléseimet teljesítenétek.

7: Azon ellenvetésre: hogyan büntettethetünk, holott mi a Krisztus' hivei vagyunk, hozzá ragaszkodunk? megfelel Pál: Tsak azokból is, mellyeket tőlem végbeviteteknek szemléltetek, teljesen meggyőződhettek: hogy senki közzűletek a Krisztussal szorosabb egygybekötésben nintsen, tőle hathatósabban nem segítetik, mint magam.

8: Hogy eddig fenyítő hatalmamnak gyakorlásában késedelmess valék, fő oka: mivel attól tarték, hogy a keménykedés által valamiképen ne ártsak; már pedig minden egygyházi hatalmam a hiveknek tsak hasznokra javokra intéztetik.

12: A diákban ezen egész vers Pál apostolra alkalmaztatik imigyen: „Mert mi nem merjük magunkat azokhoz tsatolni, és hasonlítani, kik ön magokat ajánlják; hanem mi magunkat önnön magunkból méregetjük és önnön magunkkal hasonlítjuk össze“ Mindazonáltal a görög fordítással, és a nyomon következő verssel, mellyben az apostol ellenértelemben magáról folytatja beszédjét, inkább egygyez a feljebbi fordítás; mintha mondaná Pál: Mi nem utánozzuk a hamis tanítókat, kik magoknak ugyan különféle képzeltt jelességeket tulajdonítanak, másokat pedig alacsonyítanak, de mind a kettőben hibáznak: mivel a mértéket, melly szerént magok fölől ítélnék tsak ön magokból veszik önnön magoknak legjelesebbeknek vélvén.

13: A határ, a mérték, mellyről itt szó vagyon, azon tartományok' kerületje, mellyekben Pál a keresztény vallást elterjesztette, s a mellyekben végbevitt sikeres fáradozások Pálnak valóságos ajánlásul szolgálának.

14: Mivel Korintusban a ti gyülekezetetek azok közé tartozik: mellynek legelőször én hirdetém az evangéliomot, méltán állithatom: hogy én vagyok a ti apostolotok, és ezt magának más nem tulajdonithatja.

15: Ezt tselekedték a hamis hivatlan tanítók, kik a keresztény vallásnak terjedésében azon előmenetelekkel, mellyek Pál' fáradozásainak következései valának, önnön magasztalásjokra ditselkedének.

17. 18: Általjában jól jegyezzétek meg magatoknak, amit most mondok: A ki a keresztény vallásnak gyarapítására nézve érdemeit akarja emliteni, tsak annyiban szóljon azokról, a mennyiben általa Isten munkálkodék; mert nem az a keresztény vallásnak igaz tanítója, a ki ön magáról ditséretesen szól, és tselekedetjeit előszámítja: hanem, a ki által Isten valóságosan sok jeleket munkált, sokat megtérítet.

Világosító Hivatkozások.

1: Mát. XI. 29. — Kor. 1. II. 2. 3. — — 2: Róm. VIII. 1. 4. 13. — — 3: Tim. 2. II. 3. — — 4: Jer. I. 10. — Ef. VI.

13., -18. — — 7: Kor. 1. I. 12. XIV. 37. — — 13: Ef. IV. 7.
 — — 16: Róm. XV. 20. — — 17: Jer. IX. 23. — Kor. 1. I. 31.
 — — 18: PB. XXVII. 2. — Róm. XV. 18. — Kor. 1. IV. 5.

XI. R É S Z.

Pál folytatja az ötet rágalmazó hamis tanítók ellen védelmezését, előbeszéli a keresztény vallás' hirdetésének miatta kiállott szenvedéseit, végbevitt fáradozásait; inti a híveket, hogy ójják magokat a hamis tanítóktól.

1. Vajha eltünnének egygy kevesé balgatagoskodásmat; de tudom lesztek is hozzám engedelemmel. 2. Mert isteni buzgósággal szeretlek titeket; ki benneteket a Krisztusnak mintegy férjnek eljegyeztelek: hogy ő hozzája titeket mintegy szeplőtelen szűzet vezethesselek. 3. Azonban félek; hogy valamint a kigyó az ő álnokságával Évát megtsalá: úgy a ti elmétek is meg ne vesztegettessék, és így a Krisztusnak engedelmes követésétől el ne hajóljatok. 4. Ugyan is; ha valaki hozzátok jöven más Jézust hirdethetne néktek, kiről mi nem szóltunk; avagy ha más Lelket vehetnétek, mellyet eddig nem vettetek; vagy ha más evangéliom hirdettethetnék közöttetek, mellyet eddig bé nem fogadtatok; volna helyes okotok azt hallgatni. 5. De memrem állítani: hogy én semmivel sem vagyok alábbvaló a fő apostoloknál. 6. Ha mindjárt nem is vagyok annyira jártas az ékesszólásban, de azt nem lehet mondani felőlem a vallástudományra nézve: amint ezt minden időben minden hozzátok mondott beszédből tapasztalhattátok. 7. Avagy talám az tulajdonittatik nekem hibául; hogy ingyen hirdetvén néktek az Isten' evangéliomát magamat meghúztam a ti jóllétetek' nevelésére? 8. Igaz, más gyülekezeteknek

valék terhőkre tőlök fizetést vévén, hogy néktek szolgálnék; 9. És közöttetek mulatván, midőn szűkölködém, nem henyéltem valakinek kárára; mert a fogyatkozást, mellyet szenvedék, helyrepótolák a Matzedóniából jött atyafiak; és mindenekben úgy viselém magamat: hogy néktek terhetekre ne lennék; ezután is pedig azt tselekszem. 10. A Krisztusnak igassága úgy légyen én bennem! ezen ditsőségtől Akhájának vidékeiben nem engedem magamat megfosztatni. 11. Akarjátok-e tudni miért? talám azt vélitek: hogy nem szeretlek titeket? az Isten tudja: hogy nem azért. 12. De amit eddig tselekedtem, ugyan azt fogom ezután is folytatni: hogy minden alkalmatosságot elzárjak azoktól, kik keresnek alkalmatosságot: hogy amiben ditsekszenek, olyanoknak találtassanak, a millyenek mi vagyunk. 13. Mert az afféle hamis apostolok tsalárd munkások, kik tsak külsőképen a Krisztus' apostolaivá általváltoztatják magokat. 14. És nem tsoda: mivel a sátán is elváltoztatja magát a világosság' angyalává. 15. Nem tsoda azért, ha az ő szolgálái is az igasságnak szolgálivá elváltoznak: kiknek végők léssen az ők tselekedetjeik szerént. 16. Ismétg mondom: ne állítson valaki engem esztelennek lenni, ha pedig még is annak vélnétek, türjete el engem mint esztelent is, hogy én is valami keveset ditsekedhessem. 17. Amit most mondok, azt nem az Úr' tanítása szerént mondom, hanem mintegy balgatagságból e tárgy felől való bátorságos ditsekedéssel. 18. Tudniüllik: mivelhogy sokan testi külső tulajdonságaikkal kérkednek; én nékem is szabad légyen ditsekednem. 19. Mert bölts emberek, aminők ti vagytok, örömost eltűrik az esztelenkedőket. 20. Úgy eltűritek: hogy ha valaki veletek mint szolgálakkal bánik, ha valaki vagytonotokat megemésztí, ha valaki húz von benneteket, ha ki felfuvalkodva megvet, vagy artzúl üt titeket. 21. Gyalázatomra megvallom: hogy ilyen veletek való bánásra erőtlen valék.

Mindazonáltal, ha valaki valamivel kérkedni mérészel (mint balgatag szölok) én is bátorkodom kérkedni. 22. Zsidók ők, én is; izraeliták ők, én is; Ábrahám' maradékai ők, én is. 23. A Krisztusnak tisztviselői ők, (mint balgatag szölok) én még inkább. Sokkal többet fáradoztam, súlyosabb veréseket szenvedtem, többször voltam fogházba békázva, gyakorta forgottam halálos veszedelemben. 24. A zsidóktól ötször egygy hiján negyven tsapást szenvedtem. 25. Háromszor verettem meg veszszövel; egygyszer megköveztettem; háromszor állottam ki hajótörést éjjel és napot a mély tengerben töltvén. 26. Mennyit utaztam, mennyi veszedelmeken mentem keresztül folyóvizeken, gyilkosok között, magam nemzetem között, pogányok között, a városokban, a pusztában, a tengerben, az álnok atyafiaknak miatta. 27. Ide járúlnak a gyakori ellaukadás, nyomorúság, álmatlan éjjek, éhség, szomjúság, böjtölés, hideg, ruhátlanság. 28. Azokon kívül, melyek még más részről nyomnak, úgymint naponként a rám támadó sokaság, a minden gyülekezetek felől való szorgalmatoskodás. 29. Kítsoda háborgattatik, hogy én ne háborgattatnám? kítsoda botránkozik meg, hogy égető fájdalmat ne éreznék? 30. Ha már ditsekednem kellett, az én viszontagságaimmal fogok ditsekedni. 31. Az Isten és a mi Urunk Jézus Krisztusnak Attya, a ki mind öröké áldott! tudja: hogy nem hazudok. 32. Damaszkusban Arétás királynak helytartója haddal őrizi vala Damaszkus' városát akarván engem megfogni. 33. De ablakon kosárban botsátattam alá a köfalon, és úgy menekedém meg az ő kezeiből.

J e g y z e t e k.

1: Balgatagságnak esztelenkedésnek kábaságnak nevezi Pál önnön védelmezését, mivel érdemei' előszámításával és így öndíszítettségével vala öszveköttve, és mivel ezen nevezettel azt akará a korintusi hiveknek tudtokra adni: hogy ez nem szándéka szerént történik, ezt örömet elkerülte volna, ezt csak kéntelenségből tselekszi rágalmazóinak, kik valóban esztelenül kérkedének mások' elámitására érdemeikkel, megtáfolásjokra.

2: Nem magamra nézve hanem Istennek tetszeni kívánván ügyelek rátok; mert legforróbb óhajomásom: hogy valamin titeket a megtérítés által Krisztusnak egyedül eljegyeztelek, úgy néki benneteket a menyegzőnek a végső ítéletnek nagy napján mint minden hibától megvesztegetéstől mentt ép szűzet bémutatathatnának.

4: Ha lehetséges volna: hogy valaki az általam hirdetett Jézuson kívül más igaz Üdvözítőt ismertetne meg veletek, és más isteni ajándékokban, mint általam történt, részesítene titeket, és más, attól, melyet én előterjesztettem, különböző de még is igaz és Istentől kijelentett tanítást vallást hirdetne néktek; ezen esetben volna okotok az illetén tanítót békeségesen és figyelmetesen hallgatni, s előmbe helyeztetni. De a felől bizonyossá tészlek benneteket, hogy ez soha sem fog történhetni.

5: Ezen versnek kezdetjén csak értetődik az, amit Pál le nem írt, tudniillik: hogy az apostolnak tanításával ellenkező és még is Istentől származott igaz vallástudomány az emberi nemzetnek — soha sem fog hirdettethetni, ilyen történet teljes lehetetlenség. Azért ezen versnek teljes értelme így hangzik: *De ez lehetetlenség sőt merem állítani s a t.*

7, - 12: Mivel a vallástanítónak egyéb bizonyító okok mellett igaz, tiszta, csak Isten' ditsőségét és mások' üdvösségét eszközölni előmozdítani törekedő szándékáról nem lehet kételkedni, ha semmiképen önnön hasznát nem keresi; Pál több kifejezésekkel arra figyelmezteti a korintusi gyülekezetet: hogy ő egész Akhája' tartományában, mellynek fővárosa vala Korintus, minden fáradozásaiért a hivectől semmi jutalmat sem fogadot el, sőt szükséges élelmét is részszerént kézi munkával kereste, részszerént a ma-

tzedóniai gyülekezetektől nyerte; holott a hamis hivatlan tanítók bőven fizettetik magokat, és elősködnék rajtok, kiknek megszegyenítésökre és bétorkolásjokra valamint igaz keresztény, úgy fogadja az apostol: hogy említett feltételétől, vagy is ingyen munkálkodásától ezután sem fog távozni.

17: Nem akarom: hogy azokból, melyeket most elősorolni fogok, mások követésül állandó szabályt alkossanak. Tudom, hogy az ön érdemek' előszámítása, ha kérkedésből mások' megvetésével történik, az Úr' tanításával, melyben az alázatosságra oktattatunk, nem egygyez. De nem is szándékom akar magamat fitogtatni, akar másokat alacsonyítani, hanem hivatalomnak tekintetje, melyet fentartani kötelességem, sürget: hogy azt, ami másképen méltán esztelenkedésnek mondathatik, rágalmazóimnak megtámfolásjokra használjam.

19. 20: Ámbár a böltéseség azt kívánja: hogy másoknak gyarlóságra hibáik iránt kéméllyessel viseltessünk; itt még is a korintusi keresztényeknek szemökre vettetik, hogy a valóságos kába és hamis tanítókat önnön üdeigleni kárjokkal is olly könnyen befogadják, és hallgatják: mivel ezen engedőségök által már nem tsak kémélést, hanem a vallásban való ingadozást nyilatkoztatának, és hitjököt veszedelmezteték. Azonban ezen viseletjükből azt is következteti Pál: hogy ha tévelygéseket hintegető tanítók' ditsekedését békeségesen hallgatják, annál inkább tsak tiszta igasságot hirdető tulajdon apostoljoknak is értsék meg amazokénál sokkal nagyobb tekintetre méltó fáradozásait, és ne hagyják magokat ama tsábitóktól (kik rajtok mint rabszolgáikon ortzátlánul és vakmerően hatalmaskodnak) elaltatni. — Az artzúlütés itt a legdurvább bánás' módját fejezi ki.

24: Mós. 5. XXV. 3. szerént nem vala szabad a zsidóknál a bűnösökre negyvennél több ütést egygyyszerre vágatni; a birák pedig kegyességök bizonyítására még a negyven számból is egyet levontak.

25: A tenger' mélysége a magas vagy is száraztól meszsze tengert jelenti Mós. 2. XV. 5. — Zsol. LXVII. 23., melyen Pál hajódarabot megragadván a habokkal 24 óráig küszködöt. Annak állítására: hogy Pál olly sokáig a viz alatt völt volna, elégséges okot nem találhatni.

28. 29: Naponként sokan járulának, a külön gyülekezetek pedig követeket küldének Pálhoz kétséges kérdések' megfejtése végett, azon felyül maga is nyughatatlanul tudakozódék a tőle megtérített gyülekezeteknek vallásos és erköltsi állapotjuk felől; melyekről ha valami szerentsétlenséget, viszontagságot, botránkoztató vétket, hittagadást hallot, azt úgy érzé, mintha ő magán történt volna.

Világosító Hivathozások.

2: Róm. XIII. 11. — — 3: Mós. 1. III. 4, -13. — — 4: Gal. I. 8. 9. — — 5: Kor. 1. XV. 10. — Gal. II. 6. 9. — — 6: Kor. 1. I. 17. II. 1. 13. XIV. 16. — — 7: Kor. 1. IX. 18. 19. — — 8: AT. XX. 33. 34. — Filip. IV. 16, -19. — Tesz. 1. II. 9. — — 10: Róm. IX. 3. — Kor. 1. IX. 15. — — 13: Filip. III. 2. — — 15: AT. XVI. 16, -18. — — 22: Mát. III. 9. — AT. VI. 1. XXII. 3. — Róm. IX. 4. 7. — Filip. III. 5. — — 23: AT. XVI. 22. 23. — Kor. 1. XV. 10. — — 25: AT. XIV. 19. XVI. 22. 23. XXVII. 18. 41. — — 26: AT. IX. 22. 25. XIII. 50. XXVII. 2, -9. — — 29: Róm. XV. 1. — — 33: AT. IX. 24. 25.

XII. R É S Z.

Pál egygy különös jelenésről, melly néki történék, emlékezik; védelmezi magát némelly szemrehányások ellen; inti a korintusiakat: hogy a szeretettel és tisztasággal ellenkező vétkeket kerüljék.

1. Dítsekedni ugyan nékem nem hasznos; azonban térek a látásokra s az Úrtól nyertt kijelentésekre. 2. Tudok egygy embert a Krisztusban, ki tizennégy esztendőnek előtte (testben-e? avagy test nélkül-e? nem tudom, az Isten

tudja) egész a harmadik égbe elragadtaték. **3.** És tudom: hogy ezen ember (testben-e? avagy test nélkül-e? nem tudom, az Isten tudja) **4.** A Paraditsomba ragadtaték el, és ott titkos igéket hallot, melyeket nem lehet embernek előbeszélni. **5.** Az ilyenre nézve dítsekszem; de önnön magamra nézve nem dítsekszem egyébbel, hanem csak az én gyarlóságommal. **6.** De ha mindjárt dítsekedni akarnék is, nem vólnék azért esztelen; mert igasságot szólnék. Azonban megtartóztatom magamat; hogy valaki felőlem feljebb ne gondolkodjék annál: amit bennem lát, vagy amit tölem hall. **7.** Hogy pedig a' jelenéseknek nagy voltja fel ne fuvalkodtasson engem: hegyes tör adaték testembe, a sátánnak angyala, hogy nyakon tsapdosson engem, és így ne büszkélkedhessem. **8.** Ennek miatta, hogy tudniillik eltavoznék tőlem, háromszor kérém az Urat. **9.** De azt felelé nékem: Elég néked az én kegyelmem, mert az én erőm az erőtlenségben tetszik ki tökéletesen. Nagy örömet dítsekszem azért az én erőtlenségeimben: hogy lakozzék én bennem a Krisztusnak hatalma. **10.** Annakokáért gyönyörködöm az én erőtlenségeimben, a gyalázatokban, a szűkölkedésben, az üldözésekben, a szorongattatásokban, melyeket szenvedek a Krisztusért; mert mennél többet szenvedek, annál hatalmasabb vagyok. **11.** Ha tehát mint balgtag dítsekedém; ti kényszerítettetek engem. Mert töletek kellett volna ditsértetnem úgymint: ki semmiben nem voltam alábbvaló a fő apostoloknál, noha semmi vagyok. **12.** Az én apostoli küldetésemet ugyan megbizonyítottam közöttetek különféle szenvedéseknek állhatatos tűrésök, jelek, tsodák, és erők által. **13.** Mert mi lehetne az, amiben alábbvalók vólnátok egyéb gyülekezeteknél, azt kivévén, hogy terhelésekre nem voltam? de ezt a sérelmet engedjétek el nékem. **14.** Imé mostan is, midőn harmadszor készülök hozzatok menni, feltételem néktek terheltetést nem okozni. Mert

nem keresem a tiéteket, hanem titeket kereslek. Mert nem a gyermekek a szüléknek, hanem a szülék a gyermekeknek tartoznak kintset gyűjteni. 15. Én pedig igen örömet költök, sőt magamat is feláldozom a ti lelkeitekért; ámbátor mennél forróbban szeretlek titeket, annál kevesbbé szerettetem. 16. De ám légyen úgy, azt mondja valaki, hogy én titeket semmiben sem terheltelek, mindazonáltal ravasz lévén álnoksággal tsaltalak meg titeket. 17. De valljon azok közül, kiket hozzátok küldöttem, valamelyik által zsaroltam-e ki valamit tőletek? 18. Megkértem Titust, és ő vele küldöttem más társamat is; de valljon kipusztítot-e benneteket Titus? avagy nem ugyan azon egygy szándékkal, nem ugyan azon egygy nyomon járjunk-e? 19. Ismét, azt fogjátok talám gondolni, kezdem már magamat mentgetni előttetek? Azonban, Isten bizonyságom, igaz, amit mint Krisztus' követje szólok; és mindenben szerelmesim tsak egygy irányom vagyon, tudniillik, a ti épüléstek. 20. Mert félek: hogy valamiképen, midőn oda jövök, nem olyanoknak találjalak titeket, a minéműeknek akarnálak; én is pedig ollyannak ne találtassam tőletek, a minéműnek nem akarnátok: hogy ne talám versengések, irigykedések, vakmerőségek, visszavonások, rágalmazások, suttogások, felfuvalkodások, lázzadások ne legyenek közöttetek. 21. Félek: hogy mikor ismét hozzátok érkezem, újra meg ne alázzon engem nálatok az Isten, és sokakat azok közül, kik az előtt már vétkeztenek, de az általok elkövetett tisztátalanságból paráznaságból szemtelenkedésből meg nem tértenek, siratnom ne kellessék.

J e g y z e t e k.

1: Valamint érdemeimnek úgy a kedvezéseknek is, melyeket Istentől nyerek, előbeszélések nekem ugyan hasznot nem hajt,

engem jobb tökéletesebb emberré nem téssen, Isten előtt nagyobb jutalmat nékem nem szerez; azonban, mivel már e tárgyról ti miattatok és gúnyolóimnak szükséges megtáfolásjokra annyit szóltam, megemlítem még azon rendkívüli jelenetet is, mely már tizennégy esztendő előtt történt.

2., - 4: Pál a hivságos ditsekedésnek kerülésére, és hogy mindent csak Istennek tulajdonítson, harmadik személyben szól magáról. Azon kifejezés: testben-e vagy test nélkül-e? nem tudom; a lelki elmehéli elragadtatást jelenti úgy, hogy azon állapotban lehetet volna kételkednie: valljon halandó testben legyen-e még lelke vagy sem? A zsidók három eget különböztettek; az első a levegőég, a második a tsillagég, a harmadik pedig a mennyég vagy is az örök boldogságnak ege, ahová Pál is elragadtaték. A titkokat, melyek az említett természetfeletti helyheztetésben Pálnak kijelentettek, halandónak csak érzeni lehetet, de kimagyarázni lehetetlen. Paraditsomnak is neveztetik a zsidóknál a boldog nyugalomnak és jutalomnak helye Lúk. XXIII. 43.

5., - 7: Ilyen különböztetéssel, melyre engem Isten méltatott, annyival inkább ditsekedhetem, mivel azt semmiképen magamnak, hanem egyedül csak Isten' kegyelmességének tulajdoníthatom és köszönni tartozom. Ami pedig azon tselekedeteket illeti, melyek Isten után az én egygyütt munkálkodásommal is vitettek végbe; legtanácsosabb nékem kiállott szenvedéseimről emlékezni, melyek engem is gyarlóságomra figyelmeztetnek, néktek is hasonló környűállásokban a békeséges türésre ösztönül szolgálnak. Lehetne ugyan egyéb érdemeket is előhoznom a nélkül, hogy hivságos fitogtatás és esztelenkedés felől helyesen vádoltathatnám: mivel igazat szólnék, és csak elöttetek történtt néktek is ártalmas megkisebbitésennek helyrehozására intéztetnék beszédem. Azonban szánsszándékkal mérséklem magamat; mert nem akarnám, hogy valaki magának többet képzeljen felőlem, mint a mennyit rólam tanítóbeszédjeim és tselekedeteim bizonyítanak. Csak ugyan az alázatosságnak minden kegyelmek ajándékok és kedvezések között is bennem fentartására Isten is különösen gondoskodott testi fájdalmakat bocsátván rám, melyek gyakran olly alkatlanok: hogy már többször esedeztem az Úr Jézus Krisztusnak ezen bajomtól való szabadításom végett. A testbe adott hegyes törönbűlts Tertulianus éles főfőjást, szent Tziprianus a halandó gyar-

lóságot, szent Krlzosztomus és Hieronimus erős testi fájdalmakat értenek. Bátran lehet tehát ezen a testet szűrő kinzó tört, mely nem minden emberben egyiránt találtatik, hanem különösen Pálnak adatott, oly éles fájdalmakra magyarázni, a minőket a köszvény vagy nyilallás szokot okozni, mellyek azért itt erőtlenségnek vagy is Mát. VIII. 17. szerint betegségnek neveztetnek, — nyakonütésekhez hasonlittatnak, — a sátánnak vagy is a gonosz léleknek mint eszköznek Kir. 1. XVI. 23. XVIII. 10. — Jób. I. II., vagy mint az első vétek által minden viszontagságok' szerzőjének, vagy mint minden szent törekedések' ellenségének Pét. 1. V. 8. tulajdonittatnak, — és a korintusi hivek előtt is Gal. IV, 13. 14. ként tudva valának. Ezen magyarázást kívánja a 9. és 10. vers is: mivel a 9-ben mondatik, hogy a Krisztusnak munkálkodó erejét hatalmát inkább lehet tapasztalni az erőtlen testben vagy is a gyengélkedő beteges tanítónak az evangéliom' terjesztésében iparkodó sikeres fáradozásaiban; a 10-ben pedig Pál a Krisztusért való szenvedései közé erőtlenségeit is számítja, mellyeken Pálnak már 60. esztendő korához képest a sok fáradság által okozott betegségeit leghelyesebben érthetni. Azonban mivel a testnek nyavalyái közé különösen tartoznak az azt erőtlentető és fonnyasztó fajtalan vágyak tüzek, mellyeket a gonosz lélek kiéértöképen a képzelődést tisztátalan képekkel háborgatván felizgat; lehet itt a testben adatott hegyes törön ezen rendetlen vágyakat is érteni: mellyekkel mint az emberi természet' megvesztegetésének következtével a jámborokat is küszködni ongedi Isten; hogy szünetlen segítő kegyelemért hozzá folyamodni s így magokat megalázni kényszerítettessenek, a nyertt kegyelemmel pedig munkálkodván és a bűnnek győzedelmesen ellentállván egygy felől a mennyei kegyelemnek, melly a könyörgőknek meg nem tagadtatik, hathatóságát, és a testi vétkek' távoztatásának lehetőségét tapasztalják bizonyítsák, — — más felől a jeles győzedelmek által az örökéartó boldogságban jelesobb mértékkel való részesülésre magoknak több érdemeket szerezzenek.

8. 9: Midőn itt Pál egyenesen az Úr Jézus Krisztushoz folyamodik segítségért, — Krisztustól Pálnak kegyelem és erő ígértetik, — a Krisztustól nyertt erőnek a viszontagságokon győzedelmes hathatóság tulajdonittatik, — az Úr Jézus Krisztus mindenható isteni személynek lenni vallatik, tanittatik.

14: Pál először Kor. 1. XVI. 5, — másodszor Kor. 2. I. 15. képest, és így most már harmadszor készült Korintusba menni; azonban mind eddig tsak egygyszer, midőn azon gyülekezetet a keresztény hitre téríté, jelent meg városjokban.

Világosító Hivatkozások.

2: Kor. 1. XV. 8. — — 10: AT. V. 41. — Róm. V. 3. —
 Filipp. IV. 13. — — 11: Ef. III. 8. — — 12. Róm. XV. 18. 19.
 — Kor. 1. IX. 2. — — 14: AT. XX. 33. 34. — — 15: Kol. I.
 24. — — 16: Tesz. 2. III. 8.

XIII. R É S Z.

Némelly korintusi keresztények ismét intettetnek a megtérésre, és fenyegettetnek megbüntetésökre a Krisztustól adott hatalommal. A költsönös szeretetnek ajánlásával, és némelly köszöntésekkel béfejeztetik a level.

1. Imé tehát, most harmadszor hozzátok jövök. Két vagy három tanúnak vallása által minden ügy elintéztetik. 2. Valamint már megmondottam, úgy újra is mondom, mintha jelen volnék, és még távol lévén azoknak, kik az előtt vétkeztenek, és minden egyebeknek irom: hogy ha ismét oda jövök, nem kedvezek. 3. Mivelhogy még is a felől kívántok bizonyosodni: valljon Krisztus szól-e általam? ámbár ő közöttetek nem erőtlennek, hanem hatalmasnak elégségesen bizonyította magát. 4. Mert ámbár az erőtlen emberi testre nézve megfeszítették; most még is az Istennek hatalma által él. Hasonlóképen mi is ötet követvén szenvedünk; de tőle segítettvén Istennek erejéből megbizonyítjuk

köztetek: hogy élünk. 5. Azonban önnön magatokat vizsgáljátok meg, ha vagytok-e a hitben? önnön magatokat kérdezzétek ki. Avagy nem ismerhetitek-e meg önnön magatokon, valljon lakik-e még bennetek a Jézus Krisztus? úgy már nem volnátok igaz keresztényekhez tartozók. 6. Reményilem pedig: hogy apostoli hatalmam' valósága felől megfogtok győződni. 7. Mindazonáltal kérem az Istent: hogy semmi gonoszt ne tselekedjete, és így hatalmamnak megbizonyíttatnia ne kellessék; hanem, hogy inkább ti jó tselekedetekkel foglalatoskodjatok, ámbár én hatalmamat nem fognám is nyilatkoztathatni. 8. Mert a feddhetetlen erköltsiség ellen semmi hatalmam nintsen, hanem csak annak védelmére. 9. De örülünk is, midőntmi erőtlenek vagyunk, ti pedig hatalmasok vagytok. És ez az, amit óhajtunk, a ti tökéletesedésetek. 10. Azokáért írom ezeket távol lévén, hogy megjelenvén keményebben ne bánjak veletek a hatalom szerint, mellyet nékem az Úr adot építésre, és nem rontásra. 11. Egyébiránt atyámfiak! jó kedvel legyetek, mindig tökéletesebbek lenni iparkodjatok, vigasztaljátok egymást, egyenlően értsetek, békeségben éljete; és a szeretetnek és békeségnek Istene lészen veletek. 12. Köszöntsétek egymást szent tsókkal. Köszöntenek titeket minden szentek. 13. A mi Urunk Jézus Krisztusnak kegyelme, s az Istennek szerelme, s a Szent Léleknek közöltetése légyen mindnyájotokkal. Amen.

J e g y z e t e k .

1: Most már, amint XII. 14. emlitém, harmadszori készültem után bizonyosan meglátogatlak benneteket. Tudjátok Mós. 5. XVII. 6. XIX. 15. szerint két vagy három tanúnak vallása teljes hitelességet szerez, a pernek véget vet; e mind rám mind

rátok alkalmaztatható. Rám nézve, harmadik feltételnek teljessége felől nem enged kételkednetek; ami pedig titeket illet; két levelem és Titus és így harmadszori intésem azoknak, kik magokat mind addig meg nem jobbitják, megáltalkodásjokat kételkedésen kívül fogja helyheztetni úgy: hogy már köteles leszek az ilyeneket büntetni.

3: Az Úr Jézus Krisztus hatalmát Pálnak tsodatételei és foganatos tanítása által, melyekre Pál csak eszközül szolgált, tökéletes meggyőződésig nyilvánosítja a korintusi hivek előtt.

4: Krisztus is erőtlennek tetszék, midőn emberi testje a kereszten függőt; de azért, még is hatalmas vala a benne lévő isteni erő által, melly által testjét feltámasztá, és szünetlen mennyből igazgatja anyaszentegyházát. Hasonlóképen én is gyarlónak tehetetlennek látszatom; de a bennem munkálkodó Istennek ereje által vagyón rátok nézve Krisztustól hatalmam, és avval élhetek.

5,-7: Ezen versekben háromszor *adokimi* megvettettek s egygyyszer *dokimi* helyesek görög szó használtatik; melly közönségesen ez ugyan a jóféle, ama pedig a hamis pénzekekről mondatik. Ezen szónak értelmét a magyarban csak több szó által lehet teljesebben kifejezni; de a hozzájáruló igéket az előző és következő versek nyújtják: mivel a korintusi hiveknek ugyan, a 2. és 5. versek' összeegygyeztetéséből, a keresztyén valláshoz igaz ragaszkodásjok, — Pálnak pedig a 8. 9. 10. vers szerént valóságos apostoli hatalma forgot kérdésben; melyekre *dokimi*, s *adokimi* szó alkalmaztatik. Mivel az apostolok' üdejében a keresztyén gyülekezetekben külső tsodálatos isteni ajándékokkal többen birtanak, és az apostoloktól általvett vallástudomány eleven emlékezetben vala; méltán mondá Pál az 5. versben: hogy a korintusi hivek már nem számíttathatnának az igaz keresztyényekhez, már megvettettek vólnának, ha magoknak bizonyosságot szerezni nem tudnának a felől; valljon lakik-e még kebelükben az igaz keresztyén vallásnak virágzása által az Úr Jézus Krisztus?

8: Az e versben kétszer említett *alethias* görög szó a diák fordítás szerént is annyi mint *igasság*. Azonban, a 7. versben a gonosz és jó tselekedetekről lévén a beszéd, a nyomon következő és *mert* szótskával összevetött versnek is különösen a keresztyén

vallásnak erköltsi igassága, az erköltsi tökéletesség, melly ellen az apostolnak büntető hatalmát használnia nem lehetet, tárgya.

13: Ámbár itt az *Isten* nevezet csak az Atyának tulajdonittatni látszatik; mivel mindazonáltal a Jézus Krisztus Úrnak, — a Lélek Szentnek neveztetik, — az Úr Jézus Krisztustól a kegyelem, a Szent Lélektől a mennyei ajándékok osztogattatni az emberekkel közöltetni bizonyíttatnak: az egygy Istenségben három egyenlő mindenhatóságú személy vallatik.

Világosító Hivatkozások.

3: Kor. 1. I. 4, -7. — — 4: AT. III. 17. — Kor. 1. II. 8.
— Filip. II. 7. 8. — — 5: Róm. VIII. 9. 10. — Kor. 1. XI. 28.
— — 7: Gal. VI. 14. 17. — — 9: Kor. 1. IV. 10. — — 11:
Róm. XII. 16. 18. XV. 5. 6. 33. — Filip. II. 2. IV. 7. — — 12:
Róm. XVI. 16. — — 13: Róm. I. 7. V. 5. — Kor. 1. XII. 4.
5. 11.

SZENT PÁL APOSTOLNAK

a

Galátziaiakhoz irtt
levele.

E l ő s z ó.

Galátzia Kiss Ásiának tartománya vala napkeletről Kapadótziával, napnyúgotról Bitiniával, délről Pamfiliával, és éjszokról a fekete tengerrel határos. AT. XIV. 6. 7. szerint Pál Barnabással Derben és Lisztra városokban és azok környékében hirdeté a keresztény vallást; e két város pedig Galátziához tartozot, és ahhoz tsatoltatott Augusztus római tsászár által, kitől Amintás galátziai királynak ajándékoztatott. Innét könnyen elterjedhetet a kereszténytanítás az egész tartományra, melyet Pál AT. XVI. 6. ként tsak általútazván, később pedig AT. XVIII. 23. ott tovább is mulatván meglátogatot.

Ámbár a görög sarksorban, melly későbbi jegyzet, Róma neveztetik mint e level' irásának helye; mindazonáltal hihetőbb: hogy siriai Antiókia városban Kr. 50. esztendeje körül kelt légyen. Tudniillik: Pál fogságáról bilintseiről azon levelekben, mellyeket Rómából irt, emlékezik Ef. III. 1. IV. 1. VI. 20. — Filip. I. 13. — Kol. IV. 18.; ezen levelben pedig az érintett szo-

morú helyhezteséről hallgat. — E levelnek fő tárgya arra birni a galátziai hiveket: hogy a Móses' törvényétől, melly már megszűnt, álljanak el; még is az ezen sürgetést illető Jerusalemben tartott apostoli gyülekezetnek határozása AT. XV. 28. 29., mellyet Pál maga AT. XVI. 4. utazásában mindenütt kihirdetet, és teljesítettni parantsolt, elő nem hozatik; sőt II. 10. azt vallja Pál: hogy Jerusalemben való utolsó mulatásakor tsak a palesztinai szegény keresztények' részökre a segedelempénzgyűjtésnek ajánlása hagyaték meg néki. Tovább ugyan e tárgyról említi Pál II. 11. hogy Pétert megdorgálta, midőn úgy viselé magát, mintha a keresztények a Móses' törvényét is megtartani kötelesek vólnának; holott azt, hogy maga Péter első mondotta ki a jerusalemi apostoli gyülekezetben az ellenkező, s a keresztényeket felszabadító végzést, nem érinti. — Mindjárt a levelnek kezdetjén a felől panaszkodik Pál: hogy a galátziai hivek olly hamar hajlottak el a nékik hirdetett tiszta evangéliomi tanitástól; tehát e levelnek megtérésjök után nem sokára kellett elküldetnie. — — Mind ezekből következik: hogy ezen level nem Rómából, hanem a jerusalemi apostoli gyülekezet előtt, és tsak hamar a galátziai hivek' megtérése után iratott. Hogy pedig Siriának Antiókia városában történt e level' írása, AT. XIV. 6. 7. 21. 27. 28. szolgálnak vezérül; mivel azokhoz képest Pál Galátzia tartományban is hirdeté az evangéliomot, és azon utazását elvégezvén visszatére Antiókiába, ahol azután sokáig mulatot, és a galátziaiak' ingadozását megérté; a honnét ugyan ezen levelben vitatott kérdésnek miatta Barnabással és némelly másokkal Jerusalembé méne, s ott az apostoli gyülekezetben hosszú értekezés után a határozásban is részt vet. E levelnek tartalma következő: Szokott köszöntéssel elkezdvén Pál irását jelenti tsodálkozását a galátziai hiveknek habozásjok, és az igaz keresztény tanítás-

tól olly hamar eltávozásjok felől; bizonyítja: hogy ő nékik a tiszta keresztény vallást hirdette; átkot mond a tévelygések' hintőjére; rövideden előterjeszti életjét Jerusalemben a keresztény hitre; való térése után negyedik megjelenéséig; tovább megmutatja: hogy a Móses' törvényét az új szövetségi hivek nem kötelesek megtartani, sőt tartoznak attól elállani; inti a hiveket az igaz kereszténytanításban való állhatatosságra, s a jó erköltsű életre; végre oktatja őket; miképen kellessék nékik magokat egymás és a tévelygő tanítók iránt viselniük, és önnön életmódját említvén jó kívánattal béfejezi sorjait

I. R É S Z.

Pál Istentől küldetését és tanításának igasságát bizonyítja.

1. Pál, apostol nem az emberektől se nem ember által, hanem a Jézus Krisztus, és az Atya Isten által, ki a Krisztust feltámasztotta a halálból; 2. És minden atyafiak, kik velem vágynak köszöntik a galátziai gyülekezeteket. 3. Kegyelem néktek és békeség az Atya Istentől és a mi Urunk Jézus Krisztustól; 4. A ki ön magát adá áldozatul a mi bűneinkért, hogy kiragadna bennünket e jelenvaló gonosz világból a mi Istenünknek és Atyánknek akaratja szerént. 5. Kinek ditsőség mind örökön öröké. Amen. 6. Tsodálkozom: hogy ti olly hamar elhagyván azt, a ki titeket hivat vala a Krisztus' kegyelmére, más evangéliomra elhajlotok. 7. Holott nintsen más evangéliom; hanem vágynak némellyek, kik megháborítanak titeket, és a Krisztus'

evangéliomát elfordítani akarják. 8. De ha szinte mi is, avagy egygy mennyei angyal hirdetne ti néktek valami olyant, ami ellenkeznék azon tanitással, mellyet mi hirdetünk néktek; átok légyen. 9. Amit pedig most mondék, azt meg nem másolom, hanem még újra is azt mondom: ha valaki néktek hirdet valamit, ami ellenkezik azon tanitással, mellyet általvettetek; átok légyen. 10. Mert valljon mostan emberektől-e vagy Istentől származott tanitásnak elhitelét sürgetem-e? avagy embereknek ügyekszem-e tetszeni? bizonyára, ha még embereknek kedvökben volnék, a Krisztus' szolgálja nem volnék. 11. Tudtotokra adom azért néktek atyámfiai! hogy az evangéliom, mellyet én hirdettem, nem emberi találmány. 12. Mert én is nem embertől vettem azt, sem pedig nem tanítottam arra; hanem a Jézus Krisztusnak kijelentése által nyertem. 13. Mert halottátok azelőtti magamviselését a zsidó vallásban; hogy felette igen háborgattam az Isten' anyaszentegyházát, és pusztítottam azt; 14. És felyülhaladtam a zsidó törvényben sokakat, kik az én nemzetemből velem egygyüdejűek valának, azoknál nagyobb buzgóskodással követvén az atyaktól általvett hagyományokat. 15. De mikor Istennek tetszet, ki az én anyám' méhétől fogva elválasztot, és az ő kegyelméből elhivot vala engem: 16. Hogy az ő Fiát nékem megjelenené, s annak a pogányok között hirdetését nékem meghagyná; haladék nélkül, a testtől és vértől többé tanátsot nem kérvén, engedelmeskedtem. 17. Még Jerusalembé sem tértem vissza azokhoz, kik én előttem való apostolok; hanem Arábiába mentem, és ismét visszajöttem Damaszkusba. 18. Azután három esztendő múlva jöttem Jerusalembé Péternek meglátogatására, és tizenöt napig maradtam nála. 19. Mást pedig az apostolok közzül senkit nem láttam, mint Jakabot az Úrnak attyafiát. 20. Ezekben pedig, mellyeket néktek irok, imé Isten bizonyásá-

gom, hogy nem hazudok. 21. Azután mentem Síríának és Tzilitziának tartományaiba. 22. Személyemre nézve pedig isméretlen valék a Judeában való keresztény gyülekezetek előtt. 23. Hanem csak hallották felőlem mondatni: hogy az, a ki egygy üdőben minket háborgat vala, mostan hirdeti azon tudományt, mellyet az előtt eltörülni iparkodék. 24. És ditsöitlik vala az Istent én érettem.

J e g y z e t e k.

1: Pál az apostoli hivatalra emberektől vagy is az apostoloktól se nem választtatott, se nem küldetett, mint Mátyás, vagy a hét diakonusok, vagy Márk, Lúkás, Timoteus, Titus; hanem épen úgy mint az első 12 apostolok Istentől ezen hivatalra rendeltetve lévén magától az Úr Jézus Krisztustól ámbár már feltámadása után hatalmaztatott meg AT. IX. 1, - 28. Ezekkel egygyezőleg Pálnak a püspöki főeggyházi foglalatosságokra felszentelése is a Szent Lélektől származott kijelentés' következésében AT. XIII 1. ámbár Krisztus Urunknak rendelése szerint hasonló főelőjárók által vitetett végbe.

4: Az ó szövetségi papok leölt barmokból mutattak bé áldozatokat; de az Úr Jézus szabad akarattól vállaltt, és a keresztfán szenvedett testi halála által ön magát áldozta fel a bűnös emberi nemzetért: hogy mindnyájan, kik a keresztény vallásnak elfogadása és követése által a megengesztelés' áldozatjában részesülnek, a vétkeiségtől és annak büntetésétől, mellynek egyébiránt a jelen világnak emberei alávetve vagynak, megszabadúljanak; és ez vala iránya a mi közönséges teremő és megtartó Atyánknek az Istennek, midőn az Úr Jézust e világra küldé, s az új szövetséget megállapítá.

6, - 9: Ezen versekből világos: hogy a keresztény vallásban nem szabad senkinek legkissebbet is, valami a hitet és erköltsi tudományt mint a vallásnak elválhatatlan két fő részeit illeti, akar mi okra nézve elváltoztatni. Tsodúlva hallám, úgymond Pál, hogy olly hirtelen engedétek magatokat eltántoríttatni azon val-

lástanítástól, melyet az Úr Jézus Krisztus kijelentet, melyre Isten titeket általam megtérítet, és eltsábbitatni más helytelen hozzáadatokkal meghamisított vallástudományra. Azért bizonyosokká teszlek benneteket: hogy, valamint lehetetlen egygy mennyei angyalnak az isteni kijelentéssel ellenkezőt hirdetni, úgy lehetetlen, hogy a tőlem előterjesztett vallástanítással ellenkező tudomány igaz legyen, akarki hirdesse azt, ki ezen vakmerősége miatt Isten országából való kirekesztést kárhozatot von fejére.

10: A keresztény vallásnak igaz tanítója csak a Krisztusnak mint Urának ügyekszik tetszeni, neki szolgál, tőle függ; azért a Krisztustól általvett tanítást eredeti épségében terjeszti elő, az embereknek izlésökkel kívánságaikkal neheztelesökkel nem gondolván. A ki ellenkezőképen tselekszik már nem Krisztusnak, hanem a maga hasznának szolgál, melyet kötelessége teljesítésénél többre betsúl.

12: Amit Pál itt maga felől bizonyít, azt tsodatételek által erősítette; ugyan azért nem lehet kételkednünk írásainak leveleinek igaz voltjokról: mivel isteni kijelentésből eredett és a 8. 9. vers szerint isteni igazgatás alatt tiszta eredetiségében hirdett tanítást foglalnak magokban. Megegygyez o vallástótellel AT. IX. 20, - 22, mely szerint Pál a nélkül, hogy vagy az apostolok' írásait olvasta vagy tőlök tanítattott volna, megtérése után mindjárt tüzesen hozzá fogot a keresztény vallás' hirdetéséhez.

16: Test és vér zsidószólásként annyi, mint ember Mát. XVI. 17. Tudniillik, Pál az Istentől nyertt kijelentésnek valóságáról meggyőződvn, a felől más emberekkel, a zsidó nemzet' papjaival tudósaival nagyjaival jóbarátjaival többé nem értekezet nem tanátskozot, hanem tüstént az isteni akaratnak teljesítéséhez lelkesen, a legnagyobb buzgósággal hozzá látot.

17: Arábia nagy kiterjedésű a veres tenger és a persiai tengerből közt fekvő tartomány, mely sok pusztá térei miatt zsidó nyelven araba vagy is pusztaságnak nevezteték, és három részre, a köves pusztá és szerentsés arabiára oszttatik. Pálnak Arábiába utazásáról, és ott mulatásáról Lúkás az AT. nem emlékezik; mivel oda nem annyira a keresztény vallásnak hirdetése mint életjének ellenségei' agyarkodásaitól megmentése végett menedék helyet keresni sietet Pál, és mihelyest az ellene támadott első dü-

hős felhevülést letsillapodottnak megérté, azonnal visszatért Damaszkusba,

18: Mivel Pál, ámbár természetfeletti jelenet által magától az Úr Jézustól választtatott és meghatalmaztatott az apostoli hivatalra, még is megtérésének helyéről legelőször egyedül azon okból méne Jerusalembé: hogy ott Péterrel megismérkedjék, kinél tizenöt napig mulatot; világos, hogy Péter az apostolok között elsőnek, a keresztény anyaszentegyházban fölöljárónak tiszteltetett, kivel azért Istentől nyertt kijelentés szerint is szükséges vala Pálnak értekeznie, minekelőtte az evangéliomnak közönséges hirdetését elkezdené.

19: Ifjabb Jakab, kinek atya Alfeus anyja pedig Mária a Jézus' anyjának húga vala, tágasabb értelemben neveztetik az Úr Jézus' atyafiának Mát. XII. 46. 47. XIII. 55.

Világosító Hivatkozások.

1: AT. II. 24, -32. — — 3: Kor. 1. I. 3. — — 4: Mát. I. 21. — Ján. X. 18. — Róm. V. 15. XII. 2. — Tit. II. 14. — — 5: Mát. VI. 13. — Róm. I. 25. — — 6: Tesz. 1. V. 24. — 2. II. 14. — — 7: AT. XV. 1. — — 8: Róm. IX. 3. — Kor. 1. II. 2. XV. 3. XVI. 22. — — 10: Tesz. 1. II. 4. — — 11: Kor. 1. XV. 1, -3. — — 12: Ef. III. 3. — — 13: AT. IX. 1. 2. — — 14: Filip. III. 5. 6. — — 15: Jer. I. 5. — AT. IX. 5. 15. — Kor. 1. XV. 10. — — 17: AT. IX. 8. 20. — — 18. 19: AT. IX. 26. XXI. 18. — — 21: AT. IX. 25. 30.

II. R E S Z.

Előterjesztetik: hogy Pálnak tanítását Péter Jakab és János apostolok helybehagyják, Pálra különösen a pogányok megtérítése bízott, Pál Kéfást vagy is Pétert nyilván megfedd, a megigazulás hit által és nem az ó törvénynek megtartása által nyeretik.

1. Azután tizennégy esztendő múlva ismét felmenék Jerusalembé Barnabással egygyütt, mellém vévén Titust is. 2. Felmenék pedig isteni jelenésnek következésében, és eleikbe adám az evangéliomot, mellyet a pogányok között hirdetek; különösen pedig előterjesztém ezt azoknak, kik fő tekintetbe valának: hogy eddigi és további törekedéseim kívánt hasznoktól meg ne fosztathassanak. 3. Azonban még Titus is, a ki velem vala, ámbár görög volna, nem kényszerítették a környűmetélkedésre; 4. Hogy megszegyenítettének egygynémelly bészínlett hamis atyafiak; kik mi közénk alattomban bétsúsztanak vala a mi szabadságunknak, mellyel mint Krisztus Jézusnak hívei birunk, kikémlelésére: hogy bennünket újra a szolgálat' törvénye alá vetnének. 5. Kiknek egygy óráig sem engedtünk abban, hogy magunkat sürgetésöknek alája vetettük volna; hogy az evangéliomnak igassága nálatok épségben megmaradjon. 6. Ami pedig azokat illeti, kik legjelesebbeknek lenni állittatnak; minéműek voltanak légyen valaha, semmi közöm hozzá; elég, hogy az Isten az embernek személyét nem nézi. Engem ugyan azon fő tekintetűek semmire nem tanítottak. 7. Sőt inkább meggyőződván a felől: hogy én rám bízott légyen az evangéliomnak a pogányok között való hirdetése, mint Péterre a zsidók között; 8. Mivelhogy a ki Péterrel munkálkodék az apostoli hivatalnak a zsidók között teljesíté-

sére, az munkálkodék velem is a pogányok között; **9.** És megismérvén a nékem adott kegyelmet, Jakab, Kéfás és János, kik oszlopok gyanánt tiszteltetnek, nékem és Barnabásnak a társaságnak bizonyítására jobb kezöket adák, és abban megegygyezének: hogy mi a pogányok között tanítsunk, ők pedig foglalatatoskodnak a zsidók között; **10.** Tsak azt kívánák tőlünk: hogy szegényeikről megemlékeznénk. Melly kívánságot ügyekeztem is teljesíteni. **11.** Midőn pedig Péter Antiókiába jöt volna, szemtől szembe ellene állék néki: mivelhogy érdemes vala a feddésre. **12.** Tudniillik: minekelőtte valaki jöt volna Jakabtól, a pogányságból megtért hivekkel egygyütt eszik vala; minekutánna pedig azok elérkeztenek, megvonja, s elszakasztja vala magát félven a környülmélettektől. **13.** Hasonló tettetésképen pedig vele egygyütt viselik vala magokat a többi zsidók is úgy annyira: hogy még Barnabás is az ő színeskedésöknek társaságában eltsábittatnék. **14.** De mikor észrevettem volna: hogy az evangéliomnak igasságához képest egyenes úton nem járnának, mondék Péternek mindenek előtt: Ha te zsidó lévén a pogányok' szokása szerént élsz, és nem a zsidók' szokása szerént; minek erőlteted a pogányságból megtértteket zsidóul élni? **15.** Mi született zsidók, és nem a pogányok közzül való bűnösök vagyunk; **16.** Még is meggyőzetetvén a felől: hogy nem az ő törvény' rendelkezésinek teljesítésök által, hanem a Jézus Krisztusban való hitnek általa igazúl meg az ember, — mi is a Jézus Krisztusban hittünk: hogy a Krisztusban való hitnek általa megigazulnánk, és nem a törvénynek szertartásai által; mivelhogy az ő törvényben parantsolt szertartásoknak teljesítésök által egygy ember sem igazúlhat meg. **17.** Hogyha pedig mi a Krisztus által megigazulást keresvén, mind a mellett még is bűnösöknek találtatunk, valljon tehát Krisztus a bűnösítésnek kiszolgáltatója-e? távol légyen. **18.** Úgy, de

ha azt, amit lerontottam, ismég felépitem; már ön magam a törvényt általhágó bűnösnek magamat lenni vallom. 19. Azonban én az új törvény által az ó törvénynek meghaltam; hogy Istennek éljek. A Krisztussal egygyütt úgy szólván a keresztre feszíttettem; 20. Ugyan azért noha én is élek, valójában még is többé már nem én élek, hanem a Krisztus él én bennem: mert a melly életet most a testben töltök, azt az Isten' Fiában való hitnek általa élem, ki szeretet engem, és ön magát feláldozá érettem. 21. Ezt az Isten' kegyelmét meg nem vetem: mert ha az ó törvény által történhetnék a megigazulás; úgy ok nélkül halt volna meg a Krisztus.

J e g y z e t e k.

1. 2: Pál megtérésétől számítva 14. esztendő múlva jöve ismét Jerusalemba a végett: hogy akkori s azután hallgatóinak teljes megnyugtatótatásjokra tanítását nem ugyan a jerusalemi egész keresztény gyülekezettel, hanem az apostolokkal és ottani egyházai előjárókkal, mint nagyobb tekintetűekkel közölné, s így megegyezésöket és jóváhagyásjokat nyervén annál sebesebb előmenetellel folytathatná hivatalát. Ezen alkalmatossággal az alább következő 10. és 11. versként Pál irányát tökéletesen elérvén, csak azon rábizattal tért vissza: hogy a szegény hivek' felsegítéséről gondoskodják. Azért Pálnak itt említett Jerusalemba második útazása egygy avval, melly AT. XI. 30. hasonlóképen Barnabásnak társaságában és pedig segedelempénzfelvitel' ügyében történtnek érinttetik; de egészen különböz attól, melly AT. XV. leiratik: mivel ez a Móses' törvénye felől támasztott kérdésnek elintézése miatt vállaltatott, az akkor hozott apostoli végzést pedig e levelben Pál szóval sem említi, ámbár egész levelét főképen azon versengésnek letsendesítésére írta.

3: Mivel Pál levelének fő tárgyát avval kezdi: hogy Titus útítársa, ámbár pogány szüléktől származása tudva volna, Móses'

törvénye szerint a környülméletésnek magát alávetni a Jerusalemi keresztény gyülekezetnek egygyházi előljáróitól nem kényszerítették; ez újra bizonyítja: hogy e level a jerusalemi apostoli gyűlés előtt íratott; másképen nem ezen egygyes esetre, hanem inkább az általános végzésre hivatkozot volna az apostol.

4, - 6: Találkozásának ugyan Jerusalemben, a kik a keresztény vallásnak álortzája alatt magokat közénk befúrák: hogy kivisgálhassák, mennyire terjesztjük ki a keresztény szabadságnak elveit, és hogy a Móses' törvényének igáját ismég nyakunkra vetnék. De távol légyen, hogy mi javaslásjoknak legkevesebbet is engedtünk volna; sőt inkább tántorithatatlanul ragaszkodánk azon igazhoz, mellyet a keresztény vallás szerez, hogy azt teljes épségben néktek és minden pogányságból megtértt keresztényeknek megtartsuk. Azonban a legelőkelők Jerusalemben, (Péter Jakab János apostolok 9. v.) kiknek előbbi tudatlan halász állapotjokat, Isten az embernek külső körülményeire nem figyelmeztvén, leírni a jelen tárgyhöz nem tartozik, tanításomat tökéletesen helybehagyák a nélkül, hogy akarmi keveset hozzáadtak, vagy engem valami új előttem még ismeretlen hitágazatra erköltsszabásra oktattattak volna.

7. 8: Péter a zsidóknak, Pál pedig a pogányoknak apostolul tanítóul nem úgy rendeltetett Istentől, mintha Péternek pogányokat Pálnak zsidókat oktatnia szabad nem vólt volna: mert az AT. könyve ellenkezőt bizonyít; hanem Péter kiváltképen a zsidóknak Pál különösen a pogányoknak térítésökkel tartozék, köteles vala Isten' akarátja szerint foglalatoskodni.

9: Kéfás siriaikaldeai nyelven annyi mint görögül Petrosz az az kösziklás, melly nevet az Üdvözítőtől nyeré Simon Jona' fia apostol Ján. I. 43. — Pál e levelben I. 18. II. 7. 8. háromszor Péter, ismét II. 9. 11. kétszer Kéfás nevet említ; innét kitetszik: hogy akkor Simon első apostolnak mind a két neve gyakoroltaték; Páltól pedig mind a kettő azért is hozaték elő, hogy a galátziai hivek ugyan azon főtekintetű apostolról értsék az őtet illető kifejezéseket. Midőn Pál másodszor AT. XI. 30. Jerusalemben mint keresztény megjelenék, Jakab Jánosnak testvérje még élt; azért három oszlopnak Péter, nagyobbik Jakab, és ennek testvérje János mondatnak a hivektől: mivel az evangéliomos könyvek szerint ezen három apostolok többször az Úr Jézustól

megkülönböztettek, ditsőséges színe' változásának szinte úgy mint haldokló küszködésének csak ők valának tanúi.

11. 12: Ámbár Antiókia városban már számos és nevezetes keresztény gyülekezet virágzott AT. XI. 20. 26., mely többnyire a pogányok közül megtért hivekből állott; még is oda jöve Péter, tudniillik, hogy mint főpásztor főeggyházi előljáró őket meglátogatná. Ezen alkalmatossággal Péter és vele több zsidókból lett keresztények a pogányságból megtért keresztényekkel egygy asztalnál evének a Móses' törvényében megtiltott étkekre nem figyelmeztetvén; azonban kisebbik Jukabtól Jerusalemtől püspökétől oda érkezvén némelly zsidó hitek, kik még a Móses' törvényét is követték, ezeknek tetszeni akarván Péter felkele azon asztaltól, mintha ő is még a Móses' törvényének megtartását szükségesnek vélné, s ezt utánna többen is tselekvék a pogányságból megtért keresztényeknek megszomorításjokat és megzavarásjokat okozván. — Péter első tselekedetje viseletje által a Móses' törvényének megszűnése felől meggyőződését már elégségesen bizonyította; azért ellenkező második tselekedetje eltávoztása csak zsidó nemzettársai iránt való különös hajlandóságnak kéméllésnek kedvkeresésnek és bizonyos félénkségnek, amint a 12. versben mondatik, nem pedig a vallásban való ingadozásnak vala hibája. Mindazonáltal Pál, kiro kiváltképen a pogányok' térítése bizaték Istentől, Péternek ütköztető viseletjét nem állhatván, őtet elég hosszsan megdorgálá, s o történetnek leírásával a jelen szakasznak 12. verseit bétölté a nélkül: hogy Péter' részéről valamelly menteséget tzáfolást vagy neheztelést említene erről való hallgatásával a szemrehányásnak alaposságát és Pétertől is helybehagyását jelentvén. Ha már okát vizsgáljuk: valljon miért iktatta be Pál o dorgálást olly környülállásosán levelébe? alig lehet mást találni annál: mivel Péter az anyaszenteggyháznak főpásztora főelőljárója vala s azért így okoskodék az apostol a zsidóskodó galátziaiak ellen: Ti Pétert, a keresztény anyaszenteggyház' főpásztorának, főapostolnak tisztelitek; úgy de én Pétert is keményen megdorgálám, midőn a Móses' törvényének további kötelezését viseletjéből sajdittatá, semmi feleletet nem vévén tőle: tehát ne tsodáljátok, hogy a közöttetek e tárgyra nézve elhíntegtetett valóságos tévelygés ellen tüzesen kikelek, sőt inkább ti is a hibának tsendes megismérésében és megjobbításában Kéfásnak a kő-

sziklásnak a főpásztornak kövessétek nyomait. Ezen magyarázatot erősíti az itt különösen használtt Kéfás név, melyet Krisztus Simonnak mindjárt első megjelenésekor rendelt, és azután az egygyházi főkormánnyal egygyütt adot öszveköttöt.

14: Mivel Péter előbb már a Móses' törvénye szerint tiltott étkekben részesült, és Jerusalemben is ezt a szokást tartani Páltól tapasztaltaték; így szólítá őtet Pál: Ha te született zsidó lévén az étkekben való részesülésre nézve nem a zsidóknak Móses által szabott törvényeiket hanem a minden valogatás különbözés nélkül az élelemszereket használó pogányokat követed; miért szolgáltatasz okot a pogányságból megtértt keresztényeknek azon vélekedésre: hogy ők mint keresztények is kötelesek az ó szövetségi ételszabályokat megtartani.

15: Ha mi, — kik hamis isteneket nem imádtunk, sem isteni törvénynek ismértje nélkül nem nevekedtünk fel mint a pogányok, hanem igaz Istent és annak törvényét tisztelő szüléktől származván, a törvény' megtartásához hozzá szoktunk, — még is az ó szövetségi törvény felől most másképen gondolkodunk; valljon szabad-e meggyőződésünkkel ellenkező viselet által a keresztény vallástól a pogányokat idegeníteni?

17: Mi zsidók a keresztény vallásra a megigazulásnak megnyerése végett tértünk, a keresztény vallás pedig az ó törvényt mint annál tökéletesebb megszüntette, annak helyébe következet; ha tehát még is köteleseknek vélnők magunkat az ó törvénynek megtartására: úgy teljes igazulást még nem nyertünk volna, sőt az ó törvény' elmellőzésével megszegésével vétkeznénk, Krisztus pedig a vétkezésnek volna szerzője. De ez lehetetlen; tehát az ó törvénynek megtartására a keresztények nem kötelesek, és o szerint az Úr Jézus tanításának nyomán tselekedvén nem hibáznak.

18: Ha az ó törvényt, melyet mint a megigazulásnak megszerzésére elégtelent elhagytunk, most ismét kötelezőnek tartjuk; úgy ön magunkat vétkeseknek valljuk: mert újra felállítani iparkodunk azt, amit lerontottunk.

19: Midőn az Úr Jézus Krisztus a keresztfán a megengesztelésnek nagy áldozatját bémutatá, egygyzersmind minden ó szövetségi áldozatokat és avval öszveköttöt egyéb szertartásokat

megszüntetett, kötelező orejektől megfosztot, eltörlöt. Tehát ugyan a keresztfán az ó szövetségi törvény minden keresztényekre nézve megerősítettetett, és meghalt; viszontag pedig minden keresztények az ó szövetségnek meghaltak, hogy az új|szövetség szerint Istennek akaratját tökéletesebben teljesítsék.

20: Én ugyan, folytatja Pál valóságosan a keresztfára nem feszítetttem, halandó testben még élek; de többé már nem mint zsidó, hanem mint keresztény élek, és egész életemet az Isten' Fia által kijelentett legszentebb tanításhoz minden szorgalomtossággal alkalmaztatom.

21: Távól legyen, hogy Istennek a keresztény vallás által az emberi nemzet iránt bizonyított kegyelmességét megvessem; amit tselekesznek azok, kik a Móses' törvényét is régi kötelező erejében megtartani akarják: mert ha a megigazulásra az ó törvénynek megtartása szükséges, úgy haszontalan halt volna meg Krisztus, amit még is a zsidóságból megtért keresztények sem mernek állítani.

Világosító Hivatkozások.

6: Mós. 5. X. 17. — Jób. XXXIV. 19. — Bölts. VI. 8. — Sir. XXXV. 15. — AT. X. 34. — Róm. II. 11. — Ef. VI. 9. — Kol. III. 25. — Pé. 1. I. 17. — — 7: AT. IX. 15. — — 8: Róm. XV. 18. 19. — — 10: AT. XI. 28, -30. — — 14: AT. X. 28. — — 16: Róm. III. 20, -28. — — 19: Róm. VI. 11, -14. — Kol. II. 20. — — 20: Ján. X. 18. — Róm. IV. 25. XIV. 15. — Ef. V. 2. — — 21: Róm. III. 20. IV. 14.

III. R É S Z.

Nem az ó törvény' rendelkezéseinek teljesítésök által hanem a Krisztusban való hit által történik a megigazulás; az ó törvénynek megtartására többé senki sem köteles.

1. Óh balgatag galatabéliek! kitsoda ígézet meg titeket: hogy ne engednétek az igasságnak? kiknek szemek

előtt a Jézus Krisztus olly teljességgel festteték le, mint ti közöttetek megfeszítettet volna. **2.** Tsak azt akarom tőletek megtudni: valljon az ó törvényben rendelt tselekedetek által nyertétek-e a Szent Lelket, avagy a hallásból értett hitnek általa? **3.** Illy esztelenek vagytok-e: hogy a lelket tökéletesítő iparkodással elkezdvén megtérésteket, azt testi gyakorlásokkal béfejezzétek? **4.** Tehát illy sokat kellett-e szenvednetek hijába? és bár egyedül tsak hijába volna! **5.** Tehát: az, a ki a Szent Lélek' ajándékait szolgáltatja néktek, és tsodatételeket munkál ti közöttetek, az ó törvényben rendelt tselekedetekre nézve, avagy a hallásból nyert hitre tekintve viszi-e végbe ezeket? **6.** Mint irva vagyon: Ábrahám hit Istennek, és az tulajdonittaték néki igazulásul. **7.** Ebből megérthetitek: hogy azok, a kik hisznek, azok Ábrahámnak fiai. **8.** Mivel tehát az irás' szerzője előre látá: hogy az Isten hit által fogja megigazítani a pogányokat; sokkal előbb azon örvendetes izenet hirdetteté Ábrahámnak: Te benned áldatnak meg minden nemzetek. **9.** Annakokáért azok, a kik hittel birnak, azok áldatnak meg a hiv Ábrahámmal. **10.** Ellenben, valakik tsak az ó törvényben rendelt tselekedetekhez ragaszkodnak, a büntetésnek átka alatt vagynak; mert megvagyon irva: Átkozott, valaki meg nem marad mind azokban, mellyek feljegyeztettek a törvénynek könyvében: hogy teljesíttessenek. **11.** Hogy pedig az ó törvény által senki sem igazul meg Isten előtt, nyilván vagyon: mert az igaz hitből él. **12.** De az ó törvény szerint nem hit által, hanem azoknak, mellyek meghagyattak, végrehajtásjok által él az ember. **13.** Krisztus pedig bennünket megváltot a törvény' büntetéseinek átkától, midőn mi érettünk lőn a büntetés' átokjává; mert irva vagyon: Átkozott, valaki fán függ; **14.** Hogy amaz Ábrahámnak ígért áldás a Krisztus Jézus által a pogányokra is szállna; hogy amaz ígért Szent Lelket vennők a hitnek

általa. 15. Atyámfiai! az emberek' szokása szerént szóklok: lám emberi törvényesen megállapított szövetségkötést senki fel nem bont, sem ellenkező rendelkezésekkel meg nem változtat; 16. Ábrahámnak pedig mondattak ígéreték és az ő maradékának; nem mondja: maradékainak; mintha sokról volna beszéd, hanem úgy szól mint egygyről: a te maradékodnak; a ki a Krisztus. 17. Azt mondom tehát: hogy a szövetségkötés, melyet az Isten már előbb megállapított a Krisztusra nézve a törvény által, mely négy száz harmintz esztendővel azután hozatott, erejétől meg nem fosztathatik az ígéretnek semmisítésére. 18. Mert, ha ama boldogító örökség a törvénynek megtartása által nyeretetnék, úgy már többé az ígéretnek nem tulajdoníthatatnék. Már pedig Ábrahámnak ígéret által ajándékozá Isten ama örökséget. 19. De mire való tehát a törvény? Hozzá adatott az általhágásoktól való *tartóztatásnak* miatta, míg eljönne ama maradék, kinek lett az ígéret; mely törvény angyalok által kiszolgáltattván a közbenjárótól kihirdettetett. 20. Ezen közbenjáró pedig nem vala tsak egygy *változhatatlané*; hanem az *ígéretet tévő* Isten az egygy *változhatatlan* valóság. 21. Tehát a törvény az Isten' ígéretjei ellen adatott-e? távol legyen. De, ha olly törvény adatott volna, mely megelevenítő hathatósággal birna; bizony a törvény' megtartása által történnék a megigazulás. 22. Már pedig az írás szerént minden ember a bűnnek vagyon alája vetve: hogy az ígért üdvösség a Jézus Krisztusban való hitnek általa adatnék a hívőknek. 23. Ugyan azért minekelőtte kihirdettetett volna a hitről szóló tanítás, a törvény alatt őriztettünk vala, és bészárva tarttattunk a jövő hitre, melynek kell vala kijelenttetnie. 24. Ezekhez képest az ó törvény minékünk a Krisztusra vezérlő nevelőmesterünk vala, hogy a hit által megigazulnánk. 25. De minekutánna felderült a hit; már nem vagyunk többé a nevelőmester alatt. 26. Mert mind-

nyáján Isten' Fiai vagytok a Jézus Krisztusban való hit által. 27. Mert valakik a Krisztusban megkeresztelkedtek, a Krisztusba öltöztetek fel. 28. Többé nintsen arra tekintet, valljon zsidó-e vagy görög, szolga-e vagy szabad, férjfiú-e vagy aszszony légyen-e valaki? mert ti mindnyáján a Krisztus Jézusban egygyek vagytok. 29. Hogy ha pedig ti a Krisztuséi vagytok; tehát Ábrahámnak is maradéka s így az ígélet szerint örökösök is vagytok.

J e g y z e t e k.

1: Igasságnak neveztetik az eredeti, tiszta, minden zsidó tordalékok nélkül való keresztény vallástanítás. A környülményes értelmes világos oktatásoknak hallásjok a festett képnek szemmel való látásához hasonlítottak.

2: A Szent Lélektől nyertt külső ajándékok, melyekben az ó törvénynek megtartása nélkül a galátziai keresztények is részesültenek, meggyőzhették volna őket, amaz ó szövetségnek megszűnése, s egyedül a keresztény vallásnak ezutáni szükségessége felől.

3: A Móses' törvényében az erköltsi szabályokat, melyek a természet' törvényéhez tartoznak, kivéven, külső testi szertartások parantsoltattak, és azoknak végbevitelökkel már teljesítettett a törvény; ellenben a keresztény vallás szerint a külső gyakorlásoknak belső ájtatosság, erköltsi jobbulás, az erköltsi tökéletességben szentségben való előmenetel nélkül nintsen betsök, és minden jó helyes hasznos tselekedeteknek Isten' szeretetjéből kellek szärmazniok, Isten' ditsőségére kellek intéztetniek. Azért az ó szövetség a testhez, az új szövetség a testnél sokkal nemesebb lélekhez hasonló.

4: A ki a keresztény vallásban meg nem nyúgodván, annak mint az örök üdvösségnek elnyerésére nem elégségesnek pótolására még az ó szövetségnek szertartásait is gyakorolja; nem tsak a keresztény vallásnak miatta kiállott szenvedéseinek semmi jutalmokat nem várhatja, hanem kétségeskedése és mások' botránkoztatása háborgatása miatt jövendő büntetést is okoz magának.

8: Hogy ha azon boldogság, melly Ábrahámnak és következőségének ígértetett Istentől a Móses' törvényének szoros megtartásától függne, mellyel a zsidók között tsak felette kevesen a pogányok pedig épen nem ditsekedhettek; úgy az isteni igazgatás alatt készültt ó szövetségi szent írásnak szerzője a Szent Lélek nem jövendőlhetne volna, hogy Ábrahám által minden nép meg fognak áldatni. Ellenben, amint kellek is, bételjesezik ezen jövendülés, az lévén Istentől határozva: hogy az Ábrahám általi áldásban való részesülés a keresztény vallás szerénti Istenben való hittől függjön.

10: Itt átok vagy büntetésnek átka annyi: mint súlyos büntetés; átkozott annyi: mint a vétkeknek igasságos fenyítésök miatt megbüntetett; amint ez világosan kitetszik Mós. 5. XXVII. és XXVIII. cikkelyeiből, mellyekre a törvénykönyv' nevezetje alatt Pál hivatkozik. Mivel főképen már Üdvöztünk' üdejében senki a zsidók között az ó törvényben foglaltt, és kemény büntetés alatt teljesíttetni parantsoltt minden rendeleteket meg nem tartá Róm. II. 17., -22. — AT. XV. 10; nyomos okra nézve állithatá Pál: hogy, valakik a Móses' törvényo által keresnek igazulást, és azért azt követni köteletségöknek lenni vélik, azok mind a büntetésnek, melly az ó törvényben az engedetleneknek határozottatott, átka vagy is súlya alatt maradnak, és azért szerentsétlenek, Ábrahámnak ígértt isteni áldásban nem részesülhetnek.

11. 12: Mivel már az ó szövetségben Hab. II. 4. kimondott: hogy az igaz ember hit, vagy is az isteni kijelentésnek elfogadása, Istenben vetett bizodalom, Isten iránt mindenfeletti szeretet által nyer boldog életet; a Móses' törvényében pedig többnyire a számtalanféle külső szertartások hiven teljesíttetni sürgettetnek: az ó törvénynek megtartása által nem lehet megigazulni.

13: Krisztus hiveit azon büntetésektől, mellyekkel a Móses' törvényében a rendeletszegők fenyegettetnek, megszabadította: midőn a legszörnyűbb testi kinokat fájdalokat magára vállalván a keresztfán testjére nézve boldogításunk végett meghalt, és úgy függöt, mint az egész nemzettől azon tsúfos kivégeztetésre átkozott íteltetett gonosztévő. — A zsidóknál szokás vala az elvesztett gonosztévők' testjét fakarókra, másoknak a vétkektől elrettentésük miatt felaggatni, és naplementéig függve hagyni; ezek-

ról, és annyival inkább az elevenen keresztfára felszegezettéről mondatik Mós. 5. XXI. 22. 23. amit az apostol előhoz.

14: Mivel a pogányok a Móses' törvényét nem követék, és azért a zsidóktól felette gyűlöltettek, a közfálnak, amint Pál ír Ef. II. 14. vagy is a Móses' törvényének le kellett szedetnie: hogy a zsidók és pogányok egygy vallásos társaságba, Istennek egygy népévé egygyesülhessenek, és a keresztény vallásnak boldogságában egyiránt részt vehessenek.

15, - 18: Senkinek sem szabad ígéretje ellen tselekedni, vagy mással kötött egygyezését önkénye szerént felbontani vagy változtatni. Már az új keresztény szövetség előtt a szent írás szerént két nevezetes szövetséget kötött Isten az emberekkel; tudniillik Ábrahámmal Mós. 1. XXII. 18. — és az Izrael' népével Mós. 2. XXI. 7. Ábrahámnak minden feltétel nélkül megígéré Isten: hogy az ő egygy jeles maradéka vagy is a tőle származó Üdvözítő által áldást boldogságot nyernek a földnek minden népei; melly ígéret az Úr Jézus Krisztusnak e földön megjelenése, tanítása, engesztelő véres áldozatja, s a keresztény vallásnak sebes terjedése által bételjesedék. A második szövetség 430 esztendővel később a Szina' hegyén az Izrael' népével állittatott fel; Tebben Isten életet, (üdeig és örökétartó boldogságot) ígért az Izrael' népének: ha mind azon parantsolatokat és rendeleteket hiven szorosan megtartandják, mellyek Móses által elejükbe terjesztettek, amire az Izrael' népe magát le is kötelezé; e már feltételekhez kötött szövetség vala, — s ő törvénynek ő szövetségnek hivatik. Azonban ezen második tsak egygy külön néppel, tsak bizonyos üdőre, tsak meghatározott feltételek alatt kötött szövetség el nem ronthatta, semmiképen nem erőtlennithette a sokkal előbb, minden feltétel nélkül, az egész emberi nemzetnek Istentől tett, és már a következés által foganatositott ígéretet. Már pedig magát Istent legnevezetesebb ígéretjének ilyen, emberekben is hibás, változtatásáról megmásolásáról vádolják azok: kik vitatni mérészik; hogy a Móses' törvényét köteles minden megtartani, valaki Ábrahám' személyében az egész emberi nemzetnek ígértt feltétel nélküli áldásban boldogságban részesülni óhajt. Tehát, valamint igaz, hogy Isten feltételetlen ígéretjét meg nem másolja; úgy bizonyos, hogy az Üdvözítő által boldogok lehetünk a Móses' törvényének megtartása nélkül.

19. 20: Mindazonáltal nem ok nélkül állítottatott fel angyalok' közbenjövételével Móses által az ó szövetség is; mert ez a végre szolgált: hogy az Izrael' népének kebelében az egygy igaz Istennek tiszteletje mindég fentarttassék, az Ábrahámnak ígért Üdvözítő szükséges előkészületet találjon, ezen néptől terjedhessen el Istennek felséges áldása a földnek minden népeire. Különös figyelemre méltó itt: hogy Ábrahámmal közbenjáró nélkül, — az Izrael' népével ellenben Móses közbenjáró által kötöttet a szövetség. Közbenjáró ott használtatik, ahol a szövetséget kötő felek egygyet nem értenek; azért a szövetség feltételekhez kötöttetik, és ha a feltételek nem teljesítettnek, a szövetség elmúlik változik; következésképen az ó szövetség megszűnhet, mert nem egyedül a változhatatlan Istennek ígértjétől, hanem a feltételek' teljesítésében változandó néptől is függöt. Ellenben az Ábrahámmal kötött szövetség változást nem szenvedhet; mert az egyedül a változhatatlan önnön magával nem ellenkezhető Istennek ígértjén alapúl. Az új szövetség is ugyan egygyes emberekre nézve feltételekhez vagyon kötve; de egygyzersmind világ' végéig állandósága megígértetett.

21, - 29: De az eddig mondottakból azt ne következtesse valaki, hogy a Móses' törvénye ama régibb ígérttel ellenkezik. Semmiképen; hanem az ígért áldásban boldogságban óhajtott részesülésre nem elégséges azon törvényhez való ragaszkodás; más-képen annak kellene tulajdonítani megigazulásunkat, holott ez világosan tagadtatik az ó szövetségi szent írásban (lásd Róm. III. 10, - 18.) ama állítással: hogy, mig Móses' törvénye az ó szövetség tartot, az erköltsi megvesztegetésnek uralkodása minden emberekre zsidókra szinte mint pogányokra elterjedve vala, s így az ígért boldogság a Krisztus által szerzett vallásnak gyümöltse azoknál, kik engedelmes szívvvel elfogadják. Azért, minekelőtte az új szövetségi vallás béhozatott, mi zsidók, folytatja Pál, a Móses' törvényének jármába befogva valánk: hogy lassanként a tökéletesebb vallásnak felviradásáig szelidülnénk, engedelmeskedéshez szoknánk; mint még neveletlen kiképezetlen gyermekeknek a Móses' törvénye felvigyázó gyanánt rendelteték: hogy az elfajulástól általa tartóztatnánk, hogy az új szövetségi tanításra annál hajlandóbbuk alkalmasabbuk lennénk, hogy annál tüze-sebb készséggel a hitnek útjába belépünk, és azon annál bizo-

nyosabban megigazulásunkat boldogulásunkat elnyernők. Miután már a valóságosan boldogító vallás megalapított, most többé felvigyázóra nintsen szükségünk, annak fenytékétől megszabadultunk, mint keresztények a tökéletes kornak igazaival birunk. Mert valamennyin a keresztség által a keresztény vallásnak magunkat lekötöztük, a Krisztussal öszveszővetkeztünk, az ő vallása által az Isten' fogadott teljes korú fiainak igazait nyertük és pedig minden származásnak népnek állapotnak nemnek különbözése nélkül. Mi keresztények mindnyájan úgy szólván egygy háznép vagyunk, mellynek feje Krisztus. Következésképen Ábrahámnak is igaz fiai s a tőle nyertt isteni ígéreteknek örökösi vagyunk.

Világosító Hivatkozások.

1: Lúk. XXIV. 25. — — 2: AT. II. 4. 17. 38. X. 44. — Kor. 2. V. 5. XI. 4. — Ef. I. 13. — — 4: Ján. II. 8. — — 6: Mós. 1. XV. 6. — Róm. IV. 3. — Jak. II. 23. — — 7: Róm. IV. 11. 12. 16. — — 8: Mós. 1. XII. 3. — Sir. XLIV. 20. — Pé. 2. I. 21. — — 11: Róm. I. 17. — — 12: Mós. 3. XVIII. 5. — — 13: Kor. 2. V. 21. — — 14: Ján. XV. 26. — AT. XIX. 2. 5. 6. — — 15: Zsid. IX. 7. — — 17: Mós. 1. XII. 13. — 2. XII. 20. — — 18: Róm. IV. 13. 14. — — 19: Mós. 5. V. 5. XXXIII. 2. — AT. VII. 53. — Zsid. II. 2. 5. — — 21: Róm. VIII. 2. 3. — — 22: Róm. III. 9. 10. XI. 32. — — 24: Róm. X. 4. — Kor. 1. IV. 15. — — 26: Jób. XXXIV. 36. — Iz. LXIV. 8. — Ján. I. 12. — Róm. VIII. 15. — Kor. 2. VIII. 18. — Zsid. II. 15. — Jak. I. 18. — — 27: Róm. VI. 3. 4. XIII. 14. — — 28: Róm. X. 12. — Ef. II. 14. 16. — Kol. III. 11.

IV. R É S Z.

Az előbbi tárgy folytattatik, és bővebben megmutattatik; hogy a keresztények a Móses' törvényének megtartására nem kötelesek, de az új tiszta lelki tanításnak követésében állhatatosok lenni tartoznak.

1. Ezt mondom pedig: miglen az örökös kiss gyermek, semmiben nem különbözik a szolgától, jöllehet min-
dennek ura légyen. 2. Hanem gyámatya és gondviselő
alatt vagyon mind az üdeig, mellyet attya rendelt. 3. Azon-
képen mi is, mig kiss gyermekek valánk, a világ' vallás-
tudományának eleit ismérni tanulánk szolgálat alá vetve lé-
vén; 4. De minekutánna feltetszet az üdőnek teljes volt-
ja, elküldé Isten az ő Fiát, ki aszszonytól lett, és a tör-
vénynek aláveteték: 5. Hogy azokat, kik a törvény alatt
valának, megváltaná; hogy fogadott fiúságot nyernénk. 6.
Mivelhogy pedig fiak vagytok, elküldé Isten az ő Fiának
Lelkét a ti szivetekbe, ki azt kiáltja: Abba, Atya! 7.
Azért többé nem vagytok szolgák hanem fiak; hogyha pe-
dig fiak, tehát Istennek örökösi is a Krisztus által. 8. Ti
ugyan, kik az előtt az igaz Istent nem ismértétek, azoknak
szolgáltok vala, kik természetjök szerint nem valóságos
istenek. 9. De mostan, mivelhogy megismértétek az Istent,
sőt inkább megtanittattatok Istentől; miképen fordúlhattok
hátra a gyáva és fogyatkozásos betűtudományra, mellynek
újonnan akartok szolgálni? 10. Az ő törvényi szokás sze-
rént vigyáztok bizonyos napokra, holdnapokra, üdősza-
szokra, esztendőkre. 11. Féltlek titeket: hogy valamiké-
pen hijában ne fáradtam légyen ti közöttetek. 12. Legyetek
ollyanok mint én, mert én is olyan valék, mint most ti.
Atyámfiak kérlek titeket: kövessetek engem; hiszen engem
soha semmiben meg nem sértettetek. 13. Tudjátok pedig:

hogy én legelőször gyengélkedő testtel hirdetem néktek az evangéliomot. 14. Mindazonáltal ezen testemben szenvedett megkísértetésemnek miatta meg nem vetettetek, sem meg nem útaltatok engem; hanem mint az Isten' angyalát, sőt mint a Jézus Krisztust úgy fogadtatok. 15. Óh melly boldogoknak véltétek akkor lenni magatokat! én vagyok tanúbizonyságtok: hogy, ha lehetet volna, szemeiteket vájtátok volna ki, és nékem adtátok volna. 16. Tehát azért kell nékem mint ellenségteknek töletek tekintetnem: mivel igazat szólok néktek. 17. Buzgóskodnak egygynémellyek ti körültek, de nem igaz úton; mert csak arra törekednek: hogy bennünket kirekeszsenek, hogy azután ők hozzájuk annál buzgóbban ragaszkodjatok. 18. A jóban még is mást buzgóan követni mindenkor ditséretes helyes; ezt tselekedjétek nem csak akkor, mikor nálatok megjelenem, hanem távollétemben is. 19. Fiatskáim! kiket újonnan szülök, miglen a Krisztusnak tökéletes kiképezése végbemennjen bennetek; 20. Akarnék most valóban közöttetek jelen lenni; hogy tudhatnám változtatni szolítástokat: mert aggodásban vagyok az irántotok való nyilatkoztatásra nézve. 21. Mondjátok meg nékem, kik a törvény alatt akartok lenni, valljon értitek-e a törvényt? 22. Mert írva vagyon: Ábrahámnak két fia volt; egygyik a szolgáló lyánytól, a másik a szabadostól. 23. De az, a ki a szolgáló lyánytól származot, csak test szerént született; a ki pedig a szabadostól, ígéret által. 24. Mellyeket ábrázolásképen kell érteni. Tudnillik: ezek által két szövetség jelenttetik. Az egygyik ugyan a Szina' hegyétől való, szolgálakat szülő anya, valóságos Hágár; 25. Mert Hágárnak neveztetik Arábiában a Szina' hegye; illik pedig cz a nevezet a mostani Jerusalemlere is, melly fiaival egygyütt szolgál. 26. A szabados pedig ama felséges Jerusalemnak képe, melly mindnyájunknak anyja. 27. Erre illenek az írásnak ama szavai: Vi-

gad j magtalan, ki nem szültél! örvendezz, és újjongass, ki szülésben még nem vajúdtál: mert sokkal többen vagynak a férjétől már elhagyatottnak gyermekei; hogy sem annak, a mellynek férje vagyon. 28. Mi pedig atyámfiai! Izáknak ábrázolása szerint az ígéretnak fiai vagyunk. 29. Azonban miképen akkor az, a ki a természetnek rendes folyamata szerint *felsőbb erőnek hozzájárulásával* született; azonképen történik most is. 30. De mit mond az írás? Űzd ki a szolgáló lányt, és az ő fiát; mert nem leszen örökös a szolgáló lánynak fia a szabadosnak fiával. 31. Következésképen nem vagyunk a szolgáló lánynak fiai, hanem a szabadoséi.

J e g y z e t e k.

1: Ámbár az ó szövetségi vallás szertartásokkal rakva volt, azért még is a zsidóknak nem a büzkékedésre, hanem tsak a megalázásra szolgáltat okot. Tudniillik: azon szövetségnek egész üdeje alatt rabszolgák gyanánt tsak külső gyakorlatokra kényszerítették a zsidók, és tsak a büntetésnek kikerülése végett nem pedig szabadon a vallásnak velejébe lelkébe béléstások és annak nagyra betsülése miatt teljesíték a parantsolatokat.

3: A forrásban az ó szövetségi vallástudomány *világ' kezdetjének vagy betűinek* mondatik; mivel pedig itt a világon a vallást használható embereket, a kezdeteken a vallástudománynak eleit, mintegy betűismérést olvasástanulást kell értenünk: ezekhez alkalmaztatott a magyar fordítás. Addig, míg az emberek fennebb vallásos megfogásokra alkalmasok lőnek, az ó szövetségben a vallásnak azon részével foglalatostkodának, melly bevezetés és előkészület gyanánt szolgál, melly külsőségére nézve méltán betűtanulásnak neveztetetik.

4. 5: Az Istennek kivisgálhatatlan böltsesége által meghatározott időben elküldeték az emberi nemzethez amaz Ábrahámnak

minden népek' bódogítására ígért Üdvözítő, ki ámbár Istennek valóságos Fia, még is emberi testjére nézve szeszonszemélytől vévé származását, és a Móses' törvényét a környülméletéstől kezdve a húsvéti hárányak, mellyel földi halandóságát béfejezé, vatsorájáig szorosan megtartá: hogy mind a két szövetséget önön személyében öszvefoglalván amaz ónak véres nagy áldozatjáig kötelezését és ugyan ezen felséges áldozat által az előbbi már nem szükséges ábrázolások megszüntetvén más tökéletes szövetséggel törvénnyel vallástanitással feltseréltetését bizonyitaná; hogy a tsak gyermekeket szolgálakot illető félelemtörvénynek teljesítésétől megszabadulván az emberek az Isten iránti határtalan fiúi bizodalmat és szeretetet gerjesztő új szövetségi valláshoz ragaszkodnának, és annak felséges lelki hasznaiban részesülnének.

6: Mivel o szerint az egygy Istenségben lévő Atya egygyetlen Fia által fiainak, és az ígért bódogság' örökösinek fogadot benneteket, hogy ezen szerentsés állapotban mindég inkább erősödjete, a töle szinte mint Szent Fiától öröktől származó Szent Lélek, ki tsak ezen értelemben az Atyától küldetni, s a Fiú' lelkének lenni mondathatik, kegyelmei által munkálkodik szivetekben: hogy az Úr Jézusnak emberisége szerint nyomait követvén Istenhez minden szükölködésekteben teljes fiúi reménységgel mint Atyátokhoz folyamodjatok, tsak néki mint titeket szerető Atyátoknak tetszeni ügyekezsetek, tsak az ő akaratját mint engedelmes fiak nem félelemből hanem mindenfeletti szeretetből teljesíteni iparkodjatok.

9. 10: Elég sokáig tévelyegtetek költött istenek' bálványait tisztelvén, miért akartok újra hibázni az ő szövetségi vallásra elhajolván; melly tsak az emberi nemzetnek gyermeki korához vala alkalmaztatva, leginkább külső szertartásokból állot, az embernek belső lelki nemesítését hathatósan nem eszközlé, általjában a vallásnak legfelségesebb részét a szünetlen erköltsi tökéletesedést nem érdeklé. Mi gondotok néktek most már keresztényeknek a zsidó szombatnapokra, újholdakra, kovásztalanokra és egyéb esztendei ünnepekro, a hetedik vagy ötvenedik esztendőnek megünneplésére, és több ezekhez hasonló szertartásokra, mellyek tsak árnyékok képek ábrázolások valának, és a világosságnak valóságnak új szövetségnek bekövetkezése után, annak divatban létele mellett eredeti intéztesésökkel ellenkez-

nek, semmit nem jelentenek, üres felesleges haszontalan üdőtöltések, sőt vétkes tselekedetek is a mennyire azon vélekedésből gyakoroltatnának: mintha az új szövetségi vallásnak pótolására szükségesek volnának; holott mind a régi jövendőlésekhez mind az Úr Jézus' tanításához képest a keresztény vallás olly tökéletes: hogy annak hiv követése által mind a legfőbb erköltsi szentséget e földön, mind az örökéstartó boldogságot mennyben magunknak megszerezhetjük.

12: Én is buzgóskodám az előtt, amint tudjátok, a Móses' törvénye mellett I. 13.; de ellenkező meggyőződést nyervén Istentől egészen megváltóztatám e tárgyra nézve gondolkozásomat II. 19. Tehát kövessétek nyomaimat. Mint ellenségtek viselném magamat, ha mostan tőletek a Móses' törvényének megtartását kívánnám, amit megtéréstekkor nem sürgettem; de ellenségtek nem is lehetek, mert engem meg nem bántottatok; bár ezután sem szomorítnátok ingadozástok által!

13: Ezen testi erőtlenség alatt betegségnél egyebet érteni nem lehet, mellyel Kor. 2. XII. 5. 9. szerint Pál mindég az alázatosságnak korlátjai között tarttatott Istentől.

16: Nem lelhetem tőlem való idegenedéseknek egyéb okát annál: hogy a tiszta keresztény vallást hirdettem néktek, és annak minden zsidó hozzáadásoktól mentt igaz mivoltját, eredeti épségét közöttetek fenntartatni hiven megőriztetni sürgetem. De valljon tselekedhetem-e egyebet hivatalom szerint?

18: Hogy ezen versnek első felében is Pál magát érti; ám-bár szerénységből nem nevezi, a versnek második fele, s a hasonló foglalatú 12. vers bizonyítja. E szavaknak tehát értelme: Vajha engem nem tsak, mikor közöttetek mulatok, hanem akkor is, midőn nem láttok, buzgóan követnétek; az illetően vetélkedéssel bizonyosan nem hibáznátok, hanem teljes helybehagyást érdemelnétek.

19. 20: Szerelmesim úgy látom: hogy veletek még e napságig majd nem olly állapotban helyheztetésben vagyok mint egy szüléshez közelítő anya; még mind eddig nem vagytok teljesen kiképezett keresztények, nem vagytok a születésre alkalmasok; úgy látom, hogy újra kell kezdenem nálatok a vallástanítást, és így újra kell benneteket a keresztény anyaszentegyháznak szülnöm.

Azonban megvallom: hogy most inkább szeretnék veletek személyesen szólni mint néktek írni; mert reményem, hogy nem mindnyájan nem is egyenlő mértékben haboztok; azért mindenikkel gondolkozásához képest kellene szólanom, hogy másoknak engedelkeny másoknak keménynek lenni ne látszassam.

21, - 31: Azonban mivel ti a Móses' törvényéhez annyira vonzódtok; imé ugyan azon törvényből megmutatom tántorodástoknak helytelenséget, még pedig abban feljegyzett oly történetből, mellynek ezen értelmét úgy látszik eddig nem is tudtátok. Móses' előadásaként 1. XVI. XXI. Ábrahámnak két nevezetes fiai valának: Hágár szolgáló lyántól minden isteni ígélet nélkül szokott rendszerént Ismael, és Szára nemes születésű vén koráig magtalan feleségétől különös isteni ígéletnek következtében Izák, kik jövődő nagy figyelemre méltó történeteket jelentének. Tudniillik: Ismael Hágárral az ó, Izák pedig Szarával az új szövetségnek valának jelképei. Mert: Hágár eredetjére s állapotjára nézve nemtelen szolgáló személy vala, nevére nézve a köves Arábiában fekvő igen magas Szinai az Araboktól Hágárnak vagy is kősziklának nevezett hegyre mutat, mint szolgáló személy tsak szolgafiat szült; már pedig az ó törvény által valóságos nehéz szolgálatra, sok számos rendeleteknek szertartásoknak teljesítésükre kemény büntetés alatt kényszerítették az Izrael' fiai, — az ó törvény legelőször a Szinai vagy is Hágár hegyen hirdetteték ki, — a zsidók az Úr Jézusnak üdejében mind a vallásos szertartásoknak parantsolatoknak majd nem elviselhetetlen igájokra jármokra mind a rómaiaktól Jerusalemben és egész Palesztinában függésükre nézve többé nem szabad nemzet, hanem szolgák valának. Ellenben Szára Izák fiát Istennek különös segítsége áldása által, ígéletje szerint szülé, — Izák nemes anyától is születvén szabad állapotban maradot, örökös lón, — Szarának magtalansága s elhagyatása után Izák által temérdek számra szaporodtanak maradéakai; hasonlóképen az új szövetségi keresztény anyaszentegyház sokszor újított különféle isteni ígéleteknek következtében, tetszetős isteni erő munkálkodás által szerezteték alapították, — a keresztények az ó törvénynek nehéz igájától megszabadítottak, — az elein tsekély számból álló új szövetségi társaság sebesen mindég több tagokat nyer, és világ' végéig virágozni fog, mellyre azért tökéletesen illenek Izaiásnak legközelebb a babilonai fog-

ságból honnjokba visszatérő zsidókra nézve a LIV. 4. feljegyzett szaval. — Igaz ugyan, hogy valamint Ismael szolga Izák örökösét Mós. 1. XXI. 9. gyűlölé, úgy most is az ő szövetségnek szolgálói a zsidók a lelki szabadsággal bíró keresztényeket üldözik; de ezen megáltalkodással és ellenkezéssel csak magoknak ártanak: mert, valamint Ismael Hágárral Ábrahámnak Mós. 1. XXI. 10. 12. 14. házából, úgy ők a keresztény anyaszentegyházból, Istennek mind földön mind mennyben országából ki fognak rekesztetni, amaz Ábrahámnak ígértt minden népekre kiterjedő áldásban boldogságban nem fognak részesülni. Tehát a keresztényeknek nintsen semmi szükségök a szolgálat' szövetségére, mivel a nélkül az Üdvözítő által az isteni ígéreteknek lettek örökösi. — Ezekből kitetszik: hogy az ő szövetségi szent irásokban semmi sem jegyeztetett fel nyomos ok nélkül, és hogy a tsekélyebbeknek tetsző történeteknek is az új szövetséggel vagy on öszvekötésök, mellyet Pálnak nyomaiként több régi szent atyák különös szorgalmatossággal ajtatos elmélkedéseik által vizsgálának és fejtegetének, kiket helyes alapos okokon épülő magyarázással követni nekünk is szabad és hasznos.

Világosító Hivatkozások.

4: Dán. IX. 24, -27. — — 5: Ján. I. 12. — — 6. 7: Róm. VIII. 15, -17. — — 8: Róm. I. 25. — Kor. XII. 2. — Ef. II. 12. — — 10: Mós. 2. XXII. 12. — 3. XXV. 4, -11. — Zsol. LXXX. 4. — — 14: Kir. 1. XXIX. 9. — Mal. II. 7. — — 16: Ám. V. 10. — — 19. Kor. 1. IV. 15. — — 23: Mós. 1. XVIII. 10. XXI. 1. 2. — — 24: Mós. 2. XIX. 1, -25. XX. 1. 2. — — 26: Iz. II. 2. — TJ. XXI. 2, -10.

V. R É S Z.

A keresztényi szabadságnak, melly ajánltatik, mivoltja megmagyaráztatik, és abban helyheztetik: hogy a keresztény elhagyván az ő törvényi szertartásokat, a szeretet által munkás hitben állhatatos legyen, és a testi rendellen kívánságoknak szolgaságjok alá magát vettetni ne engedje.

1. A szabadságban azért, mellyel minket a Krisztus megszabadított, erősen álljatok; és ne engedjétek magatokat ismég a szolgaságnak járma alá szoríttatni. 2. Imé, én Pál mondom néktek: hogy ha környülmételkedtek, a Krisztus néktek semmit sem fog használni. 3. Sőt újabban is bizonyítom: hogy minden környülmételkedő ember az egész ő törvénynek megtartására lekötelezi magát. 4. Valakik a törvény által kerestek megigazulást; már ezen okból a Krisztustól elszakadtatok, a kegyelemből kiestetek. 5. Mi pedig a lelki vallásban hit által várjuk a reményelt megigazulást. 6. Mivel a Krisztus Jézusban sem a környülmételkedés sem a környülmételkedetlenség nem használ semmit; hanem a szeretet által munkás hit hasznos. 7. Jó előmentelt tetteitek már futástokban; valljon kitsoda vetet tehát néktek akadályt: hogy az igasságnak engedelmeskedni megszűnnétek? 8. Ez a hitetés nem attól vagyon, a ki titeket elhivot. 9. Egygy kevés kovász az egész tésztát megposhasztja. 10. Azonban énnékem reménységem vagyon ti felőletek az Úrban: hogy ti nem léstek külön értelemben; de a ki titeket megháborít, akarki legyen az, büntetését el nem kerüli. 11. Tsak ne gondoljátok atyámfiak! hogy még én is ajánlom a környülmételkedést; *ha ez úgy volna*, valljon miért szenvednék még üldözést? holott azon esetre a keresztről szóló tanítás, mellyben annyin botránkoznak, már megszűnnék lenni tárgyam. 12. De vajha azok, a kik tite-

ket nyughatatlanítanak, töletek egészen el is vágatatnának.

13. Mert ti atyámfiak! szabadságra hivatattatok; csak hogy e szabadságban a testi kívánságok' teljesítésére alkalmas-ságot ne keressetek, hanem szeretetből költsönösen egygy-másnak szolgáljatok. **14.** Mert minden törvény teljesítettik azon egygy parantsolatnak megtartása által tudniillik: Szer-ressed felebarátodat mint tennen magadat. **15.** Hogy ha ellenben egygymást marjátok, és rágjátok; meglássátok: hogy viszontag egygymástól meg ne emészttessetek. **16.** Azért meghagyom néktek: hogy Lélek szerint járjatok, és a testnek rendetlen kívánságait véghez ne vigyétek. **17.** Mert a testiség azt kívánja, ami a Léleknek viszzatetszik, a Lélek pedig azt, ami a testiségnek nem kedves. Ezek egygymással ellenkeznek, és azért nem tselekeszitek min-dég azokat, amiket akartok. **18.** Hogyha pedig a Lélek által engeditek magatokat vezéreltetni; úgy már néktek nem szükséges az ő'törvénynek megtartása. **19.** A testnek pe-dig tselekedetjei nyilván valók, mellyek ezek: házasságtör-rés, paráznaság, szemtelenség, bújálkodás, **20.** Bálvány-imádás, bűvölés bájolás, ellenségeskedések, versengések, gyűlölködő vetélkedések, haragok, veszekedések, viszza-vonások, hasonlások, **21.** Irigykedések, gyilkosságok, részegségek, zabálások, és ezekhez hasonlók, mellyekről mondom néktek, amint már ezelőtt is mondtam: hogy va-lakik ilyeneket tselekesznek, az Isten' országának örökösi nem lesznek. **22.** Ellenben a Léleknek gyümöltsei ezek: szeretet, öröm, békeség, tűrés, kegyelmesség, jóság, hosz-szú várakozás, **23.** Szelidség, hit, szerénység, mérték-letesség, tisztaság. Efélek ellen nintsen törvény. **24.** Úgy de ilyenek a Krisztusnak igaz hivei; mert azok a testet megfeszítették az ő indulatjaival, és kívánságaival egygyütt. **25.** Ha tehát a Lélektől életet nyerünk; Lélek szerint kel-letik járnunk is. **26.** Ne legyünk azért hivságos ditsőség-

nek kívánói, egymást ingerlők, egymás ellen irigykedők.

J e g y z e t e k.

1: Ezen versnek kezdetszavai a diák fordításban az előbbi szakaszt végzik; de az értelem kívánja: hogy a görögben való osztás szerint e helyen maradjanak. Itt a szabadság' nevezetje a-jatt a Móses' törvényének megtartásától való menttététel érttetik, amint az előző és következő sorokból világos.

2: Én, ki az előtt buzgó farizeus valék, most pedig Istentől tanított és meghatalmazott apostol vagyok, ugyan azért e tárgyat tökéletesen értem, bizonyosokká tészlek benneteket: hogy ha a tévelygő tsábitóknak sürgetésökként azon okból körülmetélkedtek, mivel a nélkül vélekedéstek szerint Istennek tetszeni, az ígért boldogságot elnyerni nem lehet; úgy a keresztény vallás, mellynek tökéletes mivoltja és hathatósága felől kételkedtek, titeket az óhajtott irányra el nem vezet. — — Pál ugyan maga is AT. XVI. 3. Timoteust körülmetélé; de nem azért, mintha a körülmetélkedés a megigazulásra szükséges volna; hanem, hogy a zsidók Timoteustól ne idegenkednének.

3: A körüljáró zsidó ámitók tsak arra akarák legelőször a galátziai hiveket rábirni: hogy a körülmetélkedést fogadják bé, a többi szertartásokról pedig még mint szükségesekről nem szólnak; azért Pál arra figyelmezteti őket: hogy a körülmetélkedés ollyan parantsolatja az ó szövetségnek mint az étkeket, áldozatokat, és egyéb szertartásokat illető rendeletek; azért, a ki a körülmetélkedést az üdvösségre szükségesnek véli, az köteles minden egyebeknek is Mós. 5. XXVII. 27. megtartásjokra, s így keresztény lenni megszűnik.

5: Az igaz keresztények az ó szövetségnek tsak külső szertartásait mint már feleslegeseket és megyszüntetteket elhagyván a lelket szívet erköltsöket nemesítő tanításban gyönyörködnek és hitjök szerint reménylenek Isten előtt jótetszést és tőle jutalmat.

9: Közmondás Kor. 1. V. 6. mellyel inttetnek a hivek: hogy vigyázzanak magokra, mivel egygy gonosz ember is egész közösséget megvesztegethet, és szerentsétleníthet.

10: Reményilem: hogy o levelemnek figyelmes megolvasása és kihallgatása után velem egygyetérteni fogtok.

11: Ha ama tsábitók ne talál avval állnának elő: hogy én is ajánlom a környűlmetélkedést; ne higgyjétek. Hiszen ha ez úgy volna, miért üldöznének engem annyira a zsidók? holott az említett esetre már nem lehetne azt vitatnom: hogy az ó szövetségnek helyét a keresztre feszítettett Üdvözítőben való munkás elő hit foglalja el; melly igasság a zsidóknak felette viszzatetszik.

12: Leghasznosabb volna ezeket, kik a körűlmetélkedést olly erősen sürgetik, a keresztény anyaszentegyháztól egészen elmetezni, abból kizárni, minden kereszténynek szorgalmatosan kerűlni távoztatni; vajha, ha már megátalkodtak volna, ezt magok megelőznék, és a keresztény névről, mellyel mások' megejtésére viszsaélnek, lemondanának. Ezen értelmet helyesnek bizonyítják a 9. 10. 11. v.

16, - 18: Léleknek nevezetik itt az erköltsi szentséget tanító sürgető eszközlő clómozdító keresztény vallás, és az általa felde-ritett, megvilágositott, nemes gondolkozással diszeskedő, Istenhez felemelkedő elme; ellenben testnek testiségnek nevezetjo alatt foglaltatnak minden rendetlen, szilaj, vétekre vonzó kívánságok vágyak indulatok, mellyek' teljesítését a keresztény vallástaniítás tilalmazza.

23: Mivel a keresztény vallás olly gyakorlásokra szolgál ösztönűl vezérűl, mellyeket minden törvény helybehagy; a kereszténynek nintsen szüksége sem a Móses által kihirdetett sem más fenyegető és fenytő törvényekre; úgy is nem szolgálai félelemből rettegésből hanem Isten iránt való szeretetből tsak jóságos tselekedetekkel foglalatoskodik.

25: Ha tehát az elmét lelket nemesítő keresztény vallásnak elveit megtanúltuk magunkéivá tettük; ugyan azokhoz alkalmaztassuk erköltseinket viseletűnk, azok tündököljenek ki minden tselekedetjeinkből.

Világositó Hivatkozások.

1: Kol. II. 13, - 16. — — 2: AT. XV. 1, - 5. — — 5: Róm. VIII. 2. 5. 24. — Tim. 2. IV. 8. — — 6: Kol. III. 11. — Jak.

II. 17. 18. — — 7: Kor. 1. IX. 24. — — 10: Mát. XVIII. 6.
7. — Kor. 1. V. 3. — — 11: Kor. 1. I. 23. — — 12: Jós. VII.
25. — — 13: Kor. 1. VIII. 9. — Pét. 1. II. 16. — — 14: Mós.
3. XIX. 18. — Mát. XXII. 39. — Róm. XIII. 8. — — 15: Kor.
2. XII. 20. — — 16: Róm. VI. 12. — Pét. 1. II. 11. — — 17:
Róm. VII. 13. 23. — 25. — — 20: Kol. III. 5. 6. — — 21: Kor.
1. VI. 9. 10. — Ef. V. 5. — — 23: Tim. 1. I. 9. 10. — —
24: Róm. VI. 6. — — 25: Róm. VIII. 5. 9. — — 26: Filip.
II. 3.

VI. R É S Z.

A jóságos tselekedeteknek gyakarlásjok sürgettetik.

1. Atyámiai! ha mindjárt valaki valamelly bűnnek elkövetésén rajta éretnék is; ti, kik lelkiek vagytok, az olyan embert oktassátok a szelidségnek lelkével. Azonban te, ki mást intesz, magadra is vigyázz: hogy valamiképen te is kísértetbe ne essél. 2. Viszszonosan egygymásnak terhet hordozni segítsétek; úgy befogjátok töltetni a Krisztusnak fő törvényét. 3. Mert ha valaki magának különös tökéleteséggel birni láttatik, holott gyarló; az ilyen embert önnön képzelődése tsalja meg. 4. Azért szorgalmasan vizsgálja meg kiki az ő tselekedetjeit; akkor érdemeinek betsét ön magában fogja találhatni, és nem leszen szüksége azt mással való maga' egygybehasonlításában keresni. 5. Tsak ugyan minden embernek vagyon tulajdon terhe, melyet hordozzon. 6. Ami tovább azon embert illeti, a ki mástól tanittatik a vallástudományra: az ilyen részesitse minden javaiban tanítóját. 7. Meg ne tsalatkozzatok. Az Isten büntetlenül meg nem tsúfoltathatik. Mert amit az ember vetend, azt fogja aratni is. 8. A ki testi vágyódásainak vet, a testből arat veszedelmet; a ki pedig lelkének

tökéletesítésére vet, a léleknek *előmeneteléből* arat örök életet. 9. Azért a jótéteményekben meg ne restüljünk; mert annak üdejében aratunk, hogy ha meg nem restülünk. 10. Sőt inkább míg üdönk vagyon mindenekkel jót tselekedjünk, főképen pedig hittársainkkal. 11. Lássátok, melly hoszszú levelet irtam néktek saját kezemmel. 12. Valakik titeket a környülméletkedésre kényszerítenek; azok tsak testre nézve másoknak tetszeni ügyekeznek: hogy a Krisztus' keresztjének vallásáért üldözést ne szenvedjenek. 13. Mert azok is, a kik környülméletkednek, az ó törvényt meg nem tartják; hanem tsak azért sürgetik környülméletkedésteget: hogy ezen testi szertartásnak teljesítésére benneteket rábírván, avval a zsidók előtt dítsekedhessenek. 14. Távolságon pedig én tőlem másban dítsekedni, mint a mi Urunk Jézus Krisztusnak keresztjében; ki által nekem a világ megfeszítettett, és én is a világnak. 15. Mert a Krisztus Jézusnak követésében a környülméletkedésnek szinte mint a környülméletkedetlenségnek semmi haszna; hanem az egész embernek újjá kell teremtetnie. 16. Valakik ezen vezér-szabály szerint járnak, azokon, mint az Istennek igaz Izraelén békeség és irgalmasság nyúgodjék! 17. Ennekután pedig nekem többé e tárgyra nézve senki ne alkalmatlankodjék; elég, hogy én az Úr Jézusért nyertt sebeket testemen hordozom. 18. A mi Urunk Jézus Krisztusnak kegyelme maradjon a ti lelketekkel atyámfiái! Amen.

J e g y z e t e k.

1: Mivel az előbbi szakasznak végzetje: hogy a hívek egymást versengésre ne izgassák; itt az is meghagyatik: hogy még avval is, ki valamelly vétek' elkövetésén rajta éretetnék, a keresztény vallásban jártassabbak minden kéméllyel bánjanak, és

azt keserítő szemrehányások nélkül intsek szemek előtt hordozván az emberi gyarlóságot, mellynek miatta a bűltsebbek is némelykor hibás képzelődés által tévelygésre, hirtelen indulat által erköltsi botlásra elragadtatnak.

4: Kiki naponként vizsgálja erköltsiségét, és ennek következtetésében jobbitsa hibáit, ügykezzék az erköltsi tökéletességben előmenni; így megnyugtatóására nem léssen szükséges: hogy a farizeusok' szokásaként magát más gyarlóbbakkal nagyobb bűnösökkel öszvehasználtgassa, ami úgy is Isten előtt mentségül bé nem vétetik.

5: Az utolsó ítélet' napján kiki tulajdon hibáira nézve fog feleletre számadásra vonatatni, akkor tehát másoknak még súlyosabb vétkeik' büntetésén könnyíteni nem fognak; már pedig mindenki talál naponként mit sepergessen ajtaja előtt.

6: Pálnak kellett hitelesen tudósíttatni a felől: hogy a galátziabeliek, ámbar magok bőségben élének, a vallástanítók iránt igen fűsvények volnának; azért az ilyen hasznos tanítók iránt háláadó bőkezűség ajánltatik nekik.

7: Ne véljétek: hogy a keresztyén tanítóktól a szükséges jutalmat megtagadván magatoknak használtok; mert Isten fenytés nélkül nem hagyja azokat: kik a tőle kijelentett vallást annak törvényos rendes tanítóiban megvetik, midőn őket nem segítik, sőt mint szegényeket, inséggel küszködőket nevetik. Amint kiki jóra vagy rosszra vagyonját fordítja; a szerént fogja hasznát vagy kárát érezni.

8: A ki jövedelmét, földi javait tsak testjének hizlalására és gyönyörködtetésére elfetsérli, méltán retteghet az Úr Jézus által lefestett dúsgazdagnak jövendő kinos állapotjától; ellenben, a ki értékét arra is használja: hogy magának a vallástudományban helyes tökéletes ismereteket szerezzen, keresztyén kötelességeit gyökeresen megtanúlhassa, s e végett a vallástanítókat segíti; az bőkezűségének szinte mint a vallás iránt buzgó tiszteltjének a nyertt alapos oktatásnak következtetésben örök boldogságot érdemel magának.

11: Mivel illy hosszú levelet saját kezemmel írok; ez új bizonyságul szolgáljon néktek, mennyire óhajtom: hogy ezen oktatásnak teljes foganatja legyen nálatok.

12. 13: Jól jegyezzétek meg magatoknak. Valakik erőltetnek benneteket az környűlmetélkedésre, nem meggyőződésből tselekszik azt, mert magok sem tartják, sőt pogányok között lakván nem is teljesíthetik a Móses' törvényét; hanem tsak a meg nem tértt zsidók előtt avval akarnak magoknak érdemet bátorságot ditsőséget jutalmat szerezni: hogy keresztényeket is a környűlmetélkedésre s így a Móses' törvényének felvállalására rábeszéllettek.

14: Azonban a zsidóktól való üldözéseknek kikerülésökre soha sem fogok a környűlmetélkedésnek ajánlásával ditsőséget keresni; nékem mindég tsak a keresztire feszítettett Jézus és azon épültt vallás forog szemeim előtt, melyre nézve a zsidó világ vallás nékem már meghalt, valamint én is annak megfeszítetttem, meghaltam.

16: Mind azokra, — akar zsidó akar pogány szüléktől származzanak, az ide nem tartozik, — kik egész gondolkozásjokat megváltoztatják, és a Krisztus' tanításához alkalmazottal feltserélik, mint a valódi választott Izrael' népére amaz Ábrahámnak ígértt áldások teljes mértékben rászálljanak és mindég megmaradjanak rajtok.

17: Végre, hogy új kérdéseket ismét e tárgy iránti meggyőződéseim felől ne támaszszatok; figyelmeztetlek benneteket azon sebhelyekre, melyeket épen a miatt hordozok: mivel a Móses' törvényének megszűnését, és helyére a tökéletes keresztény vallásnak történt szerzését, és mindenkire nézve kötelezését szakadatlanul olly tüzesen hirdetem.

Világosító Hivatkozások.

1: Mát. XVIII. 15. - 17. — Róm. XIV. 1. — — 2: Mát. VI. 14. 15. 18. 35. — Ján. XIII. 34. 35. XV. 12. — Tesz. 1. I. 14. — — 3: Jak. I. 26. — — 5: Kor. 1. III. 8. — — 6: Kor. 1. IX. 7. 14. — — 7: Mát. X. 10. — Luk. X. 8. — Kor. 2. V. 10. — Tim. 1. V. 17. 18. — — 9: Tesz. 2. III. 13. — — 12: Filip. III. 18. — — 14: Kor. 1. I. 31. II. 2. — — 15: Róm. VI. 4. — — 17: Kor. 2. IV. 10. 11. — — 18: Filip. IV. 23.

SZENT PÁL APOSTOLNAK

az

Efezusiakhoz irtt

levele.

E l ő s z ó.

Miután Pál Korintus városban keresztény gyülekezetet alapított volna, negyedszer vevé útját Jerusalembé, s ezen alkalmatossággal jöve Kiss Ásiának Efezus fő városába AT. XVIII. 1. 11. 19., ahol tsak mint útas kezdé a zsidó sinagógában a keresztény vallást hirdetni a tanításnak folytatását Akvila és Prisztzilla útítársaira, kik őtet Korintusból elkísérék, bizván. Azonban Pálnak Efezusban első futómegjelenése kívántt fogadat nélkül marada: mivel Jerusalemből visszatérvén Pál AT. XIX. 1, - 7. tsak keresztelő Jánosnak tanítványai közzül találta ott tízenkettőt, kiket mindjárt a keresztény vallásra tanita, azután megkeresztelte, s a Szent Léleknek erősítő kegyelmében való részesülésre segite. Tovább — Efezusban először a zsidók' sinagógájában három holdnapig, azután más szálláson két esztendeig zsidóknak pogányoknak különbözés nélkül hirdeté az evangéliomot olly elömenetellel: hogy nem tsak Efezusban számos keresztény gyülekezet állana fel, hanem onnét Kolossza

és Laoditzea városokra is elterjedne a keresztény anyaszent-
eggyház AT. XIX. 10, -20. — Kol. IV. 16.

Ezen level Rómából és pedig Pálnak ott első fogságából iraték; mert e felől többször világosan emlékezik az apostol hozzáadván: hogy állapotja igen tűrhető, és megszabadulásához reménysége vagyon III. 2. IV. 1. VI. 20, -22. — AT. XXVIII. 16.; holott második fogságában erőszakos kivégeztetését közuliteni bizonyosnak tartá Tim. 2. II. 2, -8. III. 1, -7. — Ámbár pedig római első fogságának alkalmatosságával Pálnak Timoteus segítségével szolgált, mint Filip. I. 1. és Kol. I. 1. kitetszik; e levelben még is Timoteus nem emlittetik, mivel talám épen, mikor a level iraték és elküldeték, Timoteus Rómában nem vala.

E levelnek írására okot szolgáltatott Epafrás a kolosszai keresztény gyülekezetnek alapítója Kol. I. 8., ki Pálnak hírül hozá: hogy eltávozásától fogva Kiss Ásiának több városai is különösen Kolossza és Laoditzea a keresztény vallást befogadák, az efezusi gyülekezet pedig naponként nevededik és diszesebben virágzik felette aggódván szeretett tanítójának Pálnak bilintsein. Azért az efezusi és más keresztény gyülekezeteknek mind a keresztény vallásban erősítésökre, mind fogsága felől vigasztalásjokra ír Pál e levelet, és VI. 21. Tikikus hiv segédje által Efezusba elküldé.

A levelnek rövid tartalma következő: A felyüührás és bévezetés után kezdődik az első fő rész, melly a harmadik szakasznak végéig tart. Ebben az efezusi hiveknek szívökre köttetik az isteni kegyelmességnek, mellyben a keresztény vallás által részesítettettek, nagy voltja két jeles tekintetből: tudniillik eredetjére és hasznaira nézve, mivel isteni ingyenvaló elválasztásból veszi eredetjét, és az Isten' Fia által vitetik végbe; mivel a jövődő böldög életnek bátorságos reménységét, és a bünök' botosánatját megszerzi, a zsidóknak pedig a pogányokkal Istennek egygy népévé öszve-

kötésöket eszközli. Ide függelékül jár: hogy Pálnak fogságában a hivek meg ne ütközzenek, kikért ő naponként imádkozik. A második fő rész IV. 1. fogva VI. 20. folytatatik; melyben mind általános a keresztényeket különbözés nélkül illető, mind külön állapotjokhoz képest a házas személyeknek, szüléknek, gyermekeknek, tselédeknek, szolgáknak, uraknak, az igaz vallásért üldözést szenvedőknek kötelességeik előterjesztetnek. Vigasztaló és jót kívánó kifejezések bózárják a levelet.

I. R É S Z.

Krisztus mindenek Feje, ki által mindenek megújítatnak az öröktől fogva való isteni elválasztás szerént.

1. Pál Istennek akaratja szerint a Jézus Krisztusnak apostola a szenteknek, kik Efezusban vagynak, és a kik a Jézus Krisztusban hisznek: 2. Kegyelem néktek és béke-ség az Istentől a mi Atyántól és az Úr Jézus Krisztustól! 3. Áldott légyen az Isten, és a mi Urunk Jézus Krisztusnak Attya, ki mindennémű lelki és mennyei áldásban részesít minket a Krisztus által. 4. Miképen el is választot minket ő benne, minekelőtte e világnak alapját megvetné: hogy legyünk szentek és feddhetetlenek az ő színe előtt a szeretet által. 5. Ki eleve elrendelt minket ön magának fogadott fiaivá a Jézus Krisztus által az ő akaratjának kegyes szándéka szerint 6. Az ő kegyelmessége' ditsőségének magasztalására, mellyel bennünket magának ingyen kedvesekké tet ama szerelmes Fia által. 7. Kiben vagyon váltsá-gunk az ő vére által, az az bűneink' hotsánatja az ő kegyelmességének gazdagsága szerént. 8. Mellyet nagy bő-séggel közlöt velünk minden bőltseséggel és értőlemmel;

9. Midőn megjelenté nekünk az ő akaratjának titkát az ő jótetszése felől, melyet végbeviinni meghatározot vala ő magánál. 10. Tudniillik azon rendelést: hogy az üdőknek megállapított teljessége békövetkezvén mindeneket, valamik mennyekben és valamik e földön vagynak, egygy testbe szerkeztene a Krisztusban; 11. Abban, a kiben mi is a szentek közé elválasztattunk eleve arra rendeltetvén az ő végezése szerint, ki mindeneket az ő akaratjának tanátsa szerint tselekszik: 12. Hogy az ő ditsőségének ditséretjére szolgáljunk mi, kik már az előtt reménylettünk a Krisztusban. 13. Kiben ti is reménylettetek, minekutánna az igazságnak tanítását a ti üdvösségeteknek evangéliomát hallottátok volna; kiben hívén meg is jeleltettetek az ígéretnek Szent Lelkével; 14. Ki a mi örökségünknek záloga a szerzett birtoknak kiváltásáig az ő ditsőségének magasztalására. 15. Azekáért én is hallván ama jeles az Úr Jézusban való hiteteket, és minden szentek iránt nyilatkoztatott szereteteket, 16. Nem szünöm meg hálákat adni ti érettetek ti rólatok megemlékezvén könyörgéseimben: 17. Hogy az Isten a mi Urunk Jézus Krisztusnak ditsőséges Attya az ő megismérésére adja néktek a bőségségnek és kijelentésnek Lelkét; 18. És a ti szívetek' szemeit megvilágosítsa annak megértésére: minémű reménység légyen az, melyet az ő tőle nyertt hívás nyújt, és melly gazdag ditsőségű örökség rendeltetett légyen ő tőle a szenteknek? 19. És melly felséges nagyságban fog hatalmassága nyilvánodni mi bennünk hívőkben ama hatalmas erejének hathatósága szerint: 20. Mellyet bizonyítot a Krisztusban, midőn őtet a halálból feltámasztá és mennyekben jobbjára felől helyezteté, 21. Sokkal feljebb minden fejedelemségnél és hatalomnál, és erőnél, és uraságnál, és minden méltóságnál, akarmint neveztessek nem tsak e világban hanem a következendőben is; 22. És mindeneket vetet az ő lábai alá,

s ötlet rendelé az egész anyaszentegyháznak Fejévé; 23. Melly az ő testje, teljessége annak, a ki mindeneket minden jókkal bétölt.

J e g y z e t e k.

3,-6: Mivel Istennek minden határozásai öröktől fogva valók, és semmi változást nem szenvedhetnek; Isten a világnak teremése előtt az Úr Jézus Krisztust az emberi nemzet Megváltójának rendelé, s ezen határozásnak következtében egygyszersmind szabad jótetszése szerint megállapítá: hogy számos keresztények az Üdvözítőnek buzgó hivei és követői legyenek, kiket is azért szerelmes Fiának érdemeire tekintve fiainak fogad, és minden az örök boldogságnak elnyerésére szükséges kegyelmekkel gazdagon megajándékoz.

8: Minden böltsesség és értelem által — a tökéletes és értelmes elmét elégségesen megvilágosító, Istennek az emberi nemzet felől rendeléseit felfedező, szívet az erköltsi jóra hathatósan buzdító keresztény vallástudomány jelenttetik.

10: Istennek minden tanátsadó nélkül ön magában határozása vala: hogy bizonyos időnek lefolyása után minden okos érző s érzés nélküli teremtmények, különösen minden angyalok és emberi lelkek mennyben, és minden emberek a földön a Krisztusnak közbevetetlen felsősége uralkodása alatt mint egygy test egygy Fő alatt öszvefoglaltassanak, és az utolsó ítéletnek bévégzéséig a Krisztusnak különös hatalma alá vetve legyen minden.

12: Hogy Istennek tökéletességeit jelesen igazmondóságát ditsérjük: midőn mi, kik zsidók vagyunk, és már régen az Üdvözítőt vártuk, benne megjelenése előtt is már biztunk, most nyilván hozzá ragaszkodásunk által valljuk: hogy Isten az Üdvözítőnek elküldése felől teljesítette ígértjét.

13. 14: Kivel ti is pogányokból megtértt keresztények mint fejetekkel egygyesültetek, midőn a nektek hirdetett keresztény tanítást, mellynek hív követése örök boldog életet szerez, elfogadtátok, és annak következtében a Szent Lelektől a bérma-

lás' szentsége által hitben erősítést más külső ajándékokkal együtt nyertetek az örök boldog élet' örökösinek mintegy megjelöltetvén és megbélyegeztetvén. Ezen erősítés a nekünk ígért jövő boldogság felől teljes bátorságot szerző zálog gyanánt szolgál, míg testünknek halála után annak helyébe a mennyei örökségbe bevezettetünk béiktattatunk, ahol Istent a Üdvözítőről szóló ígértjeinek teljesítésükért e földön elkezdett hálaadatosságunkat folytatván ditsérni és ditsóítani fogjuk öröké vég nélkül.

17: Világosan neveztetnek a három egygyütt munkálkodó isteni személyek; tudniillik, az Atya, ki egygyetlen Fiára az Úr Jézus Krisztusra nézve s ő általa adja a keresztényeknek az igaz böltseségnek Lelkét: hogy mind a már előttök isméretes vallászikkelyekbe a szükséges kijelentésnek határáig tisztán beláthatósanak, mind a még előttök tudva nem lévő igasságokat is megérthessék. Böltseséget kinek kinek az isteni kijelentésnek megértésére és használására tsak isteni személy osztogathat, ami itt a Szent Léleknek tulajdonittatik — a 13. verssel egygybefoglalva.

19: Pál kívánja: hogy a hivek gyakran eszökhöz juttassák Istennek boldogságjok' nevelésére és teljeségére tartozó azon természetfeletti hatalmas munkáját, mellyel az utolsó ítélet előtt a meghaltt emberi testek is felfognak támasztatni, hogy előbbi lelkökkel örökre egygyesülvén avval egygyütt mennyben a legboldogabb örökséget mindég birják.

20. 21: Mivel az Úr Jézus Krisztusnak mennyben fő ditsősége és hatalma az által magyaráztatik: hogy minden fejedelemséget, hatalmat, erőt, uraságot felyülhalad; itt ezen nevezeteken a mennyei angyaloknak külön osztályait kell érteni. Ide járul világosításul III. 10.

23: A keresztény anyaszentegyház erköltsi értelemben a Krisztusnak testje lévén, mellyet ő mint Fő kormányoz, és minden szükséges kegyelmekben ajándékokban bőségesen részesülni segít, méltán mondatik a Krisztus' személyének teljességéhez tartozni.

Világosító Hivatkozások.

1: Kor. 1. I. 1. — — 2: Róm. I. 7. — — 3: Róm. VIII. 2, 6. 9. — Kor. 1. XV. 44. 46. — 2. I. 3. — Tesz. 1. IV. 17. — Pé. 1. I. 3. — — 4: Mát. XXV. 34. — Ján. XVII. 24. — Tim. 2. I. 9. — — 5: Róm. VIII. 15. 29. 30. — — 6: Mát. III. 17. — — 7: Róm. III. 24. — — 8: Kor. 1. I. 5. — — 9: Róm. XVI. 25. 26. — — 10: Dán. IX. 24. 26. — Gal. IV. 4. — — 11: AT. XXVI. 18. — — 12: Gal. III. 23. — 25. — — 13: AT. XIX. 2. 5. 6. — Kol. I. 5. — — 14: Ján. XIV. 2. 3. — Kor. 2. I. 22. — — 15: Kol. I. 4. — — 16: Filip. I. 3. — — 17: AT. VII. 2. — — 18: Márk. XVI. 15. 16. — — 19: Kor. 1. II. 5. — — 20: Zsol. CIX. 1. — Márk. XVI. 19. — AT. II. 24. — — 21: Filip. II. 9. — 11. — — 22: Zsol. VIII. 7. 8. — — 23: Kor. 1. XII. 27.

II. R É S Z.

Az Istennek kegyelméből és irgalmasságából egyedül nyerik az emberek a Jézus Krisztus által, és az ő benneverelő hitnek általa üdvösségöket a keresztyén anyaszentegyházban, mellyben már nintsen különbség a zsidó és nem zsidó között.

1. Titeket is bétöltöt, kik azelőtt az általhágásoknak és bűnöknek miatta meghaltak valátok; 2. Mellyekben hajdan jártatok e világnak szelleme szerint, amaz a levegő égben uralkodó fejedelemnek, a megáltalkodott hitetlen emberekben most is munkálkodó léleknek kívánsága szerint; 3. Mellyekben régenten mi is mindnyájan töltöttük életünket, a mi testünk' kívánságainak üzésében azokat tselekedvén, mellyek a testnek, és vágyódásainak tetszenek, és mint egyebek is tsak természetünket tekintvén a haragnak gyerme-

kei valánk. 4. De az irgalmasságban gazdag Isten az ő felette nagy szeretetjéből, mellyel szeretet minket, 5. Mikor a vétkekben meghaltunk vala, minket is egygyütt meg-elevenitet a Krisztussal; (mert kegyelemből nyertetek üd-vösséget) 6. És egygyütt feltámasztot, és egygyütt hely-heztetet mennyekben a Krisztus Jézusban: 7. Hogy meg-mutatná a következő üdőkben az ő kegyelmességének bőséges kintseit; mellyeket az ő hozzánk való jósága a Krisztus Jézusban megnyitot minékünk. 8. Mert kegye-lemről szabadúttatok meg a hitnek általa, s ez nem ti töletek vagyon, hanem Isten' ajándeka; 9. Nem a tselekedetek-nek [miatta; hogy senki ne dítsekedhessék. 10. Mert az ő alkotványai vagyunk újjá teremttetvén a Jézus Krisztus ál-tal a jó tselekedetekre: mellyeket kirendelt nékünk az Isten, hogy azokat gyakoroljuk. 11. Azokáért emlékezzetek meg: hogy ti valaha testben pogányok voltatok, és azoktól, kik a testben kézzel végbevitt környűlmetelésnek miatta környűl-meteltetteknek neveztetnek, környűlmetéletleneknek monda-tattatok; 12. Hogy ti abban az üdőben Krisztus nélkül, Izraelnek társaságából kirekesztettek, a szövetségekhez nem tartozók, az ígérethez reménységgel nem birók, Isten-nek isméréte nélkül voltatok e világon. 13. De mostan a Krisztus Jézusban ti, kik azelőtt távol valátok, a Krisztus-nak vére által közel valókká lettetek. 14. Mert ő a mi bé-keség szerzőnk, ki a két külön felet egygybehúzá, s a köz-bevetett falrakást lerontá; 15. Midőn az ellenségeskedést az ő testje által, és a szertartásokról szóló üdeigleni ren-delkezéseknél ő törvényét állandó gyökeres tanítás által el-enyésztteté úgy, hogy kettőből egygy új embert alkotna ön magában békeséget szereztvén; 16. És a kettőt már egygy testbe foglalva a keresztfá által megbékéltetné Istennel az ellenkezést ön magában megölvén. 17. És eljövén béke-séget hirdete néktek is, kik távol valátok, azoknak is, kik

közel valának. 18. Mert ő általa mind kettőnknek vagyon hozzájárulásunk egygy Lélekben az Atyához. 19. Azért immár nem vagytok vendégek, és jövevények, hanem a szenteknek polgártársaik és Istennek háznépe. 20. Kik felül ráépítettetek a próféták és apostolok által megvetett alapra, mellynek fő szegletköve maga a Jézus Krisztus. 21. Ki által az egész építmény szép renddel öszvefoglaltatván nevededik: hogy az Úrnak szent temploma légyen. 22. A kin ti is velünk egygyütt épültök: hogy Istennek hajléka legyetek lélekben.

J e g y z e t e l.

1: A pogányokból megtért keresztények a megtérést előző állapotokban meghaltakhoz hasonlóak valának: mivel az erkölcsi szentség benne nem élt; mivel az örök boldog életet és a testnek is ditsőségre feltámadását nem reménylék, arra méltatlanok és nem alkalmasok valának; mivel a szünetlen halálhoz hasonló kárhozat követé üdeigleni földi vétkes életjüket.

2: A gonosz lelkek ugyan e világon is, ámbár helyeiket nem tudhatni, tartózkodnak; de csak a vallástalan, a keresztény hitet megvető embereknek árthatnak.

3: A zsidókból lett keresztények azt mondhatták volna: hogy környűmetéltt, az Isten' választott népéhez tartozó, igaz Istent imádó s Istentől kijelentett vallást követő szüléktől vévén származásjokat, legalább születésükre nézve előbbvalók a pogányoknál; ha mindjárt eszök' használatától fogva a pogányokéval majd nem egyenlő erköltstelenségbe el is merűltenek. Pál tehát a dicselkedésnek ezen okát is tagadja arra figyelmeztetvén mind zsidók mind pogányok között való hiveket: hogy, ha mint kisdéd gyermekek, csak emberi természetünkre nézve, mellyel e világra születünk, az isteni kijelentéshez képest tekintetünk; úgy mindnyájan különbözés nélkül az isteni Szentség előtt a gyűlésnek és a fenyítő igasságnak tárgyai következésképen bűnösök va-

gyunk, mivel az eredeti bűn miatt mindenki megvesztegetett bűnös természettel születik.

5. 6: Az Úr Jézus Krisztusnak érdemeire nézve minden a hitben és erkölcsi jóban végig állhatatos kereszténynek megelevenítő megigazulása, bűntől kárhozattól megszabadulása, mennyben örökétartó boldogsága, halandó testjének is ditsőséges feltámadása, s a lélekkel egygyütt mennyben állandó jutalma olly bizonyos: mint kételkedni nem lehet az Úr Jézusnak feltámadásáról, és mennybemeneteléről.

12: Isten Ábrahámmal Mós. 1. XV, 18. és az Izrael' népével Mós. 2. XXIV. 8. szövetséget kötni méltóztaték; mellyekben a pogányoknak részek nem vala. — A pogányok az egygy igaz Istent nem imádván hanem annak helyébe számos költött isteneket tisztelvén, valójában az Istent nem ismérték.

14: Pál itt azon közfalra mutatván, — melly a jerusalemi templomnak tornáztában a zsidókat a pogányoktól elválasztá, s a mellyen túl a pogányoknak a templom' épületjébe belépni tilalmas vala Ezek, XLIV. 7. — Mát. XXI. 12. — AT. XXI. 28. — Fláv. Jós. Rég. XII. 3. — a közfalon a Móses' törvényét érti, mellyhez képest a zsidók a pogányokkal való társalkodást szorgalmasan kerülék, a pogányok pedig a zsidókat mint csak magoknak való fejes neveletlen különtzőket megveték AT. X. XI. 1, - 18. — Tesz. 1. II. 15. — Krisztus az ó törvényt megszüntetvén minden nemzeteket a zsidókkal egygyütt egygy anyaszent-eggyházba gyűjté bé: hogy a minden embereknek egygy Istent, mint egygy népe illendően és tőle jóváhagyott módon imádják, és egymást mint egygy Atyának gyermekeit mint testvéreket szeressék.

15. 16: Krisztus a Móses által rendelt áldozatoknak és avval egygybekötött különös szövetségnek — testjében szenvedett halála, és mind zsidókért mind pogányokért Istennek bemutatott engesztelő áldozat által — véget vetvén, a két egymástól felette idegen népet egygy egészen új néppé átalváltoztatá, s egygy erkölcsi testté, mellynek maga Krisztus Feje, összekötő.

19: Eddig különösen Isten' népének nevezeték a zsidó nemzet, mert csak annak kebelében tarttatott fel az igaz Istennek tiszteletje és törvénye, azért is a zaidóknak hirdetteték legelőször az új szövetségi kegyelemtanítás; azonban az új szövetségnek a

Szent Léleknek tsodálatos alászállása által történtt megállapításától fogva a megtértt pogányok is a keresztyény anyaszentegyháznak minden igazakkal biró tagjai, kiket többé tsak mint fel s alá utazókat mint külsőket idegeneket tekinteni nem lehet, mivel a zsidókkal egygyütt valóságos megtelepedett állandó lakósi az Isten' országának.

20. 21: Az eredetképen megtértt zsidókból és pogányokból öszveállott keresztyény vallástársaság anyaszentegyház egygy nagy épülethez hasonlittatik: mellynek szegletköve a Krisztus, — alapja az apostolok és első segédjeik, — az első emelet a jerusalemi első keresztyény gyülekezet, — folytatása a megtértt pogány nemzetek. Ezen épület már a jerusalemi keresztyény gyülekezetre nézve Istennek temploma vala, mellyben Isten' kegyelmei s njándékai által lakék, a hivektől pedig lélekben és igazságban tisztelteték; de ezen templomnak építése szünetlen folytattatik, és tsak a világ' végén, midőn a keresztyény vallásra térendő hiveknek egész számjok bételik, fog tökéletesen bévégeztetni.

Világosító Hivatkozások.

1: Kol. II. 3. — — 2: Tit. III. 3. — — 3: Kol. I. 21. III. 5. — — 4: Mik. VII. 18. — — 5: Róm. V. 6. 8. 10. — — 6: Kor. 2. IV. 14. — — 7: Ján. 1. III. 1. — — 8: Gal. II. 16. — Filip. I. 29. — — 9: Tit. III. 5. — — 10: Tit. II. 14. — — 11: Kor. 1. XII. 2. — — 12: Zsol. CXLVII. 19. 20. — Róm. IX. 4. 5. — Kor. 1. XII. 2. — Kol. I. 21. — — 14: Iz. XLIX. 6. — AT. X. 35. 36. — — 15: Kol. II. 14. — — 16: AT. X. 28. — — 17: Lúk. XXIV. 47. — — 18: Ján. XIV. 6. — Gal. II. 14. — — 19: Filip. III. 20. — — 20: Iz. XXVIII. 26. — Pét. 1. II. 4. 5.

III. R É S Z.

*Isten' akarátja: hogy a pogányok az igaz hitre térjenek;
mellyben állhatatosoknak kelletik lenniük.*

1. Ezen okból ülök én Pál a Jézus Krisztusnak követ-
je fogságban ti miattatok pogányokért. 2. Mivelhogy két-
ségkívül hallottátok az Isten' kegyelmének szolgáltatását;
melly rátok nézve nékem meghagyaték. 3. Hogy, tudniil-
lik, különös kijelentés által lőn tudtomra ezen titok; miké-
pen az imént rövideden megemlítém. 4. Mellynek figyel-
mes olvasásából megérthetitek: hogyan gondolkodom a Krisz-
tusnak ezen titka felől. 5. Melly egyéb üdőkben úgy ki-
nem nyilatkoztaték az embereknek; miképen mostan az ő
szent apostolainak és prófétáinak a Szent Lélek által kijelent-
teték. 6. Hogy a pogányok a zsidókkal egyenlőképen örökös
társak, egygy testhez tartozók, és egygyütt részesek az
Isten' ígéretjeiben a Krisztusra nézve az evangéliom által.
7. Mellynek szolgáljává lettem az Isten' kegyelmének aján-
dékából; melly adaték nékem az ő erejének hathatósága
által. 8. Én nékem minden szentek között legkissebbnek
ajándékoztaték azon kegyelem: hogy hirdetném a pogányok
között a Krisztusnak kivisgálhatatlan kintseit; 9. És min-
deneknek világosan elejükbe terjeszszem azon titoknak ki-
szolgáltatását: melly örök üdöktől fogva elrejtett vala az
Istennél, ki mindeneket teremtet a Jézus Krisztus által;
10. Hogy kinyilatkoztassék most a mennyekben is lévő fe-
jedelemségeknek, és hatalmasságoknak az anyaszenteggy-
háznak állapotja által az Istennek különbféleképen munkál-
kodó böltsesége, 11. Az örök végezés szerént, mellyet a
mi Urunk Jézus Krisztus által teljesítet; 12. Kiben va-
gyon helyheztetve azon bizodalmunk, melly szerént az ő

bennevaló hitnek általa bátorságosan járulhatunk a *kegyelem' székehez*. 13. Azért kérlek titeket: hogy el ne tsüggedjete az én ti érettetek való szenvedéscimnek miatta; mellyek néktek ditsőségtekre szolgálnak. 14. Ennek következésében meghajtom térdeimet a mi Urunk Jézus Krisztusnak Attya előtt, 15. Kítől *mint közönséges Atyától* mind a mennyeknek, mind a földnek egész népsége *ő népének* neveztetik: 16. Hogy az ő felségének gazdagságai szerént a ti elmétek és szívetek az ő Lelke által állhatatosan megerősíttessék; 17. Hogy a Krisztus a hitnek általa lakozzék a ti szívetekben, és ti a szeretetben meggyökerezvén abban tántoríthatatlanok legyetek; 18. Hogy általlát-hassátok minden szentekkel egygybe az Isten' jóvoltjának szélességét hosszúságát mélységét és magasságát; 19. Hogy megérthessétek a Krisztusnak minden képzetet fel-lyülhaladó szeretetjét; hogy bétölttessetek az Isten' teljességének minden ajándékaival. 20. Annak pedig, a ki azon hatalom által, melly mi bennünk munkálkodik, mindent sokkal bőségesebb mértékben véghez vihet: mintsem mi azt akar kérjük, akar elménkkel megfoghatjuk; 21. *Ő* néki légyen ditsőség az anyaszentegyházban a Jézus Krisztus által minden üdöben, és mind örökön öröké. Amen.

J e g y z e t e k.

1: Pál fogságában is, a mennyire a körülmények engedék, apostoli hivatalát teljesíteni iparkodván és a keresztény vallásnak mind gyarapításával mind gyökeresítésével foglalatoskodván a keresztény tanítóknak jeles tükörképül szolgál. Hogy Pál Rómában azért tétetek bilintsre, mivel a pogányoknak a tiszta keresztény tudományt hirdette, az AT. könyvéből XXI. 28. XXII. 21. bizonyos.

3. 4: A titok, melly itt emlittetik, Istennek azon akaratja: hogy Róm. XVI. 25. 26. a pogányok környülméletkedés nélkül a Krisztusban való hitnek általa igazulást és örök boldogságot nyerjenek. Ezt már feljebb I. 9. 10. érinté az apostol, és most újabb különös figyelmetességre méltónak lenni bizonyítja.

5: A prófétákon nem az ó szövetségi jövendőmondókat, hanem az első keresztyény tanítókat, kik az apostolokat segítették, kelletik értenünk; mert a titok, a mellyről szó vagyon, 10. v. szerént a mennyei fő jelességű angyalok előtt sem vala tudva mind addig, míg a keresztyény anyaszentegyház a pogány népekre is ki nem terjedet, és a tapasztalás a titkot fel nem fedezte.

13: Pál tartót attól: hogy az efesusi hívek fogságában meg ne botránkozzanak, és annak miatta a keresztyény vallásnak isteni eredetjéről ne kételkedjenek, mivel annak zsengéjében egyik fő tisztviselőjét alapítóját bilintsekbe nyögni Isten engedi; azért arra figyelmezteté őket: hogy ezen fogság néki szinte úgy mint nekik betsületjökre válik. Tudniillik, az apostolnak ezen minden habozás nélkül kiállott szenvedései bizonyosságul szolgálának a felől: hogy a tanításnak, mellyet hirdetet, igassága felől tökéletesen megvagyon győződve, és hogy Isten őtet viszontagságaiban is erősíti, hivatalának folytatására segíti.

18: Hogy azon kegyelemnek és jótéteménynek, mellyet Isten a keresztyény vallás által az emberi nemzettel közlöt, rendkívüli terjedésű köre szembetűnően kifejeztessék; a mekkoraságnak minden mértéke emlittetik. Tsak ugyan a keresztyény vallás öröktől fogva meghatározva vala, senkit az emberi nemzetből ki nem rekeszt, mennyekbe felhat, a meghaltak' országába is Kor. XV. 21. leér.

Világosító Hivatkozások.

2: AT. IX. 15. — Róm. I. 5. — — 5: AT. X. 28. — —
6: Gal. III. 28. 29. — — 7: Róm. I. 5. — Kol. I. 25. 26. — —
8: AT. IX. 15. — Kor. 1. XV. 9. — Ján. 1. II. 2. — — 9: Róm.
XVI. 25. 26. — — 10: Pét. 1. I. 12. 20. — — 12: Róm. V. 2.

— Zsid. IV. 16. — — 13: Tesz. 1. III. 3. — — 16: Róm. VII. 22. — — 17: Kol. II. 6. 7. — — 18: Ján. III. 16. — — 19: Ján. X. 11. — — 20: Filip. II. 13. — — Róm. XVI. 27.

IV. R É S Z.

Tsák egygy az igaz hit, és egygy az igaz anyaszentegyház, mellynek tanítása hibázhatatlan, mellynek Feje a Krisztus; de ugyan azért a keresztyéneknek szent erköltsűeknek kelletik lenniük.

1. Kérlek azért titeket én, ki bilintsekkkel terhelve vagyok az Úrnak miatta: hogy úgy járjatok, amint illik azon rendeltetéshez, a mellyre hivatattatok, 2. Minden aláztossággal és szelidséggel és kéméllyel eltűrvén egymást szeretetben; 3. Ügyekezvén megtartani a Léleknek egygyességét a békeségnek kötele által. 4. Egygy test és egygy lélek vagytok; miképen hogy a ti hivatalotoknak egygy reménységére is hivatattatok. 5. Egygy az Úr, egygy a hit, egygy a keresztség; 6. Egygy az Isten, ki mindenek' Attya, ki mindenek felett vagyon, és mindeneken általlhat, és ti bennetek mindenitekben munkálkodik. 7. Kinek kinek pedig adatott kegyelem a Krisztustól származó ajándékozásnak mértéke szerént. 8. Azért mondatik az írásban: Felmenvén a magasságba fogva vivé a fogságot, ajándékokat osztogata az embereknek. 9. Az pedig, hogy ő felment, mire mutat egyébre, hanem arra: hogy előbb leszállot vólt a földnek alsó részeire. 10. Úgy vagyon, az, a ki alászállot vala, ugyan azon, a ki fel is ment sokkal feljebb minden egeknél: hogy mindeneket bétöltene. 11. S ő rendelt némellyeket ugyan apostolokat, némellyeket pedig prófétákat, némellyeket pedig evangelistákat, némellyeket pedig pásztorokat és tanítókat. 12. A keresztyén hivek-

nek egygy testbe való öszvefoglalásjokra, a szolgálatnak munkájára, a Krisztus' testjének megépíttetésére. **13.** Miglen mindnyájan eljutunk a hitnek, és az Isten' Fia' ismérétségének egygyességre; miglen tökéletes emberkort érünk a Krisztus' termete' teljességének mértékéhez képest. **14.** Hogy ne legyünk többé gyermekek, és ezekhez képest ne habozzunk és ide s tova ne hányatassunk a tudománynak akarmelly szele által, az emberek' ravaszsága által, az álnokúl való elhíttetésre lest vető tsalárdság által. **15.** Hanem az igasságot követvén a szeretetben mindenestől fogva nevedjünk abban, a ki Fő, tudmüllik a Krisztusban. **16.** Kiből az egész test egygybefoglaltatván és egygybeszerkeztetvén, minden iznek egygybeeresztése által, és minden tag' munkálkodásának mértéke szerint, nevedést veszen magának felépíttetésére a szeretet által. **17.** Ezt mondom azért, és kényszerítek titeket az Úrra: hogy többé ne járjatok úgy, mint egyéb pogányok hiúságban elmerült elméjük szerint járnak, **18.** Setétséggel meghomályosított értelmök lévén; kik az ők tudatlanságjok, és az ők szívök' keménysége miatt az istenes élettől idegenek; **19.** Kik kétségbe esvén magokat a szemtelenségnek adák minden tisztátalanságnak telhetetlen kívánsággal való üzésére. **20.** De ti nem így tanúttatok a Krisztust. **21.** Hogy ha még is ötet hallgattatok, és ő általa megtaníttattatok; mert a Jézus' tanításában merő igasság foglaltatik. **22.** Nevezetesen: hogy, ami előbbi társalkodástokat illeti, a rendetlen kívánságok által megvesztegetett régi embert levessétek; **23.** Ellenben pedig a ti elmétekben és lelketekben megújúljatok, **24.** És öltözzetek új emberbe, ki Isten szerint teremtetett igasságban, és valóságos szentségben. **25.** Azokaért levétvén a hazugságot kiki igasságot szóljon embertársával; mert egygymásnak tagjai vagyunk. **26.** Ha megharaguszatok is, de ne vétkezzetek. A nap le ne menjen a ti haragoz-

tokon. 27. Ne is engedjete helyt az ördögnek. 28. A ki lop vala, már ne lopjon; hanem inkább munkálkodjék; tulajdon kezeivel dolgot folytatván: hogy keresetjéből osztogathasson a szűkölködőnek is. 29. Semmi otsmány beszéd szájatokból ne származzék; hanem csak olyan, melly mások' épülésére alkalmas, és a hallgatóknak kellemetes. 30. És meg ne szomorítsátok az Istennek ama Szent Lelkét, mellynek általa megjeleltettetek a váltságnak napjára. 31. Minden keseredés, hirtelenvaló felgerjedés, harag, kiáltás és káromlás minden gonoszsággal egygyütt ti közzületek számkivettessék. 32. Legyetek pedig egygymáshoz kegyesek, irgalmasok, és engedjete meg egygymásnak; miképen a Krisztus is megengedet néktek.

J e g y z e t e k .

3: A békeséget szerető emberek az Istentől kijelentett és teljes meggyőződésig megbizonyosított hitnek felsegítésével vallástársaikat nem háborgatják. A Léleknek egygyesége a vallást illető elvekben, és állításokban egygyetértést jelent.

6: Ámbár három isteni személy még is csak egygy Isten legyen, ki magában foglalván a három isteni személyt mindent teremtet, mindent fentart, mindenre gondot visel, mindent kormányoz, kitől minden teremtmények lételt, különböztető tulajdonságokat, és természetjökhöz képest erőt érzést életet tehetőséget nyernek, ki minden hozzája folyamodó embert kegyelmel s ajándékai által üdvösséges és közhasznú jóselekedeteknek végbevitelökre segít. Rövideden: Kitől a vétkeket kivévén, melly az ő akaratjának megvetése, minden.

7: Azonban a keresztény vallás által a mennyei ajándékokban nem egyenlő mérték szerint részesül minden keresztény, hanem kiki az Úr Jézus Krisztus által neki rendelt mennyiségben. A lelki ajándékoknak ugyan szabad tetszés szerint osztogatásjok Kor. 1. XII. kiváltképen a Szent Léleknek tulajdonittatik, de az-

ért a két állítás között nintsen ütközés: mivel a Szent Lélek valamint az Atyától úgy a Fiútól is öröktől fogva származik, és az Atyával és Fiúval tsak ugyan azon egygy mindenható Isten.

8: A LXVII. zsoltárban, melynek 19 v. az előhozott igék, Dávid Istennek a Jebuzeusok ellen győzedelmét azután pedig a Szion' hegyére felvitetett szövetség' szekrényével ugyan azon helyre ábrázolásképen történtt diszes felmenetelét ájtatos hévvel éneklí; ezen alkalmatossággal akkori szokás szerint foglyok is vezettettek, a zsákmányok pedig hálaadásból az Istent ábrázoló szövetség' szekrénye mellett lerakattak ugyan, de' tüstént egygyszersmind az egész sokaságnak Dávid' parantsolatjára Kir. 2. VI. 15. 17. 19. kenyér hús bor osztogattaték. Pál apostolnak magyarázása szerint ezen történet az isteni Üdvözítőnek jövődő ditsőséges mennybenmenetelét ábrázoló, ki mind azoknak, a kik néki engedelmeskednek, a vétkeiségtől, ördög' hatalmától, kárhozattól szabadulást szerezvén, és minden gonosz lelkeken szinte mint dühös ellenségein feltámadása által győzedelmeskedvén ugyan azon megszegyennittetteket a kárhozatnak fogságában súlyos büntetés alá veté, a mind addig mennyekbe bé nem mehető ó szövetségi istenfélő jó erkölcsű embereknek lelkeiket magával felvivé s a természetfeletti örök boldogságnak birtokába békelyhezteté, nem sokára a Szent Lélek által hiveinek szükséges kegyelmeket ajándékokat osztogata, és világ' végéig ígéretje szerint ezen kegyeskedését szünetlen folytatja.

Az említett zsoltárnak azon kifejezését: *Ajándékokat vevén az embereknek*, tudniillik hasznokra, Pál a vételnek elhallgatásával tsak ajándékok' osztogtatására magyarázza: mivel ama zsákmányok is tsak Isten' ajándékai valának, Isten tulajdonképen senkitől sem vehet ajándékot maga minden áldásoknak és ajándékoknak kútfejük lévén, az emberektől isteni tiszteletre bémutatott ajándékok mint ama zsákmányok tsak ismét emberek' hasznára fordittatnak; azonban Krisztus is mint ember (ami értetődik) mennyei Atyától vevé által Mát. XXVIII. 18. az ajándékok' osztogatására való hatalmat, és így a zsoltárban kifejezett vétel is az Úr Jézusban teljesedék.

9. 10: Hogy a most említett zsoltárnak Páltól előhozott szavai teljes értelemben a Krisztust illetik, azon okból is kivilágosodni bizonyíttatik; mert a magasságba mint tulajdon helyére

felmenni az mondathatik leghelyesebben, a kiről tudatik: hogy előbb a magasságból alászállot vagy is az alázatosságnak ajánlására e földön személyesen megjelenvén mennyei ditsőségét elrejtette. Már pedig az Úr Jézus Krisztus Ján. III. 13. VI. 38. szerint, midőn isteni személye e földön emberi természetet vet magára, mennyből alászállot, sőt továbbra, mind meghaltt testje földbe temetteték, mind lelke azon helyeken, ahol a meghaltt emberek' lelkei valának, megjelenék; most pedig mennyből ditsőségesen uralkodik, igazgatja anyaszentegyházát, szakadatlanul kifogyhatatlan kegyelemtárából árasztja buzgó hiveire jótéteményeit.

11, -14: Azon gondviselésnek, mellyel az Úr Jézus a keresztény anyaszentegyházra vigyáz, jeles gyakorlása a mennybenmeneteltől fogva állandó és világ' végéig tartandó egygyházi igazgatás; mert az ő rendelése szerint valamint az apostolok a keresztény vallásnak kihirdetésével hitelesítésével alapításával terjesztésével, — a különös ajándékot nyertt próféták a szent írá-sok' fejtegetésével, — az evangélisták az új szövetségi szent könyvek' írásával és az apostoloknak hivatalos utazásaikban segítségökkel, — úgy a rendes helybeli pásztorok és tanítók a keresztény vallástudománynak eredeti épségében fentartásával és megőrzésével, a vallásos tévelygések' tzáfolásával és irtásával, a vallás felől támasztott kérdéseknek hiteles minden hibától mentt és azért teljes megnyugtatóst szerző elintézésökkel foglalatoskodnak; ezen a keresztény gyülekezeteknek helyenként állandó pásztoraik és tanítóik pedig ugyan az Úr Jézusnak rendeléseként hivataljokat folytatni meg nem szűnnek mind addig: miglen minden üdvözülendők az Isten' Fia által kijelentett egyedüli igaz hitre nem térnek, és a Krisztusnak erköltsi testje a közönséges keresztény anyaszentegyház a hivek' egész számának bételése által tökéletes emberi kort megállapodást, a minőben vala halálakor és azután feltámadásakor a Krisztusnak valóságos emberi testje, el nem érend. Tsak ezen bölts kegyes rendelésnek szakadatlan teljesedése által éretethetik el azon felséges az Úr Jézustól annyira sürgetett irány: hogy hivei a hitben egygyötértsenek, ne habozzanak, a tévelygések' hintegetőitől magokat az eredeti keresztény tanítástól eltsábíttatni ne engedjék; tsak így bizonyosodik a keresztény anyaszentegyháznak Krisztustól ígértt olly tántoríthatatlan erőssége: hogy azon a gonoszságnak minden hatalmassága se vehessen diadalmat.

15. 16: Valamint pedig az igasság, melly szükségképen csak egygy lehet, arra kötelezi a keresztény hiveket: hogy azon egygy hitet állhatatosan vallják, mellyet Fejünk a Krisztus tanítot; úgy az igaz hitnek legbetsesebb gyümöltse a szeretet tilalmazza: hogy senki magát a közönséges keresztény anyaszentegyháztól és annak törvényes pásztoraitól tanítóitól el ne szakassza mindég önnön testjére figyelmeztvén, melly csak az által nevededik, él, hasznosan munkálkodik, mivel minden tagjai első öszveszerkesztésökhöz képest a főnek engedelmeskedvén költsönösen egygy-másnak szolgálnak, használnak, javát eszközlik előmozdítják.

20. 21: Azt ugyan, hogy a pogányoknak érintett viseletjüket keresztény is követhesse, bizonyosan néktek nem említettett, midőn a keresztény vallásra tértetek; ilyen zabolátlanságra nem tanítottatok; ha még is a hallott oktatásokat jól megértettétek, és Krisztus által rendelt törvényes egygyházi előjáróktól, nem pedig valamelly tsábitóktól tanultatok a vallástudományt; mert a Krisztustól származó vallástudományban a tiszta igasságon kívül semmi más arval ütköző erköltsrontó szabályoknak helyök nintsen.

24: A valóságos szentség kirekeszti a hépmutatást, és Istennek mindenfelett való szeretetjében áll; igasságnak neveztetik itt a felebaráti szeretet. E kettős szeretet, mellyben már önnön okos helyes szeretetünk is foglaltatik az erköltsi tökéletesedésnek veleje lelke.

27: Az ördög intselkedéseivel nem árthat azoknak, kik őtet magokhoz nem botsátják, néki utat nem nyitnak, magok hozzá nem közelitenek a rendetlen indulatokban vágyódásokban való mulatgatás által.

30: Távoztassatok minden olyan gondolatokat beszédekettselekedeteket, mellyeket gyűlöl a Szent Lélek, ki kegyelmei által bennetek lakik, ki titeket a bérálás' vagy is erősítés' szentsége által a mennyei boldogság' örököseinek elkülönözöt elválasztot felszentelt.

Világosító Hivatkozások.

1: Filip. I. 27. — — 2: Gal. VI. 2. — — 3. 4: Róm. XII. 5. 10. — — 5: Kor. 1, VIII. 6. — — 6: Mál. II. 10. — Róm.

XI. 36. — Kor. 1. VIII. 6. — — 7: Róm. XII. 3. — Kor. 1. II. 10. 13. XII. 10. — — 9: Bölts. I. 14. — Sir. LI. 9. — Bar. III. 19. — Róm. X. 7. — Pét. 1. III. 19. — — 11: Mát. X. 2, 4. — AT. XI. 27. 28. XX. 28. XXI. 8. — Róm. XII. 7. 8. — Kor. 1. XII. 28. — — 12: Kol. 1. 24. — — 13: Zsid. VI. 1. — — 14: Kor. 1. XIV. 20. — Zsid. XIII. 9. — — 16: Róm. XII. 5. — Kor. 1. XII. 12. — — 17: Róm. I. 21. 23. — Pét. 1. IV. 3. — — 22: Róm. VI. 6. — Kol. III. 8. — — 23: Róm. VI. 4. XII. 2. — — 24: Kol. III. 12. — Pét. 1. II. 1. — — 25: Zak. VIII. 16. — Kol. III. 5. — — 26: Zsol. IV. 5. — Mát. V. 22. — Róm. XII. 19. — — 27: Jak. IV. 7. — Pét. 1. V. 8. 9. — — 28: AT. XX. 34. — Tesz. 1. IV. 11. — — 29: Mát. XII. 36. 37. — Kol. III. 16. 17. — — 30: Iz. LXIII. 10. — — 31: Kol. III. 8. 9. — — 32: Mát. VI. 12. 14. 15. — Kol. III. 12. 13.

V. R É S Z.

A kereszténynek állandó kötelessége a vétkeket kerülni, és jószágos tselekedeteket gyakorolni. A keresztény házasszérmélyek egygymáshoz hűséggel és szeretettel viseltetni tartoznak szövetségök Krisztusnak az anyaszentegyházzal egygybekötését ábrázolván.

1. Legyetek azért Istennek követői mint szerelmes fiak. 2. És járjatok a szeretetben, miképen Krisztus is szeretet minket, és önnön magát bémutatá mi érettünk ajándékul és áldozatul Istennek gyönyörűséges illatozásra. 3. A paráznaság pedig és minden tisztátalanság avagy fűsvénység ingyen se neveztessek ti közöttetek, amint szentekhez illik. 4. Szinte úgy távoztattassanak minden szemtelenség, boldond beszéd, és trágárság, mellyek nem illenek; hanem inkább ezek' helyét foglalja a háláadás. 5. Mert azt tudjátok és jól jegyezzétek meg magatoknak: hogy semmi paráznának vagy tisztátalannak, vagy fűsvénynek, ki hasonló a

bálványisten' imádójához, nintsen öröksége a Krisztusnak és az Istennek országában. 6. Senki titeket meg ne tsaljon hijába való beszédekkel; mert ezen vétkeknek miatta száll az Isten' haragja a hitetlenség' fiaira. 7. Annakokáért ójjatok magatokat: hogy azokban részeseik ne legyetek. 8. Mert hajdan setéséghben valátok, most pedig az Úrtól nyert világossággal birtok; mint a világosságnak fiai úgy járjatok. 9. Ezen világosságnak gyümöltse minden, valami jó, szent, igaz. 10. Visgáljátok meg tehát: mi légyen kedves az Úrnak. 11. És ne legyetek részeseek a setéséghben botlóknak gyümöltstelen tselekedeteikben, hanem inkább meg is feddjétek azokat. 12. Amiket ugyan ezek titkon tselekesznek, azokat tsak emliteni is gyalázat; 13. Mindazonáltal a setéségnek minden tselekedetei, mellyek *a világosságnak ellenkező tselekedeteivel* megfeddetnek, ezen világosság által nyilvánokká lesznek; mert a világosság az, melly mindeket megnyilatkoztat. 14. Annakokáért mondatik: Serkenj fel te, ki aluszol, és kelj fel a halálból, és megvilágosít téged a Krisztus. 15. Meglássátok azért, miképen vigyázva járjatok, nem mint esztelenek, hanem mint böltsék. 16. Akarmelly árron is megvegyétek a jóra való alkalmatosságot; mert a napok gonoszok. 17. Annakokáért ne legyetek esztelenek; hanem értsétek meg: mi légyen az Úrnak akaraja. 18. És meg ne részegedjétek a bornak miatta, melly által a bújálkodás izgattatik; hanem inkább teljesedjétek bé a Szent Léleknek ajándékaival; 19. Foglaltoskodván ti magatok között zsoltárokkal, és ditséretekkel, és lelki énekekkel, énekelvén és ditséretet mondván sziveitekből az Úrnak. 20. Hálákat adván mindenekért a mi Urunk Jézus Krisztusnak nevében az Istennek és az Atyának. 21. Legyetek egygymásnak engedelmesek a Krisztus iránt való tiszteletfélelemből. 22. Aszszonyok! a ti saját férjeiteknek engedelmesek legyetek mint az Úrnak. 23. Mert

a férjfiú feje az ő feleségének, mint a Krisztus is Feje az anyaszentegyháznak, és ugyan ő megtartója a testnek. 24. Azért miképen az anyaszentegyház alája vetteték a Krisztusnak; azonképen az aszszonyok is mindenekben az ő saját férjeiknek szótfogadjanak. 25. Férjfiak! szeressétek a ti feleségeket, amint Krisztus is szerette az anyaszentegyházát, és önnön magát adá érte: 26. Hogy azt megszentelné megtisztítván a viznek ferdőjével az igének általa. 27. Hogy abból magának ditsőséges anyaszentegyházát előállitana, mellyben ne lenne szeplő avagy sötörög, avagy valami efféle; hanem hogy szent és szeny nélkül való legyen. 28. Úgy kell a férjfiaknak szeretniük az ő feleségeket mint az ő tulajdon testjüket. A ki szereti az ő feleségét, önnön magát szereti. 29. Mert soha senki az ő tulajdon testjét nem gyűlölé, hanem inkább neveli és táplálja azt; miképen az Úr is az anyaszentegyházát. 30. Mert az ő testjének tagjai vagyunk, úgy szólván, az ő húsból, és az ő tsontjaiból valók. 31. Ezen igékben: Annakokáért elhagyja ember attyát és anyját, és ragaszkodik feleségéhez, és lesznek ketten egygy testté; 32. Nagy titok fekszik; én pedig ezt mondom a Krisztus és anyaszentegyház közötti egygybekötésre nézve. 33. Mindazonáltal *azoknak értelmők szerént* kiki közzületek az ő feleségét úgy szeresse mint önnön magát; az aszszony pedig tisztelje, és félje férjét.

J e g y z e t e k.

11., - 14.: A butaságnak és tudatlanságnak vastag setéségében botorkázó pogányoknak haszontalan, senkinek épülésére nem szolgáló, sőt ártalmas tselekedetjeikben ne tsak részt ne vegyetek; hanem inkább azok' gonoszságára figyelmeztessétek őket. Nem a-

karom még is, hogy azon vétkeket, melyeket ők nem útszákon, közhelyeken, mások' társaságában, hanem házaikban elkövetnek, ti mások előtt felfedezzétek, és dorgáljátok; mert a szemtelen fertelmes gyalázatos tselekedeteket botránkoztatás nélkül nyilván említeni sem lehet; de azért még is lehet, sőt kell is őket az ilyen vétkek' rosszszaságára is figyelmeztetni: hogy megszégyenüljenek, magokba szálljanak, erköltseiket változtassák jobbitsák. Ezen mindenkor hasznos feddést fogjátok teljesíteni ama vétkekkel ellenkező nyilvános jó tselekedetek által, melyek' gyakorlásával embertársainak világosítani minden keresztény köteles. Ezen mások előtt való világoskodás minden titkos helytelen vétkekes szokások' gonoszságát a pogányokkal megértteti, szemlélteti, és megútáltatja szinte úgy, mint a napnak világossága lefedezi és szemlélteti azokat, melyeket az éjnek sötétsége elrejt béborít. Ilyen jóságos tselekedetekkel jeles jó erköltsökkal való fényeskedés világoskodás által költtetnek fel vétkekes borzasztó szokásaik' mély álmából a pogányok, és alkalmatosokká válnak a keresztény vallásnak befogadására, minekutánna annak szentségét és kívánatos hathatóságát tapasztalásból bethűlni tisztelni tanultak. Az ilyen szent erköltsiséggel való világoskodás által, melyet minden józan észszel bíró ember, szükségképen helybehagy ditsér kedvel, teljesedik, amit a keresztény vallásnak jótékony világosságáról Izaiás próféta' könyvének több szakaszaiban IX. 2. XXVI. 9. 19. LX. 1, - 3. nagy örömmel hirdet.

18: Nem a bornak szeszével magatokat feltüzesíteni, hanem a Szent Léleknek ajándékait kegyelmeit, melyek a keresztény vallásnak öszveköttve vagynak, és néktek szükségesek, teljes mértékben nyerni légyen óhajtástok, és a szorgalmatos egygyüttmunkálkodás által iparkodástok.

19: Az ájtatos énekek már az apostolok' rendelkezéséből tartoznak a nyilvános keresztény isteni tisztelethez.

20: Az Istennek és az Atyának, az az: Istennek a mindennek Attyának, ki mindnyájunkra, mint legjobb Atyánk, gondot visel. Mert Istent a Közatyától elválasztani nem lehet, és Istentől a keresztény vallás szerint nem gondolkodhatunk a nélkül, hogy mint Atyánkat ne tekintsük.

21: Kiki gyorsan teljesítse embertársának igasságos kívánatait, a mennyire csak lehetséges.

26: Ezen versnek végzetje a diák fordításban: *Az életnek igéje által.* De az élet szó a görögben nem olvastatik, ámbar méltán élet' igéjének neveztetnek azon igék, mellyek által minden keresztyén megszenteltetik, a bűntől megtisztittatik. Itt az ígén mind a megmosásnak azon szavakkal, Atyának Fiúnak és Szent Léleknek nevében, végbevitele, mind a keresztséget előző és követő keresztyén vallástudománynak figyelmes hallgatása és szorgalmas tanúlása értetődik; mert Krisztus Urunk a szükséges megmosással öszveköttöte Mát. XXVIII. 19. 20. — Márk. XVI. 16. A keresztség által ugyan nyeretik a megigazulás a megszentelés; de ez bennünk öregbedik gyökeresedik gyümölszözik megőriztetik a keresztyén tanítás által.

27: Krisztust Pál apostol vőlegényhez, a keresztyén anyaszentegyházhoz pedig menyaszszonyhoz hasonlítja; valamint azért a hölgyet a szépség és diszes öltözet ajánlja: úgy akarja his eszközli is Krisztus, hogy anyaszentegyháza minden tévelygésnek és erköltsi megvesztegésnek rútságától mentt, — mind a hitvallásra s erköltstudományra mind a vallástanítás' gyümöltseire vagy is tagjainak az erköltsi szentségben szünetlen előtörekedésükre előmenetelükre nézve szent ékes diszes, — a szentségnek fentartására szükséges mennyei kegyelmek szerzésére hathatós eszközök által, ellenségein való győzedelmeskedés által, és örökéstartó bődogság által ditsőséges légyen. Ez pedig a keresztyén anyaszentegyházban általjában és jelesebb részéről szólván mind bételjesedik.

31, - 33: Ézékenyebben nem köthette Pál a keresztyének' szívére melly szent légyen keresztyének között a házassági kötés? mint midőn tizenegygy versekben folyvást azt vitatja: hogy minden keresztyén házas férjfiú a Krisztust, minden keresztyén házas aszszony a keresztyén anyaszentegyházhoz, a keresztyén házasság pedig a Krisztusnak az anyaszentegyházhoz örökös felbonthatatlan egygybekötését ábrázolja; midőn azon ígékről, mellyek betű szerént Isten' sugallásából Ádám által Mós. 1. II. 22, - 24. — Mát. XIX. 4, - 6. a házassági szövetségről mondatnak, azt bizonyítja: hogy egygyzsersmind nagy titkot a Krisztusnak a keresztyén anyaszentegyházhoz határtalan szeretetű s örökéstartó elválaszthatatlan öszveszövetkezését foglalják magokban, és azért béfejezésül is újra is sürgeti; hogy a keresztyén házasok költsönös kötelességeiket hiven teljesítsék.

Világosító Hivatkozások.

1: Lúk. VI. 35. 36. — — 2: Ján. XIII. 34. 35. XV. 12. — Gal. I. 4. — Ján. 1. IV. 12. — — 3: Kol. III. 5. 6. — — 5: Kor. 1. VI. 9. 10. — Kol. III. 5. — — 6: Mát. XXIV. 4. — Márk. XIII. 5. — Lúk. XXI. 8. — Tesz. 2. II. 3. — — 8: Róm. XII. 10, - 21. XIII. 12, - 14. — Tesz. 2. V. 5. 6. — — 9: Gal. V. 22. — — 10: Róm. XII. 2. — — 12: Róm. I. 26. 27. — — 13: Ján. III. 19. 21. — — 14: Iz. LX. 1. — — 15: Kol. IV. 5. — — 16: Ám. V. 13. — — 17: Róm. XII. 2. — Tesz. 1. IV. 3. — — 18: PB XXIII. 20. — Lúk. XXI. 31. — — 19: Kol. III. 16. 17. — — 21: Pét. 1. V. 5. — — 22: Mós. 1. III. 16. — Kol. III. 18. — Pét. 1. III. 1. — — 23: Kor. 1. XI. 3. — — 25: Gal. II. 20. — Kol. III. 19. — — 26: Ján. XVII. 17. — Tit. III. 4, - 7. — Pét. 1. III. 21. — — 27: TJ. XXI. 2. — — 30: Róm. XII. 5. — Kor. 1. VI. 15. — — 31: Márk. X. 7. — Kor. 1. VI. 16.

VI. R É S Z.

Előterjesztetnek a szüléknek és gyermekeknek, — uraknak és tselédeknek kötelességeik; és ajánltatik az inádság.

1. Ti gyermekek! engedelmesek legyetek szüléiteknek az Úrnak akaratja szerint; mert ez kötelességtek. 2. Tiszteljed atyádat és anyádat: (melly első igérettel egygybekötött parantsolat) 3. Hogy jól légyen te néked állapotod, és hosszú életű légy e földön. 4. De ti is atyák! ne ingereljétek mérgességre gyermekeiteket; hanem neveljétek azokat az Úrnak tanításával egygyező oktatásokkal és fenyítéssel. 5. Ti szolgák! engedelmesek legyetek test szerénti uraitoknak félelemmel rettegéssel egygyű szívöl mint a Krisztusnak; 6. Nem szemre szolgálván mint azok, a kik tsak embereknek kívánnak kedvesek

lenni; hanem mint a Krisztus' szolgálói jó szívvvel teljesítvén az Isten' akaratját; 7. Jó akaratú készséggel szolgálván mint az Úrnak, és nem mint embereknek; 8. Tudván azt: hogy kiki, valami jót tselekszik, annak jutalmát elvéendi az Úrtól akar szolga akar szabados legyen. 9. De ti is urak ugyan azonokat tselekedjétek ő velek, elhagyván a fenyegetéseket, tudván azt: hogy a ti uratok is mennyben vagyon, és hogy nintsen annál személyválogatás. 10. Végezetre atyámiai! erősödjétek meg az Úrban, és az ő erejének hatalmasságában. 11. Öltözzetek fel az Isten' fegyverébe; hogy az ördög' leselkedéseinek ellene állhassatok. 12. Mert nintsen minékünk tusakodásunk a test és vér ellen; hanem a fejedelmek és hatalmasságok ellen, a jelen üdőnek setétségében uralkodó világ' hatalmassai ellen, a levegőben tartózkodó gonoszság' lelkei ellen. 13. Annakokáért vegyétek fel az Istennek egész fegyveri készületjét: hogy ellentállhassatok a veszedelmes üdőben, és mindeneket meggyőzván tántorithatatlanok maradhassatok. 14. Álljatok azért körülövedzván ágyékaitokat igazmondással, és a jámborságnak melyvasába felöltözvén; 15. Lábak' sarúi gyanánt szolgáljon a hékeség' evangéliomának hirdetésére eltökéléstek. 16. Annak felette vegyétek fel a hitnek paisát; mellyben ama gonosznak minden tüzes nyilait elolthassátok. 17. Vegyétek fel az üdvösségnek sisakját, és a Léleknek kardját, melly az Isten' igéje. 18. Minden üdőben, minden kéressel és esedezéssel imádkozzatok lélekben. Ugyan az említett okra nézve vigyázzatok minden buzgósággal és minden szentekért való könyörgéssel; 19. És én érettem is: hogy nékem adassék bátorság az én ajakimnak megnyitásjokra, s az evangéliom' titkainak kinyilatkoztatásjokra. 20. Mellyért követséget viselek vas lántzokban; hogy a felől merjek szólani, mint szükség nékem szólanom. 21. Hogy pedig ti is tudjátok állapotomat, és mit tselekszem? mindeneket

megjelent néktek 'Tikikus az én szerelmes atyámfia, és hív szolgálja az Úrban; 22. Kit ugyan azért küldék hozzátok; hogy megértsétek: mint vagyunk? és hogy megvigasztalja szíveteket. 23. Békeség az atyafiaknak és szeretet a hittel az Atya Istentől és az Úr Jézus Krisztustól. 24. Kegyelem mindenkkel, kik tökéletesen szeretik a mi Urunk Jézus Krisztust. Amen.

J e g y z e t e k.

11., = 17: Pál a keresztény embert hasonlítja egygy hadivitézhez; a kinek, hogy győzedelmet reménylhessen, minden a tapasztalás szerint hasznos készülettel kell kiállania, s a hartzra megjelenie. Valamint tehát az apostol' üdejében a híres római vitézek köntösöket övvel ágyékaikhoz szorítván fejüket oltalmazó vas sisakkal, melyhátvassal, felsarúzott lábakkal, bal kezükben a gyújtó szerekkel megtöltött nyilaknak elhárításjokra hosszú testjüket fedező paist tartván, jobb kezükkel pedig a kardot forgatván szoktanak volt ütközetbe menni; úgy sürgettetnek a keresztények: hogy a tiszta vallástudományba felöltözve, ahhoz szorosán ragaszkodván, a jövődő bódogságnak reménységét sisak gyanánt szünetlen elméjükben forgatván, minden kötelességeiket teljesíteni ügyekező erős vas szándékkal, a keresztény vallásnak gyarapításában szíves munkálkodással, minden ellenvetéseket megtompító és viszszaeverő tántoríthatatlan hitnek paisával, és a szent írásban foglaltt. bölts szabályoknak ajánlott imádságnak bőjtnek adakozásnak munkásságnak mértékletességnek fegyvereivel szálljanak szembe a hitet és erköltsiséget hol egygy hol más részről megtámadó ellenségeikkel. Tudniillik, nem tsak test és vér vagy is ember ellen, hanem a ravasz álnok irigy gonosz lelkek ellen, kik a véteknek szerzői lévén a tévelygéseket hintő, békeséget zavaró, hasonlításokat okozó, erköltstelenségök által sokakat botránkoztató, a keresztényeket vallásjok buzgóságjok törvénykövetésjök miatt már nyilván már alattomosan üldöző emberek által mint eszközeik és segédjeik által a keresztényeket haborgatják,

nyugodalomban élni nem engedik, a hittől, erköltsi szentségtől, örök boldogságtól megfosztani agyarkodnak, kelletik hartzolnunk.

Világosító Hivathozások.

1: Kol. III. 20. — — 2: Mós. 2. XX. 12. — 5. V. 16. — Sir. III. 9. — Mát. XV. 4. — Márk. VII. 10. — Kol. III. 20. 21. — — 4: Mós. 5. VI. 7, -25. — — 5: Kol. III. 22. 23. — Tit. II. 9. — Pét. 1. II. 18. — — 8: Kor. 2. V. 10. — — 9: Mós. 5. X. 17. — Kro. 2. XIX. 7. — Jób. XXXIV. 19. — Bölts. VI. 8. — Sir. XXXV. 15. — AT. X. 34. — Róm. II. 11. — Kol. III. 25. IV. 1. — Pét. 1. I. 17. — — 13: Kor. 1. X. 4. — — 14: Iz. XI. 5. — Lúk. XII. 35. — — 16: Pét. 1. V. 8. 9. — — 17: Iz. LIX. 17. — Tesz. 1. V. 8. — — 18: Róm. XV. 30. — Kol. IV. 2. — — 19: Kol. IV. 3. — Tesz. 2. III. 1. — — 21: AT. XX. 4. — Tim. 2. IV. 12.

SZENT PÁL APOSTOLNAK

a

Filippiekhez irtt levele.

E l ő s z ó.

Matzedónia tartományuk fővárosai közé tartozék hajdan Filippi, ahova Pál nem sokára a jerusalemi apostoli gyűlés után AT. XVI. 12. jövéen ott egygy üdeig múlata, több zsidókat és pogányokat a keresztény vallásra téríte, többek között egygy lidiai születésű bársonyárosnét és a városi tömlöztartót egész háznépével AT. XVI. 13. 16, - 30. Ezek nem tsak állhatatosok maradának a hitben, hanem Pálnak eltávozása után többeket is édesitének társaságjokba úgy, hogy Filippében is rendes keresztény gyülekezet öszveállana, mellyhez e level küldeték. Ezen gyülekezet különös hajlandósággal viselteték Pálhoz, és mind helyben mulatásának alkalmatosságával mind távollétéjében szükséges élelméről gondoskodék, még Rómába is Epafrasztész keresztény által pénzt küldé II. 25. IV. 15. 16, - 18. — AT. XVI. 15. — Kor. 2. XI. 8. 9. A most említett követ által a felől is tudósittaték az apostol: hogy Filippében két nemes keresztény aszszony között vizálgodás támadot II. 3. IV. 2. 3. és némelly különböző vallásos vélekedések

foglalatoskodtatják a hiveket. Mind ezekre nézve iraték a jelen intő és köszönő level Rómából Pálnak első fogságából Kr. 62. esztendő tájban I. 13. II. 23. 24. IV. 22.

A szokott köszöntés után Istennek hálákat adván ditséri a filippi gyülekezetnek tapasztalt szivességét és a keresztény vallásnak követésében buzgóságát; vigasztalja őket fogsága felől, mivel az a keresztény anyaszentegyháznak javára szolgál; az Úr Jézusnak nyomaiként ajánlja nekik a költsönös felebaráti szeretetet, ismét az egygyetértést, és a tiszta keresztény vallástudománynak szorgalmatos megőrzését; tudtokra adja: hogy Epafroditust viszszaküldi, kit nem sokára Timoteus követni fog, sőt magának is vagyon újabb meglátogatásjokhoz reménysége. Tovább inti őket: hogy őjják magokat a zsidó valláshamisítóktól rája figyelmeztvén, ki a Móses' törvényére semmit nem ügyelvén csak az Úr Jézushoz ragaszkodik, és általa reményli örök boldogságát. Végre újítja az egygyezésnek, és a keresztényhez illő erköltsi magaviseletnek ajánlását; köszöni a tőlök vett ajándékot helyébe minden áldást kívánván nekik; és köszöntésekkel bézárja levelét.

I. R É S Z.

*Pál a filippiekhez nagy hajlandóságát és rólok imádságai-
ban megemlékezését jelenti; a hitben és szeretetben állha-
tatosságot ajánl; fogságát és szenvedését az evangéliom-
nak előmenetelére lenni bizonyítja.*

1. Pál és Timoteus a Jézus Krisztusnak szolgálai minden Filippiben lévő Jézus Krisztus' hiveinek a püspökökkel és diakonusokkal egyetemben. 2. Kegyelem néktek és bé-

keség az Istentől a mi Atyánktól és az Úr Jézus Krisztustól! 3. Hálaikat adok az én Istenemnek minden ti rólatok való emlékezetben; 4. Mindenkor minden imádságomban ti érettetek mindnyájatokért örömmel könyörögvén: 5. Mivel ti az evangéliomnak terjesztésében olly jeles részt vettetek megtéréseknek első napjától fogva mind ez üdeig; 6. Azért bizodalmasan azt is reménylem: hogy a ki elkezdette bennetek a jó tselekedetet, azt tökéletesíteni is fogja a Jézus Krisztusnak napjáig. 7. Miképen méltó is azt itélnem mindnyájatok felől: mivelhogy engem szivetekben hordoztok mind fogságomban mind az evangéliomnak oltalmazásában és meggyökeresítésében és így mindnyájan részesek vagytok a rám kegyelmesen bizott hivatalban. 8. De viszont bizonyosságom én nékem is az Isten: melly igen kívánom, hogy ti mindnyájan a Jézus Krisztussal mennél teljesebben egygyesüljetek. 9. És, melly buzgóan imádkozom azért: hogy a ti szeretetetek mindég inkább meg inkább bővelkedjék a tudományban, és minden értelemben; 10. Hogy megítélhesétek: mellyek légyenek a jelesebbek; hogy legyetek feddhetetlenek, és botlás nélkül fussatok mind a Krisztus' napjáiglan; 11. Hogy teljesek legyetek a jámborságnak ama gyümöltseivel, mellyek a Jézus Krisztus által nyeretetnek az Istennek ditsőségére, és ditséretjére. 12. Kívánom pedig tudtotokra adni atyámfiai! hogy azon viszontagságok, mellyek rajtam történtek, az evangéliomnak gyarapodására használtak: 13. Mivelhogy az én fogságomnak, mellyet a Krisztusért szenvedek, hire az egész fejedelmi udvarban és egyebütt is mindenütt elterjede; 14. S ugyan azért többen az Urban való atyafiak közzül az én bilintseimből ösztönt vévén annál nagyobb bátorsággal merik a tanítást hirdetni. 15. Némellyek ugyan irigységből és vetélkedésből, de mások jó szándékból is hirdetik a Krisztust. 16. Ezek ugyan, a kik ezt szeretetből tselekszik, segitenek

tudván: hogy az evangéliomnak őltalmazására rendeltettem. 17. Amazok pedig, kik vetélkedésből szólnak, nem tiszta szándékból hirdetik a Krisztust; mivel azt vélik: hogy buzgóskodásjok által az én bilintseim' súlyát nevelik. 18. De hát azután? tsak a Krisztus hirdettessék, akarmiképen történjék az, akar képmutatásból, akar helyes szándékból; én azon örülök, és fogok is örülni. 19. Mert tudom, hogy ez nékem üdvösségemre szolgál a ti imádságtok által, és a Jézus Krisztus' Lelkének segítsége által; 20. Mert az én várakozásom és reménységem szerént semmiben meg nem szégyenülök: hanem teljes bizodalمام vagyom, hogy a miképen mindig, úgy most is felmagasztaltatik a Krisztus az én testemben akar annak életje akar halála által. 21. Mert az én életem a Krisztusnak vagyom szentelve, a halál pedig nékem szerez nyereséget. 22. Azonban, ha azt tekintem: hogy testi életem munkálkodásomnak szerzi gyümölcseit; nem tudom, ha rám bizatnék: mit kellene választanom? 23. Mivel szorongattatom e kettő között; tudniillik: vagyom kívánságom elköltözni s a Krisztussal lenni, ami mindennél jobb; 24. De ellenben a testben még maradnom szükségesebb ti érettetek. 25. És azt reménylem, sőt tudom: hogy még testben megmaradok, és ti veletek mindnyájatokkal egygyütt megmaradok a ti előmeneteletekre, s a hitből származó örömtőknek nevelésére: 26. Hogy az én közöttetek való másodszori megjelenésem által bő mértékben nevededjék személyemre nézve örvendezéstek és dicsékedéstek. 27. Tsak hogy a Krisztus' evangéliomához illendőképen viseljétek magatokat; hogy akar hozzátok jövőn meglátandlak titeket, akar távol léendek, ezt halljam felőletek: hogy állotok egygy lélekben, egygy szívvvel egygyütt munkálkodván a hit' evangéliomának terjesztésében; 28. És hogy semmiben sem félemltetek meg az ellenkezőktől; melly bátor buzgóságtok nekik ugyan veszedelmöket,

néktek pedig üdvösségteket bizonyítja; de ezt csak Istennek köszönhetitek. 29. Mert ti néktek ajándékozott a Krisztustól: nem csak hogy ő benne higgyetek, hanem hogy ő érte szenvedjete is. 30. Ugyan azon tusakodástok lévén: a minéműt láttatok én bennem, és most hallotok én felőlem.

J e g y z e t e k.

1: A filippi keresztény gyülekezetnek virágzó állapotját, és helyes rendjét bizonyítja Pál, midőn nem csak szokása szerint a hiveket, hanem egygyházi tisztviselőiket is levelének kezdetjén köszönti. Mivel Pál Tim. 1. III. 2. 8. V. 17. 19. három rendű egygyházi tisztviselőt, tudniillik püspököt, presbitert, és diakonust nevez, és különböztet, itt pedig a püspököket és diakonusokat többes számban szólítja: a filippi gyülekezetben akkor több egygyütt munkálkodó püspökök szinte úgy mint diakonusok valának; ámbár püspök nevezet alatt a presbitereket vagy papokat is kell érteni, mivel ezek a püspököknek, az egygyházi tisztviselők' szentelését kivéven, minden egyéb foglalatosságaikban segédjeik, a püspököktől ugyan függve de még is velek egygyütt kormányozzák a hiveket Tim. 1. V. 17. 19. Diakonusok a püspöknek és papoknak az isteni tiszteletnek alkalmatosságával szolgálatjokra rendeltettek; kiknek hivataljokhoz tartozik a szegényekre gondot viselni AT. VI. 3. Tim. 1. III. 8., — keresztelni AT. VIII. 12. 38, — püspöknek vagy papnak távollétjében vagy engedelmével a keresztényvallástudományt előterjeszteni hirdetni AT. VI. 9. VIII. 12. XXI. 8. és az egygyházi régi hagyomány szerint az oltari szentséget is a hiveknek osztogatni.

5: A filippi gyülekezet üdőről üdőre segédelmet küldvén Pál apostolnak a szükséges élelem' megszerzésére hivatalának teljesítését könnyebbité, s így a keresztény vallásnak anyaszentegyháznak gyarapításában is részesült.

6: A Krisztus' napja kiváltképen az utolsó ítéletnek üdeje, mellyen ismét láthatóképen de nagy felséggel és ditsőséggel e

földön meg fog jelenni; azonban, mivel kiki lolkére nézve mindjárt testjének halála után a Krisztustól megítéltetik, és csak addig, míg e földön él, szerezhethet magának érdemeket az örök boldogságra: Pál azt kívánja: hogy a filippi hiveket Isten az ő kegyelme által hathatósan segítse a keresztény buzgóságban és az igaz vallás' terjesztését eszközölő adakozásban földi életjük fogytáig tartó állhatatosságra, melly által válik minden jó tselekedet tökéletessé.

7: Vagyon is alapos okom, hogy így gondoskodjam felőletek: mivel ti eleitől fogva különös szivességet szeretetet bizonyítottok irántam, nem csak akkor, midőn az evangéliumot szabadon hirdetem, és tanító beszédeim által az ellenvetéseket megtárfolván az igasságot védelmezem, a hivekben a meggyőződést erősítem, hanem akkor is, midőn hivatalom miatt bilintsekben kellek ülnöm; és ekképen szünetlen részt vesztek apostoli fáradozásaimban. — A diákban e versnek második kifejezése így olvastatik: *Mivelhogy szívenben hordozlak titeket*; de a homályos görög kifejezésnek felfebbi magyarázását kívánja mind ezen mind az előző versnek foglalatja Pálnak szándéka lévén okát adni a filippi hivekhez való erős bizodalmanak.

17: Némelly a zsidók közzül megtértt keresztény tanítók azon okból is buzgóbban folytaták hivataljokat: hogy a tőlök mély tiszteletből még némelly részben gyakorlott Móses' törvényének teljes elhagyását sürgető, most fogságban ülő Pálnak tekintetjét rontsák, a magokét pedig neveljék, és az által az apostolt boszszantsák.

18: Az igaz, helyesen gondolkodó keresztény tanító, önnön ditsésétfjét, tekintetjét, földi hasznát nem vadászsa, csak a Krisztus' ditsőségének előmozdítását óhajtja; azért, ha tudományban, buzgóságban, a keresztény vallás' terjesztésében, másoknak tértésőkben más társai őtet felyülhaladni iparkodnak, örvendez, ha mindjárt azt némellyek ellene való irigykedésből, személyének gyűlöléséből, kissebbitése végett tselekszik is.

19, - 21: Tudom, hogy az én mostani szenvedésem a ti érettem való könyörgéseitekre tekintve a Szent Léleknek, ki a Jézus Krisztustól mint Isten' Fiától származik és ennek következésében tőle a keresztény hiveknek és tanítóknak erősítésükre adatik, segítségó által javamra szolgál mint Isten előtt érdemes békaséges tülésre és jóban való állhatatosságra jeles alkalmatosság. Sőt nem

kételkedem: hogy fogságom még a keresztény vallás' terjesztésére nézve is hasznos, akár szabadulásommal akár halálommal végződjék; mert kiszabadulván annál nyomosabban, és hathatósabban fogom a keresztény tanítást hirdethetni, ha pedig megületetem, állhatatosan szenvedett halálom a keresztény vallásnak igassága felől tökéletes meggyőződésemet, és az isteni kegyelemnek bennem hathatóságát minden keresztény hiveknek épülésökre s erősítésökre fogja bizonyítani. Tsak ugyan, ha Isten még tovább nyújtja földi életemet, nékem egyedüli foglalatosságom marad az Úr Jézus Krisztust illető és tőle kijelentett vallástanítást hirdetni, mindég többekbe béoltani; ha pedig meghalok, a keresztény vallásnak erősítésén kívül még a jutalomul ígért boldogságot is hamarabb elnyerem.

22: Valamint a jó gyümölcstfa, mennél tovább áll, annál több jó ízű gyümölcsöket terem soknak hasznúra; úgy a köz hasznú hivatallal foglalatostkodó ember, mennél tovább él e földön, annál több jóságos tselekedetekkel gazdagítja embertársait, annál több érdemeket szerez Isten és ember előtt magának; azért hosszú életje e földön mind rája, mind másokra nézve betses, valószínű isteni áldás.

25. 26: Világosan jövendőli Pál akkori fogságából kiszabadulását és Filippibe újabbi megjelenését a keresztény vallás' igasságának erősítésére; hogy az általa megtérített hivek megvigasztaltassanak, és Pálnak Istentől oltalmazása felől ismét meggyőződven vele a zsidóknak és pogányoknak megszegyenítésökre méltán dítsekedhessenek. Ezen jövendölés bé is teljesedék.

28: A keresztény hiveknek a vallás miatt szenvedett üldözésekben állhatatosságjok őket a jövendő boldogságnak elnyerése felől bizonyosokká teszi; üldözőiket pedig a keresztény tanításnak igasságára, s ugyan azért dühösködésüknek következő kemény büntetésére figyelmezteti.

Világosító Hivatkozások.

4: Tesz. 1. I. 2. — — 6: Ján. VI. 39. — Tesz. 1. IV. 16.
17. — — 10: Tesz. 1. V. 21. — — 11: Ján. XV. 4. 8. — Ef.

V. 9. — Kol. I. 10. — — 13: Mát. X. 18. — — 19: Kor. 2. I. 11. — — 23: Kor. 2. V. 8. — — 25: Fil. 22. — — 27: Ef. IV. 1. — Kol. I. 10. — Tesz. 1. II. 12. — — 29: AT. V. 41. — — 30: AT. XVI. 12, - 29.

II. R É S Z.

A keresztények egygyességben éljenek és alázatosok legyenek a Krisztusnak nyomai szerint, ki igaz isteni személy lévén hozzánk hasonló emberi természetet vet magára. Timoteus tanítvány különösen ditsértetik.

1. Ha tehát nálatok a Krisztusban való ébresztésnek, ha a szeretetből származó vigasztalásnak helye vagyon; ha a Lélekben való egygyesülést, a szives érzékenységet és könyörületességet betsülitek; 2. Teljesítsétek bé az én örömömet: hogy ugyan azont értsétek, egyenlő szeretettel birjatok, egygy akaratúak, egygy értelműek legyetek. 3. Semmit ne tselekedjeteK versengés által, avagy hívságos ditsőségnek miatta; hanem okos magameggondolással kiki társát magánál jobbnak lenni állítsa. 4. Kiki ne tsak a maga hanem a mások' hasznát is tekintse. 5. Annakokáért azon érzés légyen ti bennetek, melly vala a Krisztus Jézusban; 6. Ki isteni természettel birván nem ragadomány gyanánt tekinté Istennel egyenlőségét: 7. De még is elrejté önnön mivoltját, és szolgálai természetet vévén magára, hasonlatossá lön az emberekhez, és külső ábrázatjában úgy találtaték mint ember. 8. Megalázá önnön magát, és engedelmes lön halálig, még pedig a keresztfának haláláig. 9. Annakokáért az Isten is felmagasztalá őtet, és olly nevet ajándékoza néki: melly minden névnek felette vagyon. 10. Hogy a Jézusnak nevére minden térd meghajoljon mennyben föl-

dön és föld alatt; 11. És minden nyelv vallást tegyen a felől: hogy Jézus Krisztus légyen az Úr az Atya Istennek ditsőségére. 12. Azokáért szerelmesim! miképen mindig szótfogadtatok nékem, most is nem csak úgy mint jelenlétben, hanem még sokkal inkább azért, mivel távol vagyok, félelemmel és rettegéssel munkálkodjatok: hogy üdvösségteket elnyerjétek; 13. Mivel Isten az, a ki ingyen való jó akaratiából mind a szándékot mind a teljesítést eszközli ti bennetek. 14. Mindeneket zúgolódás és perlekedés nélkül tselekedjete. 15. Hogy Istennek feddhetetlen, egygyűgyű, minden vádolástól mentt fia! legyetek a gonosz és elfordúltt nemzetségnek közepettén: kik között mint a tündöklő testeknek e világon kelletik fénylenetek, 16. Az életnek tanítását megtartván; hogy a Krisztusnak napján dítsekedhessem avval: hogy hijába nem futottam, és haszontalanul nem munkálkodtam. 17. De ha mindjárt én a ti hiteteknek égő áldozatja és szolgálatja felett meg is áldoztatom; örülök, és örvendek ti néktek mindnyájatoknak. 18. Azonképen pedig ti is örüljete, és örvendezzetek én nékem. 19. Reménylem pedig az Úr Jézusban: hogy Timoteust rövid üdő múlva elküldhetem hozzátok; hogy én is nyűgott szívvvel lehessek megértvén állapototokat. 20. Mert senki sintsen velem, a kinek gondolkozása úgy megegygyezne az enyimmel, és a ki olly szív szerént fogna viselni gondot a titeket illető körülményekre. 21. Mert mindnyájan inkább a magokéit keresik, mint azokat, a mellyek a Jézus Krisztuséi. 22. Hogy pedig ez felőle bizonyos légyen, abból is általlátjátok: mivel mint a fiú atyának, úgy szolgált nékem az evangéliomnak hirdetésében. 23. Ötet, reménylem azért, fogom hozzátok elküldeni: mihelyest látandom a környülállásokból, hogyan fordul helyheztetésem? 24. Bizom pedig az Úrban: hogy magam is nem sokára hozzátok megyek. 25. Addig is szükségesnek itélém Epafroditus atyámfiát

egygyüttmunkálkodó és vitézkedő társamat, a ti követete-
ket, ki nékem kezembe szolgáltatta azokat, amikben fo-
gyatkozásom vala, hozzátok elküldeni. 26. Mivelhogy fe-
lette óhajtót mindnyájotokat látni, és győtrődik vala azon:
hogy beteg létjét hallottátok. 27. Mert csak ugyan halálos
beteg vala; de az Isten könyörült rajta, nem csak ő rajta
pedig, hanem rajtam is: hogy szomorúságom új szomorú-
sággal ne súlyósíttatnék. 28. Annakokáért haladék nélkül
küldém ötet hozzátok, hogy ötet látván megvidúljatok, és
az én búsongásom is megszűnjék. 29. Fogadjátok tehát az
Urban nagy örömmel, és az ilyeneket megbetsüljétek. 30.
Mert a Krisztust illető ügynek miatta szintén a halálhoz kö-
zelítet életjével nem gondolván: hogy a nékem szükséges
szolgálatotoknak távolságtok miatt fogyatkozását bétöltené.

J e g y z e t e k.

1: Mind arra, amit figyelemre méltónak lenni állítotok, tudni-
illik: azon serkentésekre, mellyekkel a keresztény vallás ösztö-
nöz bennünket, — azon vigasztalásra, mellyet keresztény szere-
telből nékem szerezni tartoztok, — azon Szent Lélektől eszköz-
ölt egygyességre, melly titeket egymás között és velem ösz-
veket, — azon résztvevő szánakodásra, mellyel fogságomat érzi-
tek, mind ezekre kérlek benneteket.

6, -8: Itt a Krisztusban két különböző természetnek létele val-
latik; első isteni, melly szerént isteni egyenlőséggel isteni tulaj-
donságokkal kezdet nélkül bir; a második emberi természet,
melly szerént az elrendeltt időben más emberekhez hasonló lón.
Mind a két természetnek jelentésére használtatik a görögben
morfe diákul *forma* magyarul *alak* szó; de épen azért valamint
emberi alakon csak valóságos emberi természetet, úgy isteni ala-
kon csak valóságos isteni természetet lehet és kell érteni annyi-
val inkább: mivel az isteni alakkal Istennel való egyenlőség, az
emberi alakkal emberekhez való teljes hasonlatosság világosításul

összeköttetik. — Pálnak üdejében köz szokás szerint nagy gyözedelmek után a nyertes hadivezér fényes bemenetellel jelenék meg a fő városban, és maga előtt, hogy az egész nép láthassa, hordoztatá a zsákmányokat, melyeket a ellenségtől elragadot elfoglalt. Az Úr Jézus Krisztus, hogy az emberi nemzetet, melynek első vétke a kevélység, az isteni felsőségre való vágyás vala, alázatosságra tanítaná, ugyan annak megváltására megjelenvén isteni tulajdonságait, ámbár azokkal úgy mint az Atya és Szent Lélek egyenlőképen bír, és azért ragadománynak nem vélheté, még is nem csak nem mutogatá zsákmányok gyanánt, hanem inkább isteni ditsőséges természetjére felöltött emberi természetjő által azokat elfedezé bétakará, s egész külső állapotjára nézve csak embert szemléltetett magában; sőt Istennek embernek engedelmeskedék még akkor is, midőn a tsúfos keresztfára ítélteték, és azon emberi testje halálig kinoztatnék.

9.,-11: A név méltóságot, hatalmat, tekintetet, ditsóséget jelent Ján. XVII. 6. — AT. IV. 12. — Ef. I. 21. szerint, mert mind Jézusnak mind Krisztusnak már testi halála előtt is nevezteték Máriának Fia; de emberi természetjének isteni természettel egygy isteni személyben összeköttése s azért azon méltósága, melly minden méltóságot felyülhalad, melyet a legmélyebb tisztelet imádás illet, csak feltámadása és mennybemenetele után hirdettetek ki az emberi nemzetnek. — A térdhajtás, amint maga Pál Ef. III. 14. itt is a minden méltóságot felyülhaladó méltósággal magyarázza, Istent illető legmélyebb imádás. — Minden térdek szinte úgy mint minden nyelvek által minden emberek, és minden okossággal biró Istent ismérő és tisztelő valók érttetnek; mivel sem a térdek nem hajolnak, sem a nyelvek nem hangzanak magokban, és azok a feltámadás előtt a mennyben vagy tisztulás' helyén lévő emberi lelkekre sem alkalmaztathatnak. — Ezekhez képest ezen versek' értelme: Mivel az Úr Jézus Krisztus az emberi nemzetnek megváltása miatt teljesen szabad akaratból isteni tulajdonságait elrejtvén magát a leggyalázatosabb testi halálnak kiállásáig megalázá, nem sokára feltámadása és mennybemenetele után személyének minden kigondolható méltóságot felyülhaladó ugyan azért valóságos isteni méltóságát mind azokkal, kiknek az evangéliom hirdettetek, megismérteté, s az Úr Jézus Krisztust emberi természetjére nézve is mennyben az is-

teni ditsőségnek tökéletes birásába békelyhez teté az Istenség. Ennek következtetésében kötelesek az Úr Jézust legmélyebben imádni minden emberek a földön és minden okos Istent tisztelő lelkek a más világon akar mennyben akar mennyen kívül legyenek; és mind annyin tartoznak azt vallani: hogy Jézus az emberi nemzetnek Üdvözítője, és minden teremtmények' Ura, ki által az Atyának ditsőítése szünetlen világ' végéig az emberek között a keresztény anyaszentegyházzal egygyütt fentarttatik és terjesztetik, mennyben pedig vég nélkül folytatattik.

12. 13: Pálnak távollétjében a tsábitók mérészebbek valának; azért ezen esethen a tőle térített hiveknek még szorgalmatosabban kell vala magokra vigyázniok. Kinek kinek gyarlóságára nézve méltán lehet félnie, hogy halálos vétekbe ne keveredjék, és Istennek kegyelméből ki ne essék; kinek segítsége nélkül, melly a magát ellene szegezőnek méltán megtagadtatik, semmi az örök üdvösségre hasznos jót nem tsak nem tselekedhetünk, hanem azt végbevinni nem is akarhatjuk. Valamint tudniillik minden testi erőnk és elmehéli tehetségünk Istennek ingyen ajándéka, mellynek mértékéhez képest munkálkodunk naponként természetes irányok' elérése végett; úgy a természetfeletti boldogságnak elnyerésére szükséges alkalmas tselekedetek is különös természetfeletti Istentől származó kegyelem nélkül végbe nem vitethetnek; azonban szinte úgy kívántatik ezen tselekedetekre az emberi szabad akarattól függő egygyező munkálkodás is, ámbár erről mint minden józan észszel bíró ember előtt tudva lévő igasságról Pál itt nem emlékezik azt feleslegesnek tartván, midőn többször e levélben is újított intései azon alapulnak.

17: Ha azon áldozatért, mellyet erköltsi értelemben megtérítések által Istennek veletek egygyütt bémutattam, magam is megöletésem által áldozat léendek; semmit sem fogtok veszteni, tsak mind két részről ürvendezésre adatnék alkalmatosság: mert ilyen halálom a keresztény vallásnak igasságát erősitené.

20. 21: Akkor Pálnak társai és segédjei között senki sem találkozik Timoteuson kívül, a ki Filippibe való utazásra önként ajánlotta volna magát, erre pedig még magának is fogságában szüksége vala. Azért, ámbár senkit kéméllésből nem nevez, de még is egygy kevés nehezteléssel mondja: hogy mindnyájoknak, kik tudniillik körülte szolgálnak, őtet látogatják, vele társalkod-

nak, inkább tetszik a nyugalom, vagy önnön hasznok, mint a Jézusért vagy is a keresztény vallásnak ügyében olly fáradtságos meszsze út.

24: Pál ugyan mint I. 25. emlité bizonyosan tudta: hogy azon fogságából ki fog szabadulni; de nem tudta: valljon hamar fog-e az történni, és valljon mindjárt kiszabadulása után fog-e Filippibe mehetni?

28: Mihelyest Epafroditus egészségét visszszanyeré tüstént visszaszabotsáttaték.

30: A filippi követnek betegsége azon bajos hosszú utazásnak vala szüleménye, melyet vállala magára, hogy Pálnak a filippi gyülekezet' adományát elvinné.

Világosító Hivatkozások.

1: Róm. XII. 10. 16. — — 2: Róm. XIII. 16. — — 3: Gal. V. 26. — Pét. 1. V. 5. — — 4: Kor. 1. X. 24. XIII. 4,-7. — — 5: Pét. 1. II. 21. — — 6: Ján. I. 1,-3. — — 7: Zsid. II. 9. 14. — — 8: Zsid. XII. 2. — — 9: Iz. LIII. 12. — Ef. I. 20,-22. — — 10: Iz. XLV. 24. — Róm. XIV. 11. — — 11: AT. II. 36. — Kor. 1. VIII. 6. — — 12: Pét. 1. I. 17. — — 13: Róm. VIII. 29. 30. IX. 19. XI. 32. 36. — Kor. 1. VIII. 6. — 2. III. 5. — Ef. I. 19. II. 10. — — 14: Pét. 1. IV. 9. — — 15: Mát. V. 14. 48. — — 16: Tim. 2. I. 13. — — 17: Tim. 2. IV. 6. — — 19: AT. XVI. 1. — — 20: Kor. 1. XVI. 10. — — 21: Kor. 1. X. 24. XIII. 5. — — 25: Kol. I. 7. IV. 12. — Fil. 23. — — 29: Tesz. 1. V. 13.

III. R É S Z.

Inttetnek a filippiek: hogy Pál apostolnak nyomai szerint a Móses' törvényét elhagyván a Krisztus' keresztjéhez ragaszkodjanak.

1. Továbbá atyámfiai! örüljete az Úrban: Ugyan azokat irni néktek én nem restellem, néktek pedig szükség-

ges. 2. Őjjátok magatokat az ebektől, őjjátok magatokat a gonosz munkásoktól, őjjátok magatokat az öszvemetelés-től. 3. Mert mi vagyunk a környülmélettetek, kik lélekben szolgálunk az Istennek, és a Krisztus Jézusban dítsek-szünk nem bizakodván a testet illető szertartásban. 4. Jó-lehet vagyon nékem, mihez bizzam test szerént is. Sőt, ha valakinek láttatik oka lennie: hogy a testi különböztetéshez bizzék; nékem még nagyobb igazam vagyon. 5. Nyoltzad-
napon környülmélettettem, Izrael' nemzetségéből, Benja-min' ágából, zsidóktól zsidó, a törvény' megtartására nézve farizeus vagyok. 6. Buzgóskodásból ugyan üldöztem az anyaszentegyházat, de az ő törvénynek teljesítésében ál-ló igasságra nézve feddhetetlen valék. 7. Mindazonáltal azo-
kat, mellyek nékem nyereséget hajtottak, a Krisztusnak miatta károsoknak állítottam. 8. Sőt bizony mindeneket kárnak is állítok lenni az én Uram Jézus Krisztusnak fen-séges megisméréséhez képest: kinek miatta minden vagy-o-
nomnak kárát vallottam, és azt ganéj gyanánt megvetem, tsak hogy a Krisztust megnyerjem; 9. Hogy ő általa meg-igazulttnak találtsam, nem az ő törvény' megtartásából származó igassággal, hanem avval, melly a Krisztusban való hitnek általa nyeretik; amaz igassággal, melly az Is-tentől a hit által adatik. 10. Hogy mindég tökéletesebben megismérjem őtet, és az ő feltámadásának hathatóságát, és az ő szenvedéseiben való részesülést; hogy halálára néz-ve is hasonlitsak hozzá; 11. Hogy akarmiképen a meg-halttaknak feltámadásjokra juthassak; 12. Nem úgy véle-
kedem azonban magam felől: mintha már elvettem volna, amit óhajtok, avagy már tökéletes volnék: hanem arra tö-rekedem, hogy azt valamiképen elérjem, amire a Krisztus Jézustól is mintegy kézen fogva huzatattam. 13. Ismét mondom atyámfiak! nem állítom azt magam felől: mintha már az irányt elértem volna; hanem azt az egygyet vallo-
m ma-

nak, inkább tetszik a nyúgodalom, vagy önnön hasznok, mint a Jézusért vagy is a keresztény vallásnak ügyében olly fáradtságos meszsze út.

24: Pál ugyan mint I. 25. emlité bizonyosan tudta: hogy azon fogságából ki fog szabadulni; de nem tudta: valljon hamar fog-e az történni, és valljon mindjárt kiszabadulása után fog-e Filippibe mehetni?

28: Mihelyest Epafroditus egészségét visszanyeré tüstént visszabotsáttaték.

30: A filippi követnek betegsége azon bajos hosszú utazásnak vala szüleménye, melyet vállalva magára, hogy Pálnak a filippi gyülekezet' adományát elvinné.

Világosító Hivatkozások.

1: Róm. XII. 10. 16. — — 2: Róm. XIII. 16. — — 3: Gal. V. 26. — Pét. 1. V. 5. — — 4: Kor. 1. X. 24. XIII. 4,-7. — — 5: Pét. 1. II. 21. — — 6: Ján. I. 1, -3. — — 7: Zsid. II. 9. 14. — — 8: Zsid. XII. 2. — — 9: Iz. LIII. 12. — Ef. I. 20, -22. — — 10: Iz. XLV. 24. — Róm. XIV. 11. — — 11: AT. II. 36. — Kor. 1. VIII. 6. — — 12: Pét. 1. I. 17. — — 13: Róm. VIII. 29. 30. IX. 19. XI. 32. 36. — Kor. 1. VIII. 6. — 2. III. 5. — Ef. I. 19. II. 10. — — 14: Pét. 1. IV. 9. — — 15: Mát. V. 14. 48. — — 16: Tim. 2. I. 13. — — 17: Tim. 2. IV. 6. — — 19: AT. XVI. 1. — — 20: Kor. 1. XVI. 10. — — 21: Kor. 1. X. 24. XIII. 5. — — 25: Kol. I. 7. IV. 12. — Fil. 23. — — 29: Tesz. 1. V. 13.

III. R É S Z.

Inttetnek a filippiek: hogy Pál apostolnak nyomai szerint a Móses' törvényét elhagyván a Krisztus' keresztjéhez ragaszkodjanak.

1. Továbbá atyámfiai! örüljete az Úrban: Ugyan azokat irni néktek én nem restellem, néktek pedig szükség-

ges. 2. Ójjátok magatokat az ebektől, ójjátok magatokat a gonosz munkásoktól, ójjátok magatokat az öszvemetelés-től. 3. Mert mi vagyunk a környülmélettetek, kik lélekben szolgálunk az Istennek, és a Krisztus Jézusban ditsékszünk nem bizakodván a testet illető szertartásban. 4. Jól-lehet vagyon nékem, mihez bizzam test szerént is. Sőt, ha valakinek láttatik oka lennie: hogy a testi különböztetéshez bizzék; nékem még nagyobb igazam vagyon. 5. Nyoltzadnapon környülmélettettem, Izrael' nemzetségéből, Benjamin' ágából, zsidóktól zsidó, a törvény' megtartására nézve farizeus vagyok. 6. Buzgóskodásból ugyan üldöztem az anyaszentegyházat, de az ő törvénynek teljesítésében álló igasságra nézve feddhetetlen valék. 7. Mindazonáltal azokat, melyek nékem nyereséget hajtottak, a Krisztusnak miatta károsoknak állítottam. 8. Sőt bizony mindeneket kárnak is állítok lenni az én Uram Jézus Krisztusnak fenséges megisméréséhez képest: kinek miatta minden vagyonomnak kárát vallottam, és azt ganéj gyanánt megvetem, tsak hogy a Krisztust megnyerjem; 9. Hogy ő általa megigazúltnak találtaasam, nem az ő törvény' megtartásából származó igassággal, hanem avval, melly a Krisztusban való hitnek általa nyeretik; amaz igassággal, melly az Istentől a hit által adatik. 10. Hogy mindég tökéletesebben megismerjem őtet, és az ő feltámadásának hathatóságát, és az ő szenvedéseiben való részesülést; hogy halálára nézve is hasonlitsak hozzá; 11. Hogy akarmiképen a meghaltaknak feltámadásjokra juthassak; 12. Nem úgy vélekedem azonban magam felől: mintha már elvettem volna, amit óhajtok, avagy már tökéletes volnék: hanem arra törekedem, hogy azt valamiképen elérjem, amire a Krisztus Jézustól is mintegy kézen fogva huzatattam. 13. Ismét mondom atyámfiai! nem állítom azt magam felől: mintha már az irányt elértem volna; hanem azt az egygyet vallom ma-

gamról: hogy elfelejtván a hátam megett hagyottakat az elől-
 lévőkre pedig ügyekezvén 14. A feltétetett irányhoz sie-
 tek; hogy azon jutalmat elnyerjem, a melyre engem onpan
 felyülről az Isten hívot a Krisztus Jézusban. 15. Valakik
 tehát tökéletesek vagyunk, ilyen értelemben legyünk; hogy-
 ha pedig valamit másképen értetek: abban is az Isten meg-
 világosit benneteket. 16. Mindazonáltal abban, a mely-
 nek megértésére már eljutottunk, egygy szabás szerént jár-
 junk, egygy értelműek legyünk. 17. Legyetek én köve-
 tőim atyámfiai! és figyelmezzetek azokra, a kik a szerent
 járnak, amint előképetek vagyon mi bennünk. 18. Mert so-
 kan másképen járnak; kik felől gyakorta mondtam néktek,
 mostani pedig sirva is mondom: hogy a Krisztus' keresztjé-
 nek ellenségei. 19. Kiknek végők veszedelem, kiknek is-
 tenők az ő hasok, kik ditsőségüket az ő gyalázatiokra szol-
 gáló tselekedetekben keresik, kik tsak földieket forgatnak
 elméjökben. 20. A mi társalkodásunk pedig mennyben va-
 gyon, honnan az Üdvözítőt is az Úr Jézus Krisztust várjuk.
 21. Ki elváltoztatja a mi alázatos testünket, hogy hasonla-
 tos légyen az ő ditsőült testjéhez, ama hatalmas ereje sze-
 rént: mellynek általa mindeneket önnön birodalma alá vethet.

J e g y z e t e k.

1: Még szólitlak benneteket szerelmesim: Azon örüljete-
 leginkább, azt legbetsebb szerentséteknek tartsatok: hogy az
 Úr Jézus Krisztusnak hivei vagytok, hogy a keresztény vallást
 értitek. Már ugyan hasonló kifejezéssel éltem feljebb I. 8., - 11.
 1., - 3. 14. 15; de a következők ezen ismítitést kívánják, mert a
 hamis tanítókra akarlak titeket figyelmeztetni.

2: Filippiben is megjelenének zsidós gondolkozású keresztény
 tanítók, a kik, hogy nemzettársaiknak kedvöket keressék, a kör-
 nyűlmetékedést szükségesnek taníták, és Pált kissebbíték rágal-

mazák. Ezeket Pál ebeknek nevezi ortzátlan vakmerőségök, irigykedések, sértő zajgásjok, és martzongó beszédjeik miatt; hitszegő tanítóknak mondatnak, mivel oda intézik ügyekezettjüket: hogy a hit által való megigazulásról szóló igasságot elnyomják, és annak helyébe a keresztényeket is a Móses' törvényének igája alá szorítsák; ugyan azok öszvemetelésnek is hivatnak, mivel a környülméletkedést sürgetvén mindenfelé öszvemetélék a keresztény gyülekezeteket, versengéseket, gyűlölködést, és hasonlóságokat okozván.

9: Azon zsidós vélekedésnek, hogy az igazulás a Mósestől rendeltt külső szertartások' teljesítése által az embernek belső erköltsi megtérése jobbúlása nélkül is megnyeretik, ezen hibás állításnak ellenére emliti Pál azon meggyőződését: hogy embernek Isten előtt megigazulása, vagy is a megszentelő kegyelemnek, melly az embert Isten előtt kedveső teszi, megnyerése tsak a Krisztusba való élő munkás hitnek, a keresztény vallás' elfogadásának és avval megegygyező igaz belső elváltozásnak megtérésnek tulajdoníttathatik.

11: Mivel a feltámadás kétféleképen fog történni; tudniillik, vagy a régen meghaltt és földbe eltemetett testeknek új öszveszerkesztetésök, vagy a mind addig életben lévő embereknek rövid elszenderedésök és általváltoztatásjok által; mind a két módot emliti Pál nem tudván az utolsó ítéletnek napját, mellyet Krisztus hieinek kijelenteni nem akara.

12: Ezt nem azért hozom elő, mintha pályafutásomat hivatalos kötelességeimet már elvégeztem, az irányt, mellynél a jutalom adatik, már elértem volna; hanem tsak annyit akarok mondani: hogy minden erőmet azon bódogságnak megérdemlésére fordítom, melly végett engem az Úr Jézus Krisztusnak kegyelme a keresztény anyaszentegyházba bévezérlet.

13: Nem vélem, hogy ezen fogságom halálommal fogna végződni, s így irányomat már most elérjem; sőt más következésről már feljebb szólék.

14: Egyedül azt vitatom: hogy magamat apostoli hivatalomban mint pályafutót tekintvén minden tölem kitelhető erőlködéssel előmenni, haladni, hasznosan munkálkodni törekedem; — az utánnam elmaradott már elhagyott ó törvényre annak üdeigleni

szertartásaira, és minden annak további követésével egygybekötött földi hasznokra többé hátra nem nézek; — irányomra vagy is a keresztény vallásból és apostoli hivatalomból származó kötelességeim teljesítésére függesztem egyedül szemeimet; — nints is más óhajtasom mint a Krisztus által jutalomul ígért örökétartó boldogságban részesülni.

15: Tökéleteseknek nevezetnek, kik az ó törvényre nézve az említett tiszta megfogásokkal birnak, és azoktól e helyes keresztény gondolkozásból meggyőződésben állhatatosság kívántatik; mindazonáltal nem akarja az apostol: hogy a másképen vélekedők, kik a keresztény vallástudományban még nem annyira jártasak lévén a Móses' törvényét is némelly részben tartják, erőszakosan annak elhagyására rábiratassanak; hanem tsak kívánságát nyilatkoztatja: hogy azok is más felvilágosodott keresztényekkel társalkodván és ezektől oktattatván Isten' kegyelme által e tárgy felől tiszta ismereteket nyerjenek.

16: Azonban abból, hogy kéméllést és békeséges várakozást tanátsoltam a Móses' törvényére nézve még különbözően vélekedők iránt, nem következik: hogy ezt a keresztény vallástanításnak többi részeire is ki lehessen terjeszteni; sőt inkább minden akar hitet akar erköltsiséget illető többi ágazatokra nézve legszorosabban egygyetérteni kötelesek mind azon hivek, kik azok felől elégséges oktatást hallottanak. Tudniillik, a Jerusalemben tartott apostoli gyűlésnek végzése szerint nem vala szabad a Móses' törvényének az üdvösség' elnyerésére elkerülhetetlen szükségét tanítani, az ó törvényben rendelt szertartásoknak, mint az igazulásra szolgáló hathatós eszközöknek, gyakorlásjokat sürgetni; ellenben gyermekségtől fogva megszokott tsak különös hajlandóságból kedvellségből tiszteletből még a Mósestől rendelt szertartásokból is valamit folytatni vagy másoknak ajánlani a kirekesztésnek büntetése alatt nem tilalmaztaték.

17: Mivel Pál e szakaszban különösen a Móses' törvényéről szól, mellyet testjének haláláig az Úr Jézus Krisztus megtartot épen ezen engesztelő véres áldozatja által az ó szövetség újjal feltseréltetvén, most a maga és vele egygyetértők' nyomainak követésére szólítja Pál, ki a Krisztustól magától Gal. I. 12. tanult vallástudományt hirdet, a különböző vélekedésű hiveket. Tsak ugyan a vallástanításban még nem elegendően jártas habzó

kétségeskedő emberek' megnyugtatóására legkönnyebb eszköz a jeles tudós szent erköltsű tanítókra, kik a vallást, mellyet hirdetnek, szorosan megtartják, és hasonló buzgó hivekre való figyelmeztetés. Azonban a Mósestől rendelt szertartások' elhagyásával öszvefoglalja az apostol a keresztény erköltsi tudománynak hivteljesítését is, amint a következő versekből kitetszik.

18: E szavakban is egygy felől azon zsidós gondolkozású hivek érdekelteinek, kik a környűlmetélkedést az örök boldogságnak elnyerésére elégségesnek véleik, és abban magokat elbizván hittársaik' botránkoztatásjokra a keresztény vallással szembe ellenkező erköltstelen feslett életet folytatának; de más felől a pogány zabolátlanságra is visszazahajlók érttetetnek.

Világosító Hivatkozások.

1: Gal. III. 28. — — 2: Mát. XV. 26. — Róm. XVI. 17.
18. — Kor. 1. III. 10. 12, -14. — 2. XI. 13. — — 3: Mós. 5.
X. 16. — Ján. IV. 23. 24. VI. 63. — Róm. II. 28. 29. — Kol.
II. 11. — — 5: Mós. 1. XVII. 3, -14. — 3. XII. 3. — AT. VI. 1.
VII. 8. XXIII. 6. — Kor. 2. XII. 22. — — 6: AT. IX. 1. —
— 7: Mát. XIII. 44. — — 8: Iz. LIII. 11. — Jer. IX. 23. —
— 9: Róm. III. 21. 22. IX. 30. — — 10: Róm. VI. 3, -5. —
— 11: AT. XXIV. 15. — Kor. 1. XV. 23. — 2. IV. 14. V. 2.
4. — — 14: Lúk. IX. 62. — Kor. 1. IX. 24. 25. — — 15:
Róm. XIV. 1. 2. — Kor. 1. I. 10. II. 6. XIV. 20. — — 16:
Róm. XII. 16. — — 17: Kor. 1. XI. 1. — — 18: Gal. III. 1.
V. 2, -4. — — 20: Ján. XIV. 3. — Kor. 1. I. 7. — Ef. II. 6.
— — 21: Róm. VIII. 29. — Kor. 1. XV. 25. 43, -49. 53.

IV. R É S Z.

Intés az egygyetértésre, imádságra, szent életre, jobban való állhatatosságra, és köszönet az adakozásért.

1. Azokáért szerelmes és kíváncsú atyámfiak! én örömmöm és én koronám ekképen erősen álljatok az Úrnak tanításában. 2. Evodiát kérem, és Szintikét intem, hogy egygyetértsenek az Úrban. 3. Téged is kérlek hiv tisztársam! hogy segítségül légy nekik: úgymint, kik az evangéliomnak terjesztésében velem egygyütt, és szinte úgy Kelemennel, és egyéb segédársaimmal, kiknek nevök az élök' könyvébe beírva vagynak, viaskodtanak. 4. Örüljete az Úrban mindig, ismét mondom örüljete. 5. A ti tisztességes magatok' viselése nyilván legyen minden embereknél. Az Úr közel vagyon. 6. Semmin sem aggódjatok; hanem minden imádságaitokban és esedezéseitekben jelenjenek meg Isten előtt kéréseitek hálaadással. 7. És az Istennek békesége, melly minden képzeteket felyülhalad oltalmazza meg sziveteket, és elméteket a Krisztus Jézusban. 8. Egyébiránt atyámfiak! valamik igazak, valamik tisztességesek, valamik helyesek, valamik tiszták, valamik szeretetre méltók, valamik jó hirt nevet szereznek, valami jó erkölts és valami ditséretes, ezek legyenek gondolatjaitoknak tárgyai. 9. Valamiket tanúlatok, vettetek, hallottatok, és láttatok én bennem, azokat tselekedjete; és a békeségnek Istene lészen ti veletek. 10. Felette igen örültem pedig az Úrban: hogy immár valaha kizöldültetek az én felölem való gondoskodástokban; mellyre nézve jöllehet mindég szorgalmatosok valátok, de alkalmatosságtok nem vala. 11. Ezt nem azért emlitem: mintha fogyatkozást kellett volna szenvednem; mert én megtanul-

tam megelégedni avval, amim vágyon. 12. Tudok szűkölködni is bővelkedni is, mindenre minden környülállásokban elkészülve vagyok; tanultam jól lakni is, éhezni is, bővelkedni is, szükségét is szenvedni. 13. Mindent tselekedhetem a Krisztus által, a ki engem megerősít. 14. Mindazonáltal jól tettétek: hogy az én nyomorúságomnak felsegítésében részt vettetek. 15. Tudjátok pedig ti is filippiek! hogy az evangéliom' hirdetésének azon kezdetjétől fogva, midőn kimenék Matzedóniából, egygy gyülekezet sem közlöt velem, amit magamnak a bévételnek és kiadásnak feljegyzésébe béiktatnom lehetet volna, hanem csak ti egyedül. 16. Mivel Teszszalónikában is mikor vólnék, egygyszer is más-szor is küldöttetek én nékem, amire szükségem vala. 17. Ezt ne úgy vegyétek, mintha csak adományt keresnék; hanem bőséges gyümöltsöt kívánok a ti hasznatokra. 18. Mindent pedig kezemhez vettem úgy, hogy már bővelkedem is; egészen bételtem elvévén azokat, mellyeket Epafroditus által gyönyörűséges illatozás, Istennek helybehagyására méltó és kellemetes áldozat gyanánt küldöttetek. 19. Az én Istenem pedig teljes mértékkel áldjon meg benneteket minden szükségésekkel az ő ditsőségének gazdagságai szerént a Krisztus Jézusban. 20. Az Istennek pedig és a mi Atyának ditsőség mind örökön öröké. Amen. 21. Köszöntsetek minden szentet a Krisztus Jézusban. 22. Köszöntenek benneteket az atyafiak, a kik velem vagynak. Köszöntenek titeket minden szentek, kiváltképen pedig azok, kik a tsászár' udvarából valók. 23. Az Úr Jézus Krisztusnak kegyelme légyen veletek mindnyájatokkal. Amen.

J e g y z e t e k.

1: Pál hasonlatosságot vévén az olimpiai pályafutóktól, kik közül az irányt legelső elérő fáiborostyánból kötött koszorúval megtisztelteték, — a filippi gyülekezetet, mellynek alapítója vala, a maga koronájának koszorújának nevezi.

2: Két nagyobb tekintetű aszszonyságok, kik között nyilvános versengés támadta, az öszvebékélésre inttetnek.

3: A meg nem nevezett tisztárson nem lehet II. 25. IV. 18. szerint egyebet érteni, mint a levelet vivő Epafroditust, kit azért e helyen újra nevezni felesleges vala, ki mint visszatérő az érintett aszszonyok' megbékélését Pálnak nevében legfoganatosabban eszközölheté. Ezen aszszonyokról különösen gondoskodék az apostol, mivel néki az aszszonyszemélyeknek oktatásjokban és keresztesítésjök' alkalmatosságával egygynémelly veszedelmek között is diakonusképen szolgálnak Róm. XVI. 1. — Kelemenről és többi segédjeiről teljes bátorságos alapos reménységét jelenti Pál: hogy az örök boldogságot elnyerik; mert bizonyos jövendülésre e szavakat magyarázni, nintsen elégséges ok II. 12. ellenére.

7: Azon felséges békeség, melly által most Istennel öszveszővetkezve vagytok, és mellyet elégségesen betsűlni nem lehet ösztönül szolgáljon néktek: hogy sem elnétek a hitre sem akaratok a parantsolatokra nézve az Úr Jézus Krisztusnak tanításától semmiben el ne hajoljon.

15: Igaz, más gyülekezetek is küldöttek hozzám segedelem-pénzeket, de a szegény hivek' részére; nékem pedig, amint előtetek tudva vagyon, szolgálatomért, amit magamra fordithattam volna, ti kivületek egygy gyülekezet sem küldöt semmit Matzedóniából történtt elmenetelemtől fogva. Pál bizonyos tartozkodásból, és szerénységből homályosabban fejezi ki magát; de az említett magyarázatot a nyomon következő vers is erősíti.

17: Azonban nékem fő gondom a keresztény vallásnak és anyaszentegyháznak terjesztése, mellyben ti is részesültök, midőn élelmemre költséget küldötök; és épen erre kívántalak tite-

ket figyelmeztetni, mivel így gyümölszözik adakozások érdemei-
teknek és jövőendő jutalmatoknak Isten előtt nevelésökre.

19: Az Isten, ki rám olly különös gondot visel, és a kinek
érettetek esedezetek, minden földi jókon határtalan hatalma sze-
rént mind azt, amire szükségtek vagyon', bőséggel adja meg nek-
tek; hogy annál szabadabban követhessétek, és gyarapithassátok
a keresztény vallást, az Úr Jézus Krisztus' tanítását.

Világosító Hivatkozások.

1: Kor. 1. IX. 24. — Tesz. 1. II. 19. 20. — — 3: TJ. III.
5. XX. 12. — — 5: Jak. V. 9. — — 6: Mát. VI. 25, -28. 34.
— Ef. VI. 18. — — 7: Róm. V. 1. — Kor. 1. II. 9. — Ef. II.
16. 17. III. 19. — Kol. III. 15. — — 8: Róm. XII. 17, -21. —
Kor. 1. XIII. 4, -7. — Gal. V. 22. — — 9: Mát. XXVIII. 20.
— Kor. 1. XI. 1. — — 11: Tim. 1. VI. 6, -8. — — 12: Kor.
1. IV. 11. — 2. XI. 23, -27. — — 15: Kor. 1. IX. 11. — —
18: Ef. V. 2. — Zsid. XIII. 16. — — 19: Kor. 2. IX. 8.

SZENT PÁL APOSTOLNAK

a

Koloszszaiakhoz irtt

levele,

E l ő s z ó,

Koloszsza Kiss' Ásiához tartozó Nagy Frigia országban Hierapolis és Laoditzéa városok között fekvő igen népes város vala II. 1. IV. 13. 15. 16. Herodotus I. 7. Plinius V. 32. Itt Epafrás vagy Epafroditus hihetüképen Pálnak tanítványa, midőn Pál Tzezareában fogva ült, Kr. 59. esztendő körül a keresztény vallást hirdeté, és gyülekezetet alapita I. 7. IV. 12. 13. Ezen gyülekezet a jelen level' irásának üdejében Pált személyéről még nem isméré II. 1. — E level' elküldése után pedig negyedik esztendőben Kr. 66-ban mind a három megnevezett szomszédváros szörnyű földindulás által elsülyede.

Hogy Pál ezen levelet is Rómából első fogságából írá Kr. 62. eszt. tájban, kitetszik: IV. 3. 18., — az Efezusiakhoz küldött level és e közötti nagy hasonlatosságból, — a filippiekhez irtt levelben említett Epafrásnak környülállásaiból, ki a koloszszai közönségnek apostola tanítója vala, és némelly versengéseknek letsendesítésökre Rómában Pált meglátogatá. Így tudósittaték Pál: hogy Koloszszeban is

hamis tanítók állottanak fel, kik azt vitaták: hogy az embernek Istennel óhajtott egygyesülésére s a jövődő bódogságnak elnyerésére az angyalok' segítsége szükséges Kol. II. 8. 18. Ennek következtében Pál hálákat adván Istennek a koloszszaí gyülekezetnek megtéréséért és buzgóságáért védelmezi és helyesnek bizonyítja lenni azon tanítást, melyet Epafrástól hallottak; tanítja: hogy az emberi nemzetnek tsak egygy közbenjárója a Jézus Krisztus, ki által minden pogányságból megtértt a keresztény vallásban állhatatos hívek az örök bódogságban részesülnek; inti a koloszszaí híveket: hogy tévelygő tsábitók által el ne altassák magokat, hanem egyedül az Úr Jézushoz ragaszkodjanak, ki minden angyalokat és fejedelemségeket felyülhalad, kinek tanítását befogadák, és rendelése szerént megkeresztelkedtek; több erköltsi szabályokat megtartás végett ajánl nekik; említi, hogy Tikikus által küldi e levelet, melyet a laoditzéai gyülekezettel is parantsol közölni; több római keresztényektől köszöntéseket hoz elő; különösen egygy Arkippus nevű püspököt serkent hivatalának szorgalmasabb teljesítésére, és jókat kívánván végzi levelét.

I. R É S Z.

Krisztus minden embereknél és angyaloknál feljebb való, s egyedüli közbenjáró, ki által üdvözülünk.

1. Pál az Istennek akaratja által a Jézus Krisztusnak apostola, és Timoteus' társa. 2. A szenteknek és hív atyafiaknak a Krisztusban, kik Koloszszéban vagynak: kegyelem néktek és békeség az Istentől a mi Atyánktól, és az Úr Jézus Krisztustól! 3. Hálákat adunk az Istennek és a

mi Urunk Jézus Krisztus' Attyának mindenkor ti érettetek imádkozván; 4. Mivelhogy hallottuk a Krisztus Jézusban való hiteteket, és a szeretetet, mellyel minden szentekhez viseltetek, 5. A mennyekben néktek eltétetett reménységért, mellyet hallottatok mindjárt elein megtéréstekkor az evangéliomban foglalt igasságnak igéiből; 6. Melly eljutot hozzátok, valamint az egész világra is elterjedet; és mindig több gyümölsöt hoz, és nevedik, miképen ti közöttetek is a napságtól fogva, mellyen hallátok és megismértek az Istennek kegyelmét a maga valóságában. 7. Miképen meg is tanúltátok Epafrástól a mi szeretett szolgatársunktól, ki a Krisztusnak hiv szolgája ti közöttetek. 8. Ki meg is beszéllé nekünk a szeretetet, mellyet lelki szándék szerént a távol lévők iránt is nyilatkoztattok. 9. Annakokáért mi is azon naptól fogva, a mellyen ezt hallottuk, meg nem szününk ti érettetek imádkozni s esedezni: hogy bétöltessetek az Isten' akaratjának ismertetjével, minden böltséggel és lelki értelemmel. 10. Hogy úgy járjatok, amint az Úrhoz méltó, mindenekben jótetszését megnyervén, minden jó tselekedetekkel gyümölsözvén, és az Istent illető tudományban nevedvén. 11. Hogy az ő mindenhatósága s az ő ditsőségének ereje által minden békeséges türesre, s örömmel való hoszszú várakozásra megerősíttessetek, 12. Halákat adván az Atyának, ki alkalmasokká tet bennünket a világosságban rendelt szentek' örökségében való részvételre. 13. Ki megszabadítot bennünket a setétségnek hatalma alól, és általvit az ő szerelmes Fiának országába; 14. Kiben vagyon váltságunk, és nyerjük bűneink' bocsánatját az ő vére által. 15. Ki a láthatatlan Istennek ábrázatja, ki minden teremtmények felett elsősülött. 16. Mert ő általa mindenek teremttettek, valamik mennyekben és a földön vagynak, láthatók és láthatatlanok, akar királyi székek, akar uralkodók, akar fejedelemségek, akar hatalmas-

ságok, mindenek ő általa, s ő miatta teremttettek. 17. És ő mindeneknek előtté vagyon, és mindenek ő általa állanak. 18. És ő az anyaszentegyház' testjének Feje, ki a kezdet, és örök életre elsősülött a meghaltak közzül: hogy mindenek között övé légyen az elsőség. 19. Mivel tetszet: hogy minden tökéletesség ő benne laknék; 20. És ő általa mindeneket megbékéltetne magával, az ő keresztyének vére által szerezvén békeséget, az az ő általa, mind azokra nézve, valakik akar a földön, akar mennyekben vagynak. 21. Ti néktek is, kik az előtt idegenek, és gondolkozástok szerint, melly gonosz tselekedetek által nyilatkoztatá magát, ellenségek valátok, 22. Mostan valóban megengesztelődöt az ő testjében való halálának általa; hogy benneteket szentekké, és feddhetetlenekké, s ártatlanokká állitana ő maga elejébe. 23. De úgy, hogy ha megmaradtok meggyőződéstek szerint állhatatosan a hitben, és el nem távoztok az evangéliomnak reménységétől, mellyet hallottatok, melly minden az ég alatt lakó okos teremtményeknek hirdetteték, mellynek én Pál lettem szolgálja. 24. Ki most örülök a ti érettetek való szenvedéseimben; mert így folyvást bétöltöm az én testemben mintegy a Krisztus' szenvedéseinek még elmaradott részét, az ő testjéért, melly az anyaszentegyház. 25. Mellynek én szolgáljává lettem azon hivatalnak következtében: melly Istentől rám bízott ti közöttetek is az Isten' igéjét elfogadók' számának bétöltésére. 26. Érttem azon titkot, melly ez előtt minden századoktól és nemzetségektől elrejtetett vala, mostan pedig megjelentteték az ő szentjeinek; 27. Kiknek akará az Isten a pogányok között kinyilatkoztatni ezen ditsőséges titoknak gazdagságait; tudniillik: a közöttetek kihirdetett a ditsőségnek reménységét magában foglaló Krisztust. 28. A kit mi hirdtünk minden embert intvén és tanítván minden böltseséggel; hogy minden embert tökéletessé tegyünk a Krisztus Jézus-

ban. 29. Amiben fáradozom is tusakodván azon munkálkodása szerint, mellyel munkálkodik én bennem hatalmas ereje által.

J e g y z e t e k.

3. 4: Miólta én és Timoteus meghallók: hogy a keresztény hitro tértetek, és minden szűkölködő keresztényeknek felsegítősükre adakoztok.

6: Melly keresztény vallástudomány néktek is úgy hirdettetek, amint az egész földön előterjesztetik, mindenütt a megvilágosodott jóerköltű bódlog emberek' számát szaporitván, és szünetlen tovább terjedvén. — Már akkor nem tsak a római roppant birodalomnak minden részeiben, hanem Partiában és Afrikában is valának a keresztény vallásnak számos követői. — A keresztény vallásnak gyümöltsei: a tiszta, Isten' felségével egygyező s az emberi aggodalmakat eloszlató vallásos isméretek, az erköltsi szentségben tökéletességben szünetlen előmenetelek, a lelki belső vídamság meglegedés megnyúgodtság. — Kegyelemnek nevezetik gyakran az új szövetségi szent írásban maga a keresztény vallás AT. XV. 11. — Ezen kogyelemnek vagy tanításnak pedig igassága valósága annak eredeti minden hibás toldalékoktól mentt épségében áll. — Igy bizonyítja Pál: hogy a koloszszaí gyülekezetnek a tiszta eredeti keresztény vallás hirdettotett, és ezt folytatja a következő versben,

7: Epafrás vagy Epafroditus Filip. II. 25. IV. 18. vala a koloszszaí gyülekezet' apostola; de mivel ő már apostoli tanítvány vala, némellyek főképen hamis tanítóktól izgattatván kételkedni kezének a felől: valljon helyesen tanítottak-e tőle? Azért Pál Epafrásnak előadásából megértvén tanítását bizonyosokká teszi a koloszszaí híveket: hogy tökéletesen teljesítette hivatalát, és a keresztény vallást úgy hirdette nekik, mint azt másutt fejtegették az apostolok.

12: Valamint a világosságon a keresztény vallást és a mennyei fogyhatatlan ditsőséget, úgy a Szentek' örökségén a keresztény anyaszentegyházba való befogadást és a mennyei bódlog-

ságban rendeltt részesülést öszvefoglalva kell itt érteni az 5. 11. 13. 14. versek' foglalatjaként.

13: A setétség jelenti: a vallásos tudatlanságot, káros tévelygéseket, erköltstelenséget, mellyek által az ördög az isteni kegyelmet megvető emberekén hatalmaskodik Róm. VI. 6. 12. 14. — Ef. II. 2. VI. 12. Az Isten' Fiának országa a keresztény anyaszentegyház Mát. XVI. 18., mellynek állandó folytatása a mennyország.

15, - 17: Mind a görögben mind a diákban az Istennek emberi testbe öltözött szerelmes Fiáról a 15. v. mondatik: hogy *ő minden teremtmény' elsőszülöttje*. Ezen nevezet az Isten' Fiának először minden teremtmények előtt lételét jelenti: mert nyomon a 16. versben ugyan minden néven nevezendő valóknak általa teremtesők, a 17. v. pedig minden tárgyak előtt létele világosan bizonyittatik, ki Ján. I. 15. III. 16. 18. egygyzersmind az Atyának egygyetlen szülött Fia; másodszor minden teremtményeken fő uralkodását fejezi ki: mert az Izrael' népében Mós. 1. XXVII. 29. az elsőszülöttet az egész atyafiság maga urának tisztelni köteles vala, — a 88. Zsol. 28. v. az Üdvözítő elsőszülöttnek mondatik mint minden földi fejedelmeknél feljebbvaló, — Pál Róm. VIII. 29. 32. e nevezetet úgy használja az Istennek tulajdon Fiáról, — itt a következő négy versekben épen az fejtegettetik, miért? és hogyan minden teremtmények' Ura az emberi testben megjelentt Isten' Fia? Tehát az Úr Jézus Krisztus nem emberiségére nézve, melly szerént a világ' teremteso után négy ezer esztendő múlva születék, hanem isteni természetjére nézve minden teremtmény' elsőszülöttje; mivel minden teremtmények előtt öröktől fogva az Atyától mint egygyetlen Fia születék, és ugyan azért minden teremtményeknek fő Urok. Világosan tanítja ezen versekben Pál: hogy az Úr Jézus Krisztus isteni természettel is bir, isteni személy; mert azt vallja felőle: hogy ő mindent, valami vagyont, akar azt látni lehessen akár nem, vagy is akár test légyen akár lélek, teremtet és fentart, ez pedig az Istennek egygyedi tulajdonsága; mert azt vallja felőle: hogy ő öröktől fogva mindég vagyont, maga nem teremtteték, mivel egygy teremtmény sinsen, melly általa nem teremttetett volna, ez pedig ismég tsak az Istenről mint legfőbb Valóságról lehet igaz. — Tovább; mivel az Úr Jézus Krisztusban az isteni természet emberi természettel egygy

Isteni személyben legszorosabban öszveköttetek, és az Isteni természet magát az emberi természet által a Krisztusban nyilatkoztatá; Krisztus mind az Atyával egygy isteni természetjére mind emberiségére nézve az Istonnek, kit halandó emberi szem nem láthat, valóságos ábrázatja képe ama szavaiként Ján. XIV. 9.: A ki engem lát, látja az Atyát. Ilyen értelmet tulajdonit Pál is az ábrázat a kép nevezetnek Tim. 1. III. 16. írván: Isten kinyilatkoztaték testben. Hogy végre az angyalok felől hibás vélekedéseket hintegető tanítók Pálnak vallástételét egyedül a közönséges angyalokra ne szoríthassák; szándékkal a legfelsőbb angyali karok, úgy, amint akkor nevezettek, az Isten' Fiától teremttetteknek lenni bizonyítatnak. Ámbár pedig a teremtmények szükségképen a Teremtőnek miatta, vagy is az ő hatalmának, felséges tulajdonságainak, ditsőségének nyilatkoztatásjokra nyerik lételőket; itt még is az Úr Jézus Krisztus felől mind isteni természetjének, mind a legjellemesebb mennyei lelkeknek is tőle függésjöknek, iránta köteles tiszteletjöknek újabb bizonyítására, különösen emlittetik: hogy mindenenek ő hozzá, ő rá nézve, ő miatta Ján. V. 23. teremttettek.

18: Valamint az első embernek alkotás által kelt ki, úgy minden meghalttnak a feltámadás által földből új életre születik testje; mivel pedig az Úr Jézus Krisztus előtt senki az örök boldogságnak birására fel nem támadot; Ő a meghalttak között kezdetnek és elsőszülöttnek mondatik, ki ugyan ezen elsőség által emberi testjének feltámadására nézve is minden embereket felyűlhalad.

19: Tetszék az Atyának az Istenségnek: hogy Krisztusnak emberiségében minden jeles tulajdonságok' egygyesülése, vagy is isteni természet, melly minden tökéletességnek széke forrása, lakjék; emberisége is mindennémű ajándékokkal birna.

20: Az engesztelő nagy áldozatnak Krisztus által vögbevittele hémulatása előtt az emberi nemzetnek a mennyország bészárva vala; de az Üdvözítőnek mennybemenetelétől fogva már az emberek is előbb ugyan lelkökre, azután testjökre nézve is a mennyei ditsőségbe bébottsáttatnak, és ott az angyalokkal egygy társaságban élnek.

21: Krisztus ugyan kinszenvedése által önnön testjében tökéletesen olegot tet az emberi nemzetnek büneiért, az isteni Igas-

ságosságot szentséget megengesztelte, a megigazulásnak és örök boldogságnak megnyerésére szükséges kegyelmeket megszerzé mi- nekünk; azért az ő érettünk bémutatott véres áldozatjának, fel- ajánlott szenvedésének nintsen semmi hiba, abban nintsen fogyat- kozás, mellyet pótolni kellene; mindazonáltal, hogy a Krisztus- nak saját testjében tűrt szenvedései az ő erköltsi testjének az a- nyaszentegyháznak, mellynek Feje, óhajtott hasznot hajtson, az ő nyomai szerint Pét. 1. II. 19., - 24. kötelesek mind a hivek egygyenként, mind az egygyházi tanítók mint a Krisztusnak szemé- lyesei képviselői a keresztény vallásnak miatta békeségesen szen- vedni a magok testjökben azt: a minek részökről a Krisztus' szen- vedéseihez még járulnia kelletik, ami kívántatik a Krisztus' szenvedéseinek rájuk alkalmaztatásjokra, a Krisztus' erköltsi test- jének az anyaszentegyháznak terjesztésére tökéletesítésére fen- tartására. — Tehát Pál azon örült: hogy ő a keresztény vallásért hivekért sokat szenvedvén mint Krisztusnak képviselője követje a maga testjében teljesithette azt, ami a Krisztus' erköltsi test- jének gyarapítására hasznos szükséges.

26: Hogy a pogányok is szinte úgy mint az Ábrahámtól szár- mazott zsidók, az új szövetségi vallásnak minden jótéteményeiben minden különbözés nélkül fognak részesítettni a Móses' törvényé- nek megtartása nélkül, ez titok vala, miglen a tapasztalás fel nem fedezé Ef. III. 3. 5. 6.

27: Krisztusnak személyén, tanításán, ígéretjein alapúl a jö- vendő ditsőségnak boldogságnak reménysége.

Világosító Hivatkozások.

3: Filip. I. 3. — — 5: Márk. XVI. 15. 16. — Pét. 1. I. 4.
— — 6: Róm. X. 18. — — 7: Fil. 23. — — 9: Róm. XII. 2.
— Ef. I. 15. 16. — — 10: Kor. 1. I. 5. — Ef. IV. 1. 2. — Pét.
1. I. 5. 6. — — 11: Kor. 1. XVI. 13. 14. — — 13: Mát. III.
17. — Ef. II. 4. 5. — — 14: Ef. I. 7. — — 15: Zsid. I. 3. — TJ.
III. 14. — — 16: Ján. I. 1.-3. — Zsid. I. 2. — — 17: PB. VIII.
25., - 30. — — 18: AT. XXVI. 23. — Róm. XIV. 9. — Kor. 1.
XV. 20. — Ef. I. 22. — TJ. I. 5. — — 19: Ján. I. 14. 16. —

— 20: Ján. 1. IV. 10. — Róm. V. 10. — — 21: Ef. II. 1, - 3. 12. 13. — — 22: Lúk. I. 75. — Ef. I. 4. V. 27. — — 23: Ján. XIII. 5. 6. — Kor. 1. XIII. 58. — — 24: Kor. 2. XII. 15. — Ef. V. 23. — — 25: Ef. III. 2. — — 26: Róm. XVI. 25. 26. — Tim. 2. I. 9. 10. — — 27: Róm. IX. 23. — Kor. 2. II. 14. — Tim. 1. I. 1. — — 28: Kor. 2. XI. 2. — Tit. II. 11. — — 29: Kor. 1. XV. 10.

II. RÉSZ

Krisztus minden angyaloknál feljebb való, a gonosz lelkeken is győzedelmeskedet; a zsidók' szertartásai már megszüntettek.

1. Mert akarom: hogy tudjátok, mennyire szorgalmasan töltök felőletek, és a Laoditzeában lévőkről, és mind azokról, kik még személy szerint nem láttanak engem, és mint küzködöm e gondokkal. 2. Hogy megvigasztaltassék az ők szívök, hogy egygybeköttessenek a szeretet által; hogy a tudomány' teljességének minden gazdagságaira, s azon titkoknak megismerésükre eljussanak, mellyek illetik az Istent, és az Atyát, és a Krisztust. 3. Kiben a böltségségnek és tudománynak minden kintsei elrejtve vagynak. 4. Ezt pedig azért mondom: hogy senki titeket meg ne tsaljon hitegető beszédek által. 5. Mert noha testre nézve távol vagyok tőletek, de lélekben veletek vagyok, örömmel látván a ti rendtartásokat és a Krisztusban való hiteteknek erősségét. 6. Azért, amint általvettétek az Úr Jézus Krisztusnak tanítását, úgy a szerint járjatok, 7. Ő benne meggyökerezvén, és ő rajta felépülvén, és megerősülvén a hitben, amiképen arra tanítottatok háláadással bővelkedvén abban. 8. Meglássátok; hogy valaki benneteket el ne ámítsa a böltselkedés és híjában való költemények által, em-

beri hagyományok szerint, és a világ' betűvallása szerint, de nem a Krisztus szerint. 9. Mert ő benne lakozik az Istenségnek minden teljessége testi valóságképen; 10. És ő általa, ki minden fejedelemségnek és hatalmasságnak Feje, minden jókkal bételtetek. 11. A kiben környül is metéltetek nem kézzel végbevitt környülmételés által hanem a Krisztustól szerzett környülmételéssel; melly a testnek vétkeiből való kivetkezésben áll. 12. Tudniüllik: eltemettettek' ő vele együtt a keresztségnak általa, s ő benne már fel is támasztattatok azon hitnek általa; hogy ő az Istennek hatalmassága által a halálból feltámasztatott. 13. És titeket, kik bűneitek miatt testeteknek környülméletlenségében *mint pogányok* meghalva valátok, benneteket vele együtt megelevenitet megbotsátván néktek minden bűneiteket; 14. A bennünket terhelő rendeleteknek kötelező levelét, melly ellenünk bizonyít vala, eltörölvén, azt a középről elvívén, és a keresztfára felszegezvén; 15. Megfosztván a fejedelemségeket és hatalmasságokat fegyveröktől, kiket nyilván körülhordozot önnön ereje által győzedelmeskedvén rajtok. 16. Senki azért ti néktek szemrehányásokat ne tegyen az ételnek, vagy itálnak, vagy ünnepnek, vagy új holdnak, vagy szombatoknak miatta. 17. Mellyek a következő történetek' árnyékai valának; de a valóság a Krisztusé. 18. Ne engedjétek jutalmatokat elsalatatni olyan által: a ki színlett alázatosságból az angyalok' tiszteltjében gyönyörködik olyanokba avatván magát, a mellyeket nem látot, és haszontalan felfuvalkodván olly értelemnek miatta, melly nem egyéb mint testi képzelődés; 19. És nem ragaszkodik a Főhöz, kitől az egész test a kaptok és egygybeeresztések által öszvefoglaltatván, és egygybeköttetvén nevededik az Istentől nyertt gyarapodáshoz képest. 20. Annakokáért: ha a világ' betűvallásának a Krisztussal meghaltatok; miért engedtek magatoknak, mintha még a

meg nem tért világban élnétek, törvényeket szabadni? 21. A minők: Elhhez ne nyúlj; ezt meg ne izleljed; ezt ne illessed. 22. Mellyek mind tsak akkor veszedelmesek; hogyha az embereknek szabásaik, és tanitgatásaik szerint használtatnak. 23. Mellyeken a böltseségnek valami színe látszik ugyan; de valójában nem egyebek: mint önkényes isteni tisztelet, az okosságnak alatsonyítása, a test iránt való keménykedés, melly annyira sem betsültetik: hogy táplálására elegendőt nyerne.

J e g y z e t e k.

3: Krisztus, kiben mint Istenemberben minden böltseség és tudomány feltaláltatik, a legbetsesebb isméretekkel meggazdagítja azokat, kik a nyertt kegyelemmel munkálkodnak, az igasságot mint rejtett kintset fáradságosan keresik, az ő személyéről mennél tisztább képzeteket magoknak szerezni, a tőle kijelentett vallásintézetbe mennél mélyebben békinteni iparkodnak. — Ez említetik az angyaloknak hibás tiszteletjökben különös böltseséget helyheztesítő tévelygőknek megszégyenítésökre.

8: A böltselkedésen és költeményeken érti az apostol az angyalokról való alaptalan tanitást; mellynek védelmezői valának az úgy nevezett Eszszének vagy is Magánosok, kik Flávius Jósef a Zs. Háb. II. 12. XVIII. 2. és Filó Hist. II. 27. szerint pusztákon tartózkodának a zsidó környűlmetélkedést, szombatülést, és egyéb szertartásokat gyakorlák, némellyek testjüket mértékfelett sanyargaták, és különösen azt taniták: hogy az embernek nem szabad közbevetetlenül egyenesen Istenhez folyamodnia, hanem kötelessége az angyalokat mint közbenjárókat tisztelni, s általok Istenhez járulni. — Hagyományoknak neveztetnek azon parantsólatok rendeletek, mellyek lassanként a Móses' törvényéhez hozzáadattak, és az akkor élő zsidókra öseikről általszállottanak. — Betűvallásnak hivatik a Móses' törvénye, a mennyire külső ábrázoló testi gyakorlásokat parantsolt, az embert belsőképen nem

jobbította, már tökéletesebb új szövetségi vallástanítással feltserítetett.

11: Az ó szövetségi környülméletkedésnek az vala iránya: hogy a zsidók figyelmeztessenek és sürgettessenek azon rajtok végbevitt fájdalmas szertartás által szívöknek és rendetlen kívánságaiknak indulatjaiknak környülméletésükre, zabolázásjokra; úgy de az egész keresztény vallás arra kötelezi és segíti az embert, hogy minden vétkekből kivetkezvén új szent emberré átalváltozék, és mindég úgy folytassa életjét; tehát a keresztényeknek a kézzel és késsel való környülméletkedésre semmi szükségük.

13: A már eszével élő ember, kiről itt szó vagyon, a megigazulás előtt, melyet a megtérés és keresztség által a Krisztus' érdemeinek hathatóságából nyer, az eredeti környülméletlenség, vagy is vétkeesség, és hozzájáruló személyi bűnök miatt erköltsi halálban aluszik, ezen veszedelmes álmából pedig a Krisztus által az ő kegyelme által új bódog életre felköltetik; de, hogy hasznát lássa, tartozik is szót fogadni.

14: A kötelező level, mely az Üdvözítővel a keresztre feszítették vagy is a kereszthalál által semmisítették, a Móses' törvénye, melyet számtalanszor megszegvén a zsidók adósággal megterhelve valának, — mellynek a pogányok is Istentől származó vallásra térni akarván engedelmeskedni tartozának. Ezt a kötelező levelet Krisztus a béhozott új szövetségi vallás által eltörle nem tsak, hanem, valamint azon nagyszivü hitelező, ki az egész adóságot elengedi odaajándékozza, a kötelező levelet is elhasgatja, tűzbe veti: — úgy Krisztus is az egész emberi nemzetnek vétkeességéért szenvedvén a kereszten az ó szövetségi sok vétkekre alkalmatosságot szolgáltató felette terhes rendeleteket is önnön magával a keresztre felvivé, s ott testjében mintegy megölvén minden kötelező erejüktől megfosztá, örökre senmisité, midőn általján az egész emberi nemzetnek adóságát lefizeté az örök kárhozattól kívántt szabadulást szerezvén.

15: A fejedelemségeken és hatalmasságokon nem lehet földi uralkodókat érteni; mert épen akkor kezdődék már erősebben üldöztetni a keresztény anyaszentegyház, győzedelme pedig tsak három száz esztendő múlva következet. Tehát az angyaloknak tekintetjüket, méltóságjokat és hatalmokat a keresztény határon

túl terjesztő és nagyító tévelygőknek ismétli intésül az állittatik: hogy Krisztusnak minden a legfőbb karokban lévő mennyei angyalok is Ef. I. 21. — Filip. II. 10. mint Fejőknek és Uroknak alávetettek, tőle a gonosz lelkek is Ef. VI. 12., kik azon fő karokból a kárhozatra taszítottak, ártalmas hatalmoktól megfosztattak; kik azért, midőn az Ur Jézus mennyekbe felment, római szokás szerint szolván, a győzedelmi jelenetet emelik.

16. 17: A külső nagy számú szertartásokból álló Móses' törvénye nem olly minéműségű vala, hogy állandó maradhatot volna; tsak árnyéka vala a keresztény vallásnak, mellynek azért kihirdetése után, a valóságnak és világosságnak kell egyedül figyelmünket szentelni, mellyre a régi árnyék vagy is kép már nem érdemes. — Innét kitetszik: hogy az ó szövetségi szertartások mind az új szövetségnek képei valának; azért ezen hasonlatosságot kikeresni nem felesleges fáradság.

18. 19: Az angyalokról, különös mennyei lelkekről tsak annyit tudunk, a mennyit Isten nekünk kijelenteni méltóztatot; azontúl felőlők vizsgálódni, és rendszeres értekezéseket írni előterjeszteni hijábavaló enyelgés szószaporítás üdövesztés, melly tsak a földi szemmel látott, és tapasztalt tárgyakból meritett üres képzelődéseken alapúl. Azért ezen költeményekkel való kérkedésre épen semmi ok sintsen. Ditséretes alázatosságot látszatnak ugyan azok nyilatkoztatni, kik azt tanítgatják: hogy az isteni Felségnek angyalai által kell kéréseinket előterjeszteni, s azért az angyaloknak hatalmas közbenjárásjokat tiszteletjük által szükséges megnyernünk: Azonban kevélyen megvetik ezek a Krisztust, az emberi nemzetnek Isten előtt közbenjáróját, ki az angyaloknak is szinto mint a keresztény anyaszentegyháznak Feje, kinek az anyaszentegyházba s annak igazgatásába szüntelen jóltévő hatás befolyása által tagjai költsönösen egymást segítvén a kereszténység mindég virágzik terjed tökéletesedik Istennek akaratjához képest a nélkül, hogy angyali közbenjáróságra szorúlnia kellene.

20, - 22: Minekutánna a keresztény vallásra téréstek által a Móses' törvényének kötelezésétől megszabadultatok, mit ügyeltek még a zsidósan gondolkodó tanítókra, és miért engedtek magatoknak különféle eledelekre nézve parantsolatokat adatni, mintha még a meg nem tért zsidókhoz vagy pogányokhoz tartoznátok.

Ezen szabályok ugyan, — ha csak magokban tekinttetnek, véték nélkül megtarttathatnak; de azon okból, melyből teljesítésüket a tsabitók sürgetik, tudniillik, hogy az angyaloktól mint szükséges közbenjáróktól segittessünk, és az örök üdvösséget elnyerhessük, — ilyen végből amaz emberi rendeletekhez ragaszkodni a keresztény vallásnak vétkes megvetése, a gyakori általhágásokból következő s aggodalmat szülő bűnök' szaporítása, s így lelkünk' nagy kára nélkül nem lehet. — Mivel az angyalok' tiszteletje, amint azt akkor némellyek sürgeték, az Úr Jézus Krisztusnak közbenjárását és méltóságát megtámadá, s avval ellenkezik, — a pogányságból megtértt hivek pedig a mennyei jeles lelkeknek ilyen különös tiszteletjök által előbbi hamis isteneikről megszokott képzetjeikre visszatsalogattatnának; hasonlóképen, mivel a Mósestől irtt törvénynek, mely később sok terhes hozzáadásokkal még inkább megnehezítették, megtartása a pogányoknak felette visszatsatszék: nem tsoda, hogy Pál mind a két tárgyra nézve olly tüzesen felvigyázot a betségűzött tévelygésekre, s azokat meggyökerezni nem engedé; ámbár más felől illő határok között az angyalokat szinte úgy mint a velünk élő istenfelő jeles embertársainkat tisztelni, s az ők Isten előtt könyörgéseiket kikérni, — ismét némelly eledelektől italoktól mértékletes sanyargatás és a testi vágyaknak könnyebb korlátolásjok végettt magát megtartóztatni nem csak tilalmas hanem hasznos is.

Világosító Hivatkozások.

1: Filip. I. 30. — Tesz. 1. II. 2. — — 2: Ján. XVII. 3. — — 3: Iz. XI. 2. — Kor. 1. I. 24. — — 4: Ef. V. 6. — — 5: Kor. 1. V. 3. — — 6: Tesz. 1. IV. 1. 2. — — 7: Ef. II. 21. 22. — Tesz. 1. V. 18. — — 9: Ján. I. 14. — — 10: Ef. I. 21. 22. — — 11: Mós. 5. X. 16. — Róm. II. 28. — — 12: Róm. VI. 4. — Ef. I. 19. — — 13: Ef. II. 1. V. 11. — — 14: Mós. 3. XVI. 21. — Ef. II. 14. — Zsid. X. 14. — — 15: Mós. 1. III. 15. — Zsol. LXVII. 19. — — 16: Mós. 3. XI. 3. 4. — Róm. XIV. 2. 3. — — 17: Zsid. VIII. 5. X. 1. — — 18: Mát. XIV.

4. — — 19: Ef. IV. 15. 16. — — 20: Gal. II. 19. 20. — — 21: Mós. 3. V. 2. XI. 4. — — 22: Iz. XXIX. 13. 14. — Mát. XV. 9. — — 23: Tim. 1. IV. 8.

III. R É S Z.

A rendetlen rossz vágyódások' öldöklése, a lélek szerént való megújulás, a költsönös szeretet, békeség, elmének Istenhez énekek által is gyakor felemelése ajánltatik; a házasság személyek, szolgák, gyermekek intettetnek.

1. Azokáért ha feltámadtatok a Krisztussal az oda fel valókat keressétek; ahol a Krisztus vagyon az Istennek jobbán ülven. 2. Az oda fel valókról elmélkedjétek, nem a földiekről. 3. Mert földiképen meghaltatok; a ti igaz életek pedig még most elrejtve vagyon a Krisztussal az Istennél. 4. De a mikoron a Krisztus, a ti életek, megjelenendik; akkor ti is ő vele egygyütt jelentek a ditsőségben. 5. Öldököljétek meg azért a ti földi tagjaitokat; öljétek meg a paráznaságot, tisztátalanságot, fajtalanságot, gonosz kívánságot, a fősvénységet, melly hasonló a bálványimádáshoz. 6. Melly vétkek miatt száll az Istennek büntető haragja a hitetlenségnek fiaira. 7. Kikkel valaha ti is egygy társaságban valátok; midőn úgy mint ők éltetek. 8. De most már *tőlök elrálván* vessétek le ti is mind azt, ami véték: a haragot, mérgességet, gonoszságot, káromlást; és otsmány beszéd ne hallatassék a ti szájatokból. 9. Ne hazudjatok egymásnak; vessétek le az ó embert az ő tselekedetjeivel egygyütt, 10. És öltözzetek fel amaz új emberbe, a ki munkás ismeretekre megújították annak hasonlatosságára és képére, a ki ötet teremté. 11. Melly megújulásban többé nintsen különbség a görög és zsidó,

környűmetélkedés és környűmetélkedetlenség, külföldi és vad sztiza, szolga és szabados között; hanem az, amire tekintet vagyon, minden és mindenekben tsak a Krisztus.

12. Öltözzétek fel azért mint Isten' választottjai, mint szentek és Isten' kedveltjei a legilletődőbb könyörületességet, a kegyelmességet, alázatosságot, szelidséget, hosszszúvárakozást; **13.** Eltűrvén költsönösen egymást, és megengedvén viszont egymásnak, ha kinek valaki ellen panaszsza vagyon, amiképen Krisztus is megengedet néktek, úgy ti is. **14.** Mind ezeknek felette pedig öltözzétek fel a szeretetet, melly a tökéletességnek kötele. **15.** S az Istennek békesége uralkodjék a ti szivetekben, mellyre hivatatok is egygy testbe; és háláadók legyetek. **16.** A Krisztusnak tanítása bőséges mértékben lakozzék ti közöttetek, minden böltseséggel oktatván és intvén egymást ti magatok között, zsoltárokkal és ditséretekkel és lelki énekekkel jó kedvel énekelvén a ti szivetekből az Úrnak. **17.** És mindent, valamit tselekesztek, akar beszéd akar munka légyen az, mindent az Úr Jézusnak nevében tselekedjete hálákat adván Istennek és az Atyának ő általa. **18.** Aszszonyok engedelmeskedjete férjeiteknek, amint az Úrnak tanítása szerint kötelességtek. **19.** Férjfiak szeresséte feleségeitek, és ne legyetek kemények ő hozzájuk. **20.** Gyermekek szótfogadjatok szüléiteknek mindenekben; mert ez kellemetes az Úrnál. **21.** Atyák ne ingereljéte bosszszankodásra gyermekeiteket: hogy el ne tsüggedjen szivök. **22.** Szolgák engedelmesek legyetek mindenekben azoknak, kik földi uraitok test szerint; nem tsak szemre szolgálván mintha tsak embereknek, kedvöket keresni iparkodnátok: hanem egygyügyű szivvel, mivel az Istent félitek. **23.** És mindent, valamit tselekesztek, jó szivvel tselekedjete; mintha az Úrnak és nem embereknek szolgálnátok. **24.** Tudván; hogy az Úrtól elveszíte az örökségnek jutalmát; mivel az

Úr Krisztusnak szolgáltok. 25. A ki pedig igasságtalanságot követ el, akarki légyen az, elveszi igasságtalan tselekedetjének büntetését; mert Istennél nintsen személyvágatás.

J e g y z e t e k.

3: Mint keresztények a földi vétkez életre nézve csak meghaltak gyanánt tekinttethettek. Mert a meg nem tértt földiképen gondolkodó ember nem érti azt: mit téssen egygy boldog örökévalóságnak reménységében örömmel mindég nagyobb erköltsi szentségre törekedni? előtte jó erköltsű a keresztény vallásnak lelkehez alkalmaztatott viselkedetek épen olly homályba rejtett tárgy mint maga a Krisztus, kinek nyomait követitek; azonban Isten a néki tetsző egész életetek' folyamatját tökéletesen úgy ismeri mint a Krisztusét.

4: Midőn Krisztus, a ki kegyelme és tanításának teljesítése által bennetek és általatok él és munkálkodik, az emberi nemzetnek megítélésére nagy ditsőséggel megjelenik; akkor fog kivilágosodni: minő szerentsés vala már az előtt e földön a Krisztus tanításaként folytatott életetek, melly immár a Krisztussal egygyütt teljes ditsőségében fog szemléltetni. — Tudniillik, Pál apostolnak fenséges képzetje szerént: Azon érdemes keresztények, a kik az Úr Jézustól tanultt hit és reménység által ösztönöztetvén magokat egészen az erköltsi tökéletességnek felszentelik, Isten és embertársaik iránt igaz szeretetnek gyakorlásával szakadatlanul foglalatoskodnak, már e földön létjökben is a Krisztussal úgy, mint-ha mennyben volnának, már mennyekiképen élnek, és ugyan azon életet csak különböző külső ditsőséggel fogják testi halalok, és azután feltámadott testben vég nélkül folytatni mennyben.

10. 11: Új, a keresztény vallásnak teljesen megfelelő tiszta szent erköltsöket és szokásokat vegyetek magatokra, s olly embert szemléltessetek magatokban, ki egészen Istennek teremőjének akarata szerént gondolkodik és tselekszik, eleven munkás hittal bír, a jó szándékkal meg nem elégedvén annak teljesítésében

is fáradhatatlan. A ki így elváltozik, akár kitsoda és mitsoda volt legyen az előtt, előbbi állapotja tekintetbe nem vétetik; mert az anyaszentegyház szinte mint az Isten a keresztényben tsak arra néz: valljon az Úr Jézus Krisztus él-e benne? tündöklék-e ki minden szándékából intézetjéből beszédjeiből tselekedeteiből a Krisztusnak tanítása életje? — Sztzitia hajdan meszsze terjedő ország vala a mai Tatárföldön; ennek lakósi felette vad és erköls-telen emberek lévén okot szolgáltatának: hogy a szilaj neveletlen ember sztztitának neveztetnék.

16: Az ó törvényi szent írásban foglaltt zsoltárokon kívül mindjárt az anyaszentegyháznak zsengéjében gyakoroltattak szent ájtatos énekek — mind a közönséges isteni tiszteletnek alkalmatosságával *himni* ditsőítő ditséreték neve alatt, — mind egyes háznépek között lelki, az az nem földi testi hanem vallásos tárgyakról szóló énekek.

Világosító Hivatkozások.

2: Mát. VI. 33. — — 4: Kor. 1. XV. 43. 44. — Filip. III. 21. — — 5: Ef. IV. 22. V. 3, - 5. — — 6: Kor. 1. VI. 9. — Gal. V. 21. — — 8: Róm. VI. 4. — Zsid. XII. 1. — Pét. 1. II. 1. IV. 2. — — 9: Ef. IV. 25. — — 10: Mós. 1. I. 26. 27. — Ef. IV. 23. 24. — — 11: AT. X. 34. 35. — Róm. X. 12. — — 12: Gal. V. 22. — Ef. IV. 32. — — 13: Mát. VI. 14. — Ef. IV. 2. 3. — — 14: Kor. 1. XIII. 3, - 7. 13. — — 15: Filip. IV. 7. — — 16: Ef. V. 19. — — 17: Kor. 1. X. 31. — — 18: Ef. V. 22. — Pét. 1. III. 1. — — 19: Ef. V. 25. — Pét. 1. III. 7. — — 20, - 23: Ef. VI. 1, - 7. — Tit. II. 9. — Pét. 1. II. 18. — — 25: Mós. 5. X. 17. — Róm. II. 6.

IV. R É S Z.

Inttettetnek az urak: hogy szolgálkhoz kegyességgel viseltessenek; ajánlatik a híveknek a gyakor imádság; több köszöntésekkel végeztetik a level.

1. Urak igasságosságot! és kegyességet bizonyítsatok szolgálitok iránt tudván: hogy néktek is vagyon Uratok menyekben. 2. A könyörgésekben állhatatosok legyetek, ébrenséget, és hálaadást azokkal egygybekötven, 3. Imádkozván egygyszersmind mi érettünk is: hogy az Isten nékünk alkalmatosságot nyisson az ő tanításának hirdetésére, a Krisztus' titkának előterjesztésére; mellynek miatta fogva is vagyok. 4. Hogy azt úgy, amint a felől szólnom kellett, megismértessem. 5. Böltsen társalkodjatok azokkal, kik nem tartoznak hozzánk. A jóra alkalmatos üdöt pénzen is megváltsátok. 6. A ti beszédek mindég kellemetességgel mint sóval fűszerezett légyen; azért előre meggondoljátok: miképen kelljen néktek mindenkinek felelnetek. 7. Az én környülállásaimat mind megbeszéli néktek Tikikus szerelmes atyámfia, hiv tisztviselő és szolgatársam az Urban. 8. Kit annakokáért küldém hozzátok: hogy megértse állapototokat, és vigasztalja meg szíveteket. 9. Vele küldém Oneszimusz szeretett atyámfiát is, ki ti közzületek való. Ezek tehát titeket mindenekről, mellyek itt történnek, tudósítani fognak. 10. Köszönt titeket Arisztarkus fogolytársam, és Márk a Barnabás' nénnyének fia, (ki felől már ajánló levelet vettetek; kit, ha hozzátok jövend, szívesen fogadjátok) 11. És Jézus, ki nevezetik Jusztusnak, kik mind a zsidók közzül valók. Ezek egyedül segéd társaim az Istennek országában, és voltanak nekem vigasztalásomra. 12. Köszönt titeket Epafrás, ki ti közzületek való, a Krisztusnak

szolgája; ki mindég nagy buzgósággal könyörög érettetek: hogy az Isten' minden akaratjának tökéletes teljesítésében állhatatosok legyetek. 13. Mert bizonysgot tehetek ő fele: hogy ő rólatok felette nagy buzgósággal szorgalmatoskodik, valamint azokról is, kik Laoditzeában, és Hierapolisban vagynak. 14. Köszönt titeket Lúkás ama szeretett orvos, és Démás. 15. Köszöntsétek az atyafiakat, kik Laoditzeában vagynak, és Nimfát, és a gyülekezetet, melly házánál egygybejönni szokot. 16. És minekutánna elolvastatik nálatok e level, légyen gondotok: hogy a laoditzéai gyülekezetben is felolvastassék; valamint, hogy a laoditzéabelieknek küldött levelet ti is elolvassátok. 17. Arkippusnak ezt mondjátok nevemmel: Meglásd, hogy a hivatalszolgálatot, mellyet általvettél az Úrnak rendelése szerént, teljesítsed. 18. Köszöntést irok én is ide Pál saját kezemmel. Emlékezzetek meg az én bilintseimről. A kegyelem veletek. Amen.

J e g y z e t e k.

2: Naponként adjatok Istennek hálákat a keresztény vallás-
tanításért mint legfelségesebb jótéteményért, és esedezzetek Istennek a keresztény vallásban szükséges állhatatosságért olly buzgósággal, a millyent szoktanak nyilatkoztatni azon emberek, kiket gondjaik mélyen aludni nem engednek.

6: Hogy az ételnek kellemetes ize légyen, azt illó mértékben előre meg kell sózni; hasonlóképen, hogy a keresztény vallásról mindég helyesen, annak méltóságos szentségéhez alkalmaztatva, a jelenlévőknek épülésükre és lelki hasznokra szállhassunk, mindég előre jól gondoljuk meg, és nyomos okokkal, diszes kifejezésekkel fűzzük össze azt, amit mondani akarunk. — Azért hibásan tselekesznek: a kik a vallás' tárgyairól vendégségekben mulatságokban közárrhelyeken vagy épen vendégfogadókban beszéllgetéseket kezdenek, vagy versengésig folytatnak.

10: Márk, ki másképen Jánosnak is nevezteték, AT. XII. 12. XIII. 5. XV. 37. 38. emlittetik; egygyyszer Pált elhagyá, azután a koloszszaí gyülekezetnek Barnabástól atyafiától level által ajánltaték, melly ajánlást most Pál is erősíti. Ugyan ez ira később evangéliomos könyvet.

16: Mivel Pálnak a laoditzéai gyülekezethez irtt levelét a keresztény anyaszentegyház nem ismérte: vagy mindjárt elein el kellett vesznie ezen levelnek; vagy, ha ez nem hihető, azt kell állítani: hogy az Efezusiakhoz irtt level a laoditzéai gyülekezetnek is szólot, melly level első verseként nem tsak Efezusban lévő, hanem más hivekhez is intézteték.

17: Arkippus a koloszszaí gyülekezetnek püspöke lehetet; mivel Pál Fil. 2. ötet egygyüttvitézkedőtársának nevezi, itt pedig azt mondja felőle: hogy az Úrtól általvett hivatalt bétöltse, vagy is annak minden kötelességeit szorgalmatosan teljesitse; s így egygyházi jelesebb hivatalt kellett viselnie. — E szerént a keresztény anyaszentegyházban a püspököknek is, hogyha hivatalos kötelességeiket nem elegendő buzgósággal gyakorolják, nem tsak lehet, hanem kell is szükség is előljárójoktól, vagy püspöktársaiktól inttetniek.

Világosító Hivatkozások.

1: Ef. VI. 9. — — 2: Lúk. XVIII. 1,-7. — Tesz. 1. V. 17. — — 3: Róm. XV. 30. — — Ef. VI. 19. — Tesz. 2. III. 1. — — 5: Ef. V. 15. 16. — — 6: Pét. 1. III. 15. — — 7: AT. XX. 4. — — 9: Fil. 10. — — 10: AT. XIX. 29. — — 11: Mal. III. 1. — — 14: Tim. 2. IV. 10. 11. — — 18: Kor. 1. XVI. 21.

SZENT PÁL APOSTOLNAK

a

Teszszalonikaiakhoz irtt

első levele.

E l ő s z ó.

Teszszalonika most Szaloniki hajdan Matzedóniának fő városa vala, mellyben sok görögök rómaiak és zsidók, kiknek sinagógájok is vala, laktanak. AT. XVII. 1,-4. Pál Kr. 52. esztend, itt megjelenvén egygynehány szombatokon olly előmenetellel tanita a sinagógában: hogy sokan a zsidók közül az evangéliomot befogadnák, és megtérnének. Azonban a Móses' törvényéhez szorosabban ragaszkodó zsidók ezt nem tűrhelvén Pál ellen fellázziták a népet, és őtet azon városnak sietős elhagyására kényszeríték, ki is, előbb Beröa, azután Áthénás városba vevé útját AT. XVII. 5,-15. — Áthénásból Pál Timoteust küldé Teszszalonikába, hogy általa az ott megtértt keresztények' állapotjáról hitelesen tudósíttathassék III. 1. 2. — A most említett követ nem sokára de már Korintusba jöve vissza Pálhoz örvendetes hírrel, mellyre Pál e levelet írá a teszszalonikai gyülekezethez.

Ezen levelben ditsértetnek a teszszalonikai hívek a keresztény vallásban állhatatosságjokért; leiratik az ők meg-

térésöknek Istentől eszközlése, Pálnak közöttök magaviseletje; előadatik: miért küldeték hozzájok Timoteus? különféle erköltsi szabályok és a bizonyos, de hirtelen véletlenül, űdeje bizonytalan lévén, következő utolsó ítéletről tanítás terjesztetnek elő; azért jó erköltsű élet, az egygyházi tanítóknak megbetsülésök, és szükséges költséggel felsegítésök, költsönös felebaráti szeretet, a lelki ajándékoknak helyes használásjok, és a keresztény valláshoz tántorithatatlan ragaszkodás ajánltatik; végre meghagyatik: hogy ezen levél minden tesszsalonikai hivek előtt felolvastassék.

I. R É S Z.

A tesszsalonikai keresztényeknek a hitben állhatatosságjok ditsértetik.

1. Pál Szilvánus és Timóteus a tesszsalónikai gyülekezetnek, melly az Atya Istent és az Úr Jézus Krisztust ditsőiti; kegyelem néktek és békeség az Istentől a mi Atyántól, és az Úr Jézus Krisztustól! 2. Hálákat adunk az Istennek mindenkoron ti érettetek mindnyájatokért megemlékezvén rólatok imádságainkban; 3. Szüntelen elménkben forgatván a ti hitetek' tselekedetjeit, a ti munkás szereteteket, és a ti békeségesen tűrő reménységteket a mi Urunk Jézus Krisztus által az Isenben a mi Atyánkban. 4. Tudván szerelmes atyámfiak! a ti Istentől történt választástokat. 5. Mert az evangéliomnak hirdetése, melly mi általunk történt nálatok, nem állot tsak beszédben; hanem tsodálatos erőmunkákkal, és a Szent Lélek' ajándékai által, és tökéletes meggyőződés által hitelesített; amint hogy magatok tudjátok, miképen viseltük légyen mi magunkat ti közöttetek

a ti térítésekben. 6. Ti pedig, minekutánna sok háborúság között a Szent Lélek által bennetek munkáltt örömmel a tanítást befogadtátok, minket és az Urat követitek. 7. Annaira, hogy tükörképül szolgáltok Matzedóniában és Akájában minden hívőknek. 8. Mert nem csak ti töletek terjedtet el az Úrnak tanítása Matzedóniában és Akájában; hanem annak felette a ti Istenben való hitetek minden helyen isméretes úgy: hogy szükségtelen légyen arról még többet valamit szolanunk. 9. Mivel mások elégségesen hirdetik mi felölünk: minémű volt légyen hozzátok bemenetelünk, és hogyan tértetek meg a bálványoktól az Istenhez: hogy szolgálnátok az élő s igaz Istennek, 10. És várjátok az ő Fiát mennyekből (kit feltámasztot a halálból) a Jézust, ki megszabadít bennünket a jövőendő kárhozattól.

J e g y z e t e k.

3: Az igaz erős eleven hit, a minden földi viszontagságokat Istentől ígértt jövőendő jutalomra tekintve tántorithatatlanul minden zúgolódás nélkül örömmel tűrő reménység, és a szünetlen munkás Isten és ember iránti szeretet; e három fő erkölts a keresztény vallásnak veleje, lelke, rövid foglalatja.

4: A tesszsalonikai hiveknek a keresztény vallásra Istentől elválasztásjokat Pál és segéd társaik tudák; mert AT. XVI. 9. 10. szerint különös jelenés által meghagyatott Pálnak Istentől: hogy Matzedóniában hirdesse mennél előbb az evangéliomot, Tesszsalonika pedig a nevezett országnak fővárosa vala. Ide járulának a Pál által ott az 5. versként munkáltt tsodatételek, a hiveknek Istentől adott külső természetfeletti ajándékok, és Pálnak már harmadik tanítása után AT. XVII. 1, - 4. következett nagy sokaságnak a keresztény vallásra térése.

8: Tesszsalonika a thermai tengeröböl melletti fekvése miatt nevezetes kereskedő város vala, mellyet az akkor isméretes föld-

nek minden részeiből a kereskedéssel foglalatoskodók látogatának; valakik a szárazon Kiss Ásiából Görögországba és viszont utazának, e városon menének keresztül; a Tesszsalonikában Pál ellen AT. XVII. 5, -10. történt néplázzadás is közfigyelmet és hiresítést szült. Mind ezen okokból a Tesszsalonikában végbevitt térítést és keresztény gyülekezetnek felállítását kevés idő alatt a legmeszszebb keresztény gyülekezetek is meghallhaták.

Világosító Hivathozások.

1: Róm. I. 6. 7. — Gal. III. 17. — — 2: Róm. I. 8. 10. — Filip. I. 3. — — 3: Kor. 1. XIII. 13. — — 4: Ján. XV. 19. — — 5: Kor. 1. II. 4. 5. — — 6: AT. XVII. 5, -9. — Róm. VIII. 26. 27. — Kor. 2. VI. 3, -8. — — 8: Róm. I. 8. IV. 24. — — 9: Kor. 1. XII. 2. — — 10: AT. II. 24. — Róm. IV. 25. V. 9. XIII. 11. — Filip. III. 20.

II. R É S Z.

Bőrbben leiratik: miképen forgolódot légyen Pál a tesszsalonikaiaknak térítésökben? kiknek buzgóságjok újra ditsértetik.

1. Ti magatok tudjátok atyámiai! hogy hozzátok való bémenetelünk nem történt hívságos okokból. 2. Hanem, mi-nekutánna kevéssel előbb Filippiben üldözést szenvedtünk, és gyalázattal illettünk volna, (amint tudjátok) a mi Istenünktől gyámolittatván bátorságot vevénk magunknak: hogy az Isten' evangéliomát közöttetek, ámbár sok tusakodással, hirdetnők. 3. Mert a mi oktatásaink nem származnak hitetésből, vagy tisztátalan szándékból, avagy álnok-

ságból; 4. Hanem amiképen tetszettünk Istennek: hogy ránk bíztnék az evangéliom' hirdetése; azonképen szólunk, nem úgy, mint embereknek, hanem mint Istennek kedvesek lenni ügyekezvén, ki a mi szívünket vizsgálja. 5. Mert még soha hízeltető beszéddel nem éltünk, amint ti is tapasztaltatok; sem pedig a fősvényiségnek ösztönéből nem szólottunk; Isten bizonyságunk! 6. Sem pedig az emberektől nem keresünk ditsőséget, sem ti tőletek, sem másoktól; 7. Noha terhetekre lehettünk volna mint Krisztusnak apostolai; mindazonáltal minden kívánságtól tartóztattuk magunkat; sőt, mint a szoptató anya táplálgatja gyermekeit: 8. Olly nyájas szeretettel viseltetvén hozzátok kívánjuk vala nem csak az evangéliomot előtökbe terjesztetni, hanem a mi magunk lelkét is felajánlani érettetek; mivelhogy felette kedvelünk titeket. 9. Mert emlékezhettek atyámfiai a mi munkálkodásunkra és fáradozásunkra; miképen éjjel és nappal kezünkkel dolgozván, hogy valakit közzületek ne terheljénk, hirdettük ti közöttetek az Isten' evangéliomát. 10. Ti vagytok bizonyságok és az Isten: melly szentül és igazán, és minden minket érdeklő panasz nélkül forgolódtunk ti közöttetek; midőn a hitre taníttattatok. 11. Tudjátok: miképen közzületek mindenkit, mint az atya szokta szólítani fiait, intettünk és vigasztaltunk; 12. És kértünk: hogy úgy éljete, mint méltó Istenhez, ki minket az ő országába és ditsőségére hivat. 13. Annakokáért mi is hálákat adunk Istennek szüntelen: hogy az Istentől kijelentett tanítást, melyet mi tőlünk hallottatok, bévén, azt nem úgy fogadtatok mint emberi tudományt, hanem (amint hogy bizonyosan az is) mint Isten' igéjét, ki munkálkodik is ti bennetek, kik hittetek. 14. Mert ti atyámfiai! követői lettetek az Isten' gyülekezetjeinek, mellyek Judeában vagynak a Krisztus Jézusban; úgymint, kik ugyan azonokat szenvedtétek nemzetársaitoktól, aminőket amazok is a zsidóktól. 15. Kik az

Úr Jézust is szinte mint saját prófétáikat megölek, bennünket is üldöznek, Istennek sem tetszenek, sőt minden emberekkel ellenkeznek; 16. Kik még azt is tiltják nekünk, hogy a pogányokat ne tanítsuk: hogy üdvözülhessenek; így mindég inkább töltik az ők vétkeik' mértékjét, de már eljutott végére az Istentől rájuk határozott büntetésnek üdeje. 17. Mi azonban atyámfiai! egygy kevés üdöre töletek megfosztatván személyetekre nézve de nem szív szerént; annál buzgóságosabban nagy kívánsággal ügyekeztek látni ortzátokat. 18. Azért akartunk hozzátok menni, (én ugyan Pál egygyszer is másszor is) de akadályt vetet nekünk a sátán. 19. Mert ugyan is mi a reménységünk, vagy örömünk, vagy koszorúnk, a mellyel dítsekedhetnénk? avagy nem ti vagytok mind ez a mi Urunk Jézus Krisztusnak széke előtt, a midőn ismét eljövend? 20. Igen is ti vagytok a mi ditsőségünk és örömünk.

J e g y z e t e k.

2: Minekutánna Pál Filippiben egygy gonosz lélektől megszállott sokat tsatsogó és jövendőket találgató lyányzónak hallgatást parantsolt volna, annak gazdái a lyánzó által keresett nyereségtől magokat megfoszttatva látván Pált megragadák, és őtet Szilas vagy Szilánus segédjével egygyütt a törvényszék' eleibe hirtzolák; ahol köntöseiktől megfosztattak, nyilván megveretettek, és sok ütések' kiállása után a fogházba záratattak AT. XVI. 20,-24. Már az ilyen bánás' módja Istennek különös segítsége nélkül az elkedvetlenedésre s azon országnak elhagyására okot valóban szolgáltathatot volna.

3: E szavakkal mutat Pál a hamis tanítókra, kik az evangéliomot fonákvégből, hogy magoknak nyereséget, és mások előtt jótetszést tekintet tiszteletet szerezzenek, hirdetni méréslék.

5; Hogy Pál hízkelkedő kifejezéseket beszédjeibe nem iktatott, a felől hallgatói lehettek tanúi; de belső tiszta szándékát csak a mindentudó Istenre való hivatkozással bizonyíthatá.

7: Pál és segédjei Tesszsalonikában is megkívánhatták volna a hivektől: hogy nekik mint más tanítóknak az elkerülhetetlenül szükséges ételmet kiszolgáltassák; de ezt sem tselekedték, hanem kézi munkáikkal magokat tartogatván, mint a szoptató anya kisdéd gyermekét semmit tőle nem vévén táplálgatja, úgy minden terheltetésök nélkül csak lelki javaikról, a keresztény vallásnak szívökben meggyökerezéséről, és így valóságos bódogításjokról gondoskodának. Ugyan ezent világosítja s erősíti a 9-dik vers.

8: Pálnak életje Tesszsalonikában is veszedelemben forgott az ellene felingerlett népnek zenebonája alatt AT. XVII. 5, - 8.

13: Mivel ezen hivek a nekik Pál által hirdetett vallásnak elméjükbe szívökbe beható isteni erejét érzék, a Szent Léleknek Pál által szólásáról tökéletesen meggyőződének, a megismértt igazsághoz isteni valláshoz képest szent erköltsű életet folytatának; azért Pál mindezekről bizonyos lévén bátran állítá: hogy tanítása tőlök nem mint embernek, hanem mint Istennek ígéje fogadták. — Így újra erősíté Pál: hogy a vallástudomány, melyet ő akar szóval, akar írásban előterjesztet, Istentől származott merő igazság légyen.

14: A zsidók, valamint más helyeken úgy Tesszsalonikában is a zenebonának és üldözésnek szerzői valának, és, mivel magok a megtérttek ellen erőt nem vehetének, a pogány népet fellázzaszták, és az előljárókat felingerlék az apostol ellen; azért mondatik: hogy a tesszsalonikai hivek pogány, nemzet és lakóstársaitól is méltatlanul sérttettek.

15. 16: A zsidók ugyan általjában minden más akkor csak pogány vallást követő nemzetek ellen nagy gyűlölséget nyilatkoztatának; de ebben mérgesen különbözteték magokat azok, kik a nekik hirdetett evangéliomot megveték, semmiképen nem akartván engedni: hogy a tőlök eltaszitott keresztény vallásra a pogányok oktattassanak AT. XVII. 5, - 13. Így a zsidó nemzetnek gonoszsága megálgatalkodása már fő mértékét elérő, fő léptsőre felhágot, melyet a közelítő iszonyatos büntetéssel, az Úr Jézustól megjövendőltt Jerusalemnak elpusztulásával, és a zsidó nemzetnek elszélllesztésével Mát. XXIII. 34, - 38. az apostol fenyeget. Még a zsi-

dókból megtért keresztények között is sokan előítéletjüktől ösztönöztetvén azt hintegeték: hogy Krisztus csak a zsidókért nem pedig a pogányokért halt meg, és csak azon zsidókat, kik a keresztény vallás mellett a Móses' törvényét is megtartják, üdvözíti. Ezek miatt majd minden levelében nagy tűzzel vitatja Pál: hogy nintsen nép a földön, melly az Úr Jézus Krisztustól szerzett hit általi megkegyelmezésből kirekesztve volna, hogy az Isten nem csak a zsidóknak hanem a pogányoknak is minden népnek embernek Istene, hogy a Krisztus minden emberért lefizette a váltság' árát.

18: Pál valamint az általa alapított keresztény gyülekezetekben tsirázó minden jót a Szent Lélek' munkálkodásából származtat; úgy a keresztény vallásnak szerentsés terjedését előmenetelét meggyökerezését akadályoztató bal eseteket, üldözéseket, szenvedéseket, tévelygéseket, botránkoztató vétkeket a gonosz lelek' befolyásának Ef. VI. 11, -17. különösen a sátánnak Kor. 1. VII. 5. — Ef. II. 2. mint főnek tulajdonítja úgy mindazonáltal: hogy ezen nevezetben az illetén veszélyeknek zavaroknak gátoknak szerzőik eszközeik is a gonosz emberek befoglalva légyenek.

19: A Krisztusnak isméti legdiszesebb eljövetele — az utolsó ítéletre megjelenése; melly alkalmatossággal bizonyosan Pálnak is nagy betsületjére és ditsőségére fognak szolgálni minden általa a keresztény vallásra térített hivek, kik a mennyei boldogságot elnyerendik, kik apostoli buzgó fáradozásainak mind annyi tanúi, s örökétartó örvendezésének állandó tárgyai lesznek.

Világosító Hivatkozások.

3: Kor. 2. VI. 6. VII. 2. — — 4: AT. IX. 15. — Gal. I. 10. —
 — 5: AT. XX. 33. — Kor. 2. II. 17. — — 6: Ján. V. 41. 44.
 — — 7: Róm. XVI. 7. — Kor. 1. IV. 9. IX. 14. — 2. XI. 9.
 — — 9: AT. XX. 34. — Kor. 1. IV. 12. — Tessz. 2. II. 9. —
 — 10: Tessz. 2. III. 8. — Tim. 1. III. 2. — — 12: Ef. III. 1, 3. —
 Filip. I. 27. 28. — — 13: Mát. X. 40. — Ef. III. 20. —
 — 14: AT. VIII. 1. XVII. 5. — — 15: AT. II. 22. 23. XIII.

50. XIV. 2. 5. 6. — — 17: Róm. I. 11. — — 18: Róm. I. 13.
— — 19: Filip. IV. 1.

III. R É S Z.

*Pálnak szorgalmatoskodása a felől: hogy a tesszsaloni-
kai hírek a Krisztus' tanításának követésében állhatatosok
legyenek.*

1. Annakokáért már tovább nem tűrhétvén jónak ítélők: hogy mi magunk Áthenásban maradnánk; 2. Timoteust pedig, a mi atyánkfiát, Isten' szolgáját, és a mi segéd társunkat Krisztus' evangéliomának hirdetésére elküldnök: hogy titeket megerősítene, s oktatna hitetek felől. 3. Hogy senki közzületek meg ne induljon a most bennünket nyomorgató üldözéseken; mivel ti magatok tudjátok, hogy mi erre rendeltettünk; 4. Mert nálatok lévén, amint tudjátok, előre megmondottuk néktek: hogy üldözés fog ránk következni; amint úgy is történt. 5. Azért én is már tovább nem állhatván elküldém ötet: hogy megérthessem hitetek' állandóságát; hogy valamiképen meg ne tántorítson titeket a kisértő, és haszontalanná ne váljék a mi munkálkodásunk. 6. Minap pediglen, midőn Timoteus töletek hozzánk visszatérvén bennünket tudósítot a ti hitetek és szeretetetek felől, és hogy jó emlékezettel vagytok mindég mi felőlünk szinte úgy kívánván bennünket látni, valamint mi titeket; 7. Ezen h iradás által minden nyomorúságunk és szükségünk mellett is tirátok nézve atyámfiái a ti hitetekből vigasztalást nyerénk. 8. Mert a ti az Úrnak tanításában állhatatosságtok új életet önt belénk. 9. Mert nem tudunk Istennek elegendő hálákat adni ti érettetek azon nagy örömmünkben, mellyet tirátok nézve a mi Istenünk előtt érzünk;

10. Éjjel és nappal nagy buzgósággal könyörögvén: hogy láthassuk a ti ortzátokat, és bétölthessük azt, aminek ne talám még hijával volna a ti hitetek, 11. Ő maga pedig az Isten, és a mi Atyánk, és a mi Urunk Jézus Krisztus igazgassa a mi útunkat ti hozzátok. 12. Néktek pedig azt engedje az Isten: hogy a ti egymás iránt, és mindenekhez való szeretetetek megsokasodjék, sőt bőséges légyen, amiről a miénk is ti hozzátok. 13. Hogy a ti szivetek megerősödjék az ártatlanságban és szentségben a mi Istenünk és Atyánk előtt a mi Urunk Jézus Krisztusnak minden ő szentjeivel egyetemben eljövételére. Amen.

J e g y z e t e k.

3: Mivel a keresztény vallásnak és anyaszentegyháznak mindjárt első zsongéjében hatalmas ellenségei valának; és azt mind zsidók, mind pogányok, kik mindnyájan eddigi vallásjok' elhagyására s egygy újnak elfogadására sürgettettek, gyűlölék, üldözik; az akkori keresztény hiveknek szinte mint tanítóknak a keresztény vallásnak terjesztése és megállapítása végett multhatlanul okvetetlenül sokat kell vala szenvedniük mintha csak a szenvedés volt volna mint keresztényeknek rendeltetésök a földön.

5: Timoteus küldeték Tesszalonikába annak megvizsgálására: vajjon a minden gonosznak szerzője a sátán Ef. V. 12. az ő kívánságát teljesítő tsábitók által nem tsalt-e el többet azon gyülekezetből a keresztény vallásnak elhagyására rábirván őket? kikre nézve így az apostolnak fáradozása foganatjától megfosztatott volna.

6: Szilás és Timoteus Pált AT. XVIII. 1. 5. Korintusba találák; azért e level is, Korintusból iraték.

10: A hitnek vallásnak még hja vagyon ott, ahol a keresztények a hittudományból vagy erköltsitörvényből valami részt nem hallottanak, vagy helyesen nem értenek. Ezen eset a tessza-

Ionikai gyülekezetben könnyen következheték azon okból: mivel Pál első alkalmatossággal AT. XVII. 2. tsak három hétig taníthatot e városban meggátoltatván a néplázzadás által.

11: Amint e versben úgy Pál apostolnak leveleiben sokszor ugyan azon munkák tselekedetek kegyelmek, és a hivekre való hathatós befolyás épen úgy tulajdoníttatnak az Úr Jézus Krisztusnak mint az Atyának. Ezen kifejezések mindannyiszori újításai azon igasságnak: hogy az Úr Jézus Krisztusban Istennél kisebb emberi természetén kívül más az Atyáéval egygy isteni természet vagyon: mivel ama bizonyítások mind tsak ezen igasságon alapúlnak épülnek.

12: Mivel, valamint a kereskedő és pedig Matzedoniában fő városnak lakósi, úgy ott a keresztény gyülekezetnek is több tagjai nagyobb értékkel bírának: az ő bőkezű adakozásjoknak ajánlattak más szűkölködő hivek.

Világosító Hivatkozások.

1: AT. XVII. 15. 16. — — 2: AT. XVI. 1. — — 3: Ján. XVI. 33. — Ef. III. 13. — — 4: AT. XVII. 1. — — 5: Filip. II. 16. — — 6: AT. XVII. 15. — — 10: Róm. I. 10, - 12. — — 13: Tesz. 2. II. 17.

IV. R É S Z.

A keresztény köteles szent életet folytatni, a fajtalanságot távoztatni, embertársát szeretni, dolgozni; a meghaltaknak feltámadásjok is előterjesztetik.

1. Továbbá azért atyámfiak! kérünk titeket és intünk az Úr Jézusban: hogy naponként inkább iparkodjatok úgy járni, s Istennek tetszeni; amint, hogyan kellesék? tőlünk tanúltatok. 2. Mert tudjátok: minémű parantsolatokat ad-

tunk néktek az Úr Jézusnak akaratja szerint. 3. Mert ez az Isten' akaratja: hogy szentek legyetek, és a parázna-ságtól magatokat megoltalmazzatok. 4. Hogy mindenitek az ő testjét szentségben és tisztességben birni tudja; 5. Hogy azt a tisztátalan kívánságnak zabolátlansága által ne betstelenítse; mint a pogányok, kik nem isméri az Istent. 6. Senki meg ne nyomorítsa, se meg ne tsalja embertársát akarmi dologban; mivel mind ezen tselekedetekért boszszút áll az Úr: amint mindjárt elein néktek megmondottuk, és okokkal megbizonyítottuk. 7. Tudniillik: nem hivat minket az Isten tisztátalankodásra hanem szentségre. 8. Valaki tehát ezeket megveti, nem embert vet meg, hanem Istent: ki adta is mi belénk az ő Szent Lelkét. 9. Az atyafiúi szeretetről pedig nem szükség, hogy írjak néktek; mivel már ti magatok Istentől megtanítottatok: hogy egymást szeressétek. 10. Mert' ugyan azt tselekedettel bizonyítjátok minden atyafiak iránt, kik egész Matzedóniában vagynak. Azért tsak arra kérünk titeket atyámfiak, hogy még bővebb mértékben is azt gyakoroljátok; . 11. Hogy ügyekezsetek tsendességben élni, és saját foglalatosságaitokban eljárni, és tulajdon kezeitekkel munkálkodni; amint ajánlottuk néktek. Hogy tisztességesen viseljétek magatokat azok iránt, a kik hozzánk nem tartoznak; és senkinek *azok között* segítségére szükségtek ne legyen. 12. Nem akarom pedig atyámfiak! hogy tudatlanságban legyetek azok felől, kik elaludtanak: hogy ne keseregjete rajtok mint egyebek, kiknek reménységök nintsen. 13. Mert valamint hiszszük: hogy Jézus meghalt, és feltámadot: úgy nem kételkedhetünk a felől, hogy az Isten azokat is, kik a Jézusban elaludtanak, ő vele egyenlően fogja elővezetni. 14. Mert ezt az Úrnak tanítása szerint adjuk tudtotokra: hogy mi élők, kik ez életben megmaradunk az Úrnak eljöveteleig, nem fogjuk azért a már elaludtakat megelőzni. 15. Mert

maga az Úr a parantsolatnak kikiáltására, a Főangyalnak megszólamlására, az Isten' trombitájának harsogására leszáll az égből; és a kik a Krisztusban meghaltak volt, elsőik feltámadnak. 16. Azután mi élők, ha kik addig életben megmaradunk, azokkal egygyütt elragadtatunk a felhőkbe, az Úrnak elejébe, a levegő égbe; s ekképen mindig az Úrral leszünk. 17. Annakokáért vigasztaljátok egymást e beszédekkel.

J e g y z e t e k.

8: Valamit Pál apostol mint a keresztény valláshoz tartozót akar szóval akar írásban előterjesztet, az mind Istentől isteni kijelentésből származó, kifogást nem szenvedő hitre érdemes tanítás: mivel e végre Istentől a Szent Lelket a Szent Léleknek szükséges ajándékait nyeré, s azért valaki tanítását megveté az Istent veté meg.

9: A felebaráti szeretet felől nem szükséges, úgymond Pál, hogy hosszú oktatást írjak néktek; mivel ezen tárgyról maga az Isten vagy is az Úr Jézus Krisztus, ki a második isteni személy, elég világosan szólot, kinek tanítását már hallottátok tőlem.

11: Valának akkor némelly keresztények, kik azt vélik: hogy az utolsó ítélet igen közel legyen, és néhány esztendő múlva bekövetkezik. Ezek már nem akarának dolgozni, hanem tsak ögyelegve másokat ábrándozásokkal haborgatának, és vendégeskedének, hogy még annak üdejében mindent megemészsenek. Midőn e level iraték, még nem nagy lehetet az így álmadozóknak számok, de azután megszaporodék, amint kitétszik az ezen gyülekezethez küldött második levelből III. 6. 7. 11. 12. Az ilyenek tehát inttetnek: hogy henyélve ne töltsék az üdőt, és vallástaniói hivatalba ne avassák magokat, hanem szorgalmatos munkájok által szükséges élelmöket megszerezni iparkodjanak; hogy a pogányoknak szemrehányásokra okot ne szolgáltatassanak, kik az ilyen henyélő életben megbotránkozhattak, és a keresztény vallást

a polgári társaságra nézve, melynek rúgótolja a munkásság, ártalmasnak lenni vélhetők kiálthaták; hogy ne talám önnön hibájok miatt később más pogány polgártársaiknak, költsönkérés vagy ingyen kéregetés által alkalmatlankodni ne kényszerítessenek a keresztény vallásnak betstelenítésére, s önnön erköltsaiknek is ilyen függés által romlásjokra. Dologtehető és még is készakarva henyélő keresztények hittársaiktól sem érdemlenek segítettetni.

13.,-17: Hogy e versekben az elaludtakon a meghaltakat kell érteni, bizonyos: mivel ugyan azonosokról mind a kettő mondatik; azonban Pál csak azon meghaltakról szól, kik a mennyei örök boldogságot elnyerik: mivel mások felől emlékezni jelen tárgyához nem tartozék. — Valának a teszszalonikai keresztények között olyanok is, kik azt véleik és hirdetéik: hogy azok, kik az Úr Jézus Krisztusnak második felséges megjelenésének alkalmatosságával még életben lesznek, előbb mint a meghaltak, és pedig különös földi boldogságban is fognak részesülni, melyben a meghaltaknak, mivel később következik feltámadásjuk, részök nem leszen; azért is úgy siraták meghalt hittársaikat, mintha a jövő örök boldogságról is, mely minden a jóban végig állhatatos kereszténynek Krisztustól ígértetett, már kételkedtek volna. Ezen tévelygésnek megztáfolására így szól e tárgyról Pál apostol; Hallám: hogy némellyek közzületek szinte úgy szomorkodnak búsulnak epeztik magokat, midőn kedves hittársaiknak testi haláljuk történik, mintha azoknak sem lelkek mindjárt a testnek halála után a mennyei boldogságot el nem nyerné, sem testjük az ítélet' napján ditsőségesen feltámadni nem fogna; holott, valamint bizonyos, hogy a testre nézve meghalt Úr Jézus feltámadot: olly igaz, hogy az Isten' kegyelmében meghalt keresztényeknek mennyben már boldogított lelkek annak üdejében megditsóított testjükkel örökre fog öszveköttetni. Annakokáért jól jegyezzétek meg magatoknak az Úr Jézus' tanításából e következőket: Azok is, kik még életben lesznek, mikor az Úr Jézus nagy felséggel az utolsó ítéletre láthatóképen megjelenendik, a testi halált egészen el nem kerülők Más. 1. II. 17. — Róm. V. 12. — Zsid. IX. 27. mindnyájan hirtelen testi átalváltozáson fognak keresztül menni, s a régen vagy előbb meghaltaknál hamarabb az ígért boldogságban örökséget nem nyernek, sem itt a földön valamelly különös szerentsés állapotba nem fognak holy-

heztetni; hanem, mihelyest a föld' minden részeit keresztül járó isteni mindenhatóságnak szava Istennek a feltámadás felől akaratját kihirdeti, tüstént minden meghaltak feltámadnak, azután az élők fognak átalváltozni, s úgy mindnyájan egygyütt fognak a felhőkben minden mennyei angyalokkal megjelenő Úr Jézus Krisztusnak eleibe helyheztetni, azután pedig vég nélkül a Krisztusnak társaságában örvendezni.

Világosító Hivathozások.

3: Róm. XII. 2. — Kor. 1. VI. 9. 10. — Ef. V. 17. — —
4: Kor. 1. VI. 13. 16. 18. — — 5: Róm. I. 21. 24. — Kol. III.
5. — — 6: Kor. 1. VI. 8. — — 7: Tit. II. 14. — — 8: Lúk. X.
16. — AT. IX. 17. — — 9: Ján. XIII. 34. XV. 12. 17. — 1. II.
10. IV. 12. — — 11: Tessz. 2. III. 7. 12. — — 13: Mós. 3. XIX.
28. — — 14: Róm. VIII. 11. — — 15: Mát. XXIV. 30, - 32. —
Kor. 1. XV. 51. 52. — — 17: Ján. XIV. 3.

V. R É S Z.

A kereszténynek mindig készen kell lennie az Úrnak eljövételére, mellynek üdeje nem tudatik; a keresztény jámborságnak tselekedetjei ajánltatnak.

1. Ama történetnek pedig üdejéről és pertzeiről atyámfiak! nem szükség, hogy irjak néktek. 2. Mert ti magatok jól tudjátok: hogy az Urnak ama napja, mint a tolvaj éjjel, úgy fog feltűnni. 3. Épen akkor, a midőn mondandó: békeség és bátorság! akkor nagy hirtelen rájok szakad a veszedelem, mint a szülésnek fájdalmai a viselős aszszonyt meglepik; és nem fognak megmenekedhetni. 4. Ti pedig atyámfiak! nem vagytok a setéségben; hogy félnetek kelle-

ne, ne talám ama nap, mint a tolvaj, lepjen meg benneteket. 5. Ti mindnyájan a világosságnak és a napnak fiai vagytok; nem vagyunk az éjszakának és setétségnek fiai. 6. Azért tehát ne aludjunk, mint egyebek; hanem ébren és józanok legyünk. 7. Mert a kik alusznak, éjjel alusznak; és a kik megrészegednek, éjjel részegek. 8. Mi pedig a napnak fiai lévén józanok legyünk, és öltözzünk fel a hitnek és szeretetnek melyvasába, és sisak gyanánt az üdvösségnek reménységébe. 9. Mert nem rendelt bennünket Isten a kárhozatra, hanem az üdvösségnek a mi Urunk Jézus Krisztus által elvételére. 10. Ki meghalt mi értünk: hogy akar ébren legyünk, akar aludjunk, ő vele egygyütt éljünk. 11. Azért vigasztaljátok egymást, és költsönös épülésül legyetek egymásnak; amint eddig is tselekedtetek. 12. Kérünk pedig titeket atyámfiai! hogy betsüljétek meg azokat; kik munkálkodnak ti közöttetek, és előjáróitok néktek az Úrban, és intenek titeket; 13. És hogy hozzájok kiváltképen való szeretettel viseltessetek az ők fáradozásjoknak miatta. Békeségben éljétek egymással. 14. Kérünk pedig titeket atyámfiai! intsétek azokat, kik rendetlenül járnak, vigasztaljátok a félénk szívűeket, gyámolítsátok az erőtlenekeket, békeséges tűrő kéméllyel viseltessetek minden emberhez. 15. Meglássátok: hogy senki másnak gonoszt gonosszal ne viszszozzon; hanem mindég egygymás között is, minden emberre nézve is tsak jó tselekedetekkel foglalatoskodjatok. 16. Mindenkoron vig kedvűek legyetek. 17. Szünet nélkül imádkozzatok. 18. Mindenképp hálákat adjatok; mert ezt kívánja tőletek az Isten a Jézus Krisztus' tanítása szerint. 19. A Lelket el ne oltsátok. 20. A jövődöléseket és irás' fejtegetését meg ne vessétek. 21. Mindent pedig vizsgáljatok, és azt, ami jó, megtartsátok. 22. Mindentől, ami gonosznak láttatik, megoltalmazzatok magatokat. 23. A békeségnek Istene pedig szentel-

jen meg benneteket egészen: hogy legyetek tökéletesek, és hogy a ti elmétek épségben, a ti lelketek és testetek ártatlanságban tarttassanak meg a mi Urunk Jézus Krisztusnak eljövételére. 24. Hiv az, a ki titeket elhivot; ő ezeket véghez is viszi. 25. Atyámfiai imádkozzatok mi érettünk. 26. Köszöntsetek minden atyafiakat szent tsókkal. 27. Kénszeritlek titeket az Úrra: hogy ezen level elolvastassék minden szent atyafiak előtt. 28. A mi Urunk Jézus Krisztusnak kegyelme legyen veletek. Amen.

J e g y z e t e k.

1, - 11: Pál a tesszalonikai hiveknek már akkor, midőn térítésükkkel foglalatoskodék, elejükbe adá a Krisztusnak a végső ítéletről tanítását; erre hivatkozván emlékezteti őket: hogy már tőle megértették az utolsó ítéletnek mind bizonyos elkövetkezését mind bizonytalan napját, melyet maga Krisztus Mát. XXIV. 42, - 44. tolvajhoz hasonlít, ki éjjel, mikor az emberek legmélyebben alusznak, és a gondatlan ember kit kit hasonlóképen aludni vélvén veszedelemről nem is álmodik, lopni megjelenik. Azonban ezen bizonytalanságban való hagyás a keresztényeknek tsak lelki hasznokra intéztetik; hogy szakadatlanul szent életet folytassanak nem tudván mely órában történik számadásra előszólításjuk. Ha a pogányokat készületlenül meglependi ama nevezetes nap; szerentsétlenségük' oka a vallási tudatlanságnak setésége, melyben ülnek, és a földi gyönyörök, melyeknek korlátlan vétkes használásjoktól mintegy megrészegedve mélyen alusznak. Ellenben a keresztények a vallásra nézve legtisztább világosságban élnek, helyesen vagynak oktatva az embernek testi halála után is következő állapotja felől, tudják nem a kárhozatra hanem mind testre mind lélekre nézve örökéltartó bódogságra az Úr Jézus Krisztusnak testi halála által eszközlött rendeltetésöket de a keresztény vallás' hiv követésének feltétele alatt; azért kötelességjök, hogy mindig a jövő életet szemek előtt hordozván a földi jókat tsak a mértékletességnek szoros határai között használják,

és szünetlen jóságos tselekedeteket gyakorolván a keresztényben elkerülhetetlenül megkívánt hitnek reménységnek és szeretetnek, mellyek minden vétkek ellen oltalmazó püztél gyanánt is szolgálnak, teremjék érdemességüknek és jövendő boldogságjoknak nevelésére áldott gyümölkseit. Így testünknek akar még e földön élteben akar halála után történjék az Úr Jézusnak második eljövetele, nekünk csak az Úr Jézussal testünkre nézve is legboldogabb örök életet fog szerezni. Ez elegendő ok: hogy e világból elköltözött hittársainknak testi haláljokon felette ne szomorkodjunk.

12. 13: A keresztények {kötelesek egygyházi tanítóik előljáróik iránt szent hasznos szükséges hivataljokra figyelmezve különös tisztelettel és szeretettel viseltetni az ők tiszteséges elégséges élelmökről is gondoskodván: hogy annál szabadabban könnyebben foganatosabban szentellessék minden üdejüket erejüket tehetségüket közhasznú hivataljok' teljesítésére.

14: Rendetlenül járóknak neveztetnek azok, kik az előbbi szakaszbán előhozott tévelygésnek miatta henyéléssel és tohzódással fetsérlék el az érdemszerzésre Istentől nekünk rendelt betses üdöt.

16: A vig kedv azon vidámság, mellyet akarmelley viszontagságok és üldözések között is állandóan tapasztaltat magában a vallását tökéletesen értő, s életjét ahhoz alkalmaztató keresztény. Erre inttetünk ébresztetünk Mát. V. 12. — Róm. XII. 12. — Kor. 2. VI. 10. — Pét. 1. IV. 13.

19: A Lelken kell értenünk a Szent Léleknek természetfeletti külső ajándékait, mellyek Kor. 1. XII. és XIV. akkor a hivek közzül is többekkel közöltettek; ugyan ezt erősíti a következő 20. vers. Ezen ajándékoknak méltó nagyra betsülésük, és mások' épülésére háliaadó gyakorlásjok ajánltatik; eltitkolásjok tilalmaztatik. Az eloltás szónak itt használására a Szent Léleknek az apostolok felett nyelvalaki lángotskáknak megjelenése, midőn a külső mennyei ajándékokat nyerék, szolgáltatot okot.

20: A Szent Léleknek külső ajándékai közzül emlittetik az ő szövetségi szent írásokban előforduló homályos kifejezéseknek helyes magyarázásjok, és a jövendőmondás; mellyet némelleyek megvetének vagy magokat másoknál bültsebbeknek vélvén, vagy Kor. 1. XIV. 1. annál. az idegen nyelven való szólást többre betsülvén.

22: A jó erkölcsű keresztény nem csak feddhetetlen életet viselni, és szünetlen jóságos tselekedetekkel fényleni, hanem még minden ellenkező gyanút is magától messzre távoztatni tartozik.

Világosító Hivatkozások.

1: Mát. XXIV. 3. 36. — — 2: Pét. 2. III. 10. — TJ. III. 3. XVI. 15. — — 3: Lúk. XXI. 34. 35. — — 4: Ef. V. 4. — — 5: Ján. III. 20. — Róm. VI. 11. — Ef. V. 8. — — 6: Róm. XIII. 12,-14. — — 8: Iz. LIX. 17. — Ef. VI. 14,-18. — — 10: Róm. XIV. 8. 9. — — 11: Zsid. X. 24. 25. — — 12: Róm. XII. 7. 8. — Gal. VI. 6. 8. — Zsid. XIII. 7. 17. 23. — — 14: Gal. VI. 1. 2. — Tim. 2. III. 15. — — 15: PB. XVII. 13. XX. 22. — Mát. V. 39. 42. 44. 45. — Róm. XII. 17. — Pét. 1. III. 9. — — 16: Róm. XII. 12. — — 17: Sir. XVIII. 22. — Lúk. XIII. 1. XVIII. 1,-3. — Kol. IV. 2. — — 21: Kor. 1. XII. 1,-3. — Ján. 1. IV. 1,-3. — — 22: Júd. 23. — — 23: Kor. 2. V. 10. — — 26: XVI. 16. — — 27: Kol. IV. 16.

SZENT PÁL APOSTOLNAK

a

Tesszalonikaiakhoz írtt
második levele.

E l ő s z ó.

Mivel azon rendetlenségek, mellyek a végső ítéletre nézve hintegetett tévelygések által okoztattak a tesszalonikai keresztények között, az első hozzájuk küldött levelre meg nem szűntek, sőt valamelly isteni kijelentésre és Pálnak költött levelére való hivatkozás miatt még nevededtenek; Pál ugyan Korintusból Kr. 53. eszt. e második levelet küldé a tesszalonikai keresztény gyülekezethez intvén őket: hogy az üldözések között is a keresztény vallásban állhatatosok legyenek, — hogy ójják magokat a hamis tanítóktól, és ragaszkodjanak az Úr Jézusnak eljövetele felől, melly még messze vagy, újra megmagyarázott tanításhoz; — hogy szorgalmasan dolgozzanak a henyélőket kerülvén, — hogy végre ne hagyják magokat költött levelek által elámíttatni, s azért vigyázzanak a jelre, mellyről igaz leveleit megismerhetik; mellynek mindazonáltal minősége most már nem tudatik.

I. R É S Z.

A Krisztus' tanításának hír követésében való állhatatosság ditsértetik, és ajánltatik.

1. Pál és Szilvánus és Timóteus a tesszsalónikai gyülekezetnek, melly az Istennek a mi Atyánknak, és az Úr Jézus Krisztusnak szolgál, 2. Kegyelem néktek és béke-ség az Istentől a mi Atyánktól, és az Úr Jézus Krisztustól! 3. Vagyon okunk atyámfiai! érettetek mindég, amint méltó is Istennek hálákat adni: mivel a ti hitetek felette nevekedik, és ti mindnyájan egymáshoz mindég bőségesebb szeretetet bizonyítottok, 4. Annyira; hogy mi magunk is az Isten' gyülekezetjei előtt veletek, jelesen a ti békeséges tűréstekkel és hitetekkel, mellyel minden üldözéseket és viszontagságokat állhatatosan szenvedtek, ditsekszünk. 5. Mellyek bizonyos jelül szolgálhatnak néktek az Istennek igaz ítéletje felől; hogy tudniillik az Istennek országára méltóknak fogtok ítéltetni, mivel azért szenvedtek. 6. Mivel az Istennek igassága kívánja: hogy azoknak, kik titeket nyomorgatnak, viszont nyomorúsággal fizessen; 7. Néktek pedig, kik most nyomorúságot szenvedtek, velünk egygyütt nyúgodalmat engedjen; mikor megjelenik az Úr Jézus az égből az ő hatalmasságának angyalaival, 8. Hogy a tűznek lángjában megbüntesse azokat, kik az Istent megismérni nem akarják, és a mi Urunk Jézus Krisztus' evangéliomának nem engedelmeskednek. 9. Kik az Úrnak színe' látásától, és az ő hatalmasságának ditsőségétől eltilttatván örök veszedelemmel fognak büntettetni; 10. Mikoron eljövend: hogy megditsöíttessék az ő szentjeiben, és tsodálatos felségét szemléltesse minden hívőkben; mert ama napon fog teljeseddel hitelesíttetni az, a miről néktek bizonyrágot tet-

tünk. 11. Minekokaért könyörgünk is szüntelen ti érettek: hogy titeket az Isten hivatalotokhoz méltókká tegyen, és mind azon jókat, mellyeket kegyelmességéből néktek rendelt, és a hit munkál, néktek teljesítse. 12. Hogy ditsőitessék a mi Urunk Jézus Krisztusnak neve ti bennetek, és ti is ő benne ditsőséget nyerjete a mi Istenünknek és az Úr Jézus Krisztusnak kegyelméből.

J e g y z e t e k.

5: Ha minden szenvedés nélkül adná néktek Isten az örök boldogságot, az mondathatnék némellyektől: hogy Isten részrehajlásból néktek mások előtt kedvez; de, midőn épen a keresztény vallás miatt kell sokat szenvednetek, már ezen ellenvetés ezen gyanú elenyészik.

7: A mennyei lelkek, kik az Úr Jézussal az emberi nemzetnek megítélésére megjelennek az ő minden angyalok felett való hatalmát hirdetni bizonyítani, s a meghalt testeknek természetfeletti feltámasztásjokban eszközül szolgálni fognak; azért az ő hatalmassága' angyalainak neveztetnek.

8: A tűznek lángaiban való büntetés Mát. III. 12. XIII. 42. XXV. 41. szerint tűz gyanánt égető és fájdalmas fenyítésről kétkedni nem enged.

10: Mivel itt a szentek a hivektől különböztetnek, és az bizonyittatik: hogy mind a két rendbéliekben az Úr Jézus fog ditsőítettetni; a szenteken az ítélet' napja előtt meghaltak, kiknek lelkei már mennyben boldogságjokat elérték, és hit által magoknak többé érdemet nem szereznek, mennyben a hitnek Kor. 1. XIII. 10. 12. helye nem lévén, — a hívőkön pedig azon keresztények, kik ítélet' napján e földön még élni fognak, értetődnek; mind a két rendbéliekben fog nyilvánodni Krisztusnak ditsőséges hatalma, midőn a meghalt testek új jeles tulajdonságokkal feltámasztatni, az életben lévők' testjei pedig rövid halál után hasonlóképen általváltozni fognak. Elhhez képest akkor szembetűnően ki-

tetszik annak igassága, amit Pál, Szilvánus, Timoteus Tesz. 1. IV. 15. bizonyítot: hogy az ítélet' napig élők nem fogják a bódogságban a hamarább meghaltak' testjeit megelőzni; akkor bételjesedik minden, amit Pál segédjeivel az utolsó ítéletről hirdetet.

11: A keresztények' hivatala vagy is rendeltetése a földi szent életet követő mennyei örökétartó bódogság. A hitnek munkája vagy gyümöltse hasonlóképen a földi feddhetetlen erköltsű élet, a meghaltt testnek ditsőséges feltámadása vagy általváltozása, s az egész emberre nézve a jövő vég nélküli bódogság.

Világosító Hivatkozások.

2: Kor. 1. I. 3. — — 3: Tesz. 1. I. 2. 6, - 10. — — 4: Tesz. 1. II. 19. 20. — — 5: Filip. I. 28. — — 6: Róm. II. 6. — — 7: Mát. XXV. 31. — Tesz. 1. IV. 16. 17. — — 8: Iz. LXVI. 15. 16. — — 9: Mát. XXV. 46. — — 10: Kol. III. 4. — — 11: Tesz. 1. I. 3. — — 12: Ján. XV. 8.

II. R É S Z.

Az ítélet' napja még messze vagy, melyet az antikrisztusnak megjelenése fog megelőzni. Az apostolok által írásba nem foglaltt tanítást is hiven meg kell tartani.

1. Kérünk pedig titeket atyámfiai! a mi Urunk Jézus Krisztusnak eljövételére s a mi ő hozzá egygybegyűjtetésünkre. 2. Hogy ne engedjétek magatokat olly könnyen értelmetekből kimozdittatni, s elrettentetni akar Lélek, akar beszéd, akar level által, mintha tőlünk íratott volna: hogy Krisztusnak ama napja közel vagy. 3. Senki valamiké-

pen meg ne tsaljon benneteket; mivelhogy előbb az elszakadásnak kell történnie, s ama gonosz embernek a veszedelem' fiának megkell jelennie, 4. Ki ellenkedik és felemelkedik mind az ellen, ami Istennek mondatik, vagy isteninek tiszteltetik: úgy annyira, hogy az Isten' templomában Isten gyanánt ülni és magát úgy, mintha Isten volna, mutogatni méréshzi. 5. Avagy nem emlékeztek-e már, hogy még akkor, midőn közöttetek valék, ezeket mondtam néktek? 6. A szerént azt is tudjátok: hogy mostan még, mi tartóztatja őtet attól; hogy mint a néki kirendeltt üdőben meg ne jelenhessék? 7. Mert a gonoszság immár titkon terjed, tsak még előbb annak, ami akadályúl szolgál, megkelletik szüntetnie. 8. Akkor megjelenik ama törvény nélkül való, kit az Úr az ő szájának leheletével megöl, és az ő eljövételének ditsősége által eltöröl; 9. Kinek megjelenésekor a sántának munkálkodása által történni fognak mindenféle szemfényvesztő erők, jelek, és tsodák, 10. És a gonoszságra tsábító tsalások azok között, a kik elvesznek; mivel az igazságnak szeretetjét, melly által üdvözülhettek volna, bé nem fogadák. Azért botsátja Isten rájok az ámtásnak munkálkodását: hogy higgyenek a hazugságnak. 11. Hogy kárhóztattassanak mindnyájan azok, kik nem hittének az igazságnak, hanem gyönyörködtenek a hamisságban. 12. Mi pedig kötelesek vagyunk mindenkor érettetek Istennek hálákat adni atyámfiak, kiket az Úr kedvel! hogy az Isten titeket kezdettől fogva az üdvösségre elválasztot a Szent Lélektől való megszentelésnek, és az igazságban való hitnek általa. 13. A mire hivat is benneteket a mi evangéliomunk által: hogy a mi Urunk Jézus Krisztusnak ditsőségében részesüljete. 14. Annakokáért atyámfiak állhatatosok legyetek, és tartsátok meg a hagyományokat, mellyekre tanítottatok akar beszédünk által, akar a mi levelünk által. 15. Ő maga pedig a mi Urunk Jézus Krisztus, és az Isten, és a mi

Atyánk, a ki minket szeret, és örökéltartó vigasztalást, és jó reménységet kegyelme által adot, 16. Vidámitsa a ti szíveteket, és erősítsen benneteket az egész tanításban, és minden jó tselekedetek' gyakorlásában.

J e g y z e t e k .

1. 2: Hittársaim! azon tiszteletre, mellyel jövődó ítélő Bírának az Úr Jézus Krisztus iránt viseltettek, és azon bocsességre, mellyel bir elöttetek Üdvöztőnkkel következő mindégi egygyüttársalkodásunk, kérlek benneteket: hogy mozdíthatatlanul bizonyosnak tartsátok az Úr Jézusnak az ítéletre második látható eljöveteletét még távol lenni, akár ki mit mondjon; emlitsen bár valaki néki történtt isteni kijelentést, avagy tőlünk hallott szóbeli előadást, avagy általunk irtt költött levelet; ne higgyetek néki.

3: Az elszakadás görögül *aposztazia* nem a zsidó nemzetnek a rómaiak ellen fellázadására, hanem felette sok híveknek a keresztény vallástól elállásjokra mutat, melly a közelítő végső ítéletnek különös jelo léssen. Mert: az említett görög szó a szent írásban tsak az Istentől, jóerköltstől, vallástól történtt elszakadásnak jelentésére használtatik AT. XXI. 21. — Tim. 1. IV. 1. — Zsid. III. 12; — a zsidók a rómaiaktól elszakadni tsak készülnének, de azért szörnyen meg is büntették a nemzetek' sorából kitöröltetvén; — a zsidóknak most érintett vakmerőségöket követő iszonyatos fenyítés nem elszakadásnak hanem elpusztulásnak nevezetik Mát. XXIV. 15; — Pál többször emlékezik a keresztény vallástól való elszakadásról Tim. 1. IV. 1. — 2. III. 1. 2. — így János is 1. II. 18. IV. 3., de a zsidóknak a rómaiaktól elszakadásjokat sehol sem hozza elő az apostol; — a keresztény hittől való nagy elszakadást értenek itt bölts Tertulianus, szent Bazilius, Ambrus, Gergely, Kriszosztomus János. Ezen elszakadás nem tsak egygy keresztény országra, vagy egygyes keresztény gyülekezetekre, püspöki megyékre fog kiterjedni; hanem 9., -12. versek szerént közönséges léssen, és a keresztény földnek minden részeiben felette sokan elhagyják a keresztény hitet. Nem

is lehet ezen elszakadást vallásos tévelygésekre, mellyek által a közönséges keresztény hitnek több ágazatai a katolika anyaszent-eggyháznak határozásai ellen megtagadtatnak, magyarázni; hanem itt olly elválásról vagy on szó, melly által az Úr Jézus az emberi nemzet' Üdvözítőjének lenni tagadtatván az egész keresztény vallás 4. 9., - 11. és Ján. 1. II. 18. IV. 3. ként megvettetik.

A kit Pál gonosz embernek és veszedelem' fiának nevez, azt János 1. II. 18. antikrisztusnak vagy is Krisztuselleninek hívja, és mind Pál 4., - 11., mind János 1. II. 18. IV. 3. egygyes személynek írja le; ki az utolsó ítélet előtt feláll, felette gonosz léssen, Istent és Krisztust megveti, különféle álnoksággal sok embert megtsal és a Krisztustól eltsábit. Azonban nem sokáig fog hatalmaskodni s a végső ítélet előtt össze fog töretni 8. — TJ. XX. 8. 9.; ámbár mikor, mitsoda születtől veszi származását, és meddig fog dühösködni? a szent írásban fel nem jegyezteték.

4: Istennek fogja magát imádatni, mint Kaligula római tsászár, és varázsló Simon.

5. 6: Ezen antikrisztusról már akkor, mikor Teszsalonikában közöttök mulatot Pál, szóval többet előterjesztet egygyzersmind megjelenése' halasztásának okát, vagy is annak egygy üdeig még akadályát is előhozván; melly beszédjére emlékezteti őket.

7: Azon Istentelenség vallástalanság, melly az antikrisztus' uralkodása alatt nyilván fog üzetni, már alattomban az apostolok' üdejétől fogva terjed. Az akadály talám, mellynek miatta az antikrisztus meg nem jelenhetik Róm XI. 25. a még eddig meg nem történt egész zsidó nemzetnek a keresztény vallásra megtérése.

8: Az antikrisztust az Úr Jézus minden erőszak nélkül egygy akaratjával összefogja tiporni, s az utolsó ítéletnek alkalmatosságával kinyilvánítja: melly gonoszúl tselekedet, és melly szörnyű büntetések okozot magának?

9., - 11: Mivel az ollyan keresztényeket, kiknek vallásjok tsak némelly külső erőltetett gyakorlásokban áll, a vallásnak gyökeres megtanulására s erköltseiknek ahhoz alkalmaztatásjokra kevés gondjok, és a keresztény hitnek igasságáról (azt helyesen nem értvén és érteni nem is ügyekezvén) önnön restségök miatt tökéletes meggyőződésök nintsen, könnyű megszédíteni; az illyenek között, kik az Istentől nyertt kegyelemnek magokat ellene szegeznek, vagy azt

nem betsülik, nem használják, az antikrisztusnak ámbár nem valóságos hanem csak szemfényvesztő munkálatjai hitelt fognak nyerni: hogy így az ítélet' napján büntetésöknök, melly alá vettettek, igassága kitessék abból: mivel a valóságos tagadhatatlan tsodatételekkel hitelesített keresztény legszentebb vallásnak igasságát megvetették, és a csak szemet tsaló varázslások által támogattott istentelenségnek erköltstelenségnek hinni s azt követni nem állottanak.

12. 13: Mindazonáltal ezeket nem írák ti miattatok, kiket az Úr Jézus olly hathatósan kedvel; titeket rettenteni nintsen okom, sőt inkább vagyon okom Istennek hálákat adni érettetek: mivel öröktől fogva való elválasztástoknak következésében a Szent Lélektől a megigazulást és mennyei ajándékokat nyertétek, és az igaz hithez valláshoz ragaszkodtok, mellyre én segédjeimmal tanítottalak benneteket: hogy a ditsőséges feltámadásban és az örök boldogságban részetek legyen, az Úr Jézus Krisztusnak örökös társai legyetek.

14: Az apostolok keveset irtak, de szóval sokat tanítottak; azonban a hivek beszédjeiknek szinte úgy minden kifogás nélkül, mint írásaiknak hinni kötelesek valának: mivel a keresztény vallásnak hirdetésében fejtegetésében a Szent Lélektől igazgattattak. Ezt itt Pál apostol különösen a maga beszédjeire és leveleire nézve sürgeti. Tehát a keresztény vallásnak két forrása vagyon; tudniillik: a szent írás, és az apostoli szóval történt de le nem irtt tanítás, melly a hitvallásokban, az egygyházi gyülekezetek' határozásaiban, a régi szent atyák' könyveiben, az egygyházi közönséges imádságokban szertartásokban, a főpásztoroknak püspököknek az előzőiktől átvett tanításra szorgalmatos felvígázásjok által, hiven eredeti épségében megőriztetik.

Világosító Hivatkozások.

1: Tesz. 1. IV. 16. 17. — — 3: Ef. V. 6. — — 4: Dán. XI. 36. — — 5: AT. XVII. 1. — — 7: TJ. XVII. 5, -7. — — 8: Iz. XI. 4. — TJ. XIX. 15, -20. — — 9: TJ. XIII. 11, -13. — — 10: Róm. I. 21, -28. — Tim. I. IV. 1. — — 12: El

4. — — 14: AT. XVII. 1, -3. — Tessz. 1. I. 9. 10. — — 15:
Ján. III. 16. — Tit. II. 13. — — 17: Tessz. 1. I. 13.

III. R É S Z.

Az evangéliomnak terjedéséért imádkozni kell; a kereszténységnek nem szabad hivalkodva töltöni életjét, és az olyanokat kerülni, és feddeni szükséges,

1. Egyébiránt imádkozzatok atyámfiak! érettünk; hogy az Úr tanításának előmenetele legyen, és az másutt is olly ditsőséggel birjon, valamint ti közöttetek; 2. És hogy me-
neckedjünk meg az alkalmatlan és gonosz emberektől; mert nem mindeneké a hit. 3. De hiv az Úr, ki megerősít titeket, és megőriz a gonosztól. 4. Vagyon is bizodalmunk az Úrban ti felőletek: hogy azokat, amiket meghagyunk néktek, most is tselekeszitek, ezután is fogjátok tselekedni. 5. Az Úr pedig igazgassa a ti szíveteket az Istennek szeretetjére, és a Krisztusnak állhatatos elvárására. 6. Meghagyjuk pediglen néktek atyámfiak a mi Urunk Jézus Krisztusnak nevében: hogy elvonjátok magatokat minden társtól, ki rendetlenül és nem a tőlünk általvett hagyomány szerint viseli magát. 7. Mivel tudjátok: miképen kelljen néktek minket követnetek; kik rendetlenül nem töltöttük az üdőt közöttetek. 8. Sem pedig ingyen senkinek kenyerét nem ettük, hanem munkával és fáradsággal éjjel és nappal dolgozván; hogy senkinek közzületek terhére ne lennénk. 9. Nem, mintha az nekünk szabad nem volna; hanem hogy néktek előképül szolgálhánk, mellyet követhessetek. 10. Mert emlékezhetek; hogy nálatok lévén ezt mondogatjuk vala néktek: A ki nem akar dolgozni, ne egyék. 11. Ezt előhozók; mivel balljuk, hogy némelleyek közzületek rendetlenül járnak, sem-

mi hasznos munkával nem foglalatoskodván, hanem csak szemfüleskedéssel töltvén üdejöket. **12.** De az ilyeneknek meghagyjuk kérvén őket a mi Urunk Jézus Krisztusra: hogy tsendességben munkálkodván az ők tulajdon keresetjükből egyék kenyereket. **13.** Ti pedig atyámfiak meg ne restüljétek a jó tselekedetek' gyakorlásában. **14.** Hogy ha valaki nem engedelmeskedik a mi rendelésünknek, azt jelentsétek bé nekem level által, és avval ne társalkodjatok, hogy megszégyenüljön. **15.** Azonban ne tartsátok mint ellenségeteket, hanem intsetek mint atyátokfiát. **16.** Ő maga pedig a békeségnek Ura adjon néktek békeséget mindenütt, és mindenkor. Az Úr légyen mindnyájotokkal. **17.** Köszöntlek titeket saját kezemmel én Pál; ez minden levelemnek jele; így írok. **18.** A mi Urunk Jézus Krisztusnak kegyelme titeket mindnyájotokkal. Amen.

J e g y z e t e k.

2: Mivel a keresztény vallásnak sok ellensége vagyon, kérjétek az Istent: hogy ne ártassanak nekünk. Itt kiváltképen értetnek a megáltkodott zsidók, kik Pál apostolt felette dühösen mindenütt üldözik AT. XIII. 45. 50. XVII. 5. 13.

5: Bizonyos: hogy Krisztus Urunk ismét láthatóképen az emberi nemzetnek megítélésére megjelenik, és hogy kiki mindjárt testjének halála után neki fog számot adni földi életjéről; de mind a két történetnek napja órája bizonytalan. Tehát úgy éljünk: hogy mindég jó reménységgel előállhassunk, és, akarmennyi viszontagságok érjenek bennünket a keresztény vallás miatt, el ne tsüggedjünk.

7: Tudjátok: hogyan kelljen magatokat viselnetek, ha az én nyomaimat követni akarjátok; mert tudva vagyon előttetek: hogy társaimmal egygyütt azon rendet, melyet Isten az emberre nézve megállapított, hogy hasznos dolog által keresse élelmét, szorgalmasan megtartottam köztetek tanítván.

9, - 12: Nékem ugyan segédjeimmal egygyütt let volna igazam a szükséges ételmet tőletek megkivánni; de csak azért nem tseledtem: hogy másoknak a munkásságra ösztönt adjak, és azoknak, kik az ítélet' napját már közelíteni vélvén dolgozni nem akarnak, tévelygéseket megtzáfoljam, mert az ilyenek meg nem érdemlik a segédelmet, kiknek meg is hagyom: hogy foglalatosságaik után lássanak, és másoknak ne alkalmatlankodjanak.

13: Azonban, ami a henyélőkről mondaték, minden szegényekre ki ne terjesztessék; sőt inkább a szűkölködők iránt a jó szívű adakozás gyakoroltassék.

14: A diák fordításban ezen versnek első fele így hangzik: Ha ki nem engedelmeskedik a mi ígénknek level által, azt megjegyezzétek; de a vesszőjel az *ígénknél* szó után tétetvén a levelen már nem Pálnak hanem a teszsalonikai gyülekezetnek levelét kell érteni, mellyből az engedetleneket megtudhassa az apostol; csak ugyan feljebb II. 14. azt sürgeté Pál: hogy kiki szóval előadott tanítását szinte mint levelét tisztelje, megtartsa; itt tehát ellenkezőt nem mondott. A szófogadatlan hivekkel való társalkodás tiltatik: hogy helytelen viseletjükből gyalázatjokat következni tapasztalják, és így talám hamarabb magokba szállván jobbitsák erköltsüket.

17: Mivel a tévelygések' hintői Pálnak nevével költött levelek' hitelesítésére is visszaélni kezdenék II. 2; figyelmezteté az apostol a teszsalonikai gyülekezetet saját keze' írására és bizonyos tolvonatjaira, mellyekkel épen azért élt leveleiben, hogy azok más ne talám költött írásoktól megkülönböztethessenek.

Világosító Hivatkozások.

1: Ef. VI. 19. — Kol. IV. 3. — — 2: Ján. VI. 44. — — 3: Ján. XVII. 15. — Kor. 1. X. 13. — — 5: Tesz. 1. V. 23. — — 6: Kor. 1. V. 11. — Júd. 23. — — 7: Tesz. 1. I. 6. 7. — — 8: AT. XX. 34. — Kor. 1. IV. 12. — Tesz. 1. II. 9. — — 9: Mát. X. 10. — Kor. 1. XI. 1. — — 10: Mós. 1. III. 19. — Tesz. 1. IV. 11. — — 12: Ef. IV. 28. — — 13: Gal. VI. 6, - 9. — — 14: Mát. XVIII. 15, - 17. — — 16: Filip. IV. 8. 9. — — 17: Kor. 1. XVI. 21. — — 18: Tesz. 1. V. 28.

SZENT PÁL APOSTOLNAK

Timóteushoz irtt

első levele.

E l ő s z ó.

Timoteus Kiss Ásiához tartozó Likaónia tartománynak Lisztra nevű városából AT. XVI. 1. vette származását. — Attya pogány, anyja Eunitze nevű zsidó aszszony vala Tim. 2. I. 5. — Páltól, midőn másodszor Lisztrára jöve AT. XVI. 1,-3. véteték fel útitársnak; de már az előtt keresztény és az új szövetségi vallásban helyesen oktatta vala AT. XVI. 2. — Tim. 2. III. 10. 11. Mivel őtet Pál különösen a zsidóknak térítésökre használni akará, kik pogány atyától származását tudák; hogy a zsidók tőle ne huzzák magokat, és beszédjeinek hallgatásjokra hajlandóbbak legyenek, az apostol őtet környülmetélé, s attól fogva mindennütt magával hordozá, a tesszsalonikai filippi korintusi gyülekezetek' látogatására a maga nevében küldé, a római első fogságában is szolgálatjával élt; mint Korintus, Filippe, Kolossza, és Tesszsalonika városokban virágzó keresztény gyülekezetekhez és pedig az első s utolsó helyen nevezetthez első leveleiből kitetszik. Midőn a jelen level hozzáküldték, Efezus' városában az akkor már számos de még nem

jól elrendelt keresztény gyülekezetnek püspöke volt **I. 3. II. III. V.** — Végre ugyan ott a pogányoktól megköveztetvén életjét régi hagyomány szerint a keresztény hitnek erősítésére feláldozá.

Mivel Timoteus Pálnak első római fogságában **62. 63. Kr. eszt.** segéd gyanánt szolgált, és két gyülekezetnek látogatására küldeték, azon felyül e levelben Pál fogságáról nem emlékezik, ellenben a levelírást előző Matzedónián keresztül történt útját említi, s Efezusba nem sokára jövetelét meghatározva adja tudtára Timoteusnak **III. 14.**; e level Pálnak első római fogsága után mintegy **Kr. 65. eszt.** íratott. — Ami a level' kelésének helyét illeti: a görög későbbi sarkírásban Laoditzéa pakátziai Frigiának fővárosa említették, ennél pedig e kérdésre többet nem olvashatni.

A levelnek tartalma: Pál köszönti Timóteust és inti: hogy ójja magát a tévelygő hamis tanítóktól; ösztönözi a keresztény hitben szükséges állhatatosságra; tudósítja két hibás kereszténynek az anyaszentegyházból üdeigleni kirekesztése felől; oktatja, miképen kelljen nékie az efezusi keresztény gyülekezetet kormányozni? meghagyván: hogy — a keresztények minden emberért, de különösen a fejedelmekért és elöljárókért imádkozzanak, — a férfiak az isteni tisztelet' alkalmatosságával fenszóval imádkozhatnak, és épülésre szolgáló beszédet is tarthatnak, de az aszszonyok hallgassanak, — ugyan az aszszonyok férjeiknek engedelmeskedjenek, a köntösi fényűzést távoztassák, jóságos tselekedetekkel foglalatoskodjanak, — püspöknek diákonusnak sőt diákonusnénak is csak olyanok választassanak, kikben a megkívánt tulajdonságok feltaláltatnak, — a testnek hasznos étkek tilalmasoknak ne tarttassanak, — a mesés vélekedések! megvetessenek, — a jámborság szünetlen gyakoroltassék, — minden rendű és korú keresztények böltséggel békeséges türéssel, szelidséggel taníttassanak, —

özvegyaszszonyok, kiknek vagyonos atyafiai vagynak, azoktól tápláltassanak, — a munkás hasznos preszbiterék papok kétszeres jutalmat nyerjenek, az ellenek feladott vádak két vagy három tanúnak kihallgatása nélkül el ne fogadtassék, a hibásak nyilván feddessenek meg, — preszbiternek papnak előrebotsátott vizgálat nélkül senki se szenteltessék, — az egészségre gond legyen, — a szolgák és urak költsönös kötelességeiket teljesítsék, — a fősvény nyereségvadászat kerültessék, — a gazdag keresztények adakozók legyenek; — végre a tévelygésekre nézve Pál intését újítván Timoteusnak minden jót kíván.

I. R É S Z.

Az ó törvénynek kötelezése megszűnt; a keresztény vallásban állhatatosan meg kell maradni; Krisztus a bűnösöket üdvözíteni jött e világra.

1. Pál a Jézus Krisztusnak apostola a mi üdvözítő Istenünknek, és a Jézus Krisztusnak, kiben vagyunk a mi reménységünk, rendelése szerint. 2. Timoteusnak a hitben igaz fiamnak kegyelem irgalmasság békeség az Istentől a mi Atyánktól és a mi Urunk Jézus Krisztustól. 3. Amiképen Matzedóniába utazván kértelek téged: hogy Efezusban maradjál, és némellyeket intnél; hogy különbözöt ne tanítsanak; 4. És ne figyelmezzenek mesékre, és végetlen nemzetsorokra; mellyek inkább veszekedésekre tárgyat szolgáltatnak, mint istenes épülést, melly a hitnek gyümöltse, szereznének. 5. Minden törvényeknek veleje pedig: a tiszta szívből, jó lelkiismeretből, és tettetés nélküli hitből származó szeretet. 6. A mellyektől némellyek eltávozván hijába-

való beszédekre elhajlottanak, **7.** Kik a törvény' tanítói lenni kívánnak, holott nem értik sem azokat, amiket állítanak, sem a bizonyító okokat, mellyekkel állításaikat támogatják. **8.** Azonban tudjuk: hogy az ő törvény hasznos annak, ki vele helyesen él. **9.** Tudván azt: hogy a törvény a jó erkölcsű embernek nem szól, hanem a törvény' gyűlölőinek és az engedetleneknek, az istenteleneknek és bűnösöknek, a gonosztévőknek és fertelmeseknek, az attyokat vagy anyokat megölőknek, a gyilkosoknak általjában, **10.** A paráznáknak, a férjfiakkal fajtalankodóknak, emberlopóknak, hazugoknak, hamisan esküvőknek, és egyéb az igaz tudománnyal ellenkező bűnöket űzőknek; **11.** Melly tudomány a legbóldogabb Istennek ditsőséges evangéliomában foglaltatik, mellynek hirdetése rám is bízott. **12.** És hálákat adok az engem erősítő Urunk Jézus Krisztusnak; hogy engem e szolgálatba helyheztetvén arra hívnek alkalmasnak ítélte: **13.** Noha az előtt káromló üldöző és gyalázó valék. Azonban irgalmasságot nyerék, mivel tudatlanul tselekedtem azokat hitetlenségben. **14.** Sőt felette bő mértékkel részesíttettem a mi Urunknak kegyelmében mind a hitre, mind a Krisztus Jézusnak tanításával egygyező szeretetre nézve. **15.** Igaz állítás és mindenképen méltó, mellyhez ragaszkodjunk: hogy a Krisztus Jézus a bűnösöket üdvözíteni jött e világra; kik közül első én vagyok. **16.** De azért nyerék irgalmasságot: hogy én bennem főképen mutatná meg a Jézus Krisztus minden kegyelmességét tükörképül azoknak, kik jövőendőben hisznek ő benne az örök életnek elnyerésére. **17.** Néki pedig az örökévaló Királynak, a halhatatlan, láthatatlan, egyedül bős Istennek tisztelet és ditsőség mind örökön öröké. Amen. **18.** E parantsolatot ajánlom néked fiam Timoteus: hogy a te felőled mondott jövődöléshez képest annak tárgyaira nézve nemes állhatatossággal vitézkedjél. **19.** Megtartván a hitet és a nyugott lelki-

isméretet, melyet, némellyek megvetvén a hitre nézve is hajótörést szenvedének. 20. Kik közzül valók Himeneus és Alexander, kiket a sátánnak adék: hogy szűnjenek meg káromkodni.

J e g y z e t e k.

3: Pál, minekelőtte a római fogságba jutot vólna, három külön alkalmatossággal volt Matzedóniában AT. XVI. 1. 3. 9. 10. XIX. 21. 22. XX. 1. 4. szerént; első és harmadik útjában Timoteus őtet kíséré, második útjában pedig tőle előre küldeték: tehát ezen időben még Efezusban Timoteus hátra nem hagyatott, állandó főpásztornak nem maradot, és így itten Pálnak római fogságát követő más útról vagyon szó. Tsak ugyan Zsid. XIII. 23. első római fogsága után Pál ismét Timoteussal a napkeleti tartományokba jöve, s ekkor Matzedóniába újra készülvén rendelé Timoteust efezusi püspöknek.

4: A zsidók vallástanításjukba, amint Talmud könyvökből kitetszik, sokféle meséket — Istennek a teremtés előtt foglalatosságairól, az angyaloknak mennyben állapotjokról, a világnak tsillagoknak az angyalok által kormányozásjokról, és több hasonlókat — felfogtanak; melyeket többen közzülők, kik a keresztény hitre tértek, a keresztény vallásnak ágazatjaival öszvekeverének. Ugyan ezek felette sok egymástól származó mennyei lelkeket is költének, kiknek hosszú haszontalan nemzetsoraikat irogaták; ezen tévelygés továbbra Basilides és Valentinianus vezérek alatt meszsze elterjedet, és számos követőket nyert: amint Tertuliánusnak, ismét szent Ireneusnak és Epifaniusnak, kik az első keresztény századokban ezen álmadozásokat tzáfolák, könyveikben olvashatni. — Az illetén alaptalan képzelődések, — melyek sem az elmének világosítására sem a szívnek nemesítésére, mint a vallás' irányára, nem szolgálának, — melyekre nézve kiki tetszése szerént böltselkedvén tsak egygymással ellenkező szószaporítások támadhattak, — Pál apostoltól tsak veszekedésekre okot adni mondatnak mint Isten' helybehagyására méltatlan, senkinek jobbúlását nem eszközlő vitatások.

6.-8: Az angyalokról költött tévelygést, és a már hozzáadások által mngváltoztatott Móses' törvényét az Isten előtt való igazulásra szükségesnek hirdető tanítók egygy új törvénynek vallásnak akarnak szerzői lenni; holott magok sem értik, se kifejtetni nem tudják, mit és mi okokból állítanak? Móses' törvénye ugyan a keresztény új szövetségi vallásra kalauzál szolgál, és azért tiszteletre méltó; de ezen hasznát csak azok veszik, a kik avval helyesen élnek.

9. 10: A legszörnyűbb vétkek' nevei itt összehalmoztatnak az akkori uralkodó erkölstelenségnek, mellynek zabolázására irtására kemény fenyítő törvények szükségesek valának, rövid lefésztése végett. Ezen nagy elgonoszkodásból következteti Pál: hogy a Móses' törvénye, melly mind ezen vétkekre nézve súlyos büntetések szabot, hasznos volt ugyan; de ezen fenyítő törvények az új szövetségben már nem szükségesek, a megigazultt keresztényeket nem illetik, azoknak nem szólnak: mivel a már előbbi vétkeiből kivetkezett, a Krisztusba felöltözött, Isten előtt megigazultt igaz keresztény szent feddhetetlen erkölsű életet folytat a földön, többé ama bűnökkel nem fertőzteti magát; valaki pedig ezt nem teljesíti, igaz kereszténynek neveztetni nem méltó.

13: A tudatlanság, mellyet magaról említ Pál, abban állot: hogy az Úr Jézusnak beszédjeit maga füleivel nem hallá, tsodatételeit maga szemeivel nem látá, hanem csak a farizeusoknak, kiknek tanítványjok vala, s a kiket mint nagy tekintetben lévő hivatalos köz tanítókat teljes hitelességű férjfiaknak lenni nem kételkedet, hazug előadásjokon megnyúgodot, és vakon erősen azokhoz ragaszkodot. Hogy mindazonáltal tudatlanságát Pál nem mint Isten' kegyelmére okot szolgáltató mentség gyanánt hozza elő, kitetszik a 15. versből, mellyben magát legnagyobb bűnösnek nevezi, és mind a 13. mind a 16. versből, mellyekben csak Isten' irgalmasságának tulajdonítja megtérését.

15: Krisztus ugyan a vétkeikben megáltalkodó bűnösöknek üdvösséget nem szerez; hanem minden embernek a megigazulásra, szent erköltsiségre, s az örök boldogságnak elnyerésére használó alkalmas hathatós eszközöket kegyelmeket érdemet nyújt ajánl: hogy valakik azokkal élnek, az említett irányt elérhessék.

18: A jövődöléseken lehet érteni valóságos jövődömondásokat, mellyeket némelly ezen ajándékkal bíró hivek vagy tanítók

Timoteus felől előhozának, midőn IV. 14. a kezeknek rátételökkel az egygyházi hivatalra felszentelteték: tudniillik, hogy a keresztény vallásnak anyaszentegyháznak buzgó védelmezője és bátor gyarapítója lészen. Ide tartoznak azon ditséretes bizonyosság-levelek is, melyek Timoteus felől Lisztra és Ikonium városokban a keresztény gyülekezettől AT. XVI. 2. Pálnak általadattak, és őtet Timoteusnak útítársúl és segédül maga mellé vételére rábírák.

19: Némelly keresztények előttök tudva lévő kötelességeiket lelkiismeretjük ellen teljesíteni elmúlasztván a hitnek kegyelmét is büntetésül elveszték; ilyen vala akkor Himeneus ki Tim. 2. II. 17. a meghalt emberi testek' feltámadását tagadá, s Alexander, ki Tim. 2. IV. 14. Pált akadályoztatá, kiket Pál az anyaszentegyházból kirekesztet: hogy magokba szállván szűnjenek meg a keresztény tanításnak és az azt buzgóan követő hiveknek gúnnyolásjoktól.

Világosító Hivatkozások.

1: Kol. I. 27. — — 2: AT. XVI. 1. 3. — — 3: AT. XX. 1. — — 4: Tim. 2. II. 23. — Tit. III. 9. — — 5: Róm. XIII. 10. — — 6: Tim. 2. II. 14. 16., -18. — — 8: Róm. VII. 12. — — 10: Mós. 2. XXI. 16. — — 12: AT. IX. 15. XIII. 2. — — 13: AT. IX. 1. 2. 5. — — 15: Dán. IX. 24. 25. — Mát. IX. 13. XX. 28. — Márk. II. 17. — — 17: Róm. XVI. 27. — — 20: Kor. 1. V. 5.

II. R É S Z.

Minden emberekért főképen pedig a fejedelmekért és előljárókért kell imádkozni. Az aszszonyok tisztességes öltözetben jelenjenek meg az isteni tiszteletre.

1. Kérlek azért: hogy mindeneknek előtte mondassanak könyörgések imádságok kérések háláadások minden emberekért; 2. Jelesen a fejedelmekért és minden méltóságban helyezettettekért: hogy tsendes és nyugodahmas, is-

tenfélő és tisztességes életet folytathassunk. 3. Mert ez jó és kellemes a mi üdvözítő Istenünk előtt; 4. Kinek akaratja: hogy minden ember üdvözüljön és azért az igasságnak ismertetjére jusson. 5. Mert egygy az Isten, és az Isten és emberek között lévő Közbenjáró is csak egygy; tudniillik: az Ember Krisztus Jézus; 6. Ki önnön magát adá váltságul minden emberekért, mellyről az elrendeltt üdőkben bizony-ságnak tétetnie kell vala. 7. Melly végre rendelttettem én is: hogy a hitnek és igasságnak hirdetője apostola s a pogányok között (a Krisztus bizonyságom, hogy igazat szölok, és nem hazudok) tanítója lennék. 8. Ezen hivatalom szerint azt rendelem: hogy a férjfiak tetszésök szerint akar-melley helyen egygybe gyülekezvén nyilván imádkozhassanak, de a vétkes tselekedetektől tiszta kezeket felemelvén bosszúálló és versengő indulat nélkül. 9. Hasonlóképen rendelem az aszszonyokra nézve is e következőket: hogy tisztességes öltözettel, a szemérmetességnek és mértékletességnek határai között ékesítsék magokat, nem pedig fodorított hajakkal, vagy arannyal, vagy gyöngyökkel, vagy gazdag köntőssel; 10. Hanem inkább ezeknek helyette (amint illik olyan aszszonyokhoz, kik ájtatoságra lekötelezék magokat) jóságos tselekedetekkel. 11. Az aszszonyok az egygyházi gyülekezetben hallgassanak, és minden engedelmességgel tanuljanak. 12. Mert aszszonynak nem engedem: hogy tanítson, és a férjfiún való hatalmat gyakoroljon; hanem meghagyom: hogy hallgasson. 13. Mert előbb alkottatott Ádám azután Éva. 14. Nem is Ádám tsalatatott meg első, hanem az aszszony eltsábittatván lön első az általhágásban. 15. Mindazonáltal gyermekeivel egygyütt, mellyeket szül, és nevel, üdvözül; hogyha a hitben, szeretetben, szent és szelid jámborságban állhatatosok lesznek.

J e g y z e t e k.

1: Négy okból fohászzkodunk Istenhez: vétkeink' bocsánat-
jáért könyörgünk, — a vétkekkel érdemlett büntetéseknek és min-
dennémű rosszsznak elfordításjokért elhárításjokért imádkozunk, —
mennyei kegyelmeket és testi lelki áldásokat kérünk, — minden
nyeritt jókért halálat adunk. Más embertársainkért és költsönösen
egygyomásért imádkozni helyes, hasznos. Minden emberért, legyen
az keresztény zsidó vagy pogány, ártatlan vagy bűnös, jóakarónk
vagy elienségünk tartozunk imádkozni: mivel Isten' akaratja a 4.
v. szerint, hogy minden ember vétkeiséből kimenekedjék, és
igaz eleven hit által az örök boldogságot nyerje el.

4: Isten a végre adja embernek a józan okosságot és szabad
akaratot, azért osztogatja a Közbenjáró Úr Jézusnak érdemeire
nézve a szükséges belső kegyelmeket, azért hirdetteti a tőle ki-
jelentett vallástanitást: hogy kiki az isteni kegyellemmel munkál-
kodván az igaz vallást megismérje s ahhoz alkalmaztatván életjét
üdvözüljön.

5: Hogy az isteni második személy Isten és a bűnös emberi
nemzet között Közbenjáró lehessen, emberi természetbe kellett öl-
töznie; mellyben a szent feddhetetlen erköltsi tökéletességben tű-
körképül szolgál nekünk, és érettünk szenvedet, meghalt, feltá-
madot, mennyben világ' végéig folytatja az Istenség előtt hatha-
tós közbenjárását.

6: Az emberi nemzetnek megváltásáról mind hajdan a prófé-
ták jövőndöléseik által, mind azután az Úr Jézus és követjei köz-
figyelmetességet gerjesztő tanítás által az Istenségnek örök rende-
lései szerint bizonyosságot tőnek.

7: Mivel számos a keresztény hitre megtért zsidók lehetet-
lennek vélek: hogy Isten' akaratja volna az evangéliomnak a po-
gányok között hirdetése úgy, mint az Pál által történék; esküvés-
sel is erősíti Pál ennek valóságát.

8: Mivel akkor még a keresztényeknek templomaik nem volta-
nak, a zsidók pedig jelesebb ünnepeiken a jerusalemi nemzeti
templomban megjelenni kötelesek valának; megengedtetik: hogy
a keresztények a külső köz isteni tiszteletre ott öszvegyűlhessen-
nek, ahol legalkalmasabb helyet találnak. Itt az imádságon a

fen szóval való előkönyörgést, és azt követő oktatást is kell érteni; mivel pedig némelyek magános nézetjeiket vélekedéseiket elveiket az egygyházi gyülekezetben ellenmondóik' megtámadásával és indulatoskodással terjeszték elő; ezen rendetlenség tilalmaztatik.

10: A keresztség által az aszszonyok is szinte úgy mint a férfiak az ájtotosságra, jámborságra, világi hivságok' kerülésére köteleztetnek; azért a szerfeletti, állapotjokat felyűlmúló, pazér-lással öszvekött, másokat az isteni tiszteletben háborgató s így botránkoztató, tsak magok' árrúlgatására intézett fényűzést távoztassák.

11. 12: Ha valamelly aszszonyszemély jövendőmondásnak vagy szentírásmagyarázásnak ajándékát nyeré, annak ugyan befátyolozott fejjel az egygyházi gyülekezetben is megengedteték a szólás Kor. 1. XI. 5.; de tetszésök szerint beszédet tartani, annyival inkább tehát rendes egygyházi tanító hivatalt viselni aszszonyoknak a keresztyén anyaszentegyházban Kor. 1. XIV. 34. 35. soha sem vala szabad.

15: Ámbár a férjfiú jelesebb az aszszonyszemélynél, még is, ami a keresztyén házasságok illeti, az aszszony is úgy mint a férjfiú üdvözl; ha azt, ami büntetésül neki rendeltetett Mós. 1. III. 16., a fájdalmas gyermekszülést istenfélő, jó erkölcsű keresztyén gyermekeknek nevelésükre fordítja, s a keresztyén feleségnek anyának kötelességeit szorgalmasan teljesíti.

Világosító Hivathozások.

1: AT. I. 14. — Róm. VIII. 26. — Ef. I. 16. VI. 18. — Filip. IV. 6. — — 2: Jer. XXIX. 7. — — 4: Ezek. XVIII. 23. — Pét. 2. III. 9. — — 5: Ján. XVII. 3. — Róm. III. 30. — Gal. III. 20. — Zsid. IV. 15. V. 8. — — 6: Iz. LIII. 12. — Dán. IX. 25. 26. — Gal. I. 4. IV. 4. — Ef. I. 10. — — 7: AT. IX. 15. XIII. 2. — Tim. 2. I. 11. — — 8: Jak. I. 6. 7. — — 9: Pét. 1. III. 3. 6. — — 11: Ef. V. 22. — — 13: Mós. 1. II. 7. 22. — — 14: Mós. 1. III. 1, -6. — — 15: Zsid. XII. 14.

III. R É S Z.

A püspökökben és diakonusokban megkívánt tulajdonságok előszámíttatnak. A keresztény vallásnak fő titka az Ige' megtestesülése.

1. Igaz állítás: hogy, a ki püspökséget viselni kíván, jeles hivatalra ügyekszik. 2. Mert püspökben megkívántatik: hogy feddhetetlen, tsak egygy feleségnek férje, józan, okos, tisztesség, szemérmetes, vendégszerető, a tanításra alkalmas legyen; 3. Nem részeges, nem verekedő hanem tsendes erköltsű, nem veszekedő, nem rút nyereségnek vagy pénznek fősvény kívánója; 4. Hanem tulajdon házának ügyes igazgatója legyen engedelmes és leg-tisztább magokviseletű gyermekeket nevelvén. 5. Ha ki pedig tulajdon házát kormányozni nem tudja, hogyan fog az Isten' anyaszentegyházára szorgalmatos gondot viselni? 6. Ne legyen új megtértt a keresztség' felvételére nézve; hogy valamiképen kevélységgel felfuvalkodván az ördöggel egygy kárhozatba ne essék. 7. Szükség pedig ő néki jó bizonyosságának is lennie azoktól, a kik kívül vagynak: hogy gyalázatba ne essék, és az ördög' törébe. 8. Hasonlóképen a diakonusok is legyenek szemérmetesek, nem két nyelvűek, nem sok borivék, nem rút nyereségvadászok, 9. A hitnek titkaihoz tiszta lelkiisméretben való meggyőződés szerint ragaszkodván. 10. Ezek felől is pedig előbb vizgálat történjék, és azután szolgáljanak, ha feddhetetlenek talál-tatnak. 11. Hasonlóképen a *segítő* aszszonyok is tisztességesek, nem rágalmazók, józanok, minden foglalatosságaikban hivek legyenek. 12. Diakonusoknak olyanok választtassanak, kiknek egygynél több feleségök nem volt, kik gyermekeiket jól nevelik, háznépöknek jól viselik gondját.

13. Mert a kik közzülök jól szolgálnak, magoknak felsőbb tisztí léptsőre érdemet szereznek, és teljes bátorságot a Krisztus Jézusban való hitnek hirdetésére. **14.** Ezeket írom néked reménylven: hogy nem sokára téged meglátogathatlak. **15.** Ha pediglen késném; hogy tudhassad, miképen kellessék néked foglalatatoskodnod az Isten' házában, melly az élő Istennek anyaszentegyháza, az igasságnak oszlopa, s erőssége. **16.** És kérdésen kívül az irgalmaságnak legnagyobb titka ez: hogy Isten megjelenék testben, megbizonyították a Lélek által, megláttaték az angyaloktól, hirdették a pogányoknak, bennevaló hitet találá e világon, felvéteték a ditsőségbe.

J e g y z e t e k.

1,-7: Ezen versek szerint: A keresztény anyaszentegyházban episzkoposz püspök nevezettel azon fő egygyházi előljárók tiszteltetnek és különböztetnek meg tulajdonképen, kik egész keresztény gyülekezetet 5. v. kormányoznak, kiknek azért hivataljok felette hasznos foglalatosságokkal vagyon öszvekötvé 1. v., de különös tulajdonságokat is kíván abban, a ki azt felvállalja. — Ámbár szabad vala nőtelen férjfiakat püspökségre választani emelni, mivel a nőtelenység Kor. 1. VII. másoknak is ajánltatott; ámbár egygynél több feleséget férjfiúnak a Krisztus' törvénye nem engedvén az előbbi feleségnek halála után még is a többszöri házasság özvegy embernek nem tilalmaztatik: de püspöki hivatalból kizáratik az, a ki második házasságra lépik, kinek második felesége vólt, ha bár meg is halt. — A vendégszeretet nem fényes költséges tsak üdőtöltés miatt gyakori vendégeskedést jelent, melly a pogányoknál is divatban vala, a keresztény józanságnak és mértékletességnek pedig határát könnyen átalhágja, hanem a szegény útasok és egyéb szűkölködők iránt szállásadás ételitalnyújtás által bizonyított szívessegre mutat. — Mivel a hirtelen nagyobb tekintetű hatalmú egygyházi hivatalba való helyheztetés könnyen

elragadja főképen azon keresztényt, ki csak kevéssel előbb a pogány vagy zsidó vallásból a keresztény anyaszentegyháznak a kereszt-ség felvétele által tagja let; mivel az ilyen előljáró könnyen az ör-
dőg által elkövetett első vétékbe a kevélységbe esik, és így felette sokat árthat: az új keresztényt püspöknek szentelni nem tanácsos nem szabad. — A gonosz lélek örül azon, ha az anyaszentegyház ellenségeitől szidalmaztatik, mivel ez által idegenedésök ne-
vekedik, megáltkodásjok öregbedik, megtérésök és a keresztény anyaszentegyháznak terjedése akadályoztatik: azért püspöknek legalkalmasabb az, kiről még az anyaszentegyháznak ellensé-
gei is ditséretesen szólnak, kit az anyaszentegyházhoz nem tar-
tozók is betsülnek tisztelnék. — Alább V. 17., - 20. preszbiterék-
nek papoknak neveztetett egygyházi tisztviselőkről is nagyon szó,
itt még is az ő benne megkivántt tulajdonságok nem emlittetnek:
mivel ők is ámbár a püspökök' felvigyázása alatt, a püspököktől
függvén előljárói a keresztény hiveknek, és azért nekik is egyenlő
tulajdonságokkal kelletik birniok.

8., - 10: A diakonosz diakonus nevezettel különböztetett egygy-
házi tisztviselőknék vagy szolgálknák szentelésük hivataljok fog-
lalatosságaik AT. VI. és VIII. leiratatnak. Ezeknek meghagya-
tik: hogy kétnyelvű tsalfalkodás felől való vádca okot ne szol-
gáltassanak, a közönséges keresztény vallástanításhoz ragaszkod-
janak.

11: Az előző és következő versekből világos: hogy itt olyan
aszszonyszemélyekről nagyon szó, kik a fejr személyek körül az
egygyházi tisztviselőknék segítségül szolgáltak Róm. XVI. 1.

12. 13: A diakonusok, kik ditséretesen teljesíték kötelessé-
geiket, valamint ma is szokásban nagyon, felsőbb vagy is presz-
biteri papi hivatalra szenteltettek; papokból pedig püspökök vá-
lasztattak.

15: Az efezusi keresztény gyülekezet a közönséges igaz ke-
resztény anyaszentegyháznak része lévén, — Isten' házának
Zsid. X. 21. az élő Isten' anyaszentegyházának, — az egész-
szel egygybefoglalva, neveztetik; ezen közönséges keresztény
anyaszentegyházról bizonyittatik tovább Mát. XVI. 18. szerint:
hogy az igasságnak vagy is az Istentől kijelentett merő igasságot
magában foglaló új szövetségi vallástanításnak, melyet mindenütt
egyiránt hirdet, mellynek eredeti épségében való fentartására

ébrebren vigyáz, mellynek hiv követését mindég sürgeti, oszlopa és mozdíthatatlan támasza. Ehhez képest a közönséges keresztény anyaszentegyháznak a vallást illető s a tévelygéseket tárfoló határozásai hibát nem foglalhatnak magokban; másképen megszűnének az anyaszentegyház igasságnak oszlopa lenni.

16: Mivel megemlítettett: hogy a közönséges keresztény tanító anyaszentegyház az igasságnak, igaz vallástanításnak erős oszlopa támasza; most ezen igaz vallástanításból a legnagyobb figyelmet érdemlő titok, az isteni természetnek emberi természettel egygy isteni személyben öszveköttése s ennek mind kihirdetése mind számtalanoktól elfogadása hozatik elő. — A diák fordításban e versből *Isten* szó ki vagyon hagyva; de a görög fordításnak minden kiadásáiban olvastatik. Tsak ugyan a testben való megjelenés nem hozatathatik elő az abban megjelenő isteni személynek Ján. I. 1. 14. megemlítése nélkül; ezt erősíti a versnek minden kifejezése is, melly nem állításra, hanem tsak személyre az Úr Jézus Krisztusra alkalmaztathatik.

Világosító Hivatkozások.

1: AT. XX. 28 — — 2: Tit. I. 5, -8 — — 4: Kir. 1. XII. 2. — — 6: Kol. II. 18. — — 7: Pét. 1. II. 17. — — 13: Mát. XXV. 21. — Ján. III. 21. — — 16: Filip. II. 5, -10.

IV. R É S Z.

Jövendöltetik: hogy szakadások is fognak történni az anyaszentegyházban; előterjesztetik az egygyházi előjáróknak kötelességök.

1. A Szent Lélek pedig nyilván mondja: hogy az utolsó üdökben elszakadnak némellyek a hittől a tévelygésnek lelke által megszállott tanítókra, s az ördögök' tudományára

figyelmezvén; 2. Ollyan tanítókra, kik képmutatások mellett hazugságot szólnak, kiknek lelkiismeretjük megbélyegzetett, 3. Kik tiltják a házasságot, és nem engednek bizonyos eledeleket, mellyeket azért teremtet az Isten, hogy azokkal a hivek, és a kik az igasságot megismérik háláadással éljenek. 4. Mert Istennek minden teremtménye jó, és nem kell megvetni semmit, valami háláadással használtatik. 5. Mivel megszenteltetik az Istennek igéje, s az imádság által. 6. Ezt ha az atyafiaknak eleikbe adod, a Jézus Krisztusnak hasznos szolgája léssesz, és azt megbizonyítod: hogy a hitnek elveire, s az igaz tudományra jól megtanítottál, amint azt követed is. 7. A hijába való és bábai meséket pedig távoztasd; hanem annál inkább gyakoroljad magadat az isteni tiszteletben. 8. Mivel a testi sanyargatások csak magokban tekintetvén keves hasznót hajtanak; az isteni tisztelet pedig mindenre hasznos, mellynek mind a jelen mind a jövőendő élethen jutalom ígértetik. 9. Ez igaz, és teljes elfogadásra méltó beszéd. 10. Tsak ugyan azért munkálkodunk is, azért illetetünk szidalmakkal: mivel reménylünk az élő Istenben, a ki minden embereknek főképen pedig a hiveknek Üdvözítőjük. 11. Ezeket hirdesd és tantsd. 12. Senki meg ne vesse ifúságodat; hanem légy a hiveknek előképök a tanításban, a társalkodásban, a felebaráti szeretetben, a Lélektől *nyertt ajándékok' használásában*, a hitben, a tisztaságban. 13. Mig eljövök, folytasd szorgalmasan az olvasást intést tanítást. 14. El ne hanyéld a kegyelmet, melly te benned vagyon, és a melly adatott néked ama jövőendőlés szerént; *melly mondatott felőled*, midőn az egygyházi tisztség kezeit rád tevé. 15. Ezekről elmélkedjél, ezekkel foglalatoskodjál: hogy a te előmeneteled nyilván legyen mindeneknél. 16. Vigyázz önön magadra s a tanításra; ezeket teljesítsed állhatatosan.

Mert ha ezeket tselekszed, magadnak is hallgatóidnak is üdvösséget szerzesz.

J e g y z e t e k.

1: Többen azok közül, kik a jövendőmondásnak ajándékát nyerek a Szent Lélektől, és prófétáknak nevezettek, Ján. XVI. 13. — AT. I. 16. XI. 27. 28. XIII. 2. XX. 23. XXI. 11. — Ef. III. 5. világosan és meghatározottan azt hirdeték: hogy egygy üdő múlva több keresztények a keresztény vallástól elállani fognak. Itt utolsó üdőnek mondatik a jövendő, de mellyet még Timoteus érni fog Tim. 2. III. 1. 5., mellyre azért figyelmetesé tétetik: hogy oktató beszédjei által azon tévelygések' terjedésének elejét vegye, akadályt tegyen, azután pedig minden tehetségével magát ellene szegezze. Az ördögi tanítókon érttetnek Pitágorásról nevezett varázslók, kik közül tianéi Apollonius magát különbözteté, és még Timoteus' életjében Efezusba jövén ott szemfényvesztő munkálatjai által sok keresztényeket eltsábitot alexandriai Kelemen előadásaként Stromat. 3. K. — Általjában minden a keresztény vallással ellenkező tanítás a gonosz léleknek tulajdonittatik részszerént befolyása miatt, részszerént akaratjával irányával való egygyezésre nézve.

2: Kik külsőképen úgy mutogatják magokat, mintha Istentől kijelentést nyertenek volna, s a Szent Lélektől származó ihletésből szólnának: holott lelkiismeretjüktől a legrútabb vétkekről vádoltatnak.

3, -5: Kik a házasságot minden embernek tiltják, és több olyan étkektől állandó tartóztatást parantsolnak, mellyeket a keresztények nyugott lelkiismerettel táplálásjokra használnak: mivel Istentől a végre teremttettek, az Isten' igéje a keresztény vallás — a tiszta és tisztátalan étkek között a Móses' törvényében rendeltt különbözést eltörülte, és nem fertőztethet senkit olly eledel, melly Istentől nyertt valláson épült nyugott lelkiismerettel elköltetik. Figyelemre méltó itt: hogy a közönséges keresztény anyaszentegyházban a diák rendtartáson ugyan subdiákonusoknak diákonusoknak papoknak, püspököknek, a görög rendtartáson pe-

dig püspököknek csak olyanok szenteltetnek, kik önkényt szabad akaratjokból a házasságról lemondanak; de a házasság senkinek sem tiltatik, sőt naponként megáldatik a papok által a házasságra lépő személyeknek szövetségök. Hasonlóképen bizonyos napokon helyes okokra nézve parantsoltatik némelly a szájjiznek kedvesebb eledelektől való tartóztatás; de nem azért, mintha magokban már tisztátalanok volnának, és az embert fertőztetnék, mert más napokon az azokkal való élés mindenkinek szabad. E felett senki sintsen, a ki mindég egyenlő étkekkel itallal éljen, a változtatás az egészségnek is hasznos, az unatkozást is távoztatja.

8: A testnek szerfeletti sanyargatása, melyet némelly képmutatató tévelygők Kol. II. 21. 22. annyira sürgettenek, csak magában tekintve igaz belső erköltsiség más jóságos tselekedetek nélkül embert Isten előtt jótetszésre kedvességre örök boldogságra alkalmatossá méltóvá nem teszi; a végre ahétatqs istenfélő jámborság kívántatik.

10: Isten kiváltképen a keresztény hivek' Üdvözítője, mert már Istennek földi országában vagynak, azokban már az üdvözítésnek munkája nagy részben végbevitetett, Krisztus Ef. V. 23. Feje a keresztény anyaszentegyháznak és minden hivek erköltsi értelemben, az ő érdemeiben való részesülés, és mennyei boldogságában rendelt örökségre nézve az ő testjének tagjai.

12: Akkor egygyházi főelőljáróknak püspököknek többnyire koros férjfiak szenteltettek; mivel tehát Timoteus mintegy 34. esztendősen lehetett, azért inttetik: hogy korának hiányát erköltsi viseletje és buzgósága által pótolja. A diákban kihagyatik, de a görögben olvastatik a felebaráti szeretet után: a Lélekben; ez a szó pedig, hogy a meghagyott előképpel megegygyezzen, itt csak a Szent Lélektől nyertt külső szembetűnő ajándékoknak helyes mértékletes alázatos használásjokra magyaráztathatik.

14: Az egygyházi tisztviselők' szentelése a kezeknek rájuk tételök által gyakoroltaték az első üdőtől fogva; ámbár pedig csak egygy püspök által történik a felszentelés, amint ezt épen Timoteusra nézve Pál Tim. 2. I. 6 7. világosan bizonyítja: még is több jelenlévő püspökök papok szokták mai napig arra, ki püspöknek vagy papnak szenteltetik, kezoiket rátenni helybehagyásjoknak és megegygyezésöknek bizonyítására. Ezen felszentelés által Istentől hivataljoknak helyes teljesítésére az egygyházi tisztviselők

kegyelmet nyernek; ugyan azért az egygyházi rend vagy felszentelés valóságos új szövetségi szentség az az kegyelem nyeréssel összekötött szertartás. Midőn Timoteus papnak és püspöknek Pál apostol által felszentelteték, azon egygyházi tisztviselők között, kik kezeiket rája tevék, némellyek ditséretesen szólának és jóvendölének felőle, mellyre ösztönül már másodszor figyelmeztetik Timoteus; lehet a jóvendölésen a kezek' kiterjesztésével egygybekötött imádságot is érteni, melly jó kívánatokat, kéréseket, az egygyházi hivatalnak buzgó teljesítéséért fohászkodásokat, mint most is szokás, foglalt magában.

Világosító Hivatkozások.

1: Tesz. 2. II. 3. 10. 11. — Tim. 2. III. 1. — Pét. 2. III. 3. — Júd. 18. — — 3: Mós. 1. IX. 3. — Kol. II, 16. — — 4: Tit. I. 15. — — 6: Tim. 2. I. 5. — — 7: Tim. 2. II. 16. 23. — Tit. II. 9, — — 8: Kol. II. 23. — — 12: Tit. II. 15. — — 14: AT. VI. 6.

V. R É S Z.

Előadatik: hogyan kellessék a püspöknek mindenkorú emberek iránt, az özvegyekre nézve, az érdemes és hibás papok iránt magát viselnie? Intés: hogy senki hirtelen papnak ne szenteltessék. Szabad borral mértékletesen élni a gyomor' erősítésére.

1. A vén embert meg ne dorgálgjad, hanem intsed mint atyádat; az ifiakat szólítsd mint ötséidet, 2. Az örök aszszonyt mint anyádat, a menyetskéket mint hűgaidat a tisztaságnak megsértése nélkül. 3. Azon özvegy aszszonyokra, kik valóságos elhagyatott özvegyek, viselj gondot. 4. Hogy ha pedig valamelly özvegy aszszonynak gyermekei

vagy unokái vagynak; tanulja meg legelőször tulajdon háznépét igazgatni, és még élő szüléinek viszszonezni a tőlök nyertt szolgálatot; mert ez Isten előtt kedves tselekedet. 5. A valóságosan elhagyatott özvegy bizzék Istenben és éjjel nappal könyörgésekkel és imádságokkal foglalatoskodjék. 6. A melly pedig bújaságban él, még e világon élén már a meghaltthoz hasonló. 7. Ezt parantsoljad is nékik: hogy feddhetetlenek legyenek. 8. Ha ki pedig az övéire és főképen háznépére gondot nem visel; az ilyen a hitet megtagadja, sőt a hitelennél is alábbvaló. 9. Az özvegy aszszonyok között *a hivek' szolgálatjára* olyan választtassék, a ki hatvan esztendőt felyülhaladot, és tsak egygy férjnek vala felesége; 10. Kinek jó tselekedetjei felől bizonyosága vagyon; tudniillik: hogy gyermekeket nevelt, jövevényeket szállásra befogadot, az útas hivek' lábait mosta, a háborúságot szenvedőknek segítségül volt, hogy minden jó tselekedetekben gyakorolta magát. 11. A fiatalabb özvegy aszszonyokat pedig bé ne fogad; mert, minekutánna az *ingyen könnyű életben* a Krisztusnak tanítása ellen elpuhúlnak, férjhez menni kívánnak; 12. Kárhozatot okozván magoknak, mivel az előbbi fogadást megszegik; 13. Egygyszersmind pedig hozzászoknak a házakat hivalkodva környüljárogatni; nem tsak hivalkodva pedig hanem tsatsogva és szemfüleskedve is beszélgetvén olyanokat, amik nem illenek. 14. Annakokáért kívánom: hogy a fiatal özvegyaszszonyok férjhez menjenek, gyermekeket szüljenek, gazdáskodjanak, a keresztény vallás' ellenségeinek annak szidalmazására alkalmatosságot ne szolgáltassanak. 15. Mert már némellyek elhajlottanak a sátán után. 16. Ha kinek pedig a hivek között akar férjfiú akar aszszony légyen, már vagynak gondviselése alatt illetén özvegyek; segítse azokat, hogy társjokkal a keresztény közönség ne terheltelessék, hanem helyökbe más valóságos özvegyeknek nyújthasson élelmet. 17.

Az ügyesen előljáró preszbiterek *papok* kettős tisztességre méltattassanak, főképen pedig azok, kik a vallástudomány-
nak fejtegetésével, és tanítással foglalatoskodnak. 18. Mert az írásnak szavai: A nyomtató ökörnek bé ne kösd száját; és méltó a munkás az ő jutalmára. 19. Preszbiter *pap* ellen vádat el ne fogadj, ha csak két vagy három tanú nem bizonyítja. 20. Hogy ha pedig vétkeznek, az egész közönség előtt fedd meg őket: hogy egyebeknek is félni okjok legyen. 21. Kénszeritlek téged az Istenre, s az Úr Jézus Krisztusra, s a választott angyalokra: hogy ezeket megtartsad személyválogatás nélkül, és semmit részrehajlásból ne tselekedjél. 22. Senkire hirtelen kezeidet ne tedd; hogy idegen bűnökben ne részesülj. De magadat is minden fajtalanságtól tisztán megőrizzed. 23. (Többé még is tiszta vizet egyedül ne igyál; hanem keves borral élj gyomrodnak gyengesége és gyakor betegséged miatt) 24. Némelly emberek' bűnei már a vizsgálás előtt nyilván valók, másokéi pedig csak ez által jönnek napvilágra. 25. Hasonlóképen a jóságos tselekedetek közzül is némellyek szembetűnők; mások pedig titkoltatnak, de a vizsgálás által kinyilványnak.

J e g y z e t e k.

5: Ollyan özvegyek, kik attyokfiaitól semmi segítséget nem nyerhetnek, és kézi munkájokkal sem kereshetik élelmöket, vessek Istenben bizodalmodkat azt gyakor nappali s éjjeli imádságaikkal különösen az a végre rendeltt órákban bizonyítván; ugyan azért a keresztény közönségnek pénztárából tápláltassanak.

7: Jó erköltsűek legyenek kiváltképen azon özvegyek, kik a köztárból segítettnek, és csak ezen feltétel alatt nyerjenek tartást.

8: A természet' törvénye a józan okosság által kötelezi a szüléket gyermekeiknek és a gyermekeket agg szüleiknek táplálás-

jokra, hasonlóképen nógat minden tselédes embert a háznépo felől való gondoskodásra; ezt a pogányok is tselekedték; azért az említett kötelességet elhenyélő keresztények alábbvalók a pogányoknál, nem méltók a keresztény nevezetre.

9: Azon özvegyek, kik állandó fizetésre felfogadtatnak: hogy az aszszonyszemélyekre nézve az egygyházi tisztviselők mellett szolgáljanak, legalább hatvan esztendősek legyenek.

11, - 15: Az egygyházi szolgálatra felfogadott özvegyek kötelesek valának azontúl özvegyi állapotban megmaradni, és többé férjhez nem menni. Azonban találtattak olyanok: kik ezen ígéretjüket megszegék, — bizonyos élelmők lévén a munkával nem gondoltak, hanem csak házról házra hirt hordának, — sőt még botráncokoztató életre is vetemedének; azért meghagyá az apostol: hogy fiatal özvegyek, ha mindjárt semmi gyámolójuk nem volna is, rendes fizetésre egygyházi segédnéknok fel ne vétessenek, hanem magok keössék élelmöket.

17, - 24: Ezen versekből kitetszik: hogy már az apostolok' üdejében a püspök és diákonus között még preszbiter koros vagy pap nevet viselő egygyházi hivatal is vala, mellynek legjelesebb kötelessége volt a hiveket tanítani, és kormányozni; — ezen preszbiterek papok a püspöktől függnék, mert tőle érdemeik szerint jutalmaztatnak, vagy hibáik miatt dorgáltatnak fenyítettnek; — preszbitereket felszentelni a püspöknek kötelességéhez tartozik, és ezen felszentelésnek külső jele a kezeknek azokra, kik méltóknak találtatnak, rátételök; — de papi hivatalra senkit sem szabad előre botsátott szorgalmatos vizgálat nélkül felszentelni, mert ámbár némelly vétkek szinte mint jó tselekedetek nyilván valók, minden vizgálat nélkül közönségesen tudatnak, de ismét vagynak más bűnök és jó tselekedetek, mellyek csak nyomozás tudakozódás vizgálat által fedeztetnek fel; — ezen vizgálatban és választásban szerentsésehb lészen a püspök, ha maga minden tisztátalanságtól ója oltalmazza magát, erre mindazonáltal nem szükséges még a borított is távoztatni, hogy ha azt orvosság gyanánt a gyomor gyengesége megkívánja.

Világosító Hivatkozások.

1: Mós. 3. XIX. 32. — — 5: Lúk. II. 36. 37. — — 6: Róm. VIII. 13. — — 8: Gal. VI. 10. — Tit. I. 16. — Pét. 1. IV. 9. — — 13: PB. VII. 11. — — 14: Kor. 1. VII. 9. — Tit. II. 8. — — 17: Kor. 1. IX. 7, 11. — Gal. VI. 6. — — 18: Mós. 5. XXV. 4. — Mát. X. 10. — — 19: Mós. 5. XVII. 6.

VI. R É S Z.

A szolgálóknak uraik iránt kötelességök. A fősvénység veszedelmes véték. A gazdagok jó tselekedetekre fordítsák kintsoket. A hitben, és jámborságban állhatatosnak kell lennie a kereszténynek.

1. Valamelly szolgáló *pogány* iga alatt vagynak, az ők uraikat minden tiszteletre méltóknak tartás: hogy az Istennek neve s a tőle származott tanítás ne káromoltassék. 2. A kiknek pedig keresztény uraik vagynak, azok meg ne tagadják uraiktól a tiszteletet azért, mivel hittársaik; sőt annyival inkább szolgáljanak nékik, mivelhogy keresztények, Isten' kedveltjei, ugyan azon jótéteményben részesek. Ezekre taníts' és intsed őket. 3. Valaki másképen tanít, és nem enged a mi Urunk Jézus Krisztus üdvösséges beszédjeinek, és az isteni tiszteletet ajánló tudománynak; 4. Az olyan kevély, és valóságos tudatlannak mutatja magát lenni: midőn holmi kérdések' támasztásában és szavak felett való vitatásokban fárasztja elméjét, a mellyekből erednek irigység, versengés, káromlások, ártalmas gyanúk, 5. Hijába való harsolódások olly emberek között, kiknek elnéjük megvesztegetve vagyon, kik az igasságnak ismertetjé-
től megfoszttatva lévén az ájtatosságot nyereségszerzés'

eszközének lenni állítják. Az ilyeneket kerüld. 6. Mindazonáltal bizonyára nagy kereskedés az isteni tisztelet, ha megelégedettséggel vagyon öszvekötvé. 7. Mert valamint semmit nem hoztunk e világra; úgy bizonyos: hogy nem is vihetünk el abból semmit. 8. Azért eledelünk és ruházatunk lévén azokkal elégedjünk meg. 9. A kik pedig meggazdagodni akarnak, kísértetbe, s az ördög' törébe, és sok haszontalan sőt ártalmas kívánságokba esnek; mellyek az embereket halálos veszedelembé bémerítik. 10. Mert minden gonoszságnak gyökere a pénznek szeretetje; mellyet némmellyek megkívánván eltévelyedtenek a hittől, és sok fájdalmas gondokkal általszegeztek magokat. 11. Te pedig óh Istennek embere ezeket eltávoztassad; gyakoröljad pedig a jámborságot, az isteni tiszteletet, a hitet, a szeretetet, a békeséges türeést, a szelídséget. 12. Vivd ki a hitnek ügye mellett való nemes hartzot, ügyekezzed elnyerni az örök életet, a mellyre hivatván jeles vallást tettél sok tanúknak jelenlétjökben. 13. Az Isten előtt, ki mindennek életet ad, és a Jézus Krisztus előtt, ki Pontzius Pilátus' jelenlétjében nevezetes vallást tet, megkívánom tőled: 14. Hogy megtartsad e rendszabást hiba nélkül és feddhetetlenül a mi Urunk Jézus Krisztusnak megjelenéséig. 15. Mellyet annak üdejében szemléltetni fog ama bődlog és egyedül hatalmas királyok' Királya és urak' Ura. 16. Ki egyedül önnön magától halhatatlan lévén hozzája közelitést nem engedő világosságban lakozik; kit senki az emberek közzül nem látot, de nem is láthat; kinek tisztelet légyen és örök hatalom. Amen. 17. A földi jókkal bővelkedő gazdagoknak meghagyjad: hogy fennhéjzók ne legyenek és ne helyhezessék reménységüket a bizonytalan kintsekben, hanem az élő Istenben: ki bőséggel osztogat minékünk mindeneket, mellyek táplálásunkra szükségesek; 18. Hogy egyebekkel jól tegyenek, a jóságos tselekedetekben gazdagok legyenek,

örömet adakozzanak, és közöljék sajátjokat másokkal. 19. Hogy így kintset gyűjtsenek magoknak, melly erős alap gyanánt szolgálhasson az örök életnek elnyerésére. 20. Oh Timoteus! a nálad letett tudománynak kintsét megőrizzed, és távoztassad el a valláshoz nem tartozó hivságos szó' újításokat, és a hibásan úgy nevezett böltselkedés' tudományának ellenkező állításait. 21. Mellyet némellyek követvén a hittől is elszakadtanak. Kegyelem veled. Amen.

J e g y z e t e k.

6: A ki Istent buzgóan mind ájtatos imádás mind parantsolatjainak hív teljesítésök által tiszteli, s azon földi jókkal, melyeket az isteni gondviselésből veszen, megelégszik, valóban nagy nyereséget szerez magának: mivel, míg földi életje tart, legbetesebb legédesebb belső nyugalommal, és vidámsággal bir, senki-nek sintsen terhére alkalmatlanságára, naponként nagy örömmel várja kimagyarázhatatlan mennyei boldogságát; elköltözvén pedig e világból magának Istennek ditsőségében vég nélkül való, mindég állandó örökséggel ajándékoztatik meg.

12: A hitvallás, mellyet sok tanúk előtt Timoteus letet, leglihetőbben azon alkalmatossággal történt; midőn Pál apostol által az efezusi gyülekezetnek püspökévé felszentelteték. Most is megkívántatik a hitvallásnak letétele azoktól, kik püspököknek választtatnak, felszenteltetésök előtt.

20: Minden kintsnél betesebb a keresztény vallástanítás, melly minden megyés püspöknek hivségére bizatik: hogy arra ébren ügyeljen, abban változtatásokat ne engedjen, azt eredeti teljességében hirdesse, s a tőle függő ötet segítő papok által szorgalmasan a hiveknek előterjesztesse, végre minden tsonkítás vagy hamisító hozzáadás nélkül következőjének örökségül hagyja. Így tarttatott fel a keresztény anyaszentegyházban a keresztény vallástanításnak kiváltképen azon része, mellyet az apostolok csak szóval előadtak, de le nem irtak, mivel azt különös ok nem kíváná s így irományok' tárgyához tar-

hozni nem látszaték; ekképen őriztetett meg eredeti épségben és jöt által mi hozzánk maga a szent irás is.

Öilágositó Hivatkozások.

1: Ef. VI. 5. — — 3: Gal. I. 6,-9. — Tim. 2. I. 13. — — 5: Filip. III. 19. — — 7: Jób. I. 21. — Préd. V. 14. 15. — — 8: PB. XXVII. 26. 27. XXX. 8. — Zsid. XIII. 5. — — 9: PB. XXIII. 4. XXIX. 20. — — 10: Mós. 2. XXIII. 8. — Mát. XXVI. 14. 15. — — 11: Róm. XII. 8, -10. — — 12: Tim. 2. IV. 7. 8. — — 13: Mát. XXVII. 11. — Ján. XVIII. 33. 36. 37. — — 15: TJ. XVII. 14. XIX. 16. — — 16: Ján. I. 18. — 1. IV. 12. — — 17: PB. XI. 28. XXIII. 5. — Lúk. XII. 15. — Tim. 1. IV. 10. — — 18: Mós. 5. XV. 7, -10. — Jak. II. 26. — — 19: Mát. VI. 20. XXV. 34, -40. — — 20: Tim. 2. I. 5. 6. — — 21: Tim. 2. II. 16, -18.

SZENT PAL APOSTOLNAK

Timóteushoz írtt

második levele.

E l ő s z ó.

Ezen level Kr. 67. esztendőtajban Pálnak halála előtt mintegy fél esztendővel íratott Rómában, ahol akkor másodszor már keményebb fogságban ült az apostol. Világosan említetnek e levelben: a fogság I. 8. 12. 16. II. 9. 10.; — a fogság' helye Róma I. 16. 17. ami a sarkirásban is erősítetik; — Pálnak közelítő halála IV. 1, -9. Ugyan ebből következik az is, — hogy e level Pálnak második római fogságából költ: mivel az első fogságából kiszabadulását mint bizonyost reménylé és megjövendölé Pál Filip. I. 25. II. 24.; mivel ezen levelnek írása előtt IV. 20. Miletum' városában vala Pál Trofimusz útítársát betegsége miatt ott hátra hagyván; mivel az első fogságnak alkalmatosságával Timoteusz többnyire Rómában az apostol mellett szolgált Filip. I. 26. — Kol. I. 1. — Fil. 1. szerint, Démász pedig még Pálnak buzgó segédje volt Kol. IV. 14. — Fil. 24. ki ezen levelnek elküldésekor már elállot a keresztény vallástól IV. 10.

Tudniillik: Pál közelítő halála előtt, amint a környüllátásokból sajditá, Timoteusz kedves tanítványát még egygy-

szer látni akará, hogy személyesen vele beszélvén a maga érzéseit, gondolkozását, meggyőződését, buzgóságát be-
léje egészen általöntené, azért őtet magához hívá útazásá-
nak siettetését néki ajánlván. Minden esetre pedig azt, amit
hoszszabban szóval szándékozot előterjeszteni, rövideden e
levelbe foglalá Timoteust oktatván kérvén intvén: hogy a
tévelygéseket hintegető hamis tanítóktól ójja magát, állhata-
tos maradjon a keresztény vallástanításban, szorgalmasan
teljesítse jeles hivatalának kötelességeit; szóval e levelet e-
gészen úgy lehet tekinteni, mint Pál apostolnak apostoli hi-
vatalával tökéletesen egygyező végrendelését, mellyben
minden jó tulajdonságait, feddhetetlenségét, tanítói határtalan
buzgóságát 'Timóteus' tanítványának örökségül hagyja.

I. R É S Z.

*A püspökök a kezeknek rájoktetele által szenteltetnek fel,
és kegyelmet nyernek; kiknek kötelességek állhatatosan
tűrni az üldözéseket, és a vallástudományt épségében meg-
tartani. Az isteni kegyelemnek munkája az embernek üd-
vözülése.*

1. Pál Istennek akaratjából a Jézus Krisztusnak apos-
tola, hogy hirdesse az életet, melly a Krisztus Jézus által
nyeretik. 2. Timoteus kedves fiának kegyelmet irgalmassá-
got békeséget az Atya Istentől, és a mi Urunk Jézus Krisz-
tustól kíván! 3. Hálát adok éretted az Istennek, kinek
őseimtől fogva tiszta lelkiismerettel szolgálok; valamint éjjel
nappal félbenhagyás nélkül imádságaimban felőled emléke-
zem. 4. Es kívánlak téged látni megemlékezvén bútszózó
könyhüllatásaidról, hogy örömmel bétöltessem; 5. Eszem-

be juttatván a benned való nem szinlett hitet, melly először Lois nagy anyádban, azután Eunike anyádban lakozék; tökéletesen pedig megvagyok győződve, hogy te benned is gyökeret vert. **6.** Melly oknak következésében intlek téged: hogy gerjeszd fel az Istennek kegyelmét, melly te benned vagyon az én kezeimnek rádtételök által. **7.** Mert nem adta nekünk az Isten a félelemnek, hanem az erőnek, és szeretetnek, és józanságnak lelkét. **8.** Ne szégyeneljed azért a mi Urunkról való bizonyágtételt, engem is az ő foglyát ne szégyenelj; hanem inkább az evangéliomot nyomó szenvedéseknek légy részesök bizván Istennek hatalmában; **9.** Ki minket megtartot és hívot az ő szent hívásával nem a mi tselekedeteink szerént hanem az ő tulajdon végzése és kegyelme szerént, melly nekünk már minden üdöknök előtt a Krisztus Jézusban rendeltetett. **10.** Kinyilatkoztatott pedig most a mi Üdvözítőnknek a Jézus Krisztusnak megjelenése által; a ki a halált ugyan elrontá, az életet pedig és a halhatatlanságot világosságra hozá az evangéliom által. **11.** Mellynek én rendeltettem hirdetőjévé, apostolává, s a pogány nemzetek között tanítójává. **12.** Melly miatt szenvedem is ezeket, de nem szégyenlem. Mert tudom, kinek hittem; és bizonyos vagyok benne: hogy elég hatalmas az én ő nála letett kintsemnek ama nagy napra megtartására. **13.** Tükörkép gyanánt tekintsd azon üdvösséges beszédek; mellyeket tőlem hallottál a Krisztus által hirdetett hitről és szeretetről. **14.** Ezen tudománynak nálad letett betses kintsét megőrizd a Szent Léleknek segítsége által; ki lakozik mi bennünk. **15.** Tudod: hogy engem megvettetnek mind azok, kik Ásiából valók, kikhez tartoznak nevezetesen Figellus és Hermogenes. **16.** Az Úr légyen kegyelmes az Onesziforus háznépének; mert gyakorta megvidámitot engem, és lántzomat nem szégyenlé. **17.** Sőt Rómába jöven szorgalmasan felkereset engem, amint meg is talált. **18.**

Adja az Úr: hogy irgalmasságot találjon az Úrnál ama napon. Melly sokat szolgált nékem Efezusban is? te jobban tudod.

J e g y z e t e k.

6, - 8: Timoteus, akkor, midőn ő rája Pál kezeit téven ötlet az egygyházi hivatalra felszentelé, Istentől belső segítő kegyelmet nyere: hogy kötelességeit hiven és hasznosan teljesithesse buzgósággal, isteni és felebaráti szeretettel, józan magamérséklésével szelidséggel okossággal, akarmelly üldözések között békeséges türéssel és tántorithatatlan állhatatossággal. Mivel pedig egyedül az Úr Jézus Krisztustól megállapított rendelésnek következésében lehetett ezt Pálnak bizonyítania, s a vallástanításban változtatások megtilalmazva lévén világ végéig így kell az egygyházi tisztviselőknek felszenteltetnie: tehát a választott egygyházi tisztviselők az anyaszentegyházban gyakorlott felszentelés által Istentől belső segítő kegyelmet nyernek.

10: Az Üdvözítő mind azokra nézve, kik Istennek kegyelmével munkálkodván akaratját teljesítik, a vétkeiségnak büntetésül határozott testi halált ártalmasságától megfosztá, s így azt elrontó minden kételkedésen kívül helyheztetvén számos tagadhatatlan bizonyító okok által tanításának igazságát: melly szerént az Isten parantsolatjainak teljesítésében földi testi életjük végéig állhatatosok mind lelkükre nézve mind annak üdejében ditsóségesen feláradandó testjükre is tekintve örökéttartó boldogságot nyernek mennyben.

12, - 14: Két letett kintsről emlékezik az apostol; egygyik a keresztény vallástudomány: mellyet az Úr Jézus az általa rendelt egygyházi előljáróknak kezeiknél letet annak megőrzését és hirdetését hiveségükre, és szorgalmatosságjukra bizván, mind a két foglalatosságra őket meghatalmazván lekötöleztvén; a másik letett kints a mennyei boldogság örökség: mellyet Krisztus a kötelességeiket teljesítő egygyházi tanítóknak ígért, és a mellyet ők az isteni igazmondóságra jóságra mindenhatóságra nézve bátran mint

tsak üdeig számokra őrzés alatt lévő legbetsesebb kintsöket tekint-
helik, amint ugyan ez még világosabban kifejtetik — alább IV. 7. 8.

Világosító Hivatkozások.

1: Ef. I. 1. — — 2: Tim. 1. I. 2. — — 3: AT. XXIV. 16.
— — 5: AT. XVI. 1. — — 6: Tesz. 2. V. 19. — Tim. 1. IV.
14. — — 7: Róm. VIII. 15. — TJ. XXI. 8. — — 8: Lúk. IX.
26. — — 9: Ef. I. 4. 6. — Tit. III. 5. — — 10: Ján. XI. 25.
26. — Róm. XVI. 25. — Kor. 1. XV. 55, -57. — Zsid. II. 14. —
— 11: Tim. 1. II. 7. — — 12: Mát. XXV. 31. 40. — — 13:
Tim. 1. III. 16. VI. 11. 12. — — 14: Tim. 1. VI. 20. — — 16:
Ef. VI. 20. — Tesz. 2. I. 7, -10.

II. R É S Z.

Mit, és hogyan kelljen az egygyházi előljárónak tanítani?

1. Te azért fiam erősödjél meg a Krisztus Jézustól
nyertt kegyelem által. 2. És azokat, a mellyeket tölem
hallottál sok tanúknak jelenlétjökben, bizzad ismét hiv férj-
fiakra: kik alkalmatosok lesznek egyebeknek is tanításjokra.
3. Te azért a munkának súlyát hordozzad; mint a Jézus
Krisztusnak ügyes vitéze. 4. Senki a hadi emberek köz-
zül nem elegyíti magát az élelemnek keresését illető fogla-
latosságokba; hogy annak tessék, a ki katonákat fogad. 5.
Hogy ha bajvivásban tusakodik is valaki, meg nem koszo-
rúztatik különben, hanem ha a rendszabás szerint a küsz-
ködést kivívja. 6. A munkálkodó szántövető embernek kell
legelőször részesülnie a gyümölsben. 7. Értsed, amiket
mondok; adjon néked az Isten mindenekbe belátó értelmet.

8. Emlékezzél meg, hogy a Jézus Krisztus, ki Dávid' maradéka, feltámadot a halálból az én evangéliomom szerint.
9. Mellyért mintegy gonosztévő nyomorgattatom mind a bilintsekig; de azért az Isten' igéjének hirdetése nintsen megkötözve. 10. Annakokáért mindeneket elszenvedek a választottakért: hogy ők is elnyerjék az Úr Jézus Krisztus által az örök mennyei ditsóséggel egygybekötött üdvösséget. 11. Igaz beszéd ez: mert ha vele egygyütt meghaltunk, vele egygyütt élünk is. 12. Ha ő vele tűrünk, vele országunk is; ha mi őtet megtagadjuk, ő is megtagad minket. 13. Mindazonáltal, ha mi a hittől elszakadnánk is, ő leghivebb lenni meg nem szűnik; mert önnön magát meg nem tagadhatja. 14. Ezekre emlékeztess mindenkit bizonyosságot tévén az Úr előtt: hogy szóvitatásokkal ne veszedjenek, mellyek semmit sem használnak, hanem csak a hallgatóknak elfordítására szolgálnak. 15. Szorgalmasan ügyekezzél olly munkás lenni, hogy Istennek jótetszését megérdemeljed, meg ne szégyenülj, az igasságnak tanítását helyesen felosztva előterjeszszed. 16. A valláshoz nem tartozó és hiába való szószaporításokat tiltsad; mert mindég nagyobb vallásgúnyolásra vezetnek. 17. Az ilyenek' beszédje mint a fene terjed emészteni valót keresvén; ezek közzül valók Himeneus és Filétus, 18. A kik az igasságtól eltévelyedtenek azt vitatván; hogy a feltámadás már végbement, és némellyek' hitjét megzavarák. 19. Mindazonáltal az Isten' épületjének alapja erősen áll, mellynek jegyele ez: Tudja az Úr, kik légyenek az övéi; és: Távozzék el a hamisságtól minden, valaki a Krisztusnak nevét segítségül hívja. 20. Nagy épületben pedig nem csak arany és ezüst edények vagynak, hanem fa és tserép edények is; és némellyek ugyan tisztességre, némellyek pedig gyalázatra szolgálnak. 21. Ha ki azért magát ezen *alávalókhöz hasonló* szennyektől tisztán tartandja: tisztességre felszentelt,

az Úrnak igen hasznos, és minden jó tselekedetre alkalmas edény leszen. 22. Az ifúságnak vágyakodásaitól pedig távozzál; ellenben kövesd a jámborságot, hitet, szeretetet, és békeséget azokkal: kik az Urat tiszta szívvvel segítségül hívják. 23. De a balgatag és tudatlanságból származó kérdéseket kerüld tudván, hogy tzivódásokat szülnek. 24. Az Úr' szolgájának pedig nem szabad versengenie; hanem mindenek iránt szelidnek, mások' meghallgatására hajlandónak, a rosszsakra nézve békeséges tűrőnek kell lennie; 25. Kegyességgel kell feddenie az igassággal ellenkezőket; *hogy megtérésöket könnyítse*, ha ne talám az Isten nékik a bűnbánatra s az igasságnak megismérésére kegyelmet adand; 26. Hogy az ördögnek, kitől akarátja szerint fogva tarttattak, töreből kimenekedjenek.

J e g y z e t e k.

1. 2: Az Úr Jézus Krisztustól, midőn általam felszenteltettél, néked adott kegyelme erősítsen téged! hogy te is hasonlóképen válaszasz szentelj az egygyházi hivatalra más de tsak alkalmasos férjfiakat; kikről reménylhetni: hogy buzgóan teljesíteni fogják azon kötelességeket, mellyeket soknak jelenlétjében néked ajánlottam, és meghagytam, — és hogy a néked tőlem általadott vallástanítást tisztán épen a hiveknek előterjeszteni, s eredeti minéműségében megőrizni fogják. — Ugyan ezen versekből újra világosodik: hogy az apostolok sokat tsak szóval irás nélkül tanítottak, és ezen tanításnak hamisítás nélkül hirdetése s így állandó fontartása az egygyházi előljáróknak főpásztoroknak főtanítóknak hivataljokhoz kötelességeikhez tartozék.

3, - 7: A hetedik vers Timoteusnak különös környűlményeire mutat, mellyeket az apostol szántsándékkal elhaligat. — Azonban, mivel ezen versekben ugyan azon hasonlatosságok említettnek, mellyek Kor. 1. IX. 7, - 14. olvastatnak; egyenlő tárgyra is kell alkalmaztatniok. Tudniillik; Timoteus Pál apostolt nyomoz-

ni akarván fáradozásának jutalmául élelmére, s egyéb szükségsekre az efezusi gyülekezettől semmit sem fogadot el, hanem maga kezeinek munkájával, és talám kereskedés által is (amit Pál nem tselekedet) iparkodot elégséges költséget magának szerezni; de ezen élelemkeresés miatt egygyházi foglalatosságaiiban nagy akadályt szenvedet és okozot magának. — A diákban a 4-dik vers így kezdődik: *Senki Istennek vitézhedvén*; de a görögben *Istennek* szó nem olvastatik, amint az értelem nem is kívánja, s azért tsak világosításképen látszatik a lemásolók által a versbe beiktattatva lenni. Ezekhez képest világosabban így hangzanak az apostolnak szavai: Ami már személyedet illeti; te mind azon viszontagságokat, mellyek egygyházi hivataloddal vagynak egygybekötve mint az Úr Jézus Krisztusnak hiv vitéze bajnoka jó szízzel szenvedjed; de azt ne tselekedjed: hogy élelemkeresés végett kézi művészséggel vagy kereskedéssel gondjaidat szaporítsad, sokkal nemesebb hasznosabb szükségesebb hivatalos foglalatosságaidban ön magadat akadályoztassad. E végre adakoznak a keresztény hivek a gyülekezetnek köz tárába; ebből te is, mind többi segéd társaid vegyed fogadd el élelmedet. Ugyan is senki azok közzül, kik hadi szolgálatra lekötelezik magokat, nem avatja magát művészséggel vagy kereskedésnek űzésébe, hogy élelmét megszerezhesse, hanem egyedül hivatalos hadi szolgálatja után lát, hogy vezérje s a hadi tiszték előtt betsületet valljon; de azért a néki kiszabott rend szerint járó havibért elfogadja, mellyet azok fizetnek, kiknek hasznokra viseli a fegyvert. Hasonlóképen az egygyházi tanitónak is szükséges élelmét tartoznak kiszolgáltatni azok, kiknek lelki örök boldogulásjok végett fáradozik; de meg is kívánhatják: hogy egyedül hivatalával foglalatoskodjék. — A kik jutalomkoszorúért (amint akkor nevezetes játékhelyeken szokás vala) küszködnek, kötelesek a megállapított szabályokhoz magokat alkalmaztatni; a püspök is szüntelen foglalatosságai lévén főpásztori hivatalával egészen annak szentelje minden üdejét erejét, és úgy érdemesitse magát mind a hivektől járandó élelemre, mind a mennyei boldog halhatatlanságnak elhervadhatatlan koszorújára. — A szántóvető embernek kötelessége földjét szorgalmasan megművelni, de aratásából első is veszi táplálását; hasonlóképen illik, hogy a hivek egygyházi tanítóiknak táplálásjokról kiváltképen gondoskodjanak, hogy ők ezen akadálytól megmenekedvén szabadon teljes figyelmetes-

séggel és szivreható buzgósággal hinthessék vehessék az Isten igejét a keresztény vallástudományt a lelki felügyelésük alá bízott híveknek elméikbe szíveikbe. Azért óhajtom, úgymond az apostol, hogy ezeket úgy, amint kell, magyarázzad, tanátsomon megnyúgodjál, és tökéletesen értsed és teljesítsed mind azokat, melyek hivatalodhoz tartoznak.

8. 9: Valamikor hivatalod miatt szenvedned kell; juttasd eszedbe: hogy ama már az első embereknek ígért nagy Üdvözítőnek szolgálj, ki, Dávid nemzetségéből véén származását testjére nézve, ugyan azt megöletése után feltámasztá, kinek tanítását én hirdetem még bilintseimben is, melyeket érette szívesen hordozok.

11: Róm. VI. 2., - 5. VII. 4. VIII. 10. 11. szerint: ha e földön az egész emberi nemzet bűneiért meghalt Krisztussal meghalunk a vétkeknek és vétkes kívánságoknak, Krisztussal fogunk öröké a mennyei boldogságban is élni.

13: Ha azok közül, kik a keresztény vallásra hivatattak, és megtértek, többen attól elállnak is, következképen az örök boldogságból kizáratatnak; Isten nem oka: Ki csak az állhatatosoknak rendelés és ígéré a mennyei örökséget, és ezt nekik változhatatlan természetje igazmondósága szerint meg is adja. Tehát ámbár az emberek feltételeikben ingadoznak változnak, Isten mindazonáltal változhatatlan marad.

14: Azon keresztények, kik a Krisztus tanítása felől egymás között versengenek, a Krisztusnak megvetését nyilatkoztatják, és egyéb hittársaiknak a vallásban ingadozásra okot szolgáltatnak. — Azonban itt nintsen a már meghasonlott és külön vált ámbár keresztény nevezetet viselő felekezetekről szó, kiknek ellenvetéseikre szükségképen felelni kell. Ezen intés csak az egygy igaz anyaszentegyháznak tagjait illeti; kik között a szabadon folytatott vallásos versengések a vallásos hasonlásokra és szakadásokra utat nyitnak.

18: Némelyek a meghalt testeknek feltámasztásjokat lehetetlennek vélvén azt vitaták: hogy a keresztény vallásnak a feltámasztásról szóló ágazatját csak erköltsiképen kell érteni, így pedig ez már végbement: mivel az emberi nemzet előbbi vétkes halálából felköltetett, és az erköltsi tökéletességre szentségre életre bátorságosan és hathatósan vezéreltetik Kor. 1. XV. 12.

19: Azonban, ha mindjárt üdőről üdőre többen elszakadnak is a keresztény anyaszentegyházról, annak még is egész felforgatása soha sem fog következni; mert az Úr Jézus Krisztus, ki anyaszentegyházának világ végéig állandóságát megígéré, jól ismeri mind azokat: kik állhatatosan földi életjök' megszűnéséig a keresztény anyaszentegyháznak tagjai megmaradnak, jó erköltsű életet folytatnak, és így örök üdvösséget nyernek. Ugyan azért valakik meghasonlanak, elszakadnak a Krisztus' anyaszentegyházától, vagy abban maradván gonosz erköltsaik által tsak másokat botrántoztatnak, ezek nem foglaltatnak azon számban: mellyre nézve az anyaszentegyháznak állandónak kelletik lennie; az ilyeneknek elmenetelök, elválásjok az Úr Jézus' ígértjének akadályt nem vet. — — A nagy épületek' főalapkövére hajdan is szokás vala emlékezetül valamit jegyezni; innét költsünöztetett hasonlatosság az anyaszentegyházra alkalmaztatik.

20. 21: Mivel az előbbi versnek végzetjén igaz kereszténytől kívántatik: hogy minden gonosszágtól tartóztassa magát; kérdés támasztathatott volna: valljon a gonosz erköltsű keresztények tartoznak-e a keresztény anyaszentegyházhoz? Pál a kérdésnek elmellőzésével arra feleletül egygy nagy épületről hoz elő hasonlatosságot, az alkalmaztatást az olvasóra bizván. Tudniillik: valamint egygy nagy épületben különféle feljebb és kissebb betsű szerből készültt, diszesebb és alábbvaló, jelesebb nemesebb ismét tsekélyebb, mások' szemei előtt elrejteteni szokott használasra szolgáló eszközök találtnak, és abban egygyütt meghagyatnak: úgy a keresztény anyaszentegyházban buzgó és hideg, feddhetetlen szent és rossz erköltsű, tökéletes meggyőződésű és képmutató emberek vagynak, de senki egyedül erköltsi hibája miatt az anyaszentegyháznak tagja lenni meg nem szűnik. Azonban szerentsés az, a ki a gyalázatos viseletű keresztények' vétkeiket távoztatja, s azon ügyekszik: hogy az Isten' épületjében a legbetsebb diszesebb, egészen Istennek ditsőséget, és hittársainak boldogságát előmozdító edények eszközök közé számláltassék. Illyen jeles nemes hasznú edények eszközök légyenek kiváltképen az egygházi előljárók; kiknek hogyan kellessék bänniök a hibás keresztényekkel jobbulásjok' eszközlése végett? a 24, - 26 versekben előadatik.

22. 23: Hogy Timotens fiatalabb korának tüze által magát el ne ragadtassa tudományosságának, mellyel a más valláshoz tartozó de tsak költött haszontalan kérdéseket támasztó böltelkedők kérkedének, mutogatására, s így a vallásnak későbbre ártalmas veszekedéseknek nevelésére önnön tekintetje által is okot ne szolgáltatson: a keresztény okos önmérséklésre is figyelmeztetik. Valamint az ó szövetségben Joel. II. 32. egygy igaz Istent imádni, vagy Istennek nevét segítségül hini, egygyet tet; úgy az új szövetségben: az Úrnak a Krisztusnak nevét segítségül hini, annyit téssen, mint igaz kereszténynek lenni.

Világosító Hivatkozások.

1: Tim. 1. I. 2. — — 2: Tim. 1. III. 2, -13. — — 8: Mát. I. 1, -16. — Mát. XXVIII. 1, -15. — — 9: AT. XXVIII. 16. 23. 24. 30. 31. — Filip. IV. 22. — — 10: Kol. I. 24. — — 12: Mát. X. 33. — Márk. VIII. 38. — — 13: Róm. III. 3. 4. — — 14: Tim. 1. VI. 4. 5. — — 16: Tim. 1. I. 4. IV. 7. — — 17: Tim. 1. I. 20. — — 18: Tim. 1. VI. 21. — — 19: Mós. 4. XVI. 5. 26. — Mát. VII. 21. 23. — — 20: Róm. IX. 21. — — 22: Kor. 1. I. 2. — Tim. 1. VI. 11. 12. — — 23: Tit. III. 9. — — 24: Tim. 1. III. 2. — — 25: Kor. 2. X. 1.

III. R É S Z.

A tévelygéseket hintegető tsábitóknak vétkeik előszámíttatnak; a régi tanítás mellett kell maradni; a szent írás' olvasása felette hasznos.

1. Ezt pedig jegyezd meg magadnak: hogy az utolsó napokban veszedelmes üdők fognak következni. 2. Mert az emberek *számosan gonoszok* lesznek; *tudniülük*: ön magokat szeretők, fösvények, fennhéjzások, kevélyek, ká-

romkodók, szüléiknek engedetlenek, hálaadatlanok, tisztátalanok, 3. Szeretet és ígérethiység nélkül valók, betstenítők, mértékletlenek, kegyetlenek, a jót nem kedvellők, 4. Árrúlok, vakmerők, felfuvalkodtak, a testi gyönyöröknek inkább mint Isten' szeretői, 5. Az ájtatosságnak álortzáját mutogatván ugyan, de annak hathatóságát megvetvén. Ezeket is kerüld. 6. Ezek közül valók azok; kik mások' háznépök közé bészinlik magokat, ahol vétkekkel terheltt, és különbféle kívánságoktól elragadtatott aszszonykákat megkerítvén magokkal eltsalnak; 7. Kik mindég tanulnak, de soha az igasságnak ismértjére el nem juthatnak. 8. Miképen pediglen Jannes és Jambres Mósesnek ellene állottanak; úgy ellenkeznek ezek is az igassággal megvesztegetett elméjü, és megvetett hitü emberek lévén. 9. De nem nagy előmenetelök lészen; mert esztelenségök mindenki előtt ki fog nyilvánodni, valamint amazokkal is történék. 10. Te pedig megérttetted az én tanításomat, életrendemet, ügyekezetemet, hitemet, szelidségemet, szeretetemet, békéséges türesemet, 11. Üldözéseimet, szenvedéseimet, mellyek rajtam történtek Antiókiában Ikoniumban Lisztrában; minémü háborúságokat kell vala itt kiállanom? és mindekből kiszabadítot engem az Úr. 12. Szinte így pedig fognak üldözést szenvedni mindnyájan a kik a Jézus Krisztus' tanítása szerént ájtatosan élni iparkodnak. 13. A gonosz és hitető emberek pedig mindég rosszszabbak lesznek; másokat is megtsalnak, magok is megtsalatatnak. 14. Te pedig állhatatosan ragaszkodjál azokhoz; amiket tanúltál, és a miknek hirdetésök rád bizatatók, tudván, kitől tanúltad légyen? 15. És mivelhogy gyermekségedtől fogva a szent írások' tanulásával foglalatoskodól; mellyekből az üdvösségnek elnyerésére vezérő bőséget meríthetz a Krisztus Jézusban való hitnek általa. 16. Mert minden amaz Írás Istentől ihletetett, és hasznos a tanításra, a

feddésre, a jobbitásra, a jámborságban való oktatásra: 17. Hogy az Isten' embere tökéletes, és minden jóságos tselekedetre alkalmas legyen.

J e g y z e t e k.

1: Az utolsó napokon a jövődöket kell érteni, mellyek Timoteus' életjének vége felé valának következendők; mert az 5. versben nékie meghagyatik: hogy azon napokban léendő gonosz embereket távoztassa. Azonban ilyen vétkekről híres emberek minden üdőben háborgaták az anyaszentegyházat már többen már kevesebben.

7: A kik az újításoknak örülvén tévelygéseket hintegető hamis tanítók által magokat eltsábittatják, tanulnak ugyan, de alaptalan vélekedéseket képzelődéseket költeményeket; azért minden iparkodásjok mellett az igaz vallásnak ismertetjére nem juthatnak.

8: Jannes és Mambres neveik azon varázslóknak, kiket Fáraó Egiptom' királya Mós. 2. VII. 11. Móses ellen kiállított. Ezen nevek a szent írásban ugyan nem olvastatnak; de a régiektől átvett hagyományból tudva valának: amint kitetszik Jonathán' kaddéai parafrázisából Móses' említett helyére nézve, s a babiloniai Talmudnak Menachot értekezéséből, ahol szinte előhozatnak.

12. 13: Pál ugyan itt tulajdonképen az akkori és közelítő üdökről szól, mellyekben az igaz keresztények, kik a Krisztusnak tiszta tanításához ragaszkodának, és ahhoz alkalmaztaták erköltszeit, a zsidóktól, pogányoktól, tévelygőktől, és erköltstelen emberektől üldöztettek; azonban bizonyos kiterjedésben minden üdőben bételjesedik Pálnak ezen jövődölése mind az erköltsi szentségnek mind az igaz keresztény hitnek mindenkor számos oltsárlói ellenségei lévén, kik ritkán térnek eszökre, hanem Istennek kegyelmétől, mellyet megvetettek, igaz büntetésül megfoszttatván, mennél tovább élnek e földön, és mennél többektől táfoltatnak, annál gonoszabbakká válnak.

15: A zsidóknál szokás vala már a gyermekekkel megismertetni a szent írást; mivel tehát Timoteusnak anyja és nagyanyja

1. 5. zsidónék valának, ő már gyermekkorától fogva olvasá az ő szövetségi szent könyveket: melyekből sokat tanulhatot, ami a keresztény vallástanításnak könnyebb helyes megértésére előkészületül használt. Hogy itt az új szövetségi szent írásról nintsen szó, bizonyos: mert azokat Timoteus gyermekkorától fogva nem olvashatá.

16. 17: Mivel Pál kivétel nélkül azon könyvekről, melyeket a zsidók az ő üdejében — szent írás' nevezetjé alatt tisztelének, és eredeti zsidó nyelven vagy az alexandriai görög fordításban olvasának, — az előbbi versben azt bizonyítá: hogy azokból az üdvösségre vezérő böltseséget meríteni lehet; most állításának okát adja, s azt bővebben kifejti. Tudniillik, azon szent könyveknek nagy hasznú mivoltjokat származtatja az isteni ihletésből vagy is igazgatásból, melytől öszveszövetvén segítettvén és minden hibázástól megoltalmaztatván írák e könyveket szerzőik; ugyan azért, folytatja, a keresztény vallástanító is belőlök mindenféle üdvösséges tanúságokat szedegethet, melyek' előterjesztésével sok vallásbéli igasságokat fejtegethet védelmezhet, ellenkező tévelygéseket megzáfolhat, bűnösöket a megtérésre nógathat, jó erkölcsű keresztényeket a tökéletességben szentségben való előmenetelre bátorithat. Pál apostolnak, ki tsodákkal erősített és azért igaz önnön vallásaként az Úr Jézus Krisztustól tanittatott azon vallástudományra, melyet hirdet, — ezen szakasznak három utolsó verseiben kimondott bizonyításából világos következés: hogy mind azon ő szövetségi könyvek, melyeket az apostolok a keresztény anyaszentegyháznak mint szent írást általadtak, és a többi vallástanítással egygyütt leghetsesebb kints gyanánt a tőlök rendelt egyházi előljáróságnak kezeiben letettek, felvigyázása alá bízta, mind isteni igazgatás alatt szerkesztettek öszve, tiszta igasságot foglalnak magokban, a hitre erkölcsre s előadásra nézve minden hibától mentek mind ezeket az isteni igazgatás ihletés magában foglalván.

Világosító Hivatkozások.

1: Tim. 1. IV. 1. — Pét. 2. III. 3. — Júd. 18. — — 2: TJ. XIII. 6. — — 5: Mát. VII. 4, 5, 20. — — 8: Mós. 2. VII. 11. — —

10: Tim. 1. IV. 6. — — 11: AT. XIII. 14. 50. XIV. 1. 5. 19. 22.
 — — 12: Mát. XVI. 24. 25. — AT. XVI. 22. — — 14: Ef. I. 1.
 — — 16: Róm. XV. 4. — Pé. 2. I. 19, -21.

IV. R É S Z.

Az egygyházi elöljárónak tanító hivataljáról. Pál közelítő testi halálát említi, és tanítja: hogy az érdemek örök boldogsággal jutalmaztatnak.

1. Azért kérlek téged az Istenre, s a mi Urunk Jézus Krisztusra, a ki megítéli az eleveneket és haltakat, midőn megjelenik országának felségével. 2. Hirdessed az ígét; utánna légy mind alkalmas mind alkalmatlan üdőben; feddj, dorgálj, ints minden szelidséggel, és bõltességgel. 3. Mert olly üdö fog következni; mellyben az igaz tudományt el nem szenvedik, hanem az õk tulajdon kívánságaik szerint viszketeg fûleiknek kellemetes tanítókat gyűjtenek magoknak; 4. És az igasságtól hallásjokat elfordítván a mesékre térnek. 5. Te pedig ébren vigyázz minden környûlményekben; tûrd békeségesen a viszontagságokat; szorgalmasan gyakorold a vallás köztanítónak hivatalát; szorgálatodnak tökéletesen eleget tégy. 6. Mert én immár megáldoztatam, és az én kimúlásomnak üdeje közel vagy. 7. Hartzomat helyesen kivívtam, futásomat elvégeztem, hitemet megtartottam. 8. A mi még hátra vagy; eltétetett én nékem az igasságnak koszorúja, mellyet megad nékem az Úr mint igaz Biró ama napon; és pedig nem tsak nékem, hanem mind azoknak is, kik örömmel várják az õ megjelenését. 9. Ügyekezzél mennél előbb hozzám jönni. Mert Démás a világnak szeretetje miatt engem elhagya, és Teszszalónikába méne. 10. Kresztzens Galátziába, Titus

Dalmátziába elutazának. 11. Lúkas egyedül vagyok velem. Márkot melléd vévén hozd el ide magaddal; mert jó hasznát veszem a szolgálatban. 12. Tikikust pedig Efezusba küldém. 13. Köntösömet, melyet Troásban Karpusnál hagyék, ide jöven hozd el a könyvekkel egygyütt; kiváltképen a hárttyákra gondod légyen. 14. Alexander rézműves sok gonoszt követet el rajtam; de az Úr megfizet neki tselekedetjei szerint. 15. Kit te is eltávoztass; mert fellelte ellene szegezé magát oktatásaimnak. 16. Első védelmem' alkalmatosságával senki sem segítet engem, hanem mindnyájan elhagyának; azonban ez ne tulajdonittassék nekik vétékül. 17. De az Úr mellém állot, és megerősítet engem: hogy én általam a vallástudományra tökéletesen oktatvának, és azt hallának minden pogány nemzetek; és megszabadúltam az oroszlánnak torkából. 18. De ezután is megőriz engem az Úr minden gonosz tselekedettől, és megtart az ő mennyei országára; kinek ditsőség örökön öröké. Amen. 19. Köszöntsd Prisztzillát, Akvilát, és Onesziforus' háznépét. 20. Erasztus Korintusban maradot; Trofimust pedig Milétomban betegen hagyám. 21. Siess a tél előtt ide jönni. Köszöntenek téged Eubulus, Pudens, Linus, és Klaudia minden atyafiakkal egygyütt. 22. Az Úr Jézus Krisztus légyen a te lelkeddel! Kegyelem veletek. Amen!

J e g y z e t e k.

1: Krisztustól fognak megítéltetni mind azok, kik második fényes megjelenése előtt meghalnak, mind pediglen azok, kik még akkor a földön élni fognak: Kor. 1. XV. 52. — Tesz. 1. IV. 15. Az az: Krisztus Urunknak ítéletjét senki sem kerülheti el, azért iránta kiki legmélyebb tiszteletfélelemmel viseltetni tartozik.

2: Alkalmatos és alkalmatlan üdőben, közmondásként annyit teszzen, mint: szakadatlanul fáradhatatlanul minden üdőben és alkalmatossággal.

5: A görögben és diákban *valláshőztanítónak* szó helyett *evangelistának* olvastatik; melly nevezettel arra figyelmezteték Timotheus: hogy valamint az előtt helyről helyre járván minden tőle kitelhető buzgósággal hirdeté az evangéliomot, úgy most is már különösen egygy gyülekezetnek püspöke lévén másokról is gondoskodni meg ne szűnjék.

6: Én nem sokára a keresztény vallásért mint áldozat fogok megöletni, testi halálomat már közelíteni látom Filip. I. 23. II. 17.

7: Pál az akkor a görögök között divatozó jutalomért vállalt testi gyakorlásokról vévén hasonlatosságot Kor. 1. IX. 24. avval batorítja magát: hogy viaskodó bajnok gyanánt hivatalának minden nehez súlyos akadályain terhein győzedelmeskedet, — mint többi társait megelőző pályafutó a fáradságot kiállván az irányhoz ditsőségesen eljutot, — földi életjének végéig, melyet már közelíteni vélt, a keresztény valláshoz ragaszkodik tántorodás nélkül.

8: A régi bajvivásnak és pályafutásnak gyakorlásában a győzők koszorúval megtiszteltettek, felékesítették; így az új szövetségi szent irásokban Jak. I. 12. — Pét. 1. V. 4. — TJ. II. 10. VI. 2. valamint e versben is az örökéltartó mennyei boldogság koronának koszorúnak neveztetik annak bizonyítására: hogy avval az eszökkel élhető keresztényekben érdemek jutalmaztatnak, azért annak megnyesésére érdemek kívántatnak. — Ama napon értetődik a feltámadásnak vagy utolsó ítéletnek napja; mellyen kinek kinek érdemei az egész emberi nemzet előtt ki fognak nyilványnodni, s az örök üdvösséget elnyerők teljes tökéletes boldogsággal nem csak lélekre hanem testre nézve is megjutalmaztatnak. Azonban, hogy az üdvözülendők' lelke mindjárt a testnek halála után nyeri mennyben jutalmát, világosan tanítja Pál Kor. 2. V. 8. — Filip. I. 23. — A kik érdemek' szerzésében nem iparkodnak, vallástalanságban erköltstelenségben folytatják földi életjüket, azok vagy nem akarnak az utolsó ítéletről gondolkodni, vagy csak félelemmel és rettegéssel emlékezhetnek róla: azért Pál csak azokat tsatolja magához, kik lelkiismeretjök által érdemeik felől megnyugtattván örömmel várják az Úr Jézusnak az ítéletre hatalmas megjelenését.

10: A magyar koronához tartozó Dalmát országban jelesen Titus Pál apostolnak kedves tanítványa hirdeté a keresztény vallást.

13: Felső köntöst vagy köpenyeget jelentő s itt használtt görög szó a siriai fordítás szerint könyvtartót tokot tarisznyát táskát is tészén; melly értelmet ide illőbbnek mutatja a könyveknek és jegyzésekre szolgáló bőrhártyáknak (mivel még akkor a rongyokból való papirosnak készítése fel nem találtatott) mindjárt nyomon megemlítésök.

16. 17: A rómaiaknál szokás vala azokat, kik elkövetett vétkeik miatt halálra ítéltettek, számos néző nép előtt orozslánoknak vetni, midőn a vad állatokkal való játékok tartattak. Illyen alkalmatossággal vonatott kérdőre Pál is: hogy a vadaktól elszaggattassék. Azonban, ámbár a római keresztény gyülekezetből senki sem mérészlet védelmére kiállani, segédtársai pedig akkor épen Rómán kívül foglalatoskodának, Krisztustól bátorittatván olly hatatosan oltalmazá magát Pál: hogy az alatt elmúlván ezen játék' üdeje az orozslánok' fogaitól megszabadult. Tovább, mivel azon játékokra több tartományokból gyülenek öszve Rómában pogányok, ezek feleletjeit és védelmezésére mondott beszédjeit hallván azoknak, és szenvedése mellett állhatatosságának hírét mindenfelé elterjeszték.

18: Nem mondja Pál: hogy földi életjének minden veszedelméből fog megmenttetni, ez ellenkeznék a 6. verssel; hanem hogy minden gonosz tselekedettől vagy is a keresztény vallással és apostoli hivatalával ellenkező ingadozástól hivatalségtől Istennek kegyelme által földi életjének végéig meg fog őriztetni. Amint ez úgy is történt.

Világosító Hivatkozások.

- 1: AT. X. 42. XVII. 31. — — 2: Iz. LVIII. 1. — — 3: Tim. 1. V. 1, -3. — — 4: Tim. 1. I. 4. — — 7: AT. XX. 24. — — 8: Mát. XXV. 31. 46. — — 10: Kol. IV. 14. — — 12: AT. XX. 4. — Ef. VI. 21. — — 14: Tim. 1. I. 20. — — 16: Lúk. XXIII. 34. — — 19: AT. XVIII. 2.
-

SZENT PÁL APOSTOLNAK

Titushoz írt

levele.

E l ő s z ó.

Titus Gal. II. 3. pogány szüléktől vévén származását, a mióta Pál apostol által I. 4. megtérítették, hiv útítársa vala. Korintusba küldeték Kor. 2. VII. 5. azon segedelem-pénznek beszédésére, mellyet Pál a jerusalemi szűkölködő hivek' felsegítésére kívánt vala. Pállal felméne Jerusalembé, midőn az apostol megtérése után másodszor ott Gal. II. 1. megjelenék. Rómában is meglátogató Pált, a honnat Dalmát országba küldetett Tim. 2. IV. 10.

Kréta most Kandia szigetben, még minekelőtte Pál oda jöve, már ismerek a keresztény vallást; mivel lakósai közül többen jelen valának Jerusalemben AT. II. 11., midőn az apostolok a Szent Léleknek nyerék tsodálatos ajándékait, és Péter első hathatós beszédjét nagy sokasághoz mondá. Pál ugyan már római első fogsága előtt oda útazásában AT. XXVII. 7,-9. 21. több fogolytársaival egygyütt Kréta' szigetjére kiszállot, és hosszabb üdeig ott mulatot; de hogy ott a lakósokat a keresztény vallásra tanította volna, Lúkás nem említi. Azért római első fogsága után alapítot

itt Pál keresztény gyülekezetet Kr. 65. esztendőben; melly fáradozásának tökéletesítésére I. 5. hátra hagyá Titust, kihez hivatalának annál bátorságosabb és foganatosabb folytathatása és teljesíthetése végett e kormányrendszá-
bást magában foglaló levelet Nikopolis városnak tájékról írá, bővebb értekezésnek okáért az említett városba, ahol a közelitő telet akará töltetni III. 12. magához meghíván ötet.

A levelnek tartalma következő: Pál köszönti Titust, — magyarázza apostoli hivatalának irányát, — előterjeszti az egygyházi előjárókban megkivántt tulajdonságokat, és különbféle korú keresztényeknek jelesen a szolgáltnak uraik iránt kötelességeiket, — ajánlja, és sürgeti a polgári előjárók iránt a szoros engedelmességet, és minden ember iránt kémellő szelidséget, — tanítja a keresztségnek hathatóságát, — tiltja a vallásos versengéseket, — két tanítót ajánl Titus' szivességébe, ötöt pedig Nikopolis városába meghívja.

I. R É S Z.

Az egygyházi tisztriselőkben meghívántt tulajdonságokról.

1. Pál Istennek szolgálja a Jézus Krisztusnak pedig apostola, hogy az Isten' választottjainak hitjüket, és az isteni tiszteletre vezérlő igasság' ismertetjét terjeszsze; 2. Az örök életnek reménységére, mellyet igére a hazudni nem tudó Isten örök üdőknek előtte; 3. Megjelenté pedig az elrendeltt üdőben amaz ő beszédjét a tanítás által; melly ép ráb bizatott a mi Üdvözítő Istenünknek parantsolatja szerént. 4. Titusnak a közös egyenlő hit szerént igaz fiamnak kegyelem irgalmasság hűkeség az Atya Istentől és az Úr Jé-

zus Krisztustól a mi Üdvözítőnktől! 5. Ezen oknál fogva hagyálak téged Krétában; hogy, amik hátra maradának, eligazítsad, és városonként rendelj egygyházi tisztviselőket, miképen én néked elődbe adám. 6. Tudniillik: ha olyan találkozok, a ki feddhetetlen, csak egygy feleségnek volt férje, kinek istenfélő keresztény, parázñaságról nem vádolt, se nem engedetlen gyermekei vagynak. 7. Mert a püspöknek mint Isten' tisztviselőjének kelletik lennie: vétek nélkül valónak, nem kevélynek, nem haragosnak, nem részegesnek, nem verekedőnek, nem rút nyereség' kívánójának; 8. Hanem vendégszeretőnek, kegyesnek, józannak, igasságosnak, szentnek, mértékletesnek; 9. Az általvett tanításhoz és hiv beszédhez ragaszkodónak: hogy az üdvösséges tudomány által inthesse is hallgatóit, az ellenmondókat is megtzáfolhassa. 10. Mert vagynak sok engedetlenek, hiábavaló beszédűek, és elmék' elámitói; főképen azok közül, kik a környűlmetelésből megtérének. 11. Kiknek szájakat bédugni szükséges; mivel egész háznépeket megzavarnak tanítván, amiket nem kellene; rút nyereségnek miatta. 12. Már hajdan mondá egygy közülök az ők tulajdon böltsők: A krétaiak mindég hazugok, gonosz állatok, rest hasak. 13. Ezen bizonyágtétel igaz. Azért feddjed őket kéméllés nélkül; hogy az igaz hitben épek legyenek. 14. Nem figyelmeztvén a zsidós mesékre, s az igasságot megvető emberek' parantsolatjaira. 15. Mindenek tiszták a tisztáknak; de a megfertőztetteknek, és hitetleneknek semmi nem tiszta, hanem megfertőztetett azoknak mind elméjük mind lelkiüsméretjük. 16. Vallják ugyan, hogy isméri az Istent; de tselekedettel tagadják: mivelhogy útálatosok, hitetlenek, és minden jó tselekedetre tehetetlenek.

J e g y z e t e k.

1: Isten' választottjainak hitjök — a keresztény hit, mellyel az Istennek kegyelmességéből üdvözülendők igaznak vallják, amit az Úr Jézus Krisztus kijelentet.

5: Azért hagyatott Titus Krétában, hogy azt, amit Pál maga a kiszabott üdőben helyes rendbe nem hozhatot, hasznosan elintézzé. Az egygyházi előljárók itt, mivel több külön városokról gyülekezetekről vagyron szó, és nyomon mindjárt a püspökökben megkívánt tulajdonságok előszámíttatnak, szélesebb értelemben presbitereknek neveztetnek ezen nevezetben püspökök és papok foglaltatván. — Ezen egygyházi tisztviselőket szentelni a püspöki hivatalhoz, mellyet Titus mint a püspököknek is választásjok-ra és felszentelésökre meghatalmazott szükségképen viselt, különösen tartozik.

12: Ezen mondás, mellyet a krétai nép felől Kalimakus Ovidius Polibius könyvszerzők is említenek, Epimenides krétai költőnek, ki Valerius Maximus és Plinius szerint bölts Szolonnak üdejében élt, az istenek' jövendöléseiről irtt könyvéből hozatik fel, amint szent Epifanius és Hieronimus, — ismét Szokrates és Nitzeforus keresztény írók bizonyítják. De Epimenidesnek érintett munkája már elveszet. Kréta szigetjének lakósi hajlandók valának a hazudozásra, vad állatok gyanúnt ragadományból rablásból fosztásból lopásból tsalásból szerettek élni, kerülék a munkát, és tsak testhizlalással torokásztatással szokták vala tölteni napjaikat; azért az igen szolid nyájás emlékoztatéseknak szólitásoknak kéréseknek intéseknek rájok mint egészen testté váltt emberekre nézve semmi hasznok foganatjok nem lehetet, hanem erősebb keményebb megrémitő dorgálások fenyegetések kényszerítések valának jobbításjokra és zabolázásjokra szükségeseek. Pál ismervén természetjüket, abhoz alkalmaztatá Titusnak adott utasítását. — Epimenides pogány költő a görögben prófétának ugyan neveztetik könyvének tárgyára nézve; de a pogány krétaiak' prófétájának mondatik, mivel ők annak lenni vélték, tartották, és mivel a régieknél a költők lángeszökre, és feltüzesedésekre nézve jövendölő névvel is megiszteltettek.

15: A kik a keresztény vallás által megigazúlnak, Istentől bűneik' bocsánatját nyerik, a kárhozattól megszabadúlnak; azok a Móses' törvényében megtiltott étkekkel való élés által meg nem fertőztetethetnek, annak miatta büntetéstől nem félhetnek. Ellenben azok, — kik a hitetlenségben megáltkodnak, a keresztény vallást befogadni követni nem akarják, vétkekbe elmerülnek, — akar a Móses' törvényében tiltott eledelektől magokat tartóztassák akar nem, mindegygy, az isteni kegyelemnek megvetése, elméjük' kevélysége, szívök' megvesztegettsége, erköltsaik' elgonoszulása miatt az isteni Szentség Igasság előtt kedvesek nem lehetnek, szünetlen a megfertőztetésnek állapotjában hevernek, és azért, amint a következő versben mondatik, olly jóságos tselekedeteknek, mellyek Istentől természetfeletti örök boldogsággal jutalmaztatnak, végbevitelökre nem alkalmasok.

Világosító Hivatkozások.

2: AT. XVI. 25. 26. — Róm. XV. 26. — — 3: AT. IX. 6. 15. XX. 24. — — 5: AT. XIV. 23. — — 6: Tim. 1. III. 2, - 5. 12. — — 7: Tim. 1. II. 3. 5. — — 9: Tim. 2. III. 15. — — 10: Gal. I. 6. 7. — Tim. 2. II. 18. — — 11: Tim. 1. IV. 3. 8. VI. 5. — — 13: Tim. 2. IV. 2. — — 14: AT. XV. 1. — Tim. 1. I. 4. IV. 3. — — 15: Róm. XIV. 20. 23. — — 16: Tim. 2. III. 2, - 5.

II. R É S Z.

Mindenkorú keresztényeknek némelly kötelességeik előszámlittatnak; általjában pedig a szent és feddhetetlen élet ajánltatik.

1. Te pedig azokat szóljad; a mellyek illenek a tiszta vallástudományhoz. 2. Úgymint: hogy a vén emberek józanok, tisztességesek, okosok, a hitben szeretetben türes-

ben tökéletesek legyenek. **3.** Hasonlóképen; hogy az öreg aszszonyok a keresztény vallás' szentségével egygyező öltözetet hordozzanak, ne legyenek szitkozódók, sok borivással ne töltsék az üdőt, másokat jóra tanítsanak; **4.** Különösen böltéségre tanítsák a menyetskéket: hogy ezek férjeiket és gyermekeiket szeressék; **5.** Mértékletesek, minden fajtalanságtól tiszták, otthonnülők, jószívűek, férjeiknek engedelmesek legyenek; hogy az Istentől kijelentett vallás ne szidalmaztassék. **6.** Az ifiakat is intsed: hogy legyenek mértékletesek. **7.** Minden jóságos tselekedetekben önnön magad szolgálj tükörképül; a vallástudományban tökéleteséget és megérttséggel egygybekötött méltóságot nyilatkoztass; **8.** Tanításod okos és feddhetetlen légyen; hogy az, a ki ellenünk feláll, megszegyenüljön nem tudván rosszat bizonyítani felőlünk. **9.** A szolgálakat intsed; hogy az ők uraiknak engedelmeskedjenek, azoknak mindenekben kedvöket keressék, nekik ne felelgessenek; **10.** Semmiben meg ne tsalják őket, hanem mindenben a legnagyobb hivséget tapasztaltassák: hogy a mi Üdvözítő Istenünk' tanításának minden tselekedetjeikkel betsületet szerezzenek. **11.** Mert az Istennek üdvözítő kegyelme minden embernek megjelenék; **12.** Melly arra oktat minket: hogy megtagadván a vallástalanságot és a világi hivságokat józanon, és tökéletesen, és ájtatosan éljünk e jelen világon, **13.** Várván ama böl dog reménységnek teljesedését, és ama nagy Istennek, és a mi Üdvözítőnknek a Jézus Krisztusnak ditsőséges megjelenését. **14.** A ki önnön magát feláldozá mi érettünk: hogy minket megváltana minden hamisságtól, és a vétektől tiszta különös népet szerezne magának, melly a jóságos tselekedeteknek gyakorlásjokban buzgóskodnék. **15.** Ezeket szóljad, és ezekre nézve ints és fenýíts minden hatalommal, Senki ne mérészeljen téged megvetni.

J e g y z e t e k.

3: Az egygyházi templomi gyülekezetekben ugyan nem vala szabad aszszonyoknak oktató beszédeket tartani; de külön házakban a fiatalabb fejérszemélyeket a keresztény vallásra tanítani a koros aszszonyok kötelesek valának, és kiváltképen azok, kik Tim. 1. V. 3. a gyülekezetnek köztárából nyerek élelmöket.

10: A keresztény vallás a polgári függésben rendben tartozásokban öszvekötésekben változást nem tön; tehát: mivel akkor a szolgák' állapotja felette terhes vala, hogy a keresztény vallásra tértt szolgák a hallott tanításnak bal magyarázásából magokat mint Krisztus' testjének tagjait, Istennek fogadott fiait mennyországának örökösit uraik' igájának hordozásától szabadaknak ne véljék, — ez által a polgári társaságban zavarodás ne okoztassék, — a pogány uraknak okjuk ne légyen a keresztény vallás ellen, mint a polgári társaságra nézve ártalmas és néplázzasztó tudomány ellen panaszolni; Pál apostol különösen sürgeté a szolgáknak uraik iránt állhatatos hiveségöket és szoros engedelmességöket.

11: Véneket ifiakat, férjfiakat aszszonyokat, szabadosokat szolgákat egyiránt kell keresztény kötelességeikre oktatni: mivel az örök bódogságra vezérlő keresztény vallás, melly az ó törvénynek üdeje alatt homályba boritva vala, minden embernek személyválogatás nélkül hasznára mint a fényes nap az evangéliomnak kihirdetése által feltetszet.

15: Hibáz az egygyházi előljáró, ha a keresztény vallástaniásnak magokat ellenszegezö, másokat erköltstelenségök által botránkoztató hiveket nem dorgálja, nem bünteti s így ezen ártalmas engedelkenysége elnézése által, hivatalának megvetésére okot szolgáltat; holott hatalma vagyon nem ugyan testi erőszakos de lelki büntetésekkel fenyíteni a nyakasokat, tudniillik: a gyülekezetben való megdorgálás, az oltári szentségnek vételétől üdeigleni eltiltás, bizonyos jó tselekedeteknek imádságának bójtnak adakozásnak meghagyásjuk, a feloldozásnak elhalasztása, végre az anyaszentegyházból a következő valóságos jobbulásig kirekesztés által.

Világosító Hivatkozások.

1: Tim. 2. I. 13. — — 2: Tim. 1. III. 2. — — 4. 5: Pét. 1. II. 12. III. 1, - 4. — — 7: Filip. III. 17. — Tesz. 1. I. 7. — Tim. 1. I. 4. — 2. II. 23. — Pét. 1. V. 3. — — 8: Pét. 1. II. 12. — — 9: Ef. VI. 5. — Kol. III. 22. — Tim. 1. VI. 1. — Pét. 1. II. 18. — — 10: Kor. 1. VII. 20. 21. — — 11: Ján. III. 16. — AT. II. 17. — Tim. 1. II. 4. — — 13: Filip. I. 6. III. 20. — Tesz. 1. IV. 14. 16. 17. V. 25. — 2. I. 7, - 9. — — 14: Ján. X. 18. — Róm. III. 25. — Gal. I. 4. — — 15: Tim. 1. IV. 12.

III. R É S Z.

A fejedelmeknek engedelmeskedni, a hittől elszakadott embert, a mennyire lehet, kerülni kell. Az Isten' kegyelme által üdvözülünk. A szent keresztség által nyeretik a megigazulás.

1. Intsed őket: hogy a fejedelmeknek és hatalmasságoknak alájok vetvén magokat engedelmeskedjenek, és mindig minden jó tselekedetnek gyors teljesítésére készek legyenek; 2. Senkit ne szidalmazzanak; a veszekedéstől idegenek, és tsendesek legyenek; minden emberekhez minden szelidséggel viseltessenek. 3. Mert mi is valánk az előtt esztelenek, hitetlenek, tévelygők, különbféle tiltott kívánságoknak és gyönyörűségeknek szolgáik, gonoszságban és irigységben élők, gyűlöletesek és egymást gyűlölők. 4. De minekutánna a mi Üdvözítő Istenünknek kegyelmessége s az emberekhez való szeretetje megjelenék; 5. Nem az igasságnak tselekedeteiből, mellyeket mi végbevittünk, hanem az ő irgalmasságából üdvözíte minket az újonnan születésnek ferdője s a Szent Lélektől származó

megújításnak általa; 6. Kit kiönté ránk bőségesen a Jézus Krisztusnak a mi Üdvözítőnknek általa. 7. Hogy az ő kegyelméből megigazulván reménységünk szerint az örök életnek örökös légyünk. 8. Igaz beszéd ez; és kívánom, hogy ezek felől meggyőződést szerezzenek a hiveknek; hogy az Istenben hívők jó tselekedetekkel diszeskedni ügyekezzenek: mert ezek ditséretesek és hasznosok az embereknek. 9. A balgatag kérdéseket pedig, és nemzetségek' sorozásait, és az ó törvény felett való versengéseket, és tusakodásokat megtiltsad: mert haszontalanok és hiábavalók. 10. Az eretnek embert egygy vagy két intés után kerüld; 11. Tudván, hogy az illetén elfordult *eltökélett akarattól* vétkezik, és önnön maga által kárhoztattatik. 12. Mikor Artemást vagy Tikikust hozzád elküldöm; siess hozzám jönni Nikopolisba: mivel ott szándékozom telelni. 13. Zénást a törvénytudót, és Apollót a szükségesekkel szorgalmatosan felkészülve küld előre; hogy az úton valamiben fogyatkozást ne szenvedjenek. 14. Tanuljanak pedig a mi általunk megtérített hivek is az adakozásnak jó tselekedeteivel, midőn némellyek' szükségére megkívánja, használni; hogy gyümöltstelenek ne maradjanak. 15. Köszöntenek téged mindenek, kik velem vagynak. Köszöntsd hittársainkat, kik minket szeretnek. Kegyelem veletek mindnyájotokkal. Amen.

J e g y z e t e k.

3: Mind zsidók mind pogányok az Úr Jézus Krisztus által kijelentett és előterjesztett vallásnak kihirdetése előtt az erköltselemben egészen elmerülve, Istennek kedvező jótéteményeire érdemetlenek, az isteni szentség igasságosság előtt csak a gyűlöletnek fenyegetésnek tárgyai valának Róm. I. II. III.

5. 6: Az újjászületésnek ferdőjén megmosásán nem lehet egyebet érteni mint a keresztséget Mát. XXVIII. 19. — Ján. III 3.

5. — Ef. V. 26. szerint; mellynek itt, mint az isteni Irgalmasságtól a végre választott eszköznek tulajdonittatik az abban részesülő embernek megigazulása, megszentelése, egész megújulása a Szent Léleknek kegyelme által. Ezen a szent keresztségben nyert megigazulásnak következményei mind azon számtalan kegyelmek, mellyeket a keresztyének a többi szentségek' felvételekor és gyakorlásakor, és imádságaik által egész földi életjökben Istentől nyernek, mellyekhez az apostolok' üdejében még a rendkívüli külső ajándékok is járulának; azért mondja az apostol: hogy a Szent Léleknek kegyelmei a keresztyénekre az Úr Jézus Krisztusnak érdemeire tekintve bőséges mértékkel kiönttetnek.

10. 11: Azon embert, ki a keresztyén tiszta eredeti vallástannitástól elhajol, és avval ellenkező tévelygéseket hinteget más vallástársaságot AT. V. 17. felállítani szándékozván, többször intsed; de ha többször újított intéseidre is feltételéről le nem mond, az anyaszentegyházat háborgatni meg nem szűnik, azután kerül: mert az olyan ember már eltökélett gonoszságból nyughatatlankodik, okokra nem hajt, nem ügyel, sőt maga is általlátja hibáját, de attól más tekintetekből elállani nem akar, és így rája nézve további intések haszontalanok.

12: Nikopolis Epirus tartománynak városa magyarul győzedelem' városa úgy neveztetik Augusztus római tsászártól azon győzedelemnek emlékeztetjére, mellyet Antonius és Kleopatra ellen Ak-tizium mellett nyert.

Világosító Hivatkozások.

1: Róm. XIII. 1. 2. — Pét. 1. II. 13, -15. — — 2: Filip. IV. 5. — Zsid. XII. 14. — — 3: Kor. 1. VI. 9, -11. — Ef. II. 1, -3. — — 4: Ján. III. 16. — — 5: Ef. II. 8. 9. — Tim. 2. I. 9. — — 6: Jóel. III. 1. — AT. II. 1. 4. — — 7: Róm. VIII. 16. 17. — — 9: Tim. 1. I. 4. IV. 7. — 2. II. 23. — — 10: Mát. XVIII. 15, -17. — — 12: Ef. VI. 21. — — 13: AT. XVIII. 24, -28.

SZENT PÁL APOSTOLNAK

Filemonhoz írtt

levele.

E l ő s z ó.

Filemon Koloszsza' városának lakója vala; mert Pálnak a koloszszaei keresztény gyülekezethez küldött levelében IV. 9. 17. mind Oneszimus Filemonnak elszökött szolgája Koloszszeből valónak, mind Arkippus, ki a jelen levelben köszönttetik, a koloszszaei gyülekezetben egygyházi előljárónak lenni bizonyíttatik. Filemon tetszetős vagyonnal értékkel birt: mivel tulajdon olly tágas épületje vala Koloszszeben, hogy abban az istemi köz tisztelet tarttatnék a keresztény gyülekezettől; mivel 5. 7. v. ditsértetik bőkezű szeretje, mellyel számos szűkölködő keresztényeket segiteni szokott vala, és 22. v. házánál Pál magának kér szállást adatni. Az apostol ugyan egygyütt munkálkodó társának tiszteli Filemont, de abból még nem lehet püspöki hivatalát következtetni: mert a koloszszaiakhoz írtt levelében ötet nem emliti, ámbár Arkippusról emlékezik; mert ha püspök let volna, felesleges szükségtelen völt volna annyi különféle okokat felhozni s esedezni a végett: hogy Oneszimus elszökött de már keresztény szolgáját büntetés nélkül kegyelembe visszafogadja; mert bátor sok indító okok emlittetnek,

Filemonnak még is püspöki vagy egygyházi hivatala, melly ezen botsánataást kívánta volna, szóval sem érinttetik. Valóban az, a ki az anyaszentegyház' zsengejében olly tiszteletet a keresztény vallás iránt, annyi szivességet a keresztény hivek iránt bizonyítot, érdemes vala az egygyütt munkálkodó atyafinak nevezetjére, ha mindjárt egygyházi hivatalt nem viselt is. Azonban, hogy Filemont Pál térítette a keresztény vallásra elégségesen kifejeztetik 19.v. ama emlékeztetéssel: hogy Filemon önnön személyére nézve is Pálnak adósa.

Ezen egész levelnek tárgya Oneszimusz nevű szolga. Tudniillik: a megnevezett szolga urát megkárosítván tőle megszököt, és talám lelkiüsméretjének furdalásától sürgettetvén a már előtte isméretes Pál apostolt Rómában felkeresé, kitől a keresztény vallásra oktattaték, és meg is keresztelteték. Azonban, mivel ezen szolgának Rómában tovább tartóztatását Filemon balra magyarázhatta, és sérelem gyanánt vehette volna, — Pál pedig leveleiben a szolgákat uraik iránt állhatatos hívségre s engedelmességre Istennek akaratjából kötelezi, a jelen ajánló levellal Oneszimusz urához Filemonhoz viszszaaküldeték.

Mivel Pál 9. 10. v. fogságát, a 22. v. pedig közelítő kiszabadulását emliti, ezen levelet Pál római első fogságából Kr. 63. eszt. tájban írta.

Pál Filemonnak felebaráti szeretetjét ditséri; erre nézve ajánlja neki elszökött de kereszténnyé lett Oneszimusz szolgáját, kinek is botsánatot kér az általa ne talám okozott károkért kezességet vállalván.

1. Pál a Jézus Krisztusért bilintsekkel terhelve, és Timóteusz atyafitárs Filemonnak a mi szeretett segéd társunk-

nak; 2. És a szeretetre méltó Apfiának, és Arkippusnak a velünk egygyütt vitézkedő társunknak, és a te házában egygybeseregleni szokott gyülekezetnek; 3. Kegyelem néktek és békesség az Istentől a mi Atyánktól, és az Úr Jézus Krisztustól! 4. Hálákat adok az én Istenemnek, minden imádságaimban rólad megemlékezvén. 5. Mivel hallom ditsértetni a szeretetet és hitet, mellyel buzogsz az Úr Jézus és minden szentek iránt; 6. És óhajtom, hogy igen munkásnak nyilatkoztassa magát minden jó tselekedetnek bennetek lévő ismertetje szerint a te velünk közös hited a Krisztus Jézusban. 7. Valóban nagy örömet és vigasztalást szerez nekünk a te szereteted; mellyel általad atyámfia! annyi keresztényeknek szívök megvidámított. 8. Azért, jöllehet azt, ami helyes, mint Krisztusnak apostola néked parantsolhatnám erre szabadságom lévén; 9. Mindazonáltal a te szeretetedre tekintvén inkább kérni akarlak, és pediglen (amire tudom leszen figyelmed) én az öreg Pál, a ki most a Jézus Krisztusért fogságban is ülök, 10. Én esedezem néked az én lelki fiamért Oneszimusért, kit bilintseimben *megtéritvén* szülék; 11. Ki az előtt néked haszontalan vala, mostan pedig nékem is néked is hasznos; kit visszaküldök. 12. Te pedig őtet mint az én szívemet befogadjad; 13. Kit én magamnál megtartani akartam vala: hogy te helyetted szolgálna nékem a lántzokban, mellyeket az evangéliom miatt hordozok; 14. Azonban a te jóváhagyásod nélkül semmit sem akartam e tárgyban tselekedni; hogy a te jótéteményed, nem úgy, mint kényszerítésből származottnak lenni látszassék, hanem szabad akaratból történjék. 15. Mert talám azért távozott el tőled egygy keves üdöre; hogy őtet mint állandót visszafogadnád; 16. Már nem úgy, mint szolgát, hanem mint szolgánál nagyobbat, az az, mint szerelmes atyafiát, kiváltképen nékem; de még annyival inkább néked mind testi születésére, mind az Urra

nézve? 17. Ha azért engem hittársadnak tartasz; úgy fogadjad ötöt, mintha magam jönnék hozzád. 18. Ha pedig valami kárt okozot volna néked, avagy valamivel tartozik; azt én nékem számitsd bé. 19. Én Pál, imé saját kezem' írása, én lesízetem. Jöllehet mondhatnám néked: hogy te önnön magaddal is nékem adósom vagy. 20. Úgy vagyon atyámfia! én a te keresztény létednek most hasznát kívánom venni; vidámitsd meg az én szívemet az Úrban. 21. Ezeket íram néked engedelmességedben bizván, és nem kétkedvén: hogy még többet is tselekszel annál, amit kívánok. 22. Egygy úttal arra is kérlek; készíts nékem szálást; mert reménylem: hogy imádságaitokra nézve ismég visszaajándékozatom néktek. 23. Köszöntenek téged Epafrás fogolytársam a Krisztus Jézusban; 24. Márk, Arisztarkus, Démás, Lúkás segéd társaim. 25. A mi Urunk Jézus Krisztusnak kegyelme a ti lelketekkel. Amen.

J e g y z e t e k.

2: Mivel Filemon után mindjárt Apfia emlittetik, ez Filemonnak házastársa vala; kiknek a harmadik helyen köszöntött Arkippus fiok lehetet. Arkippus Koloszsében püspöki hivatalt viselt; mert úgy, mint Timoteus 2. II. 3. és Epafroditus Filip. II. 25. Páltól egygyütt vitézkedő bajtársnak neveztetik, és Kól. IV. 17. szerint ott egygyházi tisztviselő vala.

5: A szavak' rendje megtseréltetve lévén így világosabban foly: Hallván ditsértetni az Úr Jézusban hitedet, és minden keresztény hivek iránt szeretetedet.

6: Ezen vers a negyediknek folytatása mint Pál' imádságának tárgya: hogy valamint vele Filemon a keresztény hitnek vallásában egygyez, úgy ezen hitet az általa nyertt helyes isméretek szerint ezután is jóságos tselekedetek által bizonyítsa.

7: Az első indító ok, hogy Oneszimusz teljes bocsánatot nyerjen: mivel Filemon már számos keresztény hivatottat gyámolított, és viszontagságjokhoz megvigasztalt.

8: A második ok: mert Pál mint apostol Filemonnak mint kereszténynek ezen már megtért szolgának bántás nélküli visszafogadását parantsolhatná is.

9: A harmadik és negyedik ok: mivel a megszökött szolgálót könyörgő Pálnak, öregsége, s a Krisztusért most fogsága különös tekintetet és figyelmet érdemel. Ezen versnek a görögben első fele így hangzik: *A te szereteted miatt inkább kérlek olyan lévén mint az öreg Pál.* A diák fordításban pedig így olvastatik: *A te szereteted miatt inkább kérlek, mivel olyan vagy, mint az öreg Pál.* Azonban az apostol ezen okkal különös figyelmet gerjeszteni, és közbenjárásának bizonyos fogantatást szerezni kívánván, a kérést magát pedig a következő versben előadván, a feljebbi magyarság (a szándékot kimerítő, világos, és teljes értelmű).

10: Pál Oneszimust fiának nevezi mert őtet oktattván és megkeresztelvén eszközül szolgált: hogy ama pogány férjfiú lelki képen új emberré születessék; és ez a kérésnek ötödik oka.

11: Hatodszor arra figyelmeztetik Filemon: hogy megszökött szolgálója az előtt a lopásra hajlandósága, és meg nem elégedése miatt nem csak valóságos hasznot nem adott, hanem kárt is okozott; de ezután már a keresztény vallásra oktattva lévén neki is hivatásban fog szolgálni, Pálnak is a keresztény vallásnak (a mennyire tőle telik) terjesztésében már Rómában nyilatkoztatott buzgósága szerint fog használni.

12: Ezen szolgának kegyes visszafogadását úgy tekinti Pál hetedik okul, mintha ő magával történnék.

13. 14: Filemon, ki maga is szívesen szolgál Pálnak, nem vehette volna rossz néven, ha ezen szolgálója Rómában Páltól marasztalt volna; azonban a szabad választásból származó tselekedetnek lévén igaz bűne érdeme, erre nyoltzadszor most a szolgának visszaküldése által ok nyújtatik.

15: Kilencedik ok; mert Isten azért engedé meg ezen szolgának elszökését, hogy a keresztény vallásra térítettén azután urának holtig híven szolgáljon.

16: Már most Onesimus nem tsak mint köteles szolga, hanem tizedszer mint a Krisztusban hittárs atyafi tér vissza Filemon urához, kitől azért méltán keresztény botsáratot és szeretetet ígér magának.

18. 19: Még két ok emlittetik; tudniillik Pálnak készsége azon kárnak, mellyet az elszökött szolga okozot, teljes helyrepótolására, — ismét Filemonnak Pál iránt, kitől a keresztény válásra oktattaték, lekötelezése.

Ezen rövid level Pál apostolnak nemes szívét és gondolkozását, jeles felebaráti szeretetjét napfénybe helyhezteti; mivel egygy hibás rabszolgának ügyében is minden lehetséges okokat öszvefűzöt: tsak hogy megsértett urát megengesztelje. Ezen level ösztönül szolgál a keresztény mind hiveknek, mind tanítóknak: hogy azokat, kik a keresztény hitre térni szándékoznak örömmel fogadják, és azután földi állapotjuk' bódogításán is iparkodjanak.

SZENT PÁL APOSTOLNAK

a

Zsidókhoz írtt

levele.

E l ő s z ó.

Ambár ezen levelnek kezdetjén Pálnak se neve, se szokott köszöntése, mint többi leveleiben olvashatni, nem említettik; még is kételkedni nem lehet: hogy annak szerzője Pál legyen. Mert

Először: Péter leveleit 1. I. 1. — 2. III. 1. több tartományokban elszéllýedett zsidó születésű megtértt keresztényekhez küldé; úgy de Pét. 2. III. 15. 16. szerint bizonyos, hogy Pál is ugyan azon livekhez levelet írt, holott a jelen nevetlen levelen kívül más zsidókhoz intézett, és mint apostoli eredetű tiszteltt level nem találtatik: tehát ennek Páltól kellett iratnia.

Másodszor: E levelnek sok kifejezései teljesen egygyeznek Pál apostolnak többi leveleiben előfordulókkal; ilyenek: II. 2. 12. 13. és Róm. IX. 25,-27. — — III. és Gal. III. — — V. 12. 14. és Kor. 1. III. 1. 2. — — VI. 10. és Kor. 2. VIII. 4. — — XIII. 22,-24. és Tesz. 1. III. 2. 10. — — XIII. 25. és Filip. IV. 23.

Harmadszor: Pál' üdejéből szent Kelemen római püspök a korintusi gyülekezethez írtt levelében több kifejezése-

ket a zsidóknak szóló levelből, jelesen, I. 3, -9. szóról szóra hoz elő. — Alexandriai Kelemen, Origenes, Theodoretus, Euszebius, Nazianzi szent Gergely, szent Atanázus, Hieronimus, Ágoston az első négy századból, — minden törvényes egygyházi feljegyzések, mellyek a negyedik századtól fogva történtek, — és az általános bevezetésnek VIII. szakaszában említettnek, e levelet Pál apostolnak tulajdonítják. Ide járúl: hogy a görög rendtartást követő keresztény anyaszentegyház ezen levelnek apostoli eredetjét mindég hitte vallotta.

Negyedszer: E levelnek szerzője fogságáról szól, Olaszországból ír, Timoteus társát ajánlja X. 34. XIII. 19. 23. 24. Ezeket csak Pál apostolra lehet alkalmaztatni.

Mind azon felyülírás a *Hebreusokhoz* vagy is zsidókhöz, melly minden görög kéziratokban, minden régi fordításokban és szent atyáknak könyveikben olvastatik, — mind a levelnek tartalma bizonyítja: hogy e level született zsidókhöz, kik a Móses' törvényét tökéletesen érték, és a keresztény vallásra megtérésök miatt sokat szenvedének X. 34. intéztetett. Ez lehetet oka: miért Pál annak kezdetjén magát nem nevezé; tudniillik, mivel ő tulajdonképen a pogányok' térítésével foglalatoskodot, és sokan a zsidókból megtért keresztények közzül, kik a Móses' törvényét is fentartani akarák, tőle idegenek lévén, nevének mindjárt a level' homlokán szemlélése által annak olvasásától elijedtek, azt nem is olvasták vagy hallgatták volna.

E level iratott Kr. 63. eszt. mindjárt Pálnak római első fogsága után Olaszországban X. 34. XIII. 23. 24.

Mivel Pál tökéletesebben tudta a zsidó mint a görög nyelvet AT. XXII. 2. — Kor. 2. XI. 6.; zsidókhöz intéztetvén e level, hihető, hogy zsidó nyelven is iratott. Ezt világosan bizonyítják a harmadik és negyedik századból alexandriai Kelemen, Euszebius, Theodoretus, Ökumenius,

szent Hieronimus. Azonban az eredeti zsidó level eltűnt, és csak a görög fordítás használtatik a keresztény anyaszent-egygyháztól; mivel hihetőképen mindjárt elein Pálnak egyik legkedvesebb útítársa és segédje szent Lúkas által a pogányokból megtért keresztényeknek kedvökért görögre fordíttatott, és magától az apostoltól is ezen fordítás helybehagyatott. Csak ugyan Lúkasnak az Apostolok' Tselekedeti' könyvében tsinosabb görög tolla e levelben is szembetűnő, s a fordításnak nyomai látszatnak azon zsidó szavakban, melyeknek értelmök több helyeken görögül hozzáadatják.

E levelnek iránya a zsidó nemzetből megtért az új szövetségi vallás' ellenségeitől nyomtatott keresztényeket vigasztalni, a hitben erősíteni, az elszakadástól mególtalmazni. E végre figyelmeztetnek következőkre: hogy az Úr Jézus Krisztus minden angyalokat felyülhaladó isteni személy, és emberi testben az új szövetségnek Melkiszedecknél, Ábrahámnál, Mósesnél sokkal jelesebb Főkirálya, Főtanítója, Főpapja, az emberi nemzet' Üdvözítője, kinek azért, ha a legsúlyosabb büntetéstől megmenekedni, s az ígért boldog örökéttartó nyugalomba bébottsáttatni kívánunk, engedelmesskedni, kiből teljes bizodalunkat helyheztetni kötelesek vagyunk; — hogy, valamint az Úr Jézusnak papsága véres áldozatja az ő szövetségi papságnál áldozatoknál, úgy az új szövetség amaz ónál sokkal jelesebb tökéletesebb; — hogy az ő szövetségi istenfélő embereknek nyomaik szerint a hitben, minden viszontagságoknak békeséges türésökben, a jószágos tselekedetek' gyakorlásában állhatatosoknak kelletik lennünk.

I. R É S Z.

A Jézus Krisztusnak mint Isten' Fiának minden angyalokat felyülhaladó legfőbb isteni méltósága.

1. Minekutánna Isten sok rendben és sokféleképen szót volna régenten az atyáknak a próféták által; 2. Végetre e napokban szóla nekünk Fia által: kit mindenek' örökösévé rendelt, ki által e világot is teremtetten. 3. Ki, (mivelhogy az ő ditsőségének fényessége, és természetjének ábrázatja, mindent önnön hatalmának igéje által fenntartván) ő maga a bűnöktől való megtisztulást szerzé, s a magasságos mennyekben a Felségnek jobbja felől leüle, 4. Annyival felségesebb lévén az angyaloknál; mennyivel felyülhaladja örökségül vett méltósága az amazokét. 5. Mert kinek monda valaha az angyalok közzül: Én Fiam vagy te, én ma szültelek téged; és megint: Én Attya leszek ő néki, s ő Fiam lészen nekem? 6. Ismég pedig; midőn bévezeti az ő Elsőszülöttjét e föld' kerektségére, meghagyja: Imádják őtet Istennek minden angyalai. 7. Az angyalokról ugyan ez mondatik: Ki az ő angyalait szelek gyanánt, és az ő szolgálait a tűz' lángjai gyanánt használja. 8. De a Fiúról bizonyittatik: A te fejedelmi széked Isten örökön öröké; a te országodnak kormánybotja igasságnak kormánybotja. 9. Szeretted az igasságot, és gyűlölted a hamisságot; annak-okaért kent meg téged Isten, a te Istened örvendezésnek olajával fejedelem társaidnak felette. 10. És: Te Uram kezdetben a földet alapítottad, és a te kezeidnek művei az egek. 11. Azok elenyésznek, te pedig megmaradsz; mindenestől fogva mint a ruha megavúlnak; 12. És mint a köntöst egygybehajtod azokat, és elváltoznak: te pedig ugyan azon vagy, és a te esztendeid el nem fogynak. 13. Kinek pe-

dig az angyalok közzül mondotta valaha: Ülj az én jobbom felől, miglen vetem ellenségeidet lábaid alá léptsőül? 14. Avagy nem mindnyájan szolgáló lelkek-e azok, kik szolgálatra kiküldetnek azokért, kik az üdvösségnek örökösi lesznek.

J e g y z e t e k.

Általjában szükséges ezen levelnek helyes magyarázására elveket gyanánt tekinteni következőket.

a) Midőn itt is az Úr Jézus Krisztus Isten' Fiának neveztetik, ez által isteni méltósága, valóságos isteni személye fejeztetik ki: mert minden régi pátriarkáknál prófétáknál, minden angyaloknál feljebbvalónak lenni bizonyittatik; mert Istennek nevével tiszteltetik; mert isteni hatalommal és tökéletességgel birni állittatik.

b) Mivel ezen level született zsidókhoz küldeték, kik az ó szövetségi szent írásokat szorgalmasan olvasák, és Pál mint tanult farizeus jól tudta azon kifejezéseket, melyeket az akkori zsidó tudósok köz megegygyezéssel vagy betűszerént vagy ábrázolásképen, titkosan, fennebb értelemben a Messiásról, az ígért Üdvözítőről szólani vallának; nem lehet kételkednünk, hogy az apostoltól előhozott ó szövetségi szent írásnak kifejezéseit az akkori zsidók közönségesen a Messiásról értettek, másképen zsidókból megtért még gyenge keresztényeknek megnyugtatóul nem szolgáltak volna.

c) Mivel Pál Gal. I. 11. 12. magától az Úr Jézus Krisztustól oktattatott azon vallástanításra, melyet hirdetet; tökéletesen lehetünk meggyőződve a felől: hogy a tőle az ó szövetségi szent írásokból az Úr Jézus Krisztusra magyarázott kifejezéseket úgy kell értenünk.

1: Isten hajdan gyakorta akaratjának kinyilatkoztatására választott és Mós. 4. XII. 6.-8. már álomlátás, már különös jelenet, már közbevetetlen sugarlás vagy szolítás által megvilágosított férjfiak által hirdetteté az Izrael' népének rendeléseit parantolatjait.

2: Az Üdvözítőnek születéséig lefolyni kellett üdőnek végén, egygynehány esztendőnek előtte, az embereknek tisztán értelmesen teljesen eleikbe terjeszté Isten legszentebb akaratját emberi természetben e földön közöttünk megjelentt tulajdon öröktől fogva született Fia által, ki (az Atyával és Szent Lélekkel egygyütt) az egész világot teremté, ki (mint az attya' házában jószágában háznépe között az örökös) az isteni természettel egygy isteni személybe elvalthatatlanul öszveköttött emberi természetjére nézve is minden teremtményeknek Ura.

3: Ki az Atyától kezdet nélkül vévén természetjét az Isten-ségnek minden ditsőségét tökéletességét magában foglalja, s ugyan azt felséges tanítása, erkölcsi szentsége, hatalmas tsodatételei által magában mint ragyogó tükörképben, mint kinyomott kimetszett petsétben szemlélteté; ki mindenhatósága által az egész világot a megállapított rendben fentartja; ki emberi testjében szenvedett halála által isteni személyére nézve, az isteni Szentségnek Igasságnak emberi vétkek által történtt megvetését, véghetetlen betsű érdemű elégtétellel tökéletesen helyre pótolá, s azolta mint ember is az isteni természetfeletti ditsőségnek egében legfőbb isteni boldogsággal hatalommal bír.

4: Az eddig említettettek szerint az emberi testben öltözött Isten' Fia mennyben ditsőségére nézve minden angyalokat felyülhalad; móltán is, mert isteni személye' méltóságát, nem kegyelemből mint az angyalok, hanem örökségül, az Atyától kezdet nélküli születése által, az isteni természettel egygyütt veszi.

5: Az Úr Jézusról előhozott első kifejezés a II. zsoltárnak, melly egészen az Üdvözítőről szól, 7. verse; *ma* szó által legértelmesebben fejeztetik ki az örökévalóság; mivel Isten előtt nintsen múltt vagy jövődő, hanem mindég jelen üdő vagyon; azért értelme: Én Fiam vagy te, én öröktől fogva szüllek téged. A második kifejezéssel Kir. 2. VII. 14. Isten Nútán proféta által Dávid fiának Salomonnak különös oltalmát igéré; de mivel ott egygysszersmind fogyhatatlanul tartandó országlásról, és Isten iránt hivségről vagyon szó 12. 13. 16. v. fennebb és teljes értelemben tsak az Üdvözítőt illethetik ezen igék, kiben mennyei Attyára nézve a Fiúnak tekintetje legtökéletesebb mértékben valóságos és változhatatlan.

6: A XCVI. zsoltárban a bálványtiszteletnek elrontása s a pogány nemzetek' megtérése jövendöltetvén midőn az Atya Elsőszülöttjét vagy is egygyetlen Fiát mint e világba e földre belépő Üdvözítőt említi, egygyzersmind az angyaloktól imádását parancsolja; tehát az Úr Jézus Krisztus emberi természetjére nézve is, melly szerént megjelenék e világban a földön, isteni személy lévén Istennek igaz tulajdon Fia, kit ugyan azon emberi természetjére nézve is tartoznak imádni az Istennek még legjelesebb teremtményei az angyalok is: mivel isteni személy, a kit imádni minden okos teremtménynek nem csak szabad, hanem kötelessége.

7,-9: Az angyalok Zsol. CIII. 4. tsak szolgák, kiket Isten az ő akaratjának teljesítésére úgy használ, mint a szeleket vagy villámokat. De az emberi testbe öltözött Isten' Fia az Úr Jézus Krisztus Zsol. XLIV. 7. 8. szerént Isten, vég nélkül legbőltsebben uralkodó Fejedelem Főkirály; ki emberi természetjére nézve, mellyben e földön tsak legszentebb leghasznosabb tselekedetekkel foglalatoskodék, feltámadása után minden földi fejedelmeket hasonlithatatlanul felyülhaladó ditsőségnek bődögságnak örömnök olajával szentek' Királyának az Istenségtől felkenetteté.

10,-12: Ezen versek Zsol. CI. 26,-28. olvastatnak, melly énekben a zsidó nép könyörög Istennek a kaldeusok által akkor elpusztított Jerusaleml' városának és abban a nemzeti templomnak új megépítéséért; mivel pedig Jerusaleml' és amaz ó szövetségi templom az Úr Jézus Krisztusnak országát, az új szövetségi anyaszentegyházát ábrázolá: ugyan ennek mennél előbbi felállítást, következésképen különösen az e végre megjelenendő Istennek Fiát illeti e könyörgés. Ezen magyarázást erősíti a tsak az új szövetségben teljesített 16. 17. v.: „És félik a pogányok az Úrnak nevét és e földnek minden királyai a te ditsőségedet; mivelhogy az Úr megépítvén Sziont megláttatott az ő ditsőségében.“. Így világosan hirdettetik e zsoltárban az Isten' Fiáról az Úr Jézus Krisztusról: hogy ő kezdetben, minekelőtte még Istenen kívül valami let volna, az eget és földet vagy is az egész világot teremtette; ámbár pedig ezen ékes világ is változások alá vagyon vetve, sőt annak üdejében megavúltt köntös gyanánt Alkotójától fog öszvegöngyölgettetni, de Teremtőjök az Isten' Fia minden vég nélkül minden tekintetben változhatatlan marad. Ezek valamint angyal-

ról nem olvastatnak a szent írásban; úgy az Isten' Fiának isteni méltósága felől kételkedni nem engednek.

13. 14: Az angyalok kivétel nélkül olyan leílek, kik Istennek szolgálnak, és az üdvözülendő embereknek főképen a vétektől és arra tsalogató alkalmatosságtól megőrzésükre Istentől küldetnek; ellenben az Üdvözítőről a CIX. zsoltárban, melly egészen róla szól Mát. XXII. 43, -45. bizonyittatik: hogy teljes isteni dicsőséggel és hatalommal bir, és uralkodik mennyben.

Világosító Hivatkozások.

1: Márk. III. 16. — — 2: Ján. I. 1, -3. — Kol. I. 16. — — 3: Bölts. VII. 26. — Ján. I. 29. — Márk. XVI. 19. — Kor. 2. IV. 4. — Filip. II. 9, -11. — — 6: TJ. V. 11, -13. — — 8: Róm. IX. 5. — — 13: Kor. 1. XV. 25. — — 14: Zsol. XXXIII. 8. XC. 11.

II. R É S Z.

Az Isten' Fia az emberek' üdvözítése miatt vet emberi természetet magára; ő egyedűt az emberi nemzetnek Tanítója s Üdvözítője.

1. Annakokáért szükség nekünk annál szorgalmasabban megtartanunk azokat, amiket hallottunk: hogy valami-képen az elfolyó s elenyésző nedvhez hasonlók ne legyünk. 2. Mert ha amaz az angyalok által kihirdettetett törvény olly erejű vala: hogy minden általhágás és engedetlenség a fenytéknek igasságos büntetését elvenné; 3. Miképen me-nekedhetnénk mi meg, hogyha illy felséges üdvösséget szer-ző tanítást megvetnénk? melyet először ugyan maga az Úr hirdetni kezdet, utánna pedig azok, kik tőle hallák, közöt-

tünk megalapítottak; 4. Mellynek igasságát az Isten maga jelek, tsodák, különféle hatalmas tselekedetek, és a Szent Lélek' ajándékainak az ő akaratja szerint osztogatásjok által megbizonyítá. 5. Mert nem az angyaloknak vetette birodalmok alá az Isten a következő világot, mellyről szólunk. 6. Sőt inkább az bizonyittatik valaki által az írásnak egygy helyén: Mitsoda az ember, hogy megemlékezel ő róla, avagy az embernek fia, hogy meglátogattod őtet? 7. Az angyaloknál egygy kevésé kissebbnek tetted őtet; de ditsőséggel és tisztességgel megkoszorúztad őtet, és a te kezeidnek alkotmányain urrá rendelted őtet. 8. Mindent lábai alá vetettél. Már, mivel ő néki mindent birodalma alá vetet, semmit sem hagyot el, amit néki alája nem vetet volna; holott még most nem látjuk: hogy embernek mindenek birodalma alá vettettek volna. 9. Azonban látjuk: hogy ama Jézus, ki egygy kevés üdeig az angyaloknál kissebb lőn, midőn kint halált szenvedé, ugyan ő ditsőséggel és tisztességgel megkoszorúztatott; mivel az Istennek kegyelmességéhez képest mindenekért megizlelé a halált. 10. Mert illendő vala: hogy az, a kinek ditsőségére, és hatalma által mindenek lőnek, minekutánna sok fiakat a ditsőségbe bévezetni meghatározot, az ő' üdvösségök' Szerzőjét a szenvedések által tökéletesitené. 11. Mert mind az, a ki a szentelést szerzi, mind azok, a kik megszentetnek, egygytől veszik természetjüket mindnyájan. Melly öknak miatta nem szégyenli őket atyafiainak is nevezni, mondván: 12. Hirdetem a te nevedet az én atyámfiainak, az anyaszentegyháznak közepette ditséretet mondok néked. 13. Ismét: Én ő benne bizom. És másutt: Imhol én, és gyermekeim, kiket Isten nekem adot. 14. Mivelhogy tehát a gyermekek testből és vérből álló emberek; ő is hasonlóképen ugyan azoknak lett részesök: hogy a halálnak általa elrontaná azt, a kinek a halálon vőlt birodalma, vagy

is, az ördögöt; 15. És megszabadítaná azokat, kik a haláltól való félelemnek miatta egész életjökben a szolgá-
ságnak igája alatt nyögtenek. 16. Mert valóban nem az angyaloknak hanem Ábrahám' maradékinak fogta fel ügyö-
ket. 17. Annakokáért mindenestől fogva hasonlatosnak kell vala lennie az atyafiakhoz: hogy irgalmas és hiv főpap lenne Isten előtt a nép' bűneinek eltörlésükre. 18. Mert, minekutánna maga is megkisérteték és szenvedé, azokat is segítheti, a kik megkisértetnek.

J e g y z e t e k.

1: Mivel az új szövetségi tanításnak vallásnak szerzője alapítója maga az Istennek valóságos öröktől fogva, kezdet nélkül született Fia, igaz isteni személy; annál buzgóbban serényebben kelletik ezen vallásnak megtanulásán és hiv követésén iparkodnunk: hogy valóságos lágymelegségünknek vagy éppen elhidegedésünknek esetjében a betses kenethez hasonló keresztény vallástanítás belőlünk ki ne folyjon, azt egészen el ne veszesszük.

2: A Móses által kihirdetett törvényrendszabás nem közbevetetlenül Istentől, hanem angyali szolgálatnak hozzájárulásával adták ki Mósesnek. — Ugyan ezen törvényszerzésben minden általhágásokra büntetések, és pedig a tetemesebb vétkekre halálos büntetés valának határozva.

5: Az ó szövetségi szent irások szerint azon régi időben gyakorta jelenének meg embereknek az angyalok, és valamint a szent angyaloknak a jó helyes hasznos, úgy a gonosz lelkeknek a rossz vétkes ártalmas tselekedetekbe történetekbe tetszetős befolyásjok vala, mintha az angyalokra bizatott volna Istentől a világ' kormányja. Azonban az Üdvözítőnek mennybemenetelétől fogva minden jövőendő időre a világ' igazgatása az Úr Jézus Krisztusnak, (tudniillik emberi természetjére nézve is) nem pedig az angyaloknak vagyon Istentől az Atyától általadva.

6, -8: Mivel a zsidók az ó szövetségi szent írásokban jártasak valának, és kiváltképen a zsoltárokat, és az Üdvözítőről szóló kifejezéseket könyv nélkül tudák; Pálnak a 6-dik versben ezen szavai, — *valaki által az írásnak egygy helyén*, tsak annyit tésznek, mint: *jól tudjátok, ki által és hol*. A VIII. zsoltár, melynek 5.-8. versei az apostoltól említettnek, betű szerént Ádámot; és a tőle származó embereket illetik; de, mivel Ádám az Üdvözítőt ábrázolá Róm. V. 14. — Kor. 1. XV. 45. — Ef. I. 22. fennebb értelemben Pál ama sorokat az Üdvözítőről magyarázza. Tudniillik, mintha mondatnék: Mely alatsynynak megvettetnek látszik az Üdvözítő mint ember! míg a halandóságnak állapotjában e földön mulat, nem tetszik meg rajta: hogy az angyaloknál jelesebb tulajdonságokkal birna; de feltámadása, mennybemenetele, a szent Léleknek tsodálatos megjelenése által az egész világ, az egész emberi nemzet, és minden angyalok előtt Isten' Fiának, az emberi nemzet' Üdvözítőjének lenni fényesen kihirdettetik, ditsóséggel és tisztelettel mintegy győzedelmi koszorúval koronával felékesítettetik, az egész teremtésnek fentartását, kormányát általveszi, mindenek lábai vagy is hatalma alá vettetnek. — — Hogy pedig ezen zsoltárban ember nevezet alatt főképen az isteni Üdvözítőt kell érteni, illy a zsoltár' szavaiból folyó okoskodással világosítja az apostol: Isten a zsoltár szerént mindent kivétel nélkül embernek lábai hatalma alá vetet, azért azon ember, kiről itt szó van, az egész teremtésnek határtalan ura; úgy de nintsen egygy ember is a földön, kinek minden alávetve volna, sőt kiki e földön különbéle szükséggel küszködik, senki sem ditsekedhetik az egész teremtesen való uralkodással: tehát itt az emberen, az emberi természetben megjelentt Isten' Fiát, kiben egyedül teljes kiterjedésben valósodik az egész világon uralkodó fő hatalmasság, kell érteni.

9: Isten' irgalmasságának köszönjük: hogy a vétkes emberi nemzetnek az elégtételre tehetetlenségét az isteni Üdvözítőnek halála helyre pótolta.

10. 11: Hogy az isteni Üdvözítő, minekelőtte fő ditsóséggel, és hatalommal megkoronáztatnék, erőszakos halált szenvedjen; ez Istennek bülttségével nem tsak nem ellenkezik, hanem avval tökéletesen egygyez. Mert valamint Istennek, kitől minden eredtjét veszi, és kinek ditsóságát minden hirdeti, felségéhez illet

azt határozni: hogy számos szent akaratját teljesítő emberek az ő természetfeletti bódogságában öröké részesüljenek; úgy Istennek igasságossága kíváná: hogy a vétkes embernek újra kegyelembe fogadhatása végett az isteni Üdvözítő szenvedése s erőszakos halála által tegyen eleget, és így a Megváltónak Közbenjárónak Üdvözítőnek hivatalát tökéletesen teljesítse. Ezen elégtétel pedig az egész emberi nemzetnek használhatot: mert az Istenséget engesztelő Krisztusnak, és a megváltott embereknek egyenlő emberi természetjük, és egygy Attyok, kitől azt veszik, vagyon, és így minden emberek az isteni Üdvözítőnek testvérjei atyafiai. Azért, ámbár az Úr Jézus Krisztus isteni személy lévén véghetetlenül felyülhaladna minden embert; még is emberiségére tekintve az embereket atyafiainak nevezni nem általja.

12: Az egész XXI. zsoltár, mellynek 23. v. előhozatik, az Üdvözítőről szól, és annak ártatlanságát, szörnyű kinos szenvedését halálát, azután pedig felmagasztalását eleven színekkel lefestve szemlélteti. Ebben többek között következő igék tulajdonittatnak az Üdvözítőnek emberi természetjére nézve: „Hiv követőimnek atyámfiainak isteni tökéletességedet és szent akaratodat Isten! előterjesztem; hiveimnek gyülekezetjük által és avval együtt ditsőitlek téged.“

13: Hasonlóképen a XVII. zsoltárnak 3. versében az Üdvözítőnek Istenben helyeztetett bizodalma emlittetik, melly által jelenttetik: hogy ő is ember és követőinek attyokfia, kiknek Istenre kell állapotjokat bizni. — — Iz. VIII. 17. 18-ként az Üdvözítő tanítványait hiveit fiainak gyermekeinek hívja.

14: Mivel a halál a vétkeknek büntetése, a vétkek pedig az ördög által hozatott bé a világra, s abban ugyan általa fenttartatik; az ördög mondatik halált okozó hatalommal birni Bölts I. 13. II. 24. — Ján. VIII. 44. — Kor. 1. XV. 55. 56. Tovább; mivel az Üdvözítőnek követjei mind gyarló különbféle szenvedések alá vetett, halandó emberek; az Üdvözítőnek is embernek kellett lennie: hogy maga is meghalhasson. Mivel pedig az isteni Üdvözítőnek halála tökéletes elégtételt megengesztelést szerez; ezen halál által az ördögnek a halálon volt hatalma elerőtlenített: mert a testeknek haláljuk tsak bizonyos üdeig tart, az elrendelt napon pedig újra feltámadnak az igazakéi különösen örökétartó boldog életre.

15: Az Izrael' népe Móses' törvénye szerint sok vétkekért, ámbár a polgári társaságnak bátorságát nem veszedelmeztették, halállal büntették; általában a keresztény vallásnak kihirdetése előtt még a zsidóknak is az embernek testi halála után következő állapotjáról tiszta tökéletes képzetjeik ismeretjeik nem valának: azért a Móses' törvényéhez ragaszkodók is szünetlen halálos rettegésben mint rabszolgák tölték napjaikat, és a halálról elszomorodás nélkül nem emlékezhetének. De az isteni Üdvözítő a Móses' törvényét megszüntetvén, — a vétkeknek kerülésökre hathatós eszközöket nyújtván, — és magában a legkinosabb megöletés után is a kétség kívül életben maradó léleknek, ditsőségesen feltámadó testnek, és az egész ember' mennybemenetelének tagadhatatlan legfényesebb bizonyítását szemléltetvén a halálnak szolgai félelmétől minden néki engedelmeskedőket megszabadított.

16: Hogyha az Isten' Fiának angyalokat kellett volna megváltania, nem let volna szükséges: hogy emberi természetet vegyen magára; de legközelebb az Izrael' népére nézve Ábrahámától (ezt említé Pál, mivel zsidóknak írt) első eredetre nézve pedig, Ádámától származó csak azokhoz hasonló embereknek a kárhozattól visszatartóztatásjokra s örök boldogításjokra jelent meg, azért emberi természetet kell vala isteni természetjével egygybekötnie.

17: Az emberek többnyire így gondolkodnak: a ki soha sem szenvedet, valamint nem tudja, mit téssen szenvedni? úgy nem is tud más nyomorúságán szánakodni. Tehát, hogy az emberek, jelesen a keresztények ne kételkedhessenek a felől: hogy az új szövetségi Közbenjáró Üdvözítő az emberek' viszontagságait voltaképen ismeri, s a szenvedőkön szánakodni tud; szükséges vala nékie is emberi testben szenvednie. — Az ő szövetségi főpapnak legjellegesebb kötelessége vala esztendőnként a megengesztelésnek nagy napján az egész néppel Istennek engesztelő áldozatot bemutatni. Így kellett az Üdvözítőnek is mint az új szövetségi Főpapnak az egész emberi nemzetért engesztelő véres áldozatot önnön magából az Istenségnek felajánlani, felszentelni; de e végre embernek is kell vala lennie.

18: Minekutánna az Úr Jézus Krisztus minden ártatlansága mellett mindenféle viszontagságokat legiszonyatosabb kínokat leggyalázatosabb halált szenvedet; már mind ezen szomorú környül-

ményekben minden embernek a békeséges türésre, Istenben való bizodalomra, állhatatosságra hathatós előképül ösztönül szolgálhat, egygyszersmind pedig a szükséges kegyelmeknek és enyhülésnek megszerzésére megnyerésére a Közbenjárónak hivatalát kifogás nélkül tökéletesen teljesítheti.

Világosító Hivatkozások.

2: Mós. 5. XXVI. 26. — AT. X. 6. — — 3: Mát. IV. 17.
— Ján. 1. I. 1, - 3. — — 4: Márk XVI. 20. — AT. III. 6, - 9.
V. 3, - 5. VIII. 15, - 17. — — 5: Lúk. X. 9. — — 8: Mát.
XXVIII. 18. — Kor. 1. XV. 26. — Ef. I. 20. 22. — TJ. XI. 15.
— — 9: Filip. II. 9. 11. — Ján. 1. II. 2. — — 10: Lúk. XXIV.
26. 46. — AT. III. 15. — — 14: Oz. XIII. 14. — Róm. I. 3.
— Kor. 1. XV. 54. — Tim. 2. I. 10. — — 15: Lúk. I. 74. —
— 17: Filip. II. 7. 8.

III. R É S Z.

Krisztus sokkal feljebb való Mósesnél; azért a zsidókból lett keresztények állhatatosak legyenek a keresztény valóságban.

1. Annakokáért atyámfiak, szentek! kik a mennyei meghívásban részesültetek, figyelmezzetek a mi vallásunknak Főapostolára és Főpapjára a Jézus Krisztusra. 2. A ki annak, kitől e tisztre rendeltetek, valamint Móses az ő egész háznépe között megkülönböztetve hív vala; 3. De annyival nagyobb ditsőségre íteltetek méltónak lenni Mósesnél; mennyivel nagyobb tisztelet illeti a háznak építőjét mintsem a házat. 4. Mert minden háznak kell valakitől megépíttetnie; de, a ki mindent alkotot, Isten. 5. És Móses

ugyan mint szolga hiv vala az Ő egész háznépére nézve, azoknak bizonyításokban, melyeket hirdetni kell vala. 6. Krisztus pedig mint Fiú előljáró tulajdon házában; kinek háznépe mi vagyunk: ha a bizodalmat és a ditsőségnek reménységét mind végig erősen megtartjuk. 7. Azért, amint mondja a Szent Lélek: Ma, ha az ő szavát hallandjátok, 8. Meg ne keményítsétek sziveteket; miképen ez történék a boszszantásnak helyén ama kísértésnek napján a pusztában. 9. Hol megkísértének engem a ti atyáitok; vizsgálódának, és láták az én tselekedeteimet. 10. Negyven esztendeig haragudtam azért e nemzetségre, és mondék: ezek mindég tévelyegnek az ök szívökkel, és soha az én útaimat meg nem ismerék. 11. Kiknek megesküdtem az én haragomban: hogy bé nem mennek nyugodalmamba. 12. Tehát vigyázzatok atyámiai: hogy valamiképen a gonosz hitlenség valakinek közzületek szívét el ne fogja, s így az élő Istentől eltávozzék. 13. Hanem intétek egymást mindennap, míg ma neveztetik: hogy meg ne keményíttessék valaki közzületek a bűnnek tsalárdsága által. 14. Mert a Krisztusnak részesei lettünk de úgy: hogy ha az alaphoz elkezdtet ragaszkodásnál mind végig tántoríthatatlanul megmaradunk. 15. Míg az nekünk mondatik: Ma, ha az ő szavát hallandjátok meg ne keményítsétek sziveteket, mint ama boszszantásnak helyén. 16. Mert némellyek, kik az Urat hallák, boszszantották; de nem mindnyájan, kik Egiptomból Móses által kivezettettek. 17. Kik valának pedig azok, a kikre negyven esztendeig haragudot? avagy nem azok-e, kik vétkeztenek, kiknek testjök elhullot a pusztában? 18. Kiknek esküdt meg pedig: hogy bé nem mennek az ő nyugodalmába? nem azoknak-e, kik hitetlenek voltak. 19. És látjuk: hogy bé nem mehetnek a hitlenségnek miatta.

J e g y z e t e k.

2, -6: Valamint az Üdvözítőnek megjelenése előtt a Móses' törvényét, mellyben az új szövetség ígértetek ábrázoltaték, követő Izrael' népe, úgy a keresztény vallásnak kihirdetése után az új szövetségi keresztény anyaszentegyház az Istennek háza épületeje. Amaz ó szövetségi házban Móses vala előljáró az új szövetségi anyaszentegyháznak Feje Főtanítója Főpapja a Krisztus mennyei Attyától annak rendeltetvén. Valamint Krisztus az új szövetségi anyaszentegyháznak felállításában és elrendelésében mennyei Attyának akaratját, úgy Móses is az ó szövetségi Isten' házában Istentől rábizott hivatalát legbuzgóbban teljesíté; mindazonáltal az Úr Jézus Krisztus hasonlithatatlanul nagyobb tekintetű méltóságú, s azért sokkal felségesebb ditsóséggel is bír mint Móses: mert Móses Istennek házában is tsak Isten' szolgája, de Krisztus Istennek Fia. Tudniillik; minden háznak vagyon építőmestere, minden háznépnek vagyon alapítója, tselédes gazdája, s az építőmestert a háznál, az alapító gazdát a háznépnel feljebb tisztelet illeti; már mind az ó mind az új szövetségi anyaszentegyháznak alapítója, alkotója, megépítője a mindent alkotó s elrendelő Isten; de Móses mint egyedül tsak ember maga is az Istennek háznépéhez tartozék, és azért tsak idegen háznál szolgaképen viselé tiszjtét; ellenben az Úr Jézus Krisztus Istennek Fia s így tulajdon házánál Úr, ki által valamint az egész világ lételét, úgy teljes virágzó közhasznú állapotját nyeré a keresztény anyaszentegyház is, mellynek minden keresztény hivek tagjai, még az isteni Üdvözítő által kijelentett hitnek vallásában, és hirdetett törvényeknek megtartásában, akarmelly üldözések között is meg nem tántorodnak, hanem a más világon ígért jövőendő bőséges jutalmazásjok felől nem kételkedvén, állhatatosok maradnak.

7, -19: Különösen a zsidóságból megtért keresztények (ámbar kivétel nélkül minden hiveket is illet az üdvösséges intés) figyelmeztetnek azon büntetésre, mellyel fenyítették Istentől az Izrael' népe hitetlensége bizodalmatlansága zugolódása türhetetlenkedése miatt a pusztaságban; hogy a keresztény vallástól hitszegő elszakadást távoztassák, melly által felségesebb nyúgodalomtól boldogságtól megfosztatnának, mint vala a Kánaán' földjének birto-

kában ígértt, de a zugolódo Izrael' fiaitól megtagadott jutalmazás. Hogy az ó szövetségi szent könyvek Istennek igazgatása alatt irattak, ismét tanítja az apostol: midőn a XCIV. zsoltárban, melyből 8, - 11. verseket előhoz, a Szent Lelket szólani bizonyítja. Ez tehát az intés: Akarmelly alkalmatossággal Isten titeket szólit, — ami a józan okosság, a szent írásnak olvasása, a keresztény buzgó tanítóktól mondatni szokott oktatásoknak beszédeknek hallgatásjok, véletlen szerentsétlen esetek, külső épületes szemléletek példak, belső jóra ösztönöző kegyelem által, és több ezekhez hasonló módokon történik, — valahányszor ekkópen a Móses' törvénye által ígértt ábrázoltt keresztény vallásban üldözésnek vagy tsábitásnak üdején, állhatatosságra magatokat ébresztetni érezték; ne kövessétek az Izrael' népének a pusztában viz' fogyatkozása miatt Mós. 2. XVII. 7. — 4. XX. 13. 24. fellázadását, midőn kételkedék Istennek mindenhatósága felől, és azt feszegeté, ámbar már elég legjelesebb tsodatételeknek szemes tanújok vólt. De ezen nyakasság miatt kemény büntetés is szállot ama népnek fejére: mert negyven esztendeig az isteni haragnak vagy is fenyítő igasságnak vala tárgya; melly üdő alatt, valakik Egiptomból Móses által kivezéreoltettek, kettőt kivévén, mind a pusztaságban meghaltanak, és így tsak a pusztákban született gyermekeik láthatták meg az ígértt Kánaán' földjét Mós. 4. XIV. 22, - 24. Tudniillik: amaz Izrael' fiaiban, valahányszor valamiben szükségét szenvedének, mindég megújúlt a kételkedés: valljon akar-e, és segithet-e rajtok az Isten? parantsolatjait pedig soha tökéletesen nem teljesíték. — Annakokáért, míg tart kire kire nézve ma, vagy is míg e földön éltek, és az elámitásnak elszakadásnak veszedelmében forogtok; ne hagyjátok magatokat némelly földi baj' kikerülésének vagy némelly földi haszon' nyerésének színe alatt megtsalatni, s a keresztény vallástól eltsábittatni; mert tsak az Isten' akaratjának teljesítésében, az Úr Jézus Krisztushoz, és az általa hirdetett tanításhoz való ragaszkodásban állhatatos keresztények fogják elnyerni a Kánaán' földje által ábrázoltt mennyei örökséget, az Úr Jézus Krisztus' érdemeinek, mellyekre nézve a keresztény vallással és ennek következtetésében sok kegyelmekkel megajándékoztattak, állandó valóságos hasznát.

Világosító Hivatkozások.

2: Mós. 4. XII. 7. — Ján. XVII. 4. — — 3: Zak. VI. 12.
 — — 6: Kor. 1. III. 16. VI. 19. — — 12: Mós. 5. XXIX. 18.
 — — 13: Júd. 20, - 23. — — 16, - 18: Mós. 4. XIV. 21, - 30.
 38. XXVI. 65.

IV. R É S Z.

Hit nélkül bé nem mehetünk az örök nyugalomba. Krisztus Jézus az új szövetségnek Főpapja.

1. Féljünk tehát: hogy valamiképen a nyugalomba való bemenetel felől tett ígéretet elhenyélvén valaki közzületek abból kizárva ne találtassék. 2. Mert minékünk is hirdettetik az ígéret, valamint azoknak is; de ő nekik nem használt a hallott beszéd: mivel ő benne hittel nem egyeltetik a hallott ige. 3. Mert tsak úgy megyünk bé a nyugalomba, ha hiszünk; másképen nem mondotta volna a hitetlenekről: Amint megesküdtem haragomban, hogy bé nem mennek az én nyugalombamba; abba tudniillik, mely a világhoz tartozó alkotmányok' teremtésének bevégezése után következék. 4. Mert ekképen szót egy helyen a hetedik napról: És megnyugovék Isten a hetedik napon minden ő munkáitól. 5. Itt viszontag azt bizonyítja: Hogy bé nem mennek az én nyugalombamba. 6. Mivelhogy tehát az említett igékből folyó következtetés szerint, azon nyugalomba némellyeknek bémenniek kelletik; azok pedig, a kiknek először szót Isten, abba bé nem mentenek az ők hitlenségek miatt: 7. Ismét üdöhaladékat rendelt sok üdö múlva Dávid által: Ma, mondván; tudniillik azon szavakban: Ma, ha az ő szavát halljátok, meg ne keményi-

tsétek a ti szíveteket. 8. Mert ha nékik Jósue az ígért földön nyúgodalmat szerzet volna; bizonyára később ismét más napról Isten szólni nem fogot volna. 9. Következésképen fennhagyatik még az Isten' népének egygy más nyúgodalom is. 10. Mert az embernek is, a ki bémégyn az Isten' nyúgodalmába, szinte úgy kelletik megnyúgodhatnia minden munkáitól; valamint Isten megnyúgovék övéitől. 11. Ügyekezzünk tehát azon nyúgodalomba bémenni; hogy valaki a hitetlenségnek ugyan azon büntetésébe ne essék. 12. Mert az Isten' fenyegetése végrehajtó elevenséggel és hatósággal bir; béhatóbb minden két élű kardnál; keresztül vág egész az akaratnak és elmének, az egygybekötő izeknek és a velőknek eloszlásjokig; sőt a gondolatoknak, és sziv' intézetjeinek megítélésére is kiterjed. 13. Mert nintsen teremtmény, melly ő előtte láthatatlan lehetne; sőt mindek fedezellenek, es nyilvánvalók annak szemei előtt, a kiről a mi beszédünk szól. 14. Mivel azért nagy Főpápunk vagyon, ki az egeket általhatotta, Jézus az Istennek Fia; tartsuk meg a vallást. 15. Mert nintsen olly Főpápunk, ki a mi gyarlóságainkon nem szánakodhatnék; hanem ollyan: ki a vétket kivévén mindenkben hozzánk hasonlóképen megkisérteték. 16. Járúljunk azért bizodalommal a kegyelemnek fejedelmi székéhez: hogy irgalmasságot nyerjünk, és alkalmas üdőben szükséges segítségre kegyelmet találjunk.

J e g y z e t e k.

1.,-11: Istennek ama szavait: „Bé nem mennek az én nyúgodalmamba“ mellyek mondattak azon Izrael' fiairól, kik zugolódásjok miatt a pusztában meghaltanak, és az ígért boldog Kánnan' földjére bé nem mehetének, — bővehben a végre fejtegeti

az apostol: hogy a keresztény hivek vallásjuk' követésében állhatatosok legyenek, és az attól való elszakadást legfőbb szerentsétlenségnek tartsák. Alapokoskodása következő: 'Tsak' az Istennek hinni nem akaró Izraeliták zárattak ki a Kánaán' földjéről, a kik pedig Istennek hittek, azon földnek birtokába békelyhezttettek; úgy de a Kánaán' földje a jövődóben nekünk ígért mennyei boldogságot ábrázolá jelenté: tehát azon mennyei boldogságból is a hitetlenség rekeszti ki az embereket, az élő hit pedig abba bővezet, azért semmitől sem kell inkább félnünk mint a hitnek megvetésétől, az elszakadástól. Hogy pedig Kánaán' földje a mennyei boldogságnak volt képe; három okkal támogattatik: mert Isten ama nyúgodalmat egyszerűsmind a magáénak is nevezi „az én nyúgodalmamba“ következésképen azon ditsőséget is érti, mellyel a világ' teremtésének bevégezésétől fogva mennyben bir, melly a szent írásban is Mós. 1. II. 2. nyúgodalomnak mondatik; — mert Isten fenyegetvén a hitetleneket a maga nyúgodalmából való kizárással azt nyilatkoztatja: hogy abban sokan fognak részesítettetni, kik tudniillik az isteni kegyelemnek akadályt nem vetnek mint ama hitetlenek a pusztában, kik ön magok okozák a Kánaán' földjéből kirekesztésöket; — mert az Izrael' fiai, kik Istennek hittének, bémentek a Kánaán' földjébe, és még is minekutánna már több mint négyszáz esztendeig azon földet nemzetségjük birná, újra Dávid által int és fenyeget Isten: hogy szavát hallván meg ne keményítsük szívünket, mivel ezen esetre bé nem mehetünk nyúgodalmába; tehát más nyúgodalomnak kell még' lennie, mellynek ama Kánaán' földje tsak képe ábrázolása vala. Ezen Istennek nyúgodalmába bémentni törekedjünk, ahol valójában minden földi viszontagságok szenvedések fáradságos munkák után öröké kimagyarázhatatlan boldogsággal megajándékoztatván megjutalmaztatván legédesebb leggyönyörűsebb nyúgodalomban fogunk örvendezni; de ugyan azért iszonyodjunk is az azon nyúgodalomból kizáró hitetlenségtől elszakadástól.

12. 13: Tántorithatatlanul ragaszkodjunk a Krisztus' tanításához: mert az isteni fenyegetések nem üres hangok; hanem, valamint a két élő kard egygy szempillantban ketté vágja az egész testet azt életjétől is megfosztván, — úgy az isteni fenyegetések is, ha a megállapított üdeig tárgyak meg nem szűnik, el nem cnyészik, sebesen és borzasztóképen, mint Jernsalem' elpusztításában láthatni, teljesedésbe mennek. Sőt a belső hitetlenség bizo-

dalmatlanság habozás is büntetését el nem kerüli; mivel Isten legtitkosabb gondolatjainkat is látja, érti, ítélni fogja.

14. 15: Ismét visszatér az apostol III. 1,-6. érintett tárgyra. A Móses' törvénye szerint a főpapnak esztendőnként az engesztelésnek napján az áldozatnak vérével bé kell vala mennie a szentek' szentjébe, a jerusalemi templomnak legtitkosabb részébe, hogy a zsidók a törvényben megígért jótéteményeknek további nyeresőkre alkalmasok lennének. Az Úr Jézus Krisztus mennybe, az Istennek képzelhetetlen ditsőségebe s így a valóságos szentek' szentjébe az engesztelésnek áldozatja után, tulajdon testjének vérével bémenvén az új szövetségnek Főpapja, ki ugyan azért vállalt hivatalja szerint szünetlen az isteni Igasságnak Szentségnek a megváltás' vérét testjében bűneink' bocsánatjára bémutatja; — ki emberi természetjére nézve hozzánk hasonló ember lévén, valamint a legszörnyűbb gyalázatot, üldözést, kinokat kiállá, úgy önön tapasztalásából következő, más szenvedő emberek iránt egészen emberi érzéssel szánakozással bír; — kinek egygyzersmind isteni személyére tekintve határtalan bésű érdemeiben teljes bizodal munkat helyhez tethetjük: hogy valamikor közbenjárása által Istenhez folyamodunk, a véghetetlen Kegyelemességnek Jósnágnak Irgalmasságnak székéről óhajtásunkhoz képest vétkeink' elengedését és viszontagságaink' enyhítését bizonyosan nyerni fogjuk.

Világosító Hivatkozások.

1. 2: Márk. XVI. 16. — — 10: TJ. XIV. 13. — — 12: Jer. XXIII. 29. — TJ. I. 16. — — 13: Zsol XXXIII. 16. CXXXVIII. 4. 11. 12. — Sir. XV. 20. — — 14: Mát. III. 17. — Márk. XVI. 19. — Ef. I. 20,-22. — — 15: Filip. II. 7. 8. — Ján. 1. III. 5. — — 16: Ján. XVI. 23. 24. 27. — Ef. II. 18.

V. R É S Z.

Leiratik Móses' törvénye szerint a főpapnak hivatala. Krisztus az új szövetségnek és pedig a Melhiszedek' rendje szerint való Főpapja, ki tisztjét tökéletesen teljesítette.

1. Mert minden főpap, a ki emberek közzül választatik, emberek' képviselőjének rendeltetik az Istent illető tiszteletügyekben: hogy ajándékokat és áldozatokat mutasson bé a bűnökért. 2. Kinek, hogy a tudatlanokon és tévelygőkön szánakodjék, ösztönül szolgál gyarlósággal körülvetett saját állapotja. 3. Mellynek miatta kellett nékie valamint a népért úgy magáért is áldozni a bűnökre nézve. 4. De senki nem veszi magának a tisztet; hanem tsak az gyakorolja, a ki hivatik Istentől mint Áron. 5. Hasonlóképen Krisztus sem tulajdonítá maga magának a főpapi méltóságot; hanem attól rendeltetik, ki imígyen szóla hozzája: Én Fiam vagy te, én ma szültelek téged. 6. Miképen másutt is bizonyítja: 'Te Pap vagy öröké a Melkiszdedek' rendje szerint. 7. Ki az ő még szenvedés alá vetett testjének napjaiban nagy kiáltással és könyhúllatásokkal könyörgéseit és esedezéseit bémutatván annak, ki őtet megszabadíthatja vala a haláltól, meghallgattaték az ő tökéletességére nézve. 8. Kinek, jóllehet Isten' Fia volna, még is azok által, amiket szenvedet, alkalmatosság adaték az engedelmességnek gyakorlására. 9. Ki megáldoztatván örök üdvösségnek okálon minden ő néki engedelmeskedőknek. 10. És nevezteték Istentől Melkiszdedek' rendje szerint való Főpapnak. 11. Kiről néktek sokat akarnánk szólni; de a mellyeket néktek nehéz megmagyarázni: mivel nem vagytok alkalmasok azoknak meghallgatásjokra. 12. Mert ti néktek, kiknek az üdökhöz képest, *a miölta keresztények vagytok*, tanítóknak

kell vala lennetek, ismét szükségtek vagyon: hogy az Isten' beszédjeinek kezdetbetűire tanittassatok; és olyanokká lettetek: mint a kiknek téjre vagyon szükségök és nem kemény eledelre. 13. Mert minden, a kinek még téjjel kell tápláltatnia, az igasságról való mélyebb oktatást meg nem értheti; mivel a kitsiny gyermekhez hasonló. 14. A kemény eledel pedig a tökéleteseké; a kiknek már a szokás által gyakoroltatott érzékenységök vagyon a jónak és gonosznak megválasztására.

J e g y z e t e k.

1: Az ó törvény szerint számos véres áldozatokon kívül olaj bor kenyér liszt és több illetén természetűek is ajándékok' nevezetje alatt mutattatának bé Mós. 3. I, - VII. Azonban a megengesztelésnek nagy áldozatját kivéven a többit a főpap nem személyesen hanem a tőle függő papok által végezté. Ezen értelemben minden tsak emberek közül választatni szokott ó szövetségi főpapnak hivatalához kiváltképen tartozék: hogy azon kívánságokra nézve, mellyeket az Izrael' fiai Isten' eleibe terjesztének, közbenjáró lenne Istentől e végre jóváhagyott szent szertartásokkal foglalatoskodván.

4: Móses 2. XXVIII. 1. Istennek rendelése szerint ó szövetségi főpap tsak Áronnak nemzetségéből lehetet; azért nem vala szabad másnak ezen hivatalba avatkozni, azt hatalmasan elfoglalni Mós. 4. XVI. — Kro. 2. XXVI. 16, - 21.

5: Hasonlóképen az új szövetségben is az Úr Jézus Krisztus az Atyától, kitől isteni természetjét öröktől fogva képzelhetetlen szülés által veszi, emberi természetjére nézve az emberi nemzetnek megváltására rendelteték és kihirdetteték Közbenjárónak Üdvöztőnek Főpapnak már hajdan a próféták' jóvendölése, születésekor angyalok, tovább számtalan fényes jelesen halála' üdejében is történt tsodatételek, végre ditsőséges feltámadása és mennybemenetele által. Tehát minden kételkedés nélkül folyamodhatunk az Istenséghez az Úr Jézus Krisztus által: mivel ő hozzánk hasonló em-

ber is; mivel az Atyától kezdet nélküli születése' következésében új szövetségi Főpapunknak rendeltetett.

6: Az egész CIX. zsoltár az Üdvözítőről szólván, Isten Dávid által az Üdvözítőről bizonyítá: hogy ő nem Áronnak, hanem Melkisedeknek rendje, hasonlatossága VII. 15. szerint az új szövetségnek Főpapja öröké; kit soha más a főpapi hivatalban feltserélni nem fog; ki világ' végéig Főpapunk marad. Melkisedekről alább a VII. szakaszban bővebben szól az apostol.

7: Ámbár Jézus többször könyörgött mennyei Atyának; itt mindazonáltal kinszenvedését előző imádsága a kertben Mát. XXVI. 36, -44. — Lúk. XXII. 41, -44. ismét fohászkodásai a kereszten Mát. XXVII. 46. — Lúk. XXIII. 46. érintetnek, mellyeknek következők vala: emberi természetjének megbátorodása, és mind annak, ami kinszenvedése és halála felől megjövendőltetett benne történt teljesedése, s általa végbevittele.

8: Ami isteni természetjére nézve nékie lehetetlen vala, azt mint ember kinszenvedésében tapasztalá és bizonyítá; tudniillik, miképen kelljen Istennek kifogás és határ nélkül engedelmeskedni?

11: Pálnak ezen állítását, mellyet tovább két versben folytat, nem lehet minden a zsidóságból megtért akkori keresztényekre kiterjeszteni, kik közül kétség kívül többen a keresztény vallástudományban tökéletesen jártasak valának; tsak ugyan a következő szakasztól fogva mélyebben is béereszkedik Pál a keresztény vallástanításnak fejtegetésébe. Azonban; mivel a papi hivatalnak az első vers szerint fő kötelessége vala az áldozatnak bemutatása, — mivel Melkisedeknek papságát az Áronénál jelesebbnek bizonyítja Pál a VII. részben, — mivel még is ezen egész levélben Melkisedeknek áldozatja s erre nézve az Úr Jézus Krisztussal öszve hasonlítása nem emlittetik, mintegy szántsándékkal elhallgattatik: az új szövetségi Melkisedek' tselekedetje szerint kenyérben és borban szerzett áldozat, mint a keresztény vallásnak legfelségesebb titka azon ágozatokhoz tartozik, mellyeket az apostol ezen alkalmatossággal, ámbár oka let volna, előterjeszteni nem akart.

12: A zsidók, az ó szövetségi szent irásokból már előkészületjök lévén, és már harmincz esztendeig közöttök az új szövetségi vallástudomány hirdettetvén, annyi idő alatt, ha a tanításra figyelmeztek, és azt megérteni ügyekeztek volna, a pogányokhoz ké-

pest, mindannyin a tanítóhivatalra is alkalmasok lehetnek volna. Ami a testre nézve a kisdedeknek adatni szokott tej, vagy a nagyobb korúaknak szükséges keményebb étkek: az a lélekre nézve a vallástudománynak kezdetje, melly a gyermekeknek, és új keresztényeknek, — ismét az egész hitbéli s erköltsi tudomány, melly a hitben már megerősödött keresztényeknek fejtegettetik.

13: Igasságnak mondatik a keresztény vallás, melly az igazulásra s Isten előtt kedves igaz jámborságra kitkit vezérel, mivel az emberi nemzetnek örökéstartó boldogítására minden szükséges igasságokat eszközöket ösztönöket magában foglal.

14: A jónak és gonosznak egygymástól való megkülönböztetésére alkalmasnak lenni Mós. 5. I. 39. és Iz. VII. 16. szerint annyi: mint olyan kort érni, mellyben az ember már tökéletesen él eszével, és az előforduló tárgyak fölől helyesen itélni tud; itt ugyan azon kifejezés olyan keresztényekről használtatik, kik a vallásnak velejébe lelkébe, mély tiszta bélátást, az igaz vallástól elhajló tévelygések' megismérésére könnyűséget szereztenek magoknak tanulás hallgatás elmélkedés gyakorlás által.

Világosító Hivathozások.

2: Mós. 4. XV. 24. — — 3: Mós. 3. XVI. 6, - 16. — — 8: Mát. III. 17. — Filip. II. 6, - 8. — — 10: Mós. 1. XIV. 18, - 20. — — 12: Kor. 1. III. 1, - 3. — Pét. 1. II. 2.

VI. R É S Z.

Felette veszedelmes a hittől elszakadni, mivel az ilyenek igen ritkán szoktak ismét megtérni. A jámborságban hitben reménységben Ábrahámnak előképe szerint állhatatosság ajánltatik.

1. A most említett tökéleteseknek hasznokra tehát hagyjuk el a Krisztus' tanításának kezdetelveit és felsőbb

tökéletesebb tudományra menjünk által; hogy ismég a val-
lássalapnak rakosgatásával ne foglalatoskodjunk újra előhoz-
ván a meghaltt tselekedetekből szükséges megtérésről, az
Istenben való hitről, 2. A keresztségről, a kezeknek má-
sokra való tételéről, a meghalttaknak feltámadásjokról, az
örökre változhatatlan ítéletről szóló tanítást. 3. És ezt tse-
lekeszszük is Istennek segítségével. 4. Mert *az elestekre
nézve is amazokat ismételni felesleges volna* lehetetlen lé-
vén: hogy azok, a kik már egygyszer megvilágosítottak,
és megizlelték ama mennyei ajándékot, és részesei lettek a
Szent Léleknek, 5. És az Istentől kijelentett kegyes ta-
nitást, és a jövőendő világban következő hatalmas változások-
kat megértették; 6. Ha a hittől elesnek, hogy ismét meg-
újittassanak a megtérés által: minekutánna, a mennyire raj-
tok állot, az Istennek Fiát ismét megfeszítették, és belőle
tsúfságot üztenek. 7. Mert a föld, melly a gyakorta rá le-
hulló záport béiszsza, s azoknak, a kik művelik, hasznok-
ra sikeres füvet terem, mindég nagyobb isteni áldással fog
diszeskedni. 8. Ellenben a melly föld csak töviseket és
bojtorjányokat terem, elhagyatik; közel jár oda, hogy átok
alatt lenni mondatassék; és végre a rajta termett gaz csak
tűzre használtatik. 9. Azonban felöletek szerelmesim ezek-
nél jobbakat és üdvözüléstekhez közelebbvalókat remény-
lünk; ha bár így szólunk is. 10. Mert nem igasságtalan
az Isten: hogy elfelejtkezzék a ti jöltévőségtekről és fárad-
ságos szeretetekekről, mellyet az ő neve iránt való tiszteletből
bizonyítottatok ti, kik szolgáltatok, és most is szolgáltok a
szenteknek. 11. Kivánjuk pediglen: hogy közzületek min-
denki ugyan azon gondoskodó ügyekezetet nyilatkoztassa
életjének egész végéig, és így reménységtek annál bizonyo-
sabbban teljesíttessék. 12. Hogy el ne restüljete; hanem
szorgalmasan kövessétek azokat, kik a hitnek, és béke-
séges türesnek általa az ígéreteknak örökösi lettenek. 13.

Mert az Isten ígéretet tévén Ábrahámnak, mivelhogy magánál nagyobbra senkire sem esküdhethnék, magára esküvék meg, ezt mondván: 14. Bizony megáldván megáldalak téged, és megsokasítván megsokasítlak téged. 15. Mellynek teljesedését békeségesen várván megnyeré az ígéretet. 16. Az emberek ugyan magoknál nagyobbra esküsznek, és az erősítésül mondott esküvés minden versengésnek végét szakasztja. 17. Ehhez képest az Isten is bőségesen akarván megnyugtatni az ígéretnek örökösait tanátsának változhatatlansága felől; ígéretjének esküvést vetet közbe. 18. Hogy két változhatatlan bizonyítás által, mellyekben lehetetlen Istennek hazudnia, erős vigasztalásunk lenne, midőn az előttünk forgó reménységgel ébresztjük magunkat. 19. Melly a mi lelkünknek bátorságos és erős horog gyanánt szolgál, és mind azokig béterjeszkedik, mellyek az előszönyegen belől vagynak. 20. Ahová a mi Előljárónk Jézus mi érettünk bément, ki Melkisedek' rendje szerént öröké való Főpappá lett.

J e g y z e t e k.

1,-3: Az előbbi szakasznak 11 versében a hitben még gyenge, ingadozó, tiszta vallásos képzetekkel nem bíró keresztények felől mondatik: hogy nekik még nem tanátsos nem hasznos magasabb érdekű ágazatokat előterjeszteni; de itt most az apostol a már tökéletes, és a vallástanításban gyökeres előisméretekkal bíró keresztényekhez intézi beszédjét: hogy ezek által ama még gyengébbek oktattassanak, és megvilágosíttassanak. — — Kezdet igasságoknak alapágazatoknak neveztetnek Páltól azok: mellyek a hitnek szükségét, a megigazulásnak megtérésnek rendjét, a keresztséget, a kezek' kiterjesztésével és a hivekre rátételével kiszolgáltatni szokott bérnialást erősítést, a testek' feltámadását, az utolsó ítéletet illetik, és majd mind mai napig az apostoli hitvallásban foglaltat-

nak. — — Pál azt szándékozván megbizonyítani: hogy az ő szövetségi papság eltörültetett és annak helyébe más egészen isteni főpapi méltóság rendeltetett, és hogy minden ellenvetések tsak a keresztény vallásban járatlan tudatlanságból látszanak nyomosoknak; e level' olvasóinak vagy hallgatóinak figyelmetességek, Istent is segítségül híván, felgerjeszteni ébreszteni élosítani e három bévezető versben akará.

4, - 8: De talám erre azt gondolja valaki: még is jól volna az alapágozatokat is fejtegetni; hogy magokba szállanának, kik a hittől elszakadtak, és újra megtérjenek. Azonban az ilyen szerentsétlenek, kik a tanítást követő keresztség által Istentől megvilágosítottak, a mennyei kenyérben az új szövetségi szent vendégségben részesültek, a Szent Léleknek erősítő kegyelmét a bérmlásban vagy talám még más rendkívüli ajándékait is nyerék, kik a más világon következő ítéletről, és örökétartó boldogságról Istennek felséges ígéretjeiben és bizonyos teljesedésök' reményében különös gyönyörűségüket örömeiket lelék, és mind ezek után elszakadtak a keresztény vallástól vagy az ő szövetségi vagy épen a pogány vallásra visszatérvén, — — az illetén hitszegőknek isteni szokatlan rendkívüli kegyelem nélkül, melyre senki bátran számot nem tarthat, és fáradságos elégtétel nélkül lehetetlen ismét olly igazán megtérniék a keresztény vallásra, mint ez először történt. Mert az ilyen hitszegők már mind tudták azt, valami őket a keresztény vallásnak elfogadására indíthatá, s az Isten' hathatós kegyelmeiben (amint megtérésök bizonyítá) részesültek; még is mind a mellett az Úr Jézus Krisztust az Istentől ígért Üdvözítőnek lenni tagadják, őtet tsábitónak, tanítását hazug költeménynek szidalmazták, nem tudatlanságból, hanem meggondolt gonoszságból a rajta elkövetett gyalázatos tsúfos felfeszítést helybehagyják és így részekről megújítják: azért másodszori megtérésük már nem tartozik a keresztény vallásnak terjesztésére Istentől megállapított közönséges rendszeréhez, hanem más rendkívüli kegyelmezéséhez. — Azonban; hogy Pál az ilyen megtérést is lehetlennnek szoros értelemben, vagy is többé semmi esetre meg nem történhetőnek nem tartá, kitetszik a 7. és 8. versben világosításul felhozott hasonlatosságból: melly szerint a buzgó keresztény ugyan, mint a termékenyítő esőt magába szívó s így mindég több gyümölsöt hozó porhanyós föld Istennek kegyelmével szor-

galmatosan munkálkodván, mindég újabb kegyelmeket nyer, előmenetellel diszeskedik; ellenben az esőt köves keménysége miatt meg nem tartó föld gyanánt az isteni kegyelem előtt megkeményedő keresztény lassanként Istentől egészen elhagyatik: tehát a ki hitetlenségében meg nem általkodik, a ki szívét az isteni kegyelemnek újra megnyitja, az Istennek kegyelmével ismét megtérhet. Tsak ugyan a zsidóknál a felette nagy nehességgel egygybekötött történeteket szokás vala lehetetleneknek mondani Márk. X. 25. 27. — Lúk. XVII. 1. Hogy pedig Pálnak ezen verseit a vallástól való elszakadáson kívül más vétkekről nem lehet érteni, bizonyos több leveleiben kifejezett óhajtásából, nyilatkoztatott ügyekezetiéből: hogy a bűnös keresztények igaz bűn bánat által megtérjenek Kor. 1. V. 5. — 2. II. 1, - 11. XII. 20. 21.

9: Mindazonáltal ezeket tsak némelly köztetek lévő hideg és már a megáltalkodáshoz közelítő keresztényeknek veszedelmes állapotjokra figyelmeztetésük végett írom; ellenben általjában rólatok azt reménylem: hogy ti az Úr Jézusban való hithez állhatatosan ragaszkodtok, az avval egygybekötött üldözéseket békeségesen türitek, keresztény kötelességeitek' gyakorlásában és teljesítésében tüzesen buzgóskodtok, és azért naponként közelebb jártok az örök bódogságnak megnyeréséhez, naponként örök üdvösségtek felől gyökeresebb bizonyosságot szereztek magatoknak.

10, - 12: Igaz, hogy az említett tántorithatatlan állhatatossághoz Istennek kegyelme is szükséges; de ezt Isten meg nem tagadja tőletek tsak jóltévőségtekre is tekintve, mellyel szűkölködő hittársaitokat gyámolítjátok, és az Isten előtt legkedvesebb legérdemesebb felebaráti szeretetet olly bő mértékben gyakoroljátok. Ugyan azért óhajtom: hogy ezen bőkezűséget félbeszakadás nélkül folytassátok, és ez által reménységtek' teljesedését eszközöljétek hathatós kegyelmet magatoknak érdemelvén atyáitoknak követésükre, kik a mozdithatatlan erős hit, bizodalom, békeséges türes által mind személyökben mind maradékjokban az Istentől nyertt ígéreteknek valóságosan örökösü lőnek. Mós. 1. XXII. szerint négyet ígért Isten Ábrahámnak; tudniillik: hogy őtet megáldja tehát mind e földön mind a másik világon; — hogy a tőle származó nemzetséget felette megsokasítja; — hogy maradéka Kánaán' földjét birni fogja; — hogy az ő nemzetségéből fog származni az Üdvözítő, ki által valóban megáldatnak, vagy is örök bódogságot

nyernek minden nemzetek. A második és harmadik ígért tsak Ábrahámnak halála után, a negyedik pedig az Űr Jézus Krisztusnak megjelenésekor teljeselek, és így Ábrahámnak sokaig kell vala mind ezen mind a jövendű életben várakoznia, de még sem kétkedék a bizonyosan következő teljesedésen. Ezen állhatatos hitben bizodalomban kövessék Ábrahámnak nyomdokait a keresztények.

13, - 18: Mivel Ábrahám erős hitje bizodalma által mind azoknak, kik az isteni kijelentésnek hisznek, attyok lőn, — a Kánaán' földje a mennyei bődogságnak képe ábrázolása, — Ábrahám' maradékához erköltsi értelemben tartoznak minden keresztény hvek is, kik a hitben reménységben őtet nyomozzák, — az Űdvözítő pedig és az általa elterjedendű áldás egyenesen az új szövetséget illeti, amaz ő szövetséget pedig tsak az előkészületi öszvekötésre nézve; hogy a hvek különbféle viszontagságoktól környékeztetvén ezen ígéretekkel más ellenkező értelemre ne magyarázhassák, és így el ne tsüggedjenek: Isten a könnyen kétségeskedő emberi gyarlóságához, melly az ígért' hitelességéhez még esküvést is kíván, leereszkedék, és ön magára, mint mindent felyülhaladó Valóságra hivatkozván bizonyítá ígértjeinek okvetetlenül következendű teljesítésüket. Ez szerént mind az Istennek legigazabb ígértje, melly magában is elegendű let vólna, — mind az emberi félénk ingadozáshoz alkalmaztatott külön bizonyítás tökéletesen megnyugtat bennünket jövendű legbődögabb állapotunk felől; tsak részünkről a feltételek' végrehajtásában fogyatkozás ne légyen.

19. 20: Valamint a hajóknak bátorságos megállításjokra szolgálnak a tenger' fenekébe mélyen beható vasmatskák: úgy a mi reménységünk is egész — az ő szövetségi szőnyeggel elfedezett szentek' szentje által ábrázolt — Istennek mennyei székéhez behat, ahol már jelen vagyon a mi Főpapunk: hogy fohászzkodásaink' foganatját eszközölje, a kinek kinek közzülünk rendelt örökséget a néki engedelmeskedőknek megtartsa.

Világosító Hivatkozások.

1: Ef. IV. 13. — — 4: Mát. XII. 45. — Pét. 2. II. 20. 21.
 — — 8: Mós. 1. III. 17. 18. — — 10: Mát. X. 42. XXV. 40.
 — PB. XIV. 31. — — 14: Mós. 1. XII. 3. XVII. 4. 5. — —
 16. 17: Mós. 2. XXII. 11. 26. — — 18: Tit. I. 2.

VII. R É S Z.

Krisztusnak a Melkiszedekek' rendje szerint való főpapsága sokkal jelesebb az Áronénál.

1. Ezen Melkiszedekek, Sálemnek királya, a felséges Istennek papja, ki a megvertt királyokon nyertt győzedelemből visszatérő Ábrahámnak eleibe méne, és megáldá őtet; 2. Kinek tizedet is ada Ábrahám mindenekből; ki nevének ugyan magyarázatja szerint: Igasság' királyának, de még mint Sálem' királya, békeség' királyának is mondathatik; 3. Atya nélkül, anya nélkül, nemzetsor nélkül, életjének valamint kezdetje úgy vége nélkül is, mint örökévaló pap *az írásban* említettven az Isten' Fiának lőn ábrázolása. 4. Lássátok pedig, melly nagy légyen ez, kinek még Ábrahám pátriárka is tizedet adot az őszveszedett nyereségből. 5. Azoknak ugyan, kik a Lévi' nemzetségből származván papi hivatalt viselnek, a törvény szerint vagyon igazjok tizedet venni a néptől az az attyokfiaitól, noha ők is Ábrahámnak maradékai. 6. De Melkiszedekek, ámbár nem a Lévi' nemzetségből vette származását, tizedet vet Ábrahámtól, és megáldá azt, a kinek tétettek az ígéretek. 7. Már pedig ellenmondást nem szenved: hogy a kissebbik a feljebbvalótól áldatik meg. 8. Itt a Lévi nemzetségből balandó emberek szedik a tizedet; de Melkiszede-

dekről csak az bizonyittatik: hogy él. 9. Sőt, azt lehet mondani, hogy Ábrahám' személyében az egész tizedet vevő Lévi' nemzetsége is már megtizedeltetett. 10. Mert akkor, midőn Melkisedek eleibe méne Ábrahámnak, ennek mint törzsökattyának ágyékiban vala még rejtve a Lévi' nemzetsége. 11. Hogyha tehát a Lévi' nemzetségére bízott papság már tökéletes vala, mellyel egygyütt adattott a népnek a törvény is; mi szükség vala megjövendőltetnie még annak: hogy más, nem Aron' rendje szerént, hanem Melkisedek' rendje szerént való Pap fog támadni? 12. Mert megváltozván a papság szükségképen a törvénynek is meg kell változnia. 13. Csak ugyan az, a kiről itt szó vagyon, más nemzetségből származot, mellyből senki sem szolgált oltárnál. 14. Mert nyilván vagyon: hogy Júda' nemzetségből származot Urunk; melly nemzetségre semmi papi foglalatosságot bizottnak nem említ Móses. 15. De ugyan ez még bővebb világosítást nyer abból: mivel Melkisedeknek hasonlatossága szerént más pap támadot, 16. Ki nem a törvény által megállapított testi születést és halált illető rendszabás szerént, hanem fogyhatatlan életjének erejére nézve lön pappá. 17. Mert bizonyittatik felöle: Te Pap vagy öröké Melkisedek' rendje szerént. 18. Így eltöröltetik az előbbi rendszabás; mivel a kitűzött iránynak elérésére gyáva és nem alkalmas vala. 19. Mert az ő törvény semmit sem vit tökéletességre; hanem csak bévezetésül szolgált egygy jobb reménységre, melly által Istenhez közelítünk. 20. Melly reménység annál bizonyosabb, mivel esküvés nélkül sem szűkölködik. 21. Tudniillik amaz ő törvényiek esküvés nélkül lőnek papokká; ez pedig esküvésnek következtében az által, kitől mondaték felöle: Megesküdöt az Úr, és meg nem bánja, te örökevaló Pap vagy Melkisedek' rendje szerént. 22. Annyival is tehát jelesebb szövetségnek lön keze Jézus. 23. És amazok ugyan

többen lőnek papok; mivel a testi halál egyikikének sem engedé: hogy állandóan viselhetné a papi hivalt; 24. Ennek pedig, mivelhogy öröké megmarad, örökétartó papsága vagyon. 25. Azokáért üdvözítheti is öröké azokat, a kik ő általa Istenhez járúlnak: mindenkor élvén, hogy mi érettünk esedezzék. 26. Mert ilyen Főpapra vala szükségünk; a ki szent, ártatlan, szeplő nélkül való, a bűnösöktől elkülönöztetett, az egeknél felségesebb lenne. 27. Kinek nem szükséges naponként, mint az ó törvényi papoknak, előbb a maga vétkeiért áldozatokat bémutatni, azután a népeiért; mert ezt a népért egygyszer minden üdöre tselekedte önnön magát áldozatul bémutatván. 28. Mert a törvény erőten embereket rendelt főpapokká; de a törvény után következett esküvésnek kifejezése annak rendelé az öröké legtükéletesebb Fiút.

J e g y z e t e k.

1: Melkiszedek az egyedül igaz Istennek papja vala; azért méne ki az ütközetből szerentsésen visszatérő Ábrahámnak elejébe: hogy az öt fejedelmen nyertt győzedelemért Istennek háládó áldozatot bémutasson Mós. 1. XIV. 18., - 20. Az áldozat kenyér és bor vala. Illyen színek alatt szerzé az Úr Jézus Krisztus utolsó vatsoráján az új szövetségi szent áldozatot a hűnön kárhözaton ördögön nyertt győzedelemnek örök emlékezetjére.

2: Zsidó nyelven: *Melehh* király, *Tzedek* igazság, *Salom* békeség. Az Üdvözítő az új szövetségnek Főkirálya; ki a bűnös emberi nemzetet az isteni szentséggel megbékéltetni, minden emberek között mint egygy Atyának fiai között költsönös szeretetet békeséget alapítani jelent meg; ki szoros igazság szerint megbünteté a megáltalkodott zsidókat Jerusalemnak elpusztulásakor, és a jó vagy rossz tselekedetekhez képest mindenkinek testi halála után és a telek' feltámadásakor a végső ítélet' napján fogja az örök jutalmat vagy büntetést meghatározni, osztogatni.

3: Melkiszedeknek a szent írásban sem attya sem anyja, se nemzetsora, sem az érintett történetet előző vagy követő életje és hála nem emlittetik; hanem úgy iratik le, úgy jelenik meg, mint örökévaló pap. — Az Úr Jézus Krisztusnak mint isteni személynek nintsen anyja, mint embernek nintsen attya, ismét mint isteni személynek nintsen nemzetsora, mennyből hirtelen és kimagyarázhatatlanul történt e földön megjelenése, és szinte olly tődalatos vala mennybemenetelö, ahol világ' végéig mindég öröké folytatja főpapi hivatalát. — Mind ezekre nézve Melkiszedek az Üdvözítőnek az Úr Jézusnak képe ábrázolása vala; amháir a papi hivattal elválhatatlanul öszveköttöt áldozatnak bémutatását Melkiszedek' részéről Pál a már feljebb említett okból elhallgatja.

4, - 10: Ezen versekben három okból azt mutatja meg az apostol: hogy Melkiszedek mind Ábrahámnál mind Lévinél, ki az ó szövetségi papi nemzetségnek törzsökattya vala, nagyobb tekintetű az olvasókra bizván ezen következtetést: tehát annyival inkább felyülhaladja mind a kettőt az isteni Üdvözítő az Úr Jézus Krisztus, kinek Melkiszedek tsak képe ábrázolása vala, s így Krisztusnak főpapi méltósága az ó szövetségiéél jelesebb. — A három ok pedig; mert az ó törvény szerint a Lévi' nemzetségből, melly maga is Ábrahántól ered, származó papok vőnek tizedet az Izrael' népétől vagy is Ábrahámnak többi maradékaitól: úgy de Melkiszedeknek maga Ábrahám és így ő vele s ő általa az egész Lévi' nemzetsége is tizedet adot; — mert a Lévi' nemzetségből származó papok, kik tizedet vőnek, üdőről üdőre változtak halandóságjuk miatt: de Melkiszedek tsak mint élő emlittetik a szent írásban, haláláról semmit sem olvashatni; — mert a kisebbik áldatik meg a jelesebbiktől feljebbvalótól: már pedig Melkiszedek magát Ábrahámot, ki minden nemzetek' megáldása felől Istentől ígéretet nyerni méltó vala, s Ábrahámban az egész ó szövetségi papi rendet megáldotta.

11, - 18: Az ó szövetségi papságnak és avval egygyütt a Móses' törvényének is meg kollett szűnnie. Mert azon papság a törvénnyel legszorosabban öszveköttö vala, amint egygyütt is szerezték; hogy pedig az ó szövetségi papság vagy is papi áldozatok által a vallásnak fő iránya el nem éretett, bűnök' botsánatja, megigazulás, megszentelés nem eszközöltetett, nem nyeretett, tsak abból is kitetszik: mivel a jövendőlés szerint Zsol. CIX. 4. szük-

séges vala az Áronétól különböző papságnak felállíttatnia, s ez szerént az ó törvénynek is megváltoznia. Tudniillik: az említett zsol-tár az Üdvözítőről az Úr Jézus Krisztusról szól, ki nem a Lévi', hanem Júda' nemzetségéből, melyből senkinek sem vala szabad az ó törvényben papi hivatalt viselni, származot test szerént; — abban Főpap nem Áronnak, hanem Melkiszedeknek rendje szerént ígértetik; — itt olyan Főpap jövendöltetik, a ki mindég, öröké, világ' végéig, míg tsak szükség leszen, folytatja Isten előtt fő-papi hivatalát, közbenjárását, holott a Móses' törvénye szerént tsak Áron' nemzetségére nézve az vala megállapítva: hogy egy-egyiknek halála után a másik következék és légyen főpap.

19: Az ó törvénynek azért is kellett megszűnnie, mert senkit tökéletes szentségre boldogságra nem vezetet; hanem tsak előké-születül szolgált azon felséges vallásra, melly egygy Istenember-nek teljes elégtételű engesztelő áldozatján alapúlván Istennek jó-tetszését oltalmát az embernek megszerzi, s e földön erköltsi feddhetetlenség, a testnek halála után az öröké tartó mennyei boldogság által az embert Istenhez vezérli, Istennel mindég tökéle-tesebben öszveköti.

20, - 28: Az Úr Jézus Krisztusnak főpapsága sokkal jelesebb az ó szövetségénél. Mert: az ó törvényi papság tsak üdeigleni vala, ahhoz esküvés nem járult öröké tartandóságának bizonyításá-ra; ellenben az Üdvözítőről esküvés által vagy is sommi kifogást nem szenvedő bizonyítással megállapíttatott Istentől: hogy ő az Úr Jézus Krisztus öröké mindég Főpap maradjon más következő nélkül Melkiszedek' rendje szerént; — a papsággal öszvekötvé lévén a törvény szövetség vallás az is következik: hogy az Úr Jézus változhatatlan vallásnak szövetségnek törvénynek nyújtá kö-telezé le kezességét tanításában feddhetetlenségében tsodatételei-ben jövendöléseiben; — az ó szövetségi főpapok egymást fel-tserélgeték, egymásnak helyébe következének, kiki közzülök tsak rövid földi életjének tartásáig viselé hivatalát mindnyájan ha-landó emberek lévén: de az Úr Jézus Krisztus feltámadása után mennyben mindég élvén közbenjárása által szünetlen minden hozzá folyamodó keresztyényeket az isteni kegyelmességben részesíthet, vétkeikkel érdemlett büntetésektől megszabadíthat; — az ó szö-vetségi főpapnak mint vétkezhető embernek naponként vagy is a törvényben rendelt napon Mós. 3. IX. 8. 15. XVI. 3, - 16. esz-

tendónként előbb a maga bűneiért kell vala áldozatot bémutatnia, és tsak egyszer vala szabadsága a szentek' szentjébe bémenni; ellenben az Úr Jézus Krisztus isteni személy Istennek valóságos legszentebb Fia lévén, soha semmi hűnbe nem avatkozot, sőt nem is vétkezhetet, és így önnön vétkéért soha sem vala köteles áldozni: az emberi nemzetért pedig egyszer a keresztfán megöletvén önnön magát feláldozá vérenek ontásával, mellyet már most a valóságos szentek' szentjében mennyben szünetlen bémutat, így egyszeri véres áldozatját mint örökös Főpap de új vérontás nélkül a bűnösökért folytatja és rájuk alkalmaztatja félbeszakadás nélkül.

Világosító Hivatkozások.

5: Mós. 4. XVIII. 21. — 5. XVIII. 1, - 8. — Jós. XIV. 4. — — 6: Mós. 1. XII. 3. — — 11: Gal. II. 21. — — 14: Mát. I. 1, - 16. — — 18: Róm. VIII. 3. — Gal. III. 11. — — 19: Ján. I. 17. — AT. XIII. 39. — — 24: TJ. I. 18. — — 25: Tim. 1. II. 5. — Ján. 1. II. 1. — — 26: Róm. VIII. 34.

VIII. R É S Z.

Krisztusnak mint az új szövetség' Főpapjának szentek' szentje mennyekben vagyon. Az új szövetség sokkal jelesebb az ó szövetségnél, melly amasz által eltörölteték.

1. Azonban az eddig mondattakból legfőbb figyelemre méltó ez: hogy olyan Főpapunk vagyon, ki a Felség' székeinek jobbára ült mennyekben, 2. Mint a szent helynek, és a valóságos sáornak, mellyet az Úr és nem ember állitot fel, Tisztje. 3. Mert minden Főpap ajándékoknak és áldozatoknak bémutatásjokra rendeltetik; azért szükség: hogy ennek is valamie légyen, amit bémutasson. 4. De ha

a földön volna, pap sem volna: mivelhogy volnának papok, kik a törvény szerint ajándékokat mutatnának bé; 5. Kik a mennyeiek' előképenek és árnyékának szolgálnak, amint isteni felelet által megtanítotték Móses, midőn a sáturnak elkészítésével foglalatoskodnék: Meglásd, úgymond, hogy mindent készíts azon előkép szerint, melly néked a hegyen megmutattaték. 6. Most pedig *a mi Főpapunk* annyival nemesebb foglalatoskodást nyert, mennyivel betesebb szövetségnek Közbenjárója, úgymint, melly ama réginél sokkal jelesebb ígéreteken alapúl. 7. Mert ha amaz elsőben semmi fogyatkozás nem találtatnék; bizonyára a másodikkal hely nem kerestetett volna. 8. Már pedig dorgálván Isten *a régieket* így szól: Imé napok jönnek, azt mondja az Úr, és kötök az Izraelnek házával, és a Júdának házával új szövetséget. 9. Nem azon szövetség szerint, mellyet szerzettem vala az ők atyáikkal ama napon, mellyen kezeket fogám: hogy kivezetném őket Egiptomból; mivel ők meg nem maradának abban az én szövetségemben, azért is én megvetém őket, ezt mondja az Úr. 10. Annakokáért ez a szövetség, mellyet kötök az Izraelnek házával a napok után, ezt mondja az Úr: bényomom az én törvényeimet az ők elméjökbe, s az ők szívébe béírom azokat; és leszek nékiek Istenök, és ők lesznek nekem én népem. 11. És nem tanítja többé kiki az ő polgártársát, és kiki az ő attyafiát mondván: ismérj meg az Urat; mert mindnyájan megismernek engem az ők közöttök lévő kitsinytől fogva nagyig. 12. Mert megkegyelmezek az ők hamisságaiknak, és az ők bűneikről és gonoszágaikról meg nem emlékezem. 13. Mikoron új szövetséget említet, az elsőt megavította; ami pedig megavúl, és megvénül, közel jár az enyészethez.

J e g y z e t e k.

1: Az ó szövetségi főpap a szövetség' szekrénye előtt, melly Istennek mennyben felséges székét vagy is ditsőségét ábrázolá, általi tartozék, az új szövetségi Főpap mennyben leült, azaz legfőbb isteni ditsóséggel bir.

2: A zsidó főpap viselé gondját azon sáornak, mellyben a szövetség' szekrénye letéeték, és őrizteték, míg az Izrael' népe a pusztaságban utazot; de ezen sátor tsak képe vala a mennyországban, ahol Isten felségét ditsóságát teljes mivoltja szerint szemlélteti, mellyet Isten alkotot, midőn a világot teremté. Ezen Istennek valóságos lakhelyében hiveire ügyelő főpapi hivatalt folytat az Úr Jézus.

3: Mivel a főpapi tiszt az áldozat' bémutatásától el nem választathatik; Krisztusnak is mint örökös Főpapnak szűnetlen kell valamit áldozatul bémutatnia mennyben, tudniillik (más Isten előtt kedves áldozat nem lehetvén) az ő testjének sebeit vérét az engesztelésnek nagy napján bémutatott véres áldozatnak a szentek' szentjében folytatására.

4: Midőn e level iraték, még állot Jerusaleem és abban a nemzeti templom; még folyamatban vala a véres és vér nélkül való áldozatoknak bémutatásjok; azért írja az apostol: hogy Lévinek és Áronnak nemzetségből elegendő papok vagynak, kik a Móses' törvénye szerint a nemzeti templomban áldozatokat bémutatnak. Ebből következék: hogy Jézusnak szent helye áldozatjának folytatására nem lehetet a jerusalemi templom, melly a régi sátor' helyébe építették; mert abban az ó törvény szerint főpapi hivatalt nem is viselhetet volna a papi nemzetségből nem vérén származását.

5: Valamint a sátor úgy a jerusalemi nemzeti templom is tsak árnyéka képe ábrázolása vala a mennyországban: mivel Mósesnek a sátor' elkészítése a néki mutatott előkép szerint parantoltaték.

7: Az ó szövetség ugyan az Izrael' népének, és az emberi nemzetnek akkori állapotjához alkalmas vala, előkészületül az Úr Jézustól kijelentett vallásnak, hirdetett tanításnak hitelesítésére, könnyebb elfogadására s elterjedésére felotte hasznos, sőt szükség-

ges volt; azonban ama vallás azon erköltsi tökéletességre, és boldogságra, mellyre természetes tulajdonságai szerint Istentől rendeltetett az ember, ön magában különös hozzájáruló isteni kegyelem nélkül nem segíthet az embert.

8, - 13: Jeremiás próféta' könyvének XXXI. 31, - 34. szóról szóra olvastatik az apostol által itt levelébe béiktatott jövendölés, mellyben világosan bizonyittatik: hogy azon szövetséget, mellyet az Izrael' népével kötött Isten, midőn az egiptomi rabszolgaságból kiszabadította, megszegtek; hogy annak helyébe más új szövetség fog szereztetni; hogy ezen új szövetségnek főlegjelesebb tulajdonságai lesznek az egygy igaz Istennek tökéletes megismerése vállalása imádása, Istennek akaratja rendelkezései törvényei felől tiszta értelmes szivreható tudomány, a bűnök' megbotsátása, állandó isteni oltalom. Ez mind az Úr Jézus Krisztus által kijelentett valástánításban bételjesedék. Tehát ama réGINEK megkellett szűnio, és helyébe ezen új szövetség következék.

Világosító Hivathozások.

1: Ef. I. 20. — — 3: Ef. V. 2. — — 5: Mós. 2. XXV. 40. — AT. VII. 44. — Kol. II. 17. — — 6: Kor. 2. III. 6. — — 9: Mós. 2. XIX. 5. 6. XXXII. 7. 8. — — 10: Iz. LIV. 13. — — 11: Ján. XIV. 26.

IX. R É S Z.

Az ő szövetség az újnak vala ábrázolása; Krisztus az új szövetségnek Főpapja és Közbenjárója, ki azt vérével megerősíté, és mennyekbe mint a valódi szentek' szentjébe bément.

1. Igaz ugyan; valának az első szövetségnek is az isteni tiszteletre rendelt szertartásai, s ama földi szentséges helye. 2. Mert sátor állittaték fel; mellynek elő részében

valának a gyertyatartó, az asztal, és a kitett szent kenyerek; melly elősátort szentnek hívának. 3. A közép kárpi-ton belől pedig vala a sátornak amaz osztálya, mellyet szentek' szentjének nevezének. 4. Ebben vala helyheztetve az arany temjénező, s a szövetségnek minden részről arannyal béborított szekrénye, mellyben tarttattak a mannával tele arany edény, Áronnak kivirágzott veszszeje, s a szövetségnek kőszeletjei. 5. A szekrény felett pedig valának a ditsőségnek kerubimi, mellyek árnyékjokkal befedezik vala a kegyelemnek székét; mellyekről mindazonáltal egygyenként most szólni nem szükséges. 6. Ezek pedig így elrendeltetve lévén az elősátorba ugyan mindég bemenének a papok az áldozatokhoz tartozó foglalatosságoknak elvégezésükre. 7. De ama másodsátorba esztendőnként egygyszer tsak maga a főpap méne bé, az is penig nem vér nélkül, mellyel áldozik vala az ő maga, s a nép által tudatlanságból elkövetett vétkekért. 8. Melly szertartás által azt jelenté a Szent Lélek: hogy még nem nyittatott meg a valóságos szentek' szentjébe vezető út; mivel az első sátor még helyén állana. 9. Melly tsak előképe vala a most jelen üdőknek, mivel az szerént olly ajándékok és áldozatok mutattattak bé, mellyek az áldozó istenttisztelőnek lelkiisméretjére nézve megszentelést nem szerezhethnek; 10. Úgymint tsak a tökéletesedés' üdejéig meghagyott ételekben és italokban, különbféle mosódásokban, és a testet illető szertartásokban állván. 11. Krisztus pedig a következő jónak Főpapja megjelenvén nagyobb és tökéletesebb sátor által, melly nem emberi kezek által tsináltatott, vagy is nem földi alkotású; 12. Nem is a bakoknak és borjúknak vérök által, hanem az ő tulajdon vére által ment bé egygyszer a szentséges helybe örök üdökre tartó üdvösséget szerezvén. 13. Mert ha a tulkoknak és bakoknak vérök, és az üsző borjúnak hamva hintetvén a *társaságképen* tisztátalanokra ő nekik testi megtisz-

túlást szerze; 14. Mennyivel inkább megtisztítja a mi lelkiismeretünket a meghalt tselekedetektől, hogy az élő Istennek szolgálhassunk, a Krisztusnak vére: a ki ártatlan lévén az örökévaló Lélek által önnön magát mutatta bé Istennek áldozatul. 15. És azért az új szövetségnek Közbenjárója: hogy az előbbi szövetségben történt általhágásoknak megváltásjokra szenvedett halálának közbenjövetele által a hivatalosok a vég nélkül tartó örökségnek ígértjét elvegyék. 16. Mert ahol végintézet tételik, az is szükséges: hogy a végintézet' szerzőjének halála is hozzájáruljon. 17. Mivel a végintézet a halál által nyer teljes erőt, és míg a végintézetszerző életben vagyon, mind addig teljesedésbe nem mehet. 18. Innét ama, *végso intézethez hasonló*, első szövetség is nem szenteltetett meg vér nélkül. 19. Tudniillik: minekutánna Móses az egész nép előtt a törvényrendhez tartozó minden parantsolatokat felolvasot volna; a borjúknak és bakoknak vérét vízzel egyelítvén, és abba isópra kötött veres gyapjút bémártván, mind a könyvet mind az egész népet meghinté mondván: 20. Ez a szövetségnek vére, melly szövetséget Isten néktek parantsolt. 21. Annak felette a sátort is az isteni tiszteletre szolgáló minden edényekkel egygyütt hasonlatosképen vérrel meghinté. 22. Tsak ugyan az ó törvény' szabásai szerint majd nem minden tisztulások vérontással vitetnek végbe, és vérontás nélkül nem nyeretik botsánat. 23. Ezen szertartás által kell vala tehát a mennyekiek' árnyékképeinek megtisztittatniok; de a mennyekiek magok ezeknél jelesebb áldozatot kívántanak. 24. Mert nem kézzel felépített szentséges helybe, melly tsak árnyékképe volna a valóságosnak, ment bé Krisztus; hanem magába a mennybe: hogy megjelenjék most Istennek színe előtt mi érettünk. 25. Nem is úgy ment bé: hogy gyakorta áldozza meg ön magát, tudniillik, miképen a főpap minden esztendőben bémégyen a szentséges helyre ide-

gen vérrel. 26. Mert ha különben volna, világ' teremtésétől fogva gyakorta kellett volna néki szenvednie. Hanem most az *ó törvény'* századjainak végén egyszer jelent meg ön magának megáldoztatása által a bűnnek eltörlésére. 27. És valamint elvégezve vagyon: hogy minden ember csak egyszer haljon meg, azután pedig megítéltessék. 28. Úgy Krisztus is egyszer megáldoztatván, hogy sokaknak bűneiket elvennie; másodszor bűnért való áldozat nélkül megláttatik az ötet váróktól üdvözítésükre.

J e g y z e t e k.

1: Ezen versnek kezdetje a diákban: Valának ugyan az elsőnek is a tiszteletre rendeltt szertartásai; — a görögben pedig az *első* után némelly kindásokban *sátor*, másokban *szövetség* szó olvastatik. De épen ezen különbözés a görögben a diák kifejezésnek eredetiségét bizonyítja, melly az előbbi szakaszt folytatván annak utolsó verseiként leghelyesebben *szövetség* szóval világosittatik.

2, - 5: Még az Izrael' népe a pusztákban útazot; valamint ők az üdőnek viszontagságai ellen sátorokban oltalmazák magokat; úgy királyjoknak is az Istennek szent sátora vala, mellyben a szövetség' szekrénye tarttaték, és a melly előtt Istennek áldozatok bemutatattak. Ezen sáornak két része vala; az első hosszú négyeszegeben valának helyheztetve egygy: hétágú arany nagy gyertyantartó, egygy asztal az arra hetenként kitéetni parantsoltt tizenkét kenyérnek, és egygy aranyszeletekkel béborított oltár, mellyen jó illatú szerek égettettek; a hátulsó kissebb és betses lefüggő szőnyeg által az elsőől elválasztott osztályban állot — az esztendőnként a megengesztelésnek napján jó illatú füstölés végett a főpap által bévitetni, és mig következő évben mással fel nem tserélteték, ott hagyatni szokott arany temjénező, (amit Pál régi hiteles hagyományból tudhatot) — és a szövetség' szekrénye, mellyben később ugyan Kir. 3. VIII. 9. csak a tiz parantsolatoknak két kötábláik, de hajdan még Móses' üdeje után sokáig arany edényben manna harmat kenyér a pusztaságban negyven esztendeig folytatott tso-

dálatos táplálásnak, és Áronnak zöldellő veszszeje a papi hivatalra nemzetségével egygyütt elválasztásának emlékeztetjére tarttattak. Az említett manna és veszsző, hasonlóképen Móses' törvénykönyve is Mós. 2. XVI. 33. — 4. XVI. 10. — 5. XXXI. 26. szerint a szövetség' szekrénye mellé helyheztetni rendeltettek. — A szövetség' szekrényét két diszes szárnyas képek Kerub vagy is Hatalmas nevezet alatt Isten' Felségének és Mindenhatóságának jelentésére szárnyaikkal Kir. 3. VIII. 6. 7. bétakarák. — Az eddig leírt sáornak első osztálya szentnek, második külön elfedezett része pedig szentek' szentjének, vagy legszentebbnek nevezteték; melly száz sing hoszszú s ötven sing széles pitvarral vala békerítve az áldozatoknak az ott álló oltáron égetésükre, és bémutatás-jokra. — Azonban Pálnak tárgyához nem tartozék mind ezeknek egygyenként értelmüket fejtegetni.

6, - 8: A sáornak első osztályába vagy is a szent helyre hárjárának a papok is közönségesen a lámpás gyújtásra, jó illatú füstnek gerjesztésére, a kenyereknek feltserelésükre; de a szentek' szentjébe esztendőnként tsak egygy napon egyedül a főpapnak vala szabad és kötelessége megjelennie. Tudniillik: a megengesztelés' napján a főpap a maga és nemzetségének vétkeiért egygy bikát, és a népnek vétkeiért egygy ketskebakot mutatot bé áldozatul, és először a temjénezővel jó illatú szerek' égetésükre, másodsor a bikának tsészébe felszedett vérével, harmadsor a ketskebaknak vérével ment bé a szentek' szentjébe. Azonban ezen áldozatnak, és vérnek bémutatása által nem nyereték azon vétkeknek elengedésük, mellyeknek halálos büntetés vala határozva Róm. III. 20. IV. 15. hanem tsak a kisebb gondolatlanságból és tudatlanságból elkövetett hibák botsáttattak meg. — Ezen szertartás Istentől annak jelentésére intéztetek: hogy mig a sátor, és annak helyét foglaló jerusalemi templom áll, addig a legszentebb belső hely által ábrázolt mennyei bódogságba senki bé nem juthat; mellybe legelőször a ditsőségesen feltámodott Üdvözítő az új szövetségi Főpap ment bé.

9. 10: Tsak ugyan minden véres áldozatok, vér nélküli ajándékok, testi mosódások, bizonyos étkektől italoktól való tartoztatások, mellyek a Móses által megállapított vallásban sürgettettek, tsak külső szertartások lévén, és a lelket illető hathatósággal nem birván, hasonlóképen tsak a külső, a Móses' törvénye

által rendeltt tisztátalanságtól menthették meg az embert; de a felől, hogy az isteni szentség megengesztelődött, hogy a vétkek büntetésökkel egygyütt elengedtettek, mivel ez felőlök Istentől nem ígértetek, belső megnyugtatóst nem szerezhetének; és így az egész ó szövetségi vallásintézet már magában foglalá a változásnak szükségét, csak üdeigleni tarthatását, csak más tökéletesebbnek a keresztény vallásnak ábrázolására rendeltetését.

11, - 17: Krisztus az új szövetség' Főpapja megjelenván, hogy az emberi nemzetnek következő örökéstartó jókat, mennyei természetfeletti boldogságot szerezzen, a régi sátor' első osztálya által ábrázoltatott nem emberi hanem isteni eredetű tőle felállított új szövetségi anyaszentegyházból, minekutánna a keresztfán váltságunkért vérért kiontotta, valamint hajdan a főpap a megölt állatok' vérével a szentek' szentjébe, úgy tulajdon vérért testjébe felszedvén mennyországba bément, ahol mindég megmarad, mivel áldozatja örök üdökre foganatját megtartja, világ' végéig minden hiveknek örök boldogságot szerezhet. — Ugyan is; hogyha az áldozatul bémutatott barmok' vére, s a megégetett riszka téhénnek hamva Mós. 4. XIX. szerint azoknak, — kik a sirnak, tisztátalan álatnak, meghalítnak illeteése és több hasonló okok miatt a többi Izrael' népével mint polgáriképen tisztátalannak nem társalkodhatnak, — a törvényes tisztaságot visszaszerezé: mennyivel inkább fog az ezek által ábrázoltatott Krisztusnak vére, ki ön magát szabad akaratból, semmi tulajdon bűne nem lévén, csak az emberi nemzetnek vétkeiért, isteni személyére tekintve véghetetlen betsű érdemű áldozatul bémutatá, tökéletes botosádatot és Isten előtt kedvességet eszközölni minden igazán megtérő bűnösöknek, ámbár az előtt örök kárhozatot okozó vétkekbe elmerülve valának. — Tudniillik; épen azért, mivel Krisztus nem barmok' vérével, mint az ó szövetségi főpapok, hanem tulajdon vérével ment bé a valóságos szentek' szentjébe, azért új a régítől egészen különböző szövetségnek lőn közbenjárója: hogy tökéletes elégtételt szolgáltató halálának ereje által eltöröltetvén az ó szövetség' üdeje alatt elkövetett vétkek büntetésökkel egygyütt (mert az ó szövetségi istenfélő embereknek is megbántt bűneik csak az Üdvözítőnek érdemeire nézve engedtettek el) az Isten' kegyelme által a keresztény vallásra hivatalosok a régi igazakkal egyenlőképen az ígért mennyei örökségben részesüljenek. Mert valamint

a végrendelésnek tsak akkor vagyon ereje, midőn annak szerzője meghal; úgy a szövetség is tsak az áldozatnak megületése bémutatása által nyer teljes hathatóságot Mós. 1. XV. 7. 9. 10. — 2. XXIV. 5. 8. — Jer. XXXIV. 18. Pál ugyan azon egygy *diatheke* szót már szövetségnek már végrendelésnek értelmében veszi; mert mind a két tselekedetnek nagy hasonlatossága vagyon, és az ó törvénynek szerzésére megállapítására inkább illik a szövetség, a keresztény anyaszentegyháznak felállítása pedig inkább végrendeles gyanánt történt a három esztendeig folytatott tanítás, az új szövetségi titkos szent vendégségnek szerzése, a hosszú szent János által leírt bútsúzó beszéd nyomon a bútsúzó Tanítónak az Úr Jézus Krisztusnak kinos megületése, engesztelő véres áldozatja, testi halála által erősítettén, ámbár ezen halál egygyzersmind legfelségesebb áldozat lévén Istennek az emberi nemzettel új szövetségét örökösíté.

21: A szent sátor az ahhoz tartozó eszközökkel egygyütt később szentelteték meg Mós. 3. VIII. 10. 11. és esztendőnként is egygyyszer vérrel meghintteték Mós. 3. XVI. 14., -16. 18., -20.

23: Mivel az ó szövetségi sátor és templom a keresztény anyaszentegyháznak, és a mennyországnak tsak képe ábrázolása vala, ezeknek vagy is ezek által az oda bėjáró tartozó ó szövetségi hiveknek is tsak ábrázoló áldozatok' vére által viteték végbe törvényes megtisztulásjuk; ellenben azoknak, kik a mennyei valóságos legszentebb helybe, ahol Isten legjelesebben szemlélteti ditsőségét, bévezettetnek, nemesebb, felségesebb, a mennyei boldogsággal egygyező mennyei áldozat, Istenembernek vére által kellett megszenteltetniük.

24., -28: Krisztus ugyan magában a hajdan ábrázoltatott mennybe Isten' ditsőségébe bémenvén, ott szüntelen a hozzá folyamodók' bűneiért mint Főpapunk kiöntött vérét, sebeit, végbevitt engesztelő áldozatját bémutatja mennyei Attyának az Istenégnek; de nem olly értelemben, hogy mint a zsidó főpap ismét azon szenthelyből kijőjön, és újra meghaljon, vérével a mennyei szentséges helyre újra béménjen, mert úgy hányszor kellett volna már nékie világ' kezdetjétől fogva meghalnia, és megáldoztatnia! hanem tsak hogy azon egygy áldozatjának hasznait gyümöltseit hiveire alkalmaztassa. Valamint minden ember tsak egygyyszer hal meg, azután pedig az ítélet által örökre elhatároztatik állapotja,

többé a földi életre vissza nem tér; úgy az Úr Jézus Krisztus is az ő szövetségnek megszűnésére rendeltt végüdőben egyszerű mutatá bé az emberi nemzet' vétkeiért elégtévő áldozatját, mely által nyerik minden üdvözülendők bűneik' bocsánatját; másodszor pedig láthatóképen már nem mint Közbenjáró Békéltető Főpap áldozat' bemutatása végett fog megjelenni, hanem mint Itélőbíró mint Főkirály különösen azoknak testjökre nézve is az örök boldogságba bevezetésökre, kik arra magokat érdemesíték, és azért óhajtva várják ezen újabbi eljövetelet.

Világosító Hivatkozások.

1: Mós. 2. XXV. 8. — — 2: Mós. 2. XXVI. 1. XXXVI. 8. XL. 1, -33. — — 4: Mós. 2. XVI. 33. 34. XXIV. 10. 16. — 4. XVI. 6. XVII. 1, -11. — — 5: Mós. 2. XXV. 18, -25. — — 7: Mós. 2. XXX. 10. — 3. XVI. 1, -19. — — 8: Ján. XIV. 6. — — 9: AT. XIII. 39. — — 10: Mós. 3. XI. 1, -47. XV. 2, -31. — Jer. XXXI. 31, -34. — Gal. III. 23, -25. IV. 3, -5. — — 12: Dán. IX. 24. — Pét. 1. I. 19. — — 13: Mós. 3. XVI. 14, -16. — 4. XIX. 2, -20. — — 14: Ján. 1. I. 7. — TJ. I. 5. — — 15: Márk. XVI. 16. — AT. XIII. 39. — — 20: Mós. 2. XXIV. 3, -8. — — 21: Mós. 2. XXIX. 21. — 3. VIII. 10, -30. — — 22: Mós. 3. XVII. 11. — — 24: Ján. 1. II. 1. — — 26: Gal. IV. 4. 5. — — 27: Mós. 1. III. 19. — — 28: Róm. V. 9. — Tesz. 1. IV. 16. 17. — Pét. 1. III. 18.

X. R É S Z.

*Az ó szövetség' áldozatai elégtelenek voltak a bűnbotsá-
natnak megszerzésére; de Krisztusé elégséges. Azért
Krisztusban kell vetni teljes reménységünket, hozzá kell
hit és szeretet által ragaszkodnunk: hogy ellenkező esetben
felette súlyos büntetést ne szállítsunk fejünkre.*

1. Mert a törvény, melly a következő jóknak csak árnyékát, nem pedig a tárgyaknak valóságos ábrázatjokat foglalá magában; az esztendőnként félbeszakadás nélkül bémutatni szokott ugyan azon áldozatok által igazulást nem szerezhethet az azokhoz járulóknak. 2. Mert egyébként bizonyára megszűntek volna az áldozat' bémutatásától: mivel-hogy az egygyszer megtisztult áldozók' lelkiismeretjét semmi bűn többé nem terhelte volna. 3. De épen ezen áldozatok által hoztatnak esztendőnként új emlékezetbe az elkövetett bűnök. 4. Mert lehetetlen, hogy a tulkoknak és bakoknak vérök eltörölje a vétkeket. 5. Azokáért e világra bėjövén így szöla: Áldozatot és ajándékot nem akartál; tette pedig alkodtál nekem. 6. A baromnak egészen égő áldozatul bémutatását, és a bűnért való áldozatot nem kedvelted. 7. Akkor mondék: Imhol vagyok én (a törvénykönyvnek legfőbb részében írva vagyon felölem) hogy tselekedjem Isten a te akaratodat. 8. Midön előbb azt mondja: Áldozatot, és ajándékot, és egészen elégő, és bűnért való áldozatot nem akartál; azokat nem kedvelted, mellyek a törvény szerént áldoztatnak. 9. Tovább pedig utánna veti: Imhol jövök, hogy tselekedjem Isten a te akaratodat: eltörli az elsőt, hogy a másodikat helyébe állassa. 10. Melly akarathoz általa megszenteltettünk a Jézus Krisztus' testjének egygyszer végbevitt áldozatja által. 11. És pedig miu-

den ő szövetségi pap előáll naponként szolgálván és ugyan azon áldozatokat gyakorta bemutatván, a mellyek soha a bűnöket el nem törölhetik. 12. Ez pedig egygy áldozatot mutatván bé a bűnökért öröké az Istennek jobbján ül. 13. Arra, ami még hátra vagyon, várakozván: hogy minden ellenségei lábai alá léptső gyanánt vettessenek. 14. Mert egygyetlen áldozat által tökéletesekké tette öröké azokat, a kik megszenteltetnek. 15. Bizonyságot téssen pedig nekünk a Szent Lélek is. Mert minekutánna ezt megjövendőlte volna: 16. Ez a szövetség, mellyet szerzek ő velek a napok után, úgymond az Úr; az én törvényeimet adom az ők szivökbe, s az ők elméjükbe béírom azokat. 17. Tovább így szól: És az ők bűneikről és hamisságaikról többé meg nem emlékezem. 18. Ahol pedig ezek megbotsáttatnak; ott már többé nem szükséges a bűnért való áldozat. 19. Mivelhogy azért atyámfiai szabadságunk vagyon a szentek' szentjébe való bemenetelre a Jézus' vére által, 20. Ahová új és élő utat szentelt nekünk a kárpit vagy is az ő testje által; 21. És mivel nagy Főpapunk vagyon, ki az Isten' háza felett rendeltetett: 22. Járúljunk oda igaz szívvél, és a hitnek teljes bizodalmával a gonosz lelkiüsmérettől, szivünknek meghintése által, megszabadítva, és testünk tiszta vízzel megmosva lévén. 23. És tartsuk meg a mi reménységünknek vallását tántoríthatatlanúl; mert hív az, a ki ígéretet tet. 24. És figyelmezzünk egygymásra: hogy magunkat költsönösen az atyafiúi szeretetre, és jóságos tselekedetekre ébresszgezzük. 25. El ne maradozzunk gyülekezetjeinktől, mint némelleyek már szokásba veszik; hanem *megjelenvén* intsük egygymást, és penig annyival inkább: a mennyivel ama napot közelgetni látjuk. 26. Mert ha az igasságnak megismerése után is megint szántszándékkal vétkezünk; úgy már nem találtatik bűneinkért engesztelő áldozat. 27. Hanem egygy rettenetes ítélet, és az Isten' el-

lenségeit megemésztő lángoló tűz várakozik ránk. 28. Ha ki megveti a Móses' törvényét, két vagy három tanúnak bizonyosságára minden irgalmasság nélkül megöletetik. 29. Mennyivel, vélték, súlyosabb büntetésre méltónak fog ítéltetni az; a ki az Isten' Fiát megtapodja, s a szövetségnek vérért, mellyel megszentelteték, közönségesnek állítja, s a kegyelemnek Lelkét boszszúsággal illeti. 30. Mert tudjuk, ki mondta: Enyim a boszszuállás és én megfizetek, ezt mondja az Úr; és másutt: Az Úr megítéli az ő népét. 31. Rettenetes az élő Istennek fenyítő kezeibe esni. 32. De emlékezzetek csak vissza az elmúlt napokra; a mellyekben megvilágosittatván a különféle szenvedésekkel sok viaskodást állottatok ki. 33. Midőn egygyfelől ugyan gyalázatokkal és háborúságokkal terhelte mindenek' szemeit magatokra vontátok; másfelől pedig az ilyen nyomorúságos állapotban forgóknak résztvevő társai lettetek. 34. Mert az én bilintseimen is szánakodtatok, és jószágtoknak elragadozását örömmel tűrtétek tudván: hogy néktek betesebb és állandóbb örökségtek vagyon mennyekben. 35. El ne vessétek annakokáért a ti bizodalmatokat, mellynek nagy jutalma vagyon. 36. Mert szükséges néktek a békeséges türelem: hogy az Isten' akaratját teljesítvén az ígéretet elvegyétek. 37. Mert csak még egygy keves üdőnek kell elmúlnia; s a ki eljövendő, eljön és nem késik. 38. Az igaz ember pedig a hit által él; de ha visszahúzza magát: az ollyant az én lelkem nem kedvelli. 39. De mi nem vagyunk ollyak, kik magunkat elhúznók a veszedelemre, hanem ollyak, kik hiszünk a mi lelkünk' üdvösségének megnyerésére.

J e g y z e t e k.

1: A Móses' törvénye által csak üdeigleni múlandó jók, mellyek a jövőendő állandó valóságos jóknak csak árnyékai valának,

ígértettek, nyeretettek. Illyenek valának: a Kánaán' földjének birtoka, földi áldások, testi tisztátalanságtól való megmentés. Pál itt kiváltképen azon áldozatokról szól, mellyek esztendőnként tudniillik az engesztelésnek nagy napján az egész népért mutatattak bé.

2: Ha az ó törvényben tökéletesen elégtévő áldozat let volna; már, valakik bűnbe estenek, annak igaz bánat és jó tselekedetek által magokra alkalmaztatásával minden vétektől megszabadulhattak, és lelkiisméretjököt megnyugtathatták volna: következőképen nem kellett volna sem a nagy engesztelő áldozatnak esztendőnként újittatnia, se bűnért rendelt más áldozatoknak annyi-szor, minden hasonló esetben bemutatattatniok. — Itt figyelemre méltó: hogy az új szövetségi vér nélkül való áldozat, melly naponként bemutatattatik, csak azon egygyetlen engesztelő és tökéletes elégtételt szerző áldozatnak, melly az Úr Jézus Krisztus által a keresztfán bemutatatték, emlékeztetjére s alkalmaztatására rendeltetik, gyakoroltatik.

3: Az esztendőnként újított megengesztelésnek áldozatja által az Izrael' népe bűncire csak ismét emlékezteték; mivel Mós. 3. XVI. 21. szerint a főpap az egygyik ketskebaknak, melly a pásztaba kiűzeték, fejére téven két kezét az Izrael' fiainak minden hamisságjokat gonoszságait bűneiket megvallani kötelezteték, és így mindannyiszor nyilván tudtára adaték az egész népnek: hogy sem az esztendőnek lefolyása alatt egygyenként a bűnökért felajánlott, sem az engesztelésnek napján bemutatni szokott áldozatok a bűnt eltörlő, Isten előtt igazulást szerző erővel hathatósággal nem birnak — Istennek a bűn által történt megvetését helyre nem hozhatván.

4: Valamint a bűn által a véghetetlen felségű Isten megvetetik, úgy tökéletes elégtételt csak hasonló véghetetlen felségű isteni személy szerezhethet; hogy pedig a tulkok' és bakok' vére semmiképen nem alkalmas a véteknek eltörlésére, az ember' meg-szentelésére, Isten' megengesztelésére, a vétek által okozott sérelemnek helyreépítésére, az szembetűnő, legvilágosabb igazság.

5, - 7: Az említett okból vállalá a második isteni személy az emberi nemzetnek megváltását magára, s öltözöt emberi természetbe; mellyben e földön megjelenvén, amint a Zsol. XXXIX. 7, - 10. felőle megjövendőlteték, minden ó szövetségi áldozatok' elég-

telenségét bizonyítja, s azoknak, melyek Istentől mint belső borts nélkül valók nem kedveltettek, csak előképeknek ábrázolóknak rendeltettek, helyrehozásukra önnön testjét áldozatul az Istenségnek felajánlva: hogy a róla kiváltképen szóló ó szövetségi irások szerint az Istenségnek az emberi nemzetnek üdvözítése felől irgalmas akaratját teljesítse.

10: Valamint hajdan Mós. 2. XIX. 6, az Izrael' népe, mivel másoktól az egygy igaz Istennek imáadására elválasztatott, szentnek nevezteték; úgy az új szövetségben a keresztyének az apostolok' leveleiben közönségesen szenteknek mondatnak, mivel másoktól a keresztség által elkülönöztetnek, Istennek teljes szükséges ismeretjére, erkölcsi szentségre, a szenteknek mennyben örökségükre hivatalosok, azon felyül pedig a Krisztus' érdemeiben való részesülés által minden vétkeességtől megszabadittatván Istennek kegyelmében vagynak, még azt magok meg nem vetik, vagy visszaszerezni igaz megtérés által nem iparkodnak Ef. V. 25. 26.

12. 13: Az ó szövetségi főpap esztendőnként újra csak mint szolga jelenék meg az ábrázoló szentek' szentjében; de az Úr Jézus Krisztus az új szövetség' Főpapja egygyyszeri tökéletes áldozatjának bémutatása után bémenvén a valóságos logszentebb helyre mennybe ott Attyával és a Szent Lélekkel egyenlő ditsóséggel bir, az emberi nemzeten és az igaz világon uralkodik, anyaszentegyházát kormányozza oltalmazza fentartja, míg minden akadályok elhárítva az igaznak jónak szentnek minden ellenségei meggyőzve nem lesznek, míg az üdvözülendőknek egész számjok bé nem telik.

18: Mivel Isten minden keresztyéneknek a keresztségnek vagy megtérésnek szentsége által az Úr Jézus Krisztusnak engesztelő áldozatjára tekintve minden bűneiket megbotsátja; nintsen más engesztelő áldozatra szükség, és azért minden ó szövetségi áldozatoknak (mellyek még akkor, mikor e level iratott, dívatban valának) meg kell szűnniük el kell múlniuk.

20: Krisztus áldozatja után testjébe felszedett vérével a szenteséges helyre mennybe bémenvén azt az emberi nemzetnek megnyitá; héható testje által azon akadályt, melyet ábrázolt az ó szövetségi szentek' szentjét eltakaró de az Úr Jézusnak halálakor Mát. XXVII. 51, végig hasadott kárpit, elhárítá, elmozdítá; élő vagy is köz használású világ' végéig az embereknek nyitva álló utat mutatot, vort, készítet.

22: Az ő szövetségben a törvény szerént tisztátalanoknak megtisztulásjuk vagy vízzel való megmosás vagy az áldozatok' vérenek rájuk hintése által történék. Mind a két szokásból költsönözött kifejezéssel bizonyítja Pál: hogy a keresztények az Úr Jézus Krisztusnak egyszer ontott vére, vagy is annak hathatósága által a szent keresztséghez kötött ígéretnek erőnek következtében megigazulást, megszentelést, tiszta lelkiismeretet, Isten előtt kedvességet nyernek Ján. III. 5. — Ef. V. 26.

25: Szorgalmasan jelenjék meg kiki a köz isteni tiszteletre, hogy a keresztény vallásban épületes oktató beszédek' hallgatása által erősítsék; úgy is naponként közelebb jutunk azon naphoz: mellyen testünk' halála után lelkünk fog számadásra szoríttatni, s a feltámadás után az egész emberi nemzet fog megítéltetni.

26: Ha a keresztény vallásra annak igasságáról való meggyőződésből térésünk után attól ismég VI. 4. elszakadunk; úgy már nem találunk bűneink' bocsánatjára engesztelő áldozatot: mert a Móses' törvényében rendelt áldozatok eltöröltettek, a végre nem alkalmasok, a Krisztusnak áldozatját pedig a hitszegő megveti, s így annak hasznától kevélysége által ön magát megfosztja AT. IV. 12. — Róm. III. 25. IV. 16.

29: Ebből kitetszik: hogy Pál a 26. versben is a hittől való elszakadásról szól; mert csak a hitszegés' vétkérről mondathatik, hogy a ki azt elköveti, az Isten' Fiát legalábbvaló tsábító gyanánt megveti, mintegy lábaival tapodja, az Üdvözítőnek vérét halálát csak mint egygy legnagyobb gonosztévőét tekinti szidalmazza, a Szent Léleknek, ki őtet kegyelme által a keresztény vallásnak elfogadására hívta rábirta, magát nyakasan és megáltalkodva ellene szegezi.

37. 38: Nem sokára bételik azon üdő, melly a hitetlenségben megáltalkodott zsidóknak szörnyű megbüntetésükre Istentől határozottatott, akkor azon üldözés, mellyet tőlök kell szenvedniük a keresztényeknek, magában elmúlik. Azonban minden igaz keresztény az Úr Jézusban való hitnek és az ő tanításának követése által, üdeig is a szívbéli nyugalomra s öröme nézve öröké is mennyben boldog szerentsés leszen; de ha attól hátra áll az üldözések' kikerülése miatt, Istennek kegyelméből borzasztó szerentsőtlen-ségére kiesik.

Világosító Hivatkozások.

1: AT. XIII. 39. — Gal. III. 24. — Kol. II. 17. — — 3: Mós. 3. XVI. 21. — — 7: Mós. 1. III. 15. — Ján. IV. 34. X. 17. — — 13: Zsol. CIX. 1. — Kor. 1. XV. 25. 26. — — 16: Jer. XXXI. 33. — — 19: Ján. XIV. 6. — — 24: Ján. XIII. 34. 35. — — 25: Pét. 2. III. 10, -12. — — 27: Mát. XXV. 14. — — 28: Mós. 3. XX. 10. — 5. XVII. 6. — Mát. XVIII. 16. — Ján. VIII. 17. — Kor. 2. XIII. 1. — — 30: Mós. 5. XXXII. 32. 35. 36. — Róm. XII. 19. — — 34: Mát. V. 12. — Tesz. 1. II. 14. — Mát. X. 32. — — 36: Márk. XVI. 16. — Jak. V. 7, -11. — Pét. 1. I. 6. 7. 9. — — 37: Pét. 2. III. 9. — — 38: Hab. II. 4. — PB. III. 32. — Róm. I. 17. — Gal. III. 11.

XI. R É S Z.

A hitnek szüksége bizonyittatik, és hathatósága több jeles istenfélő ó szövetségi embereknek ditséretes tselekedetjeikben leirattatik.

1. A hit pedig azon tárgyakra, melyeket reménylünk, alapjuk, és a melyeket nem látunk, bizonyításjuk. 2. Azért ez által nyerének öseink ditséretes bizonytságot. 3. Hit által értjük meg: hogy e világ az Istennek csak hatalomigéje által teremtetett, és a láthatatlanokból láthatók alkottattak. 4. Ábel hit által betsesebb áldozatot mutatott bé Istennek, hogysem Káin; mellynek általa jámborsága felől bizonytságot érdemlet: mindön ajándékainak elfogadásában Isten jótetszését nyilatkoztatá; sőt hitje által még halála után is szól. 5. Hitjének tekintetjéből ragadtaték el Hénok: hogy ne látna halált, és többé a földön nem találta-ték, mert elvitte őtet az Isten; tudniillik, még ezen általvittele előtt bizonytságot nyere a felől: hogy Isten előtt kedves.

6. Hit nélkül pedig lehetetlen Isten előtt kedvesnek lenni; mert az Istenhez járulónak hinnie kell: hogy vagyon Isten, a ki megjutalmazza azokat, a kik őtet keresik. 7. Nőé hit által mihelyest Istentől a még nem látott következés felől megintteték, megrémülvén hajót építe az ő háznépének megszabadítására; melly építéssel kárhoztatá az elfajúlt világ' fiait, és a hitből származó igazulásnak lőn örökösévé. 8. Ábrahám hivatván hit által engedelmeskedék, és kiméne azon földre, mellyet örökségül véendő vala; és pedig kiköltözék a nélkül, hogy tudná, hová menne? 9. Hit által lakék ugyan ő az ígéretnak földjén mint idegen földön sátorokban Izákkal és Jákobbal az ígéretnak közörököseivel. 10. Mert várja vala amaz erős feneken álló várost, mellyet az Isten készítet és építet. 11. Hit által Szára is magtalan lévén erőt vőn az ő méhében való fogadásra, s a szokott kornak üdején túl is szüle; mivelhogy igazmondónak hitte lenni azt: a kitől ígérést nyert vala. 12. Annakokáért is egygytől, még pedig már elérőtlenedettől, származtanak annyin: hogy az égi tsillagok' sokaságához, és a tenger' partján lévő megszámlálhatatlan fővenyhez hasonlíthatók. 13. Mind ezek a hitben haltanak meg az ígéreteket el nem vevén, hanem tsak távolról nézvén, hívén, és köszöntvén, midőn vallást tőnek a felől: hogy ők jövevények és szarándok a földön. 14. Mivel, a kik így szólnak, nyilván jelentik: hogy ők hazát keresnek. 15. Hogyha pedig tsak azon földet értették volna, a mellyből kijötte nek; úgy kétségkívül vőlt volna üdejök a viszsztatérésre. 16. Most pedig jobbat óhajtanak az az mennyeit; azért nem szégyenel Isten az ők Istenöknek hivatatni: mert várost készítet nekik. 17. Hit által mutatá bé áldozatul Izákot Ábrahám, midőn megkisérttetnék; és az ő egygyetlen egygy fiát ajánlja vala fel az: a ki az ígéreteket vette. 18. A kinek mondaték Izák által lészen néked nemzetséged. 19. Ki elhitte: hogy

az Isten a meghaltat is feltámaszthatja ; azért ábrázolás gyanánt is visszanyeré őtet. 20. Hit által jövendölvén áldá meg Izák Jákobot és Ézaut. 21. Hit által áldá meg a halálához közelítő Jákob Jósefnek mind a két fiát, és imádá Istent botjára támaszkodván. 22. Hit által emlékezék Jósef életjét végezvén az Izrael' fiainak kimenetelök felől, és az ő tsontjainak elvitelökről rendelést tön. 23. Móses születvén hitnek általa rejtették el szüléitől három holdnapig: mivelhogy látnák ékes gyermeknek lenni, és nem félének a király' parantsolatjától. 24. Hitnek általa nem akara Móses, minekutánna felnevekedék, Faraó' lyánya' fiának hivatatni. 25. Inkább választván az Isten' népével sanyargattatni, mint a bűnös társalkodásnak üdeigleni hasznaival élni. 26. Úgymint ki nagyobb gazdagságot helyheztetet a Krisztus által is kiállott gyalázatban, mint Egiptomnak nagy kintseiben; mert szemeit függeszti vala a viszontag jutalmazásra. 27. Hit által hagyá el Egiptomot nem félvén a fejedelemnek megmérgeződésétől; mert olly erősen támaszkodék ama láthatatlanhoz, mintha szemlélte volna azt. 28. Hit által rendelé végbevitetni a húsvéti báránynak megevését, és az annak vérével való meghintést: hogy amaz, ki az első szülötteket öli vala, őket ne illetné. 29. Hitnek általa menének keresztül a veres tengeren mint a szárazon; mellyet utánozni akarván az egiptombellek is elnyeletének. 30. A hitnek ereje által omlottanak össze Jerikónak köfalai; minekutánna azokat hét napig körüljárták volna. 31. A hitnek köszönheté ama tisztátalan életű Ráháb, hogy a hitetlennel el nem veszté életjét: mivel békeségesen befogadá szállásra a kémeket. 32. És mit mondjak még többet? kifogynék az üdöböl, ha mindent előbeszéli akarnék Gedeonról, Barákról, Sámsonról, Jeftéről, Dávidról, Samuelről, és a prófétákról. 33. Kik a hitnek általa országokon győzedelmeskedének, igasságot gyakorolának, az ígért

jókat elnyerék, az oroszlánok' száját bédugák; 34. A tűznek sebes erejét megolták, a kardnak életől megmenekedének, a betegségből meggyógyulának, a hadban vitézséggel különbözteték magokat, idegen nemzetek' táborait szaladásra kényszeríték; 35. Az aszszonyok a feltámadás által viszszyanerék halottjaikat. Némellyek a kinzószekekre hagyák magokat feszítettetni a szabadulást el nem fogadván: hogy annál ditsőségesebb feltámadást magoknak érdemelnének. 36. Némellyek ismét tsúfolásokat, veréseket, annak felette megkötözést, fogságot szenvedének; 37. Megköveztettek, ketté fűrészeltettek, különbféleképen megkísértettek, kardra hányatatván megöletettek, juh és ketskebőrökbe öltözve körüljárának szűkölködvén, szorongattatván, nyomorgattatván. 38. Kikre nem vala méltó a világ; pusztákban, hegyekben, barlangokban, a föld' üregeiben bújdosának. 39. És mindnyájan ezek, ámbár hitjökre nézve ditséretes bizonytságot nyerének, még is az ígétet el nem vevék. 40. Mivelhogy az Isten az annál jobbat a mi üdönkre fenntartotta úgy: hogy ők is nem hamarább mint mi jutnánk a tökéletes bődögságra.

J e g y z e t e k.

1: A hitnek ditséretje, mellyel végzi Pál az előbbi szakaszt, folytattatik. A hit, mellyel minden legkissebb kételkedés nélkül igaznak bizonyosnak tartjuk mind azt, amit Isten kijelentet, alapja minden lelki és jövendő nekünk keresztényeknek Istentől ígért jóknak, mellyeknek valóságjok felől tsak a hit nyugtat meg bennünket. A vallásnak mind azon tárgyai, mellyeket halandó szemeinkkel, vagy halandó érzékeinkkel nem vizsgálhatunk, (a minők Istennek tökéletessége, — egygy Istenségben három személy, — a szentségekhez kötött kegyelem, — a jövendő ítélet, mennyei böl-

dogság, s a t.) hit nélkül semmit sem használnának, ránk nézve a nem lévőkhez hasonlók volnának.

2: Az emberi nemzetnek kezdetjétől fogva kiváltképen azon emberek ditsértetnek a szent írásban, kik hit által különbözteték magokat.

3: Hogy Isten, midőn semmi nem vala, egygy mindenható akaratjával e világot teremté, a szent írásból, mellynek hiszünk, bizonyosnak valljuk.

4: Ábel azon hit által, hogy minden áldás Istentől származik, ösztönöztetvén, nyájának színét mutatá bé áldozatul Isten iránti háláadatosságának bizonyítására. Ugyan azért földi életjében is bizonyos jel által tudtára adá Isten: hogy áldozatját kedvesen fogadta; megöletése után is ártatlansága, s Isten előtt kedvessége a gyilkos testvérjének súlyos büntetése által napfényre hozatván tanítja a jóban való állhatatosságra a jámborokat.

5: Mós. 1. V. 22. 24. nem mondatik: hogy Hénok meg nem halt, hanem hogy Istentől elvitetvén nem találtaték e földön; azért Pálnak szavait lehet úgy magyarázni: hogy Hénok mint más emberek e földön meg nem halt, se testje el nem temetteté; mivel azon jeles hitnek, mellyel Istenhez szünetlen ragaszkodék, jutalmául őtet Isten tsodálatosan testjére nézve is e földről elvivé.

6: Mivel Hénoknak e földről természetfeletti elragadtatását emlité Pál, újra különös hitjére gerjeszt figyelmet; mivel hit nélkül senki sem tetszhetik Istennek, és annak, a ki Istenhez e földön méltó tisztelet imádás kérés által közelíteni kíván, meg kell győződve lenni a felől: hogy egygy véghetetlen tökéletességű Isten vagyon, ki azokat, a kik az ő általa kijelentett tanítás szerint őtet keresik, szent akaratját teljesítik, bőségesen öröké jutalmazza.

11: Szára előbb ugyan kételkedők: valljon Istentől származik-e a néki tett ígéret; de e felől meggyőződven erősen hitte következő teljesedését Mós. 1. XVII. 12. 14. 18.

13: Ábrahám Izák Jákob fiaikkal és lyányaikkal egygyütt tsak meszsziről, mint még sok üdő múlva következő történetet tekintek azon bődogságot, mellyet később a tőlök származó és szerfelett elszaporodott Izrael' népe az ígért Kánaán földnek birtokában tapasztalt; azért meg is vallák: hogy azon föld az ők üdeibéli po-

gány lakosok' tulajdonossága sajátsága, magok pedig annak részében csak mint vendégek, mint bűjdosok húzzák meg magokat Mós. 1. XXIII. 4. XLVII. 9.

21: Különösen Jósefnek két fiáról emlékezik Pál: mivel azon környüállás, hogy Jakob Jósefnek akarátja s intése ellen is ugyan Jósefnek Efraim ifiabbbik fiát Manasses öregebbiknek elejébe helyhezé, Istentől nyertt kijelentés iránt hitjét bizonyítá Mós. 1. XLVIII. 14, - 19. — Ezen alkalmatossággal megesküvék Jósef: hogy Jakob attyának halála után testjét őseinek sirboltjába fogja eltemetni Mós. 1. XLVII. 31. és, mivel az esküvés Istennek említésével vagyon egygybekötve, Jakob is tiszteletből meghajtá fejét, melyet öregsége miatt botjára támasztá. Móses a bot helyett ágyfejet említ, de mind ágyának oldalára mind botjára lebotsáthatá fejét Jábob; a zsidó szó *mitta*, melly ágyat téssen, bűkettseréléssel másképen *matte* kimondatván botot is jelent.

23: Móses' szüléi biztak Istenben: hogy, ámbár az egiptomi fejedelem minden izraeli fiúgyermeket megöletni parantsolt, a ki őket olly ép egészséges szép gyermekkel megáldotta, azt akarátjának teljesítésére életben is megtartani fogja; azért három holdnapig ugyan elrejték, azután pedig a vádnak kikerülésére de nagy vigyázattal és gondossággal fonott kosárban a Nil' vizébe botsáták. Pál a hitnek Istenben helyheztetett bizodalomnak bizonyítására csak a három holdnapi elrejtést érinté.

25: Móses inkább akart mint született zsidó az egygy igaz Istent imádó nemzetjével az egiptomi néptől üldöztetni; mint a pogány fejedelemnek udvarában a hamis istenek' tiszteletjével, és hivságos testi gyönyörűségek' használásával vétkes életet folytatni.

26: Az akkor nyomatott zsidó születésű keresztényeknek a békéséges türésben erősítésükre Mósesnek és Krisztusnak, mind a két szövetség' szerzőjének szivreható példáját egygyütt említi, és szemek' eleibe állítja az apostol mondván: valamint Krisztus később, úgy Móses is a jó ügynek, Isten' akarátjának miatta örömet szenvedet üldözést gyalázatot; mert a jövendő mennyei jutalmat az üdeigleni hasznoknál méltán nagyobbra betsülé.

31: Ráhab, ki annak előtte fajtalan személy vala, hitte: hogy Isten az Izrael' népének Jerikó' városát minden ellentállás mellett is kezeibe általadja; azért az izraeli kémeket házában elrejté, de

jutalmát is nyeré, midőn a többi lakosok megületetvén ő egyedül kedvezést tapasztalt.

33: Gedeon, Barák, Jefte, Dávid a Kánaán' földjét bíró népeken győzedelmeskedtenek, azokat országjoktól megfoszták; Jósafát és Sámuel szent feddhetetlen erköltsiséggel különbözteték magokat; az ígért Kánaán' földjének nyugodalmas birtokában élének számos istenfélő emberek az Izrael' népéből; Sámson és Dávid oroszánt is megfojtának, és Dánielt az oroszánok, mellyeknek elszaggatás végett az igaz Isten' imádása miatt vettették, nem bánták Dán. VI. 10., - 23.

34: A babilóniai fogságnak tüdejében három zsidó férjfiak, mivel bálványképet Isten gyanánt imádni nem akarának, tüzes kementzébe vettetvén sértetlenek maradának Dán. III.; Jósue, Barák, Dávid, Illyés, Elizeus, Mikeás többször halálos veszedelemből kimenekedének; Ezekiás király tsodálatosan nyeré vissza egészségét Kir. 4. XX. 1., - 7. hasonlóképen Jób, Náamán, Tobias.

35: A Sareptai özvegy Illyésnek, és a Sunamiti aszszony Elizeusnak könnyörgésére meghalt fiaikat vissza vevék elevenen Kir. 3. XVII. 18. — 4. IV. 21., - 34.; az Isten' törvényéhez való hívség miatt kegyetlenül megkinoztattak Antiokus Epifanes siriai pogány király' parantsolatjára egygy öreg Eleázár nevű férjfiú, és hét atyafiak annyokkal egygyütt Mak. 2. VI. VII.

36: Illyenek valának az egiptomi Jósef, Jeremiás, és mások.

37: Náboth és Zakariás megköveztettek Kro. 2. XXIV. 21.; — Izaiás régi hagyomány szerint, mint szent Hieronimus és Epifanius feljegyzék, kettéfűrészelteték; — Illyés Elizeus és mások számosan üldöztettek bűjdosának nyomorgattattak, amint a Királyok' és Makkabeusok' könyvei bizonyítják.

39. 40: Mindazonáltal ezen istenfélő emberek között, kik különösen erős eleven hitjök miatt a szent írás szerint Isten előtt kedvesek, sokan az ígért földi boldogságban sem részesülének, és senki az isteni ígéreteknek teljes értelmök szerint a mennyei állandó legfelségesebb boldogságba bé nem juthatott a Krisztusnak mennybemeneteléig: mert ezen szerentse az új szövetségi hiveknek az engesztelő áldozatnak véghez vitele után annak következtében tarttatott fel, hogy minden üdvözülők egyedül csak az Úr Jézus Krisztus által bémutatott véghetetlen betsű áldozatnak tulajdonit-

hassák boldogságjokat. Ha tehát azon ó szövetségi hivek, kiknek olly sokáig kellett várakozniok óhajtott jutalmok' megnyerésére, olly tántorithatatlanok valának a hitben, és Istenben való bizodalomban; mennyivel inkább kelletik a keresztényeknek a Krisztus' tanításának vallásában és követésében állhatatosoknak lenniök, kik mindjárt testjök' halála után, ha Isten' kegyelmében teljes elégtétel után költöznek ki e világból, haladék nélkül a mennyei boldogságba bévezettetnek.

Világosító Hivatkozások.

3: Mós. 1. I. 1. — Ján. I. 1. 10. — — 4: Mós. 1. IV. 4. 5. — Mát. XXIII. 35. — — 5: Mós. 1. 5. 24. — Sir. XLIV. 16. — — 7: Mós. 1. VI. 13. 14. — Sir. XLIV. 17. — — 8: Mós. 1. XII. 1, - 4. — — 9: Mós. 1. XXXV. 27. — — 11: Mós. 1. XVII. 17. 19. XXI. 2. — — 12: Mós. 1. XXII. 17. — 5. I. 10. — — 13: Mós. 1. XLVIII. 21. — — 16: Mós. 2. III. 6. — Mát. XXII. 31. 32. — — 17: Mós. 1. XXII. 1. 2. 9, - 12. — Sir. XLIV. 21. — — 18: Mós. 1. XXI. 12. — Róm. IX. 7. — — 20: Mós. 1. XXVII. 27, - 29. 39. — — 22: Mós. 1. I. 24. — — 23: Mós. 2. I. 22. II. 2. — — 24: Mós. 2. II. 10. 11. — — 27: Mós. 2. II. 15. — — 28: Mós. 2. XII. 3, - 14. 21. — — 29: Mós. 2. XIV. 22, - 29. — — 30: Jóg. VI. 2. 20. — — 31: Jóg. II. 1. VI. 23. — — 32: Bir. IV. 6. VI. 11. XI. 11. XIII. 3. 5. 24. 25. — Kir. 1. I. 20. XVI. 13. — — 33: Kir. 2. VIII. 1. — — 34: Bir. VII. 19, - 21. — — 35: Kir. 4. IV. 20. 36. — — 36: Jer. XX. 2, — — 39: Mós. 1. III. 15.

XII. R É S Z.

A békeséges tűrés és a jámborságban szinte mint a keresztény hitben való állhatatosság ajánltatik azon hozzáadás-sal: hogy keményebben fognak Istentől büntettetni azok, kik a keresztény vallást megszegik, mint fenyítették az ő törvénynek áttalhangói.

1. Annakokáért mi is ennyi sok tanúknak felhőjével körülvétetvén vessünk le minden bennünket nyomó földi terhet, és környékező vétet, és nagy békeséges tűréssel fussuk ki a nekünk kijeleltt pályát. 2. Szemeinket függesztvén a hitnek szerzőjére és jutalmazójára a Jézusra; ki az ő előtte lévő örömmek helyébe a keresztet kiállá, s a gyalázatot megveté, de most már az Isten' székének jobbja felől ül. 3. Gondoljátok meg azért ki légyen az, ki a bűnösöktől önnön maga személyében olyan ellenkezést szenvedet: hogy meg ne fáradjatok szivetekben eltsüggedvén. 4. Mert még szinte vérig nem tusakodtatok a bűn ellen viaskodván. 5. És *talán* elfelejtkeztetek azon intésről, melly néktek mint fiaknak szól: Fiam! ne vesd meg az Úr' fenytékét, és el ne kedvetlenedjél, midőn tőle dorgáltatól. 6. Mert a kit az Úr szeret, azt megsanyargatja; megostoroz pedig minden fiat, kit magához fogad. 7. Ha a fenytéket örömet szenveditek, az Isten magát néktek mint fiainak ajánlja; mert hol vagyon olly fiú, kit atya meg nem dorgálna? 8. Hogyha pedig minden fenytéktől menttek lenni kívántok, mellyben kinek kinek részesülnie kelletik; igyold fattyak vagytok, és nem igaz fiak. 9. Továbbá; ha mi test szerént való atyáinknak nevelésfenytékjököt tisztelettel fogadtuk; valljon nem sokkal inkább tartozunk-e engedelmeskedni a lelkek' Attyának, hogy állandó életet nyerjünk? 10. Holott amazok ugyan keves üdeig, tsak amint nekik helyesnek látszot vala, fe-

nyitének bennünket; az Isten pedig a mi valóságos hasznunkra, hogy mi az ő szentségében részesíttessünk. 11. Minden fenyíték pedig a jelen üdöre nézve ugyan nem láttatik örömeire hanem inkább szomorúságra okot szolgáltatni; mindazonáltal később azoknak, kik magokat abban gyakorolták, a megigazulásnak békeséges gyümölsét megszerzi. 12. Azért emeljétek fel ellankadott kezeiteket, és erősítsétek reszkető térdjeiteket. 13. És egyenes lépéseket szerezzetek lábaitoknak; hogy a már talám sánta láb egészen ki ne fitzamodjék, hanem inkább meggyógyíttassék. 14. Minden emberekkel békeséges és szent életet folytassatok; melly nélkül senki sem fogja meglátni az Urat. 15. Jól vigyázzatok: hogy valaki az Isten' kegyelmétől el ne távozzék; hogy ne talám valamelly keserű gyökér kihajtván és felnevekedvén akadályt ne okozzon, és az által sokan megfertőztessenek. 16. Hogy senki ne légyen parázna, vagy vallásmegvető Ezaunak nyomai szerént: ki egygy eledelért eladá az elsőszülöttségnek igazait. 17. Mert jól tudjátok: hogy ámbár azután az áldást örökségül visszanyerni óhajtana, még is megvettetett; mivel a változtatásra hathatós okot nem talált, jöllehet könyhüllatásokkal kereste volna azt. 18. Mert *a hitre térvén* nem járúttatok szembetűnő hegyhez, lángoló tűzhöz, forgó szélhez, setétséghez, szélvészhez, 19. Trombita' harsogás között hangzó szózatnak meghallására; mellyre nézve azok, a kik hallák, azt kérék: hogy közvetetlenül ne hirdetésék nekik a törvény. 20. Mert elrémülének azon parantsolatnak megértésére: hogy ha oktan állat is illetendi a hegyet, megköveztessék, vagy nyíllal agyonlövetessék. 21. És, a ki megjelenék, olly rettenetes vala; hogy Móses is azt vallaná: Elíjedék, és reszkedék. 22. Hanem járúttatok a valóságos Szion' hegyéhez és az élő Istennek városához, a mennyei Jerusalembhez, és a sok ezer angyalok' nagy seregéhez; 23. És az elsőszülötteknek anyaszentegyházához,

kik béiratattanak' mennyekben, és a mindenek' Birájához az Istenhez, és a tökéletes igazaknak lelkeikhez; 24. És az új szövetség' Közbenjárójához a Jézushoz, és a ránhintett vérhez: melly kellemetesebben szól, hogy sem amaz Ábelé. 25. Meglássátok; hogy meg ne vessétek a hozzátok szólót. Mert ha azok meg nem menekedtenek, kik megvetik vala az Isten' képében e földön szólót; mennyivel inkább nem kerülhetjük el a büntetést mi: ha attól elfordulunk, ki mennyekből szól hozzánk. 26. Kinek szava már hajdan akkor megreszkedtette a földet, most pedig hirdetteti amaz ígétjét: Még egyszer, és megmozdítom nem csak a földet hanem az eget is; 27. Ezen mondás pedig: Még egyszer, jelenti általváltozását az ingóknak, mint a mellyek azért alkottattak, hogy az állandók' megmaradására helyt adjanak. 28. Minekutánna tehát megmozdithatatlan országnak birására felvétettünk, tartsuk meg a kegyelmet; melly által háláadattossággal félelemmel és vallásos tisztelettel szolgáljunk Istennek. 29. Mert a mi Istenünk *a büntetésben* emésztő tűz.

J e g y z e t e k.

7: A ki azon üldözést, mellyet a keresztény vallásnak követése miatt szenved, békeségesen és állhatatosan tűri, ez által bizonyítja: hogy Istent Attyának tiszteli, s Istentől mint fogadott fia különös gondviselés által az érdomszerzésre vezéreltetik.

13: Járjatok a keresztény vallásnak egyenes ösvényén a nélkül, hogy akarmelly veszedelem üldözés szükség akadály miatt jobbra vagy balra elhajoljatok; hogy így mostani lágyemelegségeknek és tétovázástoknak valamiképen egész elszakadástok szomorú következése ne legyen, hanem a vallásos buzgóság naponként bennetek nevedjék.

15: Nem csak minden egygyházi tanító, hanem minden keresztény vigyázzon hittársaira: hogy valaki közölök a keresztény val-

lást el ne hagyja Istennek jótetszésére érdemetlenné ne váljék, gonosz ártalmas ember ne legyen, a keresztény vallásnak terjedésében botránkoztató életje által akadályt ne vessen, másoknak a keresztény vallástól elszakadásra okot ne szolgáltasson.

18, - 24: Ezen verseknek rövid foglalatjok következő: Midőn ti a keresztény vallásra tértetek, nem olly félelmes törvénynek megtartására köteleztétek le magatokat, mint vala a Mósesé; melly magas hegy alatt, rettenetes mennydörgések és villámlások között, a kijelelt határon túl lépőt halálos büntetéssel fenyegetvén hirdettetek ki: hanem egygy szelid kegyes legfelségesebb vallásra állottatok, melly által az isteni Közbenjárónak minden bosszúállást elhárító, és tsak engesztelő véreben áldozatjában bőségesen részesültetek, már a mennyországnak, ahol Isten legjelesebben szemlélteti ditsőségét, örökösi közé bérattatok, számtalan legnemesebb már teremtsőktől fogva a mennyei boldogsággal megajándékoztatott angyaloknak és e világból elköltözött mennyben pedig megdicsőített emberi tökéletes lelkeknek társaságjokhoz tartoztok. Azért minden okosság ellen tselekednétek, ha ismét az ó szövetségi rémitő valláshoz visszatérnétek. — Mivel a zsidóknál az elsőszülött fiaknak különös igazaik valának, az angyalok itt elsőszülötteknek neveztetnek, kik az emberek előtt teremttettek, az embernél sokkal jelesebb tulajdonságokkal felékesítették, mindjárt teremtsők után a mennyországot állandó lakóhelyül nyerték.

25, - 29: Ójjátok magatokat; hogy valamiképen az Úr Jézust, ki mint Főpapunk mennyben szünetlen vérét érettünk Attyának bémutatja, s az Istenség előtt közbenjárásával támogatja ügyeinket, meg ne vessétek. Mert, ha büntettettek azok, kik tsak a földön közbenjárói hivatalt viselő embernek Mósesnek nem engedelmeskedének: mennyivel súlyosabb büntetés fog azokra szállani, kik a mennyből jött, és oda visszamentt, sőt mindég mennyben volt, és mennyből anyaszentegyházát kormányozó Úr Jézus Krisztusnak tanításától elszakadnak. Holott az Isten Fia, valamint az ó szövetségnek felállításakor megreszkedtette szörnyű mennydörgések által Mós. 2. XIX. 13. — Kor. 1. X. 4. a földet, úgy Aggeus próféta könyvében II. 7. megjövendölteté: hogy még egyszer nem tsak a földet hanem az egeket is megmozgatja, vagy is az ingó üdeigleni ó törvény helyébe minden nemzetekre kiterjedő elható elmét szívet felébresztő tanítás által, tökéletes, többé

változást nem szenvedő vallást szövetséget alapítand. Mivel tehát olly országba vétettünk bé, melly e földön világ' végéig, mennyben minden vég nélkül öröké tartani fog, mellyben a megtestesült Isten' Fia mind földön mind mennyben az uralkodó Fejedelem, mellyben a törvényeknek hiv megtartásjokra szükséges kegyelmekkel mindég segítettünk; minden ügyekezettünket arra fordítsuk: hogy a nyertt kegyelmekkel szorgalmasan munkálkodván Isten iránt szent akaratjának hiv teljesítésével legmélyebb tiszteletet legigazabb háládatosságot bizonyítsunk. Ellenkező esetre méltán retteghetünk; mert az igaz Istennek, kit imádunk, szinte olly iszonyatosak és akadályozhatatlanok büntetései, mellyekkel a hitetlenséget és gonosztságot fenyíti, mint a sebesen feltartóztathatás nélkül mindenfelé elharapódzó mindenütt pusztító kárt fájdalmakat okozó lángoló tűz

Világosító Hivatkozások.

1: Róm. VI. 6. — Ef. IV. 1, -4. 22. — Kol. III. 8. — Pét. 1. II. 1. IV. 2. — — 2: Filip. II. 6, -11. — — 3: Mát. III. 17. — — 5: Jób. V. 17. — PB. III. 11. 12. — TJ. III. 19. — — 14: Mát. V. 9. — Róm. XII. 18. — — 15: Mós. 5. XXIX. 8. — — 16: Mós. 1. XXV. 33. — — 17: Mós. 1. XXVII. 34. 38. — — 18: Mós. 2. XIX. 11. 12. 16, -21. — — 19: Mós. 2. XX. 19. — — 20: Mós. 2. XIX. 13. — — 22: Gal. IV. 26. — — 24: Mós. 1. IV. 10. — — 25: Mós. 4. XVI. 1, -35. — — 29: Mós. 5. IV. 24.

XIII. R É S Z.

Az igaz felebaráti szeretetnek és gazdálkodásnak gyakorlása, a házasságnak tiszteletben tartása, az engedelmeség és az imádság ajánlatik.

1. Az atyafiúi szeretet állandó maradjon bennetek. 2. A gazdálkodásról el ne felejtkezzetek; mert ez által némel-

lyek a nélkül, hogy tudták volna, angyalokat fogadának bé szállásra. 3. Emlékezzetek meg a fogságban ülőkről, mintha velek egygyütt fogva volnátok; és azokról, kik nyomorúságot szenvednek, mint olyanok, kik még magatok is szenvedő testben éltek. 4. Tiszteletre méltónak tartassék mindenkitől a házasság, és a házasság ne fertőztetessék; a paráznákat pedig és házasságtörőket megbünteti az Isten. 5. A ti erköltsiségték mentt légyen a pénztkívánó fősvénységtől. Elégedjete meg a jelenvagyonnal; mert ő maga mondá: El nem hagylak téged, és nem távozom el tőled, 6. El annyira; hogy bátorsággal mondhatjuk: Az Úr énnékem segítségem, nem félek, hogy ember nékem valamit ártson. 7. Emlékezzetek meg a ti elöttetek járókról, kik néktek az Isten' igéjét hirdették; kiknek, amint láttátok társalkodásjok' állhatatos végét, úgy kövessétek hitjökét. 8. A Jézus Krisztus amint tegnap és ma, úgy mind öröké is ugyan az. 9. Különböző s ismételten tudomány által magatokat ide s tova elragadtatni ne engedjétek; mert jobb a kegyelem' tanítása által mogerősíttetni szívünknek, mint az elegelekről szóló parantsolatok által, mellyek nem használnak azoknak, kik azok szerint jártak. 10. Vagyon oltárunk, mellyről nem szabad enniek a sátorhoz szolgálóknak. 11. Mert a melly állatoknak vérök bévitetik a főpap által a bűnért a szentséges helyre; azoknak testjök a táboron kívül megégettetik. 12. Minekokáért Jézus is, hogy tulajdon vére által megszentelné a népet, a kapun kívül szenvedet. 13. Menjünk ki azért hozzája a táboron kívül az ő gyalázatját hordozván. 14. Mert nintsen itt maradandó városunk, hanem jövendőt keresünk. 15. Ő általa tehát mutassuk bé Istennek szüntelen a ditséretnek áldozatját, az ő nevéről vallásttévo ajakink' gyümölsét. 16. A jöltévőségről pedig és az adakozásról meg ne felejtkezzetek; mert az ilyen áldozatok kedvesek Isten előtt. 17. Engedelmeskedjete e-

löljáróitoknak, és függjetez tőlök; mert ők felvigyáznak a ti lelkeitekre mint számadók: hogy ezt örömmel tselekedjék, és nem nyögve; mert ez néktek nem használna. 18. Imádkozzatok érettünk: mert bizodalmasan hiszszük, hogy jó lelkiisméretünk vagyon, úgymint, kik mindenekben helyesen forgolódni iparkodunk. 19. Annyival inkább kérlek pedig titeket ennek teljesítésére, hogy mennél előbb visszaadassam néktek. 20. Végezetre: a békeségnek Istene, a ki a juhoknak az örökétartó szövetség' vére által való nagy Pásztorát a mi Urunk Jézus Krisztust a halálból kihozá; 21. Igazgasson titeket minden jóra: hogy az ő akaratját tselekedjétek, munkálván bennetek azt, ami ő előtte kedves, a Jézus Krisztus által; kinek ditsőség mind örökön öröké. Amen. 22. Kérlek pedig benneteket atyámfiai: hogy jó neven vegyétek ezen vigasztalásnak ígéit; úgy is röviden írtam néktek. 23. Tudtotokra légyen: hogy Timoteus atyánkfia kiszabadúlt, kivel egygyütt, ha hamarább eljövend, meglátlak titeket. 24. Köszöntétek minden előljáróitokat és minden szenteket. Köszöntenek titeket azok, kik Olaszországból való atyafiak. 25. A kegyelem légyen veletek mindnyájotokkal.

J e g y z e t e k.

3: Viseljetez gondot azokra, kik a keresztény vallás miatt bilintsekben ülnek, vagy egyébképen nyomorúságban nyögnek; mivel rátok is kerülhet a lántzok' sora, és halandó testben lévén mindenféle viszontagságoknak' alávetve vagytok.

8, - 14: Az Úr Jézus Krisztus nem változik, és ígéretje szerént az ő tanítása is mindég ugyan az, öröké igaz marad. Azért az Úr Jézustól származott és néktek hirdetett vallástudományhoz erősen ragaszkodjatok, és ne hagyjátok magatokat minden új tévelygés által megzódítottatni, más gondolkozásra tsabíttatni. Az Is-

ten' kegyelméből nyertt keresztény vallás által a jámborságban mindég nagyobb erősödést magatoknak szerezni szükséges; de semmi okotok sintsen az ó áldozati vendégségekben tovább is részeseülni, s avval egygyütt a Móses' törvényét is követni: mivel azon áldozatok még az új szövetségnek felállítása előtt sem valának ön magokban tekintve hasznosok a bémutatóknak. Azonban vagyon az új szövetségben is oltárunk és áldozatunk a Melkiszedekek' rendje szerint, (erről bővebben szólni V. 11. ként Pálnak e levelben szándékához tárgyához nem tartozék) melly az engesztelő véres nagy áldozatnak örök emlékezetjére s alkalmaztatására szereztették; de abból az ó szövetséget követő papoknak és hiveknek enniek abban részesülniek nem szabad, nintsen alkalmatosságjuk, mint-hogy gyűlölik a keresztény vallást, holott az ó szövetségi áldozatoknak a bűnök' megbotsátására elégtelenségük felől könnyen meggyőződhetnének. Tudniillik: az engesztelésnek napján esztendőnként az áldozatúl megöltt bikának és ketskebaknak húsából senkinek sem vala szabad ennie, hanem ezen állatoknak egész testjük, a pusztákban tartott utazásnak üdeje alatt ugyan a táboron, azután Jerusalelem' városán kívül egészen megégettették; mivel azon áldozatnak nem vala bűnbotsánatot megszerezhető hathatósága. Az Úr Jézus Krisztus is a maga tökéletesen elégtévő engesztelő áldozatját, hogy az üres előképnek ezen körülményét is bételjesitené, Jerusalelem' városán kívül mutatá bé a keresztfán arra ösztönözvén hveit: hogy elhagyván az ó szövetségi Jerusalemet minden vallásos szertartásaival egygyütt a földön az ő nyomai szerint gyalázatot üldözést szenvedni a keresztény vallásért készek legyenek, mivel nem e földön hanem a mennyei Jerusalemben vagyon örökségök, melly békeséges földi szenvedés által érdemeltetik meg.

23: Ebből kitetszik, hogy Timoteus is e levelnek írása előtt valamelly fogságban szenvedet, mellyből szerentsés kiszabadulását Pálnak tudtára adá, és látogatására megjelenését ígéré.

Világosító Hivatkozások.

1: Róm. XIII. 8. — — 2: Mós. 1. XVIII. 2., -8. XIX. 1. 2.
— Róm. XII. 13. — Pé. 1. IV. 2. — — 3: Mát. XXV. 36., -40.

— — 4: Kor. 1. VI. 10. — — 5: Mós. 5. XXXI. 8. — Jós. I. 5. — Kor. 1. VI. 10. — Tim. 1. VI. 6, 8. — — 6: Zsol. CXVII. 6. — — 7: Kor. 1. XI. 1. — — 8: TJ. I. 8, -17. — — 9: Jer. XX. 8. — — 10: Gal. V, 4. — — 11: Mós. 3. XVI. 27. — — 12: Ján. XIX. 17, -20. — — 14: Mik. II. 10. — — 15: Oz. XIV. 3. — — 16: Filip. IV. 18. — — 17: Ezek. III. 17. — Tesz. 1. V, 12. — — 18: Kor. 2. I. 12. — — 20: Ján. X. 12. — AT. III. 15. — — 21: Kor. 2. III. 5. — — 23: Tim. 1. I. 2. — — 25; Tim. 2. IV. 22.

SZENT JAKAB APOSTOLNAK

levele.

E l ő s z ó.

E levelnek szerzője I. 1. Jakab apostol Taddeus Júdas apostolnak testvérje Júd. I. 1.; kinek attya Alfeus vagy Kleofás, anyja Mária nevet viselt Mát. X. 3. — Márk. XV. 40. — Ján. XIX. 25.; ki az Úr' atyafiának nevezetik Mát. XIII. 55. — Gal. I. 19., mivel anyja! Máriának a Jézus' anyjának vala testvérje Ján. XIX. 25.; ki kisebbiknek is mondatik Márk. XV. 40.: hogy Jakabtól, a Zebedeus' fiától, mint előbb az apostoli foglalatosságokra hivatottól megkülönböztessék; ki Jerusalemben állandóan püspöki hivatalt ugyan haláláig folytatot AT. XV. 12. 13. XXI. 18. — Gal. I. 19., és az egygyházi történetíróknak köz megegygyezésökhöz képest. — Tsak ugyan Zebedeus Jakabnak sokkal előbb, mint e level iratathaték I. 1. V. 14. szerint Heródes fejedelem' parantsolatjára AT. XII. feje vétetett; azért e levelnek a másik Jakab apostolnak tollából kellett folynia: amint ebben a harmadik, és negyedik századból szent Tzipriánus, bölts Origenes, szent Atanászius, Epifanius, Ágoston, Hieronimus tudós atyák megegygyeznek, és így apostoli eredetjével egygyütt azt isteni igazgatás alatt készült munkának is vallják.

Mivel kisebbik Jakab mindég Jerusalemben maradot, ugyan ott ír a levelet is a Palesztinán kívül elszéledett zsidóságból megtértt keresztényekhez. Tudniillik; mindjárt Istvánnak megköveztetése után kezdék a zsidók a közzülök keresztény vallásra térteket üldözni, s ezen oktan agyarkodásjoktól meg nem szüntek, mig Jerusalemben el nem pusztított, és a zsidó birodalom fel nem forgattatott. Ezen üldözésnek kikerülésére sokan Zsidóországon kívül menedék-helyet keresni kénytelenítettvén mintegy számkivetésben élének Zsid. X. 32,-34. De a pogány fejedelmeknek sok tartományaikban Krisztus Urunk' üdeje előtt is már felette számos zsidók megtelepedtenek, kiknek térítésökkal mindenütt legelőször foglalatostkodának az apostolok, kik közül a keresztény anyaszentegyházba belépett hivek mind többi nemzettársaiktól, mind a pogányoktól különféle kelemellen akadályokat és ellenkezést tapasztalának. Mind ezen hivekhez, állhatatosságokat és üdvösségöket óhajtván intézé Jakab apostol irását Kr. 58. esztendeje körül, a midőn már Palesztinán kívül is jól elrendeltt keresztény gyülekezetek egygyházi kormány alatt V. 14. virágzának; kiknek ajánlatnak következők: hogy a különféle kísértetekben meg ne tántorodjanak, a gazdagokat egyedül vagyonyokra nézve a köz isteni tiszteletnek alkalmával a szegényeknek elejükbe ne helyheztessek, hitjüket jószágos tseledetekkel bizonyítsák, nyelvöket zabolázzák, békeségszeretők alázatosok engedelmesek legyenek, a bal ítéletet távoztassák, Isten' akaratján megnyugodjanak, adakozást, türeést, betegek és tévelygők iránt felebaráti szeretetet gyakoroljanak; az ötödik szakaszban az utolsó kenet' szentségről is jeles oktatás olvastatik.

Ezen level, ismét Péternek két, Jánosnak első, és Júdásnak levelei katolikáknak, vagy is közönségeseknek

is neveztetnek : mivel nem bizonyos egygyes gyülekezetekhez, hanem általjában a keresztény hivekhez szólnak.

I R É S Z.

Jakab a kísértetek' hasznát előterjesztvén vigasztalja a szegényeket; órja a gazdagokat; tanítja: hogy Isten minden jónak eredetje, a nyelvet szabályozni kelletik, a jót nem elég tsak tudni, hanem tselekedni is szükséges.

1. Jakab Istennek és az Úr Jézus Krisztusnak szolgálja az elszéledett tizenkét nemzetségből lévő *híreket* köszöneti! 2. Nagy örömöknek tartsátok atyámfiak! midőn különbféle kísértetekbe estek, tudván: 3. Hogy megtámadott hiteteknek megbizonyítása békeségestűrést szül; 4. Az állhatatos béketűrés pedig a tselekedetet tökéletesíti: hogy tökéletesek, és minden fogvatkozás nélkül feddhetetlenek legyetek. 5. Hogy ha valaki közzületek bőségség nélkül szűkölködik, kérje azt Istentől; ki mindennek bőséggel, és szemrehányás nélkül osztogatja azt, és ennél fogva néki is megadja. 6. Tsak bizodalommal kérjen minden kételkedés nélkül; mert, a ki kételkedik, hasonló a tengeri habhoz, melyet a szelek hányni vetni szoktak. 7. Az olyan ember tehát ne képzelje magának: hogy valamit nyerend az Úrtól. 8. Az ingadozó lelkű ember minden útjaiban állhatatlan. 9. Az elnyomattatott keresztény felmagasztalásával ditsekedjék. 10. A gazdag ellenben *gondolja meg követhető* megalázódását; mert veszendő mint a fűnek virága. 11. Mert valamint a felkeltt nap hévséggel szárasztja a fűvet, úgy: hogy annak virága lehull, és színének ékessége elvész; hasonlóképen a gazdag is törekedéseiben elfonnyad.

12. Boldog ember, a ki a kísértetet meggyőzi; mert állhatatossága megbizonyodván elnyeri az életnek jutalomkoszorúját, melyet Isten azoknak ígért, kik őtet szeretik. **13.** Senki ne mondja, midőn kísérttetik, hogy Istentől kísérttetik; mert Isten rosszszra valamint nem ingereltethetik, úgy nem is ingerel senkit. **14.** Hanem kiki tulajdon rendetlen kívánságától elvonatik, és megtsalatik. **15.** Azután a rosszsz kívánság megfoganyván szüli a bűnt, az elkövetett bűn pedig nemzi a halált; **16.** Ne tévelyegjetelek szerelmes atyámfiak! **17.** Minden jó adomány, és minden tökéletes ajándék onnét felyülről a világosságnak Attyától száll alá; kiben nintsen helye sem a változásnak, sem a változandóság' árnyékának. **18.** A ki szabad akaratja szerint *újja* szült bennünket az igasságnak tudománya által: hogy *boldog* teremtményeinek valamelly első zsengeik lennének. **19.** Annakokáért ezt jól jegyezzétek meg magatoknak szerelmes atyámfiak! Kiki legyen gyors a hallásra, késedelmes a szólásra, és lassú a haragra. **20.** Mert az ember haragjában Istentől jóváhagyásra érdemes tselekedetet nem művel. **21.** Annakokáért levetvén minden undokságot, és a gonoszszágnak sarjzatatjait, szelidséggel fogadjátok a tanítást, melly belétek oltatik, és üdvözitheti lelketeket. **22.** Legyetek pedig a törvénynek teljesítői, és nem tsak hallgatói; hogy ön magatokat meg ne tsaljátok. **23.** Mert, a ki a tanítást tsak hallgatja, de azt nem követi, hasonló azon emberhez: a ki természetes ortzáját tükörben megtekinti; **24.** De meg szemlélvén magát elmégyen, és azonnal elfelejti, millyennek látta legyen magát. **25.** A ki pedig a *rétektől* való szabadságra vezérlő tökéletes vallásban szorgalmatosan vizsgálódik, és azt állhatatosan megtartja; az boldog lészen ezen törekedése által: mivel nem feledékeny hallgatója, hanem követője a tanításnak. **26.** Ha valaki közzületek magát istenfelőnek lenni véli, és még is nyelvét meg nem zabolázza,

hanem szívét ámitgatja; annak vallásossága hiábanvaló személyvesztés. 27. Az Atya Isten előtt *kedves* tiszta és szepőtelen isteni tisztelet abban áll: hogy a nyomorúságban sínlődő árvákra s özvegyekre gondot viseljünk, és magunkat az *elfajúltt* világtól szeny nélkül megőrizzük.

J e g y z e t e k.

1: A zsidókból lett keresztényeknek, kik vagy honnjokból kiüldöztettek, vagy külföldön laknak, Istentől áldást kívánok.

2: Szerentse, s áldás gyanánt lehet tekinteni azon viszontagságokat, mellyek által a hitben való állhatatosság vizsgálat alá vettetik.

3: Valahányszor a keresztény vallás miatt szenvednünk kell, mindannyiszor alkalmatosság adatik hitünkről való meggyőződésünknek nyilatkoztatására; melly által a béketűrés mindég mélyebb gyökeret ver szívünkben, és neveli érdemességünket.

4: A béketűrés tészen bennünket tökéletes keresztényekké, kik a földi múlandó jókhoz nem kötik szívöket, hanem tsak jövőendő örök boldogságot óhajtanak, mellyben minden földi szükségnek fogyatkozásnak rövidségnek nyomorúságnak bőséges pótolását feltalálják.

5: Ha ki érzi magában: hogy bajos körülményekben hivatalának helyes folytatására, keresztény kötelességei teljesítésére, maga' alkalmaztatására elegendő okossággal ügyességgel nem bir, Istenhez folyamodjék; ki az illetén tárgy iránt könnyörgőt meg nem szegyeniti, szükséges bélátással böltseséggel megáldja.

6: Midőn az imádságnak tárgya iránya helyes, fogamatosságra tsak Istenben helyezettett tántorithatatlan bizodalom kívánthatik; mert a ki Istennek hatalma jósága felől kételkedik, belső lelki tsendességgel nem bir, és azért sokszor fog hibázni.

9: A szegény, magáról fenn nem gondolkodó, egészen az isteni gondviselésre magát bizó, másoktól megvetett keresztény lelkiképen belső erköltsiségére, az isteni oltalomra, s a jövőendő di-

tsőségnek bizonyos reménységére nézve gazdag, és nagy méltóságnak léptsőjén áll.

10: A gazdagságában bizakodó ember méltán félhet állapotjának hirtelen elváltozásától, amint ezt a tapasztalás számtalanokban bizonyítja; azért vallja meg isteni segítség nélkül tehetetlenségét, Istennek köszönje állapotját, attól megválni mindég kész legyen.

12: Bóldog ember, ki mind azon viszontagságokat, mellyekkel a keresztény vallástól idegenítették, győzedelmesen kiállja; az bátran tarthat számot a mennyei koszorúra.

13: Senki ne vélje: hogy őtet a szenvedések által Isten a keresztény vallásnak elhagyására készíti; mert Istennek szentségével szinte úgy ellenkezik akarkit vétekre tsábitani, mint embernek rossz tselekedetjéi által törvénytelenésre biratni.

14. 15: Általában minden vétekre tilalmasra kiki az eredeti bűn által okozott megvesztegetésből származó rossz kívánságtól vágyódástól hajlandóságtól ingereltetik, mellyekhez a szentszándékos gyönyörködés tselekedet járulván következik a véték, ennek pedig büntetése a léleknek a megszentelő isteni kegyelemtől és a mennyei örökségtől megfosztása.

16.-18: A napkeletieknél a világosság az erköltsi szentségnek tökéletességnek képe; azért Isten merő világosságban lakni mondatik Tim. 1. VI. 16. — Ján. 1. I. 5. 7. Ennek következtében ismét intetnek a zsidó nemzetből megtért keresztények: hogy ne véljék a szenvedések által, mellyeket tűrniek kellettük, magokat Istentől a hitszegésre sürgettetni, mert Istentől mint határtalan merő szentségtől tökéletességtől tsak jó tökéletes adományok ösztönök származhatnak, Istenhez a vétéknek semmi árnyéka homálya nem férhet; miképen is akarhatná Isten a keresztény vallástól elszakadásjokat, holott őket minden kényszerítés nélkül tsak önnön irgalmasságából a keresztény vallástanításnak hirdetése által új embereké áltálváltoztatta: hogy, ha nem is mindnyájan, még is legalább sokan közzülök a pogányok előtt az Istennek szentelt kereszténységnek zsengeje lennének.

19: Az előttetek tudva lévő közmondás szerént: a jóra való oktatást szívesen hallgassátok, beszédetekre vigyázván soha Isten vagy embertársaitok ellen zugolódo panaszkodásra ne fakadjatok, annyival inkább pedig soha ne mérgeskedjétek; mivel ember tsekély belá-

tása miatt többnyire nem tudja azon titkos okokat, mellyekre néző Isten a kísérteteket ellenünk dühösködni engedi.

20: Ember mérgességében mindég a jó erköltsnek határán túl lépik; azon gonosz embereknek, kik másokat a keresztény vallás miatt háborgatnak, megfenyítésüket Isten magának fentartá, ő rája kelletik tehát azt bízni.

21: Mindent, valami véték, a lappangó gonoszságot nyilatkoztató indulatossággal mérgességgel zugolódással egygyütt meszsze távoztassátok; és tsendes elmével fogadjátok a vallástudományt, melly testeteket ugyan földi múlandó viszontagságoktól meg nem szabadítja, de lelketeket az örök kárhoznak veszedelméből ki ragadja, és jövődőben öröké bódogit benneteket.

23. 24: Valamint a tükörbe való nézés semmit nem használ azon szennyes ortzájú embernek, ki futólag a tükörbe tekintet, tüstént pedig elfordulván megfelejtkezet az ortzáján lévő motskokról, és azért le nem mosta azokat; úgy a keresztény tanításnak hallgatása is annak követése nélkül hasznot nem hajt.

25: A keresztény vallás valóságos szabadságnak törvénye: mert a szövevényes sok külső gyakorlásokat parantsoló s azért általhágásokra alkalmatosságot szolgáltató ó szövetségi Móses' törvényétől mentétételt, bünbotságotot szerez, a vétkeknek könnyebb kerülésüket, a kárhozattól való szabadulást eszközli.

26. 27: Felette megtsalja magát: a ki tsak azoknak, kik a keresztény vallást üldözik, szidalmazásjokkal nyilatkoztat Isten iránt tiszteletet, vallásos buzgóságot; mert az Istent tisztelő igaz keresztény az, a ki nyomorúságban szenvedő ügyefogyott embertársai iránt munkás felebaráti szeretetet bizonyít, és a tsak jelen világhoz ragaszkodó elfajúltt emberek között uralkodó vétkektől magát megoltalmazza.

Világosító Hivatkozások.

1: Ján. VII. 35. — AT. VIII. 1. XXI. 18. — — 2: AT. V. 41. — — 3: Róm. V. 3, - 5. — Pét. 1. I. 7. — — 5: Kir. 1. XXV. 10. — 3. III. 9. 12. — PB. II. 3. 6. — — 6: Iz. LVII. 20.

— Mát. VII. 7. XI. 24. XXI. 22. — Márk. XI. — Lúk. XI. 9.
 — Ján. XIV. 13. XVI. 23. — 1. V. 14. — — 8: Kir. 1. XVIII.
 21. — Zsol. LXXVII. 37. — TJ. III. 15. — — 10: Jób. XIV. 2. —
 Préd. XIV. 18. — Iz. XL. 6, -8. — Pét. 1. I. 24. — — 11: Zsol.
 CI. 12. — — 12: Jób. V. 17. — TJ. III. 19. — — 13: Sir. XV.
 11. — — 15: Róm. V. 12. — — 17: Mal. III. 6. — — 18: Ján.
 I. 13. — Kor. 1. IV. 15. — Gal. IV. 19. — Pét. 1. I. 23. — —
 19: PB. XVII. 27. 28. — Préd. V. 1. 2. VII. 10. — — 21: Róm.
 I. 16. XIII. 12. — Kor. 1. III. 6. — Kol. III. 8. 9. — Pét. 1.
 II. 1. 2. — — 22: Mát. VI. 21. 24. 25. VII. 21. — Lúk. XI. 28.
 — Ján. XIII. 17. — Róm. II. 13. — — 25: Zsolt. I. 1, -6. —
 Ján. XIII. 17. — — 26: Zsol. XXXIII. 12, -14. — — 27: Mát.
 XXV. 34, -40. — Jób. XXXI. 16, -22.

II. R É S Z.

*A gazdagok egyedül pénzek miatt nem érdemesek nagyobb
 betsültre mint a szegények. A ki egygy parantsolatot kész-
 akarva megszeg, már úgy tekinttethetik, mintha minden
 parantsolatokat általhágot volna. A hit jóságos tselekede-
 tek nélkül a meghaltt testhez hasonló.*

1. Atyámfiak! a mi ditsőséges Urunk Jézus Krisztus-
 ban való hitet személyválogatással ne elegyítsétek. 2. Ugyan
 is; ha a ti gyülekezetetekbe valamelly arany gyűrűs és fé-
 nyes fejrő öltözetű ember bémegyén, utánna pedig belépik
 egygy más szegény is megkopott köntösben; 3. És ti arra,
 a ki diszes köntösben megjelenik, tisztelettel függesztvén
 szemeiteket megkéríteket őtet mondván: tessék néke itt elől
 leülni; a szegénynek pedig azt mondjátok: te ott hátul ma-
 radj veszteg állva, vagy leülhetsz ide lábam' léptsőjére. 4.
 Valljon nem tesztek-e különbséget ön magatok között? és
 nem lettetek-e igasságtalan elvek szerint ítélő bírák? 5.
 Jól figyelmezzetek erre kedves atyámfiak! nem a szegénye-

ket választotta-e az Isten: hogy a hitben gazdagok, és az országnak, melyet az ötet szeretőknek ígért, örökösi legyenek? 6. Ti pedig gyalázattal illettétek a szegényt. Nem a gazdagok nyomorgatnak-e hatalmuk által, nem ők vonnak-e a törvényszékek' eleibe titeket? 7. Avagy nem ők káromoltatják-e azon tiszteletre méltó nevet, melyről ti hivatottok? 8. Hogyha *ezek iránt is* teljesítitek a szent írásban feljegyzett ama fejedelmi törvényt: szeressed embertársadat mint önnön magadat; helyesen tselekesztek. 9. De ha csak a személyt tekintitek; vétkeztek, és a törvénytől mint annak megszegői vádoltattok. 10. Mert ámbár valaki az egész törvényt megtartja, ha csak egygy parantsolatot általhág, mindenik ellen vétkezik. 11. Ugyan is, a ki mondotta: ne paráználkodjál; azt is mondá: ne öl. Ha tehát nem bújálkodol, de ölsz, *az egész* törvényt általhágod. 12. Úgy szóljatok, és úgy tselekedjete, amint illik olyanokhoz: kik a szabadságnak törvénye szerént fognak ítéltetni. 13. A legkeményebb ítélet alá fog vettetni az, a ki mások iránt irgalmassággal nem viseltetik; ellenben az irgalmas ember a jövődő ítélettel ditsekedhetik. 14. Mit használnál pedig atyámfiai! ha ki avval ditsekszik: hogy ő hiszen, ha tselekedetjei hitjével nem egygyeznek? valljon a hit *egyedül* üdvözítheti-e ötet? 15. Ha pedig valamelly keresztény férjfiú vagy aszszony szükséges köntösben vagy a mindennapi élelemben fogyatkozást szenved, 16. És valaki közzületek azt mondja nékik: menjetek el békeséggel, melegedjete meg, és egyeteket eleget; mindazonáltal nem adtok nékik testjeikre nézve szükségeseket; mi haszna lészen? 17. Azonképen a hit is, ha tselekedetjei nintsenek, ön magában véve meghaltt lény. 18. De még azt is mondhatja valaki *a meg nem tért zsidók között*: te néked hited vagyon, énnékem pedig tselekedeteim vagynak: *jól vagyon*; mutasd meg már most nékem hitedet, *ha lehetséges* tseleke-

detek nélkül, én ugyan megmutatom néked, tselekedeteimből az én hitemet. 19. Te hiszed, hogy csak egygy Isten vagyon. Jól tselekszed. Úgy de az ördögök is hiszik azt rettegven tőle. 20. Kivánod-e még bővebben megérteni te hivságos ember: hogy a hit tselekedetek nélkül meghaltt lény? 21. Valljon Ábrahám atyánk nem a tselekedetekből nyert-e igazulást, midőn Izák fiát az oltáron bémutatá? 22. Nem látod-e: hogy a hit az ő tselekedetjeivel egygyütt munkálkodot, és a hit a tselekedetek által lőn tökéletessé? 23. És bételjese dének az írásnak szavai: Ábrahám hűn Istennek, és az néki igazulásul tulajdonittaték úgy, hogy Isten barátjának nevezetnék. 24. Látjátok-e már: hogy az ember a tselekedetek által igazul meg, és nem egyedül a hitnek általa. 25. Hasonlóképen ama parázna személy Ráhab is nem a tselekedetek miatt nyert-e kegyelmezést a követeket befogadván, és más úton elbotsátván? 26. Mert valamint a test lélek nélkül meghaltt: úgy a hit is tselekedetek nélkül megvagyon halva.

J e g y z e t e k.

1: A kereszténynek, ki az Úr Jézus Krisztusnak olly hatalmas és ditsőséges fejedelemnek hive, az ő méltósága sokkal felyülhalad minden tekintetet, melyet a földi gazdagság vagy fényes köntös embernek szerezheth.

2: A régieknél újjon való gyűrű méltóságnak jele vala. A rómaiaknál a tanácsosok és nemesek arany gyűrűt hordozának; a zsidó nemzetnél is az előkelő főemberek viselének gyűrűt. Fáraó király Jósefnek gyűrűt ada újjára Mós. 1. XLI. 42. Jakobnak egygyik fia Júdás gyűrűt hordozot Mós. 1. XXXVIII. 18. A megtértt tékozló fiúnak is újjába gyűrű adaték Lúk. XV. 22.

4: Ámbár a keresztények mindnyájan egyenlő méltósággal bírnak; még is hittársaitok között a földiképen gondolkodni szokott

embereknek hibás elveik szerint különbséget teszték, és az embernek érdeme felől öltözetjéből hoztok ítéletet.

5: Valamint a pogány börtsek, szinte úgy a zsidó vallástani-tók is nem sokat gondolának az egygyűgyű szegény köznép-pel; de az Úr Jézus, kiváltképen a zsidó nemzetnek szegényebb részére fordítá figyelmét, leginkább annak oktatásával fáradozék Mát. XI. 5.

6: Mind zsidók mind pogányok között főképen a gazdagok üldözék a keresztényeket, és hatalmokra nézve az előljáróktól segítettven a tanítóknak is gyakorta bilintseztetésöket vagy elüze-tésöket eszközlék. Tehát a gazdagság nem elegendő ok a megkülönböztetésre.

7: A megtérni nem akaró gazdagok idézték a keresztényeket a törvényszékek' eleibe, ahol a Krisztus és keresztény nevet szid-ják vala; másképen is ezen nevet tsúfolódásra használák.

8: Helytelen ugyan a gazdagokat pénzökre és köntösökre néz-ve más szegényebbek' megvetésével feljebbetsülni; mindazonál-tal a felebaráti szeretetről szóló főjelességű parantsolatot a gazda-gok iránt is teljesíteni köteleesség.

9: Azon gazdag, a ki felesleg jövedelmét egygyes ember tár-sainak gyámolításjokra, és közhasznú intézeteknek alapításjokra előmozdításjokra fordítja, megérdemli ugyan a betsületet; de nem gazdagságára, hanem annak ditséretes kiosztására nézve. Ellen-ben a tsak maga' gyönyörködtetésére bőségét vesztegető gazdag iránt más szegényebbeknek ámbár érdemesebbeknek megvetésök-kel még különös tisztelettel viseltetni alatsony lálkodés, véték. Annyival inkább vétkes vala pedig ezen személyválogatás az is-teni tiszteletre megjelenő keresztények' gyülekezetjében; mennyi-vel szembetűnőbben ellenkezik a helynek szentségével, az Istenben való bizodalommal, a világi hivságok' megvetésével, a felebaráti szeretettel.

10: Nem azt állítja az apostol: hogy egygy halálos vétket el-követni olly gonoszság légyen mint számos hasonló nyomosságú pa-rantsolatokat megszegni; hanem, hogy egygy halálos véték is megfosztja az embert Istennek megszentelő kegyelmétől, a meg-igazulástól, és jövendő örök bódogságtól úgy: valamint a Móses' törvényében egygy olly véték miatt is, mellyre halálos büntetés

vala határozva, megkövezteték a vétkes ember. Tudniillik, a ki csak egygy halálos bűnt is elkövet, minden törvények' szerzőjét az Istent veti meg, és felette nagy, az isteni szentség és igasságosság előtt szükségképen utálatos, fenyítést sürgető, a megtérésig meg nem bocsátható gonoszságot nyilatkoztat.

12: A keresztény vallás szabadságnak nevezetik a többnyire külső számos gyakorlásokat parantsoló Móses' törvényére nézve; ismét a bűntől, kárhozattól megmentő hathatóságára tekintve.

13: Mivel az előbbi kifejezésben az ítéletről vagyon emlékeztet; annak következtetésében a mások iránt kéméllő könyörületesség ajánlatik.

14: Az üdvösségnek elnyerésére nem elegendő hinni: hogy Jézus Isten' Fia, az emberi nemzet' Megváltója, s egész tanítása Istentől eredett igaz vallás légyen; hanem erkölcsi parantsolatjait is szükséges teljesíteni. Ezen állítást fejtegeti Jakab apostol ezen szakasznak végéig a nélkül: hogy Pál apostolnak a rómaiakhoz küldött levelével legkevesebbet is ellenkeznék. Mert Pál a Móses' törvényében parantsolt, és a keresztény hitre való megtérést előző tselekedetekről bizonyítja Róm. III. 28., hogy azok által igazulást nem lehet érdemelni. Jakab pedig a keresztény hitből származó jószágos tselekedeteknek az üdvösségre szükségöket vitatja, melyeket Pál Róm. XII. — Kor. 1. XIII. — Gal. V. 19., -21. még nyomosabban sürget.

17: Valamint haszontalan erőltlen ügyefogyottak' felsegítésére a merő pusztá üres kívánság tanátslás; úgy lélek, és élet nélkül való a Krisztushoz való hit, és nem alkalmas az örök boldogságnak megérdemlésére: hogyha a Krisztus által meghagyott jószágos tselekedetekkel nem elevenítették, nem munkálkodik.

18: A csak hitjével kérkedő keresztényt könnyen megszegyesheti akarmelly a Móses' törvényét követő zsidó így okoskodván: a hitnek gyümölcsei a tselekedetek, melyekből lehet a hitnek jószágát megismerni; imé én a Móses' törvényében rendelt tselekedetek által nyilatkoztatom hitem' helyességét, de te hitednek tökéletességét hogyan fogod bizonyíthatni, ha semmi tselekedetről nem szorgalmazatoskodol?

21: Ábrahám azon engedelmesség által, mellyel kész vala Isten' parantsolatjára egygyetlen fiát feláldozni Mós. 1. XXII. 9. nyeré meg

Istennek jótetszését, az igazulást. — Pál apostol Róm. IV. 1,-4. 17. Ábrahámnak megigazulását a hitnek tulajdonítja, mellyel nem kételkedék Istentől néki ígért számos nemzetség és abból az Üdvözítőnek származása felől, ha mindjárt egygyotlen fia megöletnék is; Jakab apostol ezen hitnek érdeméről nem szól ez tárgyhoz nem tartozván, de azt nem is tagadja, hanem a hittel együtt-járó engedelmességből következteti a jóságos tselekedeteknek a hittel szükséges öszvekötésüket. — A hit Pál szerint azon feltétel vala, melly nélkül Ábrahám meg nem igazult volna; az engedelmességnek tselekedetje által pedig Jakabként hitjét bizonyítja Ábrahám, mellynek másképen Isten előtt betse nem volt volna. — Ábrahámnak megigazulása bizonyítja a Móses' törvényében rendelt tselekedetek' elégtelenségét: mert Pál szerint Isten Ábrahámnak nem külső tselekedetjére hanem az által kijelentett hitjére tekintet; de Ábrahámnak készsége fiának feláldozására ismét bizonyítja a tselekedeteknek a hittel köteles öszvekapcsolásjokat, mivel Ábrahám is ezt teljesíté, s e nélkül nem nyere Jakab szerént igazulást. — Azért a két apostol nem ellenkezik egymással.

25: Raháb is Jós. II. 4. — Zsid. XI. 31. öszveköte a felebaráti szeretetnek tselekedetjét a követek' megőrzésében azon hittel: hogy Isten ígérte szerint az Izrael' népének birtokába fogja által adni Kánaán' földjét.

Világosító Hivathozások.

1: Mós. 3. XIX. 15. — 5. I. 17. XVI. 19. — PB. XXIV. 23. — Sir. XLII. 1. — — 5: Kor. 1. I. 26. — — 6: Kor. 1. XI. 22. — — 8: Mós. 3. XIX. 18. — Mát. XXII. 39. — Márk. XII. 31. — Róm. XIII. 9. — Gal. V. 14. — — 9: Mós. 3. XIX. 15. — — 10: Mós. 5. XXVII. 26. — Mát. XV. 19. — — 11: Mós. 2 XX. 13. 14. — 3. XXIV. 17. 21. — 5. XXII. 22. — — 13: Mát. V. 7. XVIII. 30, -35. — — 14: Mát. VII. 21, -23. 26. — Tit. I. 16. — — 15: Ján. 1. III. 17. 18. — — 16: Jób. XXXI. 19. 20. — Iz. LVIII. 7. — — 18: Gal. V. 6. — — 19: Mós. 5. VI. 4. — Márk. I. 24. — AT. XIX. 15. — — 21: Mós. 1. XXII. 2. 9,-12. — Lúk. XVI. 15. — — 22: Zsid. XI. 17. — — 23: Mós.

1. XV. 6. XXII. 16. — Iz. XLI. 8. — Kró. 2. XX. 7. — Róm. IV. 3. — Gal. III. 6.

III. R É S Z.

Senki magát erőszakosan a tanítóhivatalba ne arassa ; a nyelvet vigyázva kell zaboláznunk ; az igaz böltsesség böltséget és egygyezést szerez.

1. Atyámfiak! Ne toljátok magatokat olly sokan a tanítóhivatalra; mert tudjuk: hogy súlyosabb ítélet alá vetjük magunkat. 2. Úgy is mindnyájan sokszor megbotlunk. A ki beszédjében nem hibáz, az már tökéletes férjfiú, ki egész testjét is zabolán tarthatja. 3. Imé! a lovaknak szájokba zabolát vetünk, hogy nekünk engedelmeskedjenek: és azon egész testjüket mindenfelé vezetjük; 4. De a hajók is akarmelly nagyok legyenek, és az erős szelektől akarmint hányatassanak, még is egygy kiss kormány által oda hajttatnak: a hová a kormányos' igazgatása intézi. 5. Hasonlóképen a nyelv is kitsiny tag ugyan, de nagy dolgokat hántorgat. Imhol egygy keves tűz mekkora erdőt gyűjthet fel! 6. Már pedig a nyelv hasonló a tűzhöz, és minden gonoszságnak örvénye. A nyelvnek olly minéműsége vagyon tagjaink között: hogy az egész testet fertőztetheti, és ha a pokolnak tűzétől felgerjesztetik, egész életünk' folyamatját lánggal elborítja. 7. Mert mindenféle vadaknak madaraknak, tsúszó és tengeri állatoknak természetjüket lehet szelidíteni; amint az emberektől természetes okosság által meg is szelidítettet: 8. A nyelvet ellenben senki az emberek közzül meg nem törheti; halálos méreggel teljes korlátozhatatlan gonosz. 9. Ugyan azon egygy nyelvel Istent is mint Atyát ditsőitjük, az Isten' hasonlatosságára teremtett embereket is átkozzuk.

10. Azon egygy szájból jön ki áldás és átok. De ezeknek atyámfiai! nem kellene így történniek. 11. Valljon szokot-e a forrás ugyan azon egygy nyíláson édes és keserű vizet botsátani? 12. Valljon atyámfiai! teremhet-e a figefa olajbogyókat avagy a szőlőtő figéket? *Amint pedig ez nem lehetséges*, úgy azon egygy forrásból sem folyhat egygyszerre sós és édes víz. 13. Ha ki közöttetek böltseséggel és tudományossággal bir, mutassa meg tiszteséges társalkodása által: hogy tselekedetjei okos szelidséggel vagynak öszveköttve. 14. Hogyha pedig keserű irigységet és versengvágyat forraltok szívetekben; ditsekedésekkel ne hazudozatos az igasság ellen. 15. Mert ez nem onnét felyülről alászálló böltseség; hanem földi testi ördögi. 16. Ahol irigység és tzivódás uralkodik; ott a háborúságnak, és minden gonosz tselekedetnek fészke. 17. A mennyből származó böltseség pedig először is szemérmetes, azután békeszerető, magamérséklő, készhallgató, és jóban egygyező, könyörületességgel és jó gyümölsökkel teljes, nem balitéletű, nem képmutató. 18. Az erköltsi tökéletességnek gyümölsöző magvai pedig békeségben tsak azoktól vettetnek, kik a békeségnek fentartására ügyelnek.

J e g y z e t e k .

1: Az ó szövetségi szent írásban valamennyire jártas zsidók igen szerettek másoknak a vallásra tanításjokkal foglalatoskodni; de a keresztény vallást a Móses' törvényével öszvekötni iparkodván sok zavart okozának; azért inttetnek a tanítói hivatalra nem választottak: hogy abba magokat erőszakosan ne avassák jól moggondolván a kemény büntetést, mellyet mások felett fejökre vonnak a rest vagy egyébképen hibás vallástanítók.

2: Minden ember ugyan gyakran vétkezik, de legkönnyebben nyelvével beszédjében; azért, a ki beszédjében soha sem hibáz,

méltán tökéletes erköltsiségű embernek tarttathatik, az minden testi érzékeit, indulatjait, rendetlen vágyódásait szerentsésen fogja fékezhetni, igazgathatni. Ilyen ember alkalmas vallástanitónak egész gyülekezetnek kormányozására; de mely nehéz annak beszédjében nem hibázni, kinek a beszéd szüntelen főkötelessége.

3, - 6: Valamint kiss zabolán a legerősebb lovakat, kiss kormányfával nagy hajókat szélvész között is lehet igazgatni; úgy a nyelv is, bátor kiss tag, nagy történeteknek eszköze. Azonban a nyelv, ha üdeinkorán és állandóan nem zaboláztatik, sok rosszat is szül; hasonló a kiss tüzes szikrához, mely gyakorta nagy erdőnek elégesét okozza; sőt majd minden gonoszságnak eszközlésére vagy gyarapítására alkalmas. A nyelv, ha a pokolbéli zabolátlanság szokássá természetévé válik, a fajtalan zugolódó rágalmozó szitkozódó lázzasztó hazug ámitó s ezekhez hasonló beszédek által az egész embert Isten és ember előtt gyűlöletessé teszi, az embernek egész földi életjét a nyughatatlanságnak, kedvetlenségnek, mérgelődésnek, keserűségnek tűzébe bétemeti.

7, - 12: Nintszen az a járó repülő úszó mászó vad állatok' neve, melyet az emberi okosság nem szelidithetne: amint számszámon a tapasztalás bizonyítja; de az egygyyszer' zabolátlanná vált nyelvet iszonyatos károkat okozó ártalmasságától ember akarmelly intésekkel kérésekkel büntetésekkel nem tartóztathatja; azt csak különös isteni kegyelem a bűnösnek egygyütt munkálódásával viheti végbe. Azonban ne mondja valaki, hogy a nyelvnek ezen hibássága természetjéből származik; mert, valamint a figefa csak figét, a szőlőtő csak szőlőt terem, az édes víznek forrásából sós vagy keserű víz nem foly: úgy az ember' nyelvo is Isten' ditsőítésére s embertársunk' hasznára adatott Istentől, nem pedig ellenkező visszaélésre, ámbár számtalan emberek avval vétkezen vissza élnek.

13, - 18: Mivel tehát olly nehéz a nyelvet zabolázni, következőképen a tanítói hivatalt is helyesen teljesíteni; valaki elég tudományt már szerzet magának, avval tisztességes viseletet, szelidséget, nyájasságot egygyesítsen: ha másoknak a vallásra tanítójok kíván lenni. A ki ellenben csak azért fúrja bé magát a tanítói hivatalba: hogy tudományát fitogtassa mutogassa, másokon uralkodhasson, perlekedő kötekedő hevét gyakorolhassa; az ilyen a tanítói hivatalra alkalmas voltjával bültetésével ne kérkedjék,

hogy hazugsággal is ne terhelje lelkiisméretjét. — A tsak önhasznót öntekintetet vadászó és versengéssel foglalatoskodó böltseség a földhöz való ragaszkodásból, indulatoskodásból, ördögi sugarlásból származik; azért keresztény vallástanítóhoz semmiképen nem illik. — Az Istennek szent akaratjával és a keresztény vallással egygyező böltseségnek mind azon tulajdosságokkal kelletik birnia, mellyekkel az igaz keresztény isteni és felebaráti szeretet ékeskedik. Ezen böltseséggel kell tehát a keresztény tanítónak magát különböztetnie; mert az örökétartó boldog békeségnek magvait tsak békeszerető emberek hintegethetik.

Világosító Hivatkozások.

1: Mát. XXIII. 8. — Róm. 2. 1. — Zsid. XIII. 17. — —
2: PB. XX. 9. — — 3: Zsol. XXXI. 9. — — 5: Zsol. XI. 4.
LVI. 5. — — 6: Mát. XV. 11. 19. — — 8: Zsol. CXXXIX. 4.
— — 12: Mát. VII. 16, -18. — Lük. VI. 44. — — 13: Ef. V.
8, -15. — — 14: Róm. XIII. 13. — Ef. IV. 31. — Kol. III. 8.
— — 15: Kor. 1. II. 6. — — 16: Kor. 1. I. 11. III. 3. — Gal.
V. 19, -21. — — 17: Kor. 1. XIII. — 2. VI. 9. — — 18: Iz.
XXXII. 17. — Gal. V. 22. 23.

IV. R É S Z.

A rendetlen kívánságokat, mellyekből minden rossz ered, zabolázni szükséges. Az alázatosság, a vakmerő ítéletnek kerülése, az emberi tehetetlenségnek és Istentől ember függésének megismerése ajánlatik.

1. Honnét támadnak a háborúságok, és veszekedések ti közöttetek? nemde rossz kívánságaitokból, mellyek tagjaitokban hartzolnak? 2. Vágyakodtok, de nem nyertek; ölitek *magatokat*, és irigykedtek, de semmihez sem juthat-

tok ; versengetek és tusakodtok , de semmit sem kaptok ; mivel az imádságot elmulasztjátok. 3. Sőt, ha valamit kértek is, nem veszitek: mert azon rossz szándékból kéritek, hogy azt testi győryörűségeitekre fordithassátok. 4. Há-zasságtörő férjfiak és aszszonyok ! nem tudjátok-e: hogy a világgal való öszveszövetkezés Istennel való ellenkezés? va-laki tehát e világhoz ragaszkodik, Isten' ellenségévé válik. 5. Avagy vélitek-e: hogy hiába mondatik az írásban: Irigy-ségig buzogva kíván azon lélek, a ki bennünk lakik? 6. Ő pedig nagyobb kegyelmet ajándékoz ; azért mondatik má-sutt: Isten a kevélyeknek ellenökáll, az alázatosaknak pe-dig nyújtja kegyelmét. 7. Azért engedelmeskedjete Istennek, álljatok pedig ellent az ördögnek ; és fut tőletek. 8. Közelítsetek Istenhez, ő is közelebb jön hozzátok. Mossá-tok meg kezeiteket bűnösök ! tisztítsátok ki szíveteket kétszi-nűek ! 9. Érezzétek nyomorúságtokat, keseregjete, sir-jatok ; vigaságtok gyászra , örömtők szomorúságra változ-zék. 10. Alázzátok meg magatokat az Úr' színe előtt, és felmagasztal titeket. 11. Ne rágalmazzatok egymást at-tyámfiak ! mert, a ki rágalmazza s a ki kárhoztatja az ő at-tyafiát, az a törvényt vádolja, és kárhoztatja: ha pedig a törvényt kárhoztatod, nem megtartója, hanem bírāja vagy a törvénynek. 12. Csak egygy a Törvényhozó, és Bíró, a ki üdvözíthet, és elveszthet. Te pedig kitsoda vagy, hogy embertársadat itélni bátorkodol? 13. Tinéktek szólok most, kik így szoktatok beszélleni : ma vagy holnap menjünk el eme vagy ama városba , és mülassunk ott egygy eszten-deig, kereskedjünk, és nyerekedjünk. 14. Ti ! kik nem tudjátok, mi fog holnap történni. 15. Mert ugyan mi a ti életetek? olyan mint a pára, melly keves üdöre feltűnik, és azonnal elenyészik. Holott így kellene szólanotok: ha az Úrnak tetszendik, vagy ha élendünk, ezt vagy amazt fog-juk tselekedni. 16. Most pedig felfuvalkodástoknál fogva

ditsekedtek így. De minden ilyen ditsekedés gonosz. 17. Annakokáért valaki tud jól tselekedni, és nem tselekszik, vétékül tulajdoníttatik néki.

J e g y z e t e k.

1: Azon embernek, ki rendetlen kívánságait elnyomni, elfojtani, meghódítani, irtogatni nem ügyekszik, elméjében szívében szünetlen hartz ütközetek folytattatnak, belső nyugalom tsendesség megelégedés helyet nem talál, mindég nyitva vagyon a másokkal való versengéseknek forrásjok.

2: Az irigykedés, önepestés, zsembeskedés, veszekedések földi állapotunknak szerentsésítésére nem alkalmas eszközök; mind-ezeknél hathatósabb a szükséges tulajdonságokkal egygybekötött imádság.

3: Földi jókat Istentől tsak azon okból kell és lehet kérnünk: hogy a meddig Istennek földi életünket nyújtani tetszik, Isten' akaratját, emberi, keresztény, hivatalos kötelességeinket teljesíthessük.

4: Házasságtörőknak neveztetnek itt azon keresztények, kik forróbb szeretettel viseltetnek a teremtményekhez, és földi jókhoz, mint Istenhez, és így mint a házasságtörők megszegik azon hitet, mellyel Istennek lekötövezve vagynak. Ezen nevezet a zsidóknál annyit is tet mint: nem vagytok Ábrahámnak igaz fiai, s azért nem tarthatok számot az Ábrahámnak ígért áldásokra Mát. XII. 39. XVI. 4. — Ján. VIII. 37. 39. 41. 44. Az ó szövetségi szent írásban gyakorta emlittetik Istennek az Izrael' népéhez különös szeretete, melly nép istenfélő őseiben Istennek mintegy eljegyezték; ugyan azért házasságtörőnek mondatott: midőn hamis istenek' imáadására elhajlot, vagy tilalmas vétkes gyönyörűségekbe merült. — — A tsak testi vágyódásaikat kielégíteni törekedő elfajultt világ' fiainak viseletjük a keresztény vallástudomány által kijelentett Isten' akaratjával szembe ellenkezik; a ki ilyen emberekkel tart; egygyetért, azoknak nyomait követi, Isten' akaratja-

nak szegezi magát ellene, Istentől jutalmat nem várhat, az isteni szentségnek nem tetszhetik, sőt az előtt a gyűlölésnek tárgya.

5. 6: A keresztény vallásként a keresztény hivekben a Szent Lélek Isten lakik megszentelő kegyelme által Ján. XIV. 23. — Róm. VIII. 9, - 15. — Gal. IV. 6. V. 22. Úgy de Isten az ő választott népét (hajdan Izrael' népét, most a keresztényeket) emberi mód szerint szólván mintegy irigykedő féltésig szereti, és semmiképen meg nem engedheti: hogy az ő akaratja s avval ellenkező világi földi testi vétkes vágyak között a keresztény szívét feloszassa Mós. 2. XX. 5. — Joel. II. 18. 28, - 32. — Zak. I. 14. 16. VIII. 2. Azonban Isten a múlandó hivságos gyönyörök öröme helyett örökéltartó boldogságot, és arra segítő kegyelmet ajándékoz hiveinek.

7: Azért egészen Istennek szenteljétek magatokat azon földi jókkal megelégedvén, melyeket az isteni gondviselés néktek szánt, és Isten' kegyelmével munkálkodván semmiképen ne engedjétek szívetekben állapotást a reádetlen kívánságoknak, melyek az ördög intselkedéséből veszik eredetjüket, és attól is gerjesztetnek; így lassanként a testiségen és ördögön erőt vesztek, háborgató alkalmatlankodásjoktól megszabadultok.

8: Ájtatos imádság és szent erköltsiség által naponként inkább közelítsetek az isteni szentséghez: úgy Istent is kegyelmei s oltalma által hozzátok mindég mintegy közelebbnek fogjátok tapasztalni. De a végre szükséges: hogy elmétek szívetek kétfelé ne hajoljon; hanem mind kezeitek külső magatok' viseletje, mind szívetek belső gondolkozástok a keresztény vallással ellenkező szennytől tiszta sőt a keresztény törvénnyel tökéletesen egygyező legyen.

9: Bánjátok meg eddigi hibás tselekedeteiteket.

10: Valljátok meg gyarlóságtokat tehetetlenségeteket, és bizatok Istenben; ő kegyelme által megerősít benneteket.

11: Ne kárhoztassátok hittársaitokat a Móses' törvényének, melly alól az új szövetség által felszabadítottak, meg nem tartása miatt; mert, a ki ezt mérészli tselekedni, ama kötelezéstől feloldozó keresztény vallást kárhoztatja, s így már megszűnik keresztény lenni.

12: Az ó s új szövetségben tsak egygy a törvényszerző, jutalmazó, és büntető Biró az Isten; ha tehát tetszet Istennek az ó szövetségi külső szertartásokat, mint úgy is tsak üdeigleneket és már feleslegeseket, megszüntetni, és más hathatósabb egyedül erköltsi szentséget sürgető rendeletekkel feltserélni: nem vakmerőség-e embertől ebben gántoskodni?

13, - 17: Még az is nagy kábaság keresztényekben: ha meszszerjedő feltételekkel kérkednek a helyett: hogy halandóságjokat és száziéle lehetséges akadékokat szemeik előtt hordozván Istenben helyheztetnék teljes reménységöket. Azonban valaki elmúlasztja azon jóságos tselekodeteket, mellyekre alkalmatossága terhetsége vagyon, és a mellyek' helyességéről meggyőződök, vétket követ el tunyasága által.

Világosító Hivatkozások.

1: Róm. VII. 23. — Gal. V. 17. — — 3: Mát. XX. 22. — Ján. 1. III. 22. V. 14. — — 4: Ján. XV. 19. — Róm. VIII. 7. — Gal. I. 10. — Ján. 1. II. 15. — — 6: Zsol. XVII. 28. — PB. III. 34. — Mát. XXIII. 12. — Lúk. XVIII. 14. — Ef. II. 4. — Pét. 1. V. 5. — — 7: Ef. IV. 27. VI. 11. 18. — Pét. 1. V. 8. 9. — — 8: Iz. I. 15, - 17. — Zak. I. 3. — Mát. VI. 24. — — 9: Mát. V. 4. — — 10: Jób. XXII. 19. — PB. XXIX. 13. — Pét. 1. V. 6. — — 11. 12: Zsol. XIV. 3. — Mát. VII. 1. — Róm. II. 1. XIV. 3. 4. 9, - 12. — Pét. 1. II. 1. — — 13: Lúk. XII. 18. XXVII. 1. — — 14: Kro. 1. XXIX. 15. — Jób. VIII. 9. — Zsol. Cl. 12. — Iz. XL. 6. — Lúk. XII. 7. — Pét. 1. I. 24. — — 15: AT. XVIII. 21. — Kor. 1. VII. 31. — — 16: Lúk. XII. 49. — Kor. 1. V. 6. — — 17: Lúk. XII. 47.

V. R É S Z.

Az irgalmatlan gazdagok, kik a szegényeket nyomorgatják, feddetnek; a szegények a béketűrésben és keresztény hitben való állhatatosságra ébresztetnek; a haszontalan ok nélküli esküvés tilalmaztatik; a betegeknek az utolsó kenet felvétele, minden bűnösnek a gyónás, általában az egymásért költsönös imádság, és a tévelygésbe esett ember társnak térítésén való ügyekhezet ajánltatik.

1. No immár ti gazdagok sirjatok, és orditsatok a rá-
tok következő nyomorúság felett. 2. Gazdagságaitok
megrothadnak; köntöseiteket a moly eszi. 3. Aranyotok
és ezüstötök megrozsdásodik, és maga ez a rozsdá ellen-
tek tanúbizonyság leszen, és tűz gyanánt megemészti tes-
teteket. Kintseket gyűjtötök az utolsó napokban. 4. Imé a
munkásoknak, kik földjeiteket aratták, elvontt bérök bosz-
szuállásért kiált, és kiáltásjok a seregek' Úrnak füleibe
hatot. 5. Gyönyörűségben élték e földön, bújálkodtok, és
hizlaljátok testeteket mint valamelly nem sokára levágni va-
ló marhát. 6. Sőt kárhoztatjátok és életjétől megfosztjátok
az igaz embert is, ki néktek ellent nem áll. 7. Békeséges
tűréssel várakozzatok tehát atyámfiak! az Úrnak eljövetele-
re. Lám a szántóvető várja a földnek betses termését, és
jó reménységgel táplálja magát: miglen a koráni és kései
esőt megnyeri. 8. Hasonlóképen ti is békeséggel legyetek,
és erősödjete meg szívetekben: mivel az Úrnak eljövetele
mindég inkább közelget. 9. Nyughatatlanul ne panaszo-
kodjatok egymás ellen; hogy magatoknak büntetést ne o-
kozzatok: mert az Itélőbíró már az ajtó előtt áll. 10. Tü-
körképül szolgáljanak néktek atyámfiak! mind a háborúsá-
gok' szenvedésében, mind a békeséges tűrésben a próféták:
kik az Úr' nevében tanítottanak. 11. Tudjátok, hogy mi

bölgöknek magasztaljuk azokat, kik a háborúságokat békéségesen eltűrék. Jóbnak türelemességét hallottátok, és milyen *szereintsés* véget ada néki Isten? isméretes előttetek; az Úr tudniillik igen irgalmas és kegyelmes. 12. Mindenek felett pedig atyámiai! ne esküdjetez sem az égre, sem a földre, sem akarmi egyébire. Hanem a ti beszédeitek az igazat igennel erősitse, a nem valót nemmel tagadja: nehogy büntetés alá essetek. 13. Ha valaki közzületek szenved, könyörögjön, ha öröme vagyon ditséretet énekeljen *Istennek*. 14. Ha megbetegszik valaki közzületek, hivassa el magához a gyülekezetnek preszbitereit, (papjait) és ezek imádkozzanak érte megkenvén őtet olajjal az Úrnak nevében. 15. És a hitből származott imádság megtartja a beteget, és felsegéli őtet az Úr, és ha vétkeket elkövetet volna, megbotsátnak néki. 16. Valljátok meg egymásnak bűneiteket, és imádkozzatek egymásért, hogy meggyógyuljatek; mert igen hasznos az igaznak buzgó könyörgése. 17. Illyés hozzánk hasonló szenvedhető ember vala, és még is, mivel buzgóan imádkozot, hogy ne lenne eső, nem lön eső három esztendeig és három holdnapig. 18. Ismét könyörge, és lön eső az égből, és a föld megtermé gyümölsét. 19. Atyámiai! ha valaki közzületek az igasságtól eltévelyedik, és megtérítendi azt valaki. 20. Tudtára légyen: hogy az, a ki megtéríti a bűnöst tévelygésének útjáról, megmenti annak lelkét a haláltól, és sok vétkeiz elfedezi.

J e g y z e t e k.

1: Az elszéledett zsidó nemzetbéli keresztények között ugyan kevesen lehettek olyan gazdagok, a millyenekről itt szó vagyon; mindazonáltal ezen intés nem vala felesleges következő okokból: mert nem lehet kételkedni, hogy némelly nagyobb értékkel bíró

zsidók is már azon üdőben, midőn e level elküldeték, a keresztény hitre tértenek; — mert a zsidók' térítésében szünetlen fáradoztak az apostoloknak segédtársaik, kik ezen intésnek oktató beszédekben igen jó hasznát veheték; — mert, ámbár e level különösen zsidó nemzetbeli keresztényekhez intézteték, még is a pogányokból megtért keresztényeket is illeté, azoktól is olvastaték, kik közzül több vagyonosok lehettek; — mert az apostoli irások minden, világ' végéig léendő, keresztények' hasznára adattak által az első anyaszentegyháznak; — végre, mert a többnyire szegény állapotban lévő nagy jószágoktól megfosztott első keresztények ezen intésnek olvasása által könnyebben megnyugtathatták magokat, és a földi gazdagságot nem betsülni nem kívánni tanulhatták.

2: A napkeletiek' gazdagságához tartozának gabona balzsam méz fűszerszármok mirra, dió, mandola, s ezekhez hasonló természetmények Mós. 1. XLIII. 11. Ezek, ha el nem adattak, vagy szegények között el nem osztogattattak, a hosszabb tartás által is megromolhatnak.

3: A tűz a legsúlyosabb legkinosabb büntetésnek képe, melly a megáldalkodott zsidókra következő vala a már akkor közelítő elpusztulással, melly Jerusalemet, és a zsidó birodalmat érte. Ugyan ezen veszedelemnek közelítése utolsó napoknak is mondatik. A diákban ezen vers így végződik: *Haragot kintül gyűjtöttek magatoknak az utolsó napokban*; de a görögben ezen szavak: *haragot magatoknak*, nem olvastatnak, és tsak világosításul mint egészen oda illők, és az előző sorokkal egygybekötésben lévők beiktattattak; az értelem egygy, tudniillik: kintseket gyűjtötök, holt már közelit a végső pusztulásnak iszonyatos haragnak büntetésnek üdeje, mellyben hasznokat vehetni nem fogjátok. — Azonban földi életünk rövid, és halálunk' órája bizonytalan lévén Lúk. XII. 15., -21. szerént minden fősvény gazdagokra is lehet ezen fenyegetést alkalmaztatni.

7: Palesztinában a bő termésnek nyerésére kiváltképen két eső szükséges: a koránvaló vagy is őszi, s a kései vagy is a tavasznak kezdetjén. Ha ezen két üdőszakban vagy később mint kellene, vagy nem olegendő bőséggel esik; szűk aratás következik.

8: Az Úr' eljövetelén kell érteni Jerusalemnak elpusztulását, vagy is a keresztény vallást elfogadni nem akaró zsidó nemzetnek

az Úr Jézus Krisztustól mint Itélőbirótól jövő dölés szerént szörnyű büntetést, melly gyakorta így neveztetik az apostolok' leveleiben. Ezen üdöt főképen a zsidóságból megtértt keresztények nagy óhajtvá várak: mivel akkor a zsidóktól szenvedett üldözések' végét reménylek.

9: Egygymás ellen ne agyarkodjatok: hogy netalám a meg nem tértt megáltkodott zsidóktól ti is, mint a keresztény felebaráti szeretet ellen vétkezők és így a keresztény névre érdemetlenek, ne büntetessetek; mert azon ítélet büntetés nem sokára fog végrehajttatni.

10: A diákban a prófétáknak súlyos kimúlásjok is emlittetik; ez a görögben nem olvastatván a szenvedésnek bővebb kifejtésére iktattaték bó a történetekkel egygyezőleg.

14. 15: Itt értelmesen leiratik az utolsó kenetnek szentsége. Meghagyatik: hogy a nehez beteghez hivatassék az egygyházi tisztviselők közzül egygy vagy több; — kik által a betegért imádság mondassék, és egygyzersmind az Úr Jézus Krisztusnak nevében vagy is az ő rendelése, tőle vett hatalom szerént kenetessék meg a beteg olajjal; — mivel a kenettel egygyesített bizodalmas buzgó imádság a betegnek testi életjét, ha lelkének üdvösségére szolgál, és Istennek akarattjával egygyez, (melly minden földi áldásokért való könyörgésünknek feltétele) megnyújtja, néki könnyebbedést szerez, sőt, ha netalám vétkeben volna, mellyekről meg nem emlékezik, igaz bánat' hozzájárulásával azon vétkek' botsánatját is eszközli, s így isteni kegyelem' nyeréssel öszvekött Krisztustól rendeltt szertartás, mellyet magyarul szentségnek nevezünk.

16: Mivel előbb tsak a nehez betegnek lehetséges vétkeiről, mellyekről tudniillik elerőtlenedése miatt vagy nem emlékezik, vagy vallást nem tehet, vagyon szó; itt egygy vétkekről az rendeltetik: hogy az annyi erővel bíró beteg azokról vallást tegyen — a behívott egygyházi tisztviselő előtt az előbbi két versnek folytatásában, mellyekben más hivekről nintsen említés.

19. 20: Itt tévelygésről is, bűnösről is lévén emlékezet, a valóságos értelem következő: Kiki közzületek, a mennyire lehetséges, azon iparkodjék, hogy akar erköltsi vétkebe esett, akar a keresztény vallással ellenkező tévelygésben lévő attyafiát hittársát megtérítse: mert ez által az Üdvözítőnek segédjévé válik, és azt

eszközli, hogy megtért hittársa bűnei bocsánatját és örök üdvösségét, mely már veszedelemben forgott, megnyerje.

Világosító Hivatkozások.

1: PB. XI. 28. — Ám. VI. 1. — Lúk. VI. 24. — — 3: Mát. VI. 19. — Róm. II. 5. — — 4: Mós. 1. IV. 10. XVII. 20. — 2. II. 23. — 3. XIX. 13. — 5. XXIV. 14. 15. — — 6: Mát. V. 39. — — 7: Mós. 5. XI. 14. — Lúk. XXI. 19. — Zsid. X. 36. — — 8: Kor. 1. X. 11. — Zsid. X. 30. — — 9: Mát. XXIV. 33. — — 10: Mós. 5. V. 12. — Mát. V. 12. — AT. VII. 52. — — 11: Jób. I. 21. 22. XLII. 10. — Zsol. CII. 8. — Mát. V. 10. 11. — — 12: Mát. V. 34. 37. — — 13: Zsol. XLIX. 15. — Ef. V. 19. — Kol. III. 16. — — 14: Márk. VI. 13. — — 15: Zsol. XXIX. 30. — Sir. XXXVIII. 13. — AT. XXVIII. 8. — — 16: Mós. 3. XXVI. 15. 18. — Zsol. CXLIV. 18. — Ján. XX. 22. 23. — AT. XIX. 18. — Ef. VI. 18. — — 17. 18: Kir. 3. XVII. 1. XVIII. 1. 42. 45. — Lúk. IV. 25. — AT. XIV. 15. — TJ. XI. 6. — — 19: Mát. XVIII. 15. — Gal. VI. 1. — — 20: Zsol. I. 15. — PB. X. 12. — Pét. 1. IV. 8.

SZENT PÉTER APOSTOLNAK

első levele.

E l ő s z ó.

E levelnek első versével egygyezőleg az egész régiség bizonyítja: hogy ezen irománynak szerzője Szent Péter apostol, ki Galileának Bethszaida nevű városából és Jónás nevű atyától vévén származását András testvérjével egygyütt halász vala; később mint András jelent meg ugyan az Úr Jézus előtt, de testvérjével egygy üdőben hivatott az apostoli foglalatosságokra, továbbá pedig eleibe téteték; mihelyest megláttaték a Krisztustól, tüstént tőle Kéfás, görögül Petrosz, magyarul Kősziklás nevet nyert, melly azután az egygyházi főkormány rája bizatván tulajdona lön Mát. IV. 18. 19. X. 2. XVI. 18. — Ján. I. 41,-45. XXI. 15,-17. Péter legtüzesebb buzgósággal az Úr Jézushoz ragaszkodván tőle meg is különbözteték; elbizván ugyan magát hitje' erőségében minden fogadkozása ellen háromszori esküvéssel megtagadá Tanítóját, de haladék nélkül keservesen meg is siratá eltévelyedését, és Urunk' mennybemenetele után társait szembetűnően felyülhaladó fáradhatatlansággal terjeszté a keresztény anyaszentegyházhoz Mát. XVII. 1. XXVI. 37. 75. — AT. I. 15,-26. II. 14,-39. III. IV. 8, -12. V. 15. 16. 29,-32, IX. 32. XII. 3,-17. XV. 7,-11.

Mivel Péter Zsidóországon kívül fekvő Pontus, Galátzia, Kapadotzia, Kiss Ásia, Bithinia tartományokban lévő keresztényekhez két levelet küldött; nem lehet kételkedni: hogy azokban a keresztény vallást is hirdette. Péter Rómában is tanított, és ott Néró római pogány tsászárnak uralkodása alatt a keresztény vallásnak hirdetése miatt annak erősítésére erőszakos halált szenvedett. Ezt bizonyítják: az első és második századból római Kelemen Korintusba küldött első levelében, — Ignácz Rómába útasított írásában, — Papiás, korintusi Dienes, Kájus, alexandriai Kelemen Euszébiusnál E. T. 2. K., — Tertulianus az Üdö' múltjáról, — Ireneus az eretnekek ellen 3. K.; a harmadik századból Tziprianus 55. levelében; a negyedik századból tudós Euszébius most említett munkájában, — Laktantzius az Üdvözökről, — Epifanius a 7-dik Eret., — Hieronimus Jelesférjfiakról, és Damazus pápához irtt levelében, — Prosper Háládatlanokról, — Ágoston 53. lev., — Milévi Optatus Parmenion ellen 2. K. — — Tsak ugyan senki sem vitatta maig a római püspökön kívül magát Péter apostol' következőjének lenni; s egygy sintsen a régi írók között, a ki azt állítaná: hogy Péter Rómán kívül valamelly más városban szenvedte volna azon erőszakos halált a Krisztusért, melyet maga az Üdvözítő néki Ján. XXI. 18. 19. megjövendölt. Ellenben 15 századok lefolyása alatt senki sem vette kérdésbe, és maig a római közönséges anyaszentegyháznak legisméretesebb hagyománya: hogy Péter apostol Rómában tanított, a római keresztény gyülekezetnek különösen püspöke volt, és ott a keresztény vallásnak igasságát vérének ontásával erősítette.

A felől sem lehet helyesen kételkedni: hogy a jelen level Rómában költ. Tudniülk V. 13. írja Péter: *Köszönt titeket a Babilonban lévő gyülekezet, és Márk fiam vagy is tanítványom; úgy de Babilonnak neveztetik itt Róma;*

tehát Rómában iratott e level. Hogy pedig valóságosan Babilon' nevezetje alatt Rómát kell értenünk, következőkből világos: az apostolok' üdejében az akkori világi íróktól két Babilon emlittetik, egygyik Egiptomban, a másik pedig a régi Assiriában: de az egiptomi Strábó szerint tsak vár volt, a másik Babilon pedig Plinius' bizonyításaként elpusztúlva vala, mellyben Flávius Jósef szerint akkor zsidók nem laktanak, kiket különösen téríté Péter apostol; — Senki sem bizonyítja vagy tsak érinti is a régi keresztény írók közzül: hogy Péter akar Egiptomban akar az Eufrates nagy folyó mellett a régi Assiriában hirdette volna az evangéliomot; — e levelnek kelésekor Márk Péternek segédje vala: már pedig Papiás, alexandriai Kelemen, Ireneus, Euszébius, Hieronimus szerint Márk Rómában írta evangéliomos könyvét Péter apostolnak beszédjeiből; — az első keresztények a számtalan isteneknek bálványozó imádásjok, az erköltsöknek felette nagy megvesztegetésök, a keresztényeknek, mint hajdan a zsidóknak Babilonban, a római pogány fejedelmek és nép által nyomattatásjok miatt Rómát Babilonnak nevezék, amint világos Szent Jánosnak Titkos Jelenéseiből XIV. 8. XVI. 19. XVII. 5. 9. 10. XVIII. 2, -21.; — így érték a Babilon nevet a régiek is alexandriai Kelemen, Euszébius, Hieronimus.

Mivel e level az elszéledett keresztényekhez, kiknek Zsidóországon kívül a pogányok között elszórtt zsidókból megtérttek hivatattak Ján. VII. 35. — Jak. I. 1., intézteték I. 1.; mivel előttök az ó szövetségi szent irások ismereteseeknek feltétetnek; mivel közzülök a keresztény aszszonyok Szára' lyányainak III. 6. neveztetnek: kiváltképen a zsidóságból megtértt hivekhez intézteték e level. Azonban II. 10. IV. 3. a hiveknek megtérésök előtti bálványozásjok, és Istentől távozásjok emlittetvén jelenttetik: hogy a

pogányságból is megtért keresztényeknek szól ezen irás, és azért eredetképen görög nyelven kellett készíttetnie.

Ami e levelnek elküldetése' üdejét illeti; az Kr. 58. esztendő lehetet. Mert Péter apostol a feljebb megnevezett régi írók szerint Kr. 65. esztendőben öletett meg a hitért Rómában, melly halálát már közelíteni jövendölé ugyan azon tartományokba küldött második levelében I. 14. 15. III. 1., és azért második levele Néro pogány római tsászár által a keresztények ellen parantsolt üldözésnek kezdetjén Kr. 64. eszt. iraték; az első jelen levelben pedig a most érintett üldözésnek kiütését IV. 16. 17. már sajditja az apostol: tehát Kr. 64. esztendő előtt néhány évvel történhetik e levelnek írása, midőn még Márk is V. 13. Rómában vala.

Ezen lapokon a szokott köszöntés után a keresztény vallásnak felséges betse előterjesztetik, és a hiveknek ajánltatik: hogy egygymás iránt igaz felebaráti szeretettel viseltessenek és feddhetetlen életet folytassanak; a törvényes előjáráságnak engedelmeskedjenek; a szolgák uraiknak szótfogadjanak; a házas aszszonyok férjeiket betsüljék, az erkölcsi tisztaságban a régi istenfélő aszszonyok' nyomait kövessék; a házas férjfiak feleségeik iránt szeretetet és kéméllést bizonyítsanak; mindnyájan szelidséggel békeszeretettel különböztessék magokat a keresztény vallás miatt szenvedett viszontagságaiknak következő megjutalmazásjokról nem kételkedvén. Végre még az egygyházi tisztviselők kötelességeik' teljesítésére, a hivek pedig viszont engedelmességre inttetnek; általjában az Isten' akaratján való megnyugvás, és a keresztény vallásban állhatatosság ajánltatik, e végre pedig Isten' kegyelme kívántatik. Egygynehány köszöntések béfejezésül szolgálnak.

I. R É S Z.

Péter köszönti a keresztény gyülekezeteket; elbreszti őket: hogy a keresztény vallásnak miatta minden viszontagságokat békeségesen és állhatatosan eltűrjenek felette nagy lévén következő jutalmazásjok; inti őket: hogy levetvén a régi embert és elhagyván előbbi szokásaikat az evangéliom' szelleméhez alkalmaztassák életjüket.

1. Péter a Jézus Krisztusnak apostola a jövevényeknek, kik Pontusban Galátiában Kapadotziában Kiss Ásiában és Bithiniában elszéledve vagynak, 2. Kik az Atya Istennek előisméretje szerint elválasztottak: hogy a Lélektől megszenteltetvén engedelmeskedjenek; és a Jézus Krisztusnak vérével meghinttessenek; bőséges kegyelmet és békeséget kíván! 3. Áldott légyen az Isten a mi Urunk Jézus Krisztusnak Atyja! ki az ő felettevaló irgalmassága szerint újra szült minket: hogy eleven reménységünk lenne, Jézus Krisztusnak a halálból történt feltámadásánál fogva, 4. A megromolhatatlan tsonkúlhatatlan elhervadhatatlan örökséghez; melly néktek mennyekben fentarttatik, 5. Kiket Istennek hatalma a hit által megőriz azon üdvösségre, mellynek kinyilvánítása az utolsó üdöre határozottatott. 6. Mire nézve örvendezhettek, bátor most (ha elkerülni nem lehet) különféle kísértetek keves üdeig szomorítanak benneteket; 7. Hogy a ti megbizonyított állhatatos hitetek sokkal betesebbnek találtsátek a tűzben megvizsgáltatott veszendő aranynál, és ditséretetekre betsületetekre ditsőségtekre váljék az Úr Jézus Krisztusnak eljövetelekor; 8. Kit, noha nem láttatok, még is szerettek; kiben most is, ámbár nem szemlélitek, kibeszéllhetetlen és ditsőséggel teljes vigassággal örvendezvén hisztek; 9. Mivel hitetek' irányát, lelketek'

üdvösségét elveszitek. 10. Melly üdvösség felől kérdezkédének, és vizsgálódnak a próféták, kik a néktek rendelt jótéteményekről jövődölének, 11. Tudakozódván: melly, vagy mitsoda üdöre mutatna a benne lévő Krisztus' Lelke? ki a Krisztusnak mind szenvedéseit, mind azok után következő igen nagy ditsőségét nékik kinyilatkoztatá. 12. Kiknek megjelenteték: hogy nem az ők magok' *üdejökre*, hanem a tiétekre szolgálának azok: mellyek most néktek a mennyből küldött Szent Lélektől megszállott tanítók által hirdettetének, mellyekben még az angyalok is gyönyörködve szemlélődnek. 13. Azért elmétek' ágyékait felövedzván józanon *vigyázzatok*, és kételkedés nélkül reménylőjétek azon kegyelembőldogságot, melly néktek a Jézus Krisztusnak megjelenésére rendelve vagyon. 14. Mint engedelmes fiak ne alkalmazzatok magatokat hajdani tudatlanságtok' kívánságaihoz; 15. Hanem azon Szent szerént, a ki titeket hívott, ti is szentek legyetek minden társalkodástokban. 16. Mert irva vagyon: Szentek legyetek, mivelhogy én is Szent vagyok. 17. Mivel továbbá mint Atyátokat tisztelitek azt, a ki személyválogatás nélkül kitkit tselekedetje szerént megítél; isteni félelemben töltsétek el földi szarándokságtoknak üdejét. 18. Tudván: hogy nem romlandó aranyon vagy ezüstön váltattatok meg amaz öseitekről rátok maradott kába társalkodástoktól, 19. Hanem a Krisztusnak mint szep-lőtelen, és hibanélküli báránynak legbetsesebb vérével. 20. Ki, jöllehet még a világnak alkotása előtt kiválasztva vala, még is ez utolsó üdőben jelenék meg a ti hasznatokra. 21. Kik ő általa hisztek Istenben, a ki őtet a meghaltak közül feltámasztá, és ditsőséggel megdiszíté: hogy a ti hiteteknek és reménységteknek Isten légyen alapja. 22. Tisztítsátok meg lelkeiteket az igasság iránti Szent Lélektől való engedelmesség által: hogy a tettetés nélkül való felebaráti szeretetre alkalmasok lévén egyenes szívvel buzgóan szeres-

sétek egygymást. **23.** Mivelhogy újonnan születettetek nem halandó hanem halhatatlan magból, tudniillik, az élő s öröké megmaradó Istennek igéje által. **24.** Mert minden *emberi* test hasonló a fűhöz, és az embernek minden ditsősége a fűnek virágához. A fű elszárad, és annak virága lehull; **25.** De az Úrnak igéje megmarad mind öröké. Értem azon tudományt, melly néktek hirdettetek.

J e g y z e t e k.

2: Több kifejezésekkel leiratik: mi legyen a keresztény? a levelet olvasandó hiveknek méltó figyelmeztetésük végett. Tudniillik: minden keresztény Istentől, mint az emberek' atyától, mindentudósága előlátása gondviselése által öröktől fogva elválasztva vagyon: hogy a keresztségben a Szent Lélektől megszentelő kegyelmet nyervén, és Krisztusnak engedelmeskedvén az ő vérontásának érdemeiben bőségesen részesüljön. Azonban, mivel az Atyának, Fiúnak, Szent Léleknek munkálkodása mellett is még engedelmesség kívántik: minden keresztény gyakorta elmélkedjék Istennek azon nagy kegyelmességéről, mellyet már nyert, és attól ösztönöztetvén Isten' akaratjának, mellyet a keresztény vallás értelmesen előnkbe terjeszt, gyors engedelmességgel szünet nélkül eleget tenni iparkodjék. — A vérrel való meghintés a zsidóknál a vétkektől nyert megtisztulást, Istennek megengesztelését jelentő Mós. 2. XXIV. 8. — Zsid. IX. 20. 21.; ezen hathatósággal valóságosan egyedül az Úr Jézusnak vére birván, ennek ránk alkalmaztatását minden kíváncsi következőseivel egygyütt fejezi ki az említett mondás.

3: Mivel a keresztény hivekről szó lévén Isten különösen az Úr Jézus' Atyjának mondatik; felségesebb isteni természetjére szemlére figyelmeztetünk. Az Üdvözítőnek feltámadása egész tanításának igasságát, és így reménységünk' helyességét is minden kétkedéssel kívül helyhezteti. Reménységünk elevennek nevezetik bizonyosságára fogamatosságára és vidámitóságára nézve. Mivel a bűnösségnek kárhozatnak állapotjából a keresztény vallás ül-

tal kimenekedünk, és az örökétartó boldogságra vezéreltetünk; ezen szerentsés változás újjászületésnek mondatik.

4: Ezen versben a mennyei boldogságnak változhatatlansága s így örökétartósága bizonyíttatik, mely örökségnek mondatik: mivel abban csak azok részesülnek, kik előbb a lelki újjászületés által Isten' fiaivá fogadtatnak.

7: Az akarmelly szenvedésekben állhatatos hit betsesebb minden aranynál ezüstnél, mely, ha a tüzet kiállotta is, lassanként a használás által fogy; holott az erős hit a szenvedések által még inkább nevededik, és mások' épülésére szembetünőbbé válik.

10: A keresztyenyek a régi prófétáknál szerentsésebbek; mivel azon jótéteményekkel, melyeket a próféták csak jövendöltek, a keresztyenyek élhetnek.

11: Mivel: igaz jövendölés csak Istentől eredhet, — Krisztus a próféták' üdejében mint ember még nem élt, — a Krisztusnak mint isteni személynék Lelke csak a tőle öröktől fogva származó Szent Lélek lehet, ki a nyomon következő versben emlittetik; itt a Fiúnak és Szent Léleknek istensége a Szent Léleknek a Fiútól származása, s a próféták' könyveinek isteni igazgatás alatt történt írásjok taníttatik. — Hogy a próféták kértek Istentől a felől világosíttatni: mely üdőben és mitsoda környűállásokban fog megjelenni az Üdvözítő? kitetszik Dániel' könyvének 9-dik szakaszából.

12: A régi próféták, kik jövendöléseiket írásba foglalák, sokkal előbb meghaltak, mint az Üdvözítő megjelenék, és azt, hogy ők azon felséges leghasznosabb legszükségesebb változásnak üdejét e földön érni nem fogják, isteni kijelentésből megtanulák. — A diákban e versnek vége így olvastatik: *kíbe kívánnak az angyalok bétékinteni*, tudniillik, a Szent Lélekbe. De a görögben mondatik: a mellyekbe, vagy is, a jövendöltt keresztyén vallásnak, új szövetségnek minden ágazatjaiba tulajdonságaiba rendeletjeibe az angyalok is óhajtanak mélyebben bétékinteni; mivel ezen szövetségnek törvényei nem ők általok, mint hajdan az ó törvény Gal. III. 19. Mósesnek szolgáltattott, hanem isteni személy által hirdettetett ki. — A vallástanítás, mellyet az apostolok és első tanítványaik akar szóval akar írásban hirdettek, minden hibától ment vala: mivel a Szent Lélektől igazgattattak e foglalatoságban.

13: Mivel a keresztény vallástanítás olly felséges; hogy abban teljesen részesülni a próféták kívánczónának, annak minéműségét ismerni az angyalok óhajtják; méltó: hogy a keresztények a munkára mindég felövedzve álló ügyes szolgák' nyomait követvén minden alkalmatossággal hajlandók készek legyenek vallásjok' és törvényök' gyakorlására, — a földi jók' szeretetjétől soha meg ne részegedjenek el ne szédüljenek, hanem inkább szünetlen józan elmével mennyei rendeltetésükhöz képest folytassák földi életjüket.

17: Isten nem figyelmeztet arra: valljon Ábrahámától vagy más-tól vegye-e valaki származását? Istentől kiki nem őseinek hanem tulajdon személyi tselekedetjéi szerént ítéltetik meg. Itt az egész emberi nemzetnek eredeti vétkéiről és bűnösségéről, mellyben személyválogatásnak helye nem is lehet, szó nintsen.

18. 19: A Móses' törvénye a zsidókon mint rabszolgákon uralkodék Gal. V. 1. a később hozzá toldott hagyományokkal felette megnehezedvén, ámbár Isten előtt igazulást nem szerzhetet. Ezen rabszolgaságtól igától a keresztények nem változó betség aranyon vagy ezüstön hanem a Krisztusnak véghetetlen betség vérében váltattak meg, kit az ő szövetségben a minden hiba nélkül való húsvéti bárányoknak esztendőnként gyakorlott megöletése ábrázolt. — Hasonlóképen szabadultak meg az emberek a pogányokon kegyetlenkedő, csak őseiktől költött buta vallástól, és ahhoz alkalmaztatott vétke szokásoktól, mellyektől annyi nevezetes böltsek a népet eltiltani nem mérészlék.

21: Az előtt a zsidók ugyan Ábrahámától való származásjokban, és a Móses' törvényének megtartásában veték bizodalmokat, a pogányok pedig számos isteneiktől várák felsegítésüket; de minnekutánna Krisztus feltámadása által tanításának igazságát megbizonyítá, a keresztények egyedül az egygy igaz Istennek kegyelmében bíznak, hitjök roménységök egyedül Istenen alapúl épül nyugszik.

22: Ezen versben keves különbözés vagon a görög és diák betű között; így a görögből ezen szavak: *a Lélektől való igazság iránti engedelmisség által*: a diákban rövidebben így hangzanak: *a szeretetből való engedelmisség által*. Tovább a görögben a felebaráti vagy atyafiságos szeretet' említéséhez hozzá adatik: *tettetés nélkül*; ami a diákban nem olvastatik. De ezen különbözés az értelmet

nem változtatván a versnek világosabb magyarázatja ez: Azon kegyelem által, melyet a Szent Lélektől nyertetek, a merő igazságot magában foglaló evangéliumnak engedelmeskedvén képmutatás, és minden nemzetre való tekintet nélkül valóságos atyafiságos szeretettel viseltessetek egygymáshoz.

23,-25: Az említett szeretetre akar zsidók akar pogányok közül megtért hiveknek ösztönül szolgáljon az: hogy az új szövetségben a halandó emberektől Ábrahámotól Izáktól Jákobtól való származásra már semmi tekintet nem lévén mindnyájan egyenlően az örökévaló s azért bennünket öröké boldogítható Istennek kegyelme által új emberekké születtünk, kik az Istentől származott változhatatlan tanítás szerint örökétartó boldogságnak bírására rendeltettünk, holott az embernek nemes szüléktől való származása, minden emberi ditsóság csak a fűhöz, és annak virágjához hasonló.

Világosító Hivatkozások.

1: Ján. VII. 35. XXI. 15,-17. — AT. II. 9. XVI. 6. — Róm. XI. 2. — Zsid. XI. 13. — Jak. I. 1. — — 2: Mós. 2. XXIV. 8. — Róm. I. 7. VIII. 29. — Kor. 1. I. 3. — Gal. I. 3. — Zsid. IX. 20. XII. 24. — — 3: Kor. 2. I. 3. — — 4: Róm. IV. 13. — Kor. 1. IX. 25. XV. 5. — Tim. 2. IV. 8. — — 5: Lúk. II. 30,-32. — Ján. VI. 39. XI. 24. — AT. XVII. 30. — Róm. VIII. 19. — Gal. IV. 4. 5. — Ján. 1. III. 2. — — 6: Mát. VI. 13. — Róm. V. 2. — Kor. 2. IV. 17. — Jak. I. 2. — Pét. 1. V. 10. — — 7: PB. XVII. 3. — Kor. 1. III. 12,-15. — — 8: Ján. XX. 29. — Kor. 2. V. 7. — — 9: Róm. VI. 22. — — 10: Mós. 1. XLIX. 10. — Dán. II. 43. 44. — Ag. II. 7. — Lúk. X. 23. 24. — — 11: Zsol. XXI. 7. — Iz. LIII. 10,-12. — Dán. IX. 21,-27. — Mát. XIII. 17. — Lúk. X. 24. XXIV. 26. — AT. I. 16. — Filip. II. 9. — — 12: AT. II. 2,-4. — — 13: Lúk. XII. 35. 36. — Róm. XIII. 13. — Tesz. 1. V. 6. — 2. I. 7. 10. — Tim. 2. IV. 5. — Zsid. X. 35. — — 14: AT. XVII. 30. — Róm. XII. 2. — Ef. IV. 17,-20. — Ján. 1. III. 1. — — 15: Lúk. I. 75. — Kor. 2. VII. 1. — Zsid. XII. 14. — — 16: Mós. 3. XI. 44. XIX.

2. XX. 7. — — 17: Mós. 5. X. 17. 18. — Mát. XXV. 31, -46. — AT. X. 34. — Ef. VI. 10. — Filip. II. 12. — Zsid. XI. 13. — — 18: Kor. 1. VI. 20. — — 19: AT. XX. 28. — Kor. 1. VII. 23. — Zsid. IX. 14. — Ján. 1. I. 7. — TJ. I. 5. — — 20: AT. II. 24. — Róm. XVI. 25. 26. — Ef. I. 9, -11. III. 9. — — 21: Ján. XIV. 6. — AT. III. 15. — Zsid. VII. 25. — — 22: AT. XV. 29. — Róm. XII. 10. — — 23: Ján. I. 13. — Jak. I. 18. — — 24: Jób. XIV. 1. — Zsol. CII. 15. — Sir. XIV. 18. — Iz. XL. 6. — Jak. I. 10. 11. — Ján. 1. III. 9. — — 25: Iz. XL. 8. — Lúk. XXI. 33. — Ef. IV. 8.

II. R É S Z.

A keresztények mint Isten' választottjai a Krisztusnak, és az ő tanításának ismertetjében mindég előmenni ügyekozzenek, szemeik előtt hordozván: hogy ők a Krisztuson mint szeglethkövön Istennek emeltt épületje, Istennek népe; ugyan azért feddhetetlen életet folytassanak a pogányok' épülésjökre, engedelmeskedjenek a fejedelemnek előljáróknak uraknak, és Krisztust nyomozván békeségesen tőrjenek minden szenvedést, tsak vétkök által arra okot ne szolgál-tassanak.

1. Levetvén azért minden gonoszságot, és mindennemű tsalárdságot képmutatást irigységet rágalmazást, 2. Mint mostan született kisdedek okos minden tsalástól tiszta téj után vágyakodjatok; hogy az által nevelkedjete. 3. Ha még is megizelitétek: melly kellemetes legyen az Úr? 4. Mivelhogy vele az eleven kövel, kit emberek ugyan megvetének, de Isten kiválasztot és nagyrabetsült, öszveszővetkeztetek; 5. Ti is élő kövek gyanánt épüljete fel rajta: hogy lelki ház és szent papi rend legyetek a Jézus Krisztus által Isten előtt kedves lelki áldozatoknak bémutatásjokra.

6. Azért az írásban ez jegyeztetek fel: Imé helyheztetek Szionban jeles legbetsesebb főszepletkövet; a ki abban hiszen, meg nem szégyenül. 7. Néktek tehát, kik hisztek, betsületet szerez; a nem hívőknek ellenben olly kö, melyet ha építők megvetettenek, ámbár főszepletkövé lön; 8. A botlásnak köve, s a botránkozásnak kösziklája azoknak, kik a tanításban megütköznek, és nem hisznek; a mire rendeltettek is. 9. Ti pedig kiválasztott nemzetség, királyi papság, szent nép, szerzeménynek népe: hogy annak hatalmasságát hirdessétek, a ki titeket a setétségből az ötsodálatos világosságára hivat. 10. Kik valaha nem népe, most pedig népe Istennek; kik ez előtt irgalmasságot nem nyerétek, most pedig az irgalmasságban részesültetek. 11. Szerelmesim! kérlek titeket mint jövevényeket és szarándokokat: hogy tartóztassátok magatokat a testi kívánságoktól, melyek a lélek ellen hartzolnak. 12. A ti társalkodástok a pogányok között tisztességes legyen: hogy azt, a mely miatt titeket mint gonosztévőket rágalmaznak, a ti jóságos tselekedeteitekből általlátván ditsőítsék az Istent a látogatásnak napján. 13. Engedelmeskedjete tehát minden emberi felsőségnek; akar a fejedelemnek, mint legfeljebbvalónak; 14. Akar a helytartóknak, kik tőle küldetnek a gonoszoknak ugyan megfenyítésökre, a jóknak pedig megditsérésökre. 15. Mert ez Istennek akaratja: hogy jó tselekedetekkel foglalatoskodván elnémulásra kényszerítsétek a balgatag emberek tudatlanságát. 16. Mint olly szabadosok, kik szabadságjokat nem a gonoszságnak fedezésére használják, hanem mint Isten' szolgálói. 17. Mindenkit megbetsüljete, az atyafiakat szeressétek, Istent féljétek, a fejedelmet tiszteljétek. 18. Szolgák engedelmesek legyetek uraitoknak minden félelemmel nem csak a kegyeseknek és szelideknek, hanem a nehez természetűeknek is. 19. Mert az által nyerünk Isten előtt jótetszést: hogyha Istennek ránk

figyelmezése miatt türünk viszontagságokat igasságtalanúl szenvedvén. **20.** Mert mi ditsőség, hogyha vétkezvén arztulütéseket türtök? de ha jól tselekedvén békeségesen szenvedtek, az kedves Isten előtt. **21.** Tsak ugyan e végre hivatattatok is; mivelhogy Krisztus is szenvedet miérettünk, tükörképet hagyván néktek: hogy az ő nyomdokait követnétek. **22.** A ki semmi bünt nem tselekedet, sem a felől nem vádoltathatott: hogy tsalárdság találtatott volna szájában. **23.** A ki, midőn szidalmaztatnék, vissza nem szitkozódot; se szenvedéseiben nem fenyegetődöt: hanem az igasságosan Itélőbíróra bizá ügyét. **24.** A ki a mi bűneinket maga hordozá az ő testjében a keresztfán: hogy a vétkeknek meghalván az erköltsi tökéletességnek szenteljük életünket. Kinek sebei által gyógyúltatok meg. **25.** Mert hajdan a tévelygő juhokhoz hasonlók valátok; mostan pedig a ti lelkeitek' Pásztorához, és Gondviselőjéhez megtértetek.

J e g y z e t e k.

2: Mivel I. 23. a keresztényeket újonnan született embereknek nevezi szent Péter; itt annak következtetésében azt sürgeti: hogy, valamint a kitsiny gyermekek megizelítvén egygyszer a tejet, azt kívánják testjök táplálására; úgy a keresztények is az eredeti, alapos, minden helytelen hozzáadásoktól tiszta vallástudományban magoknak naponként teljesebb és bővebb ismereteket szerezni ügyekezzenek, és így lelkiképen mindég inkább erősödjenek tökéletesedjenek.

3: Tsak az lehet buzgó a keresztény vallás' tanulásában, és gyakorlásában: a ki annak isteni eredetjéről hitelességéről hasznairól szükségéről meggyőződve vagyon.

4. 5: A keresztény anyaszentegyház hasonló Isten' ditsőítésére épített templomhoz: mellynek fő szögletköve a Krisztus, ki gondoskodása, ajándékai, kegyelmei, megállapított rendelkezései al-

tal mint eleven kő szüntelen munkálkodik; egyéb kövei a keresztény hivek, kik az Üdvözítővel a szent kereszttség által öszveköttetek, de ugyan azért tartoznak az előkép szerint jóságos tselekedeteknek fáradhatatlan gyakorlásjok által ezen templomnak építményét tökéletesíteni diszítani s abban a Krisztus' érdemeivel egyesített ájtatos imádságok hálaadások kérések által az Istenség előtt kellemetes áldozatokat bemutatni.

6: Izaiásnál XXVIII. 16. 17. az Atya Istenről mondatik: hogy a Szion' hegyén álló templom által ábrázolt új szövetségi anyaszentegyházban az Üdvözítőt szegletkő gyanánt helyhezi, hogy valaki ahhoz eleven munkás hit által támaszkodik, ragaszkodik, óhajtságának teljesedését mennyben elnyerje.

7. 8: Ezen szegletkő a Krisztus mindazoknak, kik szorosan az ő tanítását nyomdokait követik, a közönséges ítélet' napján öröktartó megkülönböztetést szerez; ellenben azoknak, kik tanítását elfogadni, ahhoz életjüket alkalmaztatni nem akarják, semmit nem használ mint az építő művészekről félrevetett eltaszított kő, — sőt csak botlást bukást okozó szegletkő megáltalkodásjoknak miatta: melly által illy veszedelemben, mintha csak arra rendeltettek volna, ejttenek.

9. 10: Valami hajdan az Izrael' népe a vallásra nézve volt, és tartozot volna lenni; az most valósodik a buzgó keresztényekben. Tudniillik, Istentől a végre kiválasztattak: hogy az Istentől kijelentett üdvözítő vallást fentartsák, mint hatalmas erköltsi fejlődelmek az ördögnek iutselkedésein a tsábitókon a vétkeken győzedelmeskedjenek, mint lelki papok az Istenséget illendőképen imádják ditsőítsék, mint egészen Istennek felszentelt az Üdvözítőtől saját örökségül megváltott megvelt szerzett nép viseljék magokat, és hirdessék a még hitetleneknek az Istentől nyertt kegyelmeket ajándékokat, mellyek által a buta tudatlanságnak és erköltstelenségnek setét éjjéből az igasságnak és erköltsi szentségnek világosságára kivezéreltettek, és Istentől a tévelygések és erköltstelenség miatt távoljáró népből annak kedves néppévé váltak.

12: A látogatásnak napja azon üdő, mellyben a hitetlenek, kik a keresztényeknek feddhetetlen viseletjök és jó tselekedetjeik által a tőlök az előtt gyalázott keresztény hitnek szentségére hasznosságára figyelmetesekké tettek, szívébe szállnak, megtérnek, és ezen szerentsés ennek történt változásért Istent ma-

gasztalják. Ezen magyarázatot kívánja a versben nyilván említett pogányoktól való igaz Istennek ditsóítése.

25: A megtérés előtt mint a tévelygő juhok a farkasoktól való elszaggatásnak úgy ti a kárhozatnak veszedelmében forogtatok; de az Úr Jézus Krisztus által, ki lelkeinknek kiváltképen üdvös-ségét eszközli, ama veszélyből szerentsésen kiragadtattatok, az örök boldogságnak határszélén álltok, tsak lelki főpásztorotoknak főpüspökötöknek szavára ébren hallgassatok, ennek engedelmes-kedjetek.

Világosító Hivatkozások.

1: Róm. VI. 4. — Ef. IV. 22. — Kol. III. 8. — Zsid. XII. 1. — Jak. I. 21. — — 2: Róm. I. 29. — Ef. I. 13. — Zsid. V. 13. — — 3: Zsol. XXXIII. 9. — Zsid. VI. 5. — — 4: Zsol. CXVII. 22. 23. — Mát. XXI. 42, -45. — — 5: Mal. I. 11. — Róm. XII. 1. — Ef. II. 21. IV. 15. — Tim. 1. II. 8. — Zsid. XIII. 16. — — 6: Zsol. II. 6. LXVIII. 7. — Iz. XXX. 18. — Ján. III. 16. — Róm. IX. 33. — — 7: Iz. VIII. 14. 15. — AT. IV. 11. — — 8: Lúk. II. 34. — — 9: Mós. 2. XIX. 5. 6. — 5. VII. 6. — Ef. V. 8. — Tit. II. 14. — TJ. I. 6. V. 10. — — 10: Oz. II. 24. — Róm. IX. 24. 25. — Ef. II. 11. 12. — — 11: Zsol. XXXVIII. 13. CXVIII. 19. — Róm. XIII. 12, -14. — Gal. V. 6. — — 12: Mát. V. 16. — Róm. XII. 17. — Pét. 1. III. 16. — — 13: Róm. XIII. 1. 2. — — 15: Tit. II. 7. 8. — — 16: Ján. VIII. 32, -34. — Róm. VI. 18. 22. — Kor. 1. VII. 23. — Gal. V. 13. — Pét. 2. II. 19. — — 17: PB. XXIV. 21. — Mát. XXII. 21. Róm. XII. 10. XIII. 7. — Pét. 1. I. 22. — — 18: Ef. VI. 5, -7. — Kol. III. 22. — Tit. II. 9. — — 19: Mát. V. 10. 11. — Kor. 2. VII. 10. — — 20: Pét. 1. III. 14. IV. 14, -16. — — 21: Mát. V. 3. 10, -12. 44. X. 21. 22. 37. 39. XVI. 24. — Ján. XIII. 15. — Filip. II. 5. — Zsid. IX. 14. XIII. 14. — Ján. 1. II. 6. — — 22: Iz. LIII. 9. — Ján. VIII. 46. — Kor. 2. V. 21. — Ján. 1. III. 5. — — 23: Mát. XXVI. 63. XXVII. 39. — Lúk. XXIII. 33. 34. — Ján. VIII. 48. 49. — — 24. 25: Iz. LIII. 4, -6. — Mát. VIII. 17. — Ján. X. 11. 16. — 1. III. 5.

III. R É S Z.

A házas aszszonyoknak, és férjfiaknak kötelességeik előterjesztetnek. A keresztények általjában az egygyességre, költsönös szeretetre, béketűrésre Krisztus' nyomainak követésökre ösztönöztetnek.

1. Hasonlóképen ti is aszszonyok! engedelmeskedjeteK férjeiteknek: hogy a kik még ezek között a tanításnak nem hisznek, feleségeiknek magok viseletjök által tanítás nélkül megnyeretessenek, 2. Szemlélvén a ti istenfélő tiszta társalkodástokat. 3. Kiknek diszök ne legyen külső, melly a hajak' fodorításában, a főnek arany ékességekkel való feltzifrázásában, a fényes köntösbe való felöltözködésben áll; 4. Hanem a belső embernek szívét illesse, a léleknek romolhatatlan szelidségében és tsendességében álljon, melly Istennek színe előtt igen betses. 5. Mert így ékesíték hajdan is magokat ama szent aszszonyok: kik Istenben veték reménységöket, és férjeiknek engedelmeskedének. 6. Így fogadta Ábrahámnak szavát Szára ötet urának híván, kinek lyányai vagytok: ha jó tselekedetekkel foglalatoskodtok, és semmi szívet epesztő keménykedésre el nem tsüggedtek. 7. Viszont ti is férjfiak! feleségtekkel úgy lakjatok egygyütt: hogy az aszszonyoknak erőtlenebb nemöket jól tudván öket megbetsüljétek, mivel az életre vezérő kegyelemben örökös társaik vagytok, ne talám imádságaitokban magatoknak akadékot okozzatok. 8. Továbbá legyetek mindnyájan egygyetértők, egygymásnak nyomorúságán szánakozók, atyafiúi szeretettel ékeskedők, irgalmasok, alázatosok. 9. Boszszúságot boszszúsággal, szidalmat szidalommal ne viszszonezzatok; hanem inkább a sértőknek jót kívánjatok tudván: hogy az áldásnak örökségül való birására hivatattatok. 10. Mert a ki az életet szereti,

és jó napokat látni kíván: tartoztassa meg nyelvét a gonoszszólástól, és ajakit a hazugságtól. 11. Távozzék a gonosztól, és tselekedjék jót; keresse a békességet és kövesse azt. 12. Mert az Úrnak szemei az igazakra tekintenek, és ugyan azoknak kéréseikre fülei figyelmeznak; az Úrnak ortzája pedig a gonosztévők ellen. 13. És kitsoda árt néktek, ha a jó tselekedeteknek buzgó követői lesztek? 14. De, ha mindjárt az igasságért szenvedtek is, boldogok vagytok; csak azoknak fenyegetéseiktől meg ne ijedjete, se meg ne háborodjatok. 15. Az Úr Istent pedig buzgó lélekkel imádjátok mindig készek lévén szelidséggel és tisztelettel megfélelni mindenkinek; valaki töletek okát kérdi azon reménységnek, melly benneteket táplál. 16. Azért jó lelkiismerettel legyetek: hogy, mivel titeket, mintha gonosztévők volnátok; rágalmazni szoktak; ugyan azok, kik helyes keresztényi társalkodásokat gyalázattal illetik; megszégyenüljenek. 17. Mert jobb (ha Istennek akarata úgy tartja) hogy a helyes tselekedetekért szenvedjete, mintsem a bűnöknek miatta. 18. Mert a Krisztus is szenvedet egygy-szer a mi vétkeinknek miatta mint ártatlan a bűnösökért: hogy bennünket Istennek bémutatna; ki test szerént ugyan megöletett, de élő lelke által ismét megelevenített. 19. Melly *élő lelke* szerént elmenvén a fogságban lévő lelkeket is tanítá. 20. Kik valaha hitetlenek valának: midőn Istennek hosszútűrése várakozék Noé' üdejében, miglen ama hajó elkészülne; melly által keves, tudniillik nyoltz ember tarttatott meg az özönvízben. 21. Ez által ábrázoltatván a kereszttség, melly most nekünk is üdvösséget szerez nem mint a testi szennyek' lemosása hanem mint a tiszta lelkiismeretnek Isten iránt lekötelezése a Jézus Krisztusnak feltámadása által; 22. Ki a halált elnyelvén, hogy a végetlen életnek örökösai lennénk, Istennek jobbja felől ül, mert mennybe

felment, ahol minden angyalok, hatalmasságok, és erők birodalma alá vetve vagynak.

J e g y z e t e k.

1: Mivel azon időben számos olyan házasok valának, kik közül csak az aszszony követé a keresztény vallást, a féjfiú pedig zsidó vagy pogány marada: bizonyos, hogy a keresztény tanítást hallani nem akaró nyakas megáltalkodott férjfiaknak megtérésükre leghathatósabb ösztön eszköz vala keresztény feleségöknek tiszteséges jó erkölcsű hiv engedelmes viseletjük. Tsak ugyan látván a zsidó vagy pogány férjfiak keresztény feleségöknek kívánatos erköltsi elváltozásjokat, és megértvén tőlök, hogy erre a keresztény vallás által köteleztetnek; szükségképen azt kell vala következtetnien: hogy a keresztény vallás jó hasznos követésre méltó, s így lassanként annak elfogadására édesítették, minekelőtte magát a tanítást hallották volna. Ezt említi Pál apostol is Kor. 1. VII. 16. és maig alkalmaztatni lehet a Katolika és más elkülönözött keresztény felekezetekhez tartozó személyeknek vegyes vallású házasságjokra.

3: Ezen hiábavaló költséges piperezés a vagyont emészti, és gyakorta a másoknak tetszeni kívánó szándék felől gyanakodásra, az aszszony ellen bal vélekedésre alkalmat okot nyújt férjének; azért méltán tilalmaztatik.

4: Valamint a tziifrálkodás a testet illeti, múlandó, embernek Isten előtt betset nem szerez: úgy ellenben a belső embernek vagy is a láthatatlan léleknek állandó szelidsége, Isten' akaratján megnyugvása, helyes gondolkozása, melly a külső viselet által is az emberi természetként nyilatkoztatja magát, Istentől kedveltetik.

6: Ha ti keresztény aszszonyok férjeitek iránt, valamikor Isten' törvényével ellenkezik parantsolatjok, engedelmisséggel viseltettek; úgy a zsidó nemzethől származók nem tsak test szerint hanem erköltsiképen is, — a pogányok között megtérttek pedig az áldásban hasonló érdemre nézve való részesülés által amazokkal egygyütt Szárának és Ábrahámnak igaz valódi lyányai

örökösi lesznek Mát. III. 9. — Ján. VIII. 39. — Róm. IX. 78. — Gal. VI. 28.

7: Hogy az imádság haragot forraló szívvvel foganatlan, és azért előbb megsértett embertársával a haragot tartó keresztény megbékélleni, a sérelmet is viszont megbotsátani elengedni minden neheztelésnek letételére nézve köteles, Krisztus világosan tanítá Mát. VI. 12. 14. 15. XVIII. 15. — Lúk. XVII. 3. Annnyival inkább kelletik tehát a házasszemélyeknek egygyetérteniek, és hamar megengesztelődniük: hogy könyörgéseik sikeretlenek ne legyenek.

12: Istennek szemei fülei nintsenek; hanem ezek által Istennek mindentudósága, és, midőn nyitva állani ránk fordittatni mondatnak, ránk gondviselése, hozzánk jósága elevenebben szívrehatóbban kifejeztetik. Az ellenvaló, komor, haragos ortza a büntetést jelenti.

13. 14: A jóerköltsű feddhetetlen életű ember többnyire be-tsültetik, másoktól nem haborgattatik, és így még földi szeren-tsével is bir; ha pedig minden ártatlansága tökéletessége mellett is üldöztetik sérttetik, tudja ez által Isten előtt érdemét és jöven-dő boldogságát nevedkedni, azért ilyen környülményekben is va-gyon oka örvendezni és magát boldognak tartani: tsak lelkiis-méretjének tsendességét nyugodalmát rettegtelő, a keresztény val-lásnak jámborságnak elhagyására nógató tsábitások által megzavar-tatni ne engedje.

18,-20: Mért ne szenvednének szívesen a keresztény vallásnak hiv követése miatt, holott vezérünk az Úr Jézus Krisztus is leg-szentebb legártatlanabb lévén szenvedet, és megöletett. De ezen szenvedés és halál által az emberi nemzetnek bűnciért az isteni szentségnek tökéletesen elégtétetek, mi az isteni igasságossággal megbékéltöttünk, a mennyei boldogság nekünk megnyittaték; ami pedig az Úr Jézust illeti: tsak testje meghalván és lelke életben maradván, élő lelke testjével nem sokára újra öszveköttetek, és testje megelevenedék. Sőt Jézus üdvözítői hivatalát folytatá az alatt is, mig meghaltt testje a koporsóban feküdt; mert azon rej-tekhelyekre, ahol a világ' kezdetjétől fogva éltt istensfélő embe-rek' lelkei az Üdvözítőnek megjelenésére és mennybemenetelére várakozának, lelke alászállot, kik közzül valának többen az özön-viznek elkövetkezését hinni nem akaró, de azután Istenhez tértt

emberek' lelkei között, kiknek nagy örömökre már közelítő mennybe bévételöket béhelyheztetésöket hírül hozá, tudtokra adá azon boldogságnak felségét elejükbe terjesztvén.

21: Mivel az özönviz megemlítették, ez is figyelmeztessen benneteket mint keresztyényeket szerentsés állapototokra: Tudniillik, valamint az özönviz Noé' hajóját felemelvén, nyoltz benne lévő ember életben megtarttatók, a veszedelemtől megszabadították: úgy a keresztségnek vize által bévezettetvén béiktattatván az Isten' országába az anyaszentegyházba a hivek a bűnösségtől kárhózzától megszabadulnak; azonban számtalan emberek között tsak kevesen mennek bé a keresztség által a hajóba az anyaszentegyházba: azért kevesen részesülnek ama megszabadulásnak szerentséjében. Mert a keresztségben nem tsak a test mosatik meg külsőképen, hanem a lelkiismeret is a kikérdezéshez és lekötelezéshez képest Istennek felszenteltetik, és az ember mint a Krisztusnak feltámadott testje, új szent életre feltámasztatik.

22: A keresztségnek ezen hathatóságát eszközli szünetlen az Úr Jézus Krisztus, ki már mint ember is mennyben isteni ditsósággal bir, minden rendű angyalok is nékie hódolván.

Világosító Hivatkozások.

1: Ef. V. 22. — Kol. III. 18. — — 3: Ef. III. 18. — Tim. 1. II. 9. — — 4: Zsol. XLIV. 15. — Róm. II. 29. — Kol. III. 3. — — 6: Mós. 1. XVIII. 12. — — 9: PB. XVII. 13. — Róm. XII. 17. — Tesz. 1. V. 15. — — 10: Zsol. XXXIII. 13. — PB. X. 27. 32. — Sir. XXVIII. 18. — Jak. I. 26. — — 11: Iz. I. 16. LIX. 3. — — 12: Jer. I. 16. — — 14: Mát. V. 10. — — 15: Jób. I. 21. — Iz. VIII. 13. XXIX. 23. — Zsol. CXVIII. 46. — AT. IV. 8. — — 16: Bölts. II. 12. — Tit. II. 8. — — 18: Róm. V. 6. — Zsid. IX. 28. — — 20: Mós. 1. VII. 7. — Mát. XXIV. 37. — Lúk. XVII. 26. — Zsid. XI. 7. — — 21: Márk. XVI. 16. — Tit. III. 3, 7. — — 22: Márk. XVI. 19. — Filip. II. 9, 11.

IV, R É S Z.

A keresztények kötelesek minden vétkes indulatoknak kívánságoknak ellentállani, és magokat költsönös felebaráti szeretettel, adakozással, vallásos buzgósággal, az igasságtalan szenvedésekben való állhatatossággal különböztetni.

1. Mivel tehát Krisztus mi érettünk testjében szenvedet; ti is hasonló gondolkozással fegyverkezzetek fel: mert a ki testjében szenvedet, el áll a vétkektől; **2.** Úgy, hogy a testben még hátralévő üdötöket már többé nem emberi kívánságok, hanem Istennek akaraja szerint töltsétek. **3.** Mert elég *rossz*: hogy életeteknek elmúltt üdejében a pogányok' szokásaikat követtétek bújaságban, tiltott kívánságokban, részegeskedésben, mértékletlen torkos tobzódásokban, és gonosz bálványtisztelethen élén. **4.** Épen azért idegenülnek is töletek, és szidalmaznak benneteket: mivel már nem rohantok velek egygyütt ama bújálkodásnak zabolátlau szemtelenségére. **5.** Kik számot fognak adni annak, a ki az élőknek és meghaltaknak megítélésükre készen áll. **6.** Mert azért hirdettetek az evangéliom azoknak is, kik immár meghaltanak: hogy ámbár emberek által test szerint kárhoztatnának, Isten által még is lélek szerint élnének. **7.** Azonban mindeneknek végök közelit. Azért legyetek böltsék és józanok: hogy imádkozhassatok. **8.** Kiváltképen pedig egymás iránt nagy készségű szeretettel viseltesse-tek: mert a szeretet elfedezi a bűnök' sokaságát. **9.** Költsönös vendégfogadást bizonyítsatok egymáshoz dörögés nélkül. **10.** Kiki, aminő ajándékot nyert, azt fordítsa közhaszonra mint Istentől származó különbféle ajándékoknak hiv kiszolgáltatói. **11.** A ki tanító, Isten' igéihez illendőképén tanítson; a ki tisztviselő, Istentől vett hatalomereje

szerént szolgáljon: hogy mindenekben ditsőítessék az Isten a Jézus Krisztus által, kié a ditsőség és uralkodás mind örökön öröké. **Úgy légyen! 12. Szerelmesim!** ne ütközzetek meg azon tűzsúlyban, melyl kísértésül rátok botosáttatik, mintha valami szokatlan dolog történnék rajtatok. **13. Sőt inkább örüljete**k azon: hogy a Krisztusnak szenvedéseiben részesek vagytok; hogy midőn az ő felséges ditsősége kinyilatkoztatik, hasonlóképen nagy örömmel vigadhaszatok. **14. Hogyha szidalommal** illettetek azért, mivel a Krisztus' tanításához ragaszkodtok; boldogok vagytok! mert a ditsőségnek és erőnek szerzője az Isten' lelke bennetek munkálkodik; kit amazok ugyan káromolnak, ti pedig ditsőítetek. **15. Tsak, hogy senki ne szenvedjen** közzületek mint gyilkos vagy tolvaj vagy gonosztévő vagy idegen jószágnak megkívánója. **16. Ha ki pedig mint keresztény szenved', ne szégyenlje;** hanem ditsőitse Istent ezen oknak miatta. **17. Mert itt az üdő;** mellyben az Isten' házánál kezdődjék az ítélet. Ha pedig rajtunk a kezdet, mint lészen azoknak végök', kik az evangéliomnak nem hisznek? **18. És ha az ártatlan is tsak alig üdvözülhet;** a vallástalan és bűnös hol fog megállhatni? **19. Ugyan azért azok is, kik Isten' akaratiából szenvednek,** jóságos tselekedetek által ajánlják lelköket az ígéretjeiben hív Teremtőnek.

J e g y z e t e k.

1: Valamint Krisztus úgy ti is Isten' ditsőségére mások' hasznára, érdemeitek' nevelésükre szívesen szenvedjete. De az, a ki Krisztussal szenvedet és így igaz eltökélésére nézve meg is halt, már többé nem vétkezik; a vétoknek elkövetésére testje többé nem él, hanem meghalttnak tekinttethetik.

4,-6: A pogányoknak visszatetszik: hogy a legrútabb vétkekkel egygybekötött [bálványozásban többé nem vagytok társaik,

és azért gyűlölnék üldöznek titeket; de büntetésöket el nem kerül-
lik. Tudniillik, Krisztus az ítélet' napjáig élő embereket szinte
mint az előbb meghaltakat meg fogja ítélni, vagy is minden em-
ber kivétel nélkül, valaki a földön eszével élt, számadásra fog
vonatatni. Ezen ítéletnek miatta taníttattak — a pogányoktól már
megöletett — keresztények is az új szövetségi vallásra: hogy bá-
tor test szerint, mint Krisztus, halálra ítéltetvén, kivégeztetvén
addig is, míg a közönséges ítélet békövetkezik, lélekszerént Isten-
től bódogittassanak.

7: Ámbár a közönséges ítéletnek napja bizonytalan; még is
egygyonként minden emberre nézve közel vagyon minden földi mú-
landó akar szerentsének akar szenvedésnek vége. Azért a keresz-
tény bültetésének szabályaihoz alkalmaztassuk minden feltételeinket
szavainkat tselekedeteinket; hogy alkalmasok legyünk a gya-
kor imádságra, melly szükséges: hogy Istentől mindig újabb se-
gítő kegyelmet nyerjünk.

8: Az igaz felebaráti szeretetnek gyakorlása által sok vétkek-
ért eleget teszünk, másoknak elkerülésökre másoknak türelemes
megbánásjokra Istentől kegyelem adatik nekünk; a közönséges íté-
letnek alkalmatosságával Mát. XXV. 34,-40. kiváltképen ezen tse-
lekedetek fognak említetteti az igaz megtérés által megbotsátott
bűnöknek elhallgatásjokkal.

10: Valaki Istentől rendkívüli ajándékot nyer; avval tsak hit-
társainak javokra éljen.

11: A ki püspöki vagy papi hivatala szerint a keresztény nép-
nek, vagy egyebeknek is tanításjokkal foglalatoskodik; a zsidó
vagy pogány vallásból az új szövetségi tudományba semmit sem
egyelítsen, hanem azt tisztán, mint az Úr Jézus Krisztus által hir-
dettetik, terjeszse elő isteni kijelentést illető egész tisztelettel.
A ki a gyülekezetben diakonustisztet visel, az Üdvözítőnek rende-
lése s a Szent Lélektől vett ajándékok szerint teljesítse köteles-
ségait.

12: A tűz a viszontagságoknak üldözéseknek képe, mellyeket
Isten választottira a földön azért botsát: hogy azokban mint az
arany a tűzben megtisztittassanak, és állhatatosságjuk által a men-
nyei boldogságot megérdemeljék, hittársaiknak hathatós ösztönül
szolgálnak.

14: A keresztény vallásnak akarmelly bajos környüállásokban állhatatos követése a hiveket erősítő Szent Léleknek munkája, kit a zsidók és pogányok nem ismervén annak hathatós befolyását tagadák, és így őtet betsteleníték, de a keresztények tudván isteni méltóságát magasztalják, és a jövődő nékik rendeltt mennyei ditsóság felől ugyan azon Szent Léleknek velek munkálkodása által zálogot bizonyositást hordoznak magokban. Ezen versnek utolsó kifejezése a Szent Léleknek szidalmazása és ditsóitése felől a diákban nem találtaik, de a görögben olvastatik.

17,-19: A keresztény anyaszenteggyház Isten' házának többször neveztetik a szent írásban Kor. 1. III. 16. 17. — Tim. 1. III. 15. Midőn e levél iraték, már közel vala azon félelmes üdő, mellyben a legdühösebb kegyetlenséggel kezdődék a keresztények' üldöztetése, azután majd háromszáz esztendeig már nagyobb már kissebb mértékben tartván, míg a római tsászárok a keresztény vallásra nem tértek. Azért felkiált az apostol: hogyha az ártatlan keresztényeknek ennyit kell szenvedniek, és olly nöhezen lehet üdvözülnie, melly súlyos lészen valaha a megáltalkodott hitetleneknek és gonosztévőknek büntetésök. Azért sürgeti a hiveket: hogy Isten' akaratján megnyúgodjanak, és fáradhatatlanul jó tselekedetek által az isteni szentségnek mindég inkább tetszeni iparkodjanak, mivel a földi szenvedések korántsem jelei annak, mintha Isten bódogításunk felől való akaratját változtatná, hanem inkább annak bizonyítása eszközök' nyújtásában.

Világosító Hivatkozások.

1: Róm. VI. 7,-11. — — 2: Róm. XIV. 7. — Kor. 2. V. 15. — Gal. II. 20. — — 3: Kor. 1. VI. 11. — Ef. IV. 17,-25. — — 5: AT. X. 42. — Tim. 2. IV. 1. — — 7: Lúk. XXI. 34. — — 8: PB. X. 12. — Róm. XIII. 8,-10. — Jak. V. 20. — — 9: Róm. XII. 13. — Filip. II. 14. — Zsid. XIII. 2. — — 10: PB. III. 28. — Mát. XXV. 14. — Róm. XII. 6,-8. — Kor. 2. VIII. 11. — — 11: Jer. XXIII. 22. — Kor. 2. II. 17. — — 12: Iz. XLVIII. 10. 11. — Zak. XIII. 9. — — 13: Kor. 2. IV. 10. — Filip. III. 10. 12. — Tesz. 1. IV. 16. 17. — — 14: Mát. V.

10. — Pét. 1. II. 20. — — 16: Ján. XXI. 19. — AT. V. 40. 41. —
 Filip. I. 29. — — 17: Jer. XXV. 29. XLIX. 12. — Lúk. XXIII.
 31. — Tesz. 2. I. 6, - 8. — — 18: PB. XI. 31. — — 19: Zsol.
 III. 6. — Lúk. XXIII. 46. — AT. VII. 59. — Tím. 2. I. 12.

V. R É S Z.

*Inttetnek az egygyházi előljárók: hogy szorgalmasan
 önhaszonkeresés nélkül igazgassák a felvigyázásuk alá bi-
 zott keresztény gyülekezeteket; viszont köteleztetnek a hi-
 vek az engedelmességre. Minden kereszténynek ajánltatik
 az alázatosság, és a hitben való állhatatosság. Áldás és
 köszöntés végzi a levelet.*

1. A közöttetek lévő egygyházi előljárókat mint egygy-
 házi tisztársjok, és a Krisztus' szenvedéseinek tanúbizony-
 ságjok, és mint részese azon ditsőségnek, mely jövő-
 ben kinyilatkoztatik, kérem: 2. Legeltessétek a gondvi-
 seléstek alá bizott Istennek nyáját, arra nem kényszerítve
 hanem önkedvből, se nem rút nyerekedésnek okáért, hanem
 ingyen kész szívvvel felügyelvén. 3. Se nem úgy mint az
 Úrnak örökségén uralkodók, hanem mint a nyájnak elejébe
 felállított tettetéstől mentt tükörképek. 4. És mikor megje-
 lenik a pásztorok' Fejedelme, elvéenditek a ditsőségnek el-
 hervadhatatlan koszorúját. 5. Hasonlóképen ti ifiabbak en-
 gedelmeskedjétek az előlülőknek; mindnyájan pedig egygy-
 másnak engedvén gyakoroljátok magatokat az alázatosság-
 ban: mert Isten a kevélyeknek ellentáll, az alázatosoknak
 pedig kegyelmet ad. 6. Alázzátok meg tehát magatokat Is-
 tennek hatalmas karja alatt, hogy a látogatásnak üdejében
 felmagasztaljon titeket. 7. Minden aggódástokban ő benne
 helyheztessétek bizodalmatokat; mert ő gondot visel rátok.

8. Józanok legyetek, és vigyázzatok! mert a ti ellenségetek az ördög mint az ordító oroszlán körüljár keresvén kit elnyelhessen. 9. Kinek álljatok ellent tántorithatatlan hittel tudván: hogy minden keresztény gyülekezetek az egész földön hasonló szenvedésekkel terhelhetnek. 10. A főkegyelmességű Isten pedig, ki minket a Jézus Krisztus által az ő örök ditsőségére hívot, titeket, kik kevésé szenvedtek, tökéletesítsen, erősítsen, izmosítson, megállandósítson. 11. Kit illet ditsőség és hatalom mind örökön öröké. Úgy legyen! 12. Imé ezeket rövideden írák néktek Szilvánus által, kit hiv hittársatoknak lenni vélek, titeket inteni és megnyugtanni akarván a felől: hogy ez, a mellyben éltek, Istennek nagy kegyelmű igaz kijelentése legyen. 13. Köszönt titeket a Babilonban lévő veletek egygyütt választott keresztény gyülekezet, és Márk az én tanítványom. 14. Köszöntsétek egymást a felebaráti szeretetnek szent tsókja által. Békeség néktek mindnyájatoknak, kik a Jézus Krisztusnak tanítását követitek.

J e g y z e t e k.

1: Az apostolok' leveleiben különösen második rendű papot, általjában egygyházi előljárót jelentő *Preszbiterosz* görög szó itt a főelőljárókra a püspökökre alkalmaztatik: kikre egész gyülekezetek' igazgatása bízatek, és a kik az apostoloknak fő segédtsaik valának. Péter, ámbár az Üdvözítőől az egész anyaszentegyháznak főkormányozójává neveztetett rendeltetett, még is a püspökök' tiszttársának nevezi magát: mivel ő is püspök vala, és Krisztusnak meghagyása szerint az ő tőle felállított vallástársaságban a főigazgatónak az elsőnek úgy kell magát viselnie, mint-ha mindenek' szolgálja volna, az egygyházi tiszttviselőknék alázasággal kell magokat különböztetniek. Péter az Úr Jézusnak mind halálos küszködését, mind a hegyen legalább részében men-

nyei ditsóságát, mellyel a világ' megítélésére megjelenni fog, szemeivel látá.

2: Valamint Ján. XXI. 15, -17. az Úr Jézus minden bárányainak, és juhainak, egész nyájának legeltetését különösen Péterro biza: úgy Péter mindenütt jelen nem lehetvén inté az egygyes gyülekezeteknek megyéknek főelöljáróit püspökeit; hogy kiki közzülök az igazgatása alá bizott résznyáját úgy tekintse mint az Úrnak sajátságát, azt nem élelemkeresés vagy pénzgyűjtés végett, hanem Isten' ditsóságére, az Úr Jézushoz és így hiveihez is igaz szeretetből tanítsa, a tévelygések ellen oltalmazza, a vétkektől tartoztassa, abból a bűnösöket gyors igaz megtérésre sürgesse, az egész sereget mindig nagyobb erköltsi tökéletességre, ilyen buzgó legeltetéssel az örökétartó boldogságra vezérelje. Szembetűnően gyakorlá ezen gondoskodással főpásztori hivatalát Péter apostol, és következőinek előképet hagyot, mellyet követhessenek felügyelőségnek felvigyázásjoknak az egész nyájra keresztény anyaszentegyházra kiterjesztésében.

5: Mivel a Preszbiterosz, tulajdon értelme szerént, öregebb nevezettel a keresztényeknél kiváltképen az egygyházi tanítók megtiszteltettek; a többi hivek mind ifiabbaknak mondatnak.

8: Valamint az éhes oroszán orditva körüljár ragadomány végett: úgy az ördög is szünetlen kívánja az embereknek vallásos tévelygésbe és vétékbe esésöket: hogy a boldog örök élettől megfosztattassanak. Ezen gonosz szándéknak teljesítésében az ördögnek tzimborái társai szolgálai a vallástalan, vallástsonkító, s erkölts-telen tsábitók, kiknek törekedéseik agyarkodásaik az ördögnek mint az erköltsi gonosz' szerzőjének tulajdonittatnak.

9: Az első keresztények meg nem tért számtalan zsidók és pogányok között lakván ugyan azoktól, és sok hamis tanítóktól, tovább pedig a hivek minden üdőben még veszedelmesebb keresztény ámitók által háborgattattak, és ezen kísértetektől soha sem menekednek meg egészen a keresztények: de mennél gyökeresebb a keresztényekben a hittudománynak igassága felől való meggyőződés, mennél erősebb benne az Istenben vetett bizodalom; annál bizonyosabb részekről a gonosz intselkedések ellen győzedelmök.

13: Hogy Babilon neven Rómát kell érteni; az előszóban ki-
világosittatik. Márkot a görögben Péter a maga fiának hívja;

mivel őtet a keresztény hitro téríté, és tanítványának segédjének maga mellé vevé. A zsidóknál a tanítók tanítványaikat fiaiknak szokták vala nevezni.

14: A tsók valamint hajdan volt úgy maig is marad a szorosabb egygyetértésnek, igaz barátságnak jele. Innét, kik egygy-mást gyűlölik, egygymásnak ellenségei képmutatásból Júdást nyomozván e jellel visszaélnek.

Világosító Hivatkozások.

1: Mát. XIX. 28. 29. — Lúk. XXIV. 46. 48. — — 2: AT. XX. 28. — Kor. 1. IX. 7. — Tim. 1. III. 2. 3. — Tit. I. 7. 8. — — 3: Mát. XX. 26. 28. — Kor. 1. III. 5. — 2. I. 24. — Filip. III. 17. — Pét. 1. II. 9. — — 4: Iz. XL. 11. — Mát. XXV. 31.-34. — Tim. 2. IV. 8. — Zsid. XIII. 20. — — 5: PB. III. 34. — Róm. XII. 10. 16. — Ef. V. 21. — Jak. IV. 6. — — 6: Jób. XXII. 29. — PB. XXIX. 23. — Jak. IV. 10. — — 7: Zsol. LIV. 23. — Mát. VI. 25. — Lúk. XII. 22. — — 8: Jób. I. 7. — Lúk. XXII. 31. — Kor. 2. II. 10. 11. — Tesz. 1. V. 6. — Pét. 1. I. 13. — — 9: Ef. IV. 23. VI. 12, -18. — Kol. I. 24. — — 10: Zsid. XIII. 21. — — 11: Pét. 1. IV. 11. — — 13: AT. XII. 12. 25. XV. 37. — Kor. 1. III. 17. — Tim. 1. I. 2. — 2. I. 2. — — 14: Róm. XVI. 16. — Kor. 2. XIII. 12. —

SZENT PÉTER APOSTOLNAK

második levele.

E l ő s z ó.

Hogy e levelnek szerzője Szent Péter apostol legyen, kitetszik következőkből; mert: az első sorokban mint szerzőnek neve és hivatala emlittetik; I. 16. 17. azt vallja magáról a szerző, hogy az Úrnak színe' változásán a hegyen jelen volt, ami Péterről bizonyos; III. 1. szerént e level ugyan azon több tartományokban elszéledett hívekhez, és gyülekezetekhez második iraték; III. 15. Pált a szerző szerelmes atyafiának nevezi, ami tsak apostolhoz illet; szent Tadeus Júdás 17. 18. az Úr Jézus Krisztusnak apostolatól bizonyítja megjövendőltettnék azt, ami e levelben III. 3. olvastatik; Péter apostolnak tulajdonítják e levelet régi hagyományból a harmadik és negyedik keresztény században élt bölts Origenes, tudós Euszébius, ismét szent Atanaszius, Hilarius, jerusalemi Tzirillus, nazianzi Gergely, Ámbrus, Hieronimus, Ágoston atyák. — Tovább; mivel e level Péter apostolnak megületését I. 14. szerént tsak keves üdövel előzte; annak írása Kr. 64. esztendőben történhetet.

A köszöntés után inttetnek a keresztények; hogy a keresztény erköltsöknek gyakorlásával foglalatoskodjanak, a keresztény hitnek vallásában állhatatosok legyenek, és a

tévelygések' hintegetőtől, kik Istentől keményen fognak büntettetni, és mások' erkölstelensége által el ne ámittassák magokat; végre bizonyítja: hogy az Üdvözítőnek a világ' megítélésére megjelenése szinte mint Jerusalemnak megbüntetése béfog következni; de mind a két nagy történet az emberi nemzetnek javára halasztatik.

L. R É S Z.

A keresztény vallásnak jóltérősége magasztaltatik; a jó-ságos tselekedetek' gyakorlása sürgettetik; Péter közelítő halálát jövendöli; a keresztény vallásnak igassága az Úr Jézusnak a hegyen történt színe' változásából, és az ő szövetségi próféták' jövendöléseiből bizonyíttatik.

1. Simon Péter a Jézus Krisztusnak szolgája s apostola azoknak, kik velünk a mi Istenünknek és Üdvözítő Jézus Krisztusunknak kegyelmessége által ugyan azon legbetsesebb hitet nyerék, 2. Kegyelmet, és békeséget bőségben Istennek, és a mi Urunk Jézus Krisztusnak isméréte által kíván! 3. Valamint minden a *bóldog* életre és jámborságra szükséges jök az ő isteni hatalmától nekünk ajándékoztattak annak isméréte által: ki bennünket az ő ditsőséges erejével hivat. 4. Mellynek általa igen nagy betsű és hasznú ígéretek ajándékul ingyen tétettek nekünk: hogy ezeknek következésében az isteni természetnek részesei legyetek, ha a világi elfajúltt kívánságokat távoztatjátok. 5. Ugyan azért ti is minden ügyekezettel arra törekedjete: hogy a hittel jámborságot, a jámborsággal böltseséget, 6. A böltseséggel mértékletességet, a mértékletességgel béketürést, a béketüréssel ájratosságot, 7. Az ájratossággal

atyafiúi szeretetet, az atyafiúi szeretettel közönséges felebaráti szeretetet egygybeköössetek. 8. Mert, ha ezekkel birni és bővelkedni fogtok, nem engedik: hogy a mi Urunk Jézus Krisztusnak ismértje bennetek munkátlan és gyümölstelen légyen. 9. De a kiben ezek nem találtnak, az vak vagy rövid látású, és megfelejkezik: hogy az ő régi vétkeiktől megtisztittatott. 10. Annakokáért atyámfiak! arra fordítsátok minden iparkodástokat: hogy jóságos tselekedetek által hívástokat és elválasztástokat mennél bizonyosabbá tegyétek; mert ezeket gyakorolván soha sem fogtok megbotlani. 11. Mert ilyenképen Jézus Krisztusnak a mi Urunknak és Üdvözítőnknek országába tágas bemenetel nyittatik néktek. 12. Ugyan azért meg nem szünlek titeket mindég ezekre emlékeztetni; ámbár tudjátok, és meggyőződve vagytok ezen igasság felől. 13. Sőt kötelességemnek tartom: hogy miglen e testi hajlékomban vagyok, intések által felserkentselek titeket, 14. Tudván; hogy nem sokára lerakom testi sátoromat, amint ezt a mi Urunk Jézus Krisztus is megjelenté nekem. 15. Vagyon pedig gondom: hogy elköltözésem után is gyakorta az ezek felől való emlékezet bennetek megújúljon. 16. Mert nem elmés költeményeket követvén hirdettük néktek a mi Urunk Jézus Krisztusnak hatalmát és megjelenését, hanem mint az ő felségének szemlélői. 17. Tudniillik; az Atya Istentől méltósággal és ditsőséggel felékesítettvén a nagy felségű ditsőségből ilyen szózat szállot le hozzá: Ez az én szeretett Fiam, kiben nekem teljes megelégedésem vagyon, ötet hallgassátok! 18. Melly mennyből eredett szózatot mi hallottuk, kik vele valánk a szent helyen. 19. Ezenkívül vagyon igen erős nyomos *bizonyosságunk* a próféták' beszédjeiben is, mellyeket, ha figyelmetesen visgáltok, helyesen tselekeszitek: mert hasonlók a setétes helyen világoskodó szövétnekhez, miglen a nap felvilágosodik, és mintegy hajnal-

tsillag támad szivetekben. 20. Mert azt jól jegyezzétek meg magatoknak: hogy egygy jövődülés sintsen az írásban, melly a *prófétának* tulajdon találmanya volna. 21. Tudniillik, emberi akaratból soha egygy igaz jövődülés sem vette eredetjét; hanem a Szent Lélektől indittatván szólottanak az Istentől kiválasztott szent emberek.

J e g y z e t e k.

1.: Krisztusnak testi halála által az isteni igasságosságnak elégtételvén ránk nézve ingyen kegyelemből és irgalmasságból történt a megbetsülhetetlen üdvözítő vallásnak megismérésére hivatásunk; azért a görögben és diákban itt említett *igasságosság* kegyelmességnek magyaráztatik Iz. LVI. 1. — Kor. 2. IX. 10. szerint.

2: Életünk tsak úgy lehet Isten előtt kedves ránk nézve boldog; hogyha Istenről, és az Üdvözítőről tiszta ismeretekhez, melyekre a keresztény vallás tanít, alkalmaztatva leszen.

3: A bennünket meghívó Isten ismeretjének neveztetik a keresztény vallás, melly által mind az erköltsi tökéletességben szüntelen előmenetelre mind az öröké tartó boldogságra minden szükséges hathatós eszközök nyújtatnak. — Ditsőséges erőnek mondatnak a jövődölések, tsodatételek, belső hathatós kegyelmek: mellyek Isten' ditsőségére szolgálnak, és a figyelmezőket a keresztény vallásnak igassága felől meggyőzhetik, amint számtalanokra nézve ezen hathatóságjok teljesedék.

4: A jövődölésekkel és tsodákkal tökéletesen hitelesített keresztény vallás nekünk a bűnösségtől kárhozattól megszabadulást, lelki megszentelést, a feddhetetlenségre segítő hathatós kegyelmeket, Isten előtt kedvességet, Isten' fiaivá való fogadást, mennyben pedig képzelhetetlen örök boldogságot előérdemünk nélkül Istennek véghetetlen irgalmasságából ígér: hogy Istennek természetes szentségében és boldog örökévalóságában részesüljünk; ha az akadályoztató testiségnek rendetlen kívánságait, mellyekből az erköltsi megvesztegetés származik, elnyomjuk, megfojtjuk.

9: Azon keresztény, ki az előbbi versekben említett jó erkölcsök nélkül szűkölködik, és még is a keresztény névvel vallással kérkedik, lelki vakságban hever megfélejtkezvén a felől: hogy, midőn a keresztség által bűneinek bocsánatját nyeré, egygyzersmind a testi vétkes kívánságoknak örökre ellenemondot, és a keresztségben a megszentelő kegyelmet állandó szent életnek folytatására vette.

10: Ezen szavak: *jóságos tselekedetek által*, a görögben nem találhatnák, de a diák siriai szeretseny fordításokban olvastatnak, és az előbbi versekkel egészen egygyeznek. Mig e földön élünk az örök boldogságot csak reményljük, nem birjuk; ezen reménység annál nagyobb bizonyosságot szerez, mennél inkább iparkodunk az erkölcsi tökéletességben előmenni, mivel így a vétkes botlásokat elkerüljük.

15: Mivel halálom közelit, a felől is gondoskodtam: hogy azon tanítást, melyet néktek szóval bővebben hirdettem, és leveleimben rövideden érintettem, gyakran olvashassátok, és elmétekbe juttathassátok. Tudniillik; ez történék azon evangéliomos könyv által, melyet Péter apostolnak tanítása után és az ő felvigyázása alatt Márk tanítványa irt, és Péter apostol mint igazságot foglaló irományt a keresztény anyaszentegyháznak általadot.

16, - 18: A pogányoknak hamis isteneikről szóló vallástanítás-jok csak költött meséken épült, azért a felől kételkedni, sőt azt tagadni minden okosan gondolkodó embernek nem csak lehetet, hanem kellett is; de valamit Péter apostol és társai az isteni Üdvözítőnek e földön megjelenéséről, hatalmas tsodatételeiről, és beszédjeiből hirdettok, azt ők magok tulajdon szemcikkel látták, füleikkel hallották, azok mind valóságos hiteles bizonyos történetek, melyekről kételkedni sem lehet. Sőt Péter Jakab és János apostolok Mát. XVII. 1, - 5. az Úr Jézusnak azon ditsőségét is, mellyel emberi természetje most mennyben tündöklök, a mennyire halandó szemeik állhaták, már e földön egygy magas hegyen látták: midőn rendkívülvaló ragyogású felhő őtet körülfogá, ortzája nap gyanánt, köntöse hó gyanánt fénylének, és azon felhőből az öröktőlvaló Atyának egygyetlen szülött Fiához szava hallatott.

19: Mivel az Úr Jézus is gyakran hivatkozot a róla szóló ő szövetségi prófétáknak jövendöléseikre Lúk. XXIV. 25. — Ján.

V. 39.; mivel ezen level azokhoz is intéztetek, kik a zsidó nemzetből a keresztény vallásra tértek, és a próféták' könyveit ismérték tisztelték; mivel azon könyvek az ígért Üdvözítőt illető, s az Úr Jézusban bételjesedett több jövőndöléseket foglalnak magokban, mellyeket az akkori zsidók a Messiásról Megváltóról szólani hívének; mivel ezen jövőndómondások is valamint ama helyen hallott szózat Istentől vevék eredetjüket: ezen jövőndöléseknek szorgalmatos olvasásjok és a történetekkel egygybevetősök a keresztény vallás' igassága felől szükséges meggyőződésnek alapítására s erősítésére a hiveknek ajánlatik; melly jövőndölések addig, míg bé nem teljesednek, vagy a történetekkel tökéletes megegygyezésök által nem láttatik, hasonlók a sötétben égő métshez, — de bételjesedésök, a történetekre alkalmaztatásjok, és ugyan azokkal való öszvehangzásjok' megértése után hasonlók a minden tárgyaknak tiszta szemlélésökre alkalmas piros hajnalhoz. Ezen magyarázásnak helyességét a két következő vers is erősíti.

20. 21: Előbbi sürgetésének okát adja az apostol: hogy a próféták által feljegyzett jövőndölések a Szent Lélektől nyertt kijelentésből eredtenek, és a Szent Léleknek igazgatása alatt irattak le, azért különös figyelemre méltók. A 20. versben *epiliszisz* görög szó a diákban fejtegetésnek fordittatik, de elmés találmányt is téshen, és itten ezen értelemben használtatik, amint a következő versből kitetszik.

Világosító Hírátkozások.

1: Ján. I. 43. XXI. 15. 17. — Pét. 1. I. 1. — — 2: Ján. XVII. 3. — Júd. 2. — — 3: Pét. 1. I. 5. II. 9. — — 4: Ján. I. 12. — Gal. III. 26. — Pét. 1. I. 15. — Ján. 1. III. 7. — — 5: Kor. 1. XIII. 1, -3. — — 6: Jak. 1. 27. — — 7: Róm. XIII. 8. 10. — Tesz. 1. III. 12. — Ján. 1. II. 9. — — 8: Tit. III. 14. — — 9: Iz. LIX. 10. — Ef. II. 1. 5. 12. 13. — Ján. 1. II. 11. — — 10: Zsid. III. 14. — — 12: Róm. XV. 14. — — 14: Ján. XIII. 36. XXI. 18. 19. — — 17. 18: Mát. XVII. 1, -5. — Márk. IX. 1, -7. — Lúk. IX. 28, -35. — Ján. I. 17. — Kor. 1. II. 4.

— — 19: Zsol. CXVIII. 105. — Mal. IV. 2. — Lúk. XXIV. 25, - 27. — — 20: Róm. XII. 6. — — 21: Bölts. VII. 72. — AT. XXVIII. 25. — Tim. 2. III. 16. — Pét. 1. I. 11.

II. R É S Z.

Jövendöltetik: hogy a keresztények között is fognak hamis tanítók támadni, kik a testiségnek hízkelkedő tanítással sokat fognak eltsábitani. Azért inttetnek a hívek: hogy ezen tévelygéseket hintegető ámitóktól ójják magokat; mert ezen tsábitókat Isten, mint hajdan a gonosz angyalokat, a fajtalanságba elmerültt emberi nemzetet Noé' üdejében, a parázna Sodoma és Gomorra városokat, keményen fogja megbüntetni.

1. Azonban voltanak hamis próféták is a nép között, valamint a közöttetek is fognak támadni hazug tanítók: kik veszedelmes szakadásokat béhozni, s azt, a ki őket megváltá, Uroknak tagadni fogják, de hirtelen kárhozatot is vonnak fejökre. 2. S azoknak tobzódásaikat sokan követni fogják, kiknek miatta az igasságnak útja szidalmakkal fog illetetni. 3. És fősvénységtől ösztönöztetvén közt beszédekkel rajtatok nyerekedni ügyekeznek; kiknek régen meghatározott büntetésök el nem múlik, és veszedelmök nem szunnyad. 4. Mert, ha Isten az angyaloknak, kik vétkeztenek, meg nem engedet, hanem őket a setéségnek lántzaival megkötöztetvén pokolra taszítja: hogy ott az ítéltre fogva tarttassanak. 5. Ha a régi világnak nem kedvezet, hanem csak Noét a jámborságnak hirdetőjét nyoltzad magával megörzötte a többi istenteleneknek mindenségökre özönvizet botsátván. 6. Ha a sodomaiaknak és gomorraiaknak városjokat hamu' halmává változtatván azt végső

pusztulásra kárhoztatta: hogy minden jövendőben léendő gonosztévőknek vázképül szolgáljanak; 7. A jámbor Lótót pedig, ki a fertelmeseknek fajtalan életjök miatt gyötrődöt, kiszabadította. 8. Mert valamit ezen istenfélőnek, ki azok között lakék, napról napra látnia és hallania kellet, azon gonosz tselekedetek mint ártatlan lelkének gyötrelmére válnak. 9. Tehát tudja az Úr az ájtatosokat a kísértetekből kimenteni, a gonoszokat pedig az ítélet' napjára a kinokra megtartani; 10. Kiváltképen azokat, kik a testiségnek tisztátalan kívánságait követik, és a hatalmasságokat megvetik; vakmerők, magoknak tetszők, kik a méltóságban lévőket káromolni nem iszonyodnak. 11. Holott még magok az angyalok is, kik őket erővel, és hatalommal sokkal felyülhaladják, nem hoznak egygymás ellen az Úr előtt káromló ítéletet. 12. Ezek pedig, mintha oktalan barmok volnának, mellyek természetjök szerént a megfogatásra, és megületésre valók, azt káromolják, amit nem értenek, és így magok' elromlottságjokban vesznek el. 13. Így veszik el gonoszságjok' bérét: kik gyönyörűségöket helyhezteszik a naponkénti bújálkodásban, uadokok és szennyek, tsalárd-ságaikból bővelkedők, és veletek vendégeskedők; 14. Kiknek szemeikből házasságtörések és a vétkezésben való telhetetlenség néz ki; kik az ingadozó lelkeket elámitják, és a nyereség' keresésben gyakoroltatott elmével birnak; átok alá valók. 15. Kik, mivel az egyenes utat elhagyják, tévelygésbe jönnek, Bálaámnak a Bószor' fiának nyomait követvén; ki gonoszságának várja vala jutalmát, 16. De megfeddeték törvényszegő balgatagsága miatt néma terhviselő barmától, melly emberi szózattal viszzzatartóztatá a jövendőmondót kábaságától. 17. Ezek a viz nélkül való kútak, forgószéltől hányatatni szokott sűrű fellegek, kiknek számokra az örök setétségnek vastag homálya tarttatik. 18. Mert kevély hanggal hiúságokat beszélvén a testi kívánsá-

gok' gerjesztése által fajtalanságra ingerlik azokat: kik alig menekedtenek meg a tévelygésben lévőknek társaságjoktól.

19. Mert szabadságot ígérnek nekik, holott magok az erköltsi romlottságnak rabjai; mert a ki valakitől meggyőzetik, annak rabszolgaságába is esik. 20. Hogyha pedig azok, a kik a mi Urunk' és Üdvőzítő Jézus Krisztusnak megismérése által a gonosz világnak undokságaiból kiszabadúltanak, ismég azokba belékeveredvén meggyőzetetnek, az ők utóbbi állapotjuk rosszabb az előbbinél. 21. Jobb let volna nekik, az igasságnak útját meg nem ismerni, mint annak megismérése után az elejőkbe terjesztett szent törvénytől visszafordulni. 22. Ezekkel az történik, amiről szól azon igaz közmondás: Visszatér az eb az ő okádására, s a megmosódott disznó a sárnak fertőjébe.

J e g y z e t e k.

1: Az Izrael' népe között nem mindnyájan Istentől meghatalmazott próféták valának, kik magokat azoknak nevezék; hanem számos hamis hazug tanítók is ámitgatak a népet, kiket könnyű vala megkülönböztetni: mert a Móses által kihirdetett Isten' törvénye ellen törekedének, tsodatétellel jövendőmondásjuk' igasságát nem erősítheték, beszédjeik bé nem teljesedének Kir. 3. XXII. 6. — Ezek. XIII. 2. XXII. 25. 28. — Sof. III. 4.

2: Igasságnak neveztetik a keresztény vallástanítás, mely a bújalkodást és egyéb vétkeket tiltja.

3: A hamis tanítóknak tulajdonjuk nyereséget vadászni; azért a testi kívánságoknak és az emberi kevélységnek hizelkedő tévelygéseket mint tiszta vallástudományt ajánlják: hogy némelly nehezebb törvények alól felszabadított hallgatóiktól a rút tsalásnak jutalmául fizetessenek, és rajtok élösködjenek.

4: Ámbár az angyalok az embernél sokkal nemesebb teremtmények; még is, minekutánna közzülök számosan vétkeztenek, Is-

tennek igazságossága tüstént mennyekből kizárá s örökös fogságra kárhoztatá őket; melly iszonyatos büntetésök a végső ítélet' napján fog kihirdettetni.

6: Sodoma és Gomorra városoknak tűz által történtt elpusztulásjok leiratik Mós. 1. XIX.

8: Ezen vershez tartozik az apostol által az olvasóknak felmélkedésükre bizott ezen következtetés: Mennyivel inkább fogja tehát Isten az erköltstelen keresztényeket jövendőben keményen és örökre büntetni, lelkükre nézve ugyan mindjárt a testnek halála után, testjökre nézve is pedig az utolsó ítéletnek napján.

10: Némelly tsábitók azt rebesgeték: hogy a keresztényok minden törvénytől szabadok és azért megveték a fejedelmeket és tisztviselőket, sőt még az angyaloknak felsőbb karaikat is szidalmazni mérészlék Ef. I. 21. — Gal. V. 13. — Pét. 1. II. 16. Ezek ellen kel ki az apostol.

11: Midőn az Istennek engedelmes hív angyalok társaikat, kik vétkeztenek, Isten előtt vádolák, és most is a bűnös embereknek gonoszságjok ellen panaszkodnak, semmi szidalmakra nem fakadnak, Istenre bizzák az ítéletet is; mennyivel inkább kötelességök tehát az embereknek magokat így viselniük.

12: Ezen tévelygők, kik mint az oktalan harmok tsak a végre látszatnak e földön lenni: hogy hasokat hizlalják, azután pedig meghaltnak, felsőbb rendű lényeket gyaláznak, kiknek természetjüket nem is ismerik. De büntetésök el nem marad.

13: Ezekre kemény büntetés várakozik; kik a keresztény gyülekezetekben tsak úgy tekinttethetnek mint a gyalázatos potsétek foltok molskok az ékes köntösön; kik tsak testi gyönyörködtetésekben helyeztetik boldogságjokat; kik tsalásaik után, azok által költséget és jó barátokat szerezvén magoknak, magánosan is más keresztényekkel is tobzódnak.

15. 16: Mós. 4. XXII. 17., -28. szerint Balaám Beor' vagy Bószor' fia a Moab' királyától hivatatók: hogy az Izrael' népét megátkozza, s ezen gyalázatos szolgálatra az ígért nagy jutalomnak tekintetjéből már hajlandó vala; de szamarától, melly útjának folytatásában angyaltól megakadályoztatott, szándékának gonoszságára figyelmezteték.

17: Az üres kútak az útasokat, — a sűrű, esőt ígérő, de a szél-től elosztatott és elhajtott felhők az esőt váró embereket megtsal-

ják. Illyenek a hamis tanítók is, kik használhatnának, ha az igaz vallásnak gyarapításával foglalatoskodnának; de ellenkező törekedések miatt nem tsak haszontalanok, hanem másokat is rútúl megtsálnak eltsábitanak.

Világosító Hivatkozások.

1: Mós. 5. XIII. 1. — Jer. XXIII. 21. — Mát. XXIV. 11. — AT. XX. 29. — Kor. 1. XI. 19. — Tim. 1. IV. 1. — Ján. 1. II. 22. — — 2: Tim. 1. IV. 1, - 5. — 2. III. 1, - 5. — — 3: Mós. 5. XXXII. 35. — — 4: Jób. IV. 18. — Ján. VIII. 44. — Júd. 6. — TJ. XII. 9. — — 5: Mós. 1. VII. 1, - 23. — Pé. 1. III. 19. 20. — — 9: Kor. 1. X. 13. 15. — — 10: Róm. XIII. 1. 2. — Júd. 8. — 11: Júd. 9. — — 13: Júd. 12. — — 14: PB. VI. 14. — Zsol. XXXVI. 7. — Mát. V. 28. — — 18. Júd. 16. — — 19: Ján. VIII. 34. — Róm. VI. 16. 20. — Gal. V. 13. — — 20: Mát. XII. 45. — Lúk. XI. 26. — Filip. III. 7. 8. — Zsid. VI. 4. X. 26. 27. — — 21: Lúk. XII. 47. 48. — — 22: PB. XXVI. 11. — Sir. XXXIV. 28.

III. R É S Z.

Péter apostol: említi, hogy ezen levelét is azokhoz küldi, kiknek az elsőt írú; bizonyítja: hogy a világ' rége felé sok hamis tanítók támadnak, — az utolsó ítélet halasztatik a bűnösöknek miatta, hogy üdejök legyen a megtérésre, — a világ tűz által fog elpusztúlni; inti a híreket a háben való állhatatosságra; ditséri Pál apostolnak leveleit egygyzsersmind nehez értelműeknek lenni vallván.

1. Már tehát szerelmesim! második leveletem írom néktek; mellyekben irányom őszintes érzéseiteket intésekkel felserkenteni. 2. Hogy megemlékeznétek azokról, mellyek

a szent próféták által előre megmondattak, és azon parancsolatokról, melyeket az Üdvözítő Úrtól apostolaitok vettek. 3. Legelőbb is azért tudtotokra légyen: hogy az utolsó napokban gúnyolódók megjelennek, kik tulajdon gonosz kívánságaikat követni fogják. 4. Kik így szólnak: Hol vagyon valami jele annak, hogy az ő eljövetele felől való ígéret bételjesedik? Miólta ugyan atyáink meghaltanak, mindenek azon állapotban maradnak, melyben világ' kezdetjétől fogva voltak. 5. De ezek, kik így gondolkodnak, nem tudják: hogy már hajdan az egek megvoltanak, és a föld külön a víztől de még is víz között Istennek ígéje által állott. 6. Mellyeknek általa az akkori föld vízzel elborittatván kipusztult. 7. A mostani egek és föld pedig hasonlóképen az ő ígéjének általa megállapíttatván a tűznek fentarttatnak az ítélet' napjáig, mellyen az istentelen embereknek elkárhozásjok történik. 8. Ezt pedig különösen jegyezzétek meg magatoknak kedvesim! hogy az Úrnál egygy nap annyi mint ezer esztendő, s ezer esztendő annyi mint egygy nap. 9. Nem késedelmes az Úr ígéretjének teljesítésében, amint némelleyek azt késedelmességnek vélik; hanem béketűrően bárnik velünk nem akarván, hogy némelleyek böldegtalanok legyenek, hanem inkább azt várván, hogy mindnyájan a töredelmes bűnbánat által megtérjenek. 10. Eljön pedig az Úrnak napja, mint az éjjeli tolvaj; mellyen az egek nagy ropogással elromlanak, a létrészek a hévségben elolvadnak, és a föld a rajta lévő alkotmányokkal egygyütt összeveé. 11. Mivel tehát mind ezek eloszlanak; melly buzgóknak kell lennetek a szent erköltsök' gyakorlásában és az isteni tiszteletben; 12. Kik várjátok, és óhajtjátok amaz Isten' napjának felvirradását: mellyen az egek megégvén eloszolnak, és minden létrészek a hévségben elolvadnak. 13. Azonban ugyan az ő ígéretje szerint várunk új egeket, és új földet, mellyekben az igasság lakozik. 14. Annakoká-

ért kedvesim! mivelhogy ilyeneket vártok, azon ügyekez-
 zetek: hogy szeny nélkül és sértetlenek találtassatok ő tőle
 békeségben. 15. És a mi Urunknak hosszú várakozását
 mint üdvözüléstek' alkalmatosságát tekintsétek; mellyről
 Pál a mi szeretett atyánkfia is a néki adatott böltseség sze-
 rént irt néktek. 16. Valamint minden leveleiben is ezekről
 emlékezik, mellyekben taláztatnak, amiket nehez megérteni,
 amiket a tudatlanok és habozók, amint a többi szent írásokat
 is félre megmagyarázzák ön magok veszedelmökre. 17.
 Ti tehát kedves atyámfiak! kik ezek felől jókor oktatva vagy-
 tok, ójjátok magatokat: nehogy az istentelenek' tévelygés-
 seitől elragadtatván tulajdon erős meggyőződésekből kifor-
 gattassatok. 18. Sőt nevedjetek a kegyelemben és a mi
 Üdvözítő Urunk Jézus Krisztusnak ismérétyében; ki ditsői-
 tessék most és mind öröké! Úgy légyen!

J e g y z e t e k.

2: Ha mindjárt mérészlik is némelly tsábitók azt hirdetni:
 hogy az Üdvözítő már többé az ítéletre meg nem jelenik; a ke-
 resztények' köteleossége ahhoz ragaszkodni, amit e tárgy felől az
 ő szövetségi próféták, és az Úr Jézus maga jövendült, amit az
 apostolok előterjesztettek.

5. 6: Valamint Noé' üdejében az özönviz az egész földnek te-
 rületjét elboritá, ámbár a tereméstől fogva sok századnak lefo-
 lyása alatt az ég és föld egyenlő állapotban megmaradot, a víz a
 földtől elkülönözve, s a föld csak bizonyos részeiben víztől kör-
 nyúlóvé volt; úgy fog a végső ítélet' üdejében is tűz által az e-
 gesz teremés feloszlatatni, ámbár az özönvitztől fogva több ezer
 esztendő alatt semmi az egész égbe földre kiterjedő változás nem
 történt. Azért alaptalan amaz az égnek és földnek sokáig tartó
 egyenlő minémüségéből változatlanságát következtető okoskodás.

8: Az örökévalóságához képest, melly Istennek tulajdonsága,
 ezer esztendő csak annyi mint egygy nap; azért, ha valamit Isten

lizonnyalán üdőre ígér, bár melly hosszú üdőre halasztassék is, a történetnek elkövetkezése felől nem lehet kételkednünk Isten előtt hosszú üdőnek helye nem lévén.

10: Hogy az utolsó ítéletkor az egész világ felette nagy változást fog szenvedni többször emlittetik a szent írásokban; úgy-mint Iz. LI. 6. LXV. 17. LXVI. 22. — Mát. XXIV. 29. 30. — Zsid. I. 12.

13: Midőn halljátok: hogy az utolsó ítéletkor az egész jelen látható világ elolvad, elég, összeomlik; ne véljétek, hogy már a jóknak jutalmazásjokra boldogításjokra sem fog hely maradni. Sőt inkább Mát. V. 12. XIX. 28. — Ján. XIV. 2. — TJ. XXI. 1,-27. szerint az egész világ mennyországgá fog változni, mellyben egyedül csak szentek fognak lakni, a gonoszok pedig örökre kizárva a büntetésnek helyén elkülönözve fognak nyögni TJ. XX. 13, - 15.

15: Itt Pál apostolnak a zsidó nemzetből megtértt és elszéllédtett keresztényekhez küldött, a zsidókhoz szóló levelét kell érteni; mellyben a hivek a keresztény vallásban buzgó állhatatosságra X. 35, - 38. XI. 1, - 40. szivrehatóan köteleztetnek.

16: Tehát Péter apostolnak bizonyítása szerint Pál apostolnak leveleiben szinte mint más ó s új szövetségi szent írásokban sok kifejezések olvastatnak, mellyeket nehez megérteni, és ha magyarázással veszedelmes tévelygések' védelmezésére is lehet eltsavarni. Innét maga a szent írás a vallásbéli kérdéseknek tökéletes megfejtésükre nem elegendő; hanem ahhoz a közönséges keresztény anyaszentegyház' állandó tanításának is kelletik járulnia. Azonban a szent írásnak egygy részében homályossága ösztönül szolgál az igaz értelem felől való hasznos elmélkedésre, a helyes értelemnek érdemes vizsgálására, a mélyebb böltséget magokban foglaló szent könyveknek betsülésükre, a tanító anyaszentegyháznak figyelmetes hallgatására, melly a szent íráson kívül a régi szent atyák' könyveiből a közönséges hitvallásokból szertartásokból imádságokból, a régi egyházi gyülekezetek' határozásaiból, és a századról századra az egymást követő püspököktől megőrzött fentartott tudományból hagyományból meríti oktatásait.

Világosító Hivatkozások.

3: Tim. 1. IV. 1. 7. — Júd. 18. — — 4: Iz. V. 19. — Jer. XVII. 15. — Ezek. XII. 22. 27. — Ján. XIV. 3. — — 5: Mós. 1. I. 6. 8. — Zsolt. XXIII. 2. — — 6: Mós. 1. VII. 11. 12. 23. — — 7: Mát. XXIV. 35. — AT. XVII. 31. — Tesz. 2. I. 6. 8. — — 8: Zsol. LXXXIX. 4. — Sir. XVIII. 8. — — 9: Ezek. XVIII. 23. 32. XXXIII. 11. — Hab. II. 3. — Filip. II. 10. — Tim. 1. II. 4. — TJ. XXII. 12, -20. — — 10: Mát. XXIV. 37. 42, -44. — Lúk. XXI. 33. — Tesz. 1. II. 3. III. 7. V. 2. — TJ. III. 3. XVI. 15. — — 11: Zsol. XLIX. 3. — Tesz. 2. I. 8. — Jak. I. 27. — — 12: Tesz. 1. I. 10. IV. 14, -17. — — 14: Kor. 1. I. 18. — Filip. I. 10. — Kol. I. 22. — Tesz. 1. III. 13. — — 15: Róm. II. 4. — — 16: Róm. VIII. 19. 25. — Kor. 1. XV. 24. — Tesz. 2. I. 6, -10. — — 17: Mát. XXIV. 24. — Márk. XIII. 23. — Gal. II. 13. V. 4. — Pét. 1. I. 19. — — 18: Ján. XVII. 3. — Ef. IV. 15.

SZENT JÁNOS APOSTOLNAK első levele.

E l ő s z ó.

Ámbár ezen levelnek szerzője magát nem nevezi; még is eleitől fogva e level az egész kereszténységtől János apostolnak tulajdonittaték, amit evangéliomával szembetűnő nagy hasonlatossága is bizonyít. Mivel: I. 1. II. 7. 13. 14. a keresztény vallástanítás már mint régen virágzó említettik, és II. 18. a sok hamis tanítóknak miatta az utolsó órának vagy is a zsidó birodalom' elpusztulásának közelítése jeleltetik; ezen level Jerusalemnak elpusztulása előtt ugyan de nem sok esztendővel iraték Kr. 68. eszt. tájban. Az irásnak helye Efezus' városa lehetet, ahol evangéliomos könyve is kiadaték.

Általjában különbözés nélkül minden közelebb, és távolabb lakó zsidókból és pogányokból megtértt keresztényeknek szívökre köttetik e két igasság; először: hogy az üdvösségnek elnyerésére elkerülhetetlen szükséges hinni, hogy az Úr Jézus Isten' Fia, s az emberi nemzetnek Megváltója legyen; másodszor: hogy ezen hit tsak úgy hasznos, ha munkás felebaráti szeretettel vagyon öszvekötvé.

I. R É S Z.

E level' szerzője az Úr Jézussal személyesen társalkodék; Isten világosságban lakik, azért a keresztényeknek is világosságban kell járniok; minden emberek bűnösök, és a kik vétkeiket megvallják, azoktól az Úr Jézus által megtisztittatnak.

1. Ami kezdettől fogva vala, amit hallottunk, amit szemeinkkel láttunk, amit vizsgálódva néztünk, és amit kezeinkkel tapogattunk az Életnek Igéje, 2. Ez az Élet jelenék meg; és mi szemléltük, és bizonyosságot teszünk, és hirdetjük néktek amaz örök Életet, melly az Atyánál vala, és megjelenék nekünk. 3. Úgy vagyom; azt, akit láttunk, és hallottunk, hirdetjük néktek: hogy néktek is mi velünk társaságtok légyen, és a mi társalkodásunk légyen az Atyával, és az ő Fiával a Jézus Krisztussal. 4. És ezeket írjuk néktek: hogy örvendezzetek, és a ti örömötök tökéletes légyen. 5. És ez a tanítás, mellyet hallottunk tőle, és hirdetünk néktek: hogy az Isten világosság, és ő benne nintsen semmi setéség. 6. Ha azt mondandjuk, hogy ő vele társaságunk vagyom, és setéségben járunk; hazudunk, és az igasság szerint nem tselekszünk. 7. Hogyha pedig világosságban járunk, amiképen ő is világosságban vagyom; egygymással társaságunk vagyom, és az ő Fiának a Jézus Krisztusnak vére megtisztít bennünket minden vétektől. 8. Ha azt mondandjuk: hogy nintsen vétünk, ön magunkat megtsaljuk, és az igasságnak ellene mondunk. 9. Hogyha pedig vétkeinket megvalljuk; hiv és igasságos: hogy megbotsássa nekünk a mi vétkeinket, és megtisztítson minket minden hamisságtól. 10. Ha azt mondandjuk: hogy nem

vélkeztünk; hazugságról vádoljuk őtet, és az ő igéje nincsen mi bennünk.

J e g y z e t e k

E szakasznak értelme következő: Azon Valóság, ki már a teremtésnek és üdőnek kezdetekor minden kezdet nélkül mindég volt, ki az üdőben emberi természetet vévén magára abban hozzánk apostolokhoz három esztendőnek lefolyása alatt számtalanszor szót, kinek beszédjeit füleinkkel hallottuk, kinek testjét nem futólag hanem teljes meggyőződésig szemeinkkel láttuk, sőt feltámadása után kezeinkkel is illettük, ki mindazonáltal más felségesebb természetje szerint kezdet nélkül az Atyánál volt, és azért az Atyával egyiránt öröktől fogva él, és minden életnek, az öröké tartó boldog életnek is eredetje forrása szerzője, az jelent meg nekünk apostoloknak: hogy mi tsalhatatlan tapasztalásunk szerint róla bizonyosságot tegyünk, az ő tanítását hirdessük. Azért nem önnön képzelődésünket költeményünket, hanem azon beszédek, melyeket tőle hallottunk, és számtalan tagadhatatlan legfényesebb tsodatételekkel minden kételkedésen kívül helyheztenni láttunk, terjesztjük elő néktek; hogy a keresztények mindnyájan velünk apostolokkal teljes meggyőződésből a keresztény valláshoz ragaszkodván annak minden hasznaiiban bőségesen részesüljenek, és így velünk által az Úr Jézus Krisztussal az Isten' Fiával ama kezdet nélküli Valósággal, és a Jézus Krisztus által az Atyával öszveszövetkezzenek, mint egygy szent háznép társaság anyaszentegyház éljenek. Ugyan azért irom e levelet is hozzátok: hogy azon felséges lelki szívbéli örömet, melyet a keresztény vallás tanításnak gyökeres megértése, és buzgó követése szűl, teljes mértékben érezzétek. Azon tanításnak pedig, melyet mi apostolok az Úr Jézustól hallottunk, hogy veletek közöljük, fő alap ágazatja: hogy az Isten merő tiszta fényes szentség igasság tökéletesség minden legkissebb véteknak hibának fogyatkozásnak homálya nélkül. Azért, ha Istennel szövetségben lenni akarunk, a gonoszságnak és tévelygésnek setétségét kerüljük, másképen vallásunk-

kal szembe ellenkeznék viseletünk. Hogyha Istent utánnozván mi is az igasságot szeretjük, és szent erköltsiségben naponként előmenni törekedünk; úgy mindnyájan, kik ez szerént e földön élünk, azon egygy isteni világosságnak szövetségéhez tartozunk, és bátorágosan reménylhetjük: hogy az isteni Üdvözítőnek engesztelő vérére tekintve minden vétkeink megbotsáttattak, a kárhozattól megszabadíttattunk, Istennek kegyelmében vagyunk. Ellenben tsak ön magokat ámitgatják, és igaz keresztények lenni megszűnnek: kik a szabadabb vétkezésre avval bátorítják magokat: hogy a kereszténynek nintsen törvénye, többé semmi sem tulajdoníttatik vétkeül. Azonban, ha bátor mint keresztények is vétkezünk, tsak az Úr Jézus által megállapított rendszerént töredelmes bánattal valljuk meg bűneinket azon engesztelő áldozatra nézve Ján. XX. 23. isteni Üdvözítőnknek világos ígéretjeként az igasságos és szavainak teljesítésében hív Isten elengedi bűneinket, ismég visszafogad kegyelmébe. A legnagyobb kúbaság volna pedig azt vitatni: hogy soha sem vétkeztünk; mivel Isten, ki nem hazudhat, az ó szövetségi szent írásban, és a keresztény vallás által nyilván azt bizonyítja: hogy minden közönséges ember az eredeti bűnben születik, hogy minden zsidók és pogányok vétkekben elmerülve valának, hogy épen a vétkes emberi nemzetnek megváltására jelent meg az isteni Üdvözítő.

Világosító Hivatkozások.

1: Mát. X. 2, -4. — Lúk. XXIV. 39. — Ján. 1. I. 3. 14. XX. 20. 27. 28. — — 2: Ján. I. 4. XVII. 3. — Kor. 1. I. 9. — — 4: Ján. XV. 11. XVI. 24. — 2. 12. — — 5: Ján. I. 9. VIII. 12. — — 7: Tim. 1. VI. 16. — Zsid. IX. 14. — Pét. 1. I. 19. — TJ. I. 5. — — 8: Kir. 3. VIII. 46. — Kró. 2. VI. 36. — PB. XX. 9. — Préd. VII. 20. 21. — — 9: PB. XXVIII. 13. — Róm. III. 25. — Tesz. 1. V. 24. — — 10: Zsol. XIII. — Róm. V. 12. — Ef. II. 16.

II. R É S Z.

A keresztények állhatatosok legyenek vallásjok követésében, a jó erkölcsökben különösen a felebaráti szeretet tselekedeteiben gyakorolják magokat, a tévelygő hamis tanítókat és a gonosz embereket kerüljék, az Üdvözítő Úr Jézushoz ragasszkodjanak.

1. Én fiatskáim! ezeket írom néktek: hogy ne vétkezzetek; mindazonáltal, ha ki vétkezendik, legyen Szószólónk az Atyánál Jézus Krisztus ama Szent. 2. A ki engesztelő áldozat a mi bűneinkért, nem csak pedig a mieinkért, hanem az egész világéért is. 3. És abból tudjuk meg: hogy őtet ismérjük; ha az ő parantsolatjait megtartjuk. 4. A ki avval kérkedik: hogy isméri őtet, de mind a mellett parantsolatjainak nem engedelmeskedik; az ilyen ember hazud, és az igazság nem lakik benne. 5. A ki pedig az ő szavát fogadja, abban bizonyosan Istenhez való tökéletes szeretet van; és ebből tudjuk meg, hogy vele egygyesülve vagyunk. 6. A ki maga felől azt nyilatkoztatja: hogy ő a Krisztusban lakozik; annak úgy kellék életjét intéznie, mint ő intézé. 7. Szerelmes atyámfiai! nem új parantsolatról írok néktek, hanem régi meghagyásról, melly eleitől fogva előtökbe terjeszteték. Régi parantsoltnak mondom pedig ama tudományt, mellyet az első oktatásoktól fogva hallottatok. 8. Ismét új parantsolatról is írok néktek; melly igazán olyan mind ő rája mind rátok nézve: mert a setétség eltűnt, és az igaz világosság feltetszék. 9. A ki azt mondja, hogy ő világosságban van, de embertársát gyűlöli, az még most is setétségben botlik. 10. A ki szereti embertársát, állandó világosságban jár, és semmi botránkoztató akadékba nem ütközik. 11. Ellenben, a ki em-

bertársát gyűlöli, setéségben vagyon, és setéségben jár, és nem látja, hova mégyen: mivel a setéség megvakítja szemeit. 12. Ezeket írom néktek fiatskáim! mert az ő nevére nézve megbotsáttattak néktek búneitek. 13. Irok néktek atyák! mivel őtet a kezdettől fogva valót megismértétek. Irok néktek ifiak! mivel meggyőztétek a gonoszt. Irok néktek kised gyermekek! mivel megismértétek az atyát. 14. Azon okból irtam néktek atyák! mivel őtet, ki kezdettől fogva vagyon, megismértétek. Azért irtam néktek ifiak! mivel erősen állotok, és az Isten' igéje bennetek gyökeret vert, és ama gonoszon győzedelmeskedtetek. 15. De ugyan azért; ne szeressétek e világot, sem azokat, mellyek e világhoz tartoznak: mert abban, a ki e világot szereti, nintsen helye az Atyához való szeretetnek. 16. Mert mind az, ami e világhoz tartozik, tudniillik, a testi fajtalan kívánságok, a szemeknek irigykedésök, és a kevély élet nem az Atyától veszik eredetjüket, hanem a világtól. 17. Azonban a világ is, minden gyönyörűségei is elmúlnak; de a ki Isten' akaratjának teljesítésével foglalatoskodik, öröké él. 18. Fiatskáim! már közel a végső üdö; mert miképen halottátok, hogy az antikrisztus eljön, imé a Krisztusnak már sok ellenségei támadtanak, ahonnét következtethetjük: hogy a végső üdö jelen vagyon. 19. Mi közzülünk mentenek ki, de nem valának hozzánk tartozók; mert, ha hozzánk tartozók lettenek volna, bizonyosan velünk megmaradtanak volna; hanem ők általok nyilvánodik ki, hogy nem minden közöttünk lévőek mi hozzánk tartoznak. 20. Ti pedig felkenetettetek ama Szenttől, és azért mindent tudtok. 21. Nem is azért írák ezeket néktek, mintha nem tudnátok az igasságot; hanem inkább mivel azt tudjátok, és mivel semmi hazugság az igaz vallástanítással egygybe nem férhet. 22. Kitsoda lehet pedig nagyobb hazug annál, a ki tagadja, hogy Jézus légyen ama Krisztus? ezt nevezem antikrisztus-

nak, ki meglagadja mind az Atyát mind a Fiút. 23. Mert, valaki a Fiút tagadja, az Atyát sem hiszi; ellenben, a ki a Fiút vallja, az Atyát is vallja. 24. Ti annakokáért a tanításban, melyet eleitől fogva hallottatok, állhatatosan megmaradjatok. Ha megmaradand bennetek azon tudomány, melyet eleitől fogva hallottatok; úgy ti is mind a Fiúban mind az Atyában megmaradtok. 25. És ezen alapúl amaz örök élet felől való nekünk tett ígéret. 26. Ezeket írámnéktek azokra nézve, kik titeket eltévelyíteni iparkodnak. 27. Mindazonáltal, mivel ama kenet, melyet ő tőle nyertetek, ti bennetek megmarad, nintsen arra szükségtek: hogy valaki más tanítson benneteket. Mert mind az, amire ama kenet tanít benneteket, igaz, és semmi hazugságot nem foglal magában. Azért maradjatok meg állhatatosan abban a vallásban, a melyre tanítottatok. 28. Tehát fiatskáim! ő vele egygyesülve maradjatok; hogy, midőn megjelenendik, bizodalommal lehessünk, és meg ne kellessék szégyenelnünk előtte az ő eljövetelének üdejében. 29. Ha megvagytok győződve a felől: hogy ő szent; jól jegyezzétek meg magatoknak azt is: hogy valaki jóságos tselekedetekkel foglalatoskodik, ő tőle újonnan születék.

J e g y z e t e k.

3: A legbizonyosabb jele annak, hogy igaz keresztények vagyunk, és az Úr Jézust Isten' Fiának Üdvözítőnknek valljuk, ha parantsolatjnit szorgalmasan teljesítjük.

E szakaszban: A Krisztust ismerni annyi, mint a keresztény vallást helyesen érteni, buzgóan követni; a keresztény vallás világosságnak, a keresztény vallással ellenkező tévelygések pedig setétségnek neveztetnek; az Atyában vagy a Krisztusban maradni lakozni annyi, mint velek legszorosabban, a mennyire embernek lehetséges e földön, lelkiképen egygyesülve lenni.

7. 8: Mivel a 9., -11. versben a felebaráti szeretetről szól az apostol, a parantsolaton itt a keresztény vallásnak amaz egygyik főtvörvényét kell érteni: szeressed embertársadat mint önnön magadat. Ez réGINEK is, úJNAK is mondathaték. RéGI vala a zsidók-ból megtértt keresztényekre nézve, kik már a Móses' tvörvényében is azt olvasták; réGI vala minden hIVEKRE nézve is akkor, midőN e level iraték, tudniillik, már több mint harmintz esztendeig a földnek minden isméretes részeiben hirdettetvén a keresztény vallás. De úJNAK is nevezetethetett; mivel arra: hogy Krisztusnak nyomai szerint embertársunkat életünk' feláldozásaig szeressük, és hogy ellenségeinket is hasonlóképen szeressük, — arra különösen az Úr Jézus tanítá az emberi nemzetet, azt sem a zsidók sem a pogányok közzül megtértt keresztények megtérésök előtt nem gyakorolák.

12. 13: A felebaráti szeretetről szóló most említett parantsolatnak tökéletes teljesítését kívánom minden keresztény hIVEKTŐL: hogy így Isten iránt háládatosságjokat a tőle nyertt vétkeik' botsánatjáért bizonyítsák. — Ezt kívánom a már réGI, a vallástudományban megöregedett keresztényektől: hogy a kezdet nélkül élő s emberi természetbe öltözött isteni személynek, kit Üdvöztőjöknek és Tvörvényszerzőjöknek hisznek, vallása bennök gyümöltstolen ne légyen. — Ezt kívánom a vallásban már megállapodott emberi kort értt keresztényektől: hogy magokat vitéz bajnokoknak, kik az emberek' ellenségét az ördögöt meggyőzték, lenni tapasztaltassák. — Ezt kívánom a még úJ gyermek keresztényektől: hogy Istenhez mint az egész emberi nemzetnek közönséges Attyához annál bizodalmasabban folyamodhassanak.

14: Ezen versnek az atyákat illető kifejezése a diákban és némelly görög kiadásokban nem olvastatik, melly szinte úgy mint az ifiakhoz intézett következő tsak ismétítést foglal magában; hogy annál hathatósabban folytattathassanak a szent intések. Ezen ismétítés lehetet oka: hogy a diák fordításból az első kifejezés kihagyatott; azonban evvel a meghagyott második hasonló foglaltatú kifejezés szoros egygybeköttetésben áll.

15. 16: Világnak nevezetnek a tsak földi gyönyörűségekhez ragaszkodó, testiképen gondolkodó, rendetlen indulatjaikat vágyaikat követő, durva, neveletlen, zabolátlan emberek; kiknek elgönoszulásjok kiváltképen három forrásból ered, úgymint: a fajta-

lanságra való hajlandóságból, a telhetetlenségből, és a kevelységből, melyek kezdetjüket a véték' szerzőjétől az ördögtől veszik.

18: Mivel az Úr Jézus az utolsó ítéletnek üdejét kijelenteni nem akarta; az apostolok is kételkedének a felől: valljon nem fogja-e azon ítélet Jerusalemnnek elpusztulását legalább nem sokára követni? Azonban Pál apostolnak is Róm. XIII. 11. — Tesz. 1. IV. 15. — 2. II. 4. — Zsid. X. 37. meghatározott tanítása: hogy az utolsó ítéletet számos keresztényeknek egygy gonosz embernek antikrisztusnak vezérlése alatt a keresztény anyaszentegyház-tól vallástól elszakadása fogja előzni. Azért arra figyelmezteté János a hiveket: hogy már sokan vagynak, kik magokat a Krisztus' tanításának ellene szegeznek, és másokat is elcsábítani ügyekeznek, következőképen Jerusalemnnek elpusztulása, azután pedig az utolsó ítélet már közelit, azon üdöszakasz már kezdődni látszik; ami az első történetre nézve bé is teljesedék.

19: Ezen versnek rövid értelme: senki se bízza el magát abban, hogy keresztény; mert különös isteni kegyelem nélkül, melyet alázatosan kérünk kellett, senki állhatatos keresztény nem lehet.

20: Ebben és a 27. v. említett szent kenet bizonyysága annak: hogy már az apostolok' üdejében a hitben erősítő szentség, vagy is a bérmlás nem csak a kezek' kiterjesztése és feltétele, hanem kenettel való megjegyezés által is kiszolgáltattott. Azon keresztény hivek, kik a legbuzgóbb tanítóktól elégséges oktatást hallottak, és az erősítő szentség által a Szent Lélektől a vallástanításnak helyes megértésére s állhatatos követésére kegyelmet, vagy még külső ajándékokat is nyertének, új tanításnak hallása nélkül is tudták: mit kellessék a kereszténynek hinnie, és tselekednie? — mi ellenkezik a keresztény hittel, és erköltsi törvénnyel?

21: Ezek nem azért iratáltak: hogy a már helyesen oktatott hivek újra taníttassanak; hanem hogy a megtanultt vallásnak alapigasságaira figyelmeztessenek, és hazug hamis költeménynek tekintsenek minden állítást, mely a keresztény vallással ellenkezik.

22: A ki tagadja: hogy Jézus az emberi nemzetnek régen ígért Üdvözítője, az a Krisztusnak ellensége; mert nem hiszi: hogy az Istenségben vagyon Atya, kinnek öröktől fogva született Fia emberi természetet vévén magára az embereknek lón Üdvözítőjük.

23: Ezen versnek második kifejezése a görögben nem található; de a diak és siriai fordításban olvastatik, és az elsőből folyó következik.

24: Mindjárt az első keresztényeknek szívökre köték az apostolok: hogy az első hallott vallástanításhoz tántoríthatatlanul ragaszkodjanak, és semmi arval ellenkező újabb tanítást el ne fogadjanak.

25: Az örök életen csak az örök boldogságot lehet érteni; mert csak azt illethet ígéret, csak az méltó életnek mondatni, amint számtalanszor így neveztetik a szent írásban.

27: Mig azon tanítást követitek, melyet elein az apostoloktól és segéd társaiktól hallottatok, mellyben a kenetnek szentsége által a Szent Lélektől erősítő kegyelmet és más ajándékokat is nyertetek; mind addig újabb oktatásra nintsen szükségtek. Azért csak azon első tanításról elmélkedjétek, azt juttassátok gyakran eszetekbe, azt valljátok gyakoroljátok szorgalmatosan; csak ezen okból írom én is e levelet hozzátok.

29: A szent feddhetetlen életű keresztény Istentől nyert megszentelő kegyelmet vagy is lelki újjászületést, Istennek kegyelme által munkálkodik szüntelen, Istenhez ügyekszik az erköltsi tökéletességben mindég inkább hasonlítani, Istennek fogadott fia, Istentől nyer mennyben örökséget, ahol az isteni Üdvözítőnek örököstársa.

Világosító Hivatkozások.

1: Róm. VIII. 34. — Zsid. VII. 25. — — 2: Róm. III. 25. — Kol. I. 20. — — 3: Ján. XIII. 34. 35. — — 5: Ján. XIV. 21. — — 7: Mós. 3. XIX. 18. — — 8: Ján. I. 4. 9. VIII. 12. XV. 12. — Ef. V. 8. — — 10: Zsol. CXVIII. 165. — Ján. XII. 35. — Róm. XIII. 8. 10. — — 12: Lúk. XXIV. 47. — — 13: Ján. I. 1. — Tesz. 2. III. 3. — — 15: Jak. IV. 4. — — 17: Pé. 2. II. 10. — — 18: Mát. XXIV. 5. — Tesz. 2. II. 3. 4. — — 19: AT. XX. 30. — — 20: Ján. XIV. 26. — Kor. 2. I. 21. — — 21: Ján. VIII. 44. — — 22: Ján. V. 36. VI. 27. VIII. 54. — 2. 7. — — 23: Lúk. XII. 8. — Ján. XV. 23. — — 25: Ján. III.

15. 16. — — 27: Ján. XVI. 7. 13. — 1. III. 24. — — 28: Ján. VIII. 31. 32. — Tesz. 2. I. 10.

III. R É S Z.

A keresztények Istennek fagadott fiai; de, hogy azok maradhassanak, és jutalmokat elnyerjék, kötelességök minden bűnt kerülni, s a felebarátt szeretetet tselekedetekkel bizonyítani; a kik ezeket teljesítik, helyes könyörgéseiknek fogadásjokat bátran reménylhetik.

1. Lássátok millyen szeretetet mutatot hozzánk az Atya: hogy Isten' fiainak neveztesünk, és azok legyünk. Azért nem ismér bennünket a világ, mert őtet sem isméri. 2. Szerelmesim! most Isten' fiai vagyunk; de még ki nem nyilvánodék: millyenek fogunk lenni. Mindazonáltal tudjuk: hogy, midőn megjelenedik, hozzá hasonlók leszünk, mert látni fogjuk őtet, amint vagyon. 3. Valaki azért illyen reménységét helyhezveti ő benne, megtisztítja magát, valamint ő is tiszta. 4. Minden, a ki bűnt tselekszik, a törvényt megszegi; mert a bűn a törvénynek általhágása. 5. Már pedig tudjátok, hogy abban, a ki a mi vétkeinknek eltörlésökre megjelent, vétek nem találtatik. 6. A ki vele öszveszővetkezve vagyon, nem vétkezik; valaki pedig vétkezik, se nem szemlélte őtet, se nem isméri őtet. 7. Fiatskáim! senkitől sem engedjétek magatokat megtsaladni. Tsak az, a ki erköltsi tökéletességben gyakorolja magát, az szent, amint ő is Szent. 8. A ki a vétet üzi, ördögi gondolkozású; mert az ördög világ' kezdetjétől fogva vétkezik. Már pedig azért jelent meg az Istennek Fia: hogy az ördögnek tselekedetjeit elrontsa. 9. Valaki Istentől született, vétet nem tselekszik: mert az Istennek magva ő benne marad; sőt nem

is vétkezhetik, mivelhogy Istentől született. 10. Ebből tesszik meg: kik legyenek Isten' fiai, és kik az ördögnek fiai? Valaki erköltsi tökéletességgel nem különbözteti magát, nem Istentől való; szinte úgy az is, a ki embertársát nem szereti. 11. Mert ez a hirdetés, mellyet eleitől fogva hallottatok: hogy költsönösen egymást szeressük. 12. Nem úgy, mint Káin, ki a gonosztól ingereltetvén testvérét megölte. És valljon mi okból ölte meg azt? azon okból: mivel az ő tselekedetjéi gonoszok valának, testvérei pedig igazak. 13. Ne tsodáljátok tehát atyámfiai! ha a világ úteket gyűlöl. 14. Elég; mi tudjuk: hogy a halálnak állapotjából általvitettünk az életre, mivel embertársainkat szeretjük. Ellenben, a ki embertársát nem szereti, a halálnak állapotjában megmarad. 15. Minden, a ki embertársát gyűlöli, gyilkos; tudjátok pedig: hogy egygy gyilkosnak sinsen ő magában megmaradó örök életje. 16. Abból ismértük meg a valóságos isteni szeretetet: hogy ő érettünk az ő életjét feláldozá; s azért mi is tartozunk embertársaink' javára életünket feláldozni. 17. A ki pedig világi javakkal bővelkedvén szűkülködő embertársának szemlélésére előtte bészárja szívét; hogyan lehetne abban az isteni szeretetnek lakozni? 18. Fiataim! ne tsak szóval és nyelvel hanem tselekedettel és valósággal nyilatkoztassuk ki a felebaráti szeretetet. 19. Ebből tudhatjuk meg, hogy az igaz vallástanítást követjük, és ő rája függesztvén elménket megnyugtathatjuk szívünket. 20. Mert, ha már a mi szívünk kárhoztat bennünket, mit várhatunk Istentől? ki szívünknel nagyobb behatással bír, és mindeneket tökéletesen ismér. 21. Szerelmesim! ha a mi szívünk nem fedd bennünket, bizodalmunk lehet Istenhez. 22. És valamit kérendünk, megnyerjük ő tőle; mivel az ő parantsolatjait megtartjuk, és azokat tselekeszszük, melyek előtte kedvesek. 23. És ez az ő parantsolatjainak véleje: hogy higgyünk az ő Fiának a Jézus Krisztusnak és ő

tőle nekünk adott parantsolat szerént egygymáshoz szeretettel viseltessünk. 24. És a ki megtartja az ő parantsolatjait, az az Istennel, az Isten is avval egygyesülve marad; Kinek velünk állandó szövetségét megismérjük az ő Lelkén, mellyet nekünk adott.

J e g y z e t e k.

1: Különös figyelműnkre méltó Istennek azon irántunk bizonyított megbetsülhetetlen szeretetje: hogy bennünket a keresztény vallás által fiainak fogadot, és olly felséges tudománnyal, olly hatásos kegyelemmel megajándékozot, hogy avval munkálkodván az említett nevezethez képest hozzája mint Atyánkhoz a nemes gondolkozásban és erköltsiségben mindég inkább hasonlithatunk valóságos fogadott fiai lehetünk. De az elfajúltt hitetlen emberek valamint Istennek szentségéről gondolkodni nem tudnak, úgy annak követését is embertársaikban nem betsülik. — A görögben azon szavak: és azok *legyünk*, nem olvastatnak; de a diák és siriai fordításban előhozatnak, amint a görögben is mindjárt a következő versben emlittetnek. Tsak ugyan az Isten' fiainak pusztá nevezetjé a valóság nélkül haszontalan vólna; de a valóságos belső lelki elváltozásunknak a nevezet vagy is a fogadott fiúság alapja.

2: E földön tsak a helyes gondolkozásra, s erköltsi szentségre nézve lehetünk Istenhez mindég hasonlóbbak és így az Isten' fiainak nevezetjére mindég érdemesebbek; de testünk' halála után Istennek természetfeletti ditsőségében boldogságában is fogunk részesülni.

3: A most említett reménység ösztönül szolgáljon minden kereszténynek: hogy magát egészen az erköltsi tökéletességnek felszentelje, mivel az Isten moró szentség.

4,-6: Felette hibázna, ki azt vélné: hogy a kereszténynek minden szabad; sőt, valahányszor a keresztény ember valamelly előtte ismértes törvényt megszeg általhág, mindannyiszor vétkezik, és pedig annál súlyosabban: mivel ollyan Üdvözítőt és Tánítót követ, ki semmi bűnt nem tsélekedet. Valaki tehát a Krisz-

tusnak igaz hív követője, az semmi a keresztény törvény által megtilalmazott tselekedetet szabadnak nem vél, hanem azt távoztatja; ellenben, a ki minden tartózkodás nélkül halmozza a vétkeket ezen vakmerőségre magát vallása által felszabadíttatnak lenni gondolván, annak képzetje sinsen a felől: hogy mi a Krisztus? mi a keresztény vallás?

9: János nem azt állítja: hogy a keresztény többé nem vétkezhetik, mivel I. 9. II. 1. ellenkezőt világosan bizonyított; hanem azt vitatja: hogy az, a ki a keresztény vallásra helyesen oktatva legyen, és az Istentől nyertt megszentelő kegyelemmel (melly mind a kettő a szent életnek magva) szorgalmasan munkálkodik, vétkes életre nem vetemedhetik, — a vétkek' üzését szabadnak nem vélheti, — sőt, míg a vallástanítástól el nem hajól, és Isten' kegyelmének magát ellene nem szegezi, vétket nem is követhet, mivel e kettő egygyütt meg nem férhet.

10: Azon keresztények, kiknek gondolkozásuk törekedéseik tselekedeteik Istennek akaratjával egygyeznek, és kik ez szerint Istenhez hasonlítani iparkodnak, úgy tekintethetnek: mint Istentől új embereké áltaváltoztatott, Istentől új lelki életre született, így Istentől származó, Istennek fogadott fiai. Ellenben azok, kiknek csak nevök keresztény, erköltsaik pedig, és minden viseletjük Isten' törvényével a keresztény vallással ellenkezik, kik iszszak a bűnt mint a vizet; azok az ördöghöz hasonlítván, az ördögtől származó vétkeknek rabjai, s az ördögnek eszközei lévén elégseges okból az ördögtől valóknak az ördög' fiainak mondathatnak.

14: A kárhozatnak veszedelme, melyben a keresztény hitre megtérni nem akaró bűnösök, és a vétkeket üző hideg keresztények forognak, — halálnak, ellenben a keresztény vallásnak buzgó és feddhetetlen erköltsiséggel követése — életnek neveztetik: mert amaz állapotból a megáltakodottak az örök kárhozatra, mely állandó halálhoz hasonlít, — a másik állapotból pedig a végig állhatatosok örökéltartó boldog életre költöznek által. — A ki embertársai iránt olly szeretettel viseltetik, a millyent az Úr Jézus gyakoroltatni parantsolt; az méltó a keresztény névre, bátran reménylheti üdvösségét.

16: Ján. III. 16. szerint a véghetetlen isteni Felségnek az emberi vétkek által történtt megvetése miatt véghetetlen betsü elégtétel kívántatván, melyre embernek tehetsége nem vala, az által

bizonyítá Isten az ember iránt határtalan szeretetjét: hogy az Atyának egygyetlen fia emberi természetbe öltözöt és felvett testjében kint halált szenvedet véghetetlen érdemű elégtételnek szolgáltatása okáért.

20: Az ember nintsen mindég elegendő figyelmetességgel vétkes szándékaira szavaira tselekedetjére, — hízelkedik magának, és mentegeti hibáit, — gyakran meg is felejtkezik bűneiről és azok' körülményeiről; de az Isten elménknek is minden rejtekébe legtisztábban belát, minden történeteket mindég legbizonyosabban tud, minden részrehajlás nélkül ítél: ha tehát már lelkiisméretünk is vádol bennünket a felebaráti szeretettel ellenkező vétekekről, mennyivel többet fog Isten bennünk találni, és valaha szemünkre téríteni?

21: Tsak azon esetre nyugtathatjuk meg magunkat a felől; hogy Istennek kedvében vagyunk: ha lelkiisméretünk semmi halálos, kárhozatot okozó vétekekről nem vádol bennünket.

23: A keresztény vallásnak két fő része: hinni, amit Krisztus kijelentet, és tselekedni, amit parantsolt. A parantsolatok között itt tsak a felebaráti szeretet emlittetik: mert ez a többbit is már magában foglalja, s az Isten és ön magunk iránt köteles szeretettel öszveszöve vagyón.

24: Mivel Istennek az Üdvözítő által előnkbe terjesztett parantsolatjait állhatatosan megtartanunk nem lehet a Szent Léleknek bennünk munkálkodó kegyelme nélkül, — és az Isten' parantsolatjainak teljesítésük által egygyesül a mi elménk és akaratunk Istennek böltseségével és akaratjával: Istennek minden parantsolatjait megtartván okosan nem kételkedhetünk mind a Szent Léleknek bennünk hathatós munkálkodása lakása, mind Istennel való szoros lelki leggyönyörűségesebb öszveszövetkezésünk egygyesülésünk felől.

Világosító Hivatkozások.

1: Ján. 1. 12. — Gal. IV. 5. — — 2: Kor. 1. XV. 51, -53.
— Kol. III. 4. — — 3: Kor. 2. VII. 1. — — 5: Iz. LIII. 9. —
Pét. 1. II. 22, -24. — — 8: Mát. XII. 29. — Lúk. X. 18. —

Ján. VIII. 44. XII. 31. XVI. 11. — Tim. 1. III. 16. — Zsid. II. 14. — — 11: Ján. XIII. 34. XV. 12. — Pét. 1. I. 23. — — 12: Mós. 1. IV. 8. — Zsid. XI. 4. — — 13: Ján. XV. 18. XVII. 14. — Pét. 1. IV. 12. — — 14: Mós. 3. XIX. 17. — — 15: Mát. V. 21. 22. — Gal. V. 11. — — 16: Ján. XV. 13. — Róm. V. 8. — — 17: Mós. 5. XV. 7. — Lúk. III. 11. — Jak. II. 15. — — 18: Jak. I. 22. — — 22: Mát. XXI. 21. — Ján. XIV. 13, 15. — — 23: Mát. VII. 21. XXV. 34, 46. — Márk. VI. 29. 47. 50. XVI. 16. — Ján. III. 16. 36. XVII. 3. — Róm. III. 25. IV. 24. 25. VI. 1, 18. — Kor. 1. VI. 20. — Gal. V. 18. 22. — Ef. IV. 1, 32. — Tit. II. 14. — Zsid. IX. 12. 14. — Jak. I. 27. II. 14, 17. — Pét. 1. I. 19. — — 24: Ján. XIV. 23. — Róm. VIII. 9.

IV. R É S Z.

Előterjesztetnek a hamis tanítóknak ismértető jeleik, és a nagy lelkű keresztény szeretetnek tulajdonságai.

1. Szerelmesim! ne higgyetek minden léleknek, hanem szorgalmasan vizsgáljátok meg: valljon Istentől származnak-e a beszéllő lelkek? Mert sok hamis tanítók járnak körül e világon. 2. Erről ismérhetitek meg az Isten' Lelkét: minden lélek, a ki vallja, hogy Jézus a testben megjelentt Krisztus Istentől vagyon. 3. Ellenben, minden lélek, ki nem vallja, hogy Jézus a testben megjelentt Krisztus, nem küldetik Istentől; ez az antikrisztusnak embere, kiről halottátok, hogy eljön, ki már most is e világon vagyon. 4. Ti fiatskáim! Istentől vagytok, és meggyőztétek amazokat; mert, a ki bennetek munkálkodik, hatalmasabb annál, a ki e világban dúl. 5. Ők e világból valók, azért világiakat szólnak, és a világ őket hallgatja. 6. Mi Istentől vagyunk. A ki az Istent ismeri, hallgat minket; a ki nintsen Istentől nem hallgat minket. Ebből ismérjük meg az igasságnak lelkét és a hamisságnak lelkét. 7. Szerelmesim! költsönös szeretettel viseltessünk egymáshoz;

mert a szeretet Istentől ered; és valaki szeretettel bír, Istentől született, és isméri az Istent. 8. A szeretet nélküli való ember nem isméri az Istent; mert Isten tsupa szeretet. 9. Ebből tetszet ki legjelesebben Istennek hozzánk való szeretetje: mivel Isten az ő egygyetlen egygy szülött Fiát e világra küldé, hogy ő általa *bóldog* életet nyerjünk. 10. Ebben áll pedig ama szeretet: nem hogy mi szerettük volna az Istent, hanem hogy ő előbb szeretet minket, és az ő Fiát elküldötte engesztelő áldozatúl a mi vétkeinkért. 11. Szerelmesim! ha ennyire szeretet bennünket az Isten; mi is kötelesek vagyunk költsönösen egymáshoz szeretettel viseltetni. 12. Az Istent ugyan soha senki sem látá; de ha egymást költsönösen szeretjük, Isten mi bennünk marad, és az ő hozzá való szeretet mi bennünk tökéletes. 13. Ebből ismérjük meg: hogy ő benne maradunk, és ő mi bennünk marad; mivel az ő Lelkéből adot minékünk. 14. És mi, a kik láttuk, mi bizonyóságot teszünk a felől: hogy az Atya elküldötte az ő Fiát az emberek' Üdvözítőjét. 15. Valaki tehát azt vallja: hogy Jézus az Istennek Fia; az Isten abban lakozik, és az is Istenben. 16. Mi azért megismértük Istennek hozzánk való szeretetjét, és megvagyunk győződve a felől. Az Isten tsupa szeretet; azért, a ki a szeretetben állhatatos, Istenben marad, és az Isten ő benne marad. 17. Akkor tökéletes a szeretet mi bennünk, ha bizodalommal várjuk az ítélet' napját; mivel, tudniillik, valamint ő viselte magát, úgy viseljük mi is magunkat e világon. 18. Félelemnek nintsen a szeretetben helye, mert a tökéletes szeretet kirekeszti a félelmet, gyötrellemmel lévén öszveköttve a félelem. A ki tehát fél, még nem tökéletes a szeretetben. 19. Szeressük tehát az Istent, mivel ő előbb szeretet minket. 20. Ha ki azt mondandja: én szeretem az Istent; de még is embertársát gyűlöli, hazug az. Mert, a ki nem szereti embertársát, a kit lát, hogyan szeretheti az Istent,

a kit nem lát? 21. Ugyan azért ilyen parantsolatunk van tőle: hogy a ki az Istent szereti embertársát is szeresse.

J e g y z e t e k.

1: Ne higgyetek minden tanítónak, ki magát isteni ihletésből szólani vallja; hanem figyelmetesen vizsgáljátok meg előbb: valljon egygyez-e tanítása avval, mellyet az apostoloktól, és segéd társaiktól hallottatok?

2: Az igaz, és Istentől megvilágosított tanítónak első jele az: ha tanítását azon kezdi; hogy Jézus Istennek Fia, ki emberi természetet isteni természetjével egygybekötven mint ember e világon megjelent, és hogy ő ama Krisztus az emberi nemzetnek ígért Üdvözítője.

3: Valamelly tanító tagadja: hogy Jézus már a megtestesülés előtt volt, Isten Fia, s az emberek' Üdvözítője; az a gonosz antikrisztusnak előzője, az már most a keresztény vallásnak felforgatására törekedik, ami az antikrisztusnak lézen fő foglalatossága. — Hogy így kellessék ezen és az előbbi verset magyarázni, világos ugyan e szakasznak 9. 14. és 15. verseiből.

4, - 6: Ti az igaz keresztény vallásra oktattva vagytok, és Istentől erősítő kegyelmet nyertetek; azért, valamint eddig a hamis tanítókon beszédjeiket megvetven, győzedelmeskedtetek, úgy ezután sinsen okotok tőlök felni. Ezen tsábitók, mivel tsak megvesztegetett erköltsű elfajultt vallástalan emberek közzül valók, tsak olyanokat hirdetnek; mellyek hozzájuk hasonló embereknek tetszenek. Mi apostolok Istentől nyertünk hatalmat és küldettünk a tanításra; azért valaki minket hallgatni nem akar, már jele: hogy ama hamis ámitók' tzimborája vagy tanítványa.

7: A ki Istent határ nélkül és embertársát mint önnön magát Istenre tekintve szereti; az Istennek kedveltje, fogadott fia, az tudja isméri Istennek akaratját.

12: Mivel halandó szemeinkkel Istent nem láthatjuk, és iránta személyesen szeretetünket nem bizonyíthatjuk; azért maga helyett

embertársainkat, kik segítségünkre szorúlnak, rendelé Isten az azoknak tett szolgálatot úgy tekintvén, mintha néki történt volna. Ezen felebaráti szeretetet gyakorolván tökéletesen megfelelünk Isten' akaratjának.

14: Mi apostolok láttuk, miképen bizonyítá az Úr Jézus tsodatételei, színváltozása, feltámadása, mennybemenetele, a Szent Lélek' ajándékainak osztogatása által: hogy Isten' Fia, az ígért Üdvözítő.

16: Mi keresztények vagyunk azon szerentsések: kik az isteni Üdvözítőnek elküldése által nyilatkoztatott Istennek nagy szeretetjét megismértük, betsűlni tudjuk, hasznunkra fordítjuk. Isten valamint tsupa világosság, úgy tsupa szeretet; azért vele szent szeretet által lehet, és kell egygyesülnünk.

18: Hogy annyival inkább magunkat megnyugtathassuk a felel: valljon lakik-e bennünk igaz keresztény szeretet? és valljon ezen szeretetnek ösztönéből származnak e tselekedeteink? vizsgáljuk ki szívünket: ha valljon a büntetéstől való félelemből szeretjük-e Istent, és embertársunkat? mert tsak akkor fog tökéletes keresztény szeretet uralkodni szívünkben, — ha abból minden szolgai rettegés számkivetve lészen, és egyedül az Istennek véghetetlen tökéletessége, szent akaratja fog bennünket Isten és embertársunk iránt állhatatos szeretetre indítani gyúlasztani.

Világosító Hivatkozások.

1: Tesz. 1. IV. 21. 22. — — 3: Tesz. 1. II. 7. — — 5: Ján. III. 31. VIII. 47. — — 9: Ján. III. 16. — Róm. V. 8. — — 10: Ján. XV. 12. 13. 16. — Róm. III. 24. V. 6. — — 11: Mát. XVIII. 33. — — 12: Mós. 2. XXIII. 20. — Ján. I. 18. — Tim. 1. VI. 16. — — 14: Ján. I. 14. — — 17: Ján. XIII. 34. — Pét. 1. I. 15. — — 19: Ján. XV. 16. 17. — — 21: Mós. 3. XIX. 18. — Mát. XXII. 39. — Ján. XIII. 34. — Ef. V. 2.

V. R É S Z.

Újra a Jézus Krisztusban való hit, és a felebaráti szeretet ajánlatik.

1. Valaki hiszi: hogy Jézus ama Krisztus légyen, Istentől született; és valaki szereti a szülőt, azt is szereti, a ki attól született. 2. Erről ismérjük meg: hogy az Istennek fiait szeretjük; ha mi az Istent szeretjük, és az ő parantsolatjait megtartjuk. 3. Mert a mi Istenhez való szeretetünk abban áll: hogy az ő parantsolatjait megtartsuk; az ő parantsolatjai pedig nem nehezek. 4. Mert minden, a ki Istentől született, meggyőzi e világot; és a diadalom, melly meggyőzi e világot, a mi hitünk. 5. Ugyan is, kitsoda egyéb vehet diadalmat e világon, mint az, a ki hiszi, hogy Jézus Istennek Fia? 6. Ez a víznek és vérnek általa jött Jézus ama Krisztus; nem tsak a víznek általa, hanem a víznek és vérnek általa megjelenvén. Erről bizonytságot tész a Lélek; már pedig a Lélek igasság. 7. Mert hárman vannak, a kik bizonytságot tesznek mennyben az Atya, az Ige, s a Szent Lélek; és e három egygy. 8. És hárman vannak, mellyek bizonytságot tesznek e földön: a lélek, és a víz, és a vér; és e három egygy. 9. Hogyha az emberek bizonytságtételét elfogadjuk, Istennek bizonyítása még hitelesebb; értém Istennek azon nagyobb bizonytságtételét, mellyel az ő Fiáról bizonytságot tön. 10. A ki hiszen az Istennek Fiában, elfogadja azon bizonytságtételt. A ki Istennek nem hiszen, hazugnak vallja ötét; mivel nem hiszen azon bizonytságtételnek, mellyel Isten az ő Fia felől bizonytságot tön. 11. Ebben a bizonytságtételben pedig az foglaltatik: hogy Isten nekünk örök életet rendelt, és ezen életet az ő Fia által nyerjük. 12. A ki a Fiúhoz ragaszkodik, elnyeri az életet; a ki az Isten' Fiához nem ragaszkodik,

nem nyeri el az életet. 13. Ezeket írák néktek, kik hisztek az Isten' Fiának nevében; hogy a néktek készített örök élet felől meggyőződve legyetek, és azért *állhatatosan* higgyetek az Isten' Fiának nevében. 14. És ezen épül a bizodalom, melyet ő benne helyheztetünk; hogy valamit kérendünk az ő akarátja szerint, meghallgatja könyörgésünket. 15. És minthogy tudjuk, hogy minket meghallgat, akar-miért esedezendünk néki; azt is bizonyosan tudjuk: hogy már megnyertt kéréseknek tarthatjuk azokat, melyeknek teljesítésökért néki könyörögtünk. 16. Ha valaki látandja hittársát vétkezni, de nem halálos bűnnel, könyöröggjön érette; s az olyan nem halálosan vétkezőknek életet fog nyerni. De vagyon halálos vétek is, melyért, nem mondom, hogy valaki imádkozzék. 17. Minden igasságtalanság vétek; de vagyon még is olly bűn, melly nem halálos. 18. Tudjuk: hogy valaki Istentől született, *halálosan* nem vétkezik; hanem az, ki Istentől született, vigyáz magára, s ama gonosz nem támadja meg őtet. 19. Tudjuk: hogy mi Istentől vagyunk, de az egész világ a gonoszságban hever. 20. Tudjuk végre: hogy az Isten' Fia eljöt, és nekünk értelmet adot; hogy az igaz Istent ismérnök meg az ő igaz Fiához a Jézus Krisztushoz ragaszkodván. Ez az igaz Isten, és az örök élet. 21. Fiatskáim! oltalmazzatok meg magatokat a bálványoktól. Amen.

J e g y z e t e k.

1: Valaki hiszi, hogy Jézus az emberi nemzet' Üdvözítője, s azért az ő tanítását hiven követi, az lelkiképen Istentől újjá született, az ugyan ezen tanítás szerint szereti mind az Atyát, mind az Atyának egygyetlen egygy valóságos Fiát, és minden fogadott fiait.

4: Minden igaz, buzgó, a vallástanitást értő s ahhoz ragaszkodó keresztények az Istentől nyertt kegyelemmel egygyütt munkálkodván könnyen meggyőzik a gonosz és vallástalan embereknek minden intselkedéseiket, mellyekkel a keresztény vallásnak felforgatására törekednek.

5, - 8: Tsak az győzheti meg tökéletesen a földön elterjedett gonosztságot és vallástalanságot, a ki hiszi: hogy Jézus az Isten' Fia, következképen az ő tanításának kifogás nélkül elmejét akarját alávetvén gyorsan szakadatlanul engedelmeskedik. De nagyon is elégséges okunk: hogy Jézust az ígértt Üdvözítőnek és pedig mind isteni Személynek, mind Embernek lenni higyjük. Mert Jézus nem tsak mint János vízzel való megöntözés által rendelé hveit az új szövetségi anyaszentegyházba bécavattatni bécvetetni Mát. XXVIII. 19. 20., hanem azon tanítását, hogy ő a Krisztus az ígértt Üdvözítő és valóságos Isten' Fia, vérenek ontásával Mát. XXVI. 63, - 65. — Ján. XIX. 30. bizonyítá, ugyan akkor egygyzersmind magát engesztelő áldozatul az emberi nemzetnek vétkeiért Attyának Iz. LIII. — Pét. 1. II. 24. 25. — Ján. 1. II. 1. 2. szerént bémutatván. Azon felyül a Szent Lélek, ki tsak igazat jelenthet ki, s erősíthet, az Úr Jézus felől fényes bizonytságot tet a vízzel való keresztelésre nézve ugyan, midőn Jézusra a Jordán' folyójában történtt megmosatásakor galambszinben, — Jézusnak halála feltámadása és mennyhemenetele után pedig, midőn az apostolokra és több első hvekre tüzes nyelvek' színében alászállot, és számos első tanítóknak hveknék tsodálatos külső ajándékokat osztogatot Mát. III. 16. — AT. II. 1. 2. — Kor. 1. XII. 1, - 12. — — Már Mósesnek 5. XIX. 15. törvénye szerént a történetnek hitelesítésére két tanúnak vallása elegendő; de imé az Úr Jézusnak mind isteni mennyei természetjét mennyben hárman, mind emberi földi természetjét a földön hárman egygyezőleg jelesen bizonyítják. Tudniillik; isteni természetjét bizonyítá az Atya mennyből alábotsátott szózat által Mát. III. 17. XVII. 5. — Ján. V. 37. XII. 28., — az Ige emberi testben hirdetett tanítása, szentsége, munkált számtalan tsodatételei által Ján. I. 14. VIII. 18. XX. 30. 31., — és a Szent Lélek Ján. XV. 26. amint már említették; melly háromnak ugyan azon egygy fő hitelességű isteni természetje nagyon. Hasonlóképen Jézusnak emberi természetjét is e földön három bizonyítá a keresztfán: emberi lelke, mellynek testjából

kiköltözése után testjének következék halála, — ismét azon vér, melly öt sebeiből, — és azon víz, és vér, melly végre oldalából kifolyt Lúk. XXIII. 46. — Ján. XIX. 30. 34. 35., ezen léleknek víznek és vérnek is pedig mint azon egygy emberi természethez tartozóknak ugyan arról leghathatósabb legeggyyezőbb bizonyosságok. — — — A görögben a 6-dik versnek vége: *És a Lélek ama bizonytságot tevő, mivel a Lélek igasság; — a diákban pedig: És a Lélek az, ki bizonytságot tész, hogy a Krisztus igasság.* De a görög jobban egygyez a következő verssel, mellyben annak: hogy a Szent Léleknek bizonytsága igasság, azon oka hozatik elő: mivel a Szent Lélek az Atyával és Igével egygy. Hasonlóképen a görögben ugyan a 7. és 8. versnek végzetje betű szerént: *és ezek hárman egygybe vagynak; de Máté XIX. 5. 6. és sok hasonló az ó s új szövetség s szent könyvekben előforduló kifejezések szerént az csak annyi, mint: és e három egygy, amint a közönséges régi diák fordításban olvastatik. Igen helyesen fordíthatnának e szavak így is: és e három egygyben vagyon, — avagy, és ezek hárman egygyben vagynak, tudniillik egygy természetben, mellynek miatta bizonyosságoknak legeggyyezőbbnek kellett lennie.*

E szakaszból a hetedik vers több régi mind görög mind diák kéziratokból kihagyatott; de abból nem következik: hogy e szakaszhoz nem tartozik. Tudniillik; a hetedik és nyoltzadik versnek egyenlő lévén kezdetje és vége, könnyen megtörténhetet, hogy több régi másolók által az egygyik vers kihagyatának; de annak kihagyására még az is szolgáltathatot okot: mivel a második, harmadik és negyedik Kr. században több a közönséges anyaszenteggyháztól elszakadott felekezetek az egygy Istenségben három személyt lenni nem vallának, és a Fiúnak, és Szent Léleknek isteni személyességét tagadák, kik az erősen és igen világosan ellenök szóló verstől megszabadulni ügyekezének. Azonban, hogy ezen vers e szakaszhoz tartozik, következő okokból kitetszik:

1) Mert a nyoltzadik versnek ezen kezdetje: — és hárman vagynak, mellyek bizonytságot tésznek a földön, — megkívánja az előbbi versnek ama szavait: mert hárman vagynak, kik bizonytságot tésznek mennyben; a 8-dik vers a 7-dik nélkül hiányos. Tsak ugyan szent Jánosnak evangéliomos könyvében mind a három isteni Személynek a Krisztusnak isteni személyéről világos bizonyosságtételét olvassuk.

2) Mert a római, afrikai, frantzia, spanyol, diák, és napkeleti görög anyaszentegyházban az első századokban ezen vers a régi kéziratokban olvastatott. A rómainról tudós M. Aurelius Kaszsziodórus a hatodik századból a legrégibb kéziratoknak nagy fáradságú megvizsgálásjuk után önnön vallomása szerint, — az afrikairól szent Tziprianus kártágói püspök és vértanú az anyaszentegyháznak egygyeségéről irtt könyvében, ismét 484. esztendőben 461. püspököknek Eugenius kártágói püspöknek előlülése alatt tartott gyülekezetjük Hunnerikus királynak bemutatott hitvallásban, és szent Fulgentzius ruspi püspök az áriánus szakadás ellen, — a frantziáról szent Eukerius lugduni püspök az ötödik századból, és szent Hilárius piktávi püspök, — a spanyolról Eterius uxami püspök és Beatus pap Elipandus toletomi püspök ellen a nyoltzadik századból, — a napkeletiről *Aposztolosz* tzimű az isteni tiszteletéről szóló könyv bizonyosságul szolgál.

3) Mert ezen vers olvastatik a kilencedik és tizedik századból való és más régiebbekből készült diák kiadásokban és régi brittani vatikanomi, és dublini görög kéziratokban; úgy találák azt három száz esztendő előtt Kálvin, és Béza a szorgalmatosabban készült jelesebb kéziratokban. Azért a három század előtt meghasonlott ágostai és helvétziai vallástételt követő felekezet is e verset megtartá, és mint szent írást tiszteli.

Hogy a Lélek víz és vér más értelemben vétetik a hatodik versben mint a nyoltzadikban, onnét világosodik: mert a hatodikban mondatik az Úr Jézus víz és vér által jött Krisztusnak vagy is Üdvözítőnek, és a felől említettik a Léleknek bizonyága; a nyoltzadikban pedig a lélek víz és vér mondatik mint három és egygy bizonyosságul szolgálni a Krisztusnak. Hasonlóképen a Lélek a hatodik versben igasságnak, a hetedikben Szent Léleknek, és pedig az Atyával és Igével mennyben egygynek neveztetik; a nyoltzadik versben tsak léleknek és pedig a vízzel és vérral egygybekötött léleknek a földön mondatik. Mind a négy versnek figyelmetes öszve hasonlításából kitűnik: hogy Jézusról az ötödik és hetedik versben mint Isten' Fiáról, — a hatodik versben mint Krisztusról vagy is Üdvözítőről, — a nyoltzadikban pedig mint valóságos emberről vagyon szó. Tsak ugyan szent Jánosnak valamint e levelben, úgy evangéliomos könyvében is leginkább azt hirdetni és megbizonyítani iránya: hogy az Úr Jézus Istennek az

Atyának valóságos egygyetlen egygy Fia, de egygyzersmind valóságos ember is, ki mint Istenember az emberi nemzetnek Üdvözítője.

10: Ezen versnek kezdetje a diákban így hangzik: *A ki az Istennek Fiában hiszen, annak ő magában vagy az Istennek bizonyágtétele; a ki nem hiszen a Fiúnak, hazugnak tartja őtet.* — A görögben pedig *bizonyágtétel* szó előtt *Isten* nem említettik, és hazug előtt *Fiúnak* helyébe *Istennek* olvastatik. A diák világosítja a görögöt, de nem egészen, a teljes értelem pedig ez: A ki hiszen az Isten' Fiának, a felőle történt Istennek bizonyágtételét elfogadja; ellenben, a ki nem hiszen az Isten' Fiának, hazugnak vallja az Istent. — Felyül a magyarázat a görög szerint tétetett ki, mivel a diák fordítás is homályos.

13: E versnek vége: *És azért állhatatosan higgyetek az Isten' Fiának nevében,* — a diákban kihagyatott talám azon ekből; mivel már ezen versnek első felében ugyan az, ámbár másképen, említettik.

16: Kor. 1. V. és Ján. 2. 10. 11. szerint azon keresztyének, kik a keresztyén vallásnak valamelly tikkelyét tagadni mérészlék, vagy más nagy vétkeket elkövetének, melyekről tanítak az apostolok Kor. 1. VI. 10. — Gal. V. 21: hogy az embert Isten' országából kirekesztik, — az illetén keresztyének az anyaszentegyházból kirekesztettek, és a sátánnak hatalma alá adattak, míg töreldemes megtérésüket nem bizonyíták. Az ilyen keresztyén bűnösökért, mondja az apostol, nem kötelesek a keresztyének imádkozni, mivel büntetésök' súlya épen abban áll: hogy az anyaszentegyháznak a Krisztusnak testjétől el vagynak vágva, már nem tagjai az anyaszentegyháznak, a keresztyéneknek imádságaik nélkül úgy, mint a hiveknek nem használnak, az ilyen imádságnak bizonyos foganatját Istentől nem reménylhetni, amint az előbbi versben az Isten' akaratjával egygyező imádságról állittatik. Mindazonáltal az így vétkező keresztyénekért sem tilalmaztatik meg a könyörgés, tsak hasznáról kétségeskedés nyilatkoztatik. Ellenben más bűnösökért sürgettetik a könyörgés mint felette hasznos.

17: Itt a diákban olvastatik: *És vagyón vétek, melly halálos;* — a görögben, és siriai fordításban pedig: *És vagyón vétek, melly nem halálos.* Hogy a görögl forrásé helyesebb írás a 16. versből világos, mellynek a 17. tsak következtetése.

18: A valószínű keresztény vétkezes életet nem folytat, sem az anyaszentegyházból kirekesztő vétkekbe nem esik; mert kerül az alkalmatosságot, a keresztény vallásnak ágazatait mindég szeméi előtt hordozza, Istenhez gyakran kegyelemért folyamodik, Isten' kegyelmével munkálkodik, és azért a gonosz kísértő és zimbora a vallástalan erköztstelen emberek rajta erő nem vehetnek.

19: A keresztények bizonyosok a felől; hogy Isten előtt kedvesek, ha vallásjok' tanítását hiven követik; ellenben a megtérni nem akaró zsidók pogányok és meghasonlott tévelygők a vétkeességben és ördög' hatalmában hevernek.

20: Azon kifejezés, — Ez az igaz Isten és az örök élet, — vagy is örök boldog életnek szerzője, az Úr Jézus Krisztusról mondatik: mert a viszszaemutató Ez szótska az azt előző Jézus Krisztustól erőszak nélkül el nem szakaszttathatik; — mert a már azon versben megnevezett igaz Istent újra igaz Istennek mondani szószaporítás volna; — mert az Atyáról már mondatván, hogy igaz Isten, az vala még hátra, valljon az Isten' Fia az Úr Jézus Krisztus is igaz Isten-e? — mert az Úr Jézus I. 3. V. 11. 12. szerint örök életnek szerzője; — mert így szól János evangéliomos könyvében is I. 1.

21: Mivel az apostolok' üdejében a keresztények bálványimádó pogány attyokfiak között laktanak; ezen intés szükséges vala.

Világosító Hivathozások.

1: Ján. I. 12. 13. — — 2: Ján. XV. 10. — — 3: Mát. XI. 29. 30. — Ján. XIV. 23. 24. — — 4: Róm. VIII. 37. — — 5: Kor. 1. XV. 57. — — 7: Mát. XXVIII. 19. — — 9: Mát. III. 17. — Ján. I. 33. V. 37. VIII. 16. 17. — — 10: Ján. III. 36. — — 11: Mát. XVI. 16. — Ján. I. 4. 11. — — 13: Ján. XX. 31. — — 14: Mát. VII. 8. XXI. 22. — Jak. I. 5. 6. — — 16: Mát. XII. 31. 32. — Zsid. VI. 4, -6. X. 26. 27. — — 18: Tesz. 2. III. 3. — — 20: Ján. XVII. 3. — Róm. IX. 5. — Tim. 1. III. 16. — — 21: Kor. 1. VI. 9, -11. X. 14. — Pét. 1. IV. 3.

SZENT JANOS APOSTOLNAK

második és harmadik leveléhez

E l ő s z ó.

A következő két levelkét János apostolnak tulajdoníták a 2. 3. 4. századból Ireneus, Tertulianus, alexandriai Kelemen, Origenes, Euszebius, Hieronimus, Atanaszius; tsak ugyan mind a kettőnek írásmódja olly egyenlő az elsőjéhez: hogy azon egygy szerzőtől származásjok szembetűnő; de nem is lehet helyes okot gondolni, mellynek miatta e leveleket más valaki apostol szerzőnek hite alatt költhette volna felette tsekély lévén tárgyak.

Az elsőihez hasonló kifejezésekből, és 2. v. 12. — 3. v. 14. utazásra jelentett készületből azt lehet bátran következtetni: hogy az első levellel egygy üdőben Efezusban láttak napvilágot e levelek, midőn az apostol jó egészséggel és teljes erővel birt.

Azon keresztény aszszonyt, kihez intézteték a második level, tsak a hívek között isméretes tiszteletnevéen Választottnak, vagy Nagytekintűnek üdvözli az apostol; elég vala, hogy a levelhordó tudá azon aszszonynak vezetéknevét. — Gájus, kihez a harmadik level iraték lihetőképén az vala, a kiről Róm. XVI. 23. és Kor. 1. I. 14. vagyon emlékezet; igen jeles buzgó kereszténynek kellett lennie, mivel az apostol saját kezével irtt levellel megtisztel.

SZENT JÁNOS APOSTOLNAK

második levele.

Egygy buzgó keresztény aszszony háznépével egygyütt disértetik a tiszta keresztény vallásnak követése miatt, és a hitben állhatatosság, a tévelygők kerülése néki ajánltatik.

1. Egygyházi előljáró a választott jeles aszszonyságnak és gyermekeinek, kiket én valódi keresztényképen szeretek, nem tsak én egyedül pedig, hanem mindnyájan, kik a keresztény vallásnak igasságát megismérték, 2. Azon igasságért, melly mi bennünk megmarad, és velünk lészen öröké, 3. Kegyelmet irgalmasságot, békeséget az Atya Istentől és az Ur Jézus Krisztustól az Atyának Fiától kívánok néktek az igasságnak és szeretetnek általa! 4. Fellelte megörvendeztettem; hogy gyermekeid között olyanokat találtam: kik az igaz vallás szerént élnek, amint e felől parantsolatot vettünk az Atyától. 5. Mostan pedig kérlek téged aszszony! nem mintha új parantsolatot írnék néked, hanem épen azt, mellyet hallottunk eleitől fogva: hogy költsönösen egygymást szeressük. 6. A melly költsönös szeretet abban áll: hogy életünket parantsolatjaihoz alkalmaztassuk. Ez azon tanítás, mellyet eleitől fogva hallottatok, hogy a szerént járjatok. 7. Mert sok hitegetők támadtanak e földön, kik nem vallják: hogy Jézus a testben eljött Krisztus. Valaki illyen, az tsábitó s a Krisztusnak ellensége. 8. Vi-

gyázzatok magatokra; hogy el ne veszesszük, amiket jó-ságos tselekedetekkel magunknak szerzettünk, hanem bő-séges jutalmat nyerjünk. 9. Valaki a Krisztus' tanításától eláll, és abban hiven meg nem marad, annak nintsen Istene. De annak, a ki a Krisztusnak tanítását állhatatosan követi, az Atya is, a Fiú is oltalmazója. 10. Ha valaki hozzátok jön, de ezen tudományt nem vallja, ne fogadjátok bé háza-tokba, sőt ne is köszönjeteK néki. 11. Mert a ki köszön néki, annak gonosz tselekedetjeiben részesül. 12. Jöllehet még sok volna, amit nékteK írhatnék, nem akarám azt még is papiros és ténta által teljesíteni; hanem reménylem: hogy benneteket meglátogatlak, és személyesen beszéllek ve-letek: hogy a mi örömünk teljes légyen. 13. Köszöntenek téged a te választott keresztény hűgödnak gyermekei. Amen.

J e g y z o t e k.

1: Valamint Péter apostol 1. V. 1. úgy János is e level' kez-detjén a görögben *Preszbiterosz*, vagy is öregebbik, előljáró, tiszt-viselő, és pedig a keresztény hűekre nézve egygyházi előljáró ne-vet tulajdonit magának; mivel akkor Efezus' városának környéké-ben keresztény gyűlekezetek' alapításával, és rendbeszedésével foglalatoskodék, és ezen nevezetje közönségesen a hűek előtt is-méretes vala. — Az aszszonyság, kihez e level küldeték, hihető, erköltsiségére buzgóságára, értékére, adakozására tekintve választatott a keresztény gyűlekezettől: hogy a megtérő aszszonyszemé-lyeket a vallásra oktathá, s az útas keresztényeket szállásra befogadná.

2: E levelben igasságnak neveztetik a keresztény vallás, és annak az ő eredeti tisztaságában hív követése; melly nem tsak üdeiglóni, hanem örökétartó hasznót, szent erköltsiséget és böl-dogságot szerez nekünk. Ennek az igasságnak némelley gyümöltsei emlittetnek a következő versben, és jutalomúl áldásúl kéretetnek le az ájtatos háznép-re Istentől.

3: Ambár a Szent Lélek az Atyával és Fiúval nem említettik, de azért ki nem záratik, amint János evangéliomának XIV. XV. XVI. részeiben világosan vallja, tanítja. A keresztény hitnek és szeretetnek szakadatlan gyakorlása által érdemesítjük magunkat az Isten előtt való jótetszésre, s újabb áldások' nyerésére.

7: Tévelyeg, és a Krisztussal ellenkezik, a ki tagadja: hogy Jézus az Üdvözítő, kinek isteni természetje mennyből jöven a felvett emberi természettel egygy személyben öszveköttetek, és emberi testben megjelenék.

8: Ezen vers a diákban így olvastatik: *Vigyázzatok magatokra, hogy el ne veszítsétek, amiket munkáltatok, hanem teljes mértékű jutalmat nyerjetek.* — Ennek a feljebbi görög betű szerént való magyarázattal egygy értelme, de a görög szolás itt megtarttaték: mivel abból János apostolnak hittársait kénéllő szelidsége s alázatossága kitetszik, midőn a fenyegetésnek enyhítésére a többes számnak első személyére változtatja a kifejezést, magát is oda foglalván.

10: Az akkor körüljáró s a keresztény hiveket az eredeti tiszta keresztény vallástanításnak elhagyására birni iparkodó hamis tanítókról mondatik: hogy szállásra bé ne fogadtassanak, szives barátságos üdvözléssel ne köszöntessenek; mivel az illetén viselkedet szivesség a tévelygő tanítóknak ugyan ösztönül szolgált volna tévelygéseiknek szabad előterjesztésükre, a háznépnek vallását veszedelmezttette volna, más hiveket pedig megbotránkoztathatott volna, kik a szállásadást, üdvözlést a tévelygésben való egygyetérésre magyarázhaták. Azonban a tsábitásnak és botránkozásnak esetjén kívül, főképen pedig térítés végett szabad sőt érdemes a vallásos tévelygésben lévőkkel barátságosan társalkodni, melyről itt szó nintsen, hanem Jakab apostolnak levelében az utolsó sorokban világos említés vagyon.

Világosító Hivatkozások.

3: Tim. 1. 1.2. — 2. 1. 2. — — 5: Mós. 3. XIX. 18. — Ján. XIII. 34. XV. 12. — 1. II. 7. 8. — — 7: Mát. XXIV. 5. — Ján. 1. IV. 3. — — 8: Gal. III. 4. — — 9: Ján. 1. II. 22. 23. — — 10: Róm. XVI. 17. — Kor. 1. V. 11. — Tesz. 2. III. 6. — Tit. III. 10.

SZENT JÁNOS APOSTOLNAK

harmadik levele.

*Gájus nevű buzgó keresztény ditsértetik: hogy az útas li-
veket szívesen szállásra befogadja és gyámolítja, segíti.
Diotrefes nevű egygyházi tiszviselő János apostolnak meg-
vetése s a keresztény szarándokok iránt kemény durva vi-
seletje miatt dorgáltatik. Ismét Demeter nevű keresztény
ajánlatik, és az apostolnak nem sokára személyes meg-
jelenése említettik.*

1. Egygyházi előljáró ezt írom kedves Gájusnak, kit én az igaz vallásként szeretek. 2. Kedvesem! óhajtom: hogy minden foglalatosságaidban szerentsés előmeneteled legyen, és jó egészséggel birj, valamint lelki állapotod bőldog. 3. Igen nagy örömet érzettem hallván némelly atyafiaknak, kik ide jöttek, bizonyágtételöket keresztény jámborságod, és a keresztény vallás' igasságával egygyező életed felől. 4. 'Tsak ugyan nintsen annál nagyobb örömöm: mint mikor tanítványaimat a keresztény igaz vallást hiven követni hallom' 5. Kedves atyámfia! mint az Úrnak hiv szolgája tselekszel, valamikor a keresztényeket és főképen a jövevényeket gyámolitod. 6. Kik a te szíves bőkezűségedet a gyülekezetnek színe előtt ditsérek, kiket ezután is Isten' akaratja szerint segedelem' nyújtással tovább botsátván helyesen fogsz

tselekedni. 7. Mert az ő nevének miatta költöztek ki és körüljárnak semmit nem fogadván el a pogányoktól. 8. Az ilyeneket tehát szívesen fogadni és segíteni a mi kötelességünk: hogy mi is az igaz vallásnak előmozdításában velek együtt munkálódjunk. 9. Irtam a gyülekezetnek; de Diotrefes, ki azok között elsőséget viselni kíván, nem fogadja szavunkat. 10. Annakokáért, ha oda jövök, szemére vetem tselekedetjeit, mellyeket űz gonosz beszédekkel ellenünk tsatsogván; sőt még ezekkel sem elégedvén meg nem tsak ő maga nem fogadja bé az atyafiakat, hanem azokat is, kik befogadni akarják, megtiltja, s a gyülekezetből kiveti. 11. Kedves atyámfia! ne kövesd azt, ami gonosz, hanem ami jó. A ki jót tselekszik, Istentől vagyon az; a ki pedig gonoszt tselekszik, az még nem isméri az Istent. 12. Demeterről minden ember sőt magok keresztény tselekedetei is ditséretes bizonytságot tesznek; de magunk is azt erősítjük, tudjátok pedig, hogy a mi bizonyágtételünk igaz. 13. Sokat kellene írnom, de nem akarom azt ténta s írótól által tudtadra adni. 14. Reménylem pedig, hogy nem sokára meglátlak téged, és szemtől szembe szólunk. Békeség legyen veled! köszöntenek téged jó barátid. Köszöntsd te is jó barátjainkat fejenként.

J e g y z e t e k.

5, - 8: Gájus vagy Kájus vagyonos ember lehetet; mivel az útas keresztényeknek nem tsak szállással szolgált, hanem költséget is nyújtot, és ezen adakozásnak folytatására az apostoltól ösztönöztetéek. Ezen verseknek összeegygyeztetésökből következik; hogy az itt enlített útasok kétfélék valának: mások a keresztény vallásnak elfogadása miatt a pogányoktól üldöztetvén honnjokat elhagyni, és másutt menedékhelyet keresni kényszerittettek; mások pedig Istennek ditsőségére a pogányoknak térítésökkel foglalatos-

kodának, kiktől élelműkre tsak azért is semmit el nem fogadának, hogy földi haszonvadászásról ne vádoltathassanak, és tiszta számdékjokat gyanussá ne tegyék. Mind a két rendbélieknek tsak a már régebben megtértt keresztényektől lehetet és kellet szükséges segedelneket várniok.

9. 10: Diotrefes azon gyülekezetben, mellynek Gájus tagja vala, egygyházi tisztséget, papi hivatalt viselt, de tüzes erőszakoskodása által püspöki hatalmat gyakorolni mérészelt még az apostolnak is magát ellene szegezvén. Diotrefes püspök nem volt, mivel hibaképen szemrehányás gyanánt említi János, hogy az elsőséget a gyülekezetben magának tulajdonítá, melly rendszerént a püspököt illette; de preszbiternek papnak kellet lennie, s így hivatala szerént az egygyházi igazgatásba kellet befolynia, másképen a híveknek a gyülekezetből kirekesztésökre nem vetemedhetet volna.

11: A görögben, és diákban olvastatik: *A ki gonoszt tselekszik, az nem látta az Istent.* De mivel halandó szemmel senki sem láthatja az Istent Ján. I. 18. — Tim. 1. VI. 16; itt látni annyit téssen: mint Istennek tulajdonságait ismérni, Istennek tökéleteségeiről helyesen gondolkodni, s ezen tudománytól szent erköltségre ösztönöztetni Ján. 1. II. 3. 4.

12: A görögben és diákban tsak bizonyoságtétel emlittetik; de hogy ditséretest kell értenünk a versnek egész foglalatja kívánja.

Világosító Hivatkozások.

- 3: Ján. 2. 4. — — 4: Filip. III. 18. 19. — Ján. 1. II. 22, -24. —
 — 6: Róm. XV. 24. — Ján. 1. III. 23. — — 7: Ján. XVII. 6.
 — — 11: Ján. 1. III. 6, -9. — — 12: Ján. XIX. 35. XXI. 24.
 — Tim. 1. III. 7. — — 14: Ján. XIV. 27.

SZENT TADDEUS JUDÁS

Apostolnak levele.

E l ő s z ó.

E levelnek szerzője ön magát az első sorokban Júdásnak nevezi; nem mondja ugyan magát apostolnak, de, ami épen annyit térszen, a Jézus Krisztus' szolgájának. Urunk apostolai között két Júdás nevű vala: az egygyik iskariotes az áruló, ki felakasztá magát; a másik Jakabnak (de Zebedeustól különnek) testvérje Lúk. VI. 16. — AT. I. 13.; ki másképen Lebbeus és Taddeus nevet is viselt Mát. X. 3. — Márk. III. 18. szerint. Ezen Taddeus Júdás tehát írta e jelen levelet, kinek azt az apostoloktól általvett hagyományból tanításból szorgalmatos vizsgálódás után az első négy században tulajdoniták: Alexandriai Kelemen, Tertulianus, Origenes, Euszébius, szent Atanászius, jerusalemi szent Tzirillus, nazianzi szent Gergely, Ruffinus, szent Epifanius, szent Ágoston, szent Hieronimus, és mások.

Mivel e levelben olyan hagyományok említettnek, melyek csak a zsidók előtt valának ismértetesek, ámbár a szent könyvek közé nem számítottak, és mivel e level tárgyára, szavaira, kifejezéseire nézve szent Péternek második leveléhez felette hasonlít; különösen a zsidóságból megtérít hiekekhez, de egyebeknek kirekesztésök nélkül vala ez is in-

tézve, s ugyan azon időben iratathaték. Hogy Jerusalemnak veszedelme előtt elküldetett, világos onnét; mivel arról semmi említést nem téssen az apostol, holott eleitől végig inti a keresztény hiveket: hogy a hitben állhatatosok legyenek, és a hamis tanítóktól oltalmazsák magokat, kik keményen fognak Istentől megbüntettetni; itt bizonyosan legnyomósabb bizonyításul szolgált volna Jerusalemnak szörnyű elpusztulása, ha már megtörtént volna, s annak elhallgatása a történetnek még tsak következését nyilván jelenti.

*A keresztények legyenek állhatatosok az igaz vallás' köre-
tésében, kerüljék a hamis tanítókat, kikre szörnyű bünte-
tés fog szállani.*

1. Júdás Jézus Krisztusnak szolgálja Jakabnak pedig testvére azoknak, kik az Atya Istentől megszenteltettek, és Jézus Krisztustól megváltattak, és hivatattak, 2. Irgalmasságot, és békeséget, és szeretetet bőséges mértékben kíván néktek! 3. Szerelmesim! Mivel felette nyomja szívemet azon kívánság: hogy néktek a mi köz üdvözülésünk felől írnék; szükségesnek látám ez írással titeket kérni: hogy vitézen hartzoljatok azon vallástanítás mellett, melly egyszer minden időre a szenteknek általadaték. 4. Mert bétsúsztanak némelly istentelen emberek, kiknek már régen meghatározott ezen büntetésök, kik a mi Istenünk' kegyelmességével bújálkodásra visszaélnek, és az egyedül uralkodó Istent, és a mi Urunk Jézus Krisztust tagadják. 5. Annakokáért akarlak emlékeztetni titeket, ám- bár azt már régen tudjátok, arra: hogy az Úr az ő népét előbb ugyan Egiptom' országából kiszabadítá, de azután a hitetleneket elveszté. 6. Az angyalokat is, kik méltóság-

jokat nem betsülék, hanem a nékik rendeltetett lakhelyet elhagyák ama nagy napon léendő ítéletre örökös fogság' setéségében tartja. 7. Hasonlóképen Sodoma, Gomorra s az ezekkel határos városok, mellyek amazokkal egyenlő fajtalanságot űztenek, és a másik nemmel visszaéltenek, rémképpé válának az örökétartó tűznek büntetését szenvedvén. 8. Még is ezek, mintha mély álomba elmerültek volna, a testet fertőztetik, a fejedelmeket megvetik, a méltóságban lévöket szidalmazták. 9. Holott Mihály az angyalok' fejedelme, midön a Móses' testjének eltemetése felett az ördöggel perelvén vetekednék, kárhoztató ítéletet nem bátorkodék mondani ellene, hanem azt mondá: Büntessen meg téged az Úr. 10. Ezek pedig szidalmazták azokat, a mellyekhez nem értenek; a mellyeket pedig, mint az oktalan állatok, természet szerint ismérnek, azokkal visszaélvén megromlanak. 11. Jaj nékik! mert Káinnak nyomait követik, és mint a nyereség' kívánásától indittatott Bálaám a gonoszságra rohannak, és mint Kóré a fellázadásnak vakmerősége miatt vesznek el. 12. Ezek keresztény vendégségeitek' szenyfoltjai, kik minden szemérmetség nélkül vetelek falatozván tsak ön magokat hizlalják; viz nélkül való felhők, mellyek a szélről szerte veretettek; későöszi gyümölstelen kétszer elszáradott tsak gyökerestől kiirtani való fák. 13. A tengernek szilaj hajjai, mellyek tulajdon undokságaikat kitajtékozzák; tévelygő tsillagok, kiknek számokra tarttatik a sűrű örökös setéség. 14. Ezekre illik, amit Ádámtól hetedik törzsokatya Énok jövendölt mondván: Imé eljön az Úr az ő szentjeinek ezeredjeivel; 15. Hogy ítéletet tartson mindenek felett, és megfenyítsen közzülök minden istenteleneket, minden gonosz tselekedetjeikre nézve, mellyekkel vétkeztenek, és minden sértő beszédjeikre nézve, mellyeket az istentelen bünösök ellene szólottanak. 16. Ezek zugolódnak, panaszolkodnak, rendetlen kívánsá-

gaik szerint járnak, az ők nyelvök felfuvalkodással teljes beszédeket szól, csak ön haszonkeresésből betsülnek másokat. 17. Ti pedig szerelmesim! mindég eleven emlékezetben tartsátok azon oktatásokat, melyeket előttem a mi Urunk Jézus Krisztusnak apostolai hozzátok mondtak; 18. Mídon arra figyelmeztettek benneteket: Hogy az utolsó üdőben támadnak vallásúfolók, kik tulajdon gonosz kívánságaikat követik. 19. Ezek azok, kik magokat különszakasztják, csak állati ösztöneiktől vezéreltetnek, Szent Lélek nélkül valók. 20. Ti ellenben szerelmesim! a ti legszentebb hiteteken ön magatokat felépítvén imádkozzatok a Szent Lélek szerint; 21. Úgy viseljétek magatokat, hogy Isten előtt mindég kedvesek legyetek állhatatosan várván a mi Urunk Jézus Krisztusnak örök élettel bódogító irgalmasságát. 22. És megválasztván *embertársaitokat*: mások iránt ugyan könyörületeességgel viseltessetek; 23. Másokat pedig retegtetés által mentsetek meg a tűzből kiragadván; de még a testi bűnök által megfertőztetett köntöstől is irtózzatok. 24. Annak pedig, a ki hatalmas titeket a vétectől megoltalmazni, hogy az ő ditsőségének színe előtt feddhetetlenségben nagy örömmel megjelenjétek a mi Urunk Jézus Krisztusnak eljövetelekor; 25. Az egyedül bölts és a mi Urunk Jézus Krisztus által bennünket üdvözítő Istennek legyen ditsőség felség hatalom és birodalom most és mind örökön öröké. Amen.

J e g y z e t e k.

1: Az Atya Istentől megszenteltetteknek mondatnak a keresztény hívek; mivel Ef. I. 4. szerint már a teremtés előtt öröktől fogva elválasztattak a keresztény vallásra, melly az erköltsi szentségre, s a szenteknek rendelt örök bódogságra vezérel segít bennünket.

2: A lehetőségig tele mértékben tapasztaljátok Istennek hoz-
zatok kegyelmességét, birjátok belső szívbéli nyugalommal tse-
dességgel megelégedéssel, viseltessetek embertársaitok iránt ke-
resztény szeretettel.

3: Mivel naponként szaporodának a vallásos tévelygések' hin-
tegetői, Péter, és Pál apostolok pedig, kiktől ezen keresztények
levelet vőnek alább a 17. 18. vers szerint már nem éltenek; az-
ért látá Taddeus apostol szükségesnek e level' írását. Köz üdvö-
zülésnek mondatik a keresztény vallásnak buzgó követése, s az
ennek általa nyeretendő örök boldogság: mivel minden keresztény-
nek rendeltetése a keresztény törvénynek hiv megtartása által vég
nélkül boldogittatni. Hogy a vallásrontó tsábitók' álnoksága, s
az üldözők' kegyetlensége meg ne tántorítsák a keresztényeket:
bajnokképen kellett ezeket türniek, amazokat megtzáfolniok. Szen-
teknek közönségesen neveztetnek az apostolok' leveleiben a keresz-
tények; kiknek kötelességük a már egygyszer nekik hirdetett ta-
nitáshoz tántorithatatlanul ragaszkodni: mert, ha attól elállanak,
nem könnyen nyerik meg újra a megtérés' kegyelmét Zsid. VI. 4,-6.

4: Azoknak, — kik nagy gonoszúl tsak azért fúrák bé mago-
kat a keresztény anyaszentegyházba, hogy a keresztény nevezet-
nek álortzája alatt mint a ravasz farkas szabadabban pusztithassa-
nak, több juhokat ölhessenek, több hiveket keleptzējükbe ejthes-
senek, — Istentől igasságos elhagyásjok (mellyből szörnyű elfa-
julásjok és jövőndő kárhozatjok következik) már régen öröktől
fogva elvégeztetett; azért üznek tsúfot Istennek kegyelméből,
azért mérészlik Istennek és az isteni Üdvözítőnek akaratját tör-
vényeit megvetni, azoknak magokat ellene szegezni. A diákban
ezen szavak után: az egyedül uralkodó, — *Isten* szó nem olvasta-
tik; de a görögben és siriai fordításban hozzáadatik.

5: Azon büntetéseket, mellyek ebben és a következő két vers-
ben emlittetnek, a zsidókból megtért keresztények már Móses'
könyveiből tudták, és egyebek is az apostolok' beszédjeiből hall-
hatták. A diákban helyett, hogy az *Úr az ő népét*, — olvasta-
tik: hogy *Jézus népét*; de világos, hogy itt a diák fordításban az
Úr szó tsak feltserélteték, ámbár Jézus nem mint ember, hanem
tsak mint isteni személy szabadítá ki az Izrael' népét az egiptomi
rabszolgaságból.

6: A kevély angyalok még nem elégedvén felséges állapotokkal feljebb való helyeket keresének, Istent megelőzni törekedének.

7: Sodoma és Gomorra városok' lakosai természet ellenvaló fajtalankodást üzenek; azért rendkívüli is vala büntetésök, hasonló a kárhozatnak örökétartó tüzéhez: mert a felhőkből hullott le s a föld okádta ki, s az általa okozott pusztulásnak iszonyatos következése azolta szünetlen tart ezen városok többé fel nem építetvén és az egész környék tengerré átalváltozván. — — Az akkori hamis tanítóknak három fő hibájok vala; tudniillik: a hitelenség, kevélység, bújaság, azért e három fővéteknek történt szörnyű büntetését emlité az apostol a hiveknek azoktól elrettentősökre.

8: Melly nagy a tsábitóknak lelki vakságjok! kik az említett büntetéseket olvasták, hallották; még is megáltalkodnak mint a mély álomba merültek, mellyeket semmiképen felköltetni nem lehet.

9: Móses a Nebó' hegyén meghalván ott Istennek rendeléséből Mós.5. XXXIV.6. eltemetteté a nélkül, hogy valaki temetése' helyét feltalálhatta volna; mellynek oka lehetet: hogy a bálványozásra hajlandó Izrael' népe (mint más pogány nemzetek) törvényszerzőjét Isten gyanánt ne imádjá. E történet felől régi hagyományból azt beszéllék a zsidók: hogy az ördög Móses' testjét elakará lopni, de Mihály főangyal azt nem engedé minden legkissebb szitkozódás nélkül tsak avval fenyegetvén a gonosz lelket, hogy Isten őtet megbünteti. Szent Hieronimus szerint ezen versengés Hénok neve alatt költött könyvben is olvastaték. Ezen, az ó szövetségi szent irásokban ugyan fel nem jegyzett, de azért még is valóságot magában foglaló hagyományt használá az apostol azoknak megsgyenyítésökre, kik válogatás nélkül minden angyalokat és emberi felsőséget szidalmazának. Valljon mit mondana ezen buzgó apostol, ha hallaná a magyar nemzetben eláradott és keresztények között szokásba vett az Istenséget is mindennel, ami szentnek tartatik, szidalmazó borzasztó cáromkodásokat!!

10. 11: Ama hamis vallástanitók azon valókat és tárgyakat, mellyeket testi érzékeik által nem tapasztalhatnak, megveték, és kigúnyólá: azokat pedig, mellyeket a barmokkal közös érzékek által megismérének, tsak rozszsra önnön és mások' veszedelmére használának. Ez szerint Káinnal embertársaiknak tsak ár-

tani törekedésnek, — Balaámmal a testi kívánságoknak hizelkedő, azokat ketsegtető gyalázatos állításaik által álnokságokkal nyereséget vadásznak, — Kóréval Krisztus és apostolai ellen a keresztény népet fellázasztani agyarkodának; azért ugyan azok' büntetését vonák fejökre,

12. 13: A hamis tanítók azon vendégségekben, melyekben a felebaráti szeretetnek bizonyítására a vagyonosok a szegényekkel egygyütt evének és étkeiket feloszták, otsmány beszédjeik és vi-seletjük miatt tsak betstelenítő szenyszeplők, vagy (mert a görög szó azt is téssen) botráncoktató közsiklák valának; hasonló a fel-hőkhöz, melyekből hasznos eső váratik, de nem nyeretik: mivel szinte úgy megnyugtató tudományt ígérnek, de nem hirdetnek; — hasonló a késő őszzel virágzó de megtsaló, vagy más maga ü-dejében levelező és virágzó de gyümöltstelen, vagy nem tsak egygy részben hanem gyökerekből elszáradott fákhoz, melyek nem e-gyébire érdemesek mint a kivágatásra irtásra, mert haszontalanul, sőt kárral foglalják el más hasznos tanítóknak helyét; — hason-lók a mindenféle undokságot kivető tenger' habjaihoz, melyeket beszédjeikben és tselekedetjeikben utánnoznak; — hasonló a he-lyöket mindég változtató, állhatatlan, tsak a naptól költsönözött világossággal fénylő égi testekhez: mert szinte illy nyughatatlanok, semmi tulajdon jelességgel nem birnak, azért is végre örök éjben aetéségben fognak hagyatni.

14. 15: Szenteknek neveztetnek itt az angyalok, kik Mát. XXV. 31. szerint az Itélőbíró felségének növelésére és szolgálat-jára vele egygyütt meg fognak jelenni. Ezen, foglalatjára nézve a szent írásokban sokszor előhozott, jövendölés Júdás apostol ál-tal Énoknak Ádámtól számítván hetedik nevezetes nemzetség' at-tyának Lúk. III. 37. tulajdonittatik, ámbár az ó szövetségi szent könyvekben nem találhatik; azért a tsak régi hagyományon épültt, és ahhoz képest későbbben talám a feljebb érintett Hénok tzimű könyvben feljegyezteték.

17. 18: Mivel a zsidókból megtértt keresztényekhez különö-sen Péter és Pál apostolok küldének levelet, és itt az ők tanítás-jokra emlékeztetnek a hívok; hihető, hogy már a hitért szenvedett ditsőséges haláljuk után iratott e level.

19: Békeséget egygyességet hontó, és tsak a testi állati ki-vánságokat nyugtató kielégíteni ügyekozó tanítók semmi jelét sem

adják annak: hogy a Szent Lélek munkálkodnék benne. E versben a Lélek szó előtt a *Szent* mellékszó nem olvastatik ugyan sem a görögben sem a diákban; de a következő versben folytatás gyanánt ugyan azon Lélek szentnek neveztetik: azért helyes világosítás végett a 19. versbe is tartozik — a Szent mellékszó.

20: A keresztény erköltsi tökéletesség épület gyanánt tekintethetik, mellynek alapja a vallástanítás a hittudomány, az erköltsi tökéletességben való előmenetel pedig az épületnek szünetlen folytatása. Szent Lélekben imádkozik, a ki könyörgéseiben megtartja az Úr Jézus által előterjesztett szabályokat; a minők az alázatosság, bizodalom, Isten' akaratján való megnyugvás, és egyebek.

22. 23: A tsábitókat gonoszságjok miatt fenyegetéssel szükséges megtámadni, az eltsábitottakat pedig gyarlóságjokra nézve szelidebb intések által tanatosabb hibaikra figyelmeztetni. De valamint Mós. 3. XV. 4. 17. a tisztátalan köntöst sem vala szabad az ó szövetségben illetni; úgy a testi vétkekben elmerültt embert távoztatni kell, mihelyest megáltalkodását tapasztaljuk.

Világosító Hivatkozások.

1: Mát. XIII. 55. — Márk. VI. 3. — Lúk. VI. 16. — —
 3: Ján. XVII. 3. — — 4: Tit. I. 16. — Pét. 1. II. 16. —
 Ján. 1. II. 22. IV. 3. — — 5: Mós. 4. XIV. 29, -37. —
 Zsol. CV. 19, -43. — Kor. 1. X. 5. — — 6: Pét. 2. II. 4.
 — — 7: Mós. 1. XIX. 4. 5. 7. 24. 25. — — 8: Pét. 2. II. 10.
 — — 9: Dán. XII. 1. — Zak. III. 1. 2. — — 10: Zsol. XLVIII.
 20. — AT. XIX. 9. — Pét. 2. II. 12, -15. — — 11: Mós. 1.
 IV. 8. — 4. XVI. 31. 32. XXII. 23. — Pét. 2. II. 15. 16. — —
 12: PB. XXV. 14. — Pét. 2. II. 13. 17. — — 13: Iz. LVII. 20.
 — — 14: Mós. 1. V. 18. — Dán. VII. 10. — Mát. XVI. 27. —
 TJ. I. 7. — — 15: Dán. VII. 9, -11. — Mát. XII. 36. XXV.
 31, -46. — — 16: Zsol. XVI. 10. — Pét. 2. II. 18. — — 17: Tim.
 1. IV. 1, -3. — 2. III. 1. — Pét. 2. II. 1. III. 1, -3. — — 19: Róm.
 VIII. 9, -11. — Kor. 1. II. 14. — — 23: Jak. V. 19. — — 24:
 Ef. III. 20. — — 25: Róm. XVI. 27. — Tim. 1. I. 17. II. 3. IV.
 10. — Tit. I. 3. — Pét. 2. III. 18.

SZENT JÁNOS APOSTOLNAK

titkos jelenései.

E l ő s z ó.

Az új szövetségi szent irományok' gyűjteményét béfejezi első szaváról a görögben Apokalipszisz, ami magyarul, Titkos Jelentés, tzim alatt isméretes könyv. Mivel ezen kijelentés titkos jelenések által történék, Káldi György e könyvnek *Jelenés* nevezetet adot; de az e könyvben előforduló különféle titkokat magokban foglaló számos jelenések képek teljesebben öszveköttetnek *Titkos Jelenések* nevezetben.

E könyvnek szerzője magát I. 1. 9. XXI. 2. XXII. 8. Jánosnak nevezi, és I. 2. elég világosan jelenti: hogy ő evangéliomot is irt, mellyben szavaiként az Isten' igéjéről, és a Jézus Krisztusnak tanításáról bizonyyságot tön önnön tapasztalásához képest. Tsak ugyan valamint Szent János apostol' evangéliomos könyvében és leveleiben úgy e könyvben is az Úr Jézus többször Báránynak és jelesen Igének neveztetik; ahol képek nem emlittetnek, mindenütt János apostolnak szelidséggel szeretettel buzgósággal teljes tollát láthatni; első levelében I. 1. 7. III. 24. elősorolt kifejezések a jelen könyvben is I. 5. XII. 17. XIV. 12. XIX. 13.

olvastatnak. Szent János apostolnak tulajdoníták e könyvet az első keresztény századokban is annyira, hogy apostoli eredetjéről okosan kételkedni nem lehet; tudniillik: a diák rendtartást követő anyaszentegyház mindég közönségesen azt vallá, amint bizonyítja szent Hieronimus Dardanushoz küldött levelében; a görög rendtartást követők' részéről pedig azt erősítik a második századból szent Jusztinus Trifon ellen, szent Ireneus az Eretnekek ellen 4. k. 20. r., — Hippolitus Teofilus Melito bölts Euszebiusnak E. T. 4. k. 26. r. előadása szerint, — alexandriai Kelemen Pedagogus könyvben, Tertuliánus Martzion ellen; — — a harmadik századból Origenes Euszebiusnál E. T. 6. k. 25. r.; — — a negyedik századból maga Euszebius a Kronikában, szent Epifanius az 51. eretnekségről, szent Bazilius Eunomius ellen, szent niszszeni Gergely a maga felszenteléséről mondott beszédjében. Most minden keresztény nevet viselő felekezetek abban megegygyeztek: hogy e könyvnek szerzője szent János apostol, és hogy e könyv is az Isten' igazgatása alatt írt új szövetségi szent könyvekhez tartozik.

Hogy e könyv Patmos szigetben, Efezus várostól mintegy tizenkét mértföldnyi távolságra iraték, az világosan bizonyíttatik I. 9.; ugyan azt állítják a feljebb említett tudós keresztény írók közzül is többen. Jerusalemnak elpusztulása előtt kellett e könyvnek kibotsáttatnia; mivel ezen városról, az abban lévő nevezetes templomról, és több azokat illető tárgyokról mint még fennállókról vagyon emlékezet I. 12. III. 9. VIII. 3, - 5. XIV. 1. XV. 5. A régi siriai fordításban e könyvnek illy felyülírás adatott: *Kijelentés, melly Istentől János evangélistának történék Patmos szigetben, ahova Neró tsászártól számkivetésbe küldeték.* Tehát e könyv' leírásának üdeje lehetet Kr. 68. esztendeje. Mivel e könyv Kiss Ásiában virágzó gyülekezetekhez iratott, szük-

ségképen görög nyelven kellett kiadatnia; azt mutatja I. 8. a görög betűrendnek is említése.

Különösen hét keresztény gyülekezetekhez, melyek I. 11. megneveztetnek, intéztetek e könyv, és három szakaszában azon gyülekezeteket illető intések foglaltatnak; általjában pedig iránya: az akkor mind zsidóktól mind pogányoktól már erősen üldöztetett keresztény hiveket vigasztalni, s a hitben szinte mint a jó erkölcsök' gyakorlásában való állhatatosságra ösztönözni bátorítani. E végre öt fő figyelmet érdemlő történetek jövendöltetnek; tudniillik: az ó szövet-ségi vallásnak, amint Mósestől megállapítva vala, s avval egygyütt a zsidó birodalomnak eltöröltetése, — a meszsze kiterjedett római hatalmas birodalomban a pogány bálványimádó vallásnak felforgatása, s a római nemzetnek a fő uralkodástól megfosztatása, — a keresztény anyaszentegyháznak ama két hatalmas ellenségein ditsőséges győzedelmeskedése, s azután diszes virágzása, — a végső ítélet, — és az érdemes keresztényeknek mennyben legfelségesebb megjutalmaztatásjok bődögitásjok. A három első történetekre nézve már bételjesedett jövendölések a még hátralévő kettőnek is az Istentől meghatározott üdőben elkövetkezése felől kételkedni nem engednek.

E könyvnek képei és kifejezései szembetűnően hasonlítanak azokhoz, melyek Ezekiel, és Dániel próféták' könyveiben olvastatnak; azért a zsidóságból megtért keresztények előtt nem vala e könyv olly homályos, mint aminőnek lenni látszatik.

I. R É S Z.

E könyrnek rövid foglalatja és jelesen hét keresztény gyülekezethez intéztetése emlittetik; Jézusnak megjelenése fenséges képekben lefesttetik.

1. Jézus Krisztustól való kijelentés, mellyet rá bízott Isten: hogy szolgálainak a keves üdö múlva békövetkezendő történetek tudtokra adatassanak; ő pedig kinyilatkoztatá az ő szolgájának Jánosnak angyalát küldvén hozzá. 2. A ki bizonyyságot tön az Isten' igéjéről, és tanúbizonyysága a Jézus Krisztusnak mind azok felől, amiket látott. 3. Bóldogok, a kik olvassák, és a kik hallják e jövendölésnek igéit, és megtartják azokat, mellyek abban feljegyeztettek; mert azoknak üdejök közel vagyon. 4. János Asiában lévő hét gyülekezeteknek, néktek kegyelmet és békeséget kíván attól, a ki vagyon, és a ki volt, és a ki eljövendő, s az ő fejedelemszékének színe előtt tisztelkedő hét lelkektől, 5. És a Jézus Krisztustól, ki ama hív tanúbizonyyság, Elsőszülött a meghaltak közzül, és a földi királyoknak Fejedelmök, ki minket szeretet, és megmosot minket bűneinktől az ő vére által, 6. És a ki minket királyokká és papokká rendelt az Istennek, és az ő Attyának. Ő néki légyen ditsőség es hatalom mind örökön öröké. Úgy légyen! 7. Imé jön a felhőkben, és látni fogja őtet minden szem, azoké is, kik őtet által szegezék; és a földnek minden nemzetségeiből sokan ő miatta nagy jajgatással sirni fognak. Ez bizonynyal így lészen. Amen. 8. Én vagyok az Alfa s Oméga, a Kezdet és a Végzet, úgymond az Úr, a ki vagyon, a ki volt, és a ki eljövendő, a Mindenható. 9. Én János a tí hittársatok, és a nyomorgattatásban, az országban, és a békétürésben bajtársatok a Jézus Krisztus' nyomai szerint

Patmos nevű szigetben valék az Isten' igéjének, és a Jézus Krisztusról való bizonyság tételnek miatta. 10. Itt az Úr' napján lelki elragadtatásban hallék hátam megett trombita hanghoz hasonló szózatot. 11. Melly ezt mondá: Én vagyok az Alfa s Oméga az Első s Utolsó, amit látsz, ird könyvbe, és küld el a hét gyülekezeteknek Efezusba, Szmirnába, Pergamusba, Tiatirába, Szardisba, Fiadelfiába, és Laoditzeába. 12. Megfordulván pedig, hogy lát-nám a szólót, ki nékem beszéll vala; láték hét arany gyértyatartót, 13. És a hét gyértyatartó között az Ember' Fiához hasonlót, ki bokáig érő köntösbe öltözve, és melye alatt arany övvel körülkötve vala. 14. Kinek feje és haja fejér vala mint a fejér gyapjú, mint a hó, szemei pedig tűzképen lángolának. 15. Kinek lábai a kementzében megtüzesedett fejeértzhez hasonlítának, és szava olyan vala mint a nagy vizek' zúgása. 16. És jobb kezében hét tsillagot tartá, szájából kétélű éles kard álla ki, ortzája pedig mint a tisztán tündöklő nap fénylék. 17. Kit meglátván leesém lábaihoz, mintha meghaltam volna. Ő pedig rám tevé jobb kezét mondván: Ne félj! én vagyok az Első s Utolsó. 18. A ki élek, noha meghaltam vala, s imé mind öröké élni fogok; és nálam vagynak a halálnak és a pokolnak kultsai. 19. Te azért foglald irásba, amiket láttál, és amik vannak, és amiknek ezután következniek kelletik. 20. A hét tsillagoknak, mellyeket jobb kezemben láttál, és a hét arany gyértyatartóknak titkát. A hét tsillagok a hét gyülekezetek' angyalait, és a hét gyértyatartók a hét gyülekezeteket jelentik.

J e g y z e t e k.

1: E könyvben foglaltatnak amiaz elrejtett történetek, és igazságok, mellyeket az Úr Jézus Krisztus mint isteni második sze-

mély ugyan mennyei Attyától öröktől fogva a tőle való kezdet nélküli születés által, mint ember pedig az Istenségtől akkor, midőn emberi természetjével isteni természet az isteni második személyben egygybekötteték, megértet; ő pedig angyal által az ő választott követjének apostolának Jánosnak kijelentet a végett: hogy azokat a keresztyén tanítóknak, és hiveknek tudtokra adja, mivel teljesevésök nem sokára fog elkezdődni, és bizonyosan végre fog hajttatni.

2: Ezen kijelentést kihirdetés okáért]nyeré azon János, a ki az új szövetségi vallástanítást Isten' igéjét, és az annak igasságát bizonyító erősítő számos tsodatételeket (mellyeket az Úr Jézus Krisztus munkált) mint hiteles tanú, ki mindeneket, amiket bizonyít, füleivel hallot, szemeivel látot, előterjeszté, tudniillik, evangéliomos könyvében. Egyedül az evangéliomnak szóval való hirdetéséről ezen verset érteni nem lehet; mert így minden apostolok és első tanítványok az Úr Jézusnak tanúi valának, holott itt különösebb, jelesebb, nem közönséges bizonyoságtételről vagyon szó. De az e könyvhen leírtt és következő jelenésekről sem szól ezen vers: mert itt a görög betű szerént a múltt időben történtt az Úr Jézusnak egész tanításáról való bizonyoságtétel emlittetik, mellyet azért e könyvre szorítani nem lehet.

3: Szerentsések mind azok, a kik e könyvet a gyűlökezetben olvassák az egygyházi tisztviselők, mind pedig azok, kik az olvasást hallgatják a keresztyén hivek, ha az intésekhez és jövendőlésekhez magokat alkalmaztatják; mert nem sokára elkezdődik ezen jövendőmondások' teljesevés.

4: Ámbár e könyv minden keresztyényeket illetne, még is különösen hét gyűlekezethez intézteték; mivel talám ezek akkor Kiss Ásiában a legszamosabbak és legnevezetesebbek valának, ahonnan azután a kéziratok más gyűlekezetekhez elküldethettek. Isten mondatik eljövendőnek tudniillik látható nagy felséggel az utolsó ítéletre a Krisztus Jézusban. A mennyei hét főltisztelkedő lelkek másutt is emlittetnek a szent írásban; úgymint Tób. XII. 15. — Zak. IV. 10. — TJ. V. 6. Ezen egész könyv bizonyítja: hogy vagynak az embernél nemesebb okos lelkek angyalok, kik Istennek parantsolatjai' teljesítésével szolgálnak, és az emberek' állapotjába ügyeibe befolynak.

5: Krisztus tanítását számtalan tsodatételekkel, és szabad akaratból szenvedett kínos halálával megöletésének állhatatos türésevel igaznak bizonyítá, ugyan annak erősítésére első támadot fel a meghaltt emberek között örök boldog életre, s így a földön felvett emberi természetjére nézve egyéb emberekhez ugyan hasonló de egyszersmind minden földi fejedelmeket is felyülhalad annyival inkább: mivel az egész embernek Üdvözítője, kinck ontott vérére tekintve bűneik' bocsánatját nyerik mind azok, kik a felteleteket teljesítik.

6: Sőt Jézus minden néki engedelmes híveit is királyi és papi méltósággal megajándékozza: mert a kik néki engedelmeskednek, a testi rendetlen vágyódásokon, az ördögnek intselkedésein, a megvesztegetett gonosz emberek által okoztatni szokott kísértésen botránkozásón üldözésen győzedelmeskednek a hitben és szent erköltsiségben tántorithatatlanok maradván; mert a feddhetetlen keresztények buzgó imádságaik és szent tselekedetjeik által ön magokat naponként Istennek kedves áldozatul bémutatják, egész életjük Isten' tiszteletjének ditsőségének előmozdítására szolgál; rövideden, mert az igaz keresztények a vétektől szabad, Isten előtt kedves emberek.

7: 8: Királyi és papi méltóságra fognak emeltetni a tökéletes keresztények főképen az ítélet' napján: midőn ők ugyan mennyben örökétartó uralkodásra s Istennek ditsőítésére érdemeik szerint helyt foglalnak; — azok pedig, kik mindenféle nemzetségek-ből az Úr Jézust és őket üldözik, de későn, vakmerőségeteket siratni fogják. Ez kétségkívül megtörténik, mivel a mindenható Isten, kitől veszik minden teremtmények kezdetjüket és vagy enyészetjüket vagy végső változhatatlan állapotjokat, ki azért teremtményeire nézve az, ami a betűk' sorában az első s utolsó (az alfa a s oméga ó a görög betűk között) ezt így meghatározta megmásolhatatlanul.

9: Országnak nevezetik a keresztény anyaszentegyház, mellynek minden tagjai az Úr Jézus által szerzett minden jótéteményekben részesek, és minden rendetlen testi indulatokon vágyódásokon kívánságokon botránkozásokon'kísérteteken viszontagságokon győzedelmesen uralkodnak.

10: Mivel a kereszténység eleitől fogva maig az Úr Jézus' feltámadásának, a hétnek első napját Úr' napjának nevezi, itt is

azt kell e nevezeten értenünk; tudniillik, az ő szövetségi szombat nyugnap helyett már az apostolok rendelék a hétnek első napját különösen Istennek tiszteletjére AT. XX. 7. szenteltetni, más-képen e változtatást későbbi időben a kereszténység közönségesen világos ő szövetségi parantsolat ellen el nem fogadta volna.

11: A diákban e vers így kezdődik: *Melly azt mondá, amit látsz.* De a görögben a közbevetett sor is olvastatik, mellyet a diák fordító a 8. versből béiktatott ismétítésnek nézet, és azért kihagyot.

12, - 18: Először megjelenék Jánosnak az Úr Jézus Krisztus egészen titkos értelmű külsőletben. A 13. versben ugyan a megjelenő az Ember' Fiához tsak hasonlónak mondatik, de alább a 17. és 18. versben maga bizonyítja magáról: hogy ő amaz első s utolsó vagy is isteni személy, a ki emberi testjére nézve meghalt vala, de már ezután mint ember is öröké él, ki a halált és poklot meggyőzte, annak kultsait birja, vagy is, a testszerént meghaltaknak is ditsőséges feltámadást a kárhozatnak veszedelmében lévőeknek is örök boldogságot szerezhet; már pedig ezek mind az Úr Jézusnak az isteni Üdvözítőnek tulajdonságai Róm. VI. 10. XIV. 9. — Kor. 1. XV. 54, - 57. — A jerusalemi templomban állót egygy nagy arany hétágú gyértyatartó Kir. 3. VII. 49. — Kro. 2. IV. 7. A hét gyértyatartó 11. 20. v. különösen a hét gyülekezetet ábrázolá, melly az egész keresztény anyaszentegyháznak képében e könyvet nyerő, általvevé, másokkal közlé. — A hosszú köntös és arany öv az Úr Jézusnak főpapi méltóságát, mellyet ítélet' napjáig mennyben maga, anyaszentegyházában papjai által folytat, jelenti. — A fejnek hajnak rendkívüli fejeisége, a szemek' lángolása, az ortzának tündöklése Mát. XVII. 2. szerint a Krisztusnak menyei nagy ditsőségére figyelmezteti hiveit. — A tüzes értzhez hasonló fényes lábak a sok viszontagságoknak, melyéken az Üdvözítő földi életjében általment, képök. — A sebesen tolódo vizek' ömledezéséhez hasonló erősségű szó nagy hatalmat és erköltsi tökéletességet jelent Iz. XVII. 12. — Ezek. I. 24. XLIII. 2. — A szájából kinyúló kétélű kard Zsid. IV. 12. a hitetleneket és erköltsteleneket illető fenyegetésekre és büntetésekre, mellyek kiváltképen e könyvben leiratatnak, kíván figyelmet. — A hét tsillag a hét gyülekezetnek vagy is a keresztény anyaszentegyháznak főelőjáróit a püspököket jelenti 20. v.; kiknek köte-

lességök a megvesztegetett világnak setétségében tanítással és erköltsi szentséggel világositani Mát. V. 14. 15. — Filip. II. 15.

Világosító Hivatkozások.

4: Mós. 2. III. 14. — — 5: Iz. LV. 4. — AT. XXVI. 23. — Kor. 1. XV. 20. — Gal. II. 20. — Filip. II. 9. 11. — Kol. I. 18. — Zsid. IX. 14. — Pét. 1. I. 19. — Ján. 1. I. 7. — — 6: Pét. 1. II. 5. 9. — — 7: Mós. 5. XXXIII. 26. — Zsol. XVII. 9. — Iz. III. 13. — Zak. XII. 10. — Mát. XXIV. 30. — Ján. XIX. 37. — Júd. 14. — — 8: Iz. XLI. 4. XLIV. 6. XLVIII. 12. — TJ. XXI. 6. XXII. 13. — — 9: Róm. VIII. 17. — — 10: Iz. XXXIII. 21. — AT. X. 10. — — 12: Mós. 2. XXV. 31. 32. 37. — — 13: Ezek. I. 26. — Dán. VII. 13. — Lúk. XIX. 10. — — 14: Dán. X. 5. 6. — — 15: Zsol. XXVIII. 3. — — 16: Iz. XLIX. 2. — Ef. VI. 17. — Zsid. IV. 13. — — 17: Dán. VIII. 18. — — 18: Mós. 5. XXXII. 39. — Jób. XII. 14. — Kir. 1. II. 6. — Zsol. LXVII. 21. — Mát. XVI. 18. 19. — Róm. VI. 9. — Zsid. II. 14. — TJ. III. 7. XX. 1. — — 20: Mal. II. 7. — TJ. IV. 1.

II. R É S Z.

Négy gyülekezet' püspökeinek szóló levelek, mellyekben intetnek: az efezusi az előbbi felebaráti szeretetnek gyakorlására, a szmirnai az állhatatosságra, a pergami és tiatiriai a nikolaiták' szakadásának akadályoztatására, a párizsnálkodásnak és a bálványimádás' étkeiben való részesülésnek kiirtására.

1. Az efezusi gyülekezet' angyalának ezt irjad: A ki jobb kezében hét tsillagot tart, és hét arany gyertyatartó

között járkál, ezeket izeni: **2.** Tudom tselekedeteidet, munkásságodat, és béketűrésedet; tudom, hogy a gonoszokat nem szenvedheted, és kérdőre vetted azokat, kik magokat apostoloknak mondják, holott nem azok, és hazugságon éred őket; **3.** Hogy a terhet hordozod, a tűrésben állhatsz vagy, és az én nevemért munkálódol elbádjadás nélkül. **4.** Mindazonáltal az nem tetszik nékem te benned: hogy előbbeni felebaráti szereteted alább szállot. **5.** Emlékezzél tehát vissza: honnét estél ki? és megtérvén előbbi tselekedeteidet folytasd. Ellenkező esetben hirtelen eljövők hozzád, és kimozdítom helyéről gyertyatartódat, ha meg nem térendesz. **6.** De az még is ditséretedre válik: hogy a nikolaiták' tselekedetjeiket gyűlölöd, mellyeket én is utálok. **7.** A kinek füle vagyon, hallgassa meg; mit izen a Lélek a gyülekezeteknek: Annak, a ki győzedelmeskedni fog, az életnek fájáról, melly Isten' gyönyörkertjének közepében vagyon, ennie adok. **8.** A szmirnai gyülekezet' angyalának ezt irjad: A ki Legelső és Legutolsó, a ki meghalt vala, de él, ezeket izeni: **9.** Jól tudva vagynak előttem jó-téteményeid, nyomorúságod, szűkölködésed, (noha gazdag vagy) és szidalmaztatásodat azoktól, kik magokat zsidóknak lenni mondják, holott nem azok, hanem a sátánnak gyűlevésze. **10.** A jövőendő szenvedésektől sem ijedj meg. Imé! már némelyleket közzületek az ördög fogságba vettet: hogy megkísértessetek, és tiznapi háborúságtok leszen; hiv légy halálig, és az életnek koszorújával megjutalmazlak téged. **11.** A kinek füle vagyon, hallgassa meg, mit izen a Lélek a gyülekezeteknek: A ki győzedelmeskedik, a második halálnak sérelmét nem fogja tapasztalni. **12.** A pergami gyülekezet' angyalának ezt irjad: A kinél vagyon a kétélű éles kard ezeket izeni: **13.** Tudom tselekedeteidet, hogy ámbár ott lakol, hol a sátánnak fejedelemszéke vagyon, még is az én nevemről vallást térsz, és a tőlem kijelentett hitet

meg nem tagadád azon üdőben sem, midőn Antipás ama hív szolgám nálatok, ahol a sátán uralkodik, megöleték. 14. Még is vagyon keves kifogásom ellened: mert vagynak ott Bálaám' tudományát követő emberek, ki Bálákot arra tanítá: hogy az Izrael' fiait bűnbe ejtené arra tsalogatván őket, hogy a bálványoknak bémutatott áldozatokból ennének, és paráználkodnának. 15. Hasonlóképen megszenveded te is azokat, kik a nikolaiták' tudományát követik. 16. Te is jobbitsd meg tehát magadat, mert, ha nem, hirtelen rád ütök, és hartzolni fogok ellenek szájamnak kardjával. 17. A kinek vagyon füle, hallgassa, mit izen a Lélek a gyülekezeteknek: A győzedelmesnek elrejtett mannából adok ennie, és fejér követ adok néki, mellyen új név leszén írva, mellyet senki nem ismér más, hanem tsak az, ki általveszi. 18. A tiatirai gyülekezet' angyalának ezt írjad: Az Isten' Fia, kinek szemei mint a tűz lángolnak, és lábai a tündöklő fejérértzhez hasonlók, ezeket izeni: 19. Tudom jámborságodat, felebaráti szeretetedet, hitedet, kész szolgálatodat, békeséges tűréseidet, és egyéb helyes tselekedeteidet és pedig a közelebb múltt üdőben többeket mint az előttiben. 20. De vagyon keves panaszom ellened: mert megengeded, hogy egygy Jezabelhez *hasonló* aszszony, ki magát jövendölőnek mondja, tanítson, és megvesztegesse az én hiveimet rábirván őket a paráználkodásra, s a bálványisteneknek bémutatott áldozatokból való evésre. 21. Kinek bátor a fajtalanságból való megtérésre üdött engeded, még is megtérnie nem tetszék. 22. Imé tehát ötet ágyba ejtem, és azokat, kik vele fesletséget üznek, nagy nyomorúság alá vetem, ha tsak meg nem bánják, és el nem hagyják búja tselekedetjeiket. 23. És az ő fiait halállal büntetem meg, ahonnét megismérik minden gyülekezetek: hogy én a veséeknek és sziveknek vizsgálójok vagyok, ki mindenkinek közzületek az ő tselekedetjeinek érdeméhez képest meg-

fizetek. 24. Egyébiránt néktek és a többi Tiatirában lévőknek jelentem: hogy azokra, kik ezen tudományt nem követik, és a sátánnak mély titkait (amint ők szólnak) nem ismerik, más terhet nem rakok; 25. Tsak, hogy azon terhet, melyet már hordoztok, viseljétek, míg eljövök. 26. Mert annak, a ki győzni fog, és a tőlem parantsolt tselekedeteket mind végig gyakorolandja, hatalmat adok a nemzeteken. 27. Mellyeket vas vesszővel fog legeltetni, hogy mint a tserép edények öszvetőretessenek; amiképen én is ezt általvevém az én Atyámtól. 28. És a hajnali tsillaggal megajándékozom őtet. 29. A kinek füle vagyon, hallgassa, mit izen a Lélek a gyülekezeteknek.

J e g y z e t e k.

1: Ebben és a következő szakaszban angyal nevezet tulajdonittatik a keresztény gyülekezeteknél lévő egygyházi főelőjáróknak püspököknek, amint a leveleknek egész foglalatjokból világos; oka pedig ezen különös nevezetnek: mivel e könyvnek mivoltjához rejtett értelmű nevezetek inkább illenek, *angelosz* pedig görög nyelven, mellyen e könyv iraték, követet jelent, és így püspökökre, kik gyülekezetenként az Úr Jézusnak főkövetjei, kiknek hivataljok a Krisztus' tanítását hirdetni s eredeti épségében fentartani, angyal nevezet helyesen alkalmaztathatik. — Efezus Kiss Ásiának fővárosa, s) abban első püspök Timoteus vala.

2: Gonoszoknak neveztetnek a hamis tanítók, kik, amint tovább mondatik, a Krisztus' tanítványainak követjeinek hívák magokat a hivek' elámitására, de püspöki, vizsgálás által tévelygések' hintegetésén éretettek.

3: A püspöki hivatalnak legsúlyosabb terhet okoznak a vallással ellenkező tévelygések, és botránkoztató vétkes tselekedetek: mivel magára is a hivekre is ébren vigyáznia kelletik, hogy bele ne keveredjenek, azokra el ne hajoljanak.

4: Még a hamis tanítók ellen való buzgóskodásban is határt és mértéket szükséges tartani; hogy az igazságnak védelmezése személyes gyűlöléssé s a köteles felebaráti szeretettel ellenkező üldözéssé, melly a tévelygőket csak inkább idegeníti és keseríti, el ne fajuljon. A keresztény szeretetnek illetően tsorbája tulajdonittatik itt hibául.

5: Mivel a gyertyatartó a keresztény gyülekezet' képe; a püspöknek gyertyatartóját helyéről kimozdítani annyit télesen: mint a püspököt a főkormánytól igazgatástól elmozdítani megfosztani vagy testi halál által, vagy a gyülekezetnek ellene támadása miatt egygyházi előljáróság által.

6: A nikolaiták felette otsmány szakadás vala; melly a házassági kötésnek szentsége ellen a korlátlan bújálkodást, és a bálványi áldozatokban való részesülést megengedé. Nikolaus rossz emberből vevé nevezetjét, de kitsoda volt az? bizonyosan nem tudatik. Vagyon emlékezet ezen gyalázatos rút felekezetről szent Ignátz vértanúnak, szent Ireneusnak, alexandriai Kelemennek, tudós Euszebinsnak munkáiban.

7: Ebből kitetszik: hogy valamint ezen levelek, úgy ezen könyv is az egész kereszténységnek szólnak. A diákban olvastatik, melly vagyon az én Istenemnek paraditsomában; de a görögben Isten szó mellett a személyes névrüssa és ragaszték kihagyatik. — Mós. 1. II. 9. III. 22. emlittetik: hogy a paraditsomban az életnek fájáról gyümölsöt enni az első embereknek, minekutánna vétkeztek, nem engedték; innét hasonlatosság költsönöztetvén szólittatnak a hivek: A kinek a vallás' tárgyaira nézve elégséges értelme és belátása vagyon, vegye szívére, és jól gondolja meg, amit a Szent Lélek minden keresztényeknek hirdet; tudniillik: A ki minden kísértetet és üldözést, mellyel a keresztény hitnek megtagadására vagy erköltstelenségre sürgettetik, ditsőségesen meggyőz, az a leggyönyörűsebb mennyekben örök bódog élettel fog megjutalmaztatni.

9: A régi egygyházi írók szerint Szmirna' városában szent Jánostól szent Polikarpus rendeltetett püspöknek, ki a keresztény hitnek erősítésére halált szenvedet megégettetvén. Ezen püspök szegénysége mellett is gazdagnak bizonyittatik jóságos tselekedeteire, Isten előtt érdemeire, s az örökéttartó bódogságnak reménységére nézve Mát. VI. 20. — Kor. 1. I. 5. IV. 8. — Mivel a zsidó bi-

rodalom és nemzeti templom még lenállot, a zsidók Ábrahám-tól való származásjokkal kérkedvén megáltkodott vakmerőséggel elleneszegezék magokat a keresztény anyaszentegyház' gyarapodásának, ez által a gonosz léleknek gondolkozását kívánságát agyarkodásait Ján. VIII. 44. utánnozván.

10: Tudós Laktantziusnak a negyedik századból előadása szerint Néro pogány római tsászár által Rómában a keresztények ellen elkezdett üldözést minden római tartományokban a pogány tisztviselők követék folytaták; azért az e versben jövendöltt üldözés is Néro' uralkodásának utolsó esztendejében vagy mindjárt utánna történheték, de rövid üdeig tartot, melly a tiz napnak kiss száma által jelentteték Mós. 1. XXIV. 55. — Ámos V. 3. VI. 9. Azonban ezen jövendölést nagy vérontásra magyarázni nem lehet: mivel világosan tsak fogságról, és nyomorgatásról vagyon emlékezet.

11: A második halál a testnek első halálára nézve a kárhozat, melly szünet nélkül való halál, szakadatlan halálos kinzás Róm. VI. 23. VIII. — TJ. XX. 6. 14.; azért a második haláltól megszabadulni, attól nem sérttetni annyi mint: az örök boldogságot elnyerni.

13: Pergamus hajdan hires a tengertől nem messze Kaikus folyónak partján fekvő városban tisztelék a pogányok Eskulapiusnak kigyót kezében tartó bálványát. Itt mint az orvosi tudománynak hamis istenét ábrázoló bálvány előtt részszerént tsalfaság, részszerént képzelődés által, vagy esetképen is némelly betegek meggyógyulának; azért felette sok néptől tüzes butasággal üzeték a bálványimádás, mintha az ördög ott tartotta volna uralkodó székét. Antipás vértanú felől az itt említetttnél egyéb nem tudatik; hihető, hogy ezen buzgó férjfiú a bálvány' papjaitól felingerlett népnek a keresztények ellen történtt fellázadásában veszté el életjét.

14. 15: Balaám hamis próféta nem teljesithetvén Báláknak a Moabiták' királyának azon kívánságát, — hogy Izrael' népe megátkoztassék, azt tanátsola néki: hogy Izrael' népe közé ékes lányokat küldene által, kik a paráznaságra és bálványnak áldozatul bémutatott húsokban való részesülésre, egygyzersmind a bálványimádásra eltsábitanak az Izrael' fiait, hogy így Istenöktől elhagytatnának, és megbüntettetnének Mós. 4. XXV. 1, 3. 18. XXXI. 16. Ezen Balaám' gonoszságát követek a nikolaiták a keresztény

híveknek megvesztegetésükre. — Az egygyházi előljárónak kötelessége nem csak szent erkölcsű életet folytatni hanem a vétkek' terjedését is, a mennyire tőle telhetik, intések fenyegetések egygyházi büntetések által akadályoztatni. — A lágy előljárók alattvalóikban is fenyítettnek.

17: A tsodálatos manna kenyérből egygy mérték a szövetségnek szekrényében Zsid. IX. 4. tarttaték, és avval egygyütt elrejteték; ezen tsodálatos, többé meg nem találtt, jó ízű kenyérhez hasonlittatik a most előttünk elrejtett mennyei bódogság. A hajdani bajvívásokban a győzőnek fejr koczka adaték, melyre megkoszorúzott neve vala metzve annak zálogául: hogy köz költségen való tartáshoz igaza vagyon; a győzedelmes kereszténynek is teljes megnyugtatósára szolgál az isteni felséges ígélet, melyet új név, Isten' fogadott fiának, mennyország' örökösének neve diszit; de ezen nevet csak az érti tökéletesen, a ki az általa jelentett most képzelhetetlen bódogságnak birtokába bévezettetik.

20, -23: Jezabelnek gonosz tselekedetjai leiratatnak Kir. 4. IX. 7. 10. 30, -37. Ehhez hasonló hatalmas főnemes keresztény aszszony, kinek neve 'elhallgattatik, élt akkor Tiatira városban, ki színlett szenteskedése által a püspöknek figyelmét kikerülvén alattomosan tsábitgatta a keresztény híveket a nikolaiták' szokásaira. Ezen aszszony súlyós betegséggel követői pedig döghalállal fenyegettetnek annak bizonyítására: hogy Isten az alattomban elkövetett vétkeket is tudja, s azokat gyakran még e földön is bünteti.

24. 25: Isten' igasságosságának nyilatkoztatására megígértetik azon tiatirai keresztényeknek, kik ama fertelmes tudományba bé nem avattattak, és az alattomos vétkezésbe nem részesültenek; — hogy más elfajúltt vallástársaiknak büntetésüket nem fogják szenvedni, tsak az azoktól okozott kísértetet botránkozást szomorúságot nyomtatást békeségesen és tántorithatatlanul tűrjék.

26, -28: Mind ezen kifejezések az utolsó ítéletet illetik; mivel olyan jámbor keresztényekről vagyon szó, kik végig, testjüknek haláláig a keresztény vallásnak hiv követésében állhatatosak. Ezek Ítélet' napján az Úr Jézus Krisztussal egygyütt fogják ítélni az elkárhozandókat Bölts. III. 8. — Mát. XIX. 28. 29. — Kor. 1. VI. 2., — kik a fejükre hozott borzasztó végzésnek következtében tserép edény gyanánt vas vesszővel fognak öszveronttatni, hogy senkinek többé ne árthassanak, — minden káros erőtől

meg fognak fosztatni. Ellenben az üdvözülendő feddhetetlenek a hajnali tsillaghoz hasonló tündöklésű ditsőségben fognak testjükkel egygyütt változhatatlan örökséget nyerni Iz. XIV. 12.

Világosító Hivatkozások.

2: Kor. 2. XI. 13. — Tesz. 1. I. 3. — Ján. 1. IV. 2. — —
 3: Zsid. XII. 5. — — 4: Tim. 1. V. 12. — — 6: Zsol. CXXXVIII.
 21. 22. — — 7: Mós. 1. II. 9. III. 22. 24. — Mát. X. 22. XI.
 15. XIII. 9. — — 10: Mát. X. 17. — Kor. 1. IX. 25. — — 11: Mát.
 XIII. 9. — — 12: Zsid. IV. 12. — — 14: Mós. 4. XXIV. 3.
 14. — Pét. 2. II. 15. — — 16: Jób. IV. 2. — Ef. VI. 17. — —
 17: Mós. 2. XVI. 32, -34. — Iz. LXII. 2. — — 18: Dán. X.
 5. — Zsid. I. 14. 15. — — 20: Kir. 3. XVI. 31. — AT. XV. 20.
 — — 21: Róm. II. 4. — Pét. 2. III. 15. — — 23: Kir. 1. XVI.
 7. — Zsol. VII. 10. CXXXVIII. 13. — PB. XXIII. 16. — Jer.
 XI. 20. XVII. 10. XX. 12. — Kor. 2. V. 10. — Tes. 2. I. 6. 10.
 — — 27: Zsol. II. 7, -9. — Mát. XXVIII. 18. — Lúk. XXII. 29.

III. R É S Z.

A szárdisi és laoditzéai püspök veszedelmes tunyaságára, és lágyemelegségére figyelmeztetik, a filadelfiai püspök pedig ditsértetik.

1. A szárdisi gyülekezet' angyalának ezt irjad: A ki-nél az Istennek szolgáló hét lelkek, és a hét tsillagok vannak, ezeket izeni: Tudom tselekedeteidet; élőnek neveztetel, holott meg vagy halva. 2. Vigyázz, és erősítsd meg azokat, a kik haló félben vagynak; mert nem látom tselekedeteidet Isten előtt teljeseknek lenni. 3. Emlékezzél meg tehát, millyen tudományt vettél, és hallgattál; azt tartsd

meg, és töredelmes bűnbánattal térj meg. Hogyha nem vigyázandasz, tolvajképen leplek meg, és nem fogod tudni: melly órában rád nyitok. 4. Mindazonáltal vagynak még is némelly hivek Szárdisban, kik köntöseiket meg nem fertőztették; azért velem is fognak fényes fejr öltözetben társalkodni, mivel arra méltók. 5. A ki győzend, ilyen fejr köntösbe öltöztetik, és annak nevét nem törölöm ki az élet könyvéből, hanem magaménak vallom őtet az én Atyám és az ő angyalai előtt. 6. A kinek füle vagyon, hallgassa, mit izen a Lélek a gyülekezeteknek! 7. A filadelfiai gyülekezet' angyalának ezt irjad: Ezeket izeni ama Szent és Igazmondó, a kinél vagyon a Dávid' kultsa; a ki, amit megnyit, azt senki bé nem zárja, s amit bezár, azt senki ki nem nyitja. 8. Ismérem tselekedeteidet. Imé ajtót nyitottam meg előtted, mellyet senki bé nem zárhat; mert, noha keves erővel bírnál, még is tanításomat megtartottad és az én nevemet meg nem tagadtad. 9. Imé, többet általadok néked a sátán' gyülekezetéből, kik magokat ugyan zsidóknak lenni mondják, holott nem azok, hanem hazudnak; imé végbeviszem: hogy eljöjenek, és lábaidhoz leborúljanak, és meggyőződjenek a felől, hogy téged kedvellek. 10. Mivel hiven megtartottad a békeséges türestről szóló parantsólatomat, én is megoltalmazlak téged a kísértetnek üdején, melly az egész földre kiterjed lakósainak megrázogatásjok-ra. 11. Imé, nem sokára eljövök; tartsd meg, amid vagyon: hogy koszorúdtól meg ne fosztassál. 12. A ki győzedelmes lészen, az én Istenem' templomában oszlopává teszem őtet, ahonnét többé ki nem mégyen; és ráírom az én Istenemnek nevét, az én Istenem' városának az új Jerusalemmek, melly mennyből az én Istenemtől alászáll, nevét, és az én új nevemet. 13. A kinek füle vagyon, hallgassa, amit a Lélek a gyülekezeteknek izen. 14. A laoditzéai gyülekezet' angyalának is ird meg: Ezt mondja az Igasság,

a Hivtanú, s Igazmondó, mindennek, ami Istentől teremtték, kezdetje: 15. Tudom tselekedeteidet; tudom: hogy se hideg se meleg nem vagy; és vajha akar hideg akar meleg volnál. 16. De mivel lágymeleg se hideg se meleg nem vagy, elkezdlek kivetni szájból. 17. Mivel azt vitatod: én gazdag vagyok, és annyira bővelkedem, hogy semmiben nem szűkölködöm, és észre nem veszed, hogy nyomorúltt, ügyefogyott, szegény, vak, és meztelen vagy; 18. Azért javallom néked: hogy végy tőlem tűzben megigazodott aranyat, hogy gazdag légy; és fejköntősbe felöltöztessél, hogy meztelenséged gyalázatosága ki ne látszassék; és gyógyirral kend bé szemeidet, hogy láss. 19. Én azokat, a kiket szeretek, megdorgálom és megfenyitem. Azért nagy buzgósággal megjobbitván magadat térj meg. 20. Imé, az ajtó előtt állok, és zörgetek; ha ki szavamat fogadja, s az ajtót megnyitja, ahhoz bémegyek, és vele vatsorálok, és ő én velem. 21. A ki győzedelmes leszén, annak megengedem: hogy az én fejedelmi székembe üljön; valamint én is győzedelmet nyervén az én Atyámnak fejedelemszékebe leültem. 22. A kinek füle vagyón, hallgassa, mit izen a Lélek a gyülekezeteknek.

J e g y z e t e k.

1. - 5: A megditsóított Üdvözítő a Szárdis' városában virágozó keresztény gyülekezet' püspökének szívére köti: hogy másoknak felőle ditséretes jó vélekedésekkel meg ne elégedjék, hanem vizsgálja meg életjét, viseletjét, hivatalos foglalatосkodását, hibeinek lelki erköltsi állapotjokat, és meg fog győződni mind ő magában mind a gyülekezetben megrögzött tetemes fogyatkozásokról. Nintsen sem ő benne sem hibeinek nagy részében a vallástudományban, a jóságos tselekedetek' gyakorlásában, az erköltsi tökéletességben, a keresztény vallás' terjesztésében naponként nagyobb e-

lőmenetelre törekedő buzgóság; azért mind ő mind sokan azon gyülekezetből meghalttakhoz vagy haldoklókhöz Isten előtt hasonló. A jobbulásnak halasztása felette veszedelmes, mivel a testi halálnak a számadásnak üdeje bizonytalan. Elkerülhetetlenül szükséges tehát: hogy az előtte tudva lévő kötelességeit ezután kettőztetett szorgalmatossággal teljesítse, az Istentől nyertt ajándékokkal szakadatlanul munkálkodjék, a gondoskodása alá bízott hivekben nem csak bünt távoztató hanem fáradhatatlanul jót gyakorló buzgóságot felébreszsen; hogy minden hiveit azon keves számúaknak, kik mind eddig állhatatosan tüzes buzgósággal a szárdisi gyülekezetben magokat különbözteték, követésükre ösztönözze nógassa sűrgesse. Tsak az ilyen buzgó keresztyén tanítók és hivek lehetnek bizonyos reménységgel a felöl; hogy Istennek kegyelmében vagynak, hogy nem csak hivatalosok, hanem választottak is, hogy a mennyei Atyának és minden néki szolgáló hív lelkeknek ditsőségben fognak részesülni.

7: Mivel kiváltképen szentnek és igazmondónak tsak Istent lehet vallani; ezen nevezetekkel az Úr Jézusnak isteni természetje bizonyittatik. A kultsok a felett, ahová szolgálnak, tartoznak, fő hatalmat jelentenek; valamint azért hajdan Dávid az Istennek népe felett fejedelmi hatalommal birt: úgy most a keresztyén népnek és anyaszentegyháznak határtalan hatalmat gyakorló fejedelme az Úr Jézus Krisztus Iz. XXII. 22. — Mát. XVI. 19.

8. 9: Néked ugyan mind természeti mind természetfeletti ajándékok szűkebb mértékkel adattak; de, mivel azokkal szorgalmatosan munkálodol, és semmiben el nem távoztál az általveft tudománytól, soknak megtérésére alkalmatosságot nyitok néked, melyet senki sem fog előtted elgátolhatni. A most még tsak Ábrahámától vett származásjokkal kérkedő zsidók közzül számosan fognak előtted megjelenni, és térdre borúlva a keresztyén anyaszentegyházba bévételökért néked esedezni mint ollyannak, kit Isten előtt kedvesnek tisztelnek. — Nem a nyertt isteni ajándékok' hősége, hanem az azoknak serény fáradhatatlan használásjok neveli Isten előtt érdemességünket. — Az egygyházi tanítónak e földön fő jutalma: ha általa bűnösök és tévelygők megtérítettnek; mert mind annyin valaha mennyben fogják örömeit nevelni.

10. 11: A keresztyén buzgó tanító jutalomul Istentől újabb hathatós kegyelmet nyer a hitet és erköltsiséget megtámadó os-

tromló kísértetek' meggyőzésére. Az üldözés, mellyről itt emlékezet vagy, Néro tsászárnak utolsó esztendejében és Jerusalemnak elpusztulása' üdejében történék; mert a zsidó nemzetnek a római tsászár ellen fellázadása okot szolgáltatott a pogány rómaiaknak: hogy az egész római földön birodalomban minden született zsidókat, ámbár már keresztények volnának, vallásjokra nézve, dühösen üldöznének.

12: Az oszlopok a nagy épületeknek különös diszúl ékességül szolgálnak; az efezusi Diána istenaszszony' templomában száz-húsz oszlopok számítottak; az ilyen oszlopok egygyzersmind a boltozatot tartják, és azért többé ki nem vettethetnek; hajdan szokás vala az oszlopokra annak nevét metszeni, kinek költségével és munkája által emeltettek. A régi Jerusalemban, mellynek nevezetes templomában egyedül imádták Isten minden ó szövetségi szertartásokkal, és ugyan azért Isten lakni uralkodó székét tartani mondaték, a keresztény anyaszentegyházakat és a mennyországot ábrázolá. Ezekhez képest lefesttetik itt az állhatatos kereszténynek e földön, és mennyben boldogsága; tudniillik: a keresztény vallásnak követésében és gyakorlásában buzgó keresztények úgy tekinthetnek, mint a keresztény anyaszentegyházaknak, és a mennyországnak ékesítésére Istentől a Jézus Krisztus által az Istennek és az isteni Üdvözítőnek ditsőségére emelt szentelt oszlopok, mellyek az anyaszentegyházaknak ugyan épületjét tartják, mennyből pedig többé ki nem mozdíttatnak. Az Úr Jézus e versben többször mint megditsított Üdvözítő emberi természetjére nézve Istent a maga Istenének nevezi mint Mát. XXVII. 46. — Ján. XX. 17; azonban e könyvben számos kifejezések olvashatók, mellyek az Úr Jézusnak isteni természetjét és személyét illetik, és csak arra alkalmaztathatók.

14: Krisztus minden Isten' teremtményeinek kezdetje nem emberisége szerint, melly a világ' teremtése után mintegy négy ezer esztendő múlva nyert lételt, hanem isteni természetjére nézve, melly által minden teremtmények vevék kezdetjüket Ján. I. 3. — Kol. I. 16.

15. 16: A félbuzgó és félhideg vallástanító ártalmasabb, mint az, a ki minden kötelességeit elhenyéli; mert a hideg tanítóra könnyű, de a lágymelegre nehéz ráismérni, azért ennek több üdöje s alkalmatossága vagy ártani rontani mint amannak. A

lágymelegen ivott víz hányásra okoz erőltetést; ehhez hasonló a lágymeleg kereszténynek állapota Istennek kegyelmére nézve, melytől lassanként igasságos büntetésül elhagyatják.

17: A lágymeleg kereszténynek tulajdona: hogy veszedelmes állapotját nem ismeri, sőt magát sok más embertársainál jobbnak véli; azért különös szerentséjük, ha hibáikra más által figyelmeztetnek.

18: A megtisztított arany a minden vétektől való megmenekedést, a fényes köntös a megszentelő kegyelmet, és jó erköltsöket tselekedeteket, a szemgyógyszer a keresztény vallásnak és kötelességeknök tökéletesebb ismeretjüket jelentik. A lágymeleg keresztény tanítónak is hibái lassanként észrevétetnek, és gyalázatosan szemére hányatnak.

19: A viszontagságok, ha lelkiismeretünk vétekről nem vádol, Isten előtt kedvességünk felől kételkedésre okot nem adnak; mert ezek az Úr Jézustól kezdve a legszentebb keresztényekre is botsáttatnak, és különféle jó erköltsök' gyakorlására érdemek' szerzésére alkalmatosságot nyújtanak.

20: A napkeletiek' szokása estve vendégeskedni; mással együtt estenni vatsorálni a barátságos szeretetnek jele; a viszontagságok betegség üldözés egyéb szenvedés által a kereszténynek szíven ébresztésére zörget az Üdvözítő; a kit a viszontagságok nagyobb buzdóságra s állhatatosságra készítenek, az magát bátran az Úr Jézus' kedveltjének nézheti, tarthatja, az bizodalmasan reménylheti, hogy valaha az isteni Üdvözítőnek örökös vendége lesz mennyben.

21: Az Üdvözítő érdemes hiveit mennyben azon boldogságban ditsőségben fogja öröké részesíteni, melyet emberisége a keresztán szenvedett kínos halál által érdemlet.

Világosító Hivatkozások.

- 2: Jak. V. 19. 20. — — 3: Mát. XXIV. 43. — Tesz. 1. V. 2. — Pét. 1. III. 10. — TJ. XVI. 5. — — 5: Mós. 2. XXXII. 32. — Zsol. LXVIII. 29. — Mát. X. 32. XXV. 31, -40. — Fi-

lip. IV. 3. — — 7: Jób. XII. 14. — TJ. I. 18. — — 8: Kol. IV. 3. — — 9: Iz. XLV. 14. XLIX. 23. LX. 14. — — 10: Mát. X. 22. — — 11: Zsid. X. 37. — TJ. II. 25. — — 12: Kir. 3. VII. 21. — Mát. I. 21. — TJ. XXI. 9. 10. XXII. 4. — — 14: Iz. LV. 4. — Ján. XIV. 6. — — 15: Róm. XII. 11. — — 17: Kor. 1. IV. 8. — — 18: Kor. 2. V. 3. — Pét. 1. I. 7. — — 19: Jób. V. 17. — PB. III. 12. — Kor. 1. XI. 32. — Zsid. XII. 6. — Jak. I. 12. — — 20: Én. V. 2. — Mát. XXII. 2. — Lúk. XIV. 16. — Ján. XIV. 21. — — 21: Mát. XIX. 28. — Lúk. XXII. 28, -30.

IV. R É S Z.

János látja az Istent tsodálatos nagy felséggel fejedelemszéken, melyet huszonnégyszék és négy szemekkel teli titkos állatlelkek körülvesznek. A titkos állatlelkek Isten ditsőítésével foglalatoskodnak; a vének pedig leborúlva imádják az Istent.

1. Ezek után láték az égen ajtót kinyitni, s amaz első szózat, melyet hallottam vala, s a melly trombitahangképen beszélt vala velem, ezt mondá: Jöjj fel ide, és megmutatom néked azokat, mellyeknek ezután történniök kellek. 2. És azonnal lélekben elragadtatám, és imé fejedelemszék vala helyheztetve mennyben, melly székekben egygy ül vala; 3. Kinek tekintetje jászpis és szárdius kölhöz hasonló vala, a fejedelemszék körül pedig smaragd színű szivárvány láttaték. 4. Továbbá a fejedelemszék körül más huszonnégyszék valának, mellyeken huszonnégyszék vének ülének, kik fényes fehér köntösben felöltözve arany koszorúkat viselének fejökön. 5. És a fejedelemszékéből származának villámlások mennydörgések szózatok; és a fejedelemszék előtt hét égő szövétnekek világoskodának, mellyek

az Istennek tisztelkedő hét lelkeket jelentik. 6. És a fejedelemszéknek színe előtt kristályhoz hasonló üvegtenger láttaték; és a fejedelemszék' körének közepén, és azon szék körül négy állatlelek, melyek elől hátul rakva valának szemekkel. 7. Az első állatlelek vala hasonló oroszlánhoz, a második állatlelek vala hasonló bikához, a harmadik állatleleknek emberhez hasonló ortzája vala, a negyedik állatlelek vala hasonló a repülő sashoz. 8. Ezen négy állatlelek között mindeniknek hat szárnya vala, köröskörül pedig és a szárnyak alatt szemekkel megrakva valának; és nem szűnnek meg éjjel nappal azt mondani: Szent Szent Szent a mindenható Úr Isten, a ki volt, vagyon, és eljövendő. 9. És midőn ezen állatlelek ditsőséget tiszteletet és áldást mondanak a fejedelemszékben ülőnek, és az örökön öröké élőknek; 10. Mindannyiszor a huszonnégy vének a fejedelemszékben ülő előtt leborulának, és imádnak az örökön öröké előtt, és az ők koszorúikat leveték a fejedelemszék' eleibe ezt mondván: 11. Méltó vagy Uram! minden ditsőségre tiszteletre hatalomra; mert te mindent teremttél, és a te akaratod által vagynak és teremttetek mindenek.

J e g y z e t e k.

1: Jánosnak elméje' elragadtatásában az ég egygy roppant fényes építménynek tetszik, mellynek tágas kapuja ön magától előtte megnyílt. Oda felhágni felemelkedni szólíttaték az apostol nem testre nézve, hanem elméjében: hogy tudniillik most egyébről ne gondolkozzék, hanem csak azokra, amiket látand, és halland, teljes figyelmettségét fűggeszsze.

3: A 8, - 11. versek szerint az Isten jelenék meg a fejedelemszékben és pedig ember' képében, mivel V. 7. jobb keze emlittetik; köntöse jászpiskó veres színű vala, kezei lábai ortzája karniol vagy szárdiuskó színnel tündöklöt. Mind az egész fejed-

lemszéket megköörnyékező szivárvány, mind annak legkellemetesebb zöld színe Mós. 1. IX. 13, -15. — Ezek. I. 28. Isten' kegyelmességének jele.

4: A huszonnégy vének a mennyei szentek' közönségének képviselői, valamint Kro. 1. XXIV. 4. ugyan annyi papok az egész ó szövetségi papi karnak személyesei valának. Az ülés, fejér köntös, koszorúk vagy koronák mind felette nagy boldogságokat ábrázolják.

5: A villámok, a mennydörgés' hangja szózatja tsattanása, az égő szövétnekek Istennek nagy felségére hatalmára mutatnak Mós. 1. XIX. 16. — Zsol. LXXVI. 19. CIII. 7.

6, -9: A helynek különös ékességéhez tartozék a tiszta sima ragyogó általlátszó alyazat, melly egygyszersmind Isten' mindentlátóságának képe. Az itt kiváltképen lefestett négy tsodálatos tünetek nem baromállatok hanem okos mennyei fő lelkek, kik sehol sem találkozó külsőjük által Istennek épen azon tulajdonait hirdetik, mellyek az egész könyvnek tárgyával legszorosabban egygyeznek, és a mellyeken a következő jövendölések alapulnak. Ezen fő lelkek, kiknek Zsid. IX. 5. és több szentirási kifejezések szerint a kerubim' nevezet tulajdonjok, külső tekintetre nézve állatokhoz tsak hasonlóknak lenni mondatnak; — jelesen éjjel nappal Isten' ditsőítésével foglalatoskodnak, és a mennyei szenteknek egész közönségüket az imáadásnak és háláknak folytatásokra szólítják; — Ezekiel próféta' könyvében az első részben még körülményesebben leiratattak, és pedig mindenik négy ortzával, ámbár János egygyenként tsak egygy ortzájokat említi egygyre leginkább figyelmeztvén. Az oroszlánhoz való hasonlatosság a büntető igasságot, a bikakép a gátolhatatlan erőt hatalmat, az emberi ortza a jóságot böltseséget, a saskép az intézéseknek fenségét és teljesedcsök' bizonyosságát sebességét, a számtalan szemek a mindentudóságot, a szárnyak az isteni akarat végbevételének könnyűségét hirdetik Isten felől; melly tulajdonságok' gyakorlása által büntettettek a keresztény anyaszentegyháznak üldözői, óltalmaztattak a hiv keresztények, fog íteltetni az egész emberi nemzet, és boldogittatni fognak az ártatlan és istenfélő jámborok. Ugyan azért, az Istennek e tulajdonságait ábrázoló négy főlélek az isteni fejedelemséket annak négy szegletjén állván mintegy tartani látszattak.

10: Istennek minden mennyei lakók felett határ nélkül magasabb felségét érzékenyebben ábrázolni nem lehetet, mint az által: hogy mennyben a mind annyi fejedelmek gyanánt uralkodó szentek is, midőn Istennek ditsőítésére felszólíttatnak a fejedelemszék' eleibe levetvén koronáikat, ortájokra borúlnak a mindenek' Teremtőjének magasztalására ditsőítésére.

Világosító Hivatkozások.

4: Iz. XX. 25. — — 5: TJ. I. 4. — — 8: Iz. VI. 2. 3. — TJ. I. 8. 17. — — 11: TJ. V. 12.

V. R É S Z.

János Istennek kezében bépetséltett könyvet lát, melyet senki más meg nem nyithatott, hanem csak a megöletett hétszarvú Bárány; ezen történetért pedig minden mennyei szentek Istent és a Bárányt ditsőítik.

1. Továbbá annak, a ki a fejedelemszékben ül vala, jobb kezében egygy belől kívül béirtt könyvet láték; melly hét petséttel vala bészárva. 2. Egygyzersmind szemlélék egygy erős angyalt, ki hangos szóval ezt kiáltá: Kitsoda méltó arra, hogy e könyvet felnyissa, s annak petsétjeit felbontsa? 3. És senki nem találkozik sem az égben, sem a földön, sem a föld alatt, a ki e könyvet megnyithatta és belétekinthetet volna. 4. Azért én sokat sirék, mivelhogy senki sem találtatott méltónak arra: hogy e könyvet felnyissa, és belétekinsen. 5. Azonban egygy a vének közzül így szólita meg engem: Ne sirj, imé a Júda' nemzetségéből származott oroszlán Dávid' tsemetéje győzedelmet nyert: hogy felnyithassa e könyvet, és annak hét petsét-

jeit felbonthassa. **6.** Tüstént láték a fejedelemszéknek körében, a négy állatlelkek és a vének között egygy Barányt állani, melly mint azelőtt megöletettnek tetszék, mellynek hét szarva és hét szeme vala az Istennek udvarló hét lelkek helyett, kik az egész földre kiküldetnek. **7.** Ez oda méne s elvév a fejedelemszékben ülőnek jobb kezéből a könyvet. **8.** Mellyet midőn elvet vólna, a négy állatlelkek és huszonnégv vének, kik közzül mindenik hárfát és a szentek' imádságait jelentő jó illatokkal teli arany tsészét tart vala, a Barány előtt leborulának; **9.** És új éneket mondanak énekelvén: Méltó vagy Uram! hogy elvegyed a könyvet, és annak petsétjeit felbontsad; mert megöletettél, és bennünket minden nemzetségből nyelvből népből és nemzetből a te véred által Istennek megváltottál. **10.** Istennek szenteltt királyokká és papokká tettél bennünket: hogy uralkodjunk a földön. **11.** Azután látám és hallám a fejedelemszék, az állatlelkek és vének körül a sok angyaloknak szavokat, kiknek számok tizezerszer tizezer és ezerszerezer vala. **12.** Kik fenszóval ezt mondák: Méltó a Barány, ki megöletett vala, hogy hatalmat gazdagságot bőltseséget erősséget tiszteletet ditsőséget és háláadást vegyen birjon! **13.** És hallám: hogy minden az égben a földön a föld alatt és a tengerben lévő teremtmény, és minden, ami a világban vagyon, azt kiáltá: A fejedelemszékben Ülőnek és a Barány-nak légyen háláadás tisztelet ditsőség és hatalom mind örökön öröké. **14.** És a négy állatlelkek felelének: Úgy légyen! és a huszonnégv vének leborulának ortzájokra, s imádák az örökön öröké Élőt.

J e g y z e t e k.

1: Istennek mindentudóságában öröktől fogva feljegyezve vagynak minden léendő történetek, mellyeket, ha a megállapított

természet' rendjében nem foglaltatnak, előre senki sem tudhat, ha csak Istentől meg nem jelenttetnek. Ezen isteni tulajdonságot ábrázolja a tele irtt és szorgalmasan lepetséltt könyvtekerés.

2, - 5: Az első emberek' vétke által megvesztegettetvén az emberi természet senki az emberek közül az isteni Szentség előtt kedvességet nem nyerhetet volna, ha csak egygy isteni személy emberi természetben eleget nem tet volna. Ezen Üdvözítőben, ki Mós. 1. XLIX. 9. 10. hatalmára nézve oroszlánnak nevezett Júda és Dávid nemzetségből vette emberi testjét, az isteni s emberi természet egygy isteni személyben legszorosabban öszveköttetvén az emberi természetnek is lehetet és kellett tudnia az emberi nemzetet a zsidókat pogányokat keresztényeket illető isteni végzéseket és következő történeteket, a mellyhez igaza is vala: mivel a halálon ördögön kárhozatot győzedelmeskedet, azoktól megszabadítván az istenfélő s engedelmes embereket.

6: Krisztus gyakran a szent írásban Iz. LIII. 7. — AT. VIII. 32. ártatlansága szelidsége béketűrése megületése, s az ó szövetségi húsvéti bárány által ábrázoltatása miatt bárálynak neveztetik. A hét szarv nagy hatalmát, a hét szem pedig bültteségét és a jövődőségnek szinte mint jelenvalónak tudását, melly által hét elküldözött lelkek gyanánt hivei' állapotját bizonyosan és tökéletesen isméri, jelentik. A báránykép is emberi képpel vala öszvekötte; mivel a Bárány a könyvet általvette.

8: Mennyben a már örök boldogsággal megjutalmazott szentek az e földön még szenvedő viaskodó hittársaikért Istennek könyörögnek: hogy viszontagságaikat békeségesen tűrjék, és azoktól szerentsésen megszabadíttassanak.

9. 10: Mivel a tárgy új vala, ahhoz kellett az éneknek is alkalmaztatnia; tsak ugyan egyedül az isteni Üdvözítőre illik azon bizonyítás: Hogy vérével mindenféle nemzetekből számtalanokat az örök kárhozattól megmentet, és mennyben való szünetlen uralkodásra, Isten' ditsóítására segítet. A mennyei szentek imádságaik' foganatjáról nem kételkedvén a földön nyomorgó hittársaik' nevében örvendeznek: hogy a keresztény anyaszentegyházat üldöző zsidókon és pogányokon győzedelmet nyerni, és tartományaikban helyettők uralkodni fognak, amint az meg is történt.

11, - 14: Mivel a Bárány épen úgy mint a fejedelemszékben Ülő minden teremtménytől, Istent Üdvözítőt valló minden em-

berektől szentektől angyaloktól imádtatik; ez által az Úr Jézus Krisztusnak isteni természetje személye hirdettetik.

Világosító Hivatkozások.

1: Ezek. II. 9. 10. — — 2: Iz. XXIX. 11. — — 5: Iz. XI. 1, -10. — — 6: Zak. III. 9. IV. 5. — Ján. I. 29. 36. — 1. I. 7. — TJ. IV. 5. 6. — — 8: Zsol. CXL. 2. — Iz. XXIV. 23. — TJ. VIII. 3. — — 9: AT. XX. 28. — Kor. 1. VI. 20. — Ef. I. 7. — Kol. I. 14. — — 10: Mós. 1. XIX. 6. — Pét. 1. II. 5. — TJ. I. 6. — — 11: Zsol. LXVII. 18. — Dán. VII. 10. — Lúk. II. 13. — — 12: Ján. I. 29. — Zsid. I. 6. — TJ. IV. 11. — — 13: Filip. II. 10. III. 10. — Júd. 25. — — 14: TJ. IV. 6, -8.

VI. R É S Z.

A négy első petséttel leszorított írásnak foglalatját ábrázolják négy lovagok; kik között az első ivvel fehér lovon, a második pallossal piros lovon, a harmadik serpenyőmértékkel fekete lovon, a negyedik halaván sárga lovon a halál a pokoltól kísértetvén megjelennek. Az ötödik petsétnek felbontására előállanak a vértanúknak lelkeik büntetést kívánván. A hatodik petsét alatt való írásnak tartalmát nyilatkoztatják a legrettenetesebb képek mint előjelei azon veszedelemnek, mely Jerusalemet, és a zsidó nemzetet országot a megáltkodás miatt érni fogják.

1. Most már látám: hogy a Bárány egygyet a hét petsétek között felbonta; és hallék egygyet az állatlelkek között mennydörgéshez hasonlatos szóval mondani: Jöjj, és lásd! 2. Midőn pedig szemeimet mereszteném, imé egygy fehér ló jelenék meg előttem, és a rajta ülőnek kéz-

ive vala, kinek koszorút is adának, ki mint diadalmas indúla, hogy ismét győzedelmeskedjék. 3. És mikor a második petsétet felnyitná, hallám a második állatlelket mondani: Jöjj ide, és lásd! 4. Erre egygy más veres ló méne ki, s annak, a ki azon ül vala, hatalom adaték: hogy a békéséget a földről eltörölné s így az emberek egygymást ölnék; azért is egygy igen nagy kard adaték néki. 5. Mikor a harmadik petsét felbonttatott volna, hallám a harmadik állatlelket így szólani: Jöjj ide, és lássad! és midőn nézném, imé fekete ló jelenék meg, mellyen a ki ül vala, serpenyőmértéket tartá kezében. 6. A négy állatlelkek között pedig ezen szózatot hallám: Egygy napra való buzának egygy tizes és három napra való árpának egygy tizes lészen az árra; mindazonáltal sem az olajat sem a bort ne bánts. 7. És midőn a negyedik petsétet felbontotta volna, hallám a negyedik állatleleknek szavát, ki monda: Jöjj ide, és lássad! 8. És látám és imé egygy halavány sárga ló, s annak, a ki rajta ül, neve halál, és a pokol kíséré azt; kinek adaték hatalom, hogy a földnek negyedrészeiben fegyverrel éhséggel döghalállal fenevadakkal öldökölhessen. 9. Az ötödik petsét' felnyitása után látám az oltár alatt az Isten' igéjéért, és az a felől való bizonyágtételért megöletetteknek lelkeiket. 10. Kik nagy szóval kiáltának mondván: Uram, ki Szent és Igazmondó vagy! meddig nem tartasz ítéletet, és nem bünteted meg a föld' lakóseit az általok kiontott vérünkért. 11. Ezek közül mindeniknek hosszú fejr köntösök adatának azon felelettel: hogy tsendesesen várakoznának még egygy keves üdeig, miglen az ők szolgatársaik és attyokfiaik, kik mint ők megöletetnek, a számot bétöltik. 12. Midőn továbbá szemlélődném, a hatodik petsét is felbonttaték; és imé nagy földindulás lön, a nap mint a szörzsákruha megfeketedék, és az egész hold vérszinbe borúla. 13. Az égi tsillagok a földre lehullanak; mint a figefa lehúllatja éret-

len gyümölsét, midőn nagy szélről rázatatik. 14. Az ég egygybetűretett könyv gyanánt eltűnék, a hegyek és szigetek helyeikből kimozdittattanak. 15. Ekkor a földi királyok fejedelmek hadivezéreik gazdagok hatalmasok minden szolgák és nemesek elrejték magokat a hegyek' barlangjaiban és üregeiben. 16. Mondván a hegyeknek és a kőszikláknak: szakadjatok le ránk, és rejtsetek el minket a fejedelemszékben. Ülőnek szemei előtt és a Báránynek haragja előtt. 17. Mert feltetszet az ő bosszúállásának nagy napja; ki maradhat meg ő előtte?

J e g y z e t e k.

Ezen egész szakasznak egygy tárgya a keresztény vallásnak magát elleneszegező sőt azt üldöző zsidó nemzetnek megbüntetése. Krisztus mint győzedelmes fejedelem kiindul a zsidó fővárosnak és földnek elpusztítására, kit a had éhség és döghalál lovon követnek annak jelentésére: hogy Istennek igasságos végzéséből engedelmeből a megáltkodott zsidók nem sokára hatalmas fegyveres hadiseregekkel körülvétni, éhség által nyomorgattatni, s ezenként fegyver által megöletetni fognak; mert az isteni büntető ítéletnek üdeje békövetkezet, a szabadulás vagy halasztás már nem reményltethetik. Hogy ezen magyarázás helyes, kitetszik következőkből: mert olly változásról szól a jövendölés, mellynek I. 3. XXII. 7. 10. képest nem sok idő múlva és pedig az e könyvben feljegyzett történetek' sorában legelőször kell vala végrehajtatnia; mert ezen szörnyű változás XIII. szerint a pogány halványozásnak felforgatását megelőzi; mert minden itt említett képek Jerusalemb' elpusztítására erőltetés nélkül alkalmaztathatnak; mert már hajdan a próféták' könyveiben Iz. XIII. 9. 10. XXIII. 23. — Jer. IV. 23. 26. — Ezek. XXXII. 4, - 9. — Joel. II. 2, - 6. Babilon Tirus Jerusalemb' városoknak elpusztításjuk épen olyan képekkel jövendülteték, a minők e szakasznak utolsó hat verseiben előfordulnak. Azonban itt még nem maga a feldúlás hanem csak annak előjeloi íratnak le mint Mát. XXIV. 6, - 27. — Luk. XXI. 8,

23; mivel 17. versként maga ama boszszuállásnak nagy napja még váratik, és VII. XI. szerint Jerusalemben és abban a nemzeti templom még állnak.

Valahányszor egygy petsét feltöretik, és így az avval bészartt tekerts felgönygyölgettetik; mindég inttetik a látó: hogy figyelmezen a jelenésre, melly által a történet fog ábrázoltatni. Tehát ezen jelenések híven minden hozzáadás vagy elhagyás nélkül jegyzettek fel.

2: Valamint a fejr ló, úgy az iv és koszorú a győzedelemnek jele, mellyet az Üdvözítő már egygyszer testjének feltámadása által nyert a hálaádatlan zsidó nemzeten, melly őtet esztelen dühködészel gyalázatosan felfeszítetté és megöleté, most pedig újra a megáltkodás és keresztény anyaszentegyháznak üldözése miatt ugyan azon népnek a nemzetek' és országok' sorából kitörlésével nyeretendő vala.

4: A veres ló, a nagy kard, és a világos hozzájáruló parancsolat a háborúnak a zsidó földön pusztítását hirdeti.

6: A búzának a görögben olly mértéke említettik, melly akkor a szolgáknak munkásoknak katonáknak egygy napra adaték. — A munkásoknak pénzben napibérük közönségesen egygy tizes vala Mát. XX. 2. 10. 13. — A napkeletben árpakenyérrel tsak a szegényebbek, mások pedig tsak szükségben élnek. — A bor és olaj a kenyérben való fogyatkozást ki nem pótolhatja. — A fekete ló a szomorúságnak és temetéseknek, mellyeket az éhség szaporit, jele. Midőn tehát az mondatik: hogy termékeny földön, a minő Zsidóország vala, a munkás egygy napi bérén tsak három napra való árpa kenyeret fog vehetni, búzából pedig ugyan annyiba fog kerülni egygy napra való kenyér; midőn e végre mérőserpenyő fekete lovon körülhordatni rendeltetik; ez által nagy éhség jövendöltetik.

8: A pokol vagy is nagy mélység a halált kíséri, hogy a megöletteket elnyelje. A poklot jelentő szó a szent könyvekben gyakran koporsót is tészen, és ez az értelem ide inkább illik: mivel a meghaltt testeknek el kell temettetnie. A földön — Palesztina a zsidó föld értetik. Tsak ugyan azon üdőben, midőn a rómaiak által a fellázadott zsidó nemzet meghódított, fegyver éhség és dög-halál által alkalmasint egygy negyod része a lakósoknak életjét veszte.

9, - 11: Az áldozatul bemutatott állatok' vére Mós. 2. XXVII. 4. 5. az oltár körül önttetett ki; itt jelenének meg azért azon lelkek, kiket ama Heródestől megöletni parantsoltt gyermekektől kezdve az Üdvözítőnek miatta a zsidók életjüktől megfosztottak. Az ezeken elkövetett gyilkosság az isteni igasságosságtól büntetést kívánt, de ez halasztaték, még az előrelátott nagyobb szám bételjesednék. Azonban addig is azon lelkek mennyben boldogságokat elnyerék. Itt ezen lelkeknek tulajdonittatik a büntetésnek sürgetése: mivel halasztatott, és mivel azt az igasság megkivánta.

Világosító Hivatkozások.

2: TJ. XIX. 11. 21. — — 4: Iz. IX. 19. XX. 21. — Zak. I. 8. VI. 2. — — 6: AT. XI. 28. — TJ. IX. 4. — — 8: Mós. 3. XXVI. 22. 25. 26. — — 9: TJ. XIX. 10. XX. 4. 5. — — 10: Mós. 1. IV. 10. — Lúk. XVIII. 7. — — 11: TJ. III. 5. VII. 9. — — 12: Joel. II. 10. 21. — — 14: Zsol. CI. 27. — — 15: Iz. II. 19. — — 16: Oz. X. 8. — Lúk. XXIII. 30.

VII. R É S Z.

Jerusalemnek elpusztulása s az egész zsidó földnek a rómaiaktól elfoglalása által a zsidó nemzet egészen el nem töröltetik; azért számosan és főképen a zsidóságból megtért keresztények elkülönöztetnek. Mivel azonban nem tsak zsidók hanem minden pogány nemzetekből mindjárt az első században felette sokan a keresztény vallást elfogadák, és ez életből kimúlván az örök boldogságot elnyerék; minden nemzetből való emberek' lelkeinek számtalan sokaságát szemléli az apostol mennyben.

1. Ezekután láték a földnek négy szegletjein állani négy angyalt, kik tartóztatják vala a földnek négy szeleit; hogy ne fúnának sem a földre sem a tengerre, se semmi élő

fára. **2.** Láték tovább más angyalt napkeletről feljönni, kinél vala az élő Istennek petsétje, ki azon négy angyaloknak, kiknek hatalom adaték, hogy ártsanak a földnek és tengernek, nagy fenszóval kiálta mondván: **3.** Ne ártsatok sem a földnek sem a tengernek sem az élő fáknak: miglen meg nem jegyezzük a mi Istenünk' tisztelőit az ők homlokaikon. **4.** És hallám azoknak, kik megjegyeztettek számokat; száz negyvennégy ezeren jegyeztettek meg az Izrael' népének minden nemzetségből. **5.** Júda nemzetségből tizenkét ezeren, Rúben nemzetségből tizenkét ezeren, Gád nemzetségből tizenkét ezeren, **6.** Ászer nemzetségből tizenkét ezeren, Neftali nemzetségből tizenkét ezeren, Manasse nemzetségből tizenkét ezeren, **7.** Simeon nemzetségből tizenkét ezeren, Lévi nemzetségből tizenkét ezeren, Isszakár nemzetségből tizenkét ezeren, **8.** Zabulon nemzetségből tizenkét ezeren, Józef nemzetségből tizenkét ezeren, Benjámín nemzetségből tizenkét ezeren jegyeztetének meg. **9.** Tovább szemlélődvén ismét láték minden nemzetekből nemzetségekből népekből és nyelvekből megszámithatatlan nagy sereget a fejedelemszék előtt, és a Báránynak színe előtt állani hosszú fejr köntösökben felöltözve és pálmaágakat kézben tartván, **10.** És fenszóval kiálnak vala: Ditsőitessék a mi Istenünk ki a fejedelemszékben ül, és a Bárány! **11.** Az angyalok pedig mindnyájan a fejedelemszéket a véneket és a négy állatlalkeket környülvén a fejedelemszék előtt ortzájokra borúlának és imádák az Istent mondván: **12.** Űgy légyen! Ditséret ditsőség bőltseség háláadás tisztelet hatalom és erősség légyen a mi Istenünknek mind örökön öröké. Űgy légyen! **13.** Akkor megszólita engem egygy a vének közül, és kérdezé tőlem: *Mit vélsz*; ezek, kik hosszú fejr köntösben felöltözve vagynak, kitsodák, és honnan jötte nek? **14.** Kinek felelék: Uram! te tudod. Ő pedig monda nekem: Ezek nagy nyomorúságból jöttek, és köntöseiket a

Bárány' vérében megmosták és megfejéritették. 15. Annakokáért vagynak az Istennek fejedelemszéke előtt, és éjjel nappal tisztelik őtet az ő templomában, és a fejedelemszékben Űlő jelenlétjével örvendeztetí öket. 16. Nem éheznek, se nem szomjúhoznak többé, sem a nap sem egyéb hévség nem égeti öket. 17. Mert a fejedelemszék' körének közepén lévő Bárány legelteti öket, és fogyhatatlan vízforrásokra vezérli öket, és az Isten minden könyhüllást az ök szemeikről letöröl.

J e g y z e t e k.

1: Az egész zsidófüldön nagy tsendesség lön.

2: Isten akara üdöt engedni a megtértt és megtérendő zsidók-nak, hogy Jerusalemből kiköltözhessenek, minekelötte végső elpusztúlása kezdődjék Mát. XXIV. 16, - 20.

4: Mivel Péter apostolnak mindjárt első két beszédjéro AT. II. 41. IV. 4. nyoltz ezeren térték meg a zsidók közzül a keresztény vallásra; negyven két esztendő múlva nevedkedhetet Palesztinában a zsidó születésű keresztények' száma 144000-re. Azonban mind egygyenként a nemzetségekre mind öszvesen az egész népre nézve itt kerékszám emlittetik a soknak, vagy nagy számnak jelentésére. A Dán nemzetség elhallgattatik: mivel talám abból azon üdőben már tizenkét ezer férjfiak mindöszve sem találattak; de annak helyébe a számos Manasse nemzetség nevezttetik. Jósefnek Efraim második fiától származott nemzetség Jósef' neve alatt 8. v. hozatik elő.

9, - 14: Nem tsak azok üdvözülnek, a kik a zsidók közzül kiválasztattak; hanem kiváltképen mindnyájan azok, kik a keresztény vallásnak követése miatt üldözést vagy halált is szenvedtek az Űr Jézusnak nyomai szerint, kik így tántorithatatlan munkás hit, és határtalan keresztény szeretet által az Űr Jézus' vérének érdemeit magokra alkalmazttatták, bűneik' botsánatját nyerek, Istennek kegyelmében költözönék ki e világhból. Ezen igasságnak

erősítésére engedteték Jánosnak minden nemzetekből való embereknek számtalan lelkeit kimagyarázhatatlan mennyei ditsőségben látni.

15, - 17: Ezen versekben a keresztény hivek' vigasztalására különféle kifejezésekkel halandó testi emberek' gondolkozása szerint lefesttetik a mennyei boldogság; mellyben a szentek, minden kellemetlen szenvedéstől menttek lesznek, és Istennek ditsőségében Istent szünetlen ditsóítván részesülni fognak.

Világosító Hivatkozások.

2: Tim. 2. II. 19. — — 3: Ezek. IX. 4. — TJ. IX. 4. —
— 4: TJ. XIV. 1. — — 9: TJ. III. 5. VI. 11. — — 14: Iz. I.
18. — Zsid. IX. 14. — — 16: Zsol. CXX. 6. — Iz. XLIX. 10.
— — 17: Zsol. XIII. 1. — Iz. XXV. 8. — TJ. XXI. 4.

VIII. R É S Z.

A Bárány feltöri a hetedik petsétet; orre négy angyal egygymás után trombitát fújnak, és minden trombitaharsozás után új rémitő tsapás száll a zsidó földre.

1. Midőn a hetedik petsét felnyittatott volna, mintegy fél óráig tsendesség lőn az égben. 2. És látám ama hét angyalokat, kik Isten' színe előtt udvarolnak, kiknek hét trombita adaték. 3. Megjelenék pedig egygy más angyal is arany temjénezőt hozván és az oltár előtt megállván; kinek sok jó illatú szerek adattak, hogy azokat minden szentek' könyörgéseivel egygyütt a fejedelemszék előtt lévő arany oltárra tenné. 4. Ezen jó illatú szereknek füstjök a szentek' imádságaival egygyütt Istennek eleibe felhata az angyalnak kezéből. 5. Azután vévén az angyal a temjénezőt megtöl-

té azt az oltáron lévő tűzből, és kiönté a földre, ahonnan mennydörgések villámlások és nagy földindulások támadának. 6. A hét angyalok pedig, kiknél a hét trombita vala, készülének a trombita' megfúvására. 7. Az első angyal a trombitát megfúván tűzzel és vérrel elegyített jégeső lőn; melly a földre lehullván a földnek és az élőfáknak harmadrésze elperzselteték, és minden zöld fű elégetteték. 8. Midőn a második angyal a trombitát megfúvá, mintegy tűzbe borúltt nagy hegy vetteték le a tengerbe: úgy, hogy a tengernek harmada vérré változnék, 9. A tengerben tartózkodó állatoknak harmadrészők elveszne, s a hajóknak harmadrészők öszveronttatnék. 10. A harmadik angyal megfúván a trombitát egygy szövétnek gyanánt égő nagy tsillag esék le az égből a folyó vizeknek harmadrészőkre s a vizek' forrásaira. 11. A tsillag örömmel nevezteték, mert a vizeknek harmadrészők megürmösödék el annyira: hogy sok ember meghalna a keserűkké lett vizektől. 12. Minekutánna pedig a negyedik angyal is trombitáját megfúvá, a napnak holdnak és tsillagoknak harmadrészőket éré a tsapás úgy: hogy meghomályosodnék harmadrészők, és mind a nappali mind az éjjeli világosság egygy harmadrészszel megkevesednék. 13. Ekkor láték és hallék egygy sashoz hasonló anglyalt az égen által repülni és fenszóval ezt kiáltani: Jaj jaj jaj a föld' lakóainak azon trombitaszózatok' következésében, mellyeket a még hátralévő három angyal fog harsogtatni.

J e g y z e t e k.

1: A hosszú hallgatás jelenti a következő történeteket figyelemre s álmélkodásra érdemeseknek lenni.

2: Az anyaszentegyházra különösen gondot viselnek ama hét Istennek udvarló lelkek, kik I. 4. IV. 5. emlittetnek. A trom-

biták' harsogtatása által hivatatéék az Izrael' népe mind hadba, mind az isteni tiszteletre.

3. 4: A mennyei szentek imádkoznak az e földön még különféle viszontagságokkal kísértetekkel akadályokkal szenvedésekkel viaskodó hittársaikért; hogy Istentől segíttessenek. Az Isten előtt kedves imádságoknak ábrázolása a jó illatú magasra felható füstölés.

5: Mivel az üldözésnek tüze, mely a hitetlenektől a keresztények ellen e földön gerjeszteték, a szentek' könyörgéseit okozá; a tűznek a földre, vagy is a gerjesztők' fejére kiöntése súlyos büntetések' jele Ezek. X. 2. A tsattanások, melyeket a leűő menykő okoz, szózatoknak mondatnak.

7: Ezen jellel kezdődik a zsidó föld' valóságos elpusztulásának lefestése. A zsidók nem akarák engedni: hogy a pogány római tsászárért és népért áldozatok bémutatassanak; Agrippa zsidó királynak, és a főpapnak épületjeik, szinte úgy Antonia' vára meggyújtattak, és elégtének; hét nap kontzolták egygymást a zsidók Jerusalemben, azután pedig ezerenként öldöstettek meg a pogány rómaiaktól Tzezárea Alexandria Sztzitopolis városokban és tsak az utolsóban tizenhárom czeren veszték életjüket. Ezen zenebonáskodásnak megboszzulására Tzesztius Gallus' vezérlése alatt számos hadisereg küldetéék a római kormánytól, mely a zsidó földnek minden részeiben tűzzel vassal pusztitot, és sok vért ontot. Ezeket ábrázolá a tűzzel és vérrel elegyített jégeső. Az elégett fák az előkelő, nagyobb tekintetű zsidókat, a zöldfü a köznépet jelenti. A harmadrész itt és a következő versekben tsak sokaságra mutat.

8: A lázzadásnak tüzes hegye a tengeren is büntettetéék: Joppe városban a tenger mellett 1400 megöletettek, 4200 pedig a tengerben, ahol menedék helyet keresének, szélvész által sirjokat találák; Tarikea mellett a Genezaret kiss tengeren 6500 vagdaltattak le a rómaiaktól úgy: hogy a vizet az ontott vér elboritaná.

9: A tengeren való kegyetlenségnek és kárnak bővebb lefestése.

10. 11: A dühös rómaiaknak megengesztelésökhöz és így a békeségnek nyúgodalomnak tsendnek helyreállításához még nyitva állának a reménységnek kútjai és forrásai számos jobb gondolko-

zású s a megbékélésre hajlandó zsidókban; de ezeket is megkeseríté és jó szándékjoktól leidegeníté egygy Giszkala városból származott nagyobb tekintetű János nevű zsidó férjfiú, ki is mint a büntető égből leesett tüzes tsillag felekezetjével Jerusalemben megjelenvén az ellenszegezésre bátoritá és feltüzelé a népet a római hadiseregnek megerőtlenedését és a városnak győzhetetlenségét hánytorgatván.

12: Az említett lázzadók által Jerusalemnak vógsó veszedelme szembetünően eszközölteték és sietteték, mivel főpapot teteszsők szerént választának, a zsidó papok közzül többeket, valamint a zsidó nemzetnek világi nagyjai s előljárói közzül is sokat részszerént megölének, részszerént társaságjokba tsábitának; kik a napnak holdnak tsillagoknak egygy részben meghomályosodásjok által jelentteték.

Világosító Hivatkozások.

1: Mós. 4. X. 9. — Jós. VI. 4. — Jer. IV. 19. — — 3: Zsid. VII. 24. 27. — — 4: Zsol. CXLI. 2. — — 5: Mós. 4. XVI. 46. — — 13: TJ. IX. 12. XI. 14. XII. 12. XIV. 6.

IX. R É S Z.

Az ötödik angyalnak trombitálására különös fajta sáskák jönnek ki a mélységből, a hatodik angyalnak trombitálására pedig számos hadiseregek jelennek meg, és sok emberek megöletetnek; de a megáltakodott gonoszok még sem térnek meg.

1. Hogy az ötödik angyal trombitála, láték egygy tsillaghoz hasonló angyalt leszállani az égből a földre; kinek 'a mélység' kútjának kultsa által adaték. 2. Melly kútat midőn megnyitotta volna, füst jöve fel abból mint egygy

nagy kementzéből, melly miatt a nap és levegő meghomályosodának. 3. A kútnak füstjéből pedig sáskák jövének fel a földre, mellyeknek olyan ártalmas erejük vala, mint a minővel a földi skorpiók birnak. 4. És meghagyatott nékik: hogy ne bántanának semmi földi füveket és semmi zöldséget és semmi élőfát, hanem csak azon embereknek, kiknek homlokaikon az Isten' jegye nem találtatik, ártsanak. 5. Az is meghagyaték nékik: hogy az embereket ne ölnék meg, hanem csak kinoznák öt holdnapig olyan fájdalommal, a millyent a skorpio szokot okozni, mikor az embert megmarja. 6. Azokban a napokban az emberek keresni fogják a halált, de meg nem találják; óhajtásjuk lészen meghalni, de futni fog előlük a halál. 7. A sáskák pedig alakjukra nézve hasonlóak valának a hartzra felkészített lovakhoz, fejökön mint annyi arany koronák látszattak, ortzájok az emberekéhez hasonlítának. 8. Hajaik mint az aszszonyoké, fogaik mint az oroszánoké valának. 9. Melyfedezőjük vala, mint a vasból valók szoktak lenni; szárnyaik' zörgése hasonló vala az olyan szekerek' zörgéséhez, mellyekbe hartzra rohanó sok lovak fogatnak. 10. Farkaik a skorpiókéhoz hasonlóak, és farkaikon füláncjuk vala; és hatalom adatott nékik: hogy öt holdnapig az embereknek ártsanak. 11. Kiknek fejedelmök a mélységnek angyala, ki zsidóul Abaddonnak, görögül Apolleonnak neveztetik. 12. Ez szerint az első jaj már elműlék; de imé jön még két jaj ezután. 13. Tehát a hatodik angyal is megfúvá trombitáját, és hallék szózatot, melly az Isten előtt lévő arany oltárnak négy szarvaiból erede. 14. Melly a hatodik angyalhoz, kinél a trombita vala, így szóla: Old meg az Eufrátes nagy folyóviznél megkötözött négy angyalt. 15. És feloldatának a négy angyalok, kik minden órára napra holdnapra esztendőre készek állának az emberek' harmadrészének megölésére. 16. A lovas hadiseregnek pedig száma felméne húsz-

ezerszer tízezerre; melly számot magam hallám. 17. Látám pedig ezen megjelentt lovakat ekképen: az azokon ülőknek tüzes kék és kénköves melyvasjok vala, a lovaknak fejök hasonlók valának az oroszánokéhoz, és szájokból tűz füst kénkö tájtézkék. 18. Ezen három tsapástól tudniillik a szájakból származó tűz füst kénkö által az emberek' harmadrésze megöleték. 19. Mert azoknak öldöklő erejök fejökben és farkjokban vala farkaik a kigyókhöz hasonlók és fejeik is ártalmasak lévén. 20. Mindazonáltal a többi emberek, kik ezen tsapások által el nem vesztenek, még sem szűntenek meg gonosz tselekedeteiktől, hogy ne imádnák a hamis isteneket, és az arany ezüst réz kő fa bálványokat, mellyek se nem láthatnak, se nem hallhatnak, se nem járhatnak; 21. Még sem tértek meg a gyilkolásaiktól, sem a bűvös bájolásjoktól, sem paráználkodásjoktól sem lopásaiktól.

J e g y z e t e k.

Ezen szakasznak értelme következő: A már említett lázadás' vezérje János, ki méltán rontóirtópusztítónak nevezethetik, mintha a pokolnak kultsait átalvete volna a zsidó nemzetnek sanyargatására, nem tsak számos zsidókat buzgósok' nevezetje alatt hanem Idumea tartományból is húszezeret magához tsődite; ezen semmi rendet nem tartó fegyveres sereg, mint a zsidó földet gyakran az ötödik holdnapnak kezdetjétől fogva négy holdnapig szörnyen elpusztító sáskák és skorpiók, fényes sisakokkal melyvaszal hosszú hajjal, és oroszlányi dühösséggel különböztetvén magát fél esztendeig a legnagyobb kegyetlenséggel dúlá Jerusalemet, és végső veszedelmét eszközlé valamint minden lakósainak is kivévén azokat, kik Istentől a megszabadulásra elválasztva valának. Azonban ezen fegyveres sereg tsak bizonyos üdeig nyomorgatá a jerusalemi népet, és okot szolgáltatata: hogy az addig még viszatartóztatott gonosztévő lelkek szabadon botsáttatnának, és te-

mérdek iszonyatos római hadi nép a teljes elpusztításnak végrehajtására körülfogná Jerusalemet, mely sereg tűzzel vassal nem csak mindent elégetet, földszinig lerontot, hanem tizenegygy százezer zsidóknak haláljokat okozá. Mindazonáltal ezen a keresztény vallást elfogadni és megtérni nem akaró megáltalkodott zsidóknak rettenetes büntetésökről sem tanultak a hálványisteneket imádó pogányok és velek egygyütt a gonoszságban elmerült zsidók; mert mind a pogányok a hamis költött isteneknek rút erköltstelenséggel egygybekötött imádásjokat, mind a zsidó nemzetnek legnagyobb része megáltalkodását, és szokásba vett vétkeit azután is folytatók.

A 11. versnek végzetje a diákban: diákul pedig Vesztő. De ezen szavak a görögben nem találatnak, és csak világosításul a diák fordítótól hozzáadattak.

Hogy a sáskák itt fegyveres hadisereget jelentenek egész leírásjokból világos; azért is nem a füveknek természetnyeknek fáknak, amint a természeti sáskák' szokása, hanem az embereknek ártalmokra megjelenni mondatnak.

Ezen egész könyvben sok kifejezések csak az előhozott képeknek tökéletes kifejtésökhöz tartoznak; melyeket azért a történetekre alkalmaztatni nem szükséges, nagy erőltetés nélkül nem is lehet.

Világosító Hivathozások.

1: Lúk. VIII. 31. — TJ. XVII. 8. XX. 1. — — 3: Mós. 2. X. 14. — Bir. VI. 5. VII. 12. — Judit. II. 11. — Iz. VII. 18. — Joel. II. 2, -6. — Nah. III. 2. — — 4: Ezek. IX. 4. — — 6: Jer. VIII. 3. — Oz. X. 8. — — 7: Mós. 2. X. 4. — Böls. XVI. 9. — — 11: Jób. XXVIII. 22. — PB. XV. 11. — — 20: Zsol. CXIII. 4, -7.

X. R É S Z.

Jerusalemnek és a zsidó nemzetnek a próféták által jövendöltetett múlhatatlan veszedelme már legközelebbnek lenni hirdettetik.

1. Tovább láték más erős angyalt leszállani az égből felhő között, kinek feje körül szivárvány látszaték, ortzája mint a nap tündöklék, lábai tüzes oszlopokhoz hasonlítanak. 2. Ki jobb kezében egygy megnyitott könyvetskét tartá, és jobb lábát a tengerre bal lábát pedig a földre tevé. 3. És kiálta nagy szóval, mint az oroszán ordítani szokott, és azonnal hét mennydörgés hallaték viszhang gyanánt felelni. 4. Miután pedig a hét mennydörgés szózatot adot volna, leakarám írni; de szót hallék az égből, melly ezt mondá nékem: Tartsd titokban a hét mennydörgések' szózatját, és le ne ird azt. 5. Akkor az angyal, kit a tengeren és földön állani láttam vala, jobb kezét az égre emelvén 6. Megesküvék arra, a ki él mind örökon öröké, az égnek földnek tengernek és minden czekben lévőeknek teremőjökre: hogy már több üdöhaladék nem engedtetik. 7. Hanem a melly üdőben a hetedik angyal a trombitával jelt fog adni, akkor teljesedésben vétetik Istennek titkos tanátsa, amint azt az ő szolgálinak a prófétáknak tudtokra adá. 8. Akkor a szózat, mellyet az égből hallottam vala, ismét ezt mondá nékem: Menj, és vedd el a felnyitott könyvetskét, melly a tengeren és földön álló angyalnak kezében vagyon. 9. Elmenék tehát az angyalhoz kérvén: hogy adná által nékem a könyvetskét, ki ezt mondá nékem: vedd el, és edd meg azt: melly gyomrodnak ugyan keserves fájdalmat fog okozni, de szájadban édes lészen mint a méz. 10. Elvevém azért az angyal' kezéből a könyvetskét megevém azt; melly noha

szájamnak édesnek tetszék mint a méz, de, mikor lenyelém, keserves gyomorfájást érzék. 11. Azután ezt mondá nekem: A te kötelességed ismét megfejteti a jövőndölést különféle nemzetű nemzetségu és nyelvü embereknek, és sok fejedelmeknek.

J e g y z e t e k.

Egygy a legjelesebb angyalok között mint az Úr Jézusnak személyese megjelenik a leírt vagy is bizonyosan végbemenendő jövőndölést kezében tartván; mellynek következtetéseit az egész földre kiterjedni bizonyítja a tengeren és szárazon való állása által. Ugyan azért legerősebb oroszlányi hanggal hirdeti a jövőndölés' velejét, mellyet mennydörgés gyanánt ama hét fő angyalok, kiknek a trombiták adattak, viszonoznak; azonban igen világosak és értelmesek lévén a hét angyalok' kifejezései, azoknak leírásuk megtilalmaztatik — bizonyos haladék nélkül való teljesedésük esküvéssel erősítettven a szerént, mint azt az ó szövetségi próféták is feljegyezték. Ezen jövőndölést hogy az apostol a történet előtt minder megtérendő és megtért hűveknek hasznos tanúságul mind szóval mind ezen könyve által hirdethesse, azt megenni vagy is tökéletesen megértenie, és magának megjegyeznie kellett; melly a megáltkodott zsidó nemzettársaira nézve ugyan keservesen esheték neki, de a zsidók és pogányok között megtért keresztényekre nézve, kik egygyik hatalmas ellenségüktől megszabadulának, és az Úr Jézus Krisztusnak egygyik fő jövőndölését teljesedni tapasztalván hitjökben újra megerősödének, örvendés vala. — Hogy e szakaszban Jerusalemnak és a zsidó nemzetnek a rómaiak által végbevitt tökéletes meghódításáról és Zsidóországnak feldúlásáról megszüntetéséről vagy szólni, a felől mind az alkalmaztatásnak könnyüése, mind a prófétákra való hivatkozás, mind az előző és következő szakaszok, mind pedig ezen történetnek valóban szörnyüése és hamar elkövetkezése kételkedni nem engednek.

Világosító Hivatkozások.

3: Jer. XXV. 30. — — 4: Dán. VIII. 26. XII. 4. 9. — —
5: Dán. XII. 7. — — 6: Más. 1. XIV. 22. 23. — 5. XXXII.
40. — — 9: Ezek. II. 10. III. 1. 3.

XI. R É S Z.

*A jerusalemi templom megméretetni parantsollatik, minek-
előtte leronttassék; Jerusalemnak a szent városnak a pogá-
nyok által feldúlása jövendöltetik; két tiszteletes férjfiak'
megöletése emlittetik; a hetedik angyal megfújja trombitá-
ját, és a mennyei szentek Istennek hálákat énekelnek a ke-
resztény vallásnak ezután következő ditsóségesebb terjedé-
séért és virágzásáért.*

1. Akkor egygy vesszőhöz hasonló nádszál adaték
nékem, és az angyal, melly mellettem áll vala, monda né-
kem: Kelj fel, mérd meg az Isten' templomát, az oltárt,
és mennyi imádkozónak légyen abban helye? 2. A pitvart
pedig, melly a templomon kívül vagyon, hadd ki, se meg
ne mérd; mivelhogy a pogányoknak adatott, kik a szent
várost negyvenkét holdnapig tapodni fogják. 3. Én pedig
két tanúimnak meghagyom: hogy tanítsanak jövendölvén
ezer kétszáz hatvan napig gyász ruhába felöltözve. 4.
Ezek ama két olajfák, és két gyértyatartartók, mellyek az
Úrnak színe előtt állnak. 5. És ha valaki ezeknek ártani
akar, tűz fog szájokból kijönni, melly ellenségeiket meg-
emészt; mert a ki őket bántani akarja, annak így kelleltik
megöletetnie. 6. Ezeknek vagyon hatalmok az égnek bézá-
rására: hogy az ők tanítása' üdeje alatt eső meg ne ásztas-
sa a földet; a vizeken is hatalmok vagyon: hogy azokat

vérre változtathassák; és valahányszor akarnak, minden-némű tsapást botsáthatnak a földre. 7. Minekutánna pedig tanúbizonyságtételök' üdejét bévégezendik, egygy a mély-ségből feljövő fenevad megtámadja, meggyözi, és megöli őket. 8. S azoknak meghalt testjeik a nagy városnak, melly erköltsi értelemben Sodomának és Egiptomnak nevez-tetik, ahol az ök Urok is keresztre feszítették, útszáin fog-nak fekünni. 9. Akkor többen különféle nyelvű népekből nemzetségekből pogányokból azoknak meghalt testjeiket ne-gyedfél nap látni fogják, és nem engedik eltemettetni. 10. Ezen a földnek lakószai nagyon fognak örvendezni, s örö-mök' nyilatkoztatására ajándékokat küldenek egymásnak: mivel ezen két próféta a föld' népét sokat háborgatta. 11. De negyedfél nap múlva Isten lelket és életet ismét ada be-léljök úgy: hogy felkelnének, és nagy félelem fogná el azo-kat, kik őket szemlélék. 12. Akkor hallaték nagy szózat az égből, melly ezt mondá nékik: Jőjjetek fel ide; kik is felmenének a felhőkön az égbe az ök ellenségeiknek sze-mök' láttára. 13. Ugyan azon üdőben nagy földindulás lön, melly által a városnak tízedrészre öszveroskadot, és hét ezer ember megöleték; a többi pedig megrémülván megadáék az ég' Istenének a méltó tiszteletet. 14. Így a második jaj már elmülék; de imé tsak hamar utánna a harmadik jaj is elkövetkezik. 15. Végre a hetedik angyal is megfúvá trom-bitáját, és erős szózatok hallatának az égben ezt mondván: Az egész világon való uralkodás a mi Urunké s az ő Krisztusáé, s országol mind örökön öröké. Úgy légyen! 16. A huszonnégy vének pedig, kik Istennek színe előtt székeik-ben ülnek vala, ortzájokra borúlván imádák az Istent mond-ván: 17. Hálaikat adunk néked mindenható Urunk Istenünk, ki vagy, valál, és léssesz: mivelhogy a te nagy hatalmaddal élven uralkodni kezdél; 18. A nemzetek dühösködének; de fejökre szállot büntető hatalmad, és békövetkezik az

üdő: hogy a meghalttakért ítélet tarttassék; hogy a te szolgálid a próféták, szentek, és valakik a te felséged iránt tiszteletfélelemmel viseltetnek, kitsiayek nagyok jutalmokat vegyék; hogy azok, kik a földet megvesztegetik, elveszszenek. 19. Ekkor megnyittaték Istennek temploma mennyben, és az Úr szövetségének szekrénye az ő templomában megjelenék, és villámlások szózatok mennydörgések földindulások támadának.

J e g y z e t e k.

Jerusalemnek veszedelmét és a zsidó birodalomnak felforgatását tudós Flávius Jósef, ki az egész történetnek eleitől végig szemes tanúja vala, a zsidó háborúról írt könyveiben körülállásosan előterjeszti; ezen teljes hitelességű könyvekből világosítatik e jegyzetekben a zsidó nemzetet illető titkos jelenéseknek teljeseedsők.

Hogy mind a hét angyalnak trombitálása s így az egész ar-
val egygybekötött jövendölés Jerusalemi' városát és a zsidó nemzetet illeté, e szakasznak 8-dik verséből világos; mivel a fővárosról, melyről szó vagyon, az bizonyittatik: hogy abban az ők Úrok, Dávid' nemzetségéből származott Üdvözítőjök, Pilátus' írása szerint a zsidók' királya, felfeszítették, és hogy tsak általvitt értelemben az erköltsök' elfajulása miatt ugyan Sodomának, az Úr Jézus által pedig munkáltt számtalan tsodatételeknek nyakas megvetésökre s a keresztényeknek nyomorgatásjokra nézve Egip-
tomnak nevezethetik.

1: Az igaz Istennek az ő szövetségben tsak egygy temploma, a zsidó nemzetnek Jerusalemben nevezetes szenteggyháza, mellynek oltárán egyedül mutattattak hó áldozatok az igaz Istennek, belső tágasságával egygyütt megmérgetni parantsoltatik annak jelentésére: hogy azon templomnak következő földszinig lerontását az Istennek tisztelői ne sajnálják, mivel annak helyébe az új szövetségben számtalan, és így hasonlíthatatlanul tágasabb és felségesebb templomok fognak az igaz Istennek imádására építtetni.

2: A pítvarnak, mellybe Mát. XXI. 12. a pogányoknak is bémenniek szabad vala, megmérése elhagyatik: mert az új szövetségben zsidók és pogányok között nem leszen különbség, — valakik a keresztény hitre térnek, egygy társaságban fogják imádni az Istent, — és így pítvar többé nem fog építtetni. Szent városnak Dán. III. 28. — Eszd. 2. XI. 1. 18. — Mak. 2. XV. 7. nevezteték Jerusalemet: mivel egyedül abban gyakoroltaték az ó szövetségi egész isteni tisztelet, egyedül ott fogadtattak el Istentől imádására bémutatott áldozatok. A pogány rómaiak épen negyedfél esztendeig folytatták a zsidó háborút, és Jerusalemet valóságosan üszvetapodták; mivel követ a kövön nem hagyának minden épületeket falakat földszinig lerontván.

3: A két jeles tanúk valának Anánus és Jézus vagy Jósue nevű zsidó főpapok, kik 1260 napig vagy is negyedfél esztendeig inték Jerusalemnak népét: hogy tsendesedjenek, térjenek meg, és lépjenek békeségkötésre, mivel ellenkező esetben a városnak tökéletes eltöröltetése elkerülhetetlen.

4, -6: Ezen két olajfák gyanánt hasznos, és égő gyertyák gyanánt ditséretes viseletjükkal, buzgó oktatásaikkal világoskodó férjfiak, ha a jerusalemi nép és a zsidó nemzet őket hallgatta, és szavokat fogadta volna, a végső veszedelmet a fővárostól és Zsidóországtól eltávoztathatták volna: valamint Illyés negyedfél esztendeig tartott szárazság után imádsága által esőt nyere, és Móses számos tsodálatos tsapások által az Izrael' népét az egiptomi rabszolgaságból kiszabadítá. Azonban mivel a megáltalkodott jerusalemi lakosok ezen jó tanácsosaiknak magokat ellene szegezék, sőt azokat megölik; valamint a Móses ellen fellázadott 250 és Illyésnek megfogatására megjelentt 50 férjfiakat a tűz megemészté: úgy veszté el az engedetlen megáltalkodott zsidókat is tűzzel vassal a római hadisereg.

7, -10: A feljebb említett János amaz Idumeából jött sáksereggel a két jó tanácsosokat és felekezetjüket megöldöse; azon két férjfiúnak meghaltt testjük valójában Jerusalemt' útszáján minden ruhától megfosztva mint kutyák' ragadmánya heverni engedteték; e kegyetlenségen képtelenségen gonoszságon örülnének a zenebonáskodók, mivel így megszabadultak azoktól, kik pártütő határozásaiknak ellenmondának, és erős gútot vetének.

11. 12: Alig öletettek meg a jó tanácsosok, tüstént a legnagyobb zavarodás következék a városban, húsz ezernél többen veszték életjüket a nélkül, hogy testjeiket siratni vagy eltemetni engedtetett volna; Titus római fővezér pedig mindjárt keményen hozzáfogatott a város ostromlásához. Így láták tapasztalák a két helyesen gondolkodó főpaprak ellenségei; hogy igaz és hasznos volt tanácsok, hogy általok utóljára intette őket az Isten, és ugyan azért a végső veszélyt, melybe estek, tsak magoknak, tsak keményszívűségöknek tulajdoníthatják.

13: Ugyan akkor, midőn Jerusalemben a lakosok egymást ölék, az északi oldalon bérontának a rómaiak több ezer zsidókat megölvén; ezt látván az okosabban gondolkodók már nem kételkedének: hogy nem sokára az egész város a rómaiaknak kezeikbe kerül, és a végső pusztulás teljesedni fog.

15, - 18: Ezután következék Jerusalemben feldúlása s elpusztítása, mely által a keresztény vallás egygyik hatalmas ellenségétől megmenekedék. Ugyan azért nem Jerusalemben és a zsidó nemzetnek borzasztó siralmas veszedelmén, hanem az Isten' és az Úr Jézus Krisztus' országának egygy nagy akadály' elhárítása után szabadabb terjedésén és erősebb meggyökeresedésén e földön örvendezének minden mennyei szentek hálakat adván Istennek: hogy már elkezdődik a keresztény anyaszentegyházak üldöző zsidó és pogány nemzeteknek meggátolásjok fenyítésjök, a keresztény mindtautóknak mind hiveknek pedig megkönnyebbülésök.

19: Az ó szövetségi templomnak lerontása után Isten már a zsidóktól a szövetség' szekrényének képe alatt tiszteltetni nem akarván a mennyországból eredett új templomban új szövetségi anyaszentegyházban, mely a Szent Léleknek nagy zúgás között tsodálatos alászállása által felszentelteték, választá a köteles imádásnak és könyörgéseknek elfogadására meghallgatására állandó lakását. Azért jelenék meg Jánosnak új templomban mennyben az Istennek jelenlétét ábrázoló szövetség' szekrénye, azért látszaték az apostolnak ezen új templom is mint hajdan a Szina' hegye, a szövetség' szekrénye a pusztában, a jerusalemi templom villámlások mennydörgések és sok hangos örömkialtások között Isten' tiszteletjére felszenteltetni.

Világosító Híratkozások.

2: Dán. VIII. 14. XII. 7. — Lük. XXI. 34. — — 4: Zak. IV. 2, -14. — — 5: Mós. 4. XVI. 3. XXIX. 35. — Kir. 4. 1. 9, -12. — — 6: Mós. 2. VII. 19. 20. — Kir. 3. XVII. 19. 20. XVIII. 12. — — 7: Dán. VII. 21. — — 8: Mós. 5. XXXII. 32. — Iz. I. 3. — Jer. XXIII. 14. — TJ. XVIII. 10. — — 12: Mós. 1. V. 24. — Kir. 4. II. 11. — — 14: TJ. XV. 1. — — 15: TJ. X. 5. 7. — — 17: Zsol. II. 8. — TJ. XII. 10. — — 18: Lük. XXII. 28, -30. — AT. IV. 26. — — 19: Mós. 2. XIX. 16. XXV. 10, -16. XL. 32. 33. — Kro. 2. V. 13. 14.

XII. R É S Z.

Egygy sárkánnyal viaskodó aszszonynak képe alatt a keresztényeknek a megáldalkodott zsidókkal utolsó hartzok, mellynek szent Mihály főangyal diadalmasan véget vet.

1. Azután nagy tünemény láttaték az égen, egygy aszszony a naptól körülvéve, kinek lábai alatt vala a hold és fején tizenkét tsillagból álló korona, 2. Terhes lévén és a szüléshez közelitvén kiáltoz vala; minthogy a szülés' fájdalmaiktól kinoztaték. 3. Ezen kívül más tünemény is feltetszék az égen: egygy igen nagy veres, hétfejű, és tizszarvú sárkány, mellynek fején hét korona vala, megjelenték; 4. Mellynek farka az égi tsillagoknak harmadrészöket maga után vonván azokat a földre leveté, s a szülő aszszony előtt megállá: hogy mihelyest szülne, annak gyermeket felfalná. 5. És fiú gyermeket szülvén, ki valaha minden nemzeteket vasveszszövel kormányozandó vala, fia Istenhez és az ő fejedelemszékéhez ragadtaték. 6. Az aszszony pedig elfuta a pusztába, ahol néki Isten' jóvoltából lakhely készítettett vala, hogy ott ezer kétszáz hatvan napig

tapláltatnék. 7. És nagy háború támadta az égben; Mihály és az ő angyalai a sárkány ellen viaskodának, és a sárkány viszont a maga angyalaival hartzola. 8. De ezek nem győzhetének, sem többé nem vala maradások az égben. 9. Hanem ama nagy sárkány, ama régi kigyó, ki ördögnek és sátánnak mondatik, ki az egész emberi nemzetet tévelygésre és bűnre ingerli, angyalaival egygyütt a földre levették. 10. Azután erős szózatot hallék az égben, melly ezt mondá: Most nyilatkoztaték ki a mi Istenünknek üdvözítő ereje s országlása, s az ő Krisztusának hatalma: mert a mi hittársainknak vádolójok, ki őket Isten előtt éjjel nappal vádolja vala, kivették. 11. Két azok a Báránynak vére, s a vallástudományról való bizonyágtételök által meggyőztek, sőt életjökkel sem gondolván a haláltól meg nem ijedtenek. 12. Ugyan azért örvendezzetek egek, és azoknak lakosai! de jaj néktek, kik a földön és a tenger' szigetjeiben laktok! mert letaszították hozzátok az ördög, ki dúl fúl tudván: hogy keves üdö engedtetett nékie a hatalmaskodásra. 13. A sárkány pedig, látván hogy a földre levettetett, üldözni kezdé az aszszonyt, ki fiú gyermeket szült vala. 14. Az aszszonynak tehát két nagy sasszárny adaték: hogy elrepülhessen a néki rendelt pusztá lakhelyre, ahol esztendeig, esztendőig, és fél esztendeig a kigyótól bátorságban élhetne. 15. Akkor a kigyó az aszszony után mintegy folyóvizet botsáta szájából, hogy az által elragadtatnék. 16. De a föld segéllé az aszszonyon, mert megnyitván száját elnyelé a folyóvizet, mellyet a sárkány botsátot vala ki szájából. 17. Azért megharaguván a sárkány az aszszonyra elméne: hogy hartzolna annak többi gyermekeivel; kik megtartják az Isten' parantsolatjait, és a Jézus Krisztusnak tanításában állhatatosok. 18. És a tenger' partján megállá.

J e g y z e t e k.

1: Jánosnak elmeelragadtatásában egygy különös figyelemre méltó jelenés mutattaték az égben. Valamint hajdan Istennek választott Izrael' népe Mós. 1. XXXVII. 9. naphoz holdhoz és tizenkét tsillagokhoz hasonlították: úgy ama réginék helyébe következett új szövetségi anyaszentegyház, és jelesen a jerusalemi anya törzsök keresztény gyülekezet egygy rendkívüli fénnel körülvétetett aszszony által ábrázoltaték, kinék az egész emberi nemzetet megvilágosító Jerusalemben meghalt feltámadott és mennybe felmentt nap az Úr Jézus Krisztus, az ezen naptól főméltóságát költsönöző hold az Úr Jézus' annya Mária, s a tizenkét apostolok mint alapítók ugyan annyi tsillag gyanánt kiváltképen való disztékességet tündöklést szereznek.

2: Ezen keresztény anyaggyülekezet, — az ó szövetségi isteni tiszteletnek és vallásnak a nemzeti templommal egygyütt eltörlése s a zsidó nemzetnek elszélesztése után, — a még addig nagy részben gyakorlott ó törvényi szertartásoknak tökéletes elhagyásjokkal, a zsidóságtól egészen elkülönözött, megtért zsidókból és pogányokból álló, gyülekezetet akara kiképezni s elrendelni; de ezen törekedés a vajúdó aszszonynak fájdalmaihoz hasonló nehésségekkel vala öszveköttve: valamint általjában a zsidóknak és pogányoknak az evangéliom által keresztényekké újjászületésük és egygy valástársaságba öszveforrasztásjuk felette sok bajba került.

3. 4: Az említett akadályokat fájdalmakat nevelé ama régi kigyó sárkány minden gonoszságnak hatalmas félelmes fejedelme, az ördög; ki az emberi nemzetnek az Istentől rendelt boldogságot irigylvén és ugyan azért a keresztény vallásnak esküdt ellenségo lévén valamint hajdan Isten ellen való fellázadásával felette számos angyalokat a pártütésre eltsábitot, úgy most is (a mennyire az emberekbe befolyása vala) a jerusalemi veszedelemtől megnekedett zsidóknak, kik szerentsés keresztények angyalok lehetnek volna, nagy részét a keresztények ellen felmérgecsitette.

5: Mindazonáltal a megáltalkodott és a ördögtől eltsábitott zsidóknak utolsó agyarkodásaik sem gátolhatták meg a megtért zsidókból és pogányokból öszveállott, minden ó szövetségi szertartásoktól elváltt vallástársaságnak szerentsés megállapodását, az

egész földre elterjedését, a pogány nemzeteken férjhas diadal-maskodását.

6: Azon negyedfél esztendő alatt, a meddig a római hadi sereg Jerusalemet ostromlá, a jerusalemi keresztények a veszedelmet az Úr Jézusnak intéseihez képest megelőzván a Jordánon túli puszta-ságba húzák magokat, és így Istentől különösen megoltalmaztattak.

7, - 9: Ezen alkalmatossággal az ördögnek gonosz agyarkodásai ismét épen úgy megszegyenítettettek, mint midőn hajdan Ifelekeztjével Isten ellen felzendülvén mennyben szent Mihály angyalfejedelemnek vezérlése alatt a hív angyalok' serege által meggyőzeték és mennyből örökre kirekeszteték.

10: Isten, ki ránk mindég különös rendkívül való gondot vicselt, győzedelmeskedék; hatalmas felmagasztaltaték; uralkodása ország-lása nem csak a testi, hanem az erköltsi világra nézve is a keresztény anyaszentegyházzal megalapítottatott, minekutánna ennek egygyik engesztelhetetlen ellensége a zsidóság megaláztatott, ártalmasságától megfosztatott. Ezen új erköltsi országban a Krisztus a Megkenetetett az Üdvözítő már világ' végéig fog fejedelmeskedni; mivel a keresztényeknek esküdt ellenségeik a zsidók, kik a gonosz léleknek ingerléséből óhajtasaként a keresztény hiveket szünetlen mint rossz veszedelmes embereket rágalmazták, mindenütt ellenek a pogányokat felingerelték, most mint a római hatalmas birodalom ellen pártütők minden tekintetjüket befolyásjokat templomjokkal és országjokkal egygyütt elvesztették.

11: De minden szakadatlan rágalmazások mellett is a keresztények Istonnek kegyelmében megmaradtak, és szembetűnő oltalma alatt sokasodtak mint olyanok: kik az Úr Jézusnak vére által megváltattak, és a keresztény vallásnak hív követése által az Üdvözítőnek érdemeiben részesültek készek lévén az isteni Üdvözítő iránt határtalan szeretetjöknek és a keresztény hit' igassága felől tökéletes meggyőződésöknek bizonyítására halált is szenvedni s életjüket feláldozni.

12: Mennyben a keresztény vallásnak anyaszentegyháznak győzedelme diadalma bizonyos, mintegy már szemmel láttatik: de a földön még sokszor lézen kéntelen, a pogány római tszászrok' megtéréséig, a kereszténység nehez kísérteteket, keserve üldözéseket kiállani.

14: Jerusalemi ostromlásának negyedfél esztendeit Mát. XXIV. 16. 17. feljegyzett utasítás szerint a pusztaságban tölték el a jerusalemi keresztény hivek. Ez a 6. versnek ismétítése; mivel Istennek a zsidók közül megtért keresztény hivekre azon közönséges veszedelemnek alkalmatosságával is nagy gondviselését bizonyítja.

15. 16: A zsidók még Jerusalemnak elpusztulása után is iparkodának a keresztényeket akadályoztatni; de haszontalan vala minden mérgeskedésök.

17: Mivel a gonosz lélek itt a zsidók által el nem érhető irányát, a pogányokat tüzelé fel a keresztények ellen.

Világosító Hivathozások.

2: Jer. III. 6. — Mik. IV. 10. V. 2. — Róm. VIII. 22. — Gal. IV. 19. — — 3: Lúk. X. 18. — Ján. XII. 31. XIV. 30. — — 5: Zsol. II. 8. 9. — — 6: TJ. XI. 3. — — 7: Dán. X. 13. 21. — Júd. 9. — — 9: Mós. 1. III. 1. 4. 15. — TJ. XX. 2. 3. — — 10: Jób. I. 9, -11. — Zak. III. 1. — — 11: Róm. VIII. 33, -39. XVI. 20. — — 12: Zsol. XCV. 11, -13. CXLVII. 1. — Iz. XLIX. 13. — Pé. 2. III. 13. — TJ. VIII. 13. — — 14: Mós. 5. XXXII. 11. — Iz. XL. 31. — Dán. VII. 25. XII. 7.

XIII. R É S Z.

A pogány római hatalom támadja meg, és üldözi a keresztény anyaszentegyházat.

1. És láték a tengerből kijönni egygy fenevadállatot, mellynek hét feje, és tiz szarva, és szarvai felett tiz koronák, és fejeire káromló szidalmak írva valának. 2. Ezen fenevad, mellyet láték, hasonló vala a párdutzhoz, lábai mint a medvééi, szája mint az oroszláné, s általadá neki a sár-

kány az ő erősségét birodalmát és nagy hatalmát. 3. Fejei közöttül ugyan egygyik halálosan megsebesítették; de ezen halálos seb meggyógyított. Azért az egész föld elálmélkodék a fenevadállaton, és követé azt. 4. És imádák a sárkányt, ki hatalmát a fenevadnak általad; de a fenevadat is imádák mondván: Kitsoda mérkezhetik meg e fenevadállattal? kitsoda viaskodhatik avval? 5. Mivel pedig kevély beszédek, és káromlásokat szóló száj, és negyvenkét holdnapig való pusztításra hatalom adaték neki: 6. Megnyitá száját Isten ellen intézett káromlásokra elannyira: hogy felségét lakhelyét és a mennyeknek lakóseit szidalmazná. 7. Az is megengedették neki: hogy a szentekkel har tzoljon, és azokat meggyőzze; sőt hatalom adatott neki: hogy minden nemzetségnek, és népnek, és minden nyelvű nemzeteknek árthasson. 8. Azért imádák is azt a földnek minden lakóai, kiknek neveik nintsenek béirva a világ' megalapításától fogva megöletett Báránynak élet' könyvébe. 9. A kinek fule vagyon, figyelmezzon ezekre. 10. Ha ki másokat fogságra viszen, maga esik fogságba; a ki karddal öldököl, karddal kell annak megöletnie. Itt vagyon a keresztényeknek alkalmatosságjuk a béketűrésnek és hitnek gyakorlására. 11. Más fenevadat is láték kijönni a földből, mellynek olyan két szarvai valának mint a bárányoknak, de szava olyan mint a sárkánynak. 12. Ez az előbbeni fenevadnak minden hatalmával annak jelenléttében él, és azt viszi végbe, hogy a föld és annak lakóai amaz első fenevadat, mellynek halálos sebe meggyógyúlt, imádják. 13. Olly nagy tsodajeleket is mutogat, hogy tüzet is szállit az égből a földre az emberek' szeme' láttára. 14. Ezen jelek által, mellyeknek ama fenevad' jelenléttében mutogatásjokra hatalmat nyere, a föld' lakóseit eltsábitja őket arra rábeszélvén: hogy ama fenevadnak, melly karddal megsebesítették, és még is életben marada, bálványképet emelnének.

15. Még az is megengedették neki: hogy a fenevad' bálványképének éltető leheletet adjon úgy, hogy a kép szólana, s azokat, kik azt imádni nem akarnák, megölethetné. 16. Ezeken kívül minden kitsinyeket és nagyokat, gazdagokat és szegényeket, szabadosokat és szolgákat arra kényszerít: hogy jobb kezökön vagy homlokokon magokat megbélyegeztetni engedjék. 17. Hogy senki ne vehessen vagy adhasson valamit, hanem csak az, a kire nyomva vagyon ama bélyeg, a fenevadnak neve vagy nevének száma. 18. Itt megkivántatik a bőltésesség; a kinek értelmessége vagyon vesse fel és fejtse meg ama fenevadnak számát, mert embert jelentő szám; ezen szám pedig hatszáz hatvanhat.

J e g y z e t e k.

Minekutánna e könyvnek első három szakaszában a keresztény egygyházi előljárók és hívek a buzgóságra inttettek, a negyedik tzikelyben Istennek határtalan felsége és hatalma leiratott, az ötödik szakasztól fogva pedig a tizenkettediknek végéig a keresztény hívek avval vigasztaltattak: hogy nem sokára a zsidó nemzetnek üldöző agyarkodásaitól megszabadulnak; most már ezen szakasznak kezdetjétől a tizennyoltzadiknak végéig a keresztények ellen dühösködő római pogány hatalomról vagyon szó, s e felől is jövendöltetik: hogy nem csak a keresztény anyaszentegyházon erőt venni nem fog, hanem inkább meg fog győzetetni, és hitetlen kegyetlenkedése miatt Istentől keservesen meg fog büntettetni.

1: Hogy ezen a tengerből magát kiűtő felette erős és rettenetes hét fejű és tiz megkoronázott szarvú fenevadállat a pogány római tsászári birodalmat jelenti, mellynél eddig hatalmasabb nem vala, s a melly minden iszonyatos erejét a keresztény vallásnak kiirtására fordítá, bizonyos következőkből: A XVII. 9. mondatik, hogy a hét fej hét hegyet jelent, mellyen az ott úgy nevezett büja aszszony ül; már pedig Róma akkor hét hegyen állot, mellyek? nevei: Kapitolinus Palatinus Aventinus Tzólus Eszkvilinus Vimi-

nalis és Kvirinalis. — A hét fej XVII. 10. szerint hét fejedelmet is jelent, mellyek közül öt már eleset, a hatodik uralkodik, a hetedik még nintsen; már pedig Augusztus első tsászártól számítván Néro vala az ötödik római fejedelem, kinek mindjárt halála után e könyv iraték. — A fenevadnak tulajdona a szidalmazás; ezt legnagyobb mértékben az egygy igaz Isten ellen és az isteni Üdvözítő ellen tselekedte a pogányság. — A fenevadállaton ülő párizna aszszony egygy nagy városnak képe, melly sok fejedelmeken uralkodik, a bálványistenek' imádásának és minden erkölytselességnek széke fészke, de ugyan azért is szörnyű feldulást, pusztulást fog szenvedni XVII. XVIII.; mind ezeket Róman kívül semmi más városra alkalmaztatni nem lehet: ahol harmintzezer hamis istenek tiszteltettek, és melly 137. esztendő alatt 410 -től 547-dikig ötször elpusztittatott. — A tíz szarv XVII. 12. tíz fejedelemnek ábrázolása, kik, mint a szarvas vadállatok szarvaikkal szokták az elejökbe állókat megtámadni, a pogány vallást kiirtani iparkodó keresztényeket legdühösebben üldözni fogják; tsak ugyan a római pogány tsászárok között tizen különböztettek magokat a keresztények' üldözése nyomorgatása öldösése által.

2: A sárkány vagy is a minden gonoszságnak kútfeje az ördög XII. 9. felingerlé a legerősebb és legdühösebb vadállatokhoz a párdutzhoz oroszlánhoz és medvéhez hasonló római pogány tsászárokat birodalmat a keresztény anyaszentegyháznak vallásnak megtámadására elfojtására.

3: Szvetonius szerint Néro tsászárnak megjövendölteték, ámbar nem teljesedet: hogy ő az uralkodástól ugyan megfosztatik, de azt ismét visszanyeri, és hogy ő fogja Jerusalemet meghódítani. Azonban Néro ön magát rejtek helyen megölvén halála nem mindjárt tudatott meg, hanem az a hír terjedet el: hogy tsak üdeiglen elrejtette magát, de nem sokára ismét az országlást folytatni fogja; ez a hír Tatzitus szerint Akhaja és Kiss Asia tartományokban is nagy rémülést okozot, mellyet Patmos közelvaló szigetben megértvén János, itt használta. Azért a halalos sebbel megsértett fej Néro tsászárnak az uralkodástól megfosztása; a meggyógyult seb pedig az uralkodó székbe visszahelyeztetésének elterjedett hira.

4: Az egész nép (a keresztények akkor a pogányokhoz képest még tsokély számmal lévén) megmarada a bálványistenek' imá-

dásánál nem vélvén lehetségesnek: hogy valaki a pogány vallást uralkodásából kiforgathassa.

5,-8: A római pogány uralkodás, mely a földnek mindenféle nyelvű ismérletes nemzetjeire kiterjedet, felfuvalkodván hatalmában a keresztény tudományt és anyaszentegyházat szidalmazá, mint a mellynek Istene sehol sem talál állandó lakásra, és tagjai szigorú nyomorúltt ügyefogyott emberek. Ezen pogány hatalomnak engedé Isten: hogy a keresztényeket üldözhesse, és kinoztathassa, ami egygy üdeig történt is. — Az Úr Jézus Krisztus a világ' kezdetjétől fogva megöletett Báránynak mondatik: mivel mindjárt az első vétéknek elkövetése után ígérteték Istentől az emberi nemzetnek Üdvözítő, kinek engesztelő halála minden véres áldozatokban ábrázoltatott. — Az élet' könyve, az örök boldog életre való elválasztás, melly jelesen a keresztényekről állittathatik Lük. X. 20. — Ef. I. 4. — Valamint a keresztények úgy a zsidók sem imádták a bálványisteneket; de a zsidók' száma a pogányokéhoz képest elenyészet, tekintet sem érdemlet. — A keresztények többnyire szenteknek neveztetnek az új szövetségi szent írásokban; itt pedig a földnek meg nem tért lakóaira nézve mennyei lakósnak is mondatnak.

10: Közmondás' kifejezéseivel tsak az bizonyittatik: hogy a keresztényeket üldöző pogányok nem maradnak büntetés nélkül; mert ártatlan embereket nem szabad bántani.

11,-17: A pogány római tsászárokat a keresztények' üldözésében segíték a pogány bálványpapok; kik ámbár jühbőrben felöltözve az ájtatosságnak és vallásvédelemnek leple alatt körüljárának, de földi jókhoz ragaszkodó, a gonosz léleknek kívánsága szerint szóló, és nagy hatalommal bíró emberek valának; ezek a bálványimádást, — (melly Néró tsászárnak személyében, később pedig Rómában a kapitoliumi Jupiter' templomának elégsével, Tatzitus szerint rossz jelnek turtlatott történettel, halálosan megsebesittetnek látszaték, de Nérónak új országlásáról elszárnyaltt hir, és ama templomnak ismételi felépítése által új orőre kapot) — minden tehetségök szerint régi hatalmas divatjában fentartani törekedének, szemfényvesztő jelekkel is ámitgták a népet, a bálványképeket élni és szóláni hazudván a pogány előljárókat a bálványokat megvető keresztények' megölésére rábírák, és így megerősíték a pogányokat vallásjokban, mintha kiki

valamelly hamis istennek nevével megbélyegezve volt volna, amit többen valóságosan tselekedtek is. A rómaiaknál a rabszolgák homlokokon a katonák kezökön megbélyegeztettek.

18: Mivel a szörnyű fenevadállat a római pogány hatalmat jelenti, a pogány római tsászárok közül pedig senki sem üldözte mérgesebben a keresztényeket mint Diokletzianus, ki Dioklesnek is mondaték; itt az ezen tsászárnak uralkodása alatt következő üldözésnek legfőbb iszonyatossága jövendölteték. Tsak ugyan római számmal hatszáz hatvanhat foglaltatik a névben: DIOCLESIANVS.

Világosító Hivatkozások

1: Dán. VII. 7. — — 5: Dán. VII. 8. XI. 36. — TJ. XI. 2. — — 6: Kir. 1. XVII. 10. — Iz. XXXVII. 4. — — 8: Mós. 2. XXXII. 32. — Ján. X. 11, -28. — Filíp. IV. 3. — Pét. 1. I. 20. — TJ. XX. 27. — — 10: Mós. 1. IX. 6. — Mát. XXVI. 52. — — 13: Tesz. 2. II. 9. — Mát. XXIV. 24.

XIV. R É S Z.

Ámbár az emberi nemzet a zsidókat kivérén a bálványistenek imádásában elmerülve vala; voltak még is, kik magokat a bálványtisztelettől és avval egygybekötött fajtalanságtól a pogányok között is megtartóztatták; ezeknek nagy boldogságjok mennyben, a bálványimádóknak pedig örökétartó büntetésök emlittetik — Babilonnak a bálványimádás' fővárosának leromlásával egygyütt.

1. Midőn tovább szemlélődném, megjelenék nékem a Bárány a Szion' hegyén állván és vele száz negyvennégy ezren; kiknek homlokjokra mind a Báránynak, mind az ő

Attyának neve irva vala. 2. S az égből szózatot hallék: melly a sok vizek' zúgásához, és a nagy mennydörgésnek tsattanásához hasonló vala; ama szózat, mellyet hallék, szinte olyan is vala mint a hárfáikat pengető hárfásoknak öszhangzásjok. 3. Énekelnek vala pedig mintegy új éneket a fejedelemszék, a négy állatlelkek, és vének előtt, melly éneket senki meg nem tanulhata, hanem tsak azon negyven-négy ezeren, kik a földről megváltattak, mondának. 4. Ezek azok, kik aszszonyokkal nem fertőztették magokat, mivelhogy szüzek. Ezek a Bárányt, akarhova menend, követik. Ezek váltattak meg az emberek közzül mint Istennek és a Báránynak szenteltetett első zsengék. 5. Kiknek szá-jokban hazugság nem találtaték, mert minden szeny nélkül vagynak Isten' fejedelemszéke előtt. 6. Azután láték más angyalt az égnek közepén elrepülni, a ki meghatalmazva vala: hogy az örvendetes örök végzéseket minden nemzetből nemzetségből nyelvből és népből való földi lakosoknak hirdesse. 7. Ki is erős szóval így kiálta: Féljétek az Istent, és ditsóítsétek őtet: mert az ő ítéletjének üdeje jelen vagyon; és leborúlva imádjátok azt, ki az eget földet tengert és a vizek' forrásait teremtette. 8. Ezt követé más angyal mond-ván: Öszveomlot öszveomlot ama nagy Babilon: melly az ő paráznaságának mérges borával minden nemzeteket elrésze-gitet. 9. Ezek után más harmadik angyal következék nagy szóval kiáltván: Valaki a fenevadállatot vagy annak képét imádandja, és felveszi bélyegét homlokára vagy kezére; 10. Annak innia kell az Isten' haragjának borából, melly elegyi-tés nélkül az ő boszszankodásának poharába töltteték, és az a szent angyaloknak és a Báránynak láttára kénköves tűz-zel fog kinoztatni. 11. Az ezeket égető tűznek füstje mind örökön öröké emelkedni fog úgy: hogy azoknak, kik a fenevadállatot vagy annak képét imádják, vagy az ő nevének bélyegét felveszik, sem éjjel sem nappal nem leszen nyúgo-

dalmok. 12. Akkor válik meg mennyit ér a szenteknek békéséges türésök, kik az Isten' parantsolatjait, és Jézus' hit-tudományát megtartják. 13. Azután szózatot hallék az ég-ből, melly ezt parantsolá nékem: Irjad; böldegok a meghaltak, kik az Űrban meghalnak. Mostantól fogva igen is űgymond a Lélek; hogy munkálkodásjoktól megnyűgodjanak, mert az űk tselekedeteik követik űket. 14. A szem-lélődést folytatván fényes fejér felhőt, és a felhőn az Ember' Fiához hasonlót űlni láték; kinek fején arany korona, kezében éles sarló vala. 15. Egygy más angyal pedig a templomból kijövénn annak, a ki a felhőn űl vala, nagy szóval kiálta: Erezd meg sarlódat, és arass, mert eljöt az aratás' űideje, s a földnek gabonája már megszáradot. 16. A felhőn űlő tehát a földre botsátá sarlóját, és a földnek gabonája learattaték. 17. Akkor ismét más angyal jöve ki a mennyben lévő templomból hasonlóképen éles sarlót tartván. 18. Más angyal pedig, kinek a tűzön hatalma vala, az oltártól jöve ki, és fenszóval így kiálta annak, a kinél éles sarló vala: Erezd néki éles sarlódat és szedd meg a földön lévő szőlőtőknek gerezdjeit, mert azok már megérték. 19. Akkor az angyal sarlóját a földre botsátván a földi szőlőtőknek gerezdjeit levagdalá, s az Isten' haragjának nagy sajtójába hányá. 20. Melly midőn a városon kívül nyomatatnék, annyi vér jöve ki a sajtóból: hogy a lovaknak zabolájokat fel-érné, s ezer hatszáz futamatnyira folya el.

J e g y z e t e k.

1. 2: Azon hegyek között, mellyeken a hajdani Jerusalemb' állot, legjelesebb vala a Szion' hegye mint a fejedelmi lakásnak és nemzeti templomnak helye; ugyan azért e helyen Isten választott népe között lakni uralkodni mondaték, és o hegy a jövődő

mennyei boldogságot is ábrázoló; következésképen Jerusalemnak tökéletes elpusztulása után az apostolnak az mennyben jelenék meg. A szózat, mellyet mennyben János hallot, felette soknak, igen beható hangos, de egygyszersmind igen kellemetes is vala.

3, - 5: Mivel a törvényes házasság Istentől szerzett szent kötés, az fertőztetésnek nem mondathatik, és az Úr Jézussal való társalkodásból senkit sem zár ki; ugyan azért itt az aszszonyokkal való fertőztetésen a törvénytelen fajtalanzkodást kell érteni, mellyet a pogányok gyakran a bálványisztelettel öszvekaptsolának. — A szent írásban sokszor a bálványimádás házasságtörésnek bújálkodásnak is neveztetik Jer. III. 6. — Ezek. XVI. 15, - 17. — Kor. 2. XI. 2.; mivel a hamis istent imádó az igaz Isten iránt szinte úgy megszegei hivségét, szinte úgy szolgál a bálványnak: mint a házasságtörő sérti társát, mint a fesletséget űző hódol testjének. — Itt nem azon száz negyvennégy ezerről vagy on szó, kik a VII. szakaszban emlittetnek: mert azok tsak a zsidó nemzetből, ezek pedig különbözés nélkül a földnek minden lakosai közzül üdvözülének; tsak a szám kellemesebb egyenlőségnek miatta tartatték meg, melly mind a két helyen nagy sereget, sokaságot jelent. — Mivel az itt említett szentekről nem tsak az bizonyittatik, hogy aszszonyokkal nem fertőztették magokat, hanem az is, hogy szűzek; ezen szentek olyan érdemes embereknek, kik egész földi életjökben a házassági társalkodástól is tartóztaták magokat, lelkeik. — Ezen szentek mind keresztényekből, kik az Úr Jézusnak mennybemenetelétől fogva megtérének, vagy már megtértt keresztény szüléktől felneveltettek, valának kiválasztva: mivel az első vers szerént homlokokon a Báránynak vagy is a Krisztusnak neve olvastatték; első zsengének mondatnak pedig: mert az Üdvözítőnek engesztelő és váltságul bémutatott halálától fogva negyven esztendő alatt nyerek el a mennyei boldogságot. — Ezen szenteknek tsalást hazugságot nem lehet szemökre vetni, mivel az igaz Isten iránt köteles hivséget soha meg nem szegték, és belsőképen titokban is olyanok valának, aminőknek külsőképen magokat mutatták; sőt a kereszttségnek felvételétől fogva ártatlan életet viseltek. — Ezen szentek másoknál nagyobb mértékben nyerek el a mennyei boldogságot; azért mondatik felőlök: hogy mindég legszorosabban az Úr Jézussal társalkodnak és tulajdon tsak előttök isméretos énekléssel nyilatkoztatják örvendezésüket. — Ámbár

pedig itt csak férjfiakról látszatik szó lenni; mindazonáltal a szent írásban előforduló több hasonló kifejezések szerint Kor. 1. VII. 1. 39. a tárgy is azt kívánván az aszszonyi nem is ezen szűzek' számában foglaltatik.

János apostol által e jelenésben arra figyelmeztetnek a keresztény hívek: hogy pogányok között is lehetséges nem csak a bálványimádástól és fajtalanokodástól magát tartóztatni, hanem állhatatosan feddhetetlen erköltsiségben, az egész keresztény törvénynek leghivebb teljesítésében, sőt még nőtelenségben és szűzeségben földi életjét töltetni; amint ezt csak negyven esztendő alatt is már olly számosan teljesítették, de ugyan azért jutalomúl legkülönösebb ditsóséget is nyertének, és öröké birni fognak.

6. 7: A keresztény hittudomány az isméretes földnek különösen a római birodalomnak minden részeiben ki fog hirdettetni; s ez megtörténvén a római pogány uralkodásnak vége szakad.

8: Azon üdöben Róma a földnek fővárosa vala, mellynek kormányától az isméretes földnek legnagyobb része függöt; mivel pedig ugyan Rómában a bálványistenek' imádása s az otsmány bújálkodásnak minden neme teljes divatban vala; a római pogány uralkodás önnön tselekedetjéi által vesztegeté meg az emberi nemzetnek főrészt, hatalma által terjeszté, és fentartá a bálvány vallást és avval egygybefontt erköltstelenséget. — Ezen ártalmas pogány római uralkodásnak azért olly elenyészése jövendöltetik; a minő pusztulásban hevert már akkor a hajdan hasonló tekintetű hatalmú Babilon városa. — — Csak ugyan illyen jövendülésben, melly e könyvnek egygy tetszetős részét elfoglalja, nem is vala tanácsos a római birodalomnak közepén világosan Rómát megnevezni; ami a keresztényeknek lázzadásról való vádolásjokra kívánatos okot szolgáltatot volna. Elég; hogy a keresztény hívek ezt bizonyosan érték.

9. - 11: A kik a keresztény vallásnak hirdetését hallván meg nem térnek, hanem a pogány vallásnak gyakorlásában megáltazkodnak; azok a más világon szakadatlan, vég nélkül mindég tartó nagy kinokat okozó, a mennyei szentek előtt is tudva lévő büntetéseket fognak szenvedni.

12. 13: A keresztényeknek ugyan, kik földi életjük' fogytáig állhatatosan ragaszkodnak az Úr Jézustól hirdetett hithez és törvényhez, sokat kellotik e földön szenvedniek; de testjük' ha-

lála után fogják tapasztalni: hogy békeséges türesők kimagyarázhatatlan boldogságot szerzet nekik; amint ezt a Szent Lélek minden új szövetségi tanítók által bizonyíttatja Ef. III. 5. — Kor. 1. XV. 18. — 2. V. 1. — Tesz. 1. IV. 14, - 17. Tehát a keresztyéneknek a pogányoktól szenvedett üldözések sem árthatnak, hanem inkább a jövőendő boldogságot nevelő érdemszerzésre több alkalmatosságot nyújtanak.

14, - 20: Az isteni Üdvözítő a megáltkodott pogányokat is még a földön is meg fogja büntetni; a római birodalomban lévő pogányok úgy kiirttatnak, mint a sarlóval a gabonát learatják, vagy a szőlőtermést megszedik, és kinyomják; és sokan fognak halállal büntettetni, kiknek patakok gyanánt fog vérük folyni. Ezen jövődölés teljeseдек Kr. 306. eszt. után nagy Konstantinus első keresztyén római tsászár, és a negyedik században uralkodott többi keresztyén fejedelmek által az egész római birodalomban a pogány vallás eltöröltetvén.

Világosító Hivatkozások.

1: Ján. I. 29. — — 3: Zsol. XCV. 1. — Pét. 1. I. 18. 19. — — 4: Mát. XXV. 1. — Kor. 1. VI. 20. VII. 25. 26. 38. — 2. XI. 2. — — 5: Zsol. XXXI. 2. — Sof. III. 13. — Ef. V. 26. 27. — — 7: Mós. 5. XXXII. 3. — Zsol. CXLV. 6. — AT. XIV. 15. — — 8: Iz. XXI. 9. — Jer. LI. 8. — — 10: Iz. LI. 22. — Jer. XXV. 15. — — 12: Mát. X. 39. — — 13: Mal. III. 16. — Lúk. XXIII. 43. — — 14: Dán. VII. 13. — — 15: Jóel. III. 13. — Mát. XIII. 39.

XV. R É S Z.

A mennyei szentek örömeikkel halálják Istennek a pogány római uralkodásnak tudtokra adott eltörlését; ezt hét angyal teljesíteni fogja.

1. Ismét más nagy és tsodálatos jelenést láték az égen: hét angyalokat, kik a hét végső tsapások' teljesítésére meg-

hatalmaztattak: mert ezek által Istennek büntető haragja tökéletesen végrehajttatik. 2. Tovább láték mintegy tűzzel elegyített üvegtengert, és azokat, kik a fenevadállaton, annak képén, és a nevét mutató számon győzedelmeskedtenek, látám az üvegtengeren állani, s Istentől vett hárfákat tartani. 3. Kik Mósesnek az Isten' szolgájának és a Báránynak dallját éneklék mondván: Nagyok és tsodálatosok a te tselekedeteid mindenható Úr Isten, igasságosak és valódiak a te tanátsaid szentek' Királya! 4. Ki ne tiszteljen téged Uram félelemmel? és ki ne ditsöitse felségedet? mivel te egyedül Szent vagy, kihez minden nemzetek járúlnak, hogy leborúlva imádjanak téged a te ítéleteidnek kinyilatkoztatásjok miatt. 5. Ezek után láték az égben egygy megnyitott templomot, mellyben a bizonyágtételnek sátora vala. 6. E templomból hét angyalok jövének ki hét tsapásokat hozván magokkal, kik tiszta fényes fejr gyoltsban felöltözve és melyök alatt arany övekkel körülkötve valának. 7. Ezen hét angyalnak egygy a négy állatlelkek közzül hét az örökön öröké élő Istennek haragjával megtöltött arany tsészéket általada. 8. És megtelék a templom füsttel az Istennek felségétől és hatalmasságától, és senki-nek sem vala szabad a templomba bémenni, miglen a hét angyalnak hét tsapása teljesedésbe nem véteték.

J e g y z e t e k .

1: A római pogány uralkodást eltörlő tsapásokkal teljesen o-légtétetik az isteni büntető igasságnak, mellyet a kereszténység-nek üldözése miatt a pogányság magára vont. Vagy is: A ómai pogány uralkodás bizonyosan ol fog töröltetni.

2: Kristál gyanánt általvilágító veres színű téren látá az apos-tol a mennyei szenteket; az az igen diszes helyen.

3. 4: Az éneknek, mellyel Istennek a mennyei lelkek hálát adának, tartalma hasonló vala Móseséhez, midőn általa az Izrael népe szerentsésen a veres tengeren általvezéreltetett Mós. 2. XV. 1,-19; melly a Bárányra az Úr Jézus Krisztusra is illék, úgymint kinek közbenjárása s engesztelő áldozatja által a szentek a bűnöségtől és kárhozattól megmentetvén a boldogságnak örömpartjára kíségettettek. Ezen éneknek veleje és rövid foglalatja következő: Álmélkodunk Istenünk hatalmadon, mellyel új szövetségi hived' társaságát mind eddig oltalmaztad; tiszteletfélelemmel valljuk: hogy igasságosan fenyíted a keresztny vallásnak ellenségeit, és minden határozásaid valóságon épülnek; Te benned örömmel szemléljük minden buzgó tisztelőidnek boldogításjokban gyönyörködő Fejedelmöket. Kitsoda tagadhatja meg tőled ép észszel a köteles imadást, és mindenek felett való szeretetet, mellyre a keresztny hit és törvény által az emberi nemzet oktattatik? holott véghetlen Tökéletesség és Szentség vagy. Úgy vagy; kegyelmes-ségedből lassanként minden nemzetek a keresztny hitre térvén néked fognak hódolni, mert kinyilvánodot, és mindég inkább ismertetni fog: hogy a keresztny anyaszentegyház a te oltalmad alatt áll gyarapodik fentarttatik, és valamint a zsidóknak és pogányoknak, úgy ezután is minden akarmelley félelmes ellenségeinek felforgatására törekedő fáradozásaik semmisíttetni fognak.

5,-8: Az ó szövetségi templom már elpusztulván mennyben lát új templomot és sátort az apostol, mellyből hét angyalok papi köntösben kilépnek, kiknek újra meghagyatik: hogy a meghatározott tsapásokat végrehajtsák, mellyeknek rettenetességjüket és bizonyosságjokat ábrázolja a templomot megtöltő füst, és az abba való bemenetel megakadályoztatása mind addig, míg ama tsapások végbe nem vitetnek.

Világosító Hivatkozások.

3: Zsol. CX. 2. — — 4: Iz. LXVI. 23. — Jer. X. 7. — —
 8: Mós. 2. XL. 34. 35. — Kir. 3. VIII. 10. — Iz. VI. 4.

XVI. R É S Z.

A hét angyalok kiöntik tsészéiket, melyeknek jelentésök emlittetik; a római pogány uralkodás tökéletesen eltöröltetik.

1. Azután nagy szózatot hallék a templomból, mely a hét angyaloknak ezt mondá: Menjetek el, öntsétek ki az Isten' haragjának tsészéit a földre. 2. Elmenvén tehát az első kiönté tsészéjét a földre, s azonnal ártalmas és súlyos fekély támadta azon embereken: kik a fenevadállatnak bélyegével megjegyezve valának, vagy annak képét imádták. 3. A második angyal a tengerbe önté ki tsészéjét; azért olyan lön a víz mint a haltt testeknek vérök, és minden élő állat elvesze a tengerben. 4. A harmadik angyal kiönté tsészéjét a folyóvizekre, és vízforrásokra, melyek vérré változtak. 5. És hallám a vizeket őrző angyalt inigyen felszólalni: Igasságos vagy Uram! ki vagy és valál; Szent vagy, ki ezeket határozád. 6. Mivelhogy a szenteknek és prófétáknak véröket ontották, vért adál nekik inniok; ezt megérdemlék. 7. Az oltárról pedig mástól ezt mondatni hallám: Úgy vagyon Uram mindenható Isten! valóságosak és igasságosak a te végzéseid. 8. A negyedik angyal kiönté tsészéjét a napra, mely tüstént az embereket hévséggel mint tüzzelel kinezni kezdé. 9. Kik a nagy hévségtől égetetvén káromlák a tsapások' botsátásának hatalmával bíró isteni Felséget a helyett: hogy megtértek, és a köteles dicsőítést nékie megadták volna. 10. Az ötödik angyal kiönté tsészéjét a fenevadállatnak székére, s annak országa setétségbe borúla, s a fájdalomnak miatta nyelvöket rágják vala. 11. És káromlák az egek' Istenét fájdalmaik és fekélyeik miatt, és meg nem térének vétkes tselekedetjeikből. 12. A hatodik angyal kiönté tsészéjét Eufrátes nagy folyó-

ba, mellynek vize kiszárada úgy: hogy a napkeleti fejedelmeknek azon út készülne. 13. Továbbá a sárkánynak a fenevadállatnak és a hamis prófétának szájokból békák' képeben három tisztátalan lelket kijönni láték. 14. Ezek ördögi lelkek', kik tsodálatos jeleket művelnek, és elmennek az egész földnek fejedelmeihez, hogy azokat egygybegyűjtsék, amaz a mindenható Istentől rendelt hartznak nagy napjára. 15. Imé jövök mint a tolvaj. Bóldog a ki vigyáz és köntösét megőrzi: hogy ruha nélkül ne kellessék elfutnia, és takaratlansága meg ne láttassék. 16. És egygybegyűjté Isten őket azon helyre, melly zsidóúl Armageddonnak neveztetik. 17. Végre a hetedik angyal is kiönté tsészejét a levegőre, és nagy szózat jöve ki a mennyei templomból a fejedelemszékéből ezt mondván: Oda vagyon! 18. Akkor támadának villámlások tsattanások mennydörgések és olly nagy földingás, a millyen soha sem vala, a miolta emberek kezdének lakni a földön; olly nagy vala ezen földindulás. 19. Melly által ama nagy város három részre oszlék, és a pogányok' városai öszveomlának; így emlékezetbe jöve ama nagy Babilon Isten előtt, hogy az ő haragjának borát a neheztelésnek poharából néki inni adná. 20. És minden szigetek eltűnének, hegyek sem találtattak többé. 21. És mázsa nehésségű nagy jég esék az égből az emberekre; az emberek pedig Istent káromlák a jégesőnek tsapásáért, mert igen súlyos vala azon tsapás.

J e g y z e t e k.

A hét tsapások valának következők: veszedelmes dögletes fekélyek, véres ütközetek a tengeren, hasonló tsatak a szárazon, sokáig tartó égető szárazság, Rómának meghomályosodása a tsászari székeknek a napkeleti részre általtételével, idegen fegyveres

seregeknek a római birodalom' elpusztítására bérohanásjok, a pogány uralkodásnak felforgatása és Rómának kipusztítása. Azonban minden előforduló képeket nehéz a történetekre alkalmaztatni: mivel ezen tsapások a felette meszsze terjedésű római birodalomnak hol egygyik hol másik részét érheték a nélkül, hogy az akkori történetírók által feljegyeztettek volna. — A következő alkalmaztatások Fleury' historiájából vétettek.

2: A harmadik századnak közepén az egész római birodalomban döghalál uralkodot, és a negyedik századnak tizenkettedik évében tüzes fekélyek háborgattak az embereket.

3: 321-ben Litzinius római tsászár Konstantinus tsászár által a tengeren megvereték.

4: Konstantinus első keresztény tsászár Maxentzius és Litzinius pogány fejedelmekkel többször a szárazon megütközvén, és sok ezer pogányokat azon hartzokban mint győzedelmes megölvén a folyókat és vízforrásokat látszaték vérrel fe'eni.

8: Háromszáz tizenkettedik esztendőben a szokatlan és sokáig tartó nagy szárazság miatt a mi számításunk szerint két posonyi mérő gabona 400 fton árúztaték, és felette sokan haltak el a római birodalomban az éhségnek miatta.

10: Konstantinus tsászár uralkodó székét Rómából Bizantz vagy Konstantzinápoly fővárosba áttárvén Rómát előbbi fényétől megfosztá, arra árnyékot vetet, a római főtanátsnak minden tekintetjét elrontá; ugyan azért, a kevély rómaiak búsulásjokban és haszontalan mérgelődének.

12: Eufrátes folyóvíz a napkeletben egygyik határa vala a római birodalomnak; ez is látszaték Jánosnak kiszáradni annak jelentésére: hogy a külső nemzetek minden gát nélkül rohanni fognak a római nagy birodalomnak elszaggatására. Ezt elkezdék a Perzsák, kiknek nyomaikat mások rendre követték.

13. 14: Az ördög, a pogány fejedelmek, és a pogány papok utolsó erejüket fordíták a hamis istenek' vallásának fentartására; de nem győzhetének.

15: Ezen igékkel közbe szólíttatnak a keresztény hívek, hogy el ne tsüggedjenek, sem el ne hidegedjenek: mivel a hitetlenek és gonoszok bizonyosan megbüntettetnek, valamint a buzgó keresztények is örök boldogsággal megjutalmaztatnak; de ezen

büntetésnek és jutalmazásnak titeje bizonytalan. Ugyan azért mindég ébren és felöltözve készen álljanak, vagy is a hitnek valóságában és a jóságos tselekedetek' gyakorlásában fáradhatatlanok legyenek: hogy az ítélet' napján mások előtt mint képmutatóknak megszégyenülniek ne kellessék.

16: Har — Mageddon zsidóul annyi mint Mageddon' hegye Kir. 4. XXIII. 29. — Kro. 2. XXXV. 22. — Zak. XII. 11. Mageddon' mezején Josiás király alatt keményen megveretettek a zsidók, maga a király halálos sebbe eset, kinek halálát azért ott siratá a nép. Ilyen veszedelem jövendöltetik az utolsó erejüket is öszveszedő s a keresztények' elnyomatatásjokra fordító római pogányoknak.

17, -20: Ezen versekben egygy iszonyatos földindulásnak és égi háborúnak körülményeivel lefestetik a római hatalomnak elenyészése. — Valaki a régi történetíróknak hiteles könyveiket olvassa, s azokból magának teljes képzetet ismertet szerez a római pogány hatalom felől, nem fog tsodálkozni azon: hogy Jánosnak olly különféle jelenések által bizonyított azon birodalomban a pogány vallásnak eltöröltetése; mert valóban azt a majd három századokig zsidóktól pogányoktól üldöztetett nyomtatott vérbe feresztetett keresztény anyaszentegyháznak egyedül emberi segítség által reménylenie nem lehetet, és, mivel sokáig halasztaték, szükséges volt a felől tudósíttatnia: hogy ez Istennek különös rendeléséből történik annál fényesebb diadalomnak nyereése, s az isteni oltalomnak annál szembetűnőbb nyilatkoztatása végett. — A pogányok minden tsapásokat a keresztényeknek tulajdonítának, hogy azok miatt haragudtanak meg az ők isteneik; azért a dőghalálnak éhségnek üdején kiáltották: A keresztényeket az oroszlánoknak kell vetni. Mindannyiszor szidalmazák a keresztények' Istenét, a keresztény vallásnak szerzőjét, és annak követőit, annál tüzesebb dühösséggel üldözték őket.

Világosító Hivatkozások.

2: Mós. 2. IX. 9, -11. — — 3: Mós. 2. VII. 17, -20. — —
5: Mós. 2. IX. 27. — — 6: Mát. XXIII. 34. 35. — — 9: Iz.

VIII. 21. — — 10: Mós. 2. X. 21, -23. — — 14: Tesz. 2. II. 9. — — 15: Mát. XXIV. 43. 44. — Lúk. XII. 39. 40. — Kor. 2. V. 3. — Ef. IV. 24. — Tesz. 1. V. 2. — — 19: Jer. LI.

XVII. R É S Z.

A római pogány uralkodás számtalan keresztényeknek fogja vérüket ontani; de nem sokára felforgattatik, és elenyésszik.

1. Tovább egygyik a hét angyalok közzül, kiknél a hét tsészék valának, hozzám közelite, és szólita engem mondván: Jőj, megmutatom néked ama nagy parázna aszszonynak kárhoztatását, ki sok vizeken ül. 2. Kivel bújálkodtanak a földnek királyai, kinek fesletséggel teljes borától a földnek lakószai megrészegedtenek. 3. Elmém' elragadtatásában tehát áltelvün engem egygy pusztas helyre: ahol látám az aszszonyt veres színű, szidalmazó nevekkal megvakott, hétfejű és tizszarvú fenevadállaton ülni. 4. Maga az aszszony pedig piros bársonyban és skárlát színben felöltözve, s arannyal, drága kövekkel, és gyöngyökkel felékesítve vala kezében fajtalanságának undokságával és szemtelenségével megtöltött arany poharat tartván; 5. És homlokára ez a tizim vala írva: Titok; a nagy Babilon a bújálkodásoknak és fertelmességeknek anyja a földön. 6. Ezen aszszonyt a keresztények' véréből, és a Jézus' tanúinak véréből részegnek találám, és felette nagy bámúlással tsodálkozám ezt tapasztalván rajta. 7. Az angyal pedig így szólita meg engem: Miért tsodálkozol? megfejtem néked az aszszonyról és az ötet hordozó hétfejű és tizszarvú fenevadállatról való titkos értelmet. 8. A fenevadállat, melyet látál, volt, de már nintsen; ismég a mélységből jön

fel, de veszedelemre siet; és tsodálkozni fognak a földnek lakószai, kiknek neveik a világ' alapításától fogva az életnek könyvében fel nem jegyeztettek, látván a fenevadállatot, melly volt, és nintsen, de még megjelenik. 9. Az értelmeez, mellyre böltseség kívántatik: a hét fejek jelentik a hét hegyeket, mellyeken az aszszony ül; de hét királyokat is jelentenek. 10. Ezek közül öten elmúltak, egygy él, egygy másik pedig még nem jöt el, ki, midőn megjelenendik is, csak rövid üdeig marad meg. 11. A fenevadállat pedig, melly volt, de most nintsen, a nyoltzadik is, ámbár ama héthez tartozik, és végképen veszedelemre mégyen. 12. A tiz szarvak, mellyeket látál, tiz királyokra mutatnak, kik még nem jutottak el az országlásra; de a fenevadállattal egygy keves üdeig mint királyok úgy fognak hatalmaskodni. 13. Ezek mindenben egygyetértenek, és erejüket és hatalmokat a fenevadállatnak általadják. 14. Ezek'a Báránnal hartzolnak; de a Báránytól meggyőzetetnek: mivel ő az uraknak Urok, és a királyoknak Királyok, és a kik magokat hozzátsatolják, azok a hivatalosok, a választottak, és a hivek. 15. Monda továbbá nékem: A vizek, mellyeket látál, mellyeken ama parázna ül, jelentik a különféle nyelven szóló népeket nemzetségeket és nemzeteket. 16. A tiz szarvak pedig, mellyeket a fenevadállaton látál, ezek ama paráznát gyűlölik, elpusztítják, ruháitól megfosztják, és húsait lerágyják, és magát tüzzel megégetik. 17. Mert Isten azon feltételt engedi szívökben támadni: hogy ama fenevadállatnak tanátsát kövessék és vele egygy értelemben munkálkodjanak, és országlásjokat néki általadják, miglen Istennek végzései teljesedésbe mennek. 18. Végre az aszszony, kit látál, ama nagy város, melly a földnek királyain uralkodik.

J e g y z e t e k.

E szakasznak magyarázására sokat használ: hogy több képek' jelentése abban már világosan megfejtve találtatik. Tudniillik: A nagy parázna az akkori fő uralkodású hét hegyen épült város, vagy is Róma, melly tsak rejtett értelemben neveztetik Babilonnak; — a vizek, mellyeken ezen parázna aszszony ül, a földnek különféle népei, mellyeken uralkodik; — a hét fejek, hét fejedelmek tsászárok; — a tiz szarvak hasonlóképen más tiz fejedelmek tsászárok; — mind ezen fejedelmek a fenevadállattal, mellyen ama a keresztények' vérétől már részeg nagy város is ül, egygyetértének ugyan, de egygyzsersmind még is azon nagy városnak veszedelmét fogják okozni: ez történt Rómán a pogány valásnak nyakas oltalmazása miatt.

2: Rómához mint azon üdőben fő uralkodó városhoz alkalmaztatak magokat, a zsidó nemzetet kivévén, minden egyéb népek és fejedelmek; azért azt követék a bálványistenek' imadásában is, az erkölstelenségben is. — Mivel az apostol a bálványimadást mint paráznaságot tekinti, s a pogány Rómát híres kurvához hasonlitja, ennek kezében széditő szeredemitallal tele poharat lát, mellyel azakkori földnek minden lakósai megkináltatnak.

3: A fenevadállat a pogány vallás, melly rakva vala az egygy igaz Istent betstelenítő számtalan költött hamis istenek' neveivel. — Róma már pusztaságban láttatik; mivel a pogány babonának képzelődéseknek a keresztény igaz vallás ellen védelmezésük által sebes lépésekkel tsökkent fénye hatalma.

4: Hogy a pogány Róma fővárosban a fényűzés tobzódások mértékletlenség bújalkodás a fő léptsőre hágot vólt, az akkori pogány írók' könyveiből is bizonyos.

5: Az említett városnak Babilon nevezet tsak azért adatik: hogy ezen jövendülésnek tárgya a római pogányok előtt titok maradjon a keresztény hívek előtt úgy is tudva lévén ama már elpusztultt régi hatalmas Babilon és a pogány Róma között a bálványtiszteletnek fentartásában és tüzes oltalmazásában, valamint az egygy igaz Istent imádóinak üldözésükben is szembetűnő hasonlatosság.

6: Már Néró tsászárnak uralkodása alatt számos keresztény mind híveknek mind tanítóknak vérök onttatott; melly kegyetlen-

ség azután harmadfél száz esztendeig valójában Rómának a keresztény vértől való megrészegedéséig, dühös telhetetlenségig folytattatott.

8: A pogány vallás Néró tsászárnak személyében dühösködni kezdet, ki, ámbár meghalt, még is újra előjövendőnek mondatik, de minden esetre bizonyosan veszedelmét fogja lelteni. Ezen vért-szomjúhozó fejedelemnek halála után a keresztény anyaszentegyháznak keves üdeig Galba Otto Vitellius tsászárok alatt nyugalma lészen, de Domitziánus tsászárbán a keresztényeket üldöző Néró ismét felelevenedik, amin a bálványimádó pogányok bámúlva örvendezni fognak. — Néróról hibásan elterjedett hír itt csak említtetik, de igaznak lenni nem bizonyíttatik, úgy is a római pogány uralkodásról szólni tárgya az apostolnak nem pedig Nérónak életjét leírni.

10: E könyv' irásának üdejéig öt tsászár uralkodot Rómában: úgymint Augusztus, Tiberius, Kaligula, Klaudius, Néró; akkor vala az uralkodó széken Galba, ki szinte oíly rövid üdeig viselte a tsászári országlást, mint következő Otto, mert mind ketten egygy esztendő alatt meghaltak.

11: Ámbár a kegyetlen Néró a hét számban mint ötödik már befoglalva vagyon, és már nem uralkodik, még is mondatik felőle: hogy nyoltzadiknak újra fog megjelenni; de büntetését csak ugyan el nem kerüli. Lásd feljebb XIII. 3. Jegyzet.

12, - 14: Tíz pogány római tsászárok számíttatnak, kik különös kegyetlenséggel üldözték a keresztényeket; kiknek a gonosz lélekkel, és a pogány papokkal egygyező feltételök vala a keresztény anyaszentegyháznak egész kiirtása; kik ugyan azért minden hatalmokat a gonosz léleknek, és a pogányságnak mintegy általadák; azonban egygyenként véve nem sokáig uralkodtanak, és végre mindnyájan meggyőzötettek a Báránytól az Úr Jézus Krisztustól, és a néki hív, benne teljes bizodalujokat vető állhatatos keresztényektől.

16. 17: Ugyan azon római pogány tsászárok, kik a keresztényeket üldözik, a római pogány uralkodást is felforgaták dühösködésök által okot szolgáltatván a római nemzetnek tekintetjétől megfosztására, a római kintsnek gazdagságnak jövedelmeknek elfetsérlésökre, a római birodalomnak és fővárosnak különféle bé-

rohanó nemzetek által elpusztítására; az Isten engedé ugyan: hogy a gonosz lélekkel és pogánysággal a bálványimádásnak fenntartására egygyetérténének, de csak a meghatározott üdeig, melyben a keresztény anyaszentegyháznak leghatalmasabb ellenségeit minden fegyver nélkül meghódító győzedelméről és azután állandó virágzásáról e könyvben feljegyzett isteni végzéseinek kell vala teljesednie.

Világosító Hivatkozások.

1: Jer. LI. 13. — — 2: Jer. LI. 7. — — 12: Dán. VII. 20, - 24. — — 14: Tim. I. VI. 15. — TJ. XIX. 16. — — 15: Iz. VIII. 7. — Jer. XLVII. 2.

XVIII. R É S Z.

A római pogány hatalomnak végbementt eltöröltetésén a mennyei szentek örrendezésre szólíttatnak.

1. Azután láték egygy más angyalt az égből leszállani, kinek nagy hatalma vala, s a föld megvilágosíttaték annak fényességétől. 2. Ez nagy erős fenszóval kiálta: Őszveomlot, őszveomlot a nagy Babilon! ördögök lakóhelyévé, minden tisztátalan léleknek, minden tisztátalan és utálatos szárnyasállatoknak barlangjokká lőn. 3. Mert az ő paráznaságának borából ittanak minden nemzetek, és a földnek királyai ő vele vétkeztenek, és a kereskedők az ő gyönyörűségeinek mértékletlenségéből meggazdagodtanak. 4. Továbbá más szózatot hallék az égből, mely ezt mondá: Menjete ki azon városból én népem, ne hogy annak bűneiben részesüljete, ne hogy annak tsapásait szenvedni kéntelenníttessete. 5. Mert annak bűnei az égig felhatának, és

megemlékezék Isten annak gonoszságairól. 6. Úgy bánjatok vele, mint ő bánt veletek; kétszeresen viszszonezzátok néki tselekedetjeit; azon poharat, mellyet néktek töltöt, kétszer töltsétek meg néki. 7. A mennyire vadászá a ditsőséget, és úszot a gyönyörűségeken, annyi gyötrelmet és siralmat okozzatok néki; mivelhogy biztatja magát szívében mondván: Mint királyné uralkodóságokban ülök, özvegyi állapotra nem jutottam, gyászt hordani nem fogok. 8. Ugyan azért hirtelen lepi meg őtet a tsapások a halál gyász éhség, és tüzzel égetetik el, mert hatalmas az őtet büntető Úr Isten. 9. Siratni és gyászolni fogják őtet a földnek fejedelmei, kik vele bálványoztak, és bújálkodtanak: midőn látandják az ő égéséből emelkedő füstöt. 10. Az ő gyötrelmeitől való rémülésnek miatta tsak távol állván így kiáltanak fel: Jaj jaj Babilon' nagy városának, ama hatalmas városnak! mert hirtelen leszakadot rája a büntetés. 11. Hasonlóképen fogják állapotját siratni és gyászolni a földnek kereskedői; mivel az ő árúlmányaikat már senki meg nem veszi: 12. Az arany és ezüst készítményeket, a betses köveket, gyöngyöket, bibort, bárson, selmet, skárlátposztót, mindennémű tzitromfákat, ismét elefánttsontból drága fákból rézből vasból márványból készült edényeket, 13. A fahéjat, jó illatú szereket, keneteket temjént bort olajt lisztlángot buzát barmokat juhokat lovakat szekereket rabszolgákat, és más embereket. 14. A gyümöltsfák' termése is, melly olly kívánatos vala előtted, elmúlék tőled; minden, valami kövér és kitűnő, elragadtaték tőled, és többé fel nem találod azokat. 15. Az említetteteket árúró kereskedők, kik nagy nyereséget vettek e városból, az ő nyomorúságának rettenetessége miatt tsak meszszióról nézván sirnak és keseregnek ezeket kiáltván: 16. Jaj jaj! oda ama nagy város, melly biborban bársonban skárlátban öltözködék, melly arannyal, betses kövekkel, és jóféle gyöngyökkel

ékeskedék! egygy óra alatt ennyi kintsek mind elenyésztek! 17. Minden nagy hajó' kormányosa, minden tengerparti harkázók, minden hajóslegények, és valakik a tengeren kereskednek, tsak messziről állanak meg, 18. És látván az égésnek füstjét kiáltoznak mondván: Vólt-e ezen nagy városhoz hasonló? 19. És port hintvén fejökre sirva és búsongva kiáltanak mondván: Jaj jaj az a nagy város, a melyben szedett nyereségből meggazdagodtanak mindnyájan, valakik a tengeren hajókat birtanak, hogyan pusztúlt el illy rövid üdö alatt! 20. Örvendezzetek ezen mennyei lakósok ti szentek, apostolok, és próféták! mert Isten megbünteté azt a rajtatok elkövetett boszszúságért. 21. Egygy erős angyal pedig felvévén egygy malomhoz hasonló nagy követ azt a tengerbe botsátá mondván: Illy zuhanással vetetik le ama nagy város Babilon, és többé fel nem találhatik. 22. Nem zengedez többé falaid között a hárfát pengetőknek, a hegedűsöknek, a sipokat fuvóknak, és trombitásoknak hangzásjok; nem találhatik többé nálad semmiféle művészségnek gyakorlója; még a malomnak zörgése sem hallatik többé kebeledben. 23. A gyertyának világossága többé nem fénylik körödben, a völegénynek és menyaszszonynak szózatja többé nem hallatik nálad; mert kereskedőid mind annyi földi fejedelmek valának és varáslásod által tévelygésbe hozatattak minden nemzetek. 24. És a te környékeden onttaték minden prófétáknak és szenteknek, és minden e földön az igaz vallásért megöletetteknek vérök.

J e g y z e t e k.

1: Róma vad durva népek által elpusztittatik. Ez történt kétszer Alarik királynak vezérlése alatt a gotusok által; kik előbb ugyan a pogány templomokból öszveszedett kintsekkal meglege-

dének, de másodszor három napig, a keresztény templomokat és épületeket kivén, a pogányokat minden betesebb vagyonoktól megfoszták. Aminek Alarik megkegyelmezet, azt nem sokára Genzerik a vandalok' fejedelme egészen feldúlá s elpusztítá.

4: A keresztények inttetnek: hogy a pogány római népnek erkölstelenségét vétkes szokásait ne kövessék.

6: Ami itt a keresztényeknek beszédékesítésül meghagyatik, azt Istenről kell érteni; tudniillik: az igasságos Isten sokkal súlyosabb büntetéseket fog a római pogányságra botsátani, mint valának a keresztényeken elkövetett kegyetlen tselekedetek.

7: A pogány Róma hinni nem akará: hogy egygy elhagyatott özvegynek szomorú állapotjára juthasson.

Valani a következő versekben emlittetik, az mind tsak eleven szinekkel való lefestése azon tökéletes elenyészsnek, melly a római pogány hatalmat uralkodást a negyedik században éré. — A mennyei szentek pedig örvendezésre szólittatnak nem a pogányokra botsátott kemény büntetéseknek miatta, hanem a keresztény anyaszentegyháznak a pogány üldözésektől ohajtott megszabadulásaért.

Világosító Hivatkozások.

2: Iz. XIII. 21. XXI. 9. XXXIV. 11. 13. — Jer. L. 23. 39. Lf. 7. 8. — — 3: Ezek. XXIII. 20. — — 4: Mós. 1. XVIII. 20. — Iz. XLVIII. 20. LII. 11. — Jer. L. 8. LI. 6. 45. — Zak. II. 7. — — 6: Zsol. CXXXVI. 8. — Jer. L. 15. 29. — Mát. XXIV. 15. — — 7: Iz. XLVII. 7, - 12. — — 8: Tesz. 2. II. 8. — — 9: Ezek. XXVI. 16. — — 11: Ezek. XXVII. 36. — — 16: Iz. XXIII. 14. — — 19: Jós. VII. 6. — Jób. II. 12. — — 20: Mós. 5. XXXII. 43. — Iz. XLIV. 23. — Jer. LI. 48. — — 21: Jer. LI. 63. 64. — — 22: Iz. XXIV. 8. — Jer. XXV. 10. — Ezek. XXVI. 13. — — 23: Jer. VII. 34. XVI. 9. — — 24: Jer. LI. 49. — Mát. XXIII. 35.

XIX. R É S Z.

A mennyei szentek győzedelmi örömeinek mondanak, és hálákat adnak Istennek. Krisztus még egygyyszer megjelenik a római pogány hatalomnak tökéletes megszüntetésére.

1. Ezek után úgy tetszék nékem ; mintha mennyben egygy éneklő sokaságnak ilyen szavát hallanám : Alleluja ! *Ditsóítsétek az Istent !* A mi Urunknak Istenünknek győzedelme , ditsósége , tiszteletes felsége , és hatalma nyilvánosságossá lőn. 2. Egyenesek és igasságosok az ő ítéletvégzései , mellyek szerént megbüntette ama nagy kurvát , ki parázñaságával a földet megvesztegette ; így az ő tisztelőinek véérért is , az ontó kézből számon kívánván azt , bosszút állot. 3. És újra éneklének : Alleluja ! *a tűzbe borúlt városnak* füstje felmégyen mind örökön öröké. 4. Erre a huszonnégy vének és a négy állatlelkek leborúlnak és imádkák a fejedelemszékben ülő Istent mondván : *Úgy légyen !* alleluja ! 5. A fejedelemszékéből is ez a szózat hallaték : *Ditsérjétek az Istent minden ő tisztelői , s a kik félitek ötet kitsinyek és nagyok.* 6. Továbbá egygy nagy sokaságnak szavához , sok vizek' zúgásához , és kemény mennydörgésekhez hasonló szózatot hallék , melly ezt monda : Alleluja ! mert uralkodik a mi mindenható Urunk Istenünk. 7. Örvendezzünk , vigadjunk , tiszteletet tegyünk néki : mert közelit a Báránynak menyegzője , kinek mákája felékesíté magát. 8. Tiszta fényes fejr bibor köntös adaték néki : hogy abban felöltözzék. A bibor pedig jelenti a szenteknek megigazulásjokat. 9. Akkor parantsolá nékem az angyal : *Ird fel ezeket : Bóldogok , a kik a Báránynak menyegzői vendégségére hivatalosok.* Ismét monda : *Ezek Istennek igaz szavai.* 10. Midőn pedig lábaihoz leborúlnék , hogy imádnám ötöt , monda nékem : Vigyázz , hogy ezt ne tselekedjed ;

szolgatársad vagyok mind néked mind atyádfiainak, kik Jézusról bizonyosságot tesznek. Istent imádjad. Ugyan is a Jézusról való bizonyosságtétel a jövendülésnek lelke. 11. Ismét nyitva látám az eget, ahol egygy fejr ló jelenék meg nekem, mellyen a ki ül vala, hivnek és igazmondónak nevezteték, ki igasságosan ítél és hadakozik; 12. Kinek szemei a lángoló tűzhöz hasonlók, feje sok koronákkal vagyon felékesítve, s olyan név vagyon ráírva, mellyet senki nem ért, hanem csak ő maga. 13. Vérbemártott köntösben vala felöltözve. Az ő neve ez: Istennek Igéje. 14. Kisérik vala pedig ötet a mennyei seregek fejr lovakon ülven fényes fejr és tiszta bibor öltözetben. 15. Az ő szájából éles kard áll ki, mellyel leveri a pogányokat, kiket ő maga vasveszszövel legeltet, és ő nyomja a mindenható Istennek heves haragja' borát öntő sajtót. 16. És tsipőjét fedező köntösrészére ez a tzim vagyon írva: Fejedelmeknek Fejedelmök uraknak Urok. 17. Még más angyalt is láték a napban állani, ki nagy szóval kiálta minden az égen általrepülő madaraknak mondván: Jertek, gyűljetek egygybe az Istennek nagy vendégségére; 18. Hogy a királyoknak vezéreknek bajnokoknak lovaknak lovagoknak, minden szabadosoknak és szolgáknak, kitsinyeknek és nagyoknak meghaltt testjeiket egyétek. 19. Akkor látám a fenevadállatot, a földnek királyait, és ezeknek hadiseregeiket egygybegyűlni: hogy hadakoznának a lovon ülő s ennek hadiserege ellen. 20. És megfogaték a fenevadállat és vele egygyütt ama hazug próféta, ki annak láttára jeleket mutogatot vala, mellyekkel megtsalá az embereket: hogy a fenevadállatnak bélyegét felvennék és annak képét imádnák. Ezek mind ketten elevenen a kénkövel égő tüzes tóba vettettek. 21. A többiek pedig megöletettek azon karddal, melly a lovon ülőnek szájából áll vala ki, úgy: hogy azoknak húsaikkal minden madarak jól laknának.

J e g y z e t e k.

Minekutánna a pogány római tsászárok között nagy Konstantinus a keresztény hitre tért, — Maxentziusnak 312-dik Litziniusnak 323-dik esztendőben vezérlésök alatt a pogány hadiseregeket öszvetörte, — azután pedig a keresztényeknek mindenképen kedvezet; a római pogányság ellen az első győzelem meg vala nyerve. Azonban 361-ben még egyszer felclevenedet a pogány vallás a római birodalomban Juliánus tsászár alatt; ki a pogányoknak templomaikat és előbbi kiváltságait visszaadá, a bálványisteneknek templomaikban az áldozatok' bémutatásán megjelenék, a keresztényeket nyertt igazaiktól megfosztá, a keresztény vallástudományt irtt könyvekben is kigúnyolá; ugyan a keresztények' boszszantására a jerusalemi templomot a zsidóknak újra felépíttetni kezdé, de, amint Ammianus Martzellinus akkori pogány író bizonyítja, a földből kiszökdöső tüzes kotzkák által feltételének teljesítésében meggátoltaték. Ez uralkodásának harmadik esztendőjében a persák ellen indított háborúban halálosan megsebesítettén, és sebéből kifolyó vérét a levegőbe szórván az Úr Jézus Krisztus ellen ezen tsúfolódó szavakkal: Győztél Galileus! kiadá lelkét. Az ő halála után a pogányság keményebben nyomatatván többé erőre nem kaphatott, és már az ötödik századnak kezdetjén a pogány vallás az egész római birodalomból eltűnt. Juliánus tsászárnak halálát Ammiánus pogány, Szokrates Zozomenus és Teodoretus keresztény azon üdöbéli írók feljegyzék. — — Ez vala tehát az Úr Jézus Krisztusnak a pogány vallásnak a római birodalomban kiirtására második maig tartó ditsőséges győzedelme; melly különösen e szakaszban jövendölteték.

1,-9: A mennyei szentek hálát adnak Istennek a római pogány hatalmon a negyedik századnak elein nyertt győzelemért. — Zsidó nyelven *hallelu* ditsérjétek, és *iah* Istent jelentő szóból öszszó *alleluja* annyit téssen mint: Ditsérjétek az Istent. — A keresztények között háromszáz esztendő alatt vallásjok miatt a római pogányoktól sok száz ezren megöletettek. — A pogányságnak füstje örökre felhatni mondatik: mert többé a római birodalomban uralkodásra fel nem léphetet; ámbár Juliánus tsászár alatt még egyszer minden crejét öszveszedte. — Elein a keresztények

az üldözéseknek miatta vallásjokat, és az isteni tiszteletet nyilván szabadon gyakorolni nem mérészlék; de nagy Konstantinus tsászártól teljes szabadságot nyervén, a keresztény anyaszentegyházban az isteni tisztelet nyilván és minden diszszel gyakoroltaték; melly változás Krisztusnak az anyaszentegyházzal való menyegzőjéhez és vendégséghez hasonlittatik Mát. XXII. 2. — Kor. 2. XI. 2. — Ef. V. 32. szerint. — Valóban szerentsések azon keresztények, kik minden akadály nélkül vallásjokat gyakorolhatják, és így a lelki örömökkal teljes földi vendégségről a mennyei bódogságnak fényes vendégségére általköltözhetnek. Ezeket bódogoknak lenni nem tsak ember vagy angyal, hanem az egyedül igazat mondható Isten bizonyítja.

10: János elmeelragadtatásban lévén a vele szólónak, napkeleti szokás szerint leborúlva hálákat adni akara: mivel azt vélé; hogy a jelenéseknek és jövendülésnek már végők vagyón. De az angyal ezen háláadást el nem fogadá; hanem arra figyelmezteté az apostolt: hogy a vele szóló tsak Istennek követje, s a keresztényeknek az Úr Jézus Krisztusra tekintve tsak szolgatársjok, ki a jövendőlő ajándékot az Úr Jézus Krisztus felől való bizonyágtétel végett nyeré Istentől, azért egyedül Istent illetik a hálák, kinek kell köszönni ezen jövendöléseket.

11: A fejr ló a bódogságnak és győzelemnek jele; az isteni Üdvözítő hívnek és igazmondónak neveztetik: mert isteni természetjének és személyének tökéletességével ezen tulajdonságok elválhatatlanul vagynak öszvekötvé, és mivel a keresztény anyaszentegyházat üldöző mind zsidóságnak mind római pogányságnak megtörése s eierőtlenítése felől ígéretjeit bizonyosan bételjesíti, így egygyszersmind keresztényeknek zsidóknak pogányoknak igasságosságot szolgáltatván.

12. 13: Mind a véres köntös mind a fejet diszitő koronák az Úr Jézus Krisztusra mutatnak: ki vérének a keresztfán öntése által a vétken kárhozaton ördögön zsidókon pogányokon, és minden ellenségein győzedelmeskedik anyaszentegyházát annyi azt környékező veszélyek között már a 19-dik századra virágzó állapotban fentartván. — Mivel az Úr Jézus a 13. v. Isten' Igéjének, és a 16. v. királyok' Királyának urak' Urának neveztetik; ezen nevezet pedig Ján. I. 1. 3 és TJ. IV. 11. szerint isteni személynek tulajdona: az Úr Jézus isteni természetjére és személyére nézve olly

névvel olly felséggel birni bizonyittatik, mellyet senki ő kivüle voltaképen kifejteni megmagyarázni nem tud Istennek belső természetjét emberi elme tisztán által nem láthatván.

14., - 21: Ezen sorokban a római pogányságnak ugyan a kereszténység ellen Juliánus tsászár alatt második és utolsó erőlködése, az Úr Jézus Krisztus által, az ő gátolhatatlan mindenható befolyása által, pedig tökéletes meghódítása meggyőzése elfojtása eltörlése a következő történetekhez alkalmas képekben ábrázoltatik.

Világosító Hivatkozások.

2: Mós. 5. XXXII. 43. — — 3: Iz. XXXIV. 10. — — 6: Zsol. XCII. 1. XCVI. 1. XCVIII. 1. — — 7: Mát. XXV. 10. — — 8: Zsol. XLIV. 14. 15. — — 9: Lúk. XIV. 16. — — 10: AT. X. 25. — — 13: Iz. LXIII. 1, - 3. — — 14: Judit. V. 16. — Zak. I. 8. — — 15: Zsol. II. 9. — — 16: Ef. I. 20. — Tim. 1. VI. 15. — TJ. XVII. 14. — — 17: Jer. XII. 9. — Ezek. XXXIX. 4. 17. — Mát. XXIV. 28. — — 20: Mós. 5. XIII. 3. — Iz. XXX. 33. XLVI. 24.

XX. R É S Z.

Krisztus' országának mennyben ditsőséges, és e földön a keresztény anyaszentegyházban sokáig tartó virágzó szerentsés nyugodalmas állapota, azután, az utolsó közönséges ítélet.

1. Láték továbbá az égből leszállani egygy angyalt, kinek kezében a mélységnek kulcsa s egygy nagy lántz vala. 2. Ez a sarkányt ama régi kigyót, ki az ördög vagy is sátán, megfogván azt ezer esztendőre lekötöze, 3. S a mélységbe letaszítván ott bézará petsétet ütven a nyílásra;

hogy tovább ne tsalhassa a pogányokat, miglen ezer esztendő el nem telnék: mert azután ismét rövid üdöre felszabadittatnia kelletik. 4. Azután láték fejedelemszékeket, melyekben azok ülének: kiknek birói hatalom adaték; és látám azoknak lelkeiket: kiknek a Jézusról való bizonyoságtételért és az Istennek Igéjéért fejök elütteték, mivel sem a fenevadállatot se képét nem imádad, sem annak helyegét homlokjokra vagy kezeikre fel nem vevék. Ezek élnek, és a Krisztussal országolnak ezer esztendeig. 5. A többi halottak pedig meg nem elevenedének, miglen az ezer esztendő el nem telék. Ez amaz első feltámadás. 6. Bóldogok és szentek azok, kiknek az első feltámadásban részök vagyön; mert ezeken a második halálnak nintsen hatalma, hanem papjai lesznek az Istennek és a Krisztusnak, kívül ezer esztendeig országolnak. 7. Az ezer esztendőnek eltelése után pedig a sátán fogságából kieresztetik; ki is elmegyén, hogy a földnek négy szegletjein lakozó népeket eltsábitsa különösen Gógot és Mágogot, és egygybegyűjtse azokat a hartzra, kiknek számok a tenger' fövényével vetekeedik. 8. Ezek a földnek térségét elborítván a keresztények' táborát és a kedves várost környülvevék. 9. De Isten' rendeléséből tűz szállván le rájok az égből megemészté őket. 10. Az ördög pedig, a ki őket elámitá a tűzzel és kénkövel megtöltött tóba vetteték, ahol mind a fenevadállat mind a hamis próféta vagyön, és éjjel nappal mind örökön öröké kinoztatnak. 11. Tovább egygy nagy fényes fejér fejedelemszéket láték, mellyben ül vala, kinek tekintetje elől az ég és föld úgy eltakarodának: hogy többé helyök nem találatnék. 12. És megjelenének mindnyájan, kik meghalttak vala, kitsinyek és nagyok Istennek színe előtt megállván; és a könyvek megnyittatának, és más könyv is megnyittaték, melly az életnek könyve; és megítéltetének a meghalttak az ök tselekedetjeik szerént, mellyek a köny-

vekben feljegyezve valának. 13. Mert mind a tenger viszszaadá a benne meghaltakat, mind a halál és koporsó viszszaabotsáták az övéiket; hogy mindenik az ő tselekedetjei szerint megítéltethetnék. 14. A halál pedig és a pokol a tűznek tavába vettetének; és ez ama második halál. 15. Ugyan azon tűznek tavába vettetének mind azok, kik az élet' könyvében felírva nem találtatának.

J e g y z é t e k.

1, - 3: Ezer esztendeig, vagy is sok üdeig, mig tudniillik az utolsó ítéletnek, mellynek [napját Márk. XIII. 32. szerint senki sem tudhatja, Istentől meghatározott üdeje bé nem következik, a keresztény anyaszentegyház a pogányoktól közönséges üldözéseket, mint az első három században, nem fog szenvedni, s ezen értelemben az ördögnek hatalma megkötözve lészen; hanem az ítélet' napja már közelitvén, midőn Tesz. 2. II. 3. 4. szerint ama gonosz ember az antikrisztus előáll, ismét keves üdeig közönséges üldözések által fog a keresztény anyaszentegyház háborgattatni.

4, - 6: Azon üdő alatt, — mig a keresztény anyaszentegyház a földön terjedni, virágozni, kivántt békeséggel nyugalommal birni fog, — az Isten' kegyelmében test szerint meghalt buzgó, a hitben tántorithatatlan, szent erköltsű keresztények' lelkei mennyben az Úr Jézus Krisztusnak bódogságában ditsőségében fognak részesülni. — Az ember' lelkének a testnek halála után mennyben ezen bódogítása méltán nevezethetik első feltámadásnak, és valakik lelkökre nézve ezen első feltámadásban részesülendének, azoknak testjök is annak üdejében bizonyosan ditsőségesen örök bódog életre feltámad. — Ellenben azok, kik a hitelenségben vagy erköztelenségben megáltalkodván meghalnak testjök szerint, azok az ítélet napig is lelkökre nézve a mennyei bódog élethől kizárva lésznek, inkább mindég haldoklani mint élni mondathatnak azon szerentsétlen állapotra nézve, mellyben lelkök nyögni fog. — János különösen a vértanúkat említi a Krisztussal országlandó mennyei szentek közzül; mivel e könyvnek fő iránya a keresztény hiveket azon üldözéseknek, mellyeket

egygy üdeig még a zsidóktól, azután kétszáz esztendőnél tovább a pogányoktól kell vala szenvednie, tántorithatatlan kiállásjokra, sőt életjüknek is az Úr Jézus tanításának követéséért feláldozására rábátorítani, ösztönözni, rábirni. Azonban, hogy a vértanúkkal egygyütt számtalan mások is, kik arra magokat érdekesítik, vagy ártatlanságban meghalnak, az Úr Jézusnak örökös társai lesznek e könyvben is több helyen VII. 9. XIV. 1. 4. és másutt bizonyittatik.

7, - 10: A közönséges ítéletnek közelítésével újra, de nem sok üdeig, fog a keresztény anyaszentegyház erősen üldöztetni és pedig a legvadabb népektől, a minőkről Gog és Mágog nevezet alatt Ezekiel próféta' könyvében XXXVIII. XXXIX. vagyon emlékezet. Mindazonáltal a Krisztusnak ezen utolsó ellenségei is Istennek tsodálatos közbenjövele által meggyőzetnek; azután pedig vég nélkül tartó büntetésök következik.

11, - 15: A közönséges utolsó ítéletre kivétel nélkül minden meghaltt emberi testek feltámadnak, és kiki az isteni mindentudóságnak könyveiben minden környülményekkel feljegyzett tselekedetjoi szerint fog igasságosan megítéltetni. Valakik az örök boldogságnak elnyerésére méltatlanok, azok örök kárhozatra fognak taszittatni; s ez a kárhozat a testnek második halála, melly már a lélekkel egygyütt mindég fog kinoztatni haldoklani. Egyéb-iránt az ítélet után többé már senki az emberek közzül se meghalni sem elkárhozni nem fog.

Világosító Hivatkozások.

2: Tim. 1. VI. 15. — — 3: Mát. XXV. 41. — Pét. 2. II. 4. — — 4: Dán. VII. 9. — Mát. XIX. 28. — Lúk. XXII. 30. — Kor. 1. VI. 2. — — 6: Iz. LXI. 6. — Pét. 1. II. 5. 9. — — 7: Lúk. XI. 24. — — 11: Jób. XIV. 12. — Iz. LI. 6. — Zsid. I. 11. 12. — Pét. 2. III. 7. — — 12: Dán. VII. 10. — Ján. V. 28. 45. XII. 48. — Róm. II. 16. — Kor. 2. V. 10. — Filip. IV. 3. — — 14: Kor. 1. XV. 26. 54. 55.

XXI. R É S Z.

Az utolsó ítélet után következő szentek' boldogsága egygy minden képzelődésnek mérészségét felyülhaladó gyönyörűséges felséges városnak képében lefestetik.

1. Azután új eget, és új földet láték; mert az előbbi ég és föld eltűntenek; a tenger sem vala már meg. 2. Én magam János látám a szent várost az új Jerusalemet mennyből Istentől alászállani úgy felékesítve, amint a férjhez menendő mátká feltzifráztatni szokott. 3. Egygyszersmind nagy szózatot hallék az égből, melly ezt mondá: Imé Istennek hajléka, mellyben az emberekkel lakni fog; ők az ő népei lesznek, a velek lakó Isten pedig az ők Istenök leszzen; 4. Letöröl az Isten az ők szemeikről minden könnyhullatást; a halálnak többé helye nem leszzen se sirásnak se jajgatásnak se fájdalomnak: mert az előbbeni körülmények már elnűltanak. 5. És a fejedelemszékben ülő monda: Imé mindeneket megújítok; nekem pedig így szóla: Ird le ezeket; mert ezen ígék bizonyosok, és teljes hitelességűek. 6. Ismét monda nekem: Végbevitetett. Én vagyok az alfa s az omega a kezdet és a végzet. Én a szomjúhozónak az élőviznek forrásából ingyen osztogatok. 7. A diadalmas mindent örökségül birni fog; én annak Istene leszek, és ő énnékem fiam leszzen. 8. Ellenben a félénkszívűek hitetlenek gonosztévők gyilkosok paráznak bűvösbájolók bálványimádók és minden hazug ámitók a tűzzel kénkövel megtöltött égő tóba taszittatnak; ott uralkodik a második halál. 9. Azután hozzám jöve egygyik azon hét angyalok között, kiknél a hét végső tsapásokkal megtöltött hét tsészék valának, így szólítván engem: Jer; megmutatom néked a Báránynak eljegyzett hölgyét! 10. Tüstént pedig elmeragadtatásban felvün engem egygy nagy magas hegyre, s ott

megmutatá nékem ama nagy szent várost a mennyből Isten-
től alászálló Jerusalemet; 11. Melly az isteni felségnek
fényességével diszeskedik vala; világossága hasonló a kris-
tálképen tündöklő legbetsesebb jászpis köhöz. 12. Kerítő-
fala nagy és magas, kapui tizenkettő, a kapuknál tizenkét
angyal, és a kapukra az Izrael' népe' tizenkét nemzetsé-
geinek neveik irva valának. 13. A kapuk közzül napke-
letről három, éjszokról három, délről három, és napnyu-
gotról három vala. 14. A várost békerítő falnak tizenkét
alapkővein a Bárány' tizenkét apostolainak neveik látszatá-
nak. 15. A velem beszéllő pedig kezében arany nádszálat
tart vala, hogy avval a várost, kapuit, és falát megmérné.
16. Ezen város négy szegletre vagyon építve, mellynek
hosszasága épen annyi mint szélessége. Megméretetvén a
nádszállal tizenkét ezer futamatnyinak találtaték, és pedig
hosszasága szélessége magassága mind egyenlők. 17. A
kerítőfal is megméretetvén száz negyvennégy könyöknyinek
találtaték emberkönyökmértékkel élvén az angyal. 18. A
kerítőfal jászpisból, maga pedig a város tiszta üveghez ha-
sonló legtisztább aranyból vala építve. 19. De még a vá-
rosi kerítő falnak alapjai is különféle betses kövekkel diszes-
kedének. Az első alap jászpis, a második szafir, a harma-
dik kaltzedonius, a negyedik smaragd, 20. Az ötödik
szardoniksz, a hatodik szárdius, a hetedik kriszolitusz, a
nyoltzadik berillus, a kilentzedik topáz, a tizedik kriszopra-
szus, a tizenegygyedik hiatzint, a tizenkettedik ametisztkö-
ből vala rakva. 21. A tizenkét kapú tizenkét gyöngyből,
vagy is minden külön kapu egygy egygy gyöngyből állot,
és a város útszái az általtetsző üveghez hasonló tiszta a-
rannyal valának kirakva. 22. De templomot nem láték ben-
ne; mert annak temploma a mindenható Úr Isten és a Bá-
rány. 23. Ezen városnak nintsen szüksége se napra se
holdra, hogy abban fényljenek; mivel az Istennek ditsősége

világositja azt, és annak szövétneke a Bárány. 24. Annak világánál járnak az üdvözültt nemzetek; és a földnek fejedelmei ditsőségöket és ékességöket abba béviszik. 25. Kapui az egész napon által bé nem záratatnak; éj pedig ott nintsen. 26. A nemzetek' fénye és disze abba bévitetik. 27. De bé nem mégyen oda semmi megfertőztetett, vagy gonosztévő, vagy hazug ámitó, hanem tsak az, kinek neve a Bárány' életkönyvébe béirva vagyon.

J e g y z e t e k.

A végső közönséges ítélet után az egész világ megújúl és egygy legkiesebb leggyönyörűsebb lakhelyévé átalváltozik. Az új világ hasonló lészen egygy roppant kiterjedésű jól elrendeltt városhoz: mellyből minden szomorú kellemetlen viszontagságok örökre kirekesztetve vagynak; mellyben ellenben legbővebb mértékben feltaláltatik minden, valami szép ékes diszes felséges tsak lehetséges. Ámbár az utolsó ítéletig a testre nézve meghaltt embereknek tsak lelkeik részesülhetnek mennyben Istennek ditsóságében; de a testek' feltámadása után mint az atya fiaival szokott, úgy fog az Isten és az Úr Jézus Krisztus az emberekkel lakni társalkodni. Ezen új világban tsak örökétartó bódog élet uralkodik. Vajha ezeket szívökre vennék minden pogány nemzetek, és földi fejedelmek! bizonyára minden földi kintseiket és gyönyörűségeiket örömmel feláldoznák, tsak hogy ezen minden emberi képzeteket felyülhaladó bódogságnak örökösi lehessenek. Ugyan is az Úr Jézus Krisztus engesztelő halálával és vérének ontásával szerzé ezen kimagyarázhatatlan bódogságot az embereknek, de tsak azoknak, kik testjük' haláláig állhatatosan az isteni kijelentésnek hisznek, az isteni törvénynek engedelmeskednek, minden a hitet és erköltsiséget ostromló kísérteteken győzedelmeskednek; de a vallástalanok, és gonosztévők, ezen bódogságban nem részesülhetnek. Tudniillik: tsak a feddhetetlen hivek' társaságát tekinti az Úr Jézus Krisztus úgy, mint jegyessét, kinek bódogításával foglalatoskodni soha meg nem szűnik.

Világosító Hivatkozások.

1: Iz. LXV. 1. 17. LXVI. 17. 22. — Kor. 2. V. 17. — Pét. 2. III. 13. — — 2: Gal. IV. 26. — Ef. V. 26. 27. — Zsid. XII. 22. — — 3: Mós. 2. XIX. 6. — 3. XXVI. 11. — Ezek. XXXVII. 26. 27. — Kor. 2. VI. 16. — — 4: Iz. XXV. 8. — Kor. 1. XV. 16. — TJ. VII. 17. — — 5: Iz. XLIII. 19. — — 6: Iz. XLI. 27. LV. 1. 2. — — 7: Mát. XXII. 32. — Ján. I. 12. — Zsid. VIII. 10. XI. 16. — — 8: Kor. 1. VI. 9. — Gal. V. 21. — Ef. V. 5. — — 10: Ezek. XL. 2. — Zsid. XI. 10. — — 11: Ezek. XLVIII. 35. — — 12: Ezek. XLVIII. 31, -34. — — 14: Mát. X. 2, -4. — Ján. I. 29. — Kor. 1. III. 10. — Ef. II. 20. — — 15: Ezek. XL. 3. — Zak. II. 1. — — 16: Ezek. XLVIII. 16. — — 18: Iz. LIV. 11. — — 19: Mós. 2. XVIII. 17. — Iz. LIV. 11. — — 23: Iz. XXIV. 23. LX. 19. — Zak. XIV. 7. — — 24: Iz. LX. 3. 11. — — 26: Zsol. XXVIII. 2. — — 27: Ján. X. 27. 28. — Filip. IV. 3.

XXII. R É S Z.

Az előbbeni tárgy folytattatik; az emberek ösztönöztetnek: hogy az örök boldogságra magokat érdemesíteni ügyekezzenek; nagy büntetéssel fenyegettetik, a ki e könyvet meghamisítani mérésszelné.

1. Továbbá mutatá nékem egygy kristálképen tükörlő az Istennek és a Báránynak fejedelemszékétől eredő forrásviznek tiszta folyóját. 2. A város' útszájának közepén, és a folyóviznek két partján az élet' fája vala ültetve, melly tizenkétszer hoz gyümölsöt, vagy is minden holdnapban megtermi gyümölsét; a fának levelei pedig a népek' egészségének fentartására használnak. 3. Ottan soha semmi átok alá tartozónak helye nem lészen: mert Istennek és a Báránynak fejedelemszéke áll abban, és az ő tisztelői imádják őtet. 4.

Látni fogják az ő ortzáját, és az ő nevét homlokjokon hordozzák. 5. Ott éj nintsen, nem is leszen szükség akar gyértyavilágra, akar napfényre; mert az Úr Isten megvilágositja őket, és örökön öröké országnak. 6. És monda nékem: Ezen ígék hitelesek és bizonyosok; és a szent próféták' Ura Istene az ő angyalát elküldé: hogy az ő szolgáinak tudtokra adná azon történeteket, mellyeknek hamar kelletik elkezdődniek. 7. Imé jövők sietve; bődlog, a ki e könyvben foglaltt jövendülésnek ígéit megtartja. 8. Én János magam látám és hallám ezeket; minekutánna pedig ezeket hallottam és láttam volna, az ezeket nékem megmutató angyalnak lábai előtt leborulék: hogy őtet imádnám. 9. Ki is így inte meg engem: Ezt ne tselekedjed; mert szolgatársatok vagyok néked és tanító atyádfiaiának, valamint azoknak, kik e könyvben foglaltt ígékhez magokat alkalmaztatják. Istent imádjad! 10. Továbbá ekképen szóla hozzám az Úr Jézus: A jövendülésnek, melly e könyvben foglaltatik, ígéit bé ne petsételd; mert teljesedésök' üdeje közelit. 11. Ám ártson, a ki ártani akar, ezután is; ám heverjen szennyében a fertelmes, továbbá is; de az istenfélő is jó tselekedeteket gyakoroljon ezután is, a szent életű nagyobb szentségre törekedjék ezentúl is. 12. Imé nem sokára megjelenem, és magammal elhozom a jutalmat: hogy kinek kinek megfizessenek az ő tselekedetje szerint. 13. Én vagyok az alfa s omega, a kezdet és végzet, az első s utólsó. 14. Bődlogok, a kik az ő parantsolatjait teljesítik: hogy hatalmok légyen nékik az élet' fáján, és a kapukon bémehessenek a városba. 15. De kívül maradnak a szemtelen kutyák a varáslók bújáلكodók gyilkosok bálványimádók, és minden, a ki szereti s űzi a hazug ámitást. 16. Én Jézus küldém el angyalomat: hogy ezekről néktek és a gyülekezeteknek bizonytságot tegyen. Én, ama Dávid' nemzetségeből származott tsemete, ama hajnali fényes tsillag. 17. A Lélek

pedig és a menyaszszony azt kiáltják: Jöjj el! Az is, a ki hallja, kiáltson fel: Jöjj el! Valaki szomszúhozik jöjjön, ha ingyen forrásvizet inni akar. 18. Végre; bizonynal erősítem mindennek, a ki az e könyvben feljegyzett jövendölésnek igéit hallja: hogy, a ki ahhoz valamit hozzáadand, arra az Isten az e könyvben leírt tsapásokat fogja botsátani. 19. Valaki pedig e könyvben foglaltt jövendölésnek igéit megtsonkitja, annak részét kitörli az Isten az élet' könyvéből, a szent városból, és azon jókra nézve, melyek e könyvben megírva vágynak. 20. Amaz, a ki ezeket bizonyítja, szól: Bizonyosan, rövid üdő alatt eljövök. Úgy legyen! Tehát jöj el Uram Jézus! 21. A mi Urunk Jézus Krisztusnak kegyelme maradjon ti veletek mindnyájatokkal. Úgy legyen!

J e g y z e t e k.

1, - 5: A jövendő örök boldogságnak válogatott képekben lefestése folytattatik annak kifejezésére: hogy azon boldog helyheztesben senki sem fog szomszúhozni éhezni betegeskedni, senkit sem lészen szükséges a tsendnek békének háborgatása miatt számkivetni, mindnyájan az Istent minden lehetségesképen látni, Istennek és az Üdvözítőnek akaratját tökéletesen teljesíteni, s az ő ditsőítésében gyönyörködni fognak. Ott az éjjeli setétség sem lészen alkalmatlan; mert szünet nélkül való világosság fog kit kit vidámitani.

6. 7: Bizonyittatik, hogy hamar fog teljesedni, ami e könyvben jövendöltetik; mert a zsidókat illető jövendölés két esztendő múlva már kezdődöt, azt követék a pogányságra nézve feljegyzett jövendőmondások, a keresztény anyaszentegyháznak a pogányoktól mentt elég nyugodalmas állapotja maig tart, hasonlóképen pedig az utolsó ítéletet és örökévtartó boldogságot illető jövendölés is bizonyosan és az örökévalósághoz képest mindég hamar végbevitetni fog. — A 7. v. kezdetje az Ur Jézusnak szavai,

mellyekre az angyal Jánost figyelmezteté, mintha mondotta volna: El ne felejtöd az Úrnak ama mondását: Eljövök sietve.

8. 9: A látott jelenésekért és nyertt jövődölésért ismét hálaakat akara adni János az angyalnak; de attól meginttetett: hogy tsak Istennek köszönje.

11: Ezen versnek értelme: Ha ki e jövődöléseket megveti, s avval nem gondolván vallástalanságban és erkölstelenségben folytatja életjét; lássa. Istentől erőszakosan nem fog a megtérésre húztatni; de főképen önnön magának árt. Azonban az istenfélő jóerköltsű keresztények is e jövődölésnek következésében naponként a tökéletességben előmenni iparkodjanak.

12: Egygyenként külön minden emberre nézve valójában igen hamar jön el az Úr Jézus; mivel mindjárt a testnek halála után mindenkinek lelke megítéltetik, jutalmát vagy büntetését elveszi.

16: Ezen jövődölés attól a Jézustól származik, ki Dávid' nemzetségéből vette test szerént eredetjét, feltámadásától és mennybemenetelétől fogva pedig legfényesebb tsillag gyanánt anyaszentegyházában világosításul szolgál minden embernek.

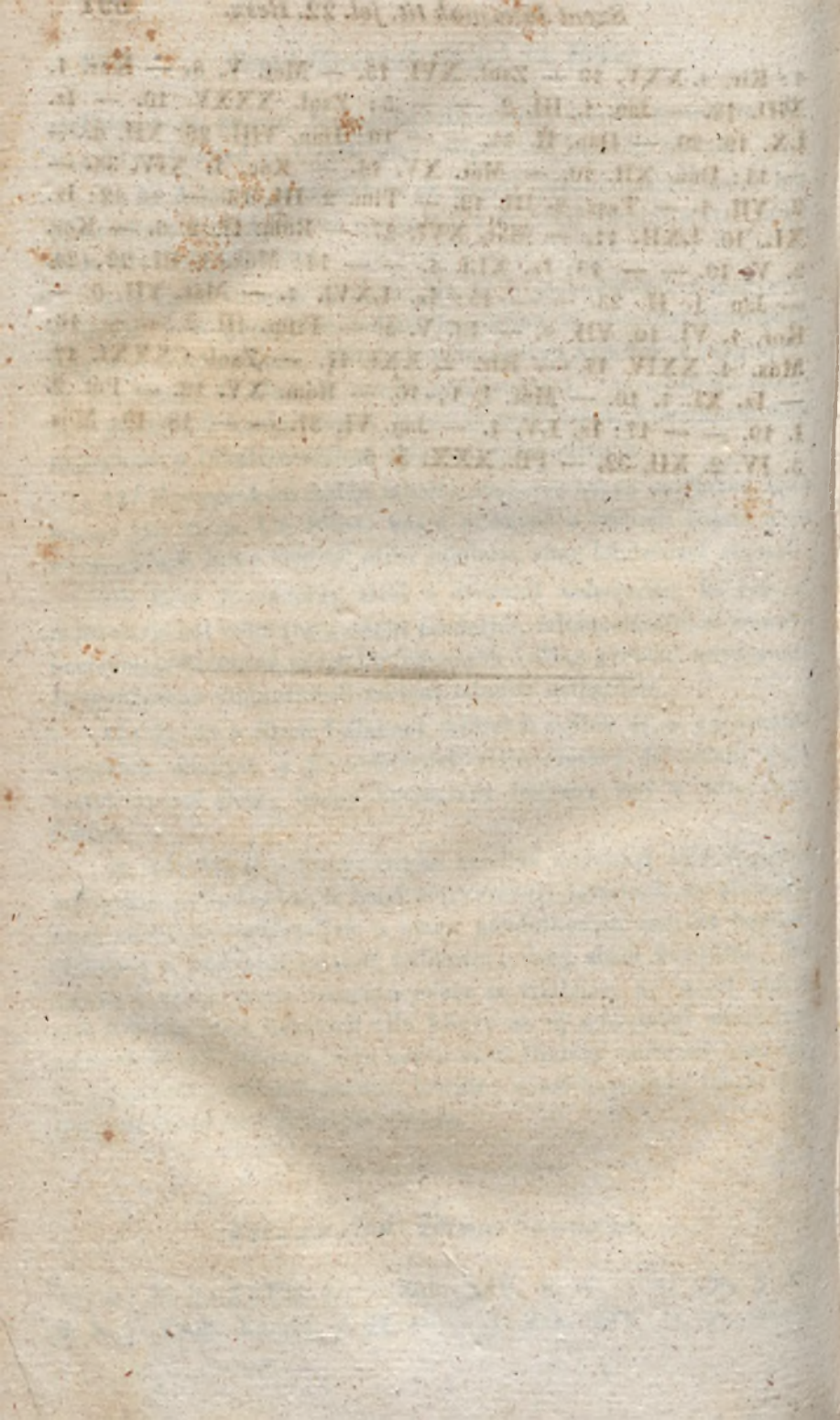
17: Én, ki a Szent Léleknek ihléséből szólok és az anyaszentegyház óhajtják e jövődölésnek teljesedését; és valaki örök életet nyerni akar, buzgó keresztény légyen, ami e könyvnek iránya.

18. 19: Mivel e könyv titkos értelmű képekkel tele vagyon, mellyeket különbözően is lehet magyarázni; inttetnek az olvasók: hogy senki ne mérészeljen a maga gondolkozása szerént hamisításképen e könyvbe valamit beiktatni, vagy abból kitörölni. Ez ugyan a többi szent írásokra nézve is tilalmas; de mivel ehhez más hasonló merő képekből álló könyv az új szövetségi szent irományok között nintsen, erre nézve ezen tilalom' említése nem vala felesleges, amint foganatos is vólt: mivel hamisítás abban történtnek lenni nem bizonyittathatik.

Világosító Hivatkozások.

1: Ezek. XLVII. 1. — Zak. XIV. 8. — — 2: Mós. 1. II. 8. 9. — Ezek. XLVII. 7. 12. — — 3: Zak. XIV. 11. 21. — —

4: Kir. 4. XXV. 19 — Zsol. XVI. 15. — Mát. V. 8. — Kor. 1. XIII. 12. — Ján. 1. III. 2. — — 5: Zsol. XXXV. 10. — Iz. LX. 19. 20. — Dán. II. 44. — — 10: Dán. VIII. 26. XII. 4. — — 11: Dán. XII. 10. — Mát. XV. 14. — Kor. 1. XIV. 38. — 2. VII. 1. — Tesz. 2. III. 13. — Tim. 2. III. 13. — — 12: Iz. XL. 10. LXII. 11. — Mát. XVI. 27. — Róm. II. 2. 6. — Kor. 2. V. 10. — — 13: Iz. XLI. 4. — — 14: Mós. 1. III. 22, -24. — Ján. 1. II. 23. — — 15: Iz. LXVI. 1. — Mát. VII. 6. — Kor. 1. VI. 10. VII. 9. — Ef. V. 5. — Filip. III. 2. — — 16: Mós. 4. XXIV. 17. — Kir. 2. XXI. 17. — Zsol. CXXXI. 17. — Iz. XI. 1. 10. — Mát. I. 1, -16. — Róm. XV. 12. — Pét. 2. I. 19. — — 17: Iz. LV. 1. — Ján. VI. 37. — — 18. 19: Mós. 5. IV. 2. XII. 32. — PB. XXX. 5. 6.

Az Új Szövetségi Szent Könyvekhez

betűrendi

Mutatósorozat.

A.

ABADDON: TJ. IX. 11.

ABBA: Atya Márk. XIV. 36. — Róm. VIII. 15. — Gal. IV. 6.

ABEL: Ki megöletett bátyjától Káintól Mát. XXIII. 35. — Lük.

XI. 51. — Zsid. XI. 4. XII. 24. — Ján. 1. III. 12.

ABIAM: Mát. I. 7. — Lük. I. 5.

ABIATHAR: Márk. II. 26.

ABIUD: Mát. I. 13.

ABRAHÁM: Sok nemzetségeknek és minden hívőknek attyok
Mát. I. 4. 2. 17. III. 9. VIII. 11. XXII. 3. — Márk.
XII. 26. — Lük. I. 55. 73. III. 8. 34. XIII. 16. 28.
XVI. 22, -25. 29. 30. XIX. 9. XX. 37. — Ján. VIII.
33. 37. 39. 40. 52. 53. 56,-58. — AT. III. 13. 25. VII.
2. 16. 17. 32. XIII. 16. — Róm. IV. 1, -3. 9. 12. 13.
16. 17. IX. 7. XI. 1. — Kor. 2. XI. 32. — Gal. III.
6,-9. 14. 16. 18. 29. IV. 22. — Zsid. II. 16. VI. 13. VII.
1. 2. 4,-6. 9. XI. 8. 17. — Jak. II. 21. 23. — Pét. 1.
III. 6.

ÁDÁM: Lük. III. 38. — Róm. V. 14. — Kor. 1. XV. 22. 45. —
Tim. 1. II. 13. 14. — Júd. 14.

ADNI: Bóldogabb, hogysen elvenni AT. XX. 35.

Személyválogatás nélkül kell adni főképen a hitben
egygyezőknek Mát. V. 42. — Lük. VI. 30. 38. — Róm.
XII. 13. — Gal. VI. 10.

Miképen kell eladni, vagy venni Mát. VII. 2. —

Lúk. XIV. 18. — Kor. 1. VII. 30. — Tesz. 1. IV. 6.

ADO: Fizetéssel tartozunk a fejedelmeknek Mát. XVII. 24, - 26.

XXII. 17. 19, - 21. — Márk. XII. 16. 17. — Lúk. XX.

22. 24. 25. — Róm. XIII. 7.

ADRIA: AT. XXVII. 27.

AGABUS: A következő éhséget! megjelenti AT. XI. 28.

Pál fogságát is AT. XXI. 11.

AGRIPPA: AT. XXV. 13. 22, - 24. 26.

Pál apostolt hallgatja AT. XXVI. 1. 2. 19. 27. 28. 32.

AJÁNDEK: Adás, és vétel AT. XX. 35.

AKÁJA: AT. XVIII. 12. 27. XIX. 21. — Róm. XV. 26. — Kor.

1. XVI. 15. — 2. I. 1. IX. 2. XI. 10. — Tesz. 1. I. 7.

AKARA'T: Azt az Isten tselekedet gyanánt veszi Mát. XV. 8. —

Márk. XII. 42. 43. — Lúk. XXI. 2. 3. — Kor. 2. VIII. 12.

Az akaratot, vagy a szívet megszenteli a Krisztus

Ján. XIII. 10. XV. 3. XVII. 19. — AT. XV. 9. — Kor.

1. VI. 11. — Ef. V. 26. — Zsid. I. 3. IX. 14. X. 10.

14. XIII. 12. — Pót. 1. I. 22 — Ján. 1. I. 7. III. 3.

A szabai akarat a bűn után is megmaradot az em-

berben Mát. XII. 33. — Lúk. XIV. 7. — AT. V. 4.

XV. 25. — Kor. 1. VII. 37. IX. 1. 4. — Tim. 1. V. 9.

A szabad akarat egygyütt tselekszi a jót az Isten-

nek segítő kegyelmével Mát. II. 2. III. 2. 3. XI. 28, - 30.

— Márk. I. 3, - 5. — Lúk. III. 3. 4. — Ján. I. 23. VII.

37. — AT. III. 19. VIII. 22. IX. 6. 7. — Róm. X. 13.

— Kor. 1. III. 9. 10. XV. 10. — 2. VII. 1. — Ef. V.

14. — Filip. II. 12. 13. IV. 13. — Kol. I. 29. III. 9.

10. — Tim. 1. IV. 14, - 16. — 2. II. 21. 25. 26. — Zsid.

IV. 16. XII. 12. 13. — Jak. IV. 8. — Pét. 1. I. 22. —

2. I. 4. — Ján. 1. III. 3. — TJ. III. 20.

A mi akaratunkat az Istenéhez kell szabnunk Mát.

VI. 10. XXVI. 39. — Márk. XIV. 36. — Lúk. XXII.

42. — AT. XXI. 14. — Kor. 1. IV. 19. — Zsid. VI.

3. — Jak. IV. 15.

Az Isten' akaratja Mát. VII. 21. XII. 50. — Márk.

III. 35. — Ján. VI. 39. — Róm. XII. 2. — Ef. V. 17.

— Kol. I. 9. — Tesz. 1. IV. 3. — Tim. 1. II. 4. — Ján. 1. II. 17.

Nem Isten' akarhatja, hogy valaki elkárhozzék Ján. VI. 39. — Tim. 1. II. 4. IV. 10. — Pét. 2. III. 9.

ÁKÁZ: Joatám' fia, Júdának istentelen királya Mát. I. 9.

ÁKIMELEK: Pap, a ki a szent kenyereket Dávidnak adja, Abiartárnak mondatik Márk. II. 26.

ALAMIZSNÁT: Kell adni Mát. VI. 3. X. 42. XIX. 21. XXV. 35. 45. — Lúk. III. 11. VI. 35. XI. 41. XII. 33. XIV. 13. XVI. 9. 21. XIX. 8. XXI. 1. — AT. II. 45. IX. 39. X. 2. XI. 29. XX. 35. — Róm. XII. 8. XV. 26. — Kor. 1. XVI. 1, -3. — 2. VIII. 4. 14. IX. 1. 2. 5. 7. — Ef. IV. 28. — Zsid. XIII. 16. — Jak. II. 15. 16. — Ján. 1. III. 17. Lásd Irgalmasság.

ALÁZATOSSÁG: Kedves Isten előtt Mát. III. 11. V. 3. VIII. 8. XV. 27. XVIII. 4. XX. 26. XXI. 5. XXIII. 6, -8. 11. — Márk. IX. 34. X. 43. — Lúk. I. 48. VIII. 41. 47. IX. 48. XIV. 8, -11. XV. 19. XVIII. 13. XXII. 26. — Ján. XIII. 4. 5. 14. — AT. X. 26. — Róm. XI. 20. XII. 16. — Kor. I. IV. 6. XV. 8. — Filip. II. 3. 5, -8. — Kol. III. 12. — Zsid. XI. 24. — Jak. I. 9. 10. IV. 10. — Pét. 1. V. 5. 6. — TJ. IV. 10. XIX. 10.

ÁLDÁS: Egygymás között az embereknél Lúk. II. 34. VI. 28. — Róm. XII. 14. — Zsid. VII. 1.

A teremtmények miképen áldatnak meg? Tim. 1. IV. 5. — Zsid. IX. 2. 3.

ÁLDOZAT: Isteni és felebaráti szeretet nélkül nem kedves Isten előtt Mát. IX. 13. XII. 7. — Márk. XII. 33.

Meghalttakért való áldozat. Lásd Mise.

ALFEUS: A kisebbik Jakab apostolnak attya Mát. X. 3. — Márk. III. 18. — Lúk. IV. 15. — AT. I. 13.

ÁLLHATATOSSÁG: A hiveké Mát. XIV. 3. 4. — AT. IV. 8. 13. — Tesz. 1. I. 6.

Végigvaló Mát. X. 22. XXIV. 13. — Lúk. IX. 62. — Ján. VI. 68. 69. — AT. II. 42. XI. 23. XIII. 43. XIV. 21. — Zsid. III. 1. 2. 6. 12, -14. 18. 19. — Pét. 2. II. 20. — Ján. 1. II. 24. — TJ. II. 7. 10. 11. 16. 17. 25. 26.

ÁLOM: Néha abban jelenti meg Isten az ő akaratját Mát. I. 20.
II. 12. 13. — AT. XVI. 9. XVIII. 9. XXIII. 11.
XXVII. 23.

ALPHA s O-MEGA: Kezdet és vég, első s utolsó az Úr TJ.
I. 8. II. 8. XXI. 6. XXII. 13.

AMINADAB: Mát. I. 4. — Lúk. III. 33.

ÁMON: Mát. I. 10.

ANANIÁS: AT. V. 1. 3. 5.

■ Damaskusban egygy Ananiás nevű tanítvány AT. IX.
10. 12. 13. 17. XXII. 12.

Ananiás papifejedelem AT. XXIII. 2. XXIV. 1.

ANDRÁS: A Krisztustól hivatik Mát. IV. 18. X. 2. — Márk. I.
16. 29. III. 18. XIII. 3. — Lúk. VI. 14. — Ján. I. 40.
44. VI. 8. XII. 22. — AT. I. 13.

ANDRONIKUS: Róm. XVI. 7.

ANGYALOK: Azok' tisztjök és természetjök Mát. I. 20. 24. II.
13. 19. IV. 6. 11. XI. 10. XIII. 39. 41. 49. XVI. 27.
XVIII. 10. XXII. 30. XXIV. 31. 36. XXV. 31. XXVI.
53. XXVIII. 2. 5. — Márk. I. 2. 13. VIII. 38. XII. 25.
XIII. 27. 32. — Lúk. I. 11. 13. 19. 28. II. 9. 10. 13.
15. 21. IV. 10. VII. 27. IX. 26. XII. 8. 9. XV. 10.
XVI. 22. XX. 36. XXII. 43. XXIV. 23. — Ján. I.
51. V. 4. XII. 29. XX. 12. — AT. I. 10. V. 19. VI.
15. VII. 30. 35. 38. 53. VIII. 26. X. 3. 7. 22. XI. 13.
XII. 7. 11. 23. XXIII. 8. 9. XXVII. 23. — Róm. VIII.
38. — Kor. 1. IV. 9. XI. 10. XIII. 1. — 2. XI. 14.
— Gal. I. 8. III. 19. IV. 14. — Kol. II. 18. — Tesz.
2. I. 7. — Tim. 1. III. 16. V. 21. — Zsid. I. 4,-7. 13.
II. 2. 5. 7. 9. 16. XII. 22. XIII. 2. — Pét. 1. I. 12.
III. 22. — Júd. 9. — TJ. I. 1. III. 5. V. 2. 11. VII. 1.
2. 11. VIII. 2,-8. 10. 12. 13. IX. 1. 13. 14. X. 1. 5.
7,-10. XI. 15. XII. 7. XIV. 6. 8,-10. 15. 17,-19. XV.
1. 6,-8. XVI. 1. 3. 5. 8. 10. 12. 17. XVII. 1,-7. XVIII.
1. 21. XIX. 17. XX. 1. XXI. 9. 12. 17. XXII. 6.
8. 16.

Az angyalok' vétke Ján. VIII. 44. — Pét. 2. II.
4. — Júd. 6. — TJ. XII. 7,-9.

Angyaloknak nevezetnek az egygyházi tanítók Mát.

XI. 10. — Márk. I. 2. — Lúk. VII. 27. — Gal. IV. 14. — TJ. I. 20. II. 1. 8. 12. 18. III. 1. 7. 14.

ANNA: Prófétaaszszony Lúk. II. 36.

ANNÁS: Lúk. III. 2. — Ján. XVIII. 13. 24. — AT. IV. 6.

ANTIKRISZTUS: Az ő országa Mát. XXIV. 24. — Márk. XIII. 6. 22. — Ján. V. 43. — AT. XX. 29. 30. — Tesz. 2. II. 3. 4. — Tim. 1. IV. 1, -3. — 2. III. 2, -5. 8. — Pét. 2. II. 1, -3. 12. 13, -15. 17, -19. III. 3. 4. — Ján. 1. II. 18. 19. 22. IV. 3. — 2. 7. — Júd. 4. 8. 10. 12. 13. 16. 18. — TJ. XIX. 20. XX. 7. 8.

ANTIÓKIA: AT. XI. 19.

Béveszi az apostolok' tanítását AT. XI. 20, -22. 25, -27. XIII. 1. 14. XIV. 18. 20. 25. XV. 22. 23. 30. 35. XVIII. 22. — Gal. II. 11. — Tim. 2. III. 11.

ANTIPÁS: TJ. II. 13.

ANTIPÄTRIS: AT. XXIII. 31.

ANYASZENTEGYGYHÁZ: Építettett templomok Kor. 9. XI. 18. XIV. 34.

A hivek' gyülekezetje Mát. XIV. 18. — AT. V. 11. VIII. 1. XVI. 5. — Róm. XVI. 16. 23. — Kor. 1. VI. 4. XI. 16. XII. 28. XIV. 5. — 2. VIII. 18. 23. 24. XI. 8. XII. 13. — Ef. V. 23, -25. — Filip. IV. 15. — Kol. I. 18. — Tim. 1. III. 5. 15. — Jak. V. 14. — TJ. I. 11. XXII. 16.

Egygy tartománynak, vagy városnak gyülekezetje AT. IX. 31. XI. 22. XII. 1. XIII. 1. XV. 3. 4. XIX. 32. XX. 17. — Róm. XVI. 1. — Kor. 1. I. 2. XVI. 1. — 2. VIII. 1. — Gal. I. 2. — Tesz. 2. I. 1. — Pét. 1. V. 13. — TJ. II. 1. 8. 12. 18. III. 1. 7. 14.

A tanítók és fő gondviselők Mát. XVIII. 17.

Az anyaszentegyház egygy, és látható mint Nóénak egygy látható barkedő Pét. 1. III. 20.

Jerusalem' szent városa TJ. XXI. 2.

Szőőlőkert Mát. XX. 1, -7. — Márk. XII. 1. — Lúk. XX. 9.

Hajó Lúk. V. 3. 4.

Szántóföld Mát. XIII. 24.

Jó és gonosz halakat tartó varsa Mát. XIII. 47.

Mondatik mennyországnak Mát. XIII. 24. 47.
XXV. 1.

Igasságnak erőssége nem hibázhat az igazság ellen
Mát. XVI. 18. XXVIII. 20. — Lúk. XXII. 32. — Ján.
XIV. 16. XVI. 13. XVII. 14. 20. 21. — Tim. 1. III. 15.

Krisztus' titkos testje Kor. I. XII. 27. — Ef. I.
22. 23. IV. 12. V. 23.

Hivek' gyülekezetje születik és nevededik az igaz
tudomány által Ján. I. 12. 13. III. 3. — Róm. VIII.
11, -13. IX. 7. 8. — Kor. 1. IV. 14. 15. — Gal. III.
24, -27. IV. 19. — Ef. I. 5. — Tit. 1. I. 1, -3. — Fil.
10. — Jak. I. 18. — Pé. 1. I. 23. — Ján. 1. III. 9.
V. 1. 18.

A hivek' gyülekezetje tartozik táplálni a tanítókat
és pásztorokat Mát. X. 9. 10. — Lúk. X. 7. — Róm.
XV. 27. — Kor. 1. IX. 7. 11. — Gal. VI. 8. — Filip.
II. 29. IV. 15. 16. — Tesz. 1. V. 12. 13.

Tartozik azokért imádkozni AT. IV. 29. XII. 5.
— Róm. XV. 30. — Ef. VI. 18. 19. — Filip. I. 19. —
Kol. IV. 2. 3. — Tesz. 2. III. 1. 2. — Zsid. XIII.
18. 19.

Az anyaszentegyház Krisztus' Jegyese Kor. 2.
XI. 2. — Ef. V. 25, -27. — TJ. XIX. 7. 8. XXI. 9. 10.

Krisztus az anyaszentegyháznak Feje Kor. 1.
XII. 27. — Ef. I. 22. 23. IV. 15. V. 23. — Kol. I.
18. II. 10.

Az anyaszentegyház' tagjai a hivek, kik a
Krisztushoz Főhöz ragaszkodnak Ján. X. 16. — Kor.
1. XII. 12. 13. — Ef. III. 6.

Az anyaszentegyháznak kultsok' képe alatt lelki
hatalmat ígér a Krisztus Mát. XVI. 19.

Ad Mát. XVIII. 17. 18. — Ján. XX. 23.

Az anyaszentegyházat Krisztus vérével váltotta
meg, és magának megvette AT. XX. 28. — Kor. 1.
VI. 20. VII. 23. — Ef. II. 13. — Kol. I. 14. — Zsid.
IX. 12. 24. — Pé. 1. I. 18. 19. — Ján. 1. I. 7. —
TJ. I. 5. V. 9. XIV. 4.

Az anyaszentegyház az Isten oltalmazza Mát. XVIII. 20. XXVIII. 20. — Ján. XIV. 16, 18. — Kor. 2. VI. 16. 18.

APOLLÓ: AT. XVIII. 24. XIX. 1. — Kor. 1. I. 12. III. 4. 6. 22. IV. 6. XVI. 12. — Tit. III. 13.

APOLLÓNIA: AT. XVII. 1.

APOSTOL: Nagy apostol a Krisztus Zsid. III. 1.

Az Apostolokat a tanítványok közül választja a Krisztus Márk. III. 13. 14. — Lúk. VI. 13.

Elküldetnek Judeába az Isten' országát hirdetni Mát. X. 5, 7. — Lúk. IX. 2.

Az egész világra küldetnek az evangéliomot hirdetni Mát. XXVIII. 19. — Márk. XVI. 15. — Ján. XV. 16. XVII. 18. XX. 21. — AT. I. 8. X. 42.

Az apostolok könyvekkel avagy hárttyákkal éltek Tim. 2. IV. 13.

Az olvasásra intenek Tim. 1. IV. 13.

Az apostolok és próféták által a Szent Lélek szót Mát. X. 20. — Márk. XIII. 11. — Lúk. XII. 11. 12. — Ján. XIV. 16. 17. 26. — AT. I. 45. II. 2, 4. IV. 31. IX. 17. XIX. 6. — Kor. 1. II. 4. 6. 7. 10. 12. 16. — 2. XIII. 3. — Tesz. 1. IV. 8. — Tim. 2. III. 16. — Pé. 1. I. 11. 12. — 2. I. 21.

Az apostoli tudományt meg kell tartani akar irva legyen akar nem Róm. XVI. 17. — Kor. 1. XI. 2. 34. — Gal. I. 8. 9. — Tesz. 2. II. 14.

Az apostolok' tudománya a Krisztus' tudománya Lúk. X. 16. — Kor. 1. XIV. 37. — 2. II. 14. 17. — Gal. I. 11. 12. — Tesz. 1. II. 2. 4. 13.

ÁRÁM: Mát. I. 3. 4. — Lúk. III. 33.

ARFAXÁD: Lúk. III. 36.

ARISZTARKUS: Szent Pál' társa mind úton mind a fogságban AT. XIX. 29. XX. 4. 6. XXVII. 2. — Kol. IV. 10. — Fil. 24.

ARKELAUS: Országol attya helyett, ki Heródes volt Mát. II. 22.

ÁRON: Zakariás' felesége Áron' lányai közül Lúk. I. 5.

Papságra szükséges hivatatni Istentől, mint Áron Zsid. V. 4.

Áron' rendje Zsid. VII. 11.

Áron' veszszeje, melly kizöldellet Zsid. IX. 4.

ÁRRÚLÁS: Megbűntettetik Mát. XXVI. 14,-16. 24. 47. XXVII. 5.

ÁRTATLANSÁG: Azt tartozik minden oltalmazni, s a gonosz gyanúságot is távoztatni kell AT. II. 15,-17. VI. 14. VII. 1. 2. XXVIII. 17,-19.

ÁSA: Abia' fia, a Júda' királya Mát. I. 7. 8.

ÁSER: Lúk. II. 36. — TJ. VII. 6.

ÁSIA: AT. II. 9. VI. 9. XVI. 6. XIX. 10. 22. 26. 27. 31. XX. 4. 16. 18. XXI. 27. XXIV. 19. XXVII. 2. — Róm. XVI. 5. — Kor. 1. XVI. 19. — 2. I. 8. — Tim. 2. I. 15. — Pé. 1. I. 1. — TJ. I. 4. 11.

ASZSZON: AT. XX. 13. 14. XXVII. 13.

ASZINKRITUS: Róm. XVI. 14.

ATÉNÁS: AT. XVII. 15. 16. 21. 26. XVIII. 1. — Tesz. 1. III. 1.

ÁTKOZÁS: Vagy is egygyházi kitiltás, elkülönözés, elszakasztás; a gyülekezetből való kizárást Krisztus parantsolá Mát. XVI. 19. XVIII. 8. 9. 18. — Márk. IX. 42. 44. 46. — Ján. XX. 23.

Eltek avval az opostolok Kor. 1. V. 3,-5. 9. — Gal. I. 8. 9. — Tesz. 2. III. 6. 14. — Tim. 1. I. 20. — Tit. III. 10.

Az anyaszentegyháznak tisztulására, annak, a kit kiátkoznak, megjobbulására kell avval élni Kor. 1. V. 5. 6. — Tesz. 2. III. 14. — Tim. 1. I. 20.

A farizeusok gyakorolták a kiátkozást Ján. IX. 22. 34. XII. 42. XVI. 2.

Kiket kell kiátkozni? Mát. XVIII. 17. — Róm. XVI. 17. 18. — Kor. 1. V. 1,-5. — 2. II. 8. — Tesz. 2. III. 2. 14. — Tim. 1. I. 19. 20. VI. 3,-5. 20. 21. — 2. II. 17. 18. 21. III. 2,-5. — Tit. III. 10. 11. — Ján. II. 10.

Azoktól, kik az anyaszentegyházból kizáratatnak, távozni kell Mát. XVIII. 17. — Kor. 1. V. 2. 11. 13. Tit. III. 10. — Ján. 2. 10.

ATYÁK: Kötelessége Mát. X. 37. — Lúk. XIV. 26. — Ef. VI. 4. — Kol. III. 21. — Tim. 2. III. 15. — Tit. II. 2,-4.

ATYAFIAK: Békesége dítstértetik Róm. XII. 10. 16. 18. XV. 5. 6. — Kor. 1. I. 10. — Ef. IV. 3. 4. — Filp. II. 2. 3. III. 16. 17. IV. 2. — Pét. 1. III. 8.

Kik legyenek a Krisztus' atyafiai? Mát. XII. 48, 50. XXVIII. 8, 10. 16. — Márk. III. 33, 35. — Lúk. VIII. 21. — Ján. XX. 17. 18. — Zsid. II. 11. 12.

Az atyafival való vétkezés nagy bűn Kor. 1. V. 1.

AZARIÁS: Amaziás' fia, a Júda' királya, Oziásnak neveztetik Mát. I. 9.

Matátnak mondatik Lúk. III. 29.

AZÓTUS: AT. VIII. 40.

B.

BABILON: Mát. I. 11. 17. — AT. VII. 43. — Pét. 1. V. 13. — TJ. XIV. 8. XVI. 19, XVII. 5. XVIII. 2. 10. 21.

BÁL: Róm. XI. 4.

BÁLAÁM: Tudománya Pét. 2. II. 15. — Júd. 11. — TJ. II. 14.

BÁLAK: A moabiták' királya TJ. II. 14.

BÁNKÓDNI: Isten szerént való bánat üdvösséges; a világ szerént való pedig kárhozatos Kor. 2. VII. 10. — Pét. 1. II. 19.

BARABBÁS: Tolvaj, és gyilkos Mát. XXVII. 16. 17. 20. 21. 26. — Márk. XV. 7. 11. 15. — Lúk. XXIII. 18. — Ján. XVIII. 40. — AT. III. 14.

BARÁK: Zsid. XI. 32.

BARAKIÁS: Mát. XXIII. 35.

BARÁTSÁG: Igaz, és hamis Mát. X. 35. — Lúk. XII. 53. — Ján. XIII. 18. — Tesz. 1. II. 14.

BARBARUS: AT. XXVIII. 1. 4. — Róm. I. 14. — Kol. III. 11.

BARIEZU: AT. XIII. 6.

BARNABÁS: Mezeje' árrát az apostolok' lábaihoz teszi AT. IV. 36. 37.

Pált az apostolokhoz vezeti AT. IX. 27.

Antiókiába küldetik AT. XI. 22. 25.

Jerusalembe visszatér AT. XI. 30.

Ismét Antiókiába mégyen Pállal AT. XII. 25. XIII.

1. 2. 7. 43. 50. XIV. 11. 13. 19. XV. 2. — Kor. 1. IX.

6. — Gal. II. 1. 9. 13.

BARŠABÁS: AT. I. 23. XV. 22.

BARTIMEUS: Szeine megvilágosíttatik Márk. X, 46, 49. 51. 52.

BÉKEŠÉG: Üdeig való, öröké való Mát. V. 9. X. 12. 13. — Márk. V. 34. IX. 49. — Lúk. I. 79. II. 14. 29. VII. 50. VIII. 48. X. 5. 6. XI. 21. XIV. 32. XIX. 42. XXIV. 36. — Ján. XIV. 27. XVI. 33. XX. 21. 26. — AT. VII. 26. IX. 31. X. 36. XII. 20. XV. 33. XVI. 36. XXIV. 2. — Róm. I. 7. II. 10. III. 17. V. 1. VIII. 6. X. 15. XII. 18. XIV. 17. 19. XV. 13. 33. — Kor. 1. I. 3. VII. 15. XIV. 33. XVI. 11. — 2. I. 2. XIII. 11. — Gal. I. 3. V. 22. VI. 16. — Ef. I. 2. II. 14. 15. 17. IV. 3. VI. 15. 23. — Filip. I. 2. IV. 7. 9. — Kol. I. 3. III. 15. — Tesz. 1. I. 2. V. 3. 13. 23. — 2. I. 2. III. 16. — Tim. 1. I. 2. — 2. I. 2. II. 22. III. 3. — Tit. I. 4. — Fil. 3. — Zsid. XII. 14. — Jak. III. 18. — Pét. 1. I. 2. III. 11. — 2. I. 2. III. 14. — Ján. 2. 3. — 3. 14. — Júd. 2. — TJ. I. 4. VI. 4.

Belső békeség az Isten és az igazak között Lúk. II. 14. XXIV. 36. — Ján. XIV. 16. 17. XVI. 33. XX. 19. 21. — AT. X. 36. — Róm. V. 1. 5. — Ef. II. 14. — Filip. IV. 7.

Békeséget ígérnek a hamis próféták Tesz. 1. V. 3.

Békeséges türés Mát. V. 39. — Lúk. VI. 27, 29. VIII. 15. XVIII. 7. XXI. 19. — Róm. II. 4. 7. V. 3. 4. VIII. 25. IX. 22. XII. 12. XV. 4. 5. — Kor. 2. VI. 4. XII. 12. — Gal. V. 22. — Ef. IV. 2. — Kol. I. 11. III. 12. — Tesz. 2. I. 4. III. 5. — Tim. 1. I. 16. VI. 11. — 2. III. 10. IV. 2. — Tit. II. 2. — Zsid. VI. 12. X. 36. XII. 1. — Jak. I. 3. 4. V. 7. 8. 10. — Pét. 1. III. 20. — 2. I. 6. — TJ. I. 9. II. 2. 3. 19. III. 10. XIII. 10. XIV. 12.

BENJÁMIN: A Jákob' fia AT. XIII. 21. — Róm. XI. 1. — Filip. III. 5. — TJ. VII. 8.

BERÓA: AT. XVII. 10. 13. XX. 4.

BÉRMÁLÁS: Szentség AT. VIII. 17. XIX. 2. 6. — Kor. 2. I. 21. 22. — Ef. I. 13. 14. — Zsid. VI. 2. — Ján. 1. II. 27.

BERNITZE: AT. XXV. 13. 23. XXVI. 30.

BESZÉD: Meg kell az embernek beszédjét gondolni Mát. XII. 36. 37. — Kol. IV. 6. — Jak. I. 19.

BETÁNIA: Mát. XXI. 17. XXVI. 6. — Márk. XI. 1. 11. 12. XIV. 3. — Lúk. XIX. 29. XXIV. 50. — Ján. I. 28. XI. 1. 18. XII. 1.

BETEGSÉG: A vétek' büntetése Ján. V. 14.

A beteget meg kell látogatni Mát. VIII. 6. 7. XXV. 36. 39. 43. 44. — Márk. V. 23. 24. — Lúk. VII. 3. 6. VIII. 41. 42. — Ján. XI. 3. 6. 7. 11. — Kor. 2. I. 4.

BETSZAIDA: Megsiratik Mát. XI. 21. — Lúk. X. 13.

Andrásnak, Péternek és Filepnek hazája Ján. I. 44. XII. 21.

BIRÁK: Tisztje és méltósága Lúk. XVIII. 2, -7. XXIII. 3. 4. 13, -15. — Ján. VII. 24. VIII. 15, -17. — Jak. II. 1, -4.

Birák' hatalma az alattokvalókon Mát. XXII. 17. 21. XXVI. 51. 52. — Lúk. XX. 22. 24. 25. — Ján. III. 31. XIX. 11. — Róm. XII. 8. XIII. 1. 2. 4. — Kor. 1. XV. 24. — Tim. 2. II. 1. 2. — Tit. III. 1. — Zsid. XIII. 17. — Pét. 1. II. 13. 14.

BIZONYOSOK: Nem vagyunk a bűnnek megbotsátásáról, és az örök életnek elvételéről Róm. VIII. 17. XI. 20, -22. — Kor. 1. IV. 3, -5. IX. 27. X. 12. — Filip. II. 12. III. 11, -14. — Tim. 1. I. 18. 19. — Zsid. III. 14. IV. 1. — Pét. 2. III. 14. 17.

BIZONYSÁGTÉTEL: Igaz és hamis Mát. XVIII. 16. XIX. 18. XXVI. 59. XXVIII. 13. — Márk. X. 19. — Ján. VIII. 17. — AT. VI. 11. — Róm. XIII. 9. — Kor. 2. XIII. 1. — Tim. 1. V. 19. — Zsid. X. 28.

BÓJT: Szükséges Mát. VI. 16, -18. — Márk. II. 20. — Lúk. II. 37. V. 35. — AT. XIII. 2. 3. XIV. 22. — Róm. XIII. 13. 14. — Kor. 2. VI. 5. XI. 27. — Tesz. 1. V. 6. — Tit. II. 2. — Pét. 1. I. 13. V. 8.

A bójt érdemes Mát. VI. 16. XVII. 20. — Lúk. II. 37.

A bójtnak példái Mát. IV. 2. IX. 14. — Lúk. II. 37. V. 33. — AT. XIII. 2. 3. XIV. 22.

A negyvennapı bőjtnek példája Krisztus Mát. IV:

2. — Lúk. IV. 2.

BÓLDOGSÁG: A szenteknek örökéstartó jutalmok mennyben
Mát. XIII. 43. XIX. 28. 29. XXV. 10. 21. 23. 34. —
Márk. XII. 25. — Lúk. IX. 33. XVI. 22. XXII. 29.
30. — Ján. XVI. 20. 22. XVII. 2. 3. 24. — Róm. VIII.
30. — Kor. 1. II. 9. XV. 41. 42. — 2. XII. 2, -4. —
Tim. 2. IV. 8. — Zsid. X. 34. 35. XII. 22. 23. — Jak.
I. 12. — Pé. 1. I. 4. 6. 8. V. 4. — TJ. II. 7. 10. 11. 17.
28. III. 5. 11. 12. 21. XIV. 1. 13. XXI. XXII. 1, -5.
12. 14. 17.

Miképen kell ahhoz jutni Mát. XX. 22. 23. 26.
27. XXV. 34, -36. — Márk. X. 37, -40. — Ján. III.
15. 16. 36. V. 24. XX. 29. — AT. II. 21. XV. 11.
XVI. 31. — Róm. I. 16. X. 4. — Ef. I. 12. 13. II. 5.
6. — Tesz. 1. V. 9. 10. — 2. II. 11, -13. — Tim. 2.
I. 9. — Tit. I. 1. 2. III. 5. — Zsid. V. 9. — Pé. 1.
I. 8. 9.

BOLONDSÁG: Mát. VII. 26. XXV. 2. 3. 8. — Márk. VII. 22.
— Ef. V. 4.

Bolondság Isten előtt e világnak böltsesége Kor.
1. I. 17, -30. III. 18, -20.

BÖLTSESEG: Az istenes böltseségnek eredetje, tulajdonsága,
dicséretje és haszna Lúk. XXI. 15. — Róm. XI. 33. —
Kor. 1. I. 17, -25. 27. II. 6. 7. 10. III. 18, -20. — Kol.
II. 23. — Jak. 1. 5. III. 15. 17.

BORJÚ: Az aranyborjúbálvány AT. VII. 40. 41.

BOSZSZUÁLLÁS: Tsak az Istené, s az ő szolgálaié a biraké,
egyebeknek tilalmas Mát. V. 39. 40. — Lúk. VI. 28.
29. IX. 54. 55. XVIII. 6, -8. — Róm. XII. 12. 14. 17.
19, -21. — Kor. 1. VI. 7. — Gal. V. 10. — Tesz. 1.
V. 15. — Tim. 2. IV. 14. — Zsid. X. 30. — Jak. V.
4. — Pé. 1. III. 9. — TJ. VI. 10.

BOTRÁNKOZÁS: Tilttatik Mát. XVII. 26. XVIII. 6. 7. —
Márk. IX. 41. 42. 44. 46. — Lúk. XVII. 1. 2. — Róm.
XIV. 1. 13. 15. 19, -21. — Kor. 1. VIII. 1. 9, -13. X.
32. 33. — 2. VI. 3. — Tesz. 1. V. 22.

BOTSÁNAT: Megkell botsáтанunk felebarátunknak Mát. V. 23,-25. 44. VI. 12. 15. XVIII. 21. 22. 35. — Lúk. XVII. 3. 4. — Ef. IV. 32. — Kol. III. 13.

Távoztassuk a botránytatókat Mát. V, 29. XVI. 23. — Márk. IX. 42. — Róm. XVI. 17.

BŰBÁJOSOK: AT. XIX. 13,-16.

Bűbáj és babonaság AT. VIII. 9,-11. XIII. 6. 10. XVI. 16. XIX. 19. — Gal. V. 20. — TJ. XVIII. 23. XXI. 8.

BŰN: Eredetje Róm. V. 12. — Kor. 1. XV. 21. 22.

Eredeti bűn Róm. III. 9. 10. 23. V. 12.

Annak következései Róm. VI. 23. VII. 8. 11. 13. 14. 23. — Gal. V. 17. — Ef. II. 3.

Orvosoltatnak a Krisztus által Róm. III. 22,-25. V. 9. 15. 17,-19. VI. 3,-5. VII. 24. 25. VIII. 1.2, — Gal. III. 22. 26. 27. — Ef. II. 5.

Talajdon hatalmával egyedül Isten botsátja meg a bűnt Mát. XI. 2. 5. 6. — Márk. II. 5. 9,-11. — Lúk. V. 20. 23. 24. VII. 47. 48.

A pap Isten' hatalmával botsátja meg a bűnt Mát. XVIII. 18. — Ján. XX. 23.

A bűn a Krisztus által botsáttatik meg Mát. I. 21. IX. 2. 11,-13. XX. 28. XXVI. 28. — Márk. II. 5. — Lúk. XXIV. 46. 47. — Ján. I. 29. — AT. II. 38. IV. 12. X. 34,-36. 43. XIII. 37,-39. — Róm. IV. 25. V. 9. — Kor. 1. VI. 11. XV. 3. — 2. V. 21. — Gal. I. 4. — Ef. I. 7. V. 25. — Kol. I. 13. 14. — Tim. 1. I. 15. — Tit. II. 14. — Zsid. I. 3. IX. 12,-14. — Pét. 1. I. 18. 19. II. 24. III. 18. IV. 1. — Ján. 1. I. 7. II. 12. III. 5. — TJ. I. 5.

A Szent Lélek ellen való bűn Mát. XII. 31. — Márk. III. 29. — Lúk. XI. 15. 20. XII. 10. — Zsid. VI. 4,-6. X. 26. — Ján. 1. V. 16.

A mennybekiáltó bűn Jak. V. 4. Lásd Botsáнат.

Természet ellen való bűn Róm. I. 27. — Kor. 1. VI. 10. — Tim. 1. I. 9. 10.

Tudatlanságból való bűn Lúk. XXIII. 34. — Ján. IX. 41. XV. 24. — AT. III. 17. — Tim. 1. I. 13.

Szantszándékból és gonoszságból való bűn Mát. XXVIII. 13. 14. — Ján. XVIII. 14. — AT. IV. 17. 18. — Zsid. VI. 4, -6. X. 26. Lásd Gyónás.

A bűn Istentől megboszáttatván nem csak nem tulajdonittatik nekünk, hanem valóban eltöröltetik, és a lélek megtisztittatik AT. II. 38. — Kor. 1. VI. 11. — Pét. 2. I. 9. — Ján. 1. I. 9.

A bűnért érdemlett büntetésnek elengedése Kor. 2. II. 10.

BUZGÓSKODÁS: Mát. XXI. 12. 13. — Márk. XI. 15, -17. — Lúk. XIX. 45. 46. — Ján. II. 14, -17. — AT. IX. 1. — Gal. I. 13. 14. — Filip. III. 2.

D.

DAMASZKUS: AT. IX. 2. 3. 8. 10. 19. 22. 27. XXII. 5. 6. 10. 11. XXVI. 12. 20. — Kor. 2. XI. 32. — Gal. I. 17.

DÁNIEL: Mát. XXIV. 15.

DÁVID: Izainak, vagy Jessének fia Mát. I. 15. 17. 20. IX. 27. XII. 3. 23. XV. 22. XX. 30. 31. XXI. 9. 15. XXII. 42. 43. 45. — Márk. II. 25. X. 47. 48. XI. 10. XII. 35. 36. — Lúk. I. 27. 32. 69. II. 4. 11. III. 31. VI. 3. XVIII. 38. 39. XX. 41. 42. 44. — Ján. VII. 42. — AT. I. 16. II. 25. 29. 34. IV. 25. VII. 45. XIII. 22. 34. 36. XV. 16. — Róm. I. 3. IV. 6. XI. 9. — Tim. 2. II. 8. — Zsid. IV. 7. XI. 32. — TJ. III. 7. V. 5. XXII. 16.

Dávid' fiának mondatik a Krisztus Mát. I. 1. XV. 22. XXII. 42. 45. — Márk. XII. 35. 37. — Lúk. XX. 41. 44. — AT. II. 29. 30. XII. 22. 23. — Tim. 2. II. 8. — TJ. V. 5.

DEMETER: Ötvös háborgatja Pált AT. XIX. 24, -26.

Dézmaadás Lúk. XVIII. 12. — Zsid. VII. 2. 4, -6. 8. 9.

DIAKÓNUSOK: AT. VI. 3. 5. 6. XXI. 8. — Filip. I. 1. — Tim. 1. III. 8. 12.

DIÁNA: Efezusban és egész Ásiában tiszteltetek AT. XIX. 27.

DIENES: Megtér AT. XVII. 34.

DITSÉRETET: Kell énekelnünk az Istennek Ef. V. 19. 20. — Kol. III. 16. 17. — Zsid. XIII. 15. — Jak. V. 13.

DITSÓSÉG: Istennek ditsóságát keressük mindenben Mát. VI. 9. — Lúk. XI. 2. — Ján. IX. 24. XVII. 4. — AT. III. 12. 13. XII. 23. — Kor. 1. VI. 20. X. 31. — Filip. I. 20. — Kol. III. 17. — Tit. II. 10. Lásd Böl-dogság.

DORGÁLÁS: Atyafiságos Mát. XVIII. 15. 16. 17. — Lúk. XVII. 3. — Gal. II. 11. 14. VI. 1. — Tim. 1. V. 1. 20. — 2. II. 14. 25. — Zsid. III. 13. — Jak. V. 19. 20. Mitsoda tulajdonságokkal birjon a dorgálás? Mát. VII. 3, -5. — Lúk. VI. 41. 42. — Ján. VIII. 3, -7. — Tim. 1. III. 2. 4. 5. — Tit. I. 5, -7. 9, -11.

E.

EGIPTOMI: Fogság AT. 17, -19.

Egiptomba fut a Krisztus Mát. II. 13.

EGYENETLENSÉG: Azt távoztatni kell Mát. XII. 24, -26. — Lúk. XI. 17. — Kor. 1. XIV. 33. — Gal. V. 15. — Tim. 2. II. 23.

EGYGYÜGYŰ: Kedves az Istennél Mát. XI. 25. — Lúk. II. 8, -10. 25. V. 8. X. 21. — AT. IV. 13. — Kor. 1. I. 23, -25. II. 1. 2.

Egygyügyű az igaz ember Mát. X. 16. — AT. II. 46. XVI. 18. — Róm. XVI. 18. — Ef. VI. 5. — Kol. III. 22.

ÉHEZNI: Az igasságot Mát. V. 6. — Lúk. I. 53. VI. 21. — TJ. XXI. 6. XXII. 17.

Éhségnek példái Mát. XXIV. 7. — Lúk. IV. 25. XV. 14. — AT. VII. 11. 12. XI. 28. — Róm. VIII. 35. — Kor. 2. VIII. 14. XI. 27. — TJ. VI. 8. XVIII. 8.

ELEDELBEN: És italban való gonosz szokás Lúk. XVI. 19. XXI. 34. — Róm. XIII. 31. — Gal. V. 21. — Pét. 1. IV. 3. — 2. II. 13. Lásd Részegség.

Eledelt kell adni az éhezőknek Mát. XXV. 35. Lásd Ditséret és Halaadás

ELEGTÉTEL: Lásd Penitentzia.

ÉLET: A hivek' életjének rendje Mát. V. 48. XI. 29. — Lúk. VI. 36. — Ján. XII. 26. XIII. 12,-15. XV. 12. XXI. 15,-17. — Róm. VI. 4. VIII. 29. XIII. 12,-14. XV. 1. 2. — Ef. II. 8. 9. IV. 1,-3. 20,-24. — Filip. I. 27. II. 5. 12. 14. — Kol. II. 6. 7. III. 9. 10. 12. — Tesz. 1. IV. 3. — Tit. II. 11. 12. III. 1. 2. 8. 10. 11. — Zsid. XII. 2. — Pét. 1. I. 15. II. III. 8. 16. 17. IV. 1. — Ján. 1. I. 7. II. 6.

Az ember' életje rövid és hiúság Lúk. XII. 18,-20. — Ef. V. 15. 16. — Zsid. XIII. 14. — Jak. I. 10. 11. IV. 14. 15. — Pét. 1. I. 6. 14. 17. 24.

Életjét adni felebarátjáért Ján. XV. 13. — Ján. 1. III. 16.

Istennek kell élnünk nem magunknak Róm. XIV. 7. 8. — Kor. 2. V. 15. — Gal. II. 20. — Tesz. 1. V. 10. — Pét. 1. IV. 2.

Örök boldog életnek könyve Filip. IV. 3. — TJ. III. 5. XX. 12. XXI. 27.

ELIMÁS: Bűbajos megvakúlt AT. XIII. 8,-11.

ELŐLJÁRÓK: És gondviselők' tisztje hatalma Mát. XXII. 17. 21. XXVI. 51. 52. — Lúk. XX. 22. 25. — Ján. III. 31. XIX. 11. — Róm. XII. 8. XIII. 1. 2. — Kor. 1. XV. 24. — Tim. 2. II. 1. 2. 14. 25. — Tit. III. 1. — Zsid. XIII. 17. — Pét. 1. II. 13. 14. Lásd király.

ELSŐSZÜLÖTT: Lúk. II. 22. 23. — Róm. IX. 13.

EMBER: Isten' képére teremttetett Jak. III. 9.

Megáldatik a Krisztusban Gal. III. 8.

Embernek új születése Mát. XVIII. 3. — Ján. I. 13. III. 3. 6. IV. 14. VII. 38. 39. — Kor. 1. IV. 15. — Gal. IV. 19. — Ef. IV. 22,-24. — Kol. III. 8,-10. — Tit. III. 5. — Jak. I. 18. — Pét. 1. I. 23.

Emberölés és vérontás Mát. V. 21. XIX. 18. XXIV. 9. XXVI. 51. — Ján. VIII. 44. — Róm. XIII. 9. — Gal. V. 21. — Ján. 1. III. 12. — TJ. XIII. 10.

Az ember' vélekedése gyakorta hibás Mát. III. 14. 15. XVI. 22. 23. — Márk. VIII. 32. 33. — Ján. XIII. 8. 9.

ENEÁS: Meggyógyittatik AT. IX. 33. 34.

ENGEDelem: Megkell engedniünk ellenünk vétett felebarátunknak Mát. V. 23, -25. 44. VI. 14. 15. XVIII. 21. 22. 35. — Lúk. XVII. 3. 4. — Ef. IV. 2. 3. — Kol. III. 13.

ENGEDelmesség: Avval tartozunk, és annak jutalma vagy on Mát. IV. 19. 20. V. 12. — Róm. XVI. 19. — Filip. II. 8. 12. — Tesz. 1. IV. 3. 8. V. 18. — Jak. I. 22. — Pét. 1. I. 22.

ENGEDetlenség: Annak büntetése Mát. XVIII. 17. — AT. VII. 39. — Róm. XI. 7. 8. 10. — Gal. III. 10. — Tesz. 2. I. 8.

ERETNEK: Az igazak' próbálására szolgálnak Kor. 1. XI. 19. Az apostolok' üdejétől fogva voltak eretnekek Tim. 1. I. 19. 20. — 2. II. 17. 18. — Ján. 1. II. 18. 19. — 2. 7. — TJ. II. 15.

Megjövendőlteték, hogy a mi üdönkben is lesznek Mát. XXIV. 5. 24. — Ján. V. 43. — Tim. 1. IV. 1. — 2. III. 1. 2. 8. — Pét. 2. II. 1. III. 3. — Júd. 18.

Szükséges őket kerülni Mát. VII. 15. — Róm. XVI. 17. — Tesz. 2. III. 14. — Tim. 2. II. 17. 18. III. 5. — Tit. III. 10. — Ján. 2. 10.

ESKÜVÉS: Szabad, avagy tilalmas Mát. V. 33,-36. XXIII. 16. 18. 20,-22. — Zsid. VI. 13. 16. — TJ. X. 6.

Nem kell vakmerőképen esküdni Mát. V. 3. 4. 35. — Jak. V. 12.

Hamis esküvésnek büntetése Mát. XXVI. 72. 74. 75. — Tim. 1. I. 10.

ESZRON: Fares' fia Mát. I. 3.

EVANGÉLIOM: A Krisztus' Evangélioma Mát. I. 21. XI. 28,-30. XXVIII. 19. — Márk. XVI. 15. — Lúk. II. 10. 11. XXIV. 46. 47. — Ján. III. 16. VI. 35. VIII. 12. X. 9. XII. 46. — Róm. I. 16. III. 21. 22. 24. VIII. 1,-3. — Kor. 1. I. 17. 21. IV. 15. XV. 1. — 2. V. 18,-20. — Gal. I. 6,-8. 11. — Ef. 1. 13. — Tim. 1. I. 11. 12. 15. — 2. I. 8. II. 8. 9. — Pét. 1. IV. 17.

Az evangéliom bátorit, vigasztal és ijeszt Mát. III. 7,-10. V. 20. 22,-24. VII. 13. 14. 19. 21. 23. VIII. 12. IX. 11,-13. X. 33. XI. 12. XII. 36. 37. 41. 42. XIII.

29. 30. 40. 50. XV. 13. XVI. 27. XVIII. 6. 7. XX. 16. XXII. 13. 14. XXIV. 12. 13. 24. XXV. 12. 13. 30. 41. — Márk. X. 25. 31. XIII. — Lúk. III. 17. VI. 24. -26. IX. 62. XII. 20. 40. 46. -48. XIII. 5. 27. 30. 34. 35. XVI. 22. XVII. 29. 30. 33. 34. XIX. 22. 24. -27. XX. 47. XXI. — Ján. V. 28. 29. XV. 16. — AT. V. 5. -11. — Róm. I. 18. II. 5. 6. VI. 22. 23. IX. 18. -24. XI. 20. -22. XIII. 3. 4. XIV. 12. — Kor. 1. III. 13. 17. V. 5. X. 8. XI. 29. -32. XV. 21. XVI. 22. — 2. VII. 1. 8. -10. XIII. 5. — Gal. V. 21. 24. — Ef. V. 5. — Filip. II. 12. — Tim. 1. V. 24. — Zsid. IX. 17. 28. X. 26. -31. — Jak. IV. 9. 10. V. 1. — Pét. 1. IV. 18. V. 8. 9. — 2. I. 10. II. III. 9. -12. 15. — Júd. 14. 15.

Az evangéliom' hirdetőjét táplálni kötelesség Mát. X. 9. — Márk. VI. 8. — Lúk. IX. 3. 4. X. 7. — Róm. XV. 26. 27. — Kor. 1. IX. 7. 10. 13. — Gal. VI. 6. — Tim. 1. V. 17. — 2. II. 6. 7.

ÉZAU: Izák' fia eladja elsőszülöttségének igazait Zsid. XII. 16.

F.

FÁRIZEUS: A Krisztust vendégül hívja Lúk. VII. 36.

A farizeus és publikánus imádkoznak a templomban Lúk. XVIII. 10.

A farizeusok keményen megdorgáltatnak Mát. III. 7. VII. 1. XVI. 4. XXIII. — Ján. VIII. 44. — AT. VII. 51. XXIII. 3. — Filip. III. 2.

FEGYVER: Nem mindennek engedtetik Mát. XXVI. 51. — Márk. XIV. 47. — Lúk. XXII. 49. — Ján. XVIII. 10.

Lelki fegyver az Isten' igéje Ef. VI. 12. — Tesz. 2. II. 8. — Zsid. IV. 12. — TJ. I. 16. II. 16. XIX. 15.

FÉLELEM: Félnünk kell az Istent, és szemeink előtt hordoznunk Mát. X. 28. — Lúk. XII. 5. — Pét. 1. II. 17. III. 15. — TJ. XIV. 7.

Isteni félelemnek példái Lúk. II. 25. — AT. VIII. 2. IX. 34. X. 2. 35.

A felelem és a szorgalmatosság nem ellenkezik a hittel és a reménységgel Róm. XI. 20. — Kor. 1. IX. 27. X. 12. — Filip. II. 12. III. 12. 13. — Zsid. III. 14. IV. 1. — Pét. 2. III. 17.

A jóktól félnek és rettegnek a gonoszok Márk. VI. 20. — AT. V. 13. XVI. 29.

FELESÉG: Annak kötelességei Kor. 1. VII. XI. 5. 9. 12. XIV. 34. 35. — Ef. V. 22. — Kol. III. 18. — Tim. 1. II. 11. 12. 15. III. 11. V. 2. 10. 14. — Tit. II. 3, -5. — Pét. 1. III. 1, -4.

FELIX: Judeában főtiszt AT. XXIII. 24. XXIV.

FELTÁMADÁS: Mát. XXII. 23. 51. — Lúk. XX. 35. — Ján. V. 21. 28. VI. 39. XI. 24. — AT. XXIV. 15. — Kor. 1. XV. — 2. IV. 14. V. — Kol. III. 4. — Filip. III. 21. IV. 3. — Tesz. 1. IV. 13. 16. — Tim. 2. II. 11. — TJ. XX. 12.

FÉRJFIÚNAK: Felesége iránt kötelességei Kor. 1. VII. XI. 9, -12. — Ef. V. 23. 25. 28. 29. 31. 33. — Kol. III. 19. — Tit. II. 4. — Pét. 1. III. 7. 8.

FESZTUS: Judeában főtiszt AT. XXIV. 27.

FIGELLUS, és HERMOGENES: Elállanak Pál apostoltól Tim. 2. I. 15.

FILEP: Apostol Mát. X. 3. — Ján. I. 43. XIV. 8.

Filep diakonussá választtatik AT. VI. 5.

Tanit Samariában AT. VIII. 5.

Megkereszteli Kandátzes királyné' tárnokját AT. VIII. 37. 38.

Házába fogadja Pált társával AT. XXI. 8.

FOGADÁS: Istennek tétetik Mát. XIV. 7. — AT. XVIII. 18. XXI. 23. XXIII. 12.

Szüzeségről való fogadás Lúk. I. 34.

Vétek azt megszegni Tim. 1. V. 12.

Istennek bizonyos feltételekhez kötött fogadása vagy is ígéretje Márk. XVI. 16. — Ján. III. 16. 36. VI. 47. VIII. 31. XIII. 17. XV. 7. 14. — Róm. VIII. 17. — Kol. I. 23. — Zsid. III. 14. — Pét. 2. I. 4. — TJ. II. III. XXI. 7.

FOGLYOKNAK: Meglátogatása Mát. XXV. 39. — AT. XII. 5. — Tim. 2. I. 16. — Zsid. XIII. 3.

Isten el nem hagyja őket AT. V. 18. 19. XII. 17. XVI. 25. 26. 30.

FONDALEMENTOM: Vagy alap: Krisztus Kor. 1. III. 11. — Ef. II. 20. — Pét. 1. II. 6.

Fundamentumok az apostolok Ef. II. 20.

Kiváltképen Péter Mát. XVI. 18. — Ján. XXI. 15, -17.

FÖSVÉNYSEG: Mát. VI. 19. XXVI. 14. 15. XXVII. 5. — Márk. VIII. 36. — Lük. XII. 15. — Ján. XII. 4, -6. — AT. V. 2. VIII. 19. 20. XXIV. 26. — Kor. 1. VI. 10. — Ef. V. 3. — Kol. III. 5. — Tim. 1. VI. 9. — Tit. I. 7. 11. — Zsid. XIII. 5.

G.

GÁBRIEL: Megjelenik Zakariás papnak Lük. I. 11. 19.

Szűz Máriának Lük. I. 26.

GÁJUS: Kor. 1. I. 14.

Megfogatik AT. XIX. 29.

Pált Ásiában keresi AT. XX. 4.

Házába fogadja Róm. XVI. 23.

GALILÉA: Béfogadja Krisztust Ján. IV. 45.

Galileában kezd Krisztus tanítani Mát. IV. 12. 17. — AT. X. 37.

GAMALIEL: Törvénytudó AT. V. 34. XXII. 3.

GAZDAGOK: Mint viseljük magokat a szegényekhez Mát. VI. 19. 20. XIX. 21. — Lük. XIV. 13. XVI. 19. 20. XVIII. 22. — AT. II. 45. V. 3. 4. — Tim. 1. VI. 17. 18. Lásd Alamizsna.

A gazdagságban nem kell reménységünket vetnünk Mát. XIII. 22. XIX. 21. — Lük. VIII. 14. XII. 15. — Tim. 1. VI. 9. — Jak. I. 11.

Az istentelen gazdagok ellen Lük. VI. 24. XVI. 19. 22. 24. — Jak. V. 1.

GAZDÁLKODÁS: Vendégszeretet ditsértetik Mát. XXV. 36, -38. — Lük. XIV. 13. — Róm. XII. 13. — Tim. 1. III.

2. — Tit. I. 8. — Zsid. XIII. 2. — Jak. I. 27. — Pét. 1. IV. 9. — Ján. 3. 5. 9.

Példák Lúk. X. 38. XIX. 6. — AT. XVI. 15. XXVIII. 2. 7.

GONDOLAT: A gonoszt gyűlöli az Isten Mát. XV. 19. — Márk. VII. 21.

A szív' gondolatjait is tudja az Isten Mát. IX. 4. — Zsid. IV. 12. 13.

GONOSZSÁG: Az utolsó ítéletnek közelítésével bővelkedni fog Mát. XXIV. 12. — Ján. III. 19.

A gonosztól távozni kell Kor. 2. VI. 14. — Ján. 2. 10. — TJ. XVIII. 4.

A gonoszt nem kell gonosszal viszszonezni Róm. XII. 14. 17. — Kor. 1. IV. 12. — Tesz. 1. V. 15. — Pét. 1. III. 9.

A bűnnek gonosszágát gyűlöli az Isten Róm. IX. 14. — Kor. 2. VI. 15. — Jak. I. 13.

A gonosz szolgálk Mát. VII. 22. — Márk. IX. 38. — Lúk. IX. 49. 50.

A gonosszágot kell gyűlölni Róm. XII. 9. — Ef. IV. 3.

GYERMEKEK: Kötelességei az ők szüleik iránt Mát. IV. 20. X. 35. XV. 4. XIX. 19. — Márk. X. 19. — Lúk. II. 48. XVIII. 20. — AT. VII. 14. XXII. 3. — Ef. VI. 1. — Kol. III. 20. — Tim. 1. V. 1. — Pét. 1. V. 5.

GYILKOSSÁG: Lásd emberölés.

GYÓNÁS: Ez sokféle a szent írásban Mát. III. 6. XVI. 19. — Lúk. XI. 4. XVIII. 13. — Ján. XX. 23. — Jak. V. 16. — Ján. 1. I. 8. 9.

GYÖNYÖRŰSÉG: Lásd kívánság.

GYŰLEKEZET: Lásd anyaszentegyház.

GYŰLÖLSÉG, és IRIGYSÉG: Lúk. XV. 28. — Ján. XII. 4. 5. — Róm. I. 29. XIII. 13. — Gal. V. 15. 20. — Jak. III. 14. IV. 2. — Pét. 1. II. 1. — Ján. 1. III. 13. 15. IV. 20.

H.

HÁBORÚSÁG: Lásd Kereszt.

HAGYOMÁNY: Megkell tartani, melyeket az apostoloiktól vettünk Tesz. 2. II. 1, - 3.

Némellyeket az apostolok tsak szóval parantsoltak Kor. 1. XI. 34. — Ján. 2. 12. — 3. 13.

HÁLÁADÁS: Ditsértetik Mát. XI. 25. — Márk. V. 19. — Lúk. XVIII. 43. — Ján. XI. 40. 41. — AT. IV. 21. XVII. 24. — Róm. VI. 17. — Kor. 2. VI. 1. — Ef. V. 19. 20. — Filip. IV. 6. — Kol. II. 7. III. 15. — Tesz. 1. V. 18. — 2. I. 3.

Háláadás étel előtt és utánna Márk. VI. 41. VIII. 6. XIV. 23. — Lúk. IX. 16. — Ján. VI. 11. 23. — AT. XXVII. 35. — Róm. XIV. 6. — Kor. 1. X. 30. — Tim. 1. IV. 3.

HÁLÁADATLANSÁG: Büntetése Mát. XI. 20. — Lúk. XVII. 18. — Róm. I. 21. — Tim. 2. III. 2.

HALÁL: A bűnnek büntetése Róm. V. 12. 17. VI. 7. — Kor. 1. XV. 21. — Kol. II. 13. — Tim. 1. V. 6. — Jak. I. 15.

Ennek bizonyos elkövetkezése Ján. VII. 30. VIII. 20. — Róm. V. 12. VI. 23. — Zsid. IX. 27.

Üdeje ember előtt bizonytalan Lúk. XII. 40. — Tesz. 1. V. 2. — 2. II. 2. — Jak. IV. 14.

Az igazak' halála aluvás Mát. IX. 24. — Ján. XI. 11. — AT. VII. 59. XIII. 36. — Kor. 1. XI. 29. 30. — Tesz. 1. IV. 13.

A halált meggyőzte Krisztus ön halálával Róm. VI. 9. — Kor. 1. XV. 54. — Tim. 2. I. 14. — Zsid. II. 14. — TJ. XXI. 4.

Magát megölni nagy vétek Mát. XXVI. 24. XXVII. 5. — AT. I. 18.

Meghalttakat miképen szabad siratni Mát. IX. 18. — Lúk. VII. 13. — Ján. XI. 33. — AT. VIII. 2. IX. 39.

Némelly meghalttak feltámadtak Mát. IX. 25. XXVII. 52. — Márk. V. 41. — Lúk. VII. 13. 14.

VIII. 54. — Ján. XI. 43. — AT. XX. 10.) Lásd Temetés és Purgatorium.

HAMISPRÓFÉTÁT: Nem kell hallgatni Mát. VII. 15. — Márk. VIII. 33. XIII. 6. — Lúk. XVII. 23.

Ezek' büntetése, a kiktől szükséges távoznunk Mát. VII. 15. XXIV. 11. — Lúk. XII. 1. — AT. XX. 29. — Kor. 1. XV. 12. — Filip. III. 2. — Kol. II. 8. — Tim. 1. IV. 1. — 2. I. 17. III. 1. — Pét. 2. II. — Ján. 1. IV. 1. — Júd. 4. 8.

HARAG: Nagy gonoszt szerez Mát. V. 22. — Lúk. IV. 28. 29. — Gal. V. 20. — Ef. IV. 26. — Kol. III. 8. — Tit. I. 7. — Jak. I. 19.

Szent **HÁROMSÁGNAK:** Bizonyítása Mát. III. 16. 17. X. 20. XVII. 5. XXVIII. 19. — Lúk. IV. 18. — Ján. III. 34. XIV. 16. 26. XV. 26. XVI. 3. — Ján. 1. V. 7.

HASS: Isten gyanánt tarttatik Róm. XVI. 18. — Filip. III. 19.

HÁZ: Melly erős kősziklán épül megmarad Mát. VII. 24. XVI. 18. — Lúk. VI. 48. — Róm. VIII. 35.

A mi testünk' háza Kor. 2. V. 1. — Pét. 2. I. 14.

HÁZASSÁG: Mát. V. 32. XIX. 3. 7. XXII. 24. 30. — Márk. VI. 18. X. 2. 6,-9. XII. 20,-23. — Lúk. II. 5. III. 19. XVI. 18. XX. 34. — Ján. II. 1. — Róm. VII. 2. 3. — Kor. 1. VII. — Ef. V. 31. 32. — Tim. 1. III. 2. V. 9. — Zsid. XIII. 4. — Pét. 1. III. 1.

Ez elválaszthatatlan Mát. V. 32. XIX. 7,-9. — Márk. X. 11. 12. — Lúk. XVI. 8. — Róm. VII. 2. 3. — Kor. 1. VII. 10. XI. 15. 39.

Lelki házasság Isten és ember között Mát. IX. 15. XXII. 2. XXV. 5. — Márk. II. 19. — Kor. 2. XI. 2. — TJ. XIX. 7. XXI. 2. 9.

A házasság mit ábrázol Ef. V. 32.

Házasságtörés. Lásd Paráznaság.

HAZUGSÁG: Ján. VIII. 44. — AT. V. 4. 8. — Ef. IV. 25. — Kol. III. 9.

HERÓDES: Megöletli az ártatlan gyermekeket Mát. II. 16.

Meghal Mát. II. 19.

Heródes Antipás Galileának negyedes fejedelme Lúk. III. 1.

Megöletli keresztelő Jánost Mát. XIV. 9. 10.

Heródes és Pilátus megbékélnek Lúk. XXIII. 12.

— AT. IV. 27.

Heródes Agrippa megöli Jakabot, és Pétert megfogalja AT. XII. 1, -4.

Az Angyaltól megöletik AT. XII. 23.

HIT: Az Irásban sokképen vétetik; jelenti: Istennek igaz voltját igéreti' bételjesítésében Mát. IX. 22. XV. 28. — Márk. V. 34. X. 52. — Lúk. VII. 50. — Róm. III. 22. — Gal. V. 6. — Zsid. XI.

A szeretet nélkül való meghaltt hitet Mát. VII. 21. 22, — Kor. 1. XIII. 2. XV. 2. — Jak. II. 26.

Fogadást és ígéretet Tim. 1. V. 12.

Reménységet avagy bizakodást Jak. I. 6.

A szeretettel való eleven hitnek creje érdeme nagy az Istennél Mát. IX. 2. 22. 29. XXI. 22. — Márk. XVI. 16. — Lúk. XVIII. 42. — Ján. I. 12. III. 15. 16. 18. 36. VI. 35. VII. 38. XI. 25. XIV. 12. XX. 29. 31. — AT. III. 16. X. 43. XV. 9. XVI. 31. — Róm. I. 16. III. 22. — Gal. III. 8. — Ef. II. 7. — Zsid. XI. 6, -9, 11. 17. 21. 23.

A jó tselekedet nélkül való hit nem üdvözít Kor. 1. XIII. 2. — Gal. V. 6. — Jak. II. 24.

A hit jó tselekedetnek mondatik Filip. I. 6.

Egygy az igaz hit Ef. IV. 5.

Az eleven hit szerez igazulást Márk. XVI. 16. — Lúk. I. 45. VIII. 8. 48. XXIII. 42. 43. — Ján. V. 24. XVII. 3. — AT. XIII. 39. XVI. 31. — Róm. III. 22. IV. 3. 22. V. X. 4. 10. — Filip. III. 9. — Zsid. IV. 3. — Pét. 1. II. 6.

A hitnek hirdetését az anyaszentegyháznak előljárói itélik meg Gal. II. 2.

A pogányoknak Krisztusban való hitjök Mát. VIII. 7. 13. XV. 28. — Lúk. VII. 9. X. 37. XVII. 17, -19. — Ján. IV. 50. — AT. VIII. 37. 38. X. 4,

Az Isten kiszabadítja a hiveket a hitetlenok' veszedelméből Pét. 2. II. 7. 9.

HITETLENSÉG: Megbüntettetik Mát. VIII. 28. 32. XIV. 30. XVII. 16. — Márk. XVI. 16. — Lúk. I. 20. XXIV. 16. 25. — Ján. III. 18. 36. VI. 54. VIII. 24. XII. 48. XX. 27. — Róm. XI. 20. — Zsid. III. 18. IV. 2. XI. 6. — TJ. XXI. 8.

HÚSVÉT: Ünnepeének megtartása Mát. XXVI. 19. — Márk. XIV. 12. — Lúk. XXII. 7. 8.

HYMENEUS: Hamis apostol Tim. 2. II. 17.

I.

JAJ: Kinek, és mi okért mondatik? Mát. XI. 21. XVIII. 7. XXIII. 13, -16. 23. 25. 27. — Lúk. VI. 25. 26. X. 13. XI. 42,-44. 47. 52. XVII. 1. — Kor. 1. IX. 16. — Júd. 11. — TJ. VIII. 13. IX. 12. XI. 14. XII. 12. XVIII. 10. 16. 19.

JAKAB: A Zebedeus' fia hivatatik Mát. IV. 21.

Megöletik AT. XII. 2.

JÁNOS: Keresztelő János a Zakariás' fia Lúk. I. 59. 60.

A mennyországnak evangéliomát hirdeti, és keresztel Mát. III. 1. — Márk. I. 4. 5. — Ján. I. 28. III. 23.

Ruházatja tevoszór, eledele sáska és vadméz Márk. I. 6.

Nem akar nagynak láttatni Ján. I. 19. 20. 26. III. 28.

Tanítványait a Krisztushoz küldi Mát. XI. 2.

Főjét veszik Mát. XIV. 8. 11.

Illyésnek mondatik Mát. XI. 14. XVII. 10. — Lúk. I. 17.

János a Zebedeus' fia hivatik Mát. IV. 21. 22.

Kit Krisztus kiváltképen szeret Ján. XIII. 23. XIX. 26. XX. 2. XXI. 7.

Ő azokat írja, amiket látot Ján. XIX. 35. XXI. 24. — 1. I. 1.

JELEK: Lásd Tsodák.

JELENÉSEK: Mát. XVII. 3. XXVIII. 2. 9. — Márk. IX. 3. XVI. 5. 9. 12. 14. — Lúk. IX. 30. XXIV. 4. 15. 36.

— Ján. XX. 12. 14. 19. 26. XXI. 1. — AT. I. 10. XVI. 9. XVIII. 9.

JERUSALEM: Elpusztulándó Mát. XXIV. 1. 2. 15. — Lúk. XIII. 35. XIX. 41. XX. 16. XXI. 6. — Ján. XI. 48.

Lelki Jerusalemben az anyaszentegyház Gal. IV. 26. — Zsid. XI. 10. XII. 22. — TJ. III. 12. XXI. 2. 10.

IGASSÁG: Annak tökéletessége nem találtatik ez életben, melyben nem élünk bűn nélkül Mát. VI. 12. — Lúk. XVII. 3. 10. — Róm. III. 9. 23. VII. — Gal. III. 22. — Ef. II. 3. — Ján. 2. 8. Lásd Bűn.

A mi igazságunk Krisztus által nyertetik, és az első megigazulás, és a bűnnek bocsánatja nem a mi érdemeinktől veszi eredetjét AT. X. 28. 29. XIII. 8. — Róm. I. 17. III. 22. V. 1. 2. 18. 20. X. 4. 10. — Kor. 1. I. 30. 31. — Gal. II. 16. III. 11. 12. V. 5. — Filip. III. 9. — Tit. III. 7. — Pét. 1. III. 18.

IGAZAK: Találtatnak e világon Lúk. I. 6. XV. 7. — Ján. VIII. 36. XVII. 17. 19. — Kor. 1. VI. 11. — Zsid. XII. 23. — Pét. 2. II. 7. — Ján. 1. III. 1, -3. 7. — TJ. III. 4. XIV. 5. Lásd Bűn, Lélek, Út.

IGAZMONDÁS: Ef. IV. 25.

IGAZULÁS: Mellyel az igazságban nevelkedünk, a jó tselekedeteknek tulajdonittatik Róm. II. 13. — Jak. II. — TJ. XXII. 11. 12.

A bűnösnek megigazulása nem csak a hitnek tulajdonittatik, hanem a reménységnek is Róm. VIII. 23. 24.

A szeretetnek Lúk. VII. 47. — Kor. 1. XIII. 4-8. — Gal. V. 6. — Pét. 1. IV. 8. — Ján. 1. IV. 7, -13.

A töredelmes megtérésnek Mát. III. 2. 8. — Lúk. VII. 37. XV. 11. XVIII. 10.

ILLYÉS: Imádságának ereje Jak. V. 17. 18.

Megjelenik az Úr' színe' változásakor Mát. XVII. 3. — Lúk. IX. 30.

Az **IMÁDSÁG:** Angyaloknak és embereknek tulajdonságjok AT. X. 2. 4.

A Jézus' nevében igen hasznos Ján. XIV. 13. XV. 16. XVI. 23. 26. — Ján. 1. V. 14.

Gyakran nem tudjuk miképen kellessék imádkoznunk Mát. XX. 22. — Márk. X. 38. — Róm. VIII. 26. — Jak. IV. 3.

Szükséges: éjjel és nappal imádkozni Lúk. XVIII. 1. — Tesz. 1. II. 13. — Tim. 1. V. 5. — 2. I. 3.

Szüntelen imádkozni Lúk. XVIII. 1. — AT. X. 2. Ef. VI. 18. — Kol. IV. 2. — Tesz. 1. V. 17.

Imádkozni, hogy a hitnek hirdetése fogatos legyen Ef. VI. 19. — Kol. IV. 3. — Tesz. 2. III. 1.

Egygymásért való imádság Ef. VI. 18. — Kol. IV. 3. — Tesz. 1. V. 25. — 2. I. 3. — Tim. 1. II. 1. — Jak. V. 16.

Ellenségért imádkozni Mát. V. 44. — Lúk. VI. 28. XXIII. 34. — AT. VII. 59.

Hogyan, mikor, és kihez kell imádkozni, és mit kell kérni az imádságban? Mát. VI. 5. 9. VII. 7. XVIII. 19. XX. 20. XXI. 22. XXVI. 39. — Márk. XI. 24. XIII. 33. — Lúk. XI. 2. 9. 10. XVIII. 1. 5. XXII. 40. — Ján. IV. 23. IX. 31. XIV. 13. XV. 7. XVI. 23. — AT. I. 14. 24. II. 42. IV. 24. 31. X. 2. — Róm. VIII. 26. XII. 12. — Kor. 1. XIV. 13. — Ef. VI. 18. — Kol. IV. 2. — Tesz. 1. V. 17. — Tim. 1. II. 1. — Zsid. XIII. 18. — Jak. I. 6. IV. 3. V. 13. — Pét. 1. III. 12. — Ján. 1. V. 14. 15. — TJ. XIX. 10. XXII. 9.

A helyes imádságot meghallgatja az Isten Ján. IX. 31. — AT. X. 4.

Némelyek' imádságát miért nem hallgatja meg az Isten? Ján. IX. 31. — Zsid. XII. 17. — Jak. IV. 3.

JOANNA: A Kúsa' felesége Krisztust követi Lúk. VIII. 3.

JOÁS: Az Okoziás' fia megöli Zakariást, Barkiásnak vagy is Jojadásnak fiát Mát. XXIII. 35.

JÓNÁS: A hal' gyomrában Mát. XII. 40.

JÓRA: Inteni AT. XI. 23. XIV. 21. XX. 17. — Tesz. 1. V. 11. — Tit. II. III. 1. — Zsid. III. 13.

JÓSEF: Szűz Máriának jegyesse Mát. I. 16.

Egiptomba fut Mát. II. 14.

JÓ-TSELEKEDET: Ditsértetik Ján. XII. 26. — Róm. XII. XIII. XIV. — Filip. III. 3. — Jak. I. 21. 23. 25. Lásd Tselekedetck.

A jó tselekedetek' jutalma Mát. V. 12. X. 42. XVI. 27. — Róm. II. 6. — Kor. 2. V. 10. — Tim. 2. IV. 8. — Zsid. VI. 10. X. 35. XI. 26. — Jak. II. 24. — TJ. XX. 12. XXII. 12.

JÖVENDŐ: Mondók AT. XIX. 13.

JÖVEVÉNYEK: És szarándokok vagyunk e világon Kor. 2. V. 8. — Filip. III. 20. — Zsid. XI. 13. — Pét. 1. II. 11.

JÓZANSÁG: Ételben italban házasságban Róm. XIII. 13. XIV. 17. — Kor. 1. VII. — Gal. V. 23. — Tim. 1. III. 2. — 2. I. 7. — Tit. I. 8. II. 6. 12. — Pét. 1. I. 13. V. 8. — 2. I. 6.

IRÁS: Szent irás' szerzője és haszna Mát. IV. 4. XXII. 29. — Lúk. IV. 4. XVI. 29. — Ján. V. 39. X. 34. XX. 30. — AT. XV. 21. XVII. 11. — Róm. I. 2. IV. 23. XV. 4. — Kor. 1. IX. 9. X. 11. XV. 3. — Tim. 2. III. 15. — Pét. 2. I. 20. III. 1. — TJ. I. 19.

Szent írást nehéz megérteni Pét. 2. III. 16.

Nem mindeneket irtak meg az apostolok Ján. XX. 30. XXI. 25. — Kor. 1. XI. 34. — Tesz. 2. II. 14. — Ján. 2. 12. — 3. 13.

IRGALMASSÁG: Ezt kell tselekednünk felebarátunkkal Mát. V. 7. IX. 13. X. 41. XVIII. 33. XXV. 41. — Márk. IX. 40. — Lúk. VI. 36. X. 33. — Róm. XII. 13. — Gal. VI. 10. — Kol. III. 12. — Tim. 1. V. 10.

IRGALMATLANSÁGNAK: Büntetése Mát. XVIII. 34. XXV. 42. — Lúk. XVI. 21,-23. — Jak. II. 13.

IRIGYSÉG: Lásd Gyűlölség.

ISMÉRET: Az ember beszédjéből és tselekedetjéből ismértetik meg Mát. VII. 16. XII. 33. — Lúk. VI. 44.

ISTEN: Mindenható Mát. XIX. 26. — Márk. IX. 22. X. 27. XIV. 36. — Lúk. I. 37. XVIII. 27. — Ef. III. 20. — TJ. XVI. 7. 14. XIX. 6.

Legbőltsebb Valóság Mát. XI. 25. XVI. 17. — Lúk. X. 21. — Ján. VII. 28. VIII. 19. 27. X. 14. XIV. 4.

XV. 15. XVII. 16. — AT. XVII. 23. — Kor. 1. II. 6. 10. III. 19. — Kol. I. 26.

Mindeneket akarátja szerint rendel Mát. VI. 33. XI. 26. XX. 14. — Lúk. XII. 31. — Ján. V. 17. — Róm. IX. 15. — Kor. 2. III. 5. — Filip. II. 13. — Zsid. XIII. 21. — TJ. IV. 11.

Hiveinek attyok Mát. VI. 9. XVIII. 14. — XXIII. 9. — Lúk. XI. 2. — Ján. XX. 17. — Róm. VIII. 15. — Kor. 1. VIII. 6. — 2. I. 3. VI. 18. — Ef. III. 14. IV. 23. — Tesz. 1. I. 3. — 2. I. 1. 2. II. 15.

Hiv, és igazmondó Ján. III. 33. VIII. 26. — Róm. III. 4. — Kor. 1. I. 9. X. 13. — Tesz. 1. V. 24. — 2. III. 3. — Tim. 2. II. 13. — Tit. I. 2. — Zsid. X. 23. — Ján. 1. I. 9. V. 9. — TJ. III. 7. 14.

Természetjében egygy Márk. XII. 29. — Ján. XVII. 3. — Kor. 1. VIII. 6. XII. 6. — Gal. III. 20. — Ef. IV. 5. 6. — Tim. 1. II. 5.

Egygy Istenben három Személy. Lásd Szent Háromság.

Isten öröktől való, nintsen se kezdetje se vége, s ő mindenek' kezdetje és vége Róm. XVI. 26. — Zsid. I. 8. — TJ. I. 8. 17. XXI. 6. XXII. 13.

Isten mindeneket tud, hall, és lát Mát. VI. 4. XXI. 2. — Márk. II. 8. XIV. 13. — Lúk. XXII. 10. — Ján. I. 47. 48. XIII. 21. XVI. 30. XXI. 17. — AT. XV. 8. — Zsid. IV. 13. — TJ. II. 23.

Az Istent senki sem láthatja Ján. I. 18. VI. 46. — Tim. 1. VI. 16.

Az Istent, és az ő munkáit nem foghatja meg emberi elme Mát. XI. 25. XIII. 11. XVI. 17. — Lúk. VIII. 10. X. 21. XXIV. 45. — Ján. I. 10. III. 8. 10, 13. VI. 44. 65. XIV. 8. 17. XVII. 6. — AT. XVI. 14. — Róm. I. 19. XI. 33. — Kor. 1. II. — Gal. I. 11. — Tim. 1. VI. 16. — TJ. III. 7.

Isten véghetetlen és határozhatatlan Mát. V. 35. — AT. VII. 48, -50. XVII. 24.

Isten üdvözítője és vigasztalója mind azoknak, akik őtet igazán tisztelik, és segítségül hívják Ján. X. 14., -16. 27. 28.

Isten Úr, mennynek és Földnek Teremtője. Lásd Teremtő.

Isten az egész világnak Birája, a ki mindennek az ő érdeme szerint megfizet Mát. XVI. 27. XXV. 33. — AT. XVII. 31. — Róm. II. 6. — Tim. 2. IV. 8. — Zsid. XII. 23.

Isten egyedül természetje szerint határtalan változhatatlan Fő Jó Mát. XIX. 17. — Lúk. XVIII. 19.

De egyebek is lehetnek jók Mát VII. 17. — Lúk. VI. 43. 45.

Hasonlóképen Isten egyedül Fő Szent, de egyebek is lehetnek szentek Mát. VII. 6. — Róm. VII. 12.

Isten egyedül Fő Erős, de egyebek is lehetnek erősek Mát. XII. 29. — Márk. III. 27. — Lúk. XI. 21. 22. — Zsid. XI. 34. — Pét. 1. V. 9.

Isten egyedül Fő Igaz, de egyebek is lehetnek igazak Mát. I. 19. X. 41. XXV. 46. — Lúk. I. 6. — Róm. I. 17.

Isten egyedül Fő Kegyes TJ. XV. 4.

De egyebek is lehetnek kegyesek Pét. 1. II. 9.

Isten egyedül Fő Bóldog Tim. 1. VI. 16. 17.

De lehetnek egyebek is bóldogok Mát. V. XVI. 17. XXIV. 46. — Lúk. I. 45. XIV. 14. — Jak. I. 12.

Isten egyedül Mindenható Tim. 1. VI. 15.

De lehetnek egyebek is hatalmasak Lúk. I. 35. 80. — AT. VIII. 27. XVIII. 24.

Isten egyedül öröktől fogva Halhatatlan Tim. 1. VI. 16.

De az angyali s emberi teremtetett lelkek sem halnak meg. Lásd Bóldogság, Kárhozat, Angyalok, Ördögök.

Az Isten egyedül bűnt bünt Lúk. V. 21.

Istentől vett hatalommal egyebek is bűnsátnak Mát. XVIII. 18. — Ján. XX. 23.

Istené egyedül a fő tisztelet, és a dicsőség Tim. 1. I. 17.

Istent egyedül kell imádni Mát. IV. 10.

Istennek egyedül kell szolgálni Mát. IV. 10. —
Lúk. IV. 8.

De egyebeknek is kell szolgálni Isten után Tim. 1.
VI. 2.

Istennek ditsőségét kell mindenben keresni. Lásd
Ditsőség.

Isten hosszú tűró Mát. XVIII. 27. — Róm. II. 4.
— Tim. 1. I. 16. — Pét. 2. III. 9.

Istennek öröksége az ő népe Ján. I. 11. — Ef. I.
14. — Pét. 1. II. 9.

Istennek lelki ajándékait nem szabad pénzen adni
Mát. X. 8. — AT. VIII. 20. XX. 33. — Kor. 2. XI.
9. XII. 13.

Az isteni szolgálathoz a külső tselekedeten kívül,
belső ájtatosság is kívántatik az emberben Mát. XV. 8.
XXII. 36,-40. — Ján. IV. 23.

Az Isten' igéje nintsen mind a szent írásban foglal-
va Ján. XIV. 26. XX. 30. 31. XXI. 25. — Kor. 1. XI.
34. — Tesz. 2. II. 14. — Ján. 2. 12. — 3. 13.

Azt nem csak hirdetni hallgatni kell, hanem hinni
is szívvvel, és bé is teljesíteni tselekedettel Mát. VII. 24.
XV. 8. XXVIII. 20. — Lúk. VI. 47. XI. 28. XII. 47.
— Ján. XIII. 17. — Zsid. IV. 2. — Jak. I. 22. 23.

Annak megvetése megbüntettetik Mát. X. 14. 15.
XI. 20. 21. — Lúk. X. 10,-13. — AT. XIII. 46.
XVIII. 6. — Róm. I. 24. — Tesz. 2. II. 10. — Zsid.
II. 3.

Az Isten' Igéje öröké megmarad Mát. IV. 19. 20.
V. 18. XXIV. 35. — Márk. XIII. 31. — Lúk. XVI.
17. XXI. 31,-33. — Pét. 1. I. 25.

Annak hatalma, s ereje Mát. VIII. 13. 26. — Márk.
I. 27. — Lúk. V. 13. 24. VIII. 24. XVIII. 42. 43.

Az Isten' igéje a léleknek elesége Mát. IV. 6. —
Lúk. IV. 4.

Istennek jóvóltja és kegyessége az ő hiveihez Mát.
XI. 28. XVIII. 10. — Lúk. I. 30. 49. VI. 36. XV. 20.

27. XXIII. 43. — Róm. XI. 4. 31. — Kor. 2. I. 3. — Ef. II. 4. — Tim. 1. I. 13. 16.

Az Isten' kegyelmével való munkálkodás. Lásd Szabad akarat.

Az ISTENTELÉN: Azon nyomorúságba esik, a melyet az igaznak készítet TJ. XVIII. 6.

Hirtelen és véletlen veszedelme, romlása és büntetése Mát. XIV. 38. — Lúk. XII. 20. 46. XVI. 23. 25. XVII. 27. 29. — Tesz. 1. V. 3. — TJ. XVIII. 8.

Az ő büntetése a jóknak oktatására szolgál AT. V. 11. — Tim. 1. V. 20.

ISTVÁN: Diakónussá választtatik AT. VI. 5.

Bévádoltatik AT. VI. 11,

Megfelel AT. VII.

Megköveztetik AT. VII. 57, -59.

ITÉLET: Hamis ítélet Mát. VII. 12. XII. 7. — Lúk. VI. 37. VII. 33. 34. 39. — Ján. VII. 24. IX. 16. — AT. XXVIII. 4. — Róm. II. 1. XIV. 4. 13. — Kor. 1. IV. 5. — Tim. 1. V. 19. 21. — Jak. IV. 11.

Istennek ítéleti. Lásd Utolsó napok.

JUDÁS: Iskariotes apostollá választtatik Mát. X. 4.

Megalkuszik a farizeusokkal Lúk. XXII. 4, -6.

Elárrulja Krisztust Mát. XXVI. 25. 46. 47. 49. — Márk. XIV. 43, -45. — Ján. VI. 72. XII. 4. XIII. 21. XVIII. 5.

Felakasztja magát Mát. XXVII. 5. — AT. I. 18.

Júdás Galileus' támadása elbomol AT. V. 37.

Júdás és Silás Pállal és Barnabással Antiókiába küldetnek AT. XV. 22. 27.

JUTALOM: Azt érdemli a jó tselekedet Lúk. VI. 36. 38. X. 7. — Ján. IV. 36. — Róm. IV. 4. — Kor. 1. III. 8. — Tim. 1. V. 18. — TJ. XXII. 12. Lásd Jótselekedetek.

K.

KAFARNAUM: Galileának városa, melyben Krisztus tanítani kezdet Mát. IV. 13. 17. — Lúk. IV. 31.

Ott meggyógyítja a százados' szolgáját Mát. VIII. 13.

Ő városának mondatik Mát. IX. 1.

Megdorgáltatik Mát. XI. 23.

KAIFÁS: Papi fejedelem tanácsot ad Krisztus ellen Ján. XI. 48.
49. XVIII. 14.

Tiltja az apostoloknak a tanítást AT. IV. 18.

KÁIN: Ádámnak első fia megöli Ábel ötsét Ján. 1. III. 12.

KÁNA: Galileának városa, melyben Urunk a vizet borrá változtatta Ján. II. 7, - 9.

A kananéai aszszony' lyánya megszabadul az ördög-től Mát. XV. 28.

KÁRHOZAT: Örök kárhozat határoztatott az ördögnek, és minden istenteleneknek Mát. III. 12. V. 29. VIII. 12. XIII. 42. 50. XVIII. 8. 9. XXII. 13. XXIII. 33. XXV. 30. 46. — Márk. IX. 47. — Lúk. III. 17. XVI. 23, 25. — Tesz. 2. I. 8. — Zsid. X. 27. — Pét. 2. II. 4. — Júd. 7. — TJ. XIX. 20. XX. 10. XXI. 8.

Annak sok, és rettenetes kinjai Mát. VIII. 12. — Lúk. XIII. 30. — TJ. XIV. 10. XVIII. 8. XX. 14.

Soha végők nem léssen Mát. XXV. 41. 46. — Márk. IX. 47. — Tesz. 2. I. 9.

KEGYELEM: Mint jótétemény AT. II. 47. XXIV. 27. XXV. 9.
Istentől várt jótétemény Lúk. VI. 33. — Pét. 1. II. 19.

Ingyen adatott ajándék Kor. 1. XII. 4. — Ef. IV. 7. — Pét. 1. IV. 10.

Istennél kedvessé tevő ajándék Lúk. I. 28. II. 40, — Ján. I. 17. — Róm. I. 7. — Kor. 1. XVI. 33. — Gal. V. 4. — Zsid. XIII. 9. — Jak. IV. 6.

Mint kedves és szerentsés állapot Lúk. IV. 22. — Ef. IV. 29.

Isteni ajándék, melyben senki se kevélykedjék Kor. 1. IV. 4, - 8. — 2. X. 12. XIII. 13. — Gal. VI. 3. — — Filip. II. 12. — Pét. 1. I. 12. — Ján. 1. IV. 1.

KENET: Az utolsó kenetnek szentsége Jak. V. 14. 15.

KÉPMUTATÁS: Mát. II. 7. 8. 16. VI. 2. 16. VII. 5. XV. 7. XXII. 18. XXIII. XXIV. 51. — Márk. VII. 6. — Lúk. XI. 44. XII. 1. 56. XVIII. 11. — AT. V. 1. VIII. 18.

XIII. 8. 10. — Róm. II. — Gal. II. 13. — Tesz. 1. V.
22. — Tim. 1. IV. 2. — 2. III. 5. — Pét. 1. II. 1.

KÉRDEZKEDÉS: Haszontalant elkell távoztatni Ján. VI. 53.
XXI. 21. — AT. I. 6. — Tim. 1. I. 4. VI. 3. — 2.
II. 16. — Tit. III. 9.

KERESZT: Azt viselni kell minden istenfelőnek Mát. X. 16.
37. 38. XVI. 24. XXIV. 9. — Márk. XIII. 9. — Lúk.
XIV. 27. XXI. 12. — Ján. XV. 20. 21. XVI. 1. 2. —
AT. IX. 23. — Gal. IV. 29. — Tesz. 1. III. 3. 4. —
Tim. 2. III. 12. — Pét. 1. IV. 1. V. 10.

Ezt Isten veti ránk a mi hasznunkra Kor. 1. XI.
32. — Zsid. XII. 5. — Pét. 1. IV. 13. — TJ. III. 19.

Ez által jutunk az Isten' ismertetjére s a boldogság-
ra Mát. VII. 14. — Lúk. XXIV. 26. 46. — Ján. XII.
25. — AT. XIV. 21. — Róm. VIII. 13. — Kor. 2. IV.
12. — Filip. II. 8. 9. — Tesz. 2. I. — Zsid. II. 9.
XII. 2.

Békével és örömetst kell szenvedni Mát. V. 10. X.
28. — Ján. XV. 20. XVI. 33. — AT. V. 41. XVI. 25.
26. — Kor. 2. II. 4. — Kol. I. 24. — Zsid. X. 34. —
Jak. I. 2. 12. — Pét. 1. IV. 13. 16.

Vigasztalást találunk a szenvedésben Mát. V. 10.
— Ján. XV. 20. XVI. 20. 33. — Róm. VIII. 18. —
Kor. 1. X. 13. — 2. I. 4. 8.

Evvel próbál bennünket Isten Tesz. 2. I. 6. — Pét.
1. I. 4.

KERESZTSÉG: Ezt Krisztus parantsolja Mát. XXVIII. 19. —
Márk. XVI. 17. 16. — Ján. III. 5.

Az apostolok hirdették és kiszolgáltatták AT. II.
38. 41. VIII. 12. 36. IX. 18. X. 47. XVI. 15. 33. XIX.
4. 5. XXII. 16. — Róm. VI. 3. — Kor. 1. I. 14. —
Gal. III. 27. — Ef. IV. 5. — Zsid. VI. 2.

A keresztség üdvözt Pét. 1. III. 21.

Az újonnan való születésnek ferdője Tit. III. 5.

A keresztség minden bünt eltöröl Márk. I. 4. XVI.
16. — Ján. III. 5. — AT. II. 38. — Róm. VI. 4, -7.
9. — Kor. 1. VI. 11. — Ef. V. 26. — Kol. II. 12. 13.
— Tit. III. 5, -7. — Zsid. X. 22. — Pét. 1. III. 21.

A keresztséget csak egygyszer kell felvenni Kor.

1. X. 2. — Ef. IV. 5. — Zsid. VI. X. 26.

János' keresztege Mát. III. 6. XXI. 25. — Márk.

I. 4. XI. 30. — Lúk. III. 16. VII. 29. XX. 4. —

Ján. I. 25. 33. III. 23. — AT. I. 5. XI. 16. XIII. 24.

XIX. 3.

A megtérésnek keresztsége hirdettetik Márk. I. 4.

— Lúk. III. 3. — AT. II. 38. XIII. 24. XIX. 3. —

Róm. VI. 3. — Kol. II. 12.

Keresztség' neve alatt szenvedés is értetődik Mát.

XX. 22. — Márk. X. 38. — Lúk. XII. 50.

A Szent Lélek, és tűz által való keresztség Mát.

III. 11. — Márk. I. 8. — Lúk. III. 16. — Ján. I. 33.

— AT. I. 5. II. 4. XI. 15.

Szükséges a gyermekeket megkeresztelni Mát.

XVIII. 14. XIX. 13. 14. — Márk. X. 14. — Lúk.

XVIII. 15,-17. — Ján. III. 5. — AT. II. 39. 41. XVI.

33. XVIII. 8. — Kor. 1. I. 16. X. 2. XV. 22.

Megvilágosításnak neveztetik, és megújulásnak Zsid.

VI. 4,-6.

Krisztus megkeresztelteték Mát. III. 15. — Márk.

I. 9. — Lúk. III. 21.

A keresztség után Krisztusra szálla a Szent Lélek

Mát. III. 16. — Márk. I. 10. — Lúk. III. 21. 22. —

Ján. I. 33.

Krisztus' tanítványai keresztelnek Ján. III. 22.

IV. 2.

Egész háznép megkereszteltetik Kor. 1. I. 16. —

AT. XVI. 15. 33. XVIII. 8.

A keresztség után nyerik a hivek erősítésképen a

Szent Lelket AT. II. 38. VIII. 14,-17. XIX. 6.

A keresztség által Krisztusba öltözünk Gal. III. 27.

Az ő halálában kereszteltetünk meg Róm. VI. 3.

Egygy erköltsi titkos testté válunk Kor. 1. XII. 12.

13. 27.

Kereszteltetik: Simon varázsló AT. VII. 13.

Kandatzes királyné tárnokja AT. VIII. 38.

Kornelius százados AT. X. 47. 48.

Az új szövetségi hivek keresztényeknek neveztetnek AT. XI. 26. XXVI. 28. — Kor. 2. X. 7.

Szenteknek mondatnak mert szentségben kell élniek AT. IX. 41. — Róm. I. 7. XII. 13. XV. 26. XVI. 2. 15. — Kor. 1. I. 2. VI. 1. XIV. 33. — 2. I. 1. IX. 1. 12. XIII. 12. — Ef. I. 1. 15. IV. 12. VI. 18. — Filip. I. IV. 21. — Kol. I. 2. 12. — Tessz. 1. V. 27. — Tim. 1. V. 10. — Zsid. XIII. 24.

Úgy éljenek mint Krisztus Gal. II. 19. — Ján. 1. I. 7. II. 6. III. 3.

A Krisztussal lesznek Ján. XII. 26. XIV. 3. XVII. 24.

Világosságnak mondatnak Mát. V. 15. — Róm. II. 19. — Filip. II. 15.

KEVÉLYSÉG: Tilttatik, és meghüntetetik Lúk. X. 15. XIV. 7. 11. XVIII. 11. XXII. 24. — AT. XII. 21. — Róm. I. 30. XI. 20. — Tim. 2. III. 2. — Pét. 1. V. 5. — 2. II. 18. — Júd. 16. — TJ. XVIII.

KÉZ: Annak feltétele a bérnálásnak és a papi felszentelésnek szentségében AT. VI. 6. VIII. 17. XIII. 3. XIX. 6. — Tim. 1. IV. 14. V. 22. — 2. I. 6.

KIGYÓ: A pusztában a rézkigyó Krisztust ábrázolá Ján. III. 14.

KINTS: Mellyet meg kellene vetnünk, azt leginkább szeretjük Mát. VI. 19. XIX. 22. — Márk. X. 22. — Lúk. XII. 22. 33. XVIII. 23. — Ján. VI. 26. — Kor. 2. IV. 18.

KIRÁLY: Lásd Birák, Elöljárók.

KISÉRTÉS: Nem szabad az Istent kísérteni Mát. IV. 7. — Kor. 1. X. 9.

Nem kísérti hanem inkább próbálja Isten az ő hiveit Róm. V. 4. — Jak. I. 2. — Pét. 2. II. 9.

Nem engedi Isten, hogy az ő hivei erejük felett kísértessenek Kor. 1. X. 13. — TJ. II. 10.

KIVÁNSÁG: A gonosz tilttatik és megbüntetetik Mát. V. 28. — Róm. VI. 12. VII. 8. XIII. 14. — Kor. 1. X. 6. — Gal. V. 16. — Kol. III. 5. — Tessz. 1. IV. 3. 5. — Tim. 1. VI. 9-11. — 2. II. 22. — Jak. I. 14. 15. IV. 1. — Pét. 1. I. II. 11. IV. 3. — 2. I. 4. — Ján. 1. II. 16. — Júd. 23.

A testi kívánságokat megkell zabolázní Róm. VI. 12. VIII. 8. 12. 13. XIII. 14. — Gal. V. 16. — Ef. IV. 22. V. 3. — Tit. II. 12. — Pét. 1. II. 1. IV. 3. 6.

KLAUDIUS: Római tsászár a zsidókat Rómából kiparantsolja AT. XVIII. 2.

Nagy éhség volt az ő üdejében AT. XI. 28.

KLEÓFÁS: Emauszba megyen más tanítvánnyal Lúk. XXIV. 13.

Megisméri Krisztust a kenyérszegésben Lúk. XXIV.

30. 31.

KÖNYÖRGÉS: Lásd Imádság.

KORNÉLIUS: Százados megtér AT. X. 3. 44.

KÖRNYÜLMETÉLTETÉS: Testi és lelki Lúk. I. 59. II. 21. — Ján. VII. 22. — AT. VII. 8. XV. 1. XVI. 3. — Róm. II. 25. 29. III. 1. IV. 10. — Kor. 1. VII. 19. Gal. II. 3. V. 2. VI. 12. — Ef. II. 11. — Filip. III. 23. — Kol. II. 11. III. 11.

KORONA: Az életnek koronája Tim. 2. IV. 8. — Jak. I. 12. — Pét. 1. V. 4. — TJ. II. 10.

KOVÁSZ: A hamis tudomány Mát. XVI. 6. — Márk. VIII. 15. — Lúk. XII. 1. — Kor. 1. V. 6, -8. — Gal. V. 9.

KRISZTUS: Igaz Isten és ember Ján. I. 14. — Róm. VIII. 3. — Tim. 1. III. 16. — Ján. 1. IV. 2.

Krisztus Istennek igaz Fia Mát. III. 17. XIV. 33. XVII. 5. — Márk. I. 11. V. 7. IX. 6. XV. 39. — Lúk. I. 31. 32. III. 22. IX. 35. — Ján. I. 34. 49. VI. 69. 70. IX. 35. XI. 27. XIX. 7. — Róm. I. 4. VIII. 3. — Zsid. I. 2. V. 8. VI. 6. VII. 3. X. 29. — Pét. 2. I. 17. Ján. 1. III. 8. IV. 9. V. 20.

A Szent Lélektől fogantatott Mát. I. 20. — Lúk. I. 35.

Szüz Máriától született Mát. I. 25. — Lúk. I. 31. II. 6. 7. — Gal. IV. 4.

Betlehemben született Mát. II. 1. — Lúk. II. 4. 6. 7. — Ján. VII. 42.

Bűn nélkül vagyott Ján. VIII. 46. — Kor. 2. V. 21. — Zsid. IV. 15. VII. 26. — Pét. II. 22. — Ján. 1. III. 5.

Környülmételtetik Lúk. II. 21.

Jordánban megkereszteltetik Mát. III. 16. — Márk. I. 9. — Lúk. III. 21.

Krisztus felől nyilvános tanúbizonyság Mát. I. 1. 16. 23. III. 11. VIII. 29. XI. 5. XVI. 16. XVII. 5. XXII. 44. XXVI. 64. — Ján. I. 14. 29. 32. 49. II. 11. III. 2. 13. 16. 35. V. 39. VI. 69. VII. 4. IX. 35, -37. X. 24. 36. XI. 27. 41. XII. 17. XIV. 16. 17. 20. XV. 26. 27. XVII. 8. 9. 14. XX. 28. — Róm. I. 2. VIII. 3. IX. 5. — Kor. 2. V. 9. 10. — Gal. IV. 4. — Filip. II. 6. — Kol. II. 9. — Tim. 1. III. 13. — Tit. II. 11. — Zsid. I. 5. — Ján. 1. V. 20.

Krisztus [Istennek Báránya] Ján. I. 29. — AT. III. 32. — Kor. 1. V. 7. — TJ. V. 6. 8. 12. 13. VII. 9. 17. XIII. 8. XIV. 1. 10. XVII. 14.

Urak' Ura, királyok' Királya Kol. II. 10. — Tim. 1. VI. 15. — TJ. I. 5. XVII. 14. XIX. 16.

Istennek képe Kor. 2. IV. 4. — Zsid. I. 3.

A világnak Világossága Mát. IV. 16. — Lúk. II. 32. — Ján. I. 4. II. 19. VIII. 12. IX. 5. XII. 35. 46. — AT. XIII. 47. — Ján. 1. I. 5. II. 8.

Krisztus igaz' jó Pásztor Mát. XXVI. 31. — Márk. XIV. 27. — Ján. X. 11. — Zsid. XIII. 20. — Pét. 1. II. 25. V. 4.

Krisztus tanítot Mát. IV. 17. V. VI. VII. — Márk. I. 14. — Lúk. IV. 15. VI. 20.

Minden betegséget meggyógyítot Mát. IV. 23. VIII. IX. 2. 20. 28. — Márk. VIII. 23. — Lúk. XVII. 12.

Szinében elváltozott Mát. XVII. 2. — Márk. IX. 2. — Lúk. IX. 29.

Krisztus kint szenvedet Mát. XVI. 21. XVII. 22. XX. 18. 22. XXVI. 37. 66. XXVII. — Márk. VIII. 31. IX. 30. — Lúk. XVII. 25. XVIII. 32. XXIII. — Ján. XVIII. 28. XIX. — AT. III. 18. VIII. 32. XVII. 3. — Róm. VIII. 32. — Zsid. II. 18. XIII. 12. — Pét. 1. II. 21. IV. 1.

Megfeszítettett Mát. XXVII. 35. — Márk. XV. 24. — Lúk. XXIII. 32. — Ján. XIX. 18. — AT. II. 23. IV. 10. — Kor. 1. II. 2. — 2. XIII. 4.

A Krisztus' szenvedése megjövendőltetett, ábrázoltatott Mát. XX. 22. — Ján. III. 14. 16. VIII. 28. XII. 32.

Krisztus meghalt, és eltemettetett a mi bűneinkért Mát. XXVII. 50. 60. — Márk. XV. 37. 46. — Lúk. XXIII. 46. 53. — Ján. XIX. 30. 40. — AT. XIII. 28. 29. — Róm. V. 6. VI. 10. VIII. 34. XIV. 9. — Kor. 1. XV. 3. — 2. V. 15. — Tesz. 1. V. 10.

Amint megmondotta volt Mát. XVI. 21. XX. 22.

Harmadnapon feltámadot Mát. XXVIII. 6. — Márk. XVI. 6. — Lúk. XXIV. 6. — Ján. XX. 9. — AT. II. 24. 31. X. 40. XIII. 30. XVII. 31. — Róm. IV. 24. 25. VIII. 34. XIV. 9. — Tim. 2. II. 8.

Feltámadása megvált jövendőlvé Mát. XVI. 21. XVII. 22. — Márk. VIII. 31. IX. 30. X. 34. — Lúk. XI. 30. XVIII. 33. — Ján. II. 19.

Mennybe ment Márk. XVI. 19. — Lúk. XXIV. 51. — Ján. III. 13. — Ef. I. 20. IV. 8. — Zsid. IV. 14. — Pé. 1. III. 22.

Krisztus Isten, és Isten' Fia öröktől fogva Ján. I. 1. VIII. 58. XVII. 5. 24. — Kol. I. 16. — Zsid. I. 2.

Közbenjáró, Békéltető és Szószóló Ján. VI. 44. 65. 66. X. 7. XIV. 6. — AT. IV. 12. — Róm. III. 25. V. 2. VIII. 34. — Gal. III. 20. — Ef. II. 14. 18. — Kol. I. 20. 22. — Tim. 1. II. 5. — Zsid. VII. 24. 25. VIII. 6. IX. 15. XII. 24. — Ján. 1. II. 1. IV. 10.

Űl az Atya Isten' jobbjára felől Mát. XXII. 44. — Márk. XVI. 19. — Lúk. XXII. 69. — AT. VII. 55. — Róm. VIII. 34. — Kol. III. 1. — Zsid. I. 13. X. 12. XII. 2. — Pé. 1. III. 22.

Eljön eleveneket és meghaltakat ítélni Mát. XVI. 27. XXIV. 30. XXV. 21. — Lúk. XVII. 24. 30. XXI. 27. — Ján. V. 22. — AT. I. 11. X. 42. XVII. 31. — Róm. II. 16. — Kor. 2. V. 10. — Tesz. 1. IV. 16. — 2. I. 7. — Tim. 2. IV. 1. — Zsid. IX. 28. — Pé. 1. IV. 5. — Júd. 14. — TJ. I. 7. XX. 41.

Mindeneket néki adott az Atya Mát. XI. 27. XXVIII. 18. — Lúk. X. 22. — Ján. III. 35. XVII. 2. — Ef. I. 22.

Mindenek Krisztus által teremttettek Ján. I. 3. — Ef. III. 9. — Kol. I. 16. 17. — Zsid. I. 2.

Krisztus örökön megmarad Ján. XII. 34.

Krisztus oroszlánnak mondatik TJ. V. 5.

Hajnali Tsillag Pét. 2. I. 19. — TJ. XXII. 16.

Mindeneket tud Ján. XVI. 30. XXI. 17. — TJ.

II. 23.

Egygy az Atyával természetjére nézve Ján. X. 30. XIV. 10. 20. XVII. 21.

Magának elfogadja, és mint nékie történtnek tekintti, amit az ő hiveinek tselekszünk Mát. X. 42. XVIII. 5. XXV. 35. — Márk. IX. 40. — Lúk. X. 16. — AT. IX. 4. — Tész. 1. IV. 6. 8.

Fondamentom alap Kor. 1. III. 11. — Ef. II. 20. — Pét. 1. II. 6.

Krisztussal egygyesülve kell maradnunk Ján. XV. 4. — Róm. VIII. 1. — Kor. 1. IV. 15. XII. 13. — Kol. II. 6. — Ján. 1. II. 6. 28. III. 24. IV. 13.

Kik Krisztusért mindenöket elhagyják, száz annyit vesznek Mát. XIX. 29. — Márk. X. 29. 30. — Lúk. XVIII. 29. 30.

Lelki vőlegény Krisztus Mát. IX. 15. XXV. 1. — Márk. II. 19. — Lúk. V. 34. — Ján. III. 29. — Kor. 2. XI. 2. — Ef. V. 24. — TJ. XIX. 7. XXI. 2.

Krisztust, és az ő Tudományát kell vallani Mát. X. 32. — Lúk. XII. 8. — Róm. X. 9. — Pét. 1. III. 15.

L.

LÁBMOSÁS: Lúk. VII. 44. — Ján. XIII. 4. — Tim. 1. V. 10.

LÁZAR: A gazdag ember' ajtaja előtt fekszik Lúk. XVI. 20.

Lázár halottaiból feltámasztatik. Ján. XI. 43.

Zsidóktól üldöztetik Ján. XII. 10.

LELEK: Lásd Igazak.

A Szent Lélek ígértetik Mát. III. 11. — Ján. VII. 39. XIV. 16. 26. XV. 26. XVI. 7.

Küldetik AT. II. 1. 2.

Isten' Lelke tanítja az elméket Mát. X. 19. 20. — Márk. XIII. 11. — Lúk. XII. 11. 12. XXI. 14. 15. — Ján. VI. 45. XIV. 16. 17. 26. XV. 26. 27. XVI. 13. — Róm. VIII. 10. '11. 26. — Kor. 2. I. 21. 22. — Ef. I. 13. 14. IV. 20. 21. — Ján. 1. II. 27.

A Lelket meg kell próbálni Istentől vagyon-e vagy nem? Kor. 1. XIV. 27. 29. — Tesz. 1. V. 21. — Ján. 1. IV. 1. 2.

LELKIISMÉRET: Kor. 2. I. 12. — Ján. 1. III. 21.

LOPÁS: Tilttatik és megbüntettetik Mát. XIX. 18. — Ján. XII. 6. — Kor. 1. VI. 10. — TJ. IX. 21.

Lopás az igaz tudománynak meghamisítása Ján. X. 1, -4. 7, -9.

LÓT: Kiszabadul Szodoma' veszedelméből Pét. 2. II. 7.

Felesége só oszloppá válik Lúk. XVII. 32.

LÚKÁS: Orvos Kol. IV. 14.

Pállal lakik Tim. 2. IV. 11.

LYDIA: Hisz Krisztusban AT. XVI. 14. 15.

M.

MAGAMEGTAGADÁSA: Mát. IV. 19. V. 29. X. 39. XVI. 24. XIX. 21. — Márk. X. 21. — Lúk. XIV. 26. XVIII. 33. — Ján. XII. 25.

Magamegtagadása általjában Mát. IV. 20. XIX. 21. 27. — Márk. I. 17. X. 28. — Lúk. V. 11. XIV. 26. XVIII. 22. — Ján. XII. 25. — Kor. 1. VII. 29, -31. — Filip. III. 7.

Önmegtagadás némelly étkekre nézve Mát. XII. 4. — Márk. II. 26. — Lúk. VI. 4. — AT. XV. 29.

Önmegtagadás a borra nézve Lúk. I. 15.

Önmegtagadás, hogy itallal vagy étellel mást meg ne botránkoztatassunk Róm. XIV. 20. 21. — Kor. 1. VIII. 13.

MAGDOLNA: Lásd Mária.

MÁGUSOK: A pogányok' zsengei, imádják Krisztust Mát. II. 11.

MALKUS: Fület levágá Péter Ján. XVIII. 10.

MANNA: Ján. VI. 31.

MÁRIA: Jézusnak Anyja Mát. II. 13. — Ján. XIX. 25.

Máriának örök szűzesége Mát. I. 20. — Lúk. I. 34. 35.

Mária hitben gazdag Lúk. I. 38. 45. — Ján. II. 5.

Reménységgel teljes Lúk. I. 48. — Ján. II. 5.

XIX. 25.

Alázatos Lúk. I. 38. 48.

Irgalmas Ján. II. 3.

Szemérmes Lúk. I. 29.

Kegyes Lúk. I. 40.

Ájtatos Lúk. I. 46.

Okos Lúk. II. 19.

Böls Ján. II. 5.

Erős Ján. XIX. 25.

Szegény Mát. II. 11. — Lúk. II. 24.

Békeséggel szenvedő Mát. II. 13. — Lúk. II. 35.

Felyülhalad jószágos tselekedetekben mindeneket,
és az angyaltól köszöntetik Lúk. I. 28. 48.

Meglátogatja Erzsébetet, és ditséri az Istent Lúk.
I. 40. 46.

Jóseffel Betlehembe megyen Lúk. II. 4.

Egiptomba megyen, és visszatér Mát. II. 14. 21.

Jézust a templomba találja Lúk. II. 46.

Krisztus' keresztje mellett Jánosnak ajánltatik Ján.

XIX. 25.

Az apostolokkal lakik AT. I. 14.

MÁRIA MAGDOLNA: Vétkeit siratja Lúk. VII. 38.

Vétkeinek bofsánatját nyeri Lúk. VII. 48.

Megszabadul hét ördögtől, és Krisztusnak szolgál
Lúk. VIII. 2. 3.

Kenetet önt az Úrra Mát. XXVI. 7. — Márk. XIV.
3. — Ján. XI. 2. XII. 3.

Krisztus' keresztje mellett áll Ján. XIX. 25.

A koporsónál sir Ján. XX. 11.

Krisztus megjelenik neki Márk. XVI. 9. — Ján. XX. 14.

Krisztus' feltámadását hirdeti a tanítványoknak Ján. XX. 18.

MÁRTHA: Házába fogadja Krisztust Lúk. X. 38.

Hitjének erősségét jelenti Ján. XI. 27.

MÁTÉ: Publikánusnak neveztetik Mát. IX. 9. X. 3.

Lévi s Alfcusnak mondatik Márk. II. 14. — Lúk. VII. 25.

Meghivatatik Krisztustól Lúk. V. 27.

Nagy vendégséggel fogadja Krisztust Lúk. V. 29.

MÁTYÁS: Apostollá választtatik AT. I. 26.

MATZEDÓNIA: Alamizsnát küld Róm. XV. 26. — Kor. 2. VIII. 1.

Matzedóniába Pál hivatik AT. XVI. 9.

MELKISZEDEK: Istennek papja Zsid. VII. 1.

MÉRTEK: A mellyel mérünk, avval fog nekünk is méretetni Mát. VII. 2. — Márk. IV. 24. — Lúk. VI. 38.

MESSIÁS: Krisztus Jézus az igaz Messiás Mát. XXVI. 64. — Márk. XIV. 62. — Lúk. XXII. 67. — Ján. IV. 25. — AT. XVII. 3. XVIII. 28. XIX. 4. — Ján. 1. V. 1.

MIHÁLY: Főangyal Júd. 9. — TJ. XII. 7.

MISE: Új szövetségi vér nélkül való áldozat, ezt Krisztus szerzé Lúk. XXII. 19.

A tanítványok gyakorolták AT. XIII. 1. — Kor. 1. X. 16. — XI. 23.

MORGOLÓDÁS: Mát. XX. 12. — Lúk. XV. 2. XIX. 7. — Ján. VI. 41. — AT. VI. 1. — Kor. 1. X. 10. — Júd. 16.

MÓSES: Könyörögvén a népért és lejövén a Szina' hegyéről a nép nem nézhette ortzáját Kor. 2. III. 7.

Megjelenik Krisztussal Tábor' hegyén Mát. XVII. 3. — Lúk. IX. 30.

Testjéért tusakodik az ördög Szent Mihályal Júd. 9.

MŰVELNI: Vagy tselekedni annyit téssen néha az Írásban mint áldozni Lúk. XXII. 19.

N.

NÁMÁN: Megtisztul a poklosságtól Lúk. IV. 27.

NAP: Ez elveszti világosságát Mát. XXVII. 45. — Márk. XV. 33. — Lúk. XXIII. 44.

Az utolsó napok vétetvén végső ítéletnek Mát. XII. 36. XIII. 40. 49. XVI. 27. XXIV. — Márk. XIII. — Lúk. XVII. 24. 30. — AT. I. 11. III. 20. XVII. 31. — Róm. II. 5. XIV. 10. — Kor. 1. XV. — 2. V. 10. — Tesz. I. 7. II. 1. — Tit. II. 13. — Zsid. IX. 28. — Pét. 2. III. 13. — Júd. 14. — TJ. I. 7. XX. 11.

Az Úr' napjai Filip. I. 6. II. 10. — Tesz. 1. V. 2. — Tim. 2. IV. 8.

Az Úr' a közönséges ítéletre ismétli látható megjelenésének napját és óráját senki sem tudja Mát. XXIV. 36. 50. — Márk. XIII. 32. — Lúk. XVII. 24. 30. — AT. I. 7. — Tesz. 1. V. 2. 3. — Pét. 2. III. 10. — TJ. III. 3. XVI. 15.

NATHÁNAEL: Láttatik Krisztustól Ján. I. 47.

NIKODEMUS: Krisztusnak titkon való tanítványa Ján. III. 1. VII. 50. XIX. 39.

NINIVE: Ítélet' napján kárhoztatni fogja a zsidókat Mát. XII. 41.

NÓÉ: Az Isten' igasságának hirdetője Pét. 2. II. 5.

Nóé' hajója Mát. XXIV. 38. — Lúk. XVII. 27. — Zsid. XI. 7. — Pét. 1. III. 20.

A NYELVNEK: Gonoszságától őrizkedjél Kor. 1. XV. 33. — Pét. 1. II. 1. — Jak. I. 19. III. 5. 8. IV. 11. Lásd Rágalmazás.

Nyelvedet okosan kormányozd Mát. XII. 36. — Lúk. VI. 45. — Jak. I. 26. III. 2. — Pét. 1. III. 10. Lásd Szólás.

NYÚGODNI: A büntől Róm. VI. 6. — Gal. II. 18.

Nyugodalma leszen az Isten' népének Zsid. IV. 9. Ezt találják az Igazak Lúk. XVI. 22. — TJ. XIV.

13.

Lelki nyugalom Mát. XI. 29.

O.

OLTÁRI: Szentség Mát. XVI. 26. — Márk. XIV. 22. — Lúk. XXII. 19. — Kor. 1. X. 16. XI. 26.

Evvel gyakran kell élni AT. II. 42. — Kor. 1. XI. 24., -29.

Egygy szín alatt Ján. VI. 58.

Az áldás után nints abban a kenyérnek bornak állatja, hanem Krisztus' valóságos testje és vére Mát. XXVI. 26. — Márk. XIV. 22. — Lúk. XXII. 19. — Ján. VI. 51. — Kor. 1. X. 16.

ONESZIFORUSNAK: Minden jót kíván Szent Pál Tim. 2. I. 16.

ÖRDÖGÖK: Kiűzetetnek Mát. VIII. 16. 31. IX. 33. XII. 22. XVII. 18. — Lúk. IV. 35. IX. 42. X. 17. XIII. 11. — AT. V. 16. VIII. 7. XVI. 18.

Kiűzetetnek hibás emberek által is a Krisztus' nevében Mát. VII. 22. — Márk. IX. 38. — Lúk. IX. 49. — AT. XIX. 13.

Hiszik és vallják az Istent Mát. VIII. 29. — Márk. I. 24. III. 11. V. 7. — Lúk. IV. 34. 41. VIII. 28. — AT. XIX. 15. — Jak. II. 19.

Az ördög, embernek veszedelmére ügyekszik mindenkor Mát. IV. 3. 9. VIII. 28. XIII. 19. — Lúk. XXII. 31. — AT. V. 3. XIII. 8. — Kor. 2. XI. 14. — Ef. VI. 11. — Tesz. 3. II. 18. — Pé. 1. V. 8. — TJ. II. 10. XII. 9. XX. 7.

Tsak annyit tehet, mennyit az Isten néki enged Mát. VIII. 31. — Márk. V. 12. 13. — Ef. II. 2. — Tim. 2. II. 26. — TJ. XX. 7.

Ő az Istentelenek' fejedelme Mát. IV. 9. — Lúk. IV. 6. — Ján. VIII. 44. XII. 31. XIV. 30. — Kor. 2. IV. 4. — Ef. II. 2. VI. 12. — Kol. II. 15.

Hatalmától megfosztaték Krisztus által Mát. XII. 29. — Lúk. X. 18. — Ján. XII. 31. — Kol. I. 13. II. 15. — Tim. 2. I. 10. — Zsid. II. 14. — Ján. 1. III. 8. — TJ. XII. 9. XX. 2.

Az ő fiai a gonosztévők Ján. VIII. 44. — AT. XIII. 10. — Ján. 1. III. 10.

ORSZÁG: Isten' országa erőszakot szenved Mát. XI. 12. — Lúk. XVI. 16. — Gal. V. 24. — AT. II. III. XXI. 7.

Isten' országa lelki belső, s öröké való Mát. XIII. — Lúk. I. 33. XII. 31. 32. XXII. 29. XXIII. 2. — Ján. VI. 14. XII. 15. 50. XVIII. 33. 36. — Tim. 1. I. 17. — Zsid. I. 8. II. 9.

ÖRVENDEZNI: Szabad tisztességesen Lúk. I. 14. — Tesz. 1. I. 6. V. 16.

De nem a pogányok szerint Jak. IV. 9.

Örvendezni a nyomorúságban Mát. V. 12. — AT. V. 41. XX. 24. — Róm. V. 3. — Kol. I. 24. — Zsid. X. 34. XL 25.

Lélek szerint való öröm Lúk. X. 21. — Róm. XII. 12. XIV. 17. — Gal. V. 22. — Filip. IV. 4. — Tesz. 1. V. 16.

ÖZVEGY: Evvel jót kell tselekedni Mát. XXIII. 14. — Tim. 1. V. 3. 16. — Jak. I. 27.

Ehhez mi illik? Lúk. II. 37. — Tim. 1. V. 3. — Tit. II. 3.

P.

PÁL: Tarzisba született AT. XXII. 3.

Benjamin' nemzetségéből Róm. XI. 1. — Filip. III. 5.

Üldözé a keresztényeket AT. IX. 1. — Gal. I. 13. — Tim. 1. I. 13.

És megtér AT. IX.

Pogányok' tanítója Róm. XI. 13. XV. 16. — Gal. II. 2. 8. — Tim. 1. II. 7. — 2. I. 11.

Tanit Antiókiában AT. XIII. 16.

Ikoniumban AT. XIV. 1.

Lisztrában AT. XIV. 6. 13.

Tesszalónikában AT. XVII. 1.

Beróban AT. XVII. 10.

Aténában AT. XVII. 22. 28.

Korintusban AT. XVIII. 1.

Matzedóniába hivatatik AT. XIX. 9.

Megfogatatik AT. XXI. 27.

Tzezárcába vitetik AT. XXIII. 23. 30.

Rómába vitetik AT. XXVII. XXVIII.

Pál senkinek terhére nem akar lenni AT. XX.

32. — Kor. 2. XI. 9. XII. 13. — Tesz. 2. III. 8.

Az előtt Saulnak hivatott AT. VII. 59. IX. 1. XIII. 1.

PAPOK: Szentelésének szentsége Ján. XX. 22. — Tim. 1. IV.

14. V. 22. — 2. I. 6. — Tit. I. 5.

Az ó törvénybeli papok' tisztje Zsid. V. 10. X. 11.

PARANTSOLAT: Lásd Törvény.

PARÁZNASÁG: AT. XV. 20. — Róm. I. 26. — Kor. 1. V.

1. VI. 9. 15. X. 8. — Ef. V. 5. — Kol. III. 5. — Tesz.

1. IV. 3. — Tim. 1. I. 10. — Zsid. XIII. 4.

Tilttatik és megbüntettetik a testi és lelki paráznaság Mát. V. 27. XIV. 3. 4. XIX. 9. — Ján. VIII. 3.

— Kor. 1. VI. 10. — Tesz. 1. IV. 3. — Zsid. XIII.

4. — Jak. IV. 4.

Isten' igazságosságát kemény fenyítésre felgerjeszti Kor. 1. VI. 6. 9. 13. 15. — Kol. III. 5. — Zsid. XIII. 4.

Első indulatban is tilttatik Mát. V. 28.

Lelki paráznaság a bálványozás TJ. XVIII. 3.

A természet ellen való tisztátalanság Róm. I. 27. — Kor. 1. VI. 10. — Ef. V. 12. — Tim. 1. I. 10. — Pé. 2. II. 7. 8.

Atyafiakkal való paráznaság nagy vétek Kor. 1. V. 1. 2.

PÁRTÜTÉS: Ennek büntetése AT. V. 36. 37. XIX. 23. XXIII. 13. 20. Lásd Morgolódás.

Lelki-PÁSZTOR: Gondot viseljen a rábizott lelkekre Mát. XVIII. 12. XXIV. 45. — Lúk. XV. 4. — Ján. X. 11.

XIII. 1. XVII. 9. 11. XVIII. 8. — AT. XX. 22. 28.

31. — Róm. IX. 2. 3. XII. 7. 8. — Kor. 1. IV. 14. —

2. XI. 28. 29. — Gal. III. 9.

PENITENTZIA: Megtérés, és elégtétel a bűnért Mát. III. 8.
— Lúk. III. 8. — AT. II. 38. III. 19. VIII. 22. —
Kor. 2. VII. 10.

Igaz megtérés sürgettetik Mát. III. 2. IV. 17. —
Lúk. III. 3. 8. XIII. 13. XXIV. 48. — AT. II. 38.
III. 19. VIII. 22. XVII. 30. XXVI. 20.

Botsánat ígértetik az igaz penitentiának Lúk. XV.
18. — AT. III. 19. XXVI. 18. 20.

Igaz penitentiának példái Mát. XXVI. 75. — Lúk.
VII. 37. 44. XV. 18. XVIII. 13. XIX. 8. XXII. 62.
XXIII. 41. — AT. II. 37.

Hamis penitencia' példái Mát. XXVII. 4. — AT.
VIII. 13. 23. — Zsid. XII. 17.

PÉTER: Krisztustól meghivatatik Mát. IV. 18.

Krisztusról vallást téssen Mát. XVI. 16.

Simonnak hivatatik Mát. IV. 18. X. 2. — Ján.
XX. 2.

Kéfásnak neveztetik Ján. I. 42. — Kor. 1. I. 12.
III. 22. IX. 5. — Gal. II. 9.

Simon Barjónának és János' fiának mondatik Mát.
XVI. 17. — Ján. XXI. 15.

Megtagadja Krisztust, de tüstént megsiratja vét-
két Mát. XXVI. 69. 70. 72. 75.

Tanít AT. I. 16. II. III. 12. IV. 1. X. 34.

Sántát gyógyít AT. III. 7.

Tömlőtbe vettetik AT. XII. 4.

Apostolok' fejedelme Mát. X. 2. XVI. 18. 19. —
Lúk. XXII. 31. 32. — Ján. XXI. 17.

PILÁTUS: És Heródes összebarátkoznak Lúk. XXIII. 12.

Az ártatlan Krisztust halálra ítéli Mát. XXVII. 26.
— Ján. XIX. 15.-17.

POGÁNYOK: Meghívása a keresztény anyaszentegyházba
Mát. II. 2. VIII. 11. XXI. 31. 43. XXII. 9. — Ján.
X. 16. — AT. VIII. 26. 30. X. — Kor. 1. XII. 13. —
Ef. II. 2. 11.

POHÁR: Felgerjedett Isten' haragjának pohara TJ. XVI. 19.

Szenvedésnek pohara Mát. XX. 22. XXVI. 38. —
Márk. X. 38. — Lúk. XXII. 42. — Ján. XVIII. 11.

POKLOSSÁG: Megtisztíttatik Mát. VIII. 2. — Lúk. XVII. 14.

POKOL: Lásd Kárhozat.

PUBLIUST: Pál apostol meglátogató AT. XXVIII. 8.

PÜNKOST: Ünnepe Ján. V. 1. — AT. II. 1. XX. 16.

PURGATORIUM: Vagy tisztulás vagy a meghaltt hivekre nézve Mát. V. 25. XII. 32. — Kor. 2. III. 16. — Tim. 2. I. 18. — Pét. 1. III. 18. 19. — Ján. 1. V. 16. — TJ. V. 3. 13.

PÜSPÖK: Ennek választása és tisztje Ján. X. 4. 14. XXI. 15. — AT. I. 24. VI. 3. XI. 22. 24. XIV. 20. XX. 28. — Kor. 1. III. 5. IV. 1. XVI. 9. — 2. III. 6. IV. 5. VI. 4. X. 8. — Ef. I. 15. — Kol. I. 12. — Tim. 1. III. 1. 3. IV. 6. 7. — 2. II. 1. 14. — Tit. I. 5. — Pét. 1. V. 2.

R.

RÁGALMAZÁS: Róm. I. 30. — Kor. 2. XII. 20. — Pét. 1. II. 1. 12. — Jak. IV. 11.

RÁKHÁB: Mát. I. 5.

RÉGIÜTAK: A hitre s erköltsre nézve azokat kell keresni, az újaktól távozni Róm. XVI. 17. — Gal. I. 6,-8. — Tim. 1. VI. 20. — 2. IV. 3. — Pét. 2. III. 17. — Ján. 1. II. 24. — 2. 7. — Júd. 18,-20.

REMÉNYSÉG: Istennek ígéretjein épül áll Mát. X. 37. XII. 21. — Róm. V. 2. VIII. 24. — Kor. 2. V. 2. — Kol. I. 27. — Tesz. 1. I. 5. — Tim. 1. I. 1. VI. 17. — Zsid. III. 6. — Pét. 1. I. 13.

RESTSÉG: Az isteni tisztelethen Róm. XII. 11.

RÉSZEKSÉG: És torkosság Lúk. XII. 45, XXI. 34. — Róm. XIII. 13. — Kor. 1. V. 8. VI. 10. XV. 32. — Gal. V. 21. — Ef. V. 18. — Tesz. 1. V. 7. — Tim. 1. III. 3. — Tit. I. 7. — Zsid. XII. 16. — Pét. 1. IV. 3. Lásd Bójt.

Tisztátalanságra gerjeszt Ef. V. 18.

RÓMAIAK: Keresztények ditsértetnek Róm. I. 8.

A pogányok elpusztítják Jerusalemet és a templomot Lúk. XIX. 41. XXI. 20. 21. — Ján. XI. 48.

RUHÁZAT: Evvel gonoszúl élni lehet Mát. XI. 8. — Márk. XII. 38. — Lúk. VII. 25. XVI. 19. XX. 46. — Tim. 1. II. 9. — Pét. 1. III. 3.

Ruházni kell a mezeiteleneket Mát. XXV. 36.

Ruhának megszaggatása botrányozásnak jelentése Mát. XXVI. 65. — AT. XIV. 13. XVI. 22.

RUT: Ohedet nemzi Mát. I. 5.

S.

SALOMON: Dávidtól nemzetik Mát. I. 6.

Nemzé Roboámot Mát. I. 7.

Salomon' legfényesebb öltözetjét felyülhaladják a mezei liliumok Mát. VI. 29.

Ennek böltéségét hallgatni jöt az éjszaki királyné Mát. XII. 42. — Lúk. XI. 31.

Ennek tornátza Ján. X. 23. — AT. III. 11. V. 12.

Ó építet házat az Istennek AT. VII. 47.

SAMARIA: Az Isten' igéjét el nem' fogadá Lúk. IX. 53.

Béveszi AT. VIII. 5. 6. 9.

SAMARITÁNUS: Ez könyörül a megsebesített emberen Lúk. X. 33.-35.

Samariai aszszony beszéll Krisztussal Ján. IV.

SÁTOROS: Ünnepe Ján. VII. 2.

SETÉTSÉGBEN: Vagyons világ Ján. I. 5. III. 19. VIII. 12. XII. 35. — AT. XXVI. 18. — Tesz. 1. V. 7. — Ján. 1. II. 11.

SILÁS: Pállal Antiókiába küldetik AT. XV. 27. 40.

Baróában marad AT. XVII. 14.

SIMON: Betániában házába fogadtatik Krisztus Mát. XXVI. 6. — Márk. XIV. 3. — Ján. XII. 1.

SIRÁS: Ez ditséretes és gyalázatos lehet Róm. VIII. 22. — Jak. V. 9.

SODOMÁNAK: Sorsa ítélet' napján türhetőbb leszzen sok bűnösökénél Mát. X. 15.

Ha ebben olly jelek történtek volna mint Kafarnaumban, hit volna Mát. XI. 23. 24. — Lúk. X. 12.

Sodomára kénköves eső jött Lót' kimenetelekor
Lúk. XVII. 29.

Ehhez hasonlók lettünk volna az Isten' könyörületese-
sége nélkül Róm. IX. 29.

Ezen város' veszédelmé a gonosz' kárhozatjának
képe Pét. 2. II. 6. — Júd. 7.

Lelki értelemben Jerusaleem Sodomának és Egiptom-
nak mondatik TJ. XI. 8.

SORS: Által választottatott Mátyás apostolnak AT. I. 17. 26.

Krisztus' ruhájára sors kotzka vetteték Mát. XXVII.
35. — Márk. XV. 24.

SZABADITÁS: A nyomorúságból Pét. 2. II. 9.

SZABADSÁG: Az evangéliomi Ján. VIII. 32. — Róm. VI. 18.
VIII. 2. 21. — Gal. V. 13. — Pét. 1. I. 18. II. 16. —
2. II. 19.

Gonosz szabadság megvetni való Pét. 2. II. 19.

SZADUTZEUSOK: Tagadják a feltámadást Mát. XXII. 23. —
AT. IV. 2. XXIII. 8.

SZAFIRA: Hazud a Szent Léleknek és hirtelen meghal AT. V.
1. 10.

SZÁMOT: Adni fog minden ember az Isten előtt Mát. XII. 36.
XVIII. 23. XXV. 19. — Róm. XIV. 12. — Kor. 2.
V. 10.

SZÉGYENLENI: Nem kell az evangéliomot Mát. X. 33. —
Lúk. IX. 26. — Róm. I. 16. — Tim. 2. I. 8.

SZELIDSÉG: Mát. V. 4. XI. 29. — Gal. V. 23. VI. 1. — Ef.
IV. 2. — Kol. III. 12. — Tim. 2. II. 25. — Tit.
III. 2.

SZEM: Igaz és egygyűgyű Mát. VI. 22. — Lúk. XI. 34.

Gonosz szem Mát. VI. 23. — Márk. VII. 22. —
Lúk. XI. 34. — Ján. 1. II. 16.

SZEMÉLYVÁLOGATÁS: Tilalmas. Az Istennél nintsen
Mát. XXII. 16. — Márk. XII. 14. — Lúk. XX. 21.
— AT. X. 34. — Róm. II. 11. — Gal. II. 6. — Ef.
VI. 9. — Kol. III. 25. — Pét. 1. I. 17. — Jak. II.
1. 9.

SZÉNA: Eléhez hasonlít az ember Pét. 1. I. 24. — Jak. I. 10.

SZENTEK: Itélni fogják az elkárhozandókat Mát. XIX. 28. —

Kor. 1. VI. 2. — Júd. 14. 15.

Ezeknek tetemeik ruháik hasznosok Mát. IX. 20.
XIV. 36.

Pálnak keszkenői AT. XIX. 12.

Péternek árnyéka AT. V. 15.

Fő Szent az Isten Mát. VII. 6. — Lük. I. 35. —
TJ. IV. 8.

Szenteknek kell lennünk Ef. V. 26. — Tesz. 1.
IV. 3. — Pét. 1. I. 16. — TJ. XXII. 11.

A szentek könyörögnek érettünk TJ. V. 8. VIII. 3.

Ezeket kérnünk kell, hogy esedezzenek érettünk
Róm. XV. 30. — Kol. IV. 3. — Ef. VI. 18. 19. —
Tesz. 1. V. 25. — 2. III. 1. — Zsid. XIII. 18.

Ezek hasonlók az Isten' angyalaihoz, nem tsoda
tehát, hogy tudják szükségünket és könyörgéseinket Mát.
XXII. 30. — Lük. XV. 10.

Könyörgéseinket az Istennek bémutatják TJ. V. 8.
VIII. 3.

Mennyben Krisztussal uralkodnak Ján. XII. 26.
XVII. 24. — Kor. 2. V. 8. — Filip. I. 23. — TJ. III.
21. VII. 9. XIV. 13.

Az e világról elköltözött szenteket méltán ditsér-
jük Ján. XII. 26.

SZENT LÉLEK: Üdvösségünk' záloga Róm. VIII. 16. — Kor.
2. I. 22. V. 5. — Ef. I. 13.

A Szent Lelket gonosz tselekedetek által ne szo-
morítsuk Ef. IV. 30.

Igértetik. Lásd Lélek.

SZERETET: Meltóbb a hitnél Mát. XXII. 38. XXV.

Kiben nintsen, az kizáratik Isten' országából Márk.
XII. 33. — Kor. 1. XII. 31. XIII. 1. 8. 13. — Kol.
III. 14. — Tim. 1. V. 5. — Pét. 1. IV. 8. — Ján. 1.
IV. 16,-21.

Az atyafiúi szeretet Mát. VII. 3. XIX. 19. XXII.
39. — Ján. XIII. 14. 34. XV. 12. — Róm. XII. 10.
XIII. 9. — Kor. 1. XIII. — Gal. V. 14. — Ef. IV.
15. V. 1. — Filip. II. 2. — Kol. III. 13. — Tesz. 1.

V. 11. — Tim. 1. I. 5. — Zsid. XIII. 1. — Pét. 1. IV. 8. — Ján. 1. III. 23. IV. 7.

Szeressük ellenségeinket is Mát. V. 44. — Lúk. VI. 27. 35. XXIII. 33. — AT. VII. 59. — Róm. XII. 20.

Istennek hiveihez szeretetje Ján. III. 16. X. 11. 16. XIII. 1. 18. XV. 4. 5. 7. XVI. 27. — Róm. V. 8. — Gal. II. 20. — Ef. III. 19. V. 2.

Szeretni kell az Istent mindenk felett Mát. X. 37. XXII. 36. — Márk. XII. 3. — Lúk. VII. 47. X. 27. — Ján. XXI. 15. — Róm. V. 5. VIII. 28. 35. — Kor. X. 31. — Ján. 1. IV. 17. 19.

SZIV: Tiszta legyen Mát. V. 8. — Pét. 1. I. 22.

SZÓLÁS: Tsak hasznos és tisztéséges tárgyakról legyen Mát. III. 17. XII. 36. — Ef. IV. 29. V. 3. — Kol. III. 8. — Pét. 1. III. 10.

Ennek üdeje s alkalmatossága Kol. IV. 6.

SZOLGÁK: Kötelességei Lúk. XII. 37. 45. — AT. XII. 13. — Kor. 1. VII. 21. — Ef. VI. 5. — Kol. III. 22. — Tim. 1. VI. 1. — Tit. II. 9. — Pét. 1. II. 18.

Ezeknek hivataljok Mát. XVII. 23. XXII. 16. 21. — Lúk. XX. 22. — Róm. XIII. 1. 7. — Tesz. 1. V. 12. — Tim. 1. II. 2. 3. — Zsid. XIII. 7. — Tit. III. 1. — Pét. 1. II. 13.

Gonosz szolgák. Lásd Gonosz.

SZOMBAT: Mát. XII. 1. 10. — Márk. II. 23. III. 2. VI. 2. — Lúk. IV. 16. 31. VI. 1. XIII. 10. 11. 14. XIV. 1. — Ján. V. 10. VII. 22. IX. 14. — AT. XIII. 14. 27. 44. XV. 21. XVIII. 4. XX. 7. — Kor. 1. XVI. 2. — Zsid. IV. 4. 10.

SZÓLÓKERTRŐL: Hasonlatosság Mát. XX. 1. XXI. 33.

Szólótó Krisztus Ján. XV. 1.

Szólóveszszőnek mondatnak Krisztus' hivei Ján. XV. 5.

SZOMORKODNI: Lásd Bánkódni.

SZORGALMATOSSÁG: Ha felesleg való, tiltott Mát. VI. 25. X. 9. 23. XIII. 22. XVI. 8. — Lúk. VIII. 14. XII.

22. XIV. 16. XXI. 23. — Kor. 1. VII. 32. — Filip. IV. 6. — Zsid. XIII. 5. — Pét. 1. V. 7.

A világi földi tárgyakra nézve aggódo szorgalom tövisnek mondatik Mát. XIII. 7. 22. — Márk. IV. 7. 18. X. 22. — Lúk. VIII. 7. 14. XVIII. 22.

SZOSZIPATER: Pál' útítarsa AT. XX. 4.

SZOSZTENES: A sinagóga' fejedelme megveretetik AT. XVIII. 17.

SZÖVETSÉG: Ládájában mi volt? Zsid. IX. 4.

SZÜLETÉS: Újonnan való születés erköltsi elváltozás Ján. III. 5. — Róm. VIII. 5. 13. — Gal. III. 24. — Ján. 1. V. 1.

Szent Lélek által az elmének megújítása Gal. IV. 6. — Tit. III. 5.

Testi természetnek isteni természetben való részösülése Kol. II. 11. 12. — Pét. 2. I. 4.

A gonoszságnak szentséggel feltserélése Kor. 1. VI. 11. — Ef. V. 8.

A kik belől újonnan szül'nek, kívül is az életnek újulásában járnak Róm. VI. VII. 6. XII. 1. — Kor. 1. V. 7. — 2. V. 15. — Ef. IV. 2. — Kol. III. 9. — Pét. 1. IV. 2.

SZÜZESÉG: Érdemesebb a házasságnál Mát. XIX. 12. XXII. 30. — Kor. 1. VII. 25. 34. 38. — TJ. XIV. 4.

Tanátsúl adatik Mát. XVI. 12. — Kor. 1. VII. 25.

Ditsértetik Mát. V. 8. 48. XIX. 12. XXII. 30. XXV. 1. — Lúk. I. 27. XX. 34. 35. — AT. XXIV. 25. — Róm. II. 7. — Kor. 1. VII. 25. — 2. VI. 6. XI. 2. — Tim. 1. II. 2. III. 2. IV. 12. V. 2. — Tit. I. 8. II. 5. — TJ. XIV. 4.

T.

TABITA: Feltámaszttatik AT. IX. 39. 40.

TADDEUS: Más neven Labbens Krisztus' apostola Mát. X. 3.

Júdásnak a Jakab' fiának neveztetik Lúk. VI. 16.

TALASZSZA: Város AT. XXVII. 8.

TAMÁS Didimus: Kész a Krisztussal halálra menni Ján. XI. 16.

Nem hiszi de azután vallja a Krisztus' feltámadását
Ján. XX. 25,-28.

TANÁTS: Az Isten ellen valót megrontja az Isten Mát. XXVII.
62. — AT. V. 19. IX. 24. XXIII. 16. 19. XXVII.
42. 43.

Tanátsot a kétséges dolgokban az Istentől és ennek
helytartóitól kell kérni Lúk. XVI. 29.

TANÚ: Igaz és hamis Mát. XVIII. 16. XIX. 18. XXVI. 59.
XXVIII. 13. — Márk. X. 19. — Ján. VIII. 17. — AT.
VI. 11. — Róm. XIII. 9. — Kor. 2. XIII. 1. — Tim.
1. V. 19. — Zsid. X. 28. Lásd Hazugság.

TÁRSASÁG: Kövesd a jót, távozzál a rossztól Mát. VII. 15. —
AT. XIX. 9. — Kor. 2. VI. 14. — Ef. V. 11. — Tim.
2. IV. 15. — TJ. XVIII. 4.

TEMETÉS: Meghaltakat temetni irgalmas tselekedet Mát. XIV.
12. XXVII. 58. — Márk. XV. 46. — Lúk. XXIII. 53.
— Ján. XIX. 40. — AT. XIII. 29.

TEMPLOM: Salomon' templomának elpusztulása Mát. XXIV. 2.
— Márk. XIII. 2. — Lúk. XIX. 44.

Lelki templom és Isten' háza Mát. XVI. 18. —
Ján. II. 19. — Kor. 1. III. 16. VI. 19. — 2. VI. 16.
— Ef. II. 20. — Tim. 1. III. 15. — Zsid. III. 6. —
Pét. 1. II. 5. Lásd Anyaszentegyház.

A jerusalemi templom Isten' házának és imádság'
házának mondatik Mát. XXI. 12.

Ebben Krisztus és a hivek gyakran megjelenének
Mát. XXIV. 1. — Márk. XI. 11. XII. 35. — Lúk. II.
30. XIX. 45. — AT. II. 46. III. 1. XX. 21. XXI. 26.
XXII. 17.

Itt meghallgatá Isten a könyörgéseket Mát. XXI. 13.

Az Isten lakik a templomban Mát. XXIII. 21. —
AT. VII. 46. 48.

Ennek megfertőztetését bünteti az Isten Márk. XI.
15. — Ján. II. 15.

Bálványtemplom AT. XIX. 27.

TENGER: Ezt Krisztus egygy szóval letsendesíti Mát. VIII. 26.

TEODÁS: Megöletetik AT. V. 36.

TÉRD: Mindenik meghajoljon a Krisztusnak Mát. XVII. 14. XXVII. 29. — Márk. I. 40. X. 17. XV. 19. — Lúk. V. 8. XXII. 41. — AT. VII. 59. IX. 40. XX. 36. XXI. 5. — Róm. XI. 4. XIV. 11. — Ef. III. 14. — Filip. II. 10. — Zsid. XII. 12.

TEREMTŐ: Isten mindenk' teremője Mát. XI. 25. — Ján. I. 3. — AT. IV. 24. XIV. 14. XVII. 24. — Kor. I. VIII. 6. — Ef. III. 9. — Kol. I. 16. — Zsid. I. 2. 10. III. 4. XI. 3. — TJ. IV. 11. X. 6. XIV. 7.

TERTULLUS: Pált vádolja AT. XXIV. 2.

TEST: Megfeszítése Róm. VI. 6. VIII. 12, - 14. — Gal. V. 24. — Ef. IV. 22. V. 3. — Tit. II. 12. — Zsid. XII. 1. — Pét. I. II. 1. IV. 15. 16.

TESTAMENTOM: Szövevény, törvény Gal. IV. 24. — Zsid. IX. 4. XIII. 20.

Új Testamentom Mát. XXVI. 28. — Márk. XIV. 24. — Lúk. XXII. 20. — Kor. I. XI. 25. — Zsid. VIII. 8. IX. 15. X. 16. XIII. 20.

TIMOTEUS: Környömetéltetik AT. XVI. 3.

Matzedóniába küldetik AT. XIX. 22.

Inttetik, hogy őrizze az Isten' kegyelmét Tim. I. IV. 14. — 2. I. 14.

TISZTELET: Az emberektől való senki igen nagyra ne becsülje Mát. VIII. 4. 34. IX. 30. XVII. 9. XX. 21. 26. — Márk. I. 44. V. 43. VII. 36. VIII. 10. 35. 46. — Lúk. XXII. 24. — Ján. VI. 15. VIII. 50. XII. 43. — AT. X. 26. XIV. 14. — Gal. VI. 3. — Filip. II. 3. — Tesz. I. II. 6. — Pét. I. V. 3. — Ján. 3. 9. — TJ. XIX. 10. XXII. 9.

TITUS: Noha pogány volt környömetéltetett Gal. II. 3.

TÖREDELMESSÉG: Lásd Penitencia.

TORKOSSÁG: Lásd Részegség.

TÖRVÉNY: Ennek természetje Róm. III. 20. IV. 15. V. 20. VII. 16. — Gal. III. 19. — Tim. I. I. 8. — Zsid. VII. 12. 28.

Ennek érdemes bételjesítésére szükséges az isteni kegyelem Lúk. XVIII. 27. — AT. XV. 11. — Róm. VIII. 2.

Az ó Törvénynek véget vetet Krisztus Mát. XI. 12.
— Márk. XV. 38. — AT. XIII. 38. 39. XV. 11. —
Róm. VI. 14. VII. 4. VIII. 3. 4. — Gal. III. 13. IV.
5. — Ef. II. 13. 15. — Kol. II. 14. — Pét. 1. I. 18.

Az Új Törvény' veleje a szeretetben áll Mát. V.
44. 45. — Róm. XIII. 10. — Gal. V. 14. VI. 2. —
Tim. 1. I. 5.

TROMBITA: Harsogni fog a világ' végén Mát. XXIV. 31. —
Kor. 1. XV. 52. — Tesz. 1. IV. 16.

TSALÁRDSÁG: Mát. XXVI. 4. — Márk. VII. 22. XIV. 1.
— Lúk. XX. 23. — Ján. I. 47. — AT. XIII. 10. —
Róm. I. 29. — Kor. 2. XII. 16. — Tesz. 1. II. 3. —
Pét. 1. II. 1. 2. 22. III. 10.

TSELEKEDETEK: Jók érdemesek Mát. V. 12. X. 41. 42.
XVI. 27. XXV. 34. - 36. — Róm. II. 6. - 8. — Kor. 1.
XV. 58. — 2. V. 10. — Tim. 2. IV. 7. 8. — Zsid.
VI. 10. X. 32. - 36. XI. 25. 26. — Jak. II. 24. — TJ.
XXII. 12.

Szabad jót tselekedni jutalomért Mát. V. 12. —
Tim. 2. IV. 8. — Zsid. XI. 26.

Nem minden tselekedet vétek Pét. 2. I. 10. — Ján.
1. III. 6. 7. 9. V. 18.

Amit felebarátunknak tselekszünk, Isten úgy te-
kinti mintha nékie tselekedtük volna Mát. XXV. 40. —
AT. IX. 5. — Kor. 1. VIII. 12.

TSODÁK: A következőknek jelei Lúk. II. 12.

Az Isten' hatalmasságát és igasságát megismértetik
Mát. VIII. 26. IX. 2. 5. - 7. XIV. 25. 29.

TSÓK: Békeségnek és szeretetnek jele Lúk. XV. 20. — AT.
XX. 37. — Róm. XVI. 16. — Kor. 1. XVI. 20. — 2.
XIII. 12. — Tesz. 1. V. 26. — Pét. 1. V. 14.

TUDOMÁNY: Mellíyet az apostolok hagytak, megkell tartani
mind az írottat mind a szóhagyományt Róm. XVI. 17. —
Gal. I. 8. 11. — Tesz. 2. II. 14. — Kor. 1. XI. 34.

Az apostolok' tudománya Krisztus' tanítása Lúk.
X. 16. — Kor. 1. XIV. 37. — 2. II. 14. 17. — Tesz.
1. II. 2. 5. — Gal. I. 11.

Ebben kell nevelkedni Ef. IV. 15. — Kol. I. 10.
— Pét. 1. II. 2.

Bizonyos **TZEREMONIÁK**: Az imádságban Mát. II. 11. XXVI.
39. — Márk. XIV. 35. — Lúk. XXII. 41. — Kor. 1.
XI. 4. 5. 7. 13. — Tim. 1. II. 8.

V.

VAKOK: Megvilágosíttatnak Mát. IX. 31. XX. 34. — Márk.
VIII. 25. X. 46. 52. — Lúk. XVIII. 43. — Ján. IX. 7.

VAKSÁG: Testi és lelki Mát. XV. 14. — Márk. VIII. 18. —
Lúk. IV. 19. — Ján. IX. 1. 4. XII. 40. — AT. IX. 8.
18. XIII. 19. — Róm. I. 21. XI. 10. — Kor. 2. IV. 4.
— Ef. IV. 18. — Pét. 2. I. 9. — Ján. 1. II. 11. — TJ.
III. 17.

EL-VÁLÁSRÓL: Való törvényes level Mát. V. 31. 32. XIX. 7.
8. — Márk. X. 4. 5.

VALLÁST: Kell tenni Krisztus és az ő tanítása felől Mát. X.
32. — Lúk. XII. 8. — Róm. X. 9. — Pét. 1. III. 15.
Lásd Evangéliom.

VÉLEKEDÉS: Emberi gyakran hibás Mát. III. 14. XVI. 22. —
Márk. VIII. 32. — Ján. XII. 4. 5. XIII. 8.

VÉR: Evvel való hintés Zsid. IX. 13. 14. 19. 21. 22.

Krisztus' vérével való meghintés Zsid. IX. 14. X.
19. XII. 24. — Pét. 1. I. 2.

Vérétel tilttatott AT. XV. 20. XXI. 25.

Vérfolyást gyógyít Krisztus Mát. IX. 22.

Ártatlan vérnek ontása Mát. XXIII. 34. — Lúk.
XI. 50. — TJ. VI. 10. XVIII. 24.

Ez boszszuállásért kiált TJ. VI. 10.

Krisztus vérével váltot meg minket AT. XX. 28.
— Kor. 1. VI. 20. VII. 13. 23. — Pét. 1. I. 18. — TJ.
V. 9.

VILÁGOSIT: A jó példa Mát. V. 15. — Róm. II. 19. — Fi-
lip. II. 15.

VILÁGOSSÁG: A valódi Krisztus Ján. I. 5. VIII. 12. IX. 5.
XII. 35. 46. — Ján. 1. I. 5. II. 8.

VIZ: Borrá elváltoztatik Ján. II. 7, -9.

Viznek neveztetik a háborúság Lúk. VI. 48. — TJ. XII. 15.

Vizhez hasonlittatik az Isten' ismérétfje s a Szent Lélek' ajándéka Ján. IV. 10. VII. 38.

U.

ÚJ: Ég és föld leszén Pét. 2. III. 13. — TJ. XXI. 1.

ÚR: Az Úr Jézusnak második látható jövetelét békeségesen és szüntelen kell várni Mát. XXIV. 42. XXV. 13. XXVI. 40. — Márk. XIII. 33. — Lúk. XII. 40. XXI. 34. — Róm. XIII. 12. — Ef. VI. 18. — Kol. IV. 1. 2. — Tesz. 1. V. 6. — Pét. 1. IV. 7. V. 8. — TJ. III. 3. XVI. 15.

URAK: És Aszszonyok' kötelessége és hatalma Ef. VI. 9. — Kol. IV. 1.

ÚT: Az igazaké minémű legyen Tesz. 1. IV. 1. — Zsid. XII. 13.

UZSORA: Lúk. VI. 34. XIX. 8.

Z.

ZAKARIÁS: Keresztelő Jánosnak attya Lúk. I. 5.

ZAKEUS: Krisztust házába fogadja Lúk. XIX. 6.

ZEBEDEUS: Jakabnak és Jánosnak attya Mát. VI. 21.

Szalome Zebedeus' hitvese esedez Krisztusnak fia-ért Mát. XX. 20.

ZOROBÁBEL: Szalátiel' fia, Abiud' attya Mát. I. 12. 13. — Lúk. III. 27.

ZSIDÓK: Szerartásai Kor. 1. X. 1. — 2. III. 13. — Zsid. VII. 17. VIII. 5. IX. 1, 10. 23. X. 1.

V é g e.

M. A. F. SZ. L. I. D.

**Azon Tudós Uraknak, kik az Új Szövetség'
Szent Könyveinek jelen magyar kia-
dásjokat munkásságjokkal elősegítet-
ték, Neveik a könyvekkel egygyütt,
mellyekkel foglalatostkodtanak.**

**Az Apostolok' Tselekedeti' könyvét Tisztelendő Farkas
Jósef a pétsi püspöki megyében Szászvári Plébános,**

**Szent Jakab Apostolnak levelét Fő Tisztelendő Ke-
lemen Jósef pétsi Kanonok,**

**Szent Jakab, Péter, János, Taddeus Júdás Aposto-
lok' leveleit és a Titkos Jelenések' könyvét Fő Tisztelendő
Aigl Pál pétsi Kanonok Apát, és Fő Tisztelendő Po-
tyó Ferentz Erdélyben Kapnikbányai Plébános és Fő
Esperes, — — Urak magyarázni segíték.**

**A mutatósorozatot készíté Fő Tisztelendő Némethy
János pétsi Kanonok.**

Az első kötetben még találatotott értelmet változtató, és betűhibák' igazítása.

Lapszám.	Sorszám.	Hiba.	Igazítás.
10.	20.	Titushnz	Titushoz
91.	30.	titeteket	titeket
105.	26.	nyilna	nyilnék
114.	32.	tseleket	tselekedet
147.	31.	ítéletet	ítéletet
172.	8.	teremjen	teremjék
173.	24.	megérkezend	megérkezendik
—	34.	esend	esendik
190.	24.	ügyekezek	ügyekezenek
202.	7.	me jelenének	meg jelenének
214.	12.	Lázár' nemzetségre	Lázár' nemzetségóra
276.	14.	tőlé	tőle
281.	24.	eltiltánk	eltiltók
287.	21.	én	és
291.	14.	tő' fokán	tű' fokán
293.	23.	olajfáknak	olajfák'
—	26.	venhét	venhet
296.	20.	köül	körül
—	34.	keesztül	keresztül
339.	3.	kellessen	kellessék
354.	28.	mégmondatott	megmondatott
366.	12.	áttyafígt	attyafíat
375.	7.	asztatni	asztatni
379.	5.	üdeiglenig	üdeiglen
385.	—	szélled, szellel verte	széljed, széljel verte
394.	9.	ötse	öltse

Lapszám.	Sorszám.	Hiba.	Igazítás.
410.	27.	a	az
413.	26.	kotve	kötve
414.	20.	Jákabot	Jákobot
429.	37.	paranlsolatjai	parantsolatjai
439.	10.	tanátsos.	tanátsos,
456.	6.	ogy	hogy
472.	10.	Vaának	Valának
474.	14.	társalkodnék	társalkodnám
475.	35.	gyülekezetjökbe	gyülekezetébe
479.	11.	számkivétést	számkivetést
482.	11.	látánk	látók
483.	31.	Megtalálánk	Megtalálók
484.	7.	megtalálánk	megtalálók
491.	5.	hálalból	halálból
496.	10.	kellessen	kellessék
497.	8.	kelléssék	kellessék
502.	28.	hallánk ötöt	hallók ötöt
516.	32.	örök	örök
517.	4.	éjend	éjendik
519.	6.	tulajdoságai	tulajdonságai
567.	10.	gondoskodnék felőletek	gondoskodnám én rólatok
578.	36.	nézve.	nézve,
581.	16.	társalkodnék	társalkodnám
590.	16.	vágyakodnék	vágyakodnám
616.	34.	kérdek	kérdék
619.	7.	múla el	múlék el
628.	4.	fogá el	foga el
648.	27.	kirugódoz	rugódik
651.	13.	imádkozék	imádkozám
678.	7.	elejökbe	elejébe
692.	2.	közitekbe	közétek
701.	25.	gyülezetben	gyülekezetben
703.	15.	mégindúljanak	megindúljanak
—	19.	kellessen	kellessék
706.	19.	foglalatосkodnék	foglalatосkodnám

A második kötetből.

Lapszám.	Sorszám.	Hiba.	Igazítás.
5.	18.	kegyelmébel	kegyelméből
16.	6.	rejtez	rejtezik
—	17.	a zó	az ó
39.	25.	természetje	természete
41.	21.	Istenért	Isten ért
43.	15.	miatta	miattok
44.	30.	készitet.	készitet,
45.	10.	seregeknek Ura	seregek' Ura
50.	22.	hallhatának	hallhatnának
54.	28.	megtérő teljes számjok	megtérők' teljes száma
77.	21.	az ő nénnjét	nénnjét
80.	5.	toljába	tolljába
90.	7.	vevénk	vők
99.	32.	virágzana	virágzanék
121.	3.	fáradozom	fáradozok
—	18.	hódolok	holdolok
—	33.	mevettessem	megvettessem
140.	6.	felsegállésekről	felsegállésökről
142.	31.	ajándékjok	ajándékok
144.	16.	aminők	aminő
148.	25.	nyelveken	nyelveket
161.	9.	igéretje	igérete
168.	6.	elérkezhessen	elérkezhessék
—	19.	állapotjáról	állapotjokról
170.	15.	Kor. 2. II. 12. 13. —	Kor. 2. II. 12. 13. VII. 5.
		AT. XX. 1.	6. 13. 14. — AT. XX.
			1, - 16.
173.	20.	szavak	szók
174.	25.	miatta	miattok
178.	8.	ne terheljem	ne terheljelek
182.	35.	ditsekednék	diszeskednék
190.	13.	utánozásra	utánnozásra
205.	7.	mondatatom	mondatom
—	22.	figyelmeztetek	figyelmeztek
207.	17.	fegyverei	fegyvereik
211.	16.	miatta	miattok

216.	14.	járjunk	járunk
220.	17.	ne bánjak	ne bánjam
—	19.	jó kedvel	jó kedvvel
224.	10.	részökre	részére
226.	17.	maganyviselését	magamviselésemet
231.	16.	viselik	viselék
242.	13.	megszűnhet	megszűnhetik
244.	8.	különbözik	különböz
257.	18.	tanítók irán	tanítók iránt
274.	13.	szerkeztettetvén	szerkeztetvén
293.	28.	ditsésetjét	ditséretjét
298.	5.	a ellenségtől	az ellenségtől
301.	29.	felől:	felől,
302.	2.	hagyattakat	hagyottakat
305.	11.	botránkoztatásjokra	botránkoztatására
306.	13.	magatok' viselése	magatok' viselések
308.	18.	e szavakat	ezen szókat
309.	5.	esedezek	esedezem
314.	2.	Amiben fáradozom	fáradozok
325.	5.	öltözzétek fel a könyö- rületességet	öltözzetek könyörület- ségbe
328.	21.	küldém	küldék
—	27.	fogadjátok	fogadjatok
330.	5.	ajánlást	ajánlását
336.	10.	ügyekeztek	ügyekeztekünk
—	15.	vagytok	vagytok-e
—	29.	E szavakkal	Ezen szókkal
340.	28.	Korintusba	Korintusban
347.	19.	álmodik	álmad
360.	25.	tolvonatjaira	toll' vonatjaira
366.	3.	mngváltoztatott	megváltoztatott
370.	15.	gyülekezetben	gyülekezetben
378.	24.	az örök aszszonyt	örög aszszonyt
383.	17.	ügyekezded	ügyekezzeél
393.	28.	fáradozik	fáradoz
395.	31.	keresztények' vétkeiket	keresztények' vétkeit
399.	32.	mentek	menttek
424.	22.	értettek	értették

Lapszám.	Sorszám.	Hiba.	Igazítás.
429.	23.	büntetés	büntetések
463.	21.	álatnak	állatnak
513.	3.	büntetést	büntetését
532.	14.	keresztény	keresztény
541.	9.	pénzgyűjtés	pénzgyűjtés
568.	5.	fagadott	fogadott
642.	23.	gyértyatartatók	gyértyatartók
662.	28.	ómai	római

Az első kötetre némely világosítások.

19. lapon ezek helyett: *Ezeket mondja az Úr az evangéliomban; olvastassanak következők: Szünet nélkül Jézusnak igéit tartsuk emlékezetünkben, ki egyenességet engedelkenységet hosszszállúrést tanít, midőn így szól; Ismét: Emlékezzetek meg a mi Urunk Jézus Krisztus' igéiről, ki így szól.*
148. lapon a 18. versre szóló jegyzetben Péter apostol mondatik második talp-szeglet-alapkönek a Krisztus' anyaszentegyházában rendeltettnék lenni; mivel Ef. II. 19., - 22. szerint az Úr Jézus Krisztus maga a főszegletkő. Azonban látható alapkönek Péter apostol törvényes következőivel egygyütt nevezteték.
310. lapon a 41. versben ezen szók: *Máskor aludjatok, feddőleg felteréltethetnek következőkkel: Aludjatok már.*
442. lapon a 26. versnek kezdetje: *Épen azért felele; ismét 633. lap. a 15. versnek ezen szavai: több mint emberi, úgy szólván; mint beiktatott de értetődött szók aláhuzottak gyanánt olvastassanak. Ez némelly más helyeken is mind a két kötetben a bölts olvasóra bizatik azon hozzáadással: hogy az illetén szók az értelmet sehol sem változtatják, hanem inkább avval szoros egygybefüggésben állanak.*
510. lapon a 4. versre tartozó jegyzetben: Mivel a négy evangéliomos könyvek szerint Farizeusok az Úr Jézus Krisztusnak tsodatételeit gúnyolák, és azokat erőtleníteni iparkodának, az itt enlített ferdőnek tsodatátosságát pedig nem érinték; — mivel Flávius Jósor azokat, amik a zsidó nemzetnek ditséretjére szolgálának, feljegyezni el nem mulatá, ezen állandó jeles tsodatételről pedig nem emlékezik; — mivel illetén állandó tsodatétel azon igékkal, mellyekkel Krisztus Urunk Keresztelő János követjének Mát. XI. 4. 5. megfelelt, helyesen öszve nem egygyeztethetik; — mivel Üdvözitőnk a 38 eszten-

deig betegeskedő ember által előbeszéllett tsodálatos gyógyításra semmit sem ügyelt, nem is hagyta meg ezen betegnek: hogy megferedjen; hanem azt egygy hatalmas valóságos tsodaszóval (mintegy azon gyógyferdő s a valóságos tsoda között lévő különbségnek miatta) talpra állította teljes egészségét visszaadván; — mivel ezen ferdő Szent János szerint Jernsalemnek elpusztulásáig tartot, ámbár azt a zsidók megáltkodásjok' védelmére a keresztényeknek szemökre nem veték, Szent Pálnak leveleiben, mellyekben az ó szövetség' megszűnése annyiszor bizonyittatik, ezen ellenvetésről semmi említés nem találtatván; azt lehet következtetni: hogy Szent János e helyen az Úr Jézus Krisztusnak mindjárt előhozott tsodatételét magasztalni szándékozván a jerusalemi ferdőről tsak a népnek véleményét emlité, bátor azt világosan ki nem írta. Azonban vagynak tudósok, kik mind ezek mellett még is ezen ferdőnek is valóságos tsodálatos erejét védelmezik.

676. lapon a 17. 18. versre elősorolt jegyzet evvel tseréltessék fel: E két versben valamint a 16-ban is említett lyánzóból Pál Jézus' hatalmával gonosz lelket kiűzván nem enged kételkedni a felől; hogy ezen lyánzónak jövendőmondogatásai tsak ámitó találgatások valának, és hogy ezen lyánzó tsak tsúfot űző hanggal ditséré az apostolokat, mivel sem az igaz jövendölések sem a keresztény tanításnak ajánlása a gonosz léleknek nem tulajdonittathatnak.

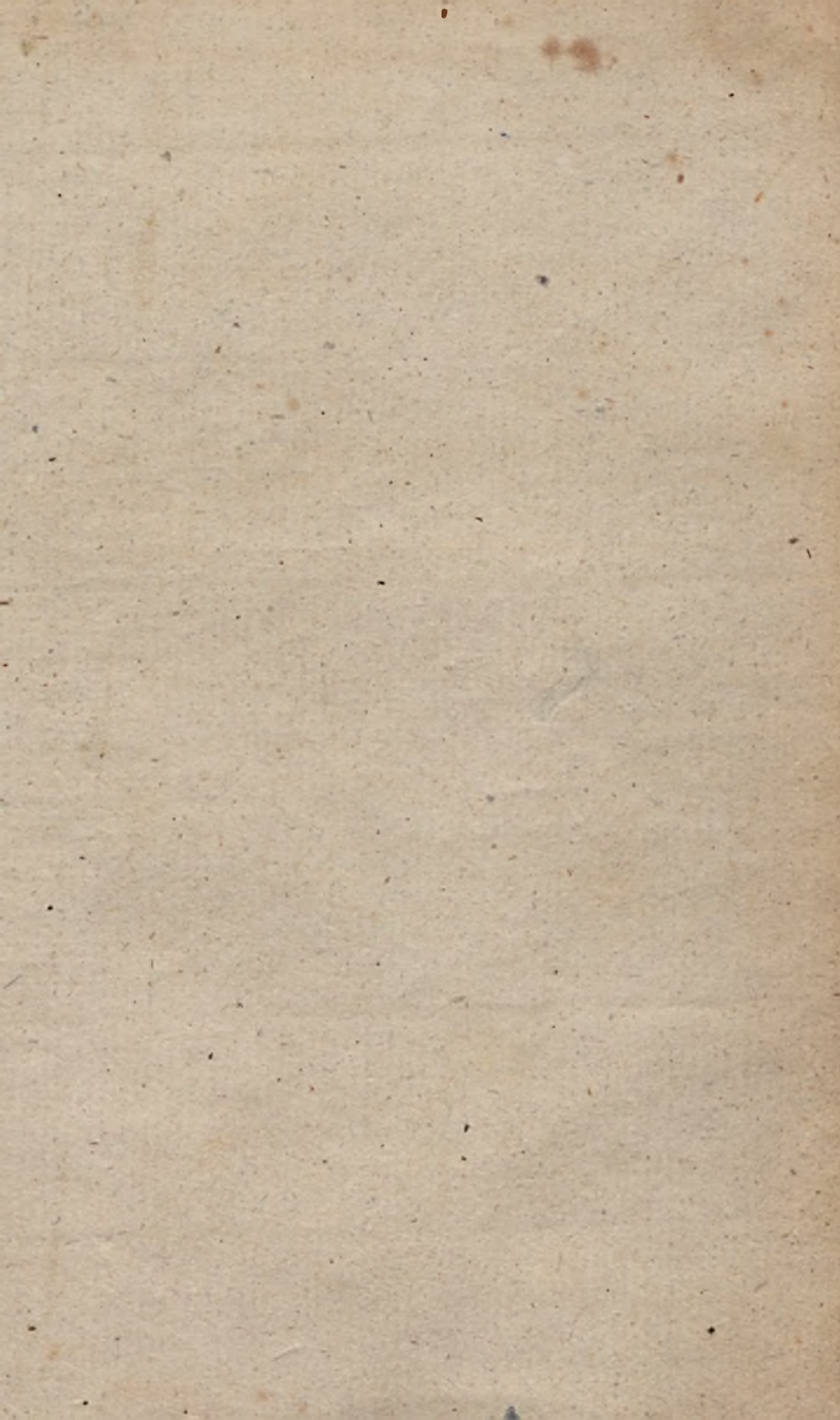
Egyébiránt mind a két kötet egész foglalatjával egygyütt legmélyebb alázatossággal a Katolika Anyaszentegyház' Szentséges Fő-Pásztorának Itéletje alá ajánltatik.

ch 38/1

M. I. D.

East Indian

Manuscripts

13

615